วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์

JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE PANYAPAT

ISSN 3027-6748 (Online)

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2569

Vol.8 No.1 January - March 2026

JSSP

Journal of Social Science Panyapat

TCI

ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย

Thai-Journal Citation Index Centre

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์ (2569) ปีที่ 8 ฉบับที่ 1

JSSP

ISSN: 3027-6748 (Online)

Journal of Social Science Panyapat (2026) Vol.8 No.1

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์

3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

โทร. 080-224-1454, 081-601-5934 อีเมล: prasrisirorat@gmail.com

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์

เจ้าของ: ปัญญาพัฒน์ 3/1273 ตำบลเมืองเก่า อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40000

บรรณาธิการ:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประยูร แสงใส	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองบรรณาธิการ:

ศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.กนกอร สมปราชญ์	มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
รองศาสตราจารย์ ดร.กัมปนาท วิจิตรศรีกมล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.พุทธรักษ์ ปราบนอก	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.อริยา คูหา	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานะ ลักษมีอรุโณทัย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรวรรณ ศรีโสมพันธ์	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยณรงค์ ศรีมันตะ	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อภิกนิษฐา นาเลาห์	มหาวิทยาลัยนครพนม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันตศักดิ์ พลแก้วเกษ	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

ผู้จัดการวารสาร:

นางสาวศิโรรัตน์ ประศรี

กำหนดออกเผยแพร่วารสาร:

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์ มีกำหนดวงรอบการเผยแพร่ปีละ 4 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม

ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน

ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน

ฉบับที่ 4 ตุลาคม – ธันวาคม

การส่งบทความพิจารณาตีพิมพ์:

ผู้เขียนเตรียมต้นฉบับบทความตามเกณฑ์เงื่อนไขของวารสารและส่งในระบบที่เว็บไซต์วารสาร https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/about เปิดรับพิจารณาบทความเพื่อตีพิมพ์ตลอดทั้งปี

เกี่ยวกับวารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์ (Journal of Social Science Panyapat) มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ ในสาขาที่เกี่ยวข้องทางด้านสังคมศาสตร์ ได้แก่ 1) สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ 2) สาขาพัฒนาสังคม 3) สาขาศึกษาศาสตร์ 4) สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านสังคมศาสตร์ เผยแพร่ปีละ 4 ฉบับ โดยทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ 3 ท่าน ทั้งนี้จะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อผู้นิพนธ์บทความและผู้นิพนธ์บทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความเช่นเดียวกัน (Double-Blind Peer Review) เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร

1) บทความวิจัย (Research Article) เป็นบทความที่นำเสนอการค้นคว้าวิจัย ด้านสังคมศาสตร์และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านสังคมศาสตร์

2) บทความวิชาการ (Academic Article) เป็นบทความวิเคราะห์ วิจารณ์หรือเสนอแนวคิดใหม่

3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) เป็นบทความในลักษณะวิจารณ์หรืออธิบายเหตุผลสนับสนุนในประเด็นที่เห็นด้วย และ มีความเห็นแตกต่างในมุมมองวิชาการ

บทบรรณาธิการแถลง

วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์ ฉบับนี้เป็นปีที่ 8 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มีนาคม 2569) วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์ ได้มุ่งเน้นการเผยแพร่ บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือในสาขาที่เกี่ยวข้องด้านสังคมศาสตร์ ได้แก่ 1) สาขารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ 2) สาขาพัฒนาสังคม 3) สาขาศึกษาศาสตร์ 4) สาขาเศรษฐศาสตร์และบริหารธุรกิจ และรวมถึงสหวิทยาการเชิงประยุกต์ด้านสังคมศาสตร์ จากหลากหลายหน่วยงานและสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ทางกองบรรณาธิการยินดีเป็นสื่อกลาง สำหรับนักวิจัย นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาทุกท่าน ที่ประสงค์จะตีพิมพ์เผยแพร่บทความของท่านจะต้องผ่านการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิในแต่ละสาขาวิชาทางด้านสังคมศาสตร์อย่างเข้มข้น จำนวน 3 ท่าน โดยเน้นความเข้มข้นทั้งเนื้อหา และรูปแบบ นอกจากนี้ยังได้ปรึกษากับกองบรรณาธิการถึงแนวทางในการให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้เสนอบทความที่ต้องการปรับปรุง แก้ไข ทั้งนี้ เพื่อให้ได้มาตรฐานและตรงกับหลักการเขียนบทความวิจัย และวิชาการ ความถูกต้องของเนื้อหา รูปแบบและตรงต่อเวลาคือนโยบายของวารสาร และพร้อมอำนวยความสะดวกแก่ทุกท่านที่ประสงค์ตีพิมพ์งานวิชาการครับ จึงกล่าวได้ว่าบทความที่ทางวารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์ได้เผยแพร่ไปนั้น มีมาตรฐานทางวิชาการ

กระผมในฐานะบรรณาธิการวารสาร จึงขอขอบคุณท่านผู้มีส่วนในการสร้างงานวิชาการเหล่านี้ นับตั้งแต่เจ้าของผลงาน ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้จัดการวารสาร และคณะกองบรรณาธิการ วารสารนี้ยังคงเป็นแหล่งรองรับผลงานดี ๆ ที่สร้างสรรค์เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ปัญหาในประเด็นที่เกี่ยวข้องทางวิชาการแก่นักวิชาการ และวิญญูชนผู้สนใจโดยทั่วไป เพื่อเป็นประโยชน์แก่แวดวงวิชาการต่อไป ด้วยจิตคารวะและขอบคุณทุกท่าน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประยูร แสงใส
บรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์

สารบัญ

บทความวิจัย

หนี้ เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ และวิกฤตการเงิน 1-16
ธนา สมพรเสริม, ศักดิ์สิทธิ์ บุศยพลากร

ระบบอัตราแลกเปลี่ยนกับการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างประเทศ: หลักฐานเชิงประจักษ์จากฮ่องกงและไทย 17-30
ธีรศักดิ์ ทรัพย์วโรบล, นนทร์ วรพาณิชย์

ความเป็นไปได้เชิงกฎหมายและเชิงสถาบันในการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก 31-46
เป็นองค์กรมหาชน
สุริยา ปัญญจิตร, จิตราภรณ์ สมยานนทนากุล, จุฬาลักษณ์ โภคาสุข ปัญญจิตร

ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น 47-56
บูรณาการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ เรื่องโรคทางพันธุกรรม
ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา พุทธมณฑล
สันติ บุญกองชาติ, อัมพร วัจนะ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย 57-76
กิตติภพ วิบูลย์วิภา, อรรถสุดา เลิศกุลวัฒน์

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะ 77-88
เรื่อง Our food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3
คณิตา อุทโธ, อรนุช ลิมตศิริ

การพัฒนาทักษะการเขียนและอ่านคำพื้นฐานภาษาไทยโดยใช้แบบฝึกทักษะสาระการเรียนรู้ภาษาไทย 89-98
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านคลอง 24
กรกช นิ่มอนงค์, เบญจรัตน์ ราชฉวาง, มงคล จิตรโสภิณ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบาย 50 เขต 50 โรงพยาบาล ไปปฏิบัติ: กรณีกองยุทธศาสตร์และแผนงาน 99-112
กรมการแพทย์
วัลรวี คงเสถียรภาพ, ศรีรัฐ โกวงศ์

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชน 113-126
ในจังหวัดปทุมธานี
ภรณิษฐ์ อุบลนุช

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย

ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรมบริการ และการใช้ข้อมูลลูกค้า ต่อความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ 127-140
เนตร์ศิริ เรืองอริยภักดิ์, ปรารถนา เอี่ยมศิริ, จิราพร ประกอบบัว, จิราวรรณ ยศโชติ, จิตราภรณ์ เจริญมิน, วาสนา บุญเรือง

ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ 141-150
พิพิธธนวดี สมคะเณย์, อุบลรัตน์ ต้นพุฒ

คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ 151-168
หนึ่งฤทัย ยอดศรี, จุฑาทิพ คล้ายทับทิม

ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษาที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการผลิตสินค้าและบริการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์ 169-178
นันทนิช อินเกตุ, ภาสุดา ภาคาผล

การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 179-196
พลอยไพลิน นาโพธิ์ตอง, จารุวรรณ เขียวน้ำชุม, สุมาลี ศรีพุทธรินทร์

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา 197-210
ชิดชนก ตะโกพร

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 211-224
กุสุมา โชติวังโส, อภิสิทธิ์ สมศรีสุข, ทรัพย์หิรัญ จันทรักษ์

An Empirical Study on Cross-Cultural Teaching Management in Guangxi Universities Against the Backdrop of China-ASEAN Cooperation 225-242
Qin Hailun, Supalucsana Lomlai, Wei Yanyan

ผลของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 243-252
อรประภา ขอสุข, ภาสุดา ภาคาผล

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก สาระเศรษฐศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทีปราษฎร์พิทยา 253-262
ธีรรัตน์ โคตรพันธ์, วัฒนา รัตนพรหม, ธัญญา กาศรุณ

An Investigation of Barriers and Strategies in English-Speaking Skills for Buddhist Monks during Chatting Activities with Foreigners 263-282
Vixay Chittaphone, Rutthaphak Huttayavilaiphan

Enhancing Second-Year Vocational Students' Collaborative Skills through Team-Based Learning Combined with Gamification 283-296
Xiaodan Tang, Rossarin Jermtaisong, Pranom Punsawai

การพัฒนาทักษะการรำแม่บทใหญ่ของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน 297-306
เกสิณี พอเณร, อุทาน บุญเมือง

การประเมินบทบาททางเศรษฐกิจและขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทย 307-328
มานะ ลักษมีอรุโณทัย

การยกระดับรายได้ครัวเรือนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยด้วยการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานราก : กรณีศึกษา ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ 329-340
วุฒิพงษ์ ฉั่วตระกูล

Developed Learning Management through Task-Based Learning Combined with Guided Writing to Enhance Career Planning Skills for Second-Year Vocational Students 341-352
Xin Ning, Rossarin Jermtaisong, Pornpirom Lhongsap

The Development of English Speaking Skills of Secondary School Students Through Think- Pair-Share Technique 353-370
Kunthida Roekurai, Thitapa Sinturat

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาในการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัมของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 371-386
บุญญ์กสิณ รัชโด, วรรณวิศา สืบนุสรณ์ คล้ายจำแลง, สุชาดา นันทะไชย

สารบัญ (ต่อ)

บทความวิจัย

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด เพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันอุดมศึกษาเอกชน 387-398
ชลลดา ดีวัน, ปิยนาถ ปิยสาธิต, ฐิติชญา เอมอ่อง

บทความวิชาการ

จากความเชี่ยวชาญสู่เป้าประสงค์: ความชอบธรรมเชิงสถาบัน ความไว้วางใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว 399-414
ไทศิต เครือโสม

พลวัตความเป็นอื่นและการสร้างความเข้าใจใหม่ต่ออัตลักษณ์อีสานในสื่อสังคมออนไลน์ 415-428
ปรีชา บุตรรัตน์

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Debts, International Reserves, and Financial Crises

Thana Sompornserm[1] and Saksit Budsayaplakorn[1*]

[1] *Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: fecossb@ku.ac.th*

ABSTRACT

This research aims to investigate the relationships among debts, international reserves, and financial crises in emerging markets and developing economies. The financial crisis can be divided into three different categories: currency crisis, debt crisis, and banking crisis. This research is a quantitative study using the logit model to examine the effects of debts and international reserves on the probability of financial crisis. This study uses panel data on 36 countries in emerging markets and developing economies from 1980 to 2018. The results indicate that both public and private debts in emerging markets and developing economies have increased significantly. In addition, many countries that had experienced the Asian financial crisis during 1997-1998 tried to build up their international reserves as liquid assets to protect their currency and reduce the severity of currency attacks. The findings of this study also suggest that the accumulation of central government debt is associated with an increased likelihood of a currency crisis, while the accumulation of international reserves can act as a buffer against currency crises and debt crises. Therefore, governments should maintain their debts and international reserves at optimal levels to reduce the risk of future financial crises.

Keywords: Financial Crises, Currency Crisis, Debt Crisis, Banking Crisis, Debts, International Reserves

Received: 9 January 2026;
Revised: 10 February 2026;
Accepted: 1 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

หนี้ เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ และวิกฤตการเงิน

ธนา สมพรเสริม[1] และ ศักดิ์สิทธิ์ บุศยพลากร[1*]

[1] *คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย*

[*] *Corresponding author. E-mail: fecossb@ku.ac.th*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง หนี้ เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ และโอกาสการเกิดวิกฤตการเงินในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนา วิกฤตการเงินสามารถแบ่งเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ วิกฤตค่าเงิน วิกฤตหนี้สิน และวิกฤตธนาคาร การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณด้วยแบบจำลองโลจิต ข้อมูลที่ศึกษาเป็นลักษณะ Panel Data โดยศึกษากลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนาจำนวน 36 ประเทศ ครอบคลุมตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980-2018 ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนามีสัดส่วนหนี้ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศที่สูงขึ้นอย่างก้าวกระโดดทั้งหนี้ภาครัฐและหนี้ภาคเอกชน นอกจากนี้ หลายประเทศที่เคยเผชิญกับวิกฤตการเงินในเอเชียช่วงปี ค.ศ. 1997 -1998 พยายามสะสมเงินสำรองระหว่างประเทศ เพื่อเป็นสินทรัพย์สภาพคล่องช่วยปกป้องค่าเงินและลดความรุนแรงอันเกิดจากการโจมตีค่าเงิน การศึกษายังพบว่า หนี้ภาครัฐที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้โอกาสการเกิดวิกฤตค่าเงินที่สูงขึ้น ในขณะที่การสะสมเงินทุนสำรองระหว่างประเทศสามารถเป็นเกราะป้องกันการเกิดวิกฤตค่าเงินและวิกฤตหนี้สินได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น ภาครัฐควรรักษาระดับหนี้สินและเงินสำรองระหว่างประเทศในระดับที่เหมาะสมเพื่อลดความเสี่ยงจากการเกิดวิกฤตการเงินในอนาคต

คำสำคัญ: วิกฤตการเงิน, วิกฤตค่าเงิน, วิกฤตหนี้สิน, วิกฤตธนาคาร, หนี้, เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา เศรษฐกิจโลกมีการสะสมหนี้ภาครัฐและภาคเอกชนเพิ่มขึ้นอย่างมากและมีการเติบโตของหนี้อย่างรวดเร็ว ในปี ค.ศ. 2020 ซึ่งเป็นช่วงที่มีการระบาดของโควิด-19 เป็นปีที่เศรษฐกิจโลกมีความผันผวนและมีหนี้สะสมที่สูงที่สุดในประวัติศาสตร์ โดยมีสัดส่วนหนี้ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ที่ร้อยละ 257 ซึ่งสูงกว่าปี ค.ศ. 1970 มากกว่า 2 เท่า ถึงแม้ หนี้ส่วนใหญ่จะถูกก่อขึ้นโดยภาคเอกชน ที่รวมภาคครัวเรือนและบริษัทที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน แต่หนี้ภาครัฐเป็นหนี้ที่มีการเติบโตอย่างรุนแรง นอกจากนี้ แม้กลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วยังคงเป็นกลุ่มประเทศที่ก่อหนี้สูงที่สุด แต่ ตั้งแต่ปี 2010 กลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนา (emerging market and developing economies: EMDEs) มีสัดส่วนหนี้ต่อ GDP ที่สูงขึ้นอย่างก้าวกระโดดทั้งหนี้ภาครัฐและหนี้ภาคเอกชน (ตารางที่ 1) โดยการก่อหนี้ของภาครัฐมีจุดประสงค์หลักเพื่อการพัฒนาประเทศ สร้างมาตรฐานการครองชีพของประชาชนให้สูงขึ้นผ่านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม ทั้งในรูปของการศึกษาและสาธารณสุข รวมถึงการก่อหนี้เพื่อสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเมื่อประเทศเผชิญหน้ากับสภาวะเศรษฐกิจที่ถดถอย ในขณะที่การก่อหนี้ของภาคเอกชนมีส่วนในการรักษาระดับการบริโภคให้มีความสม่ำเสมอ (smooth consumption) ของภาคครัวเรือน กระตุ้นการลงทุนภายในประเทศของภาคธุรกิจ นำไปสู่การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Koh et al., 2020)

ตารางที่ 1 สัดส่วนหนี้สาธารณะและภาคเอกชน ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2007-2021

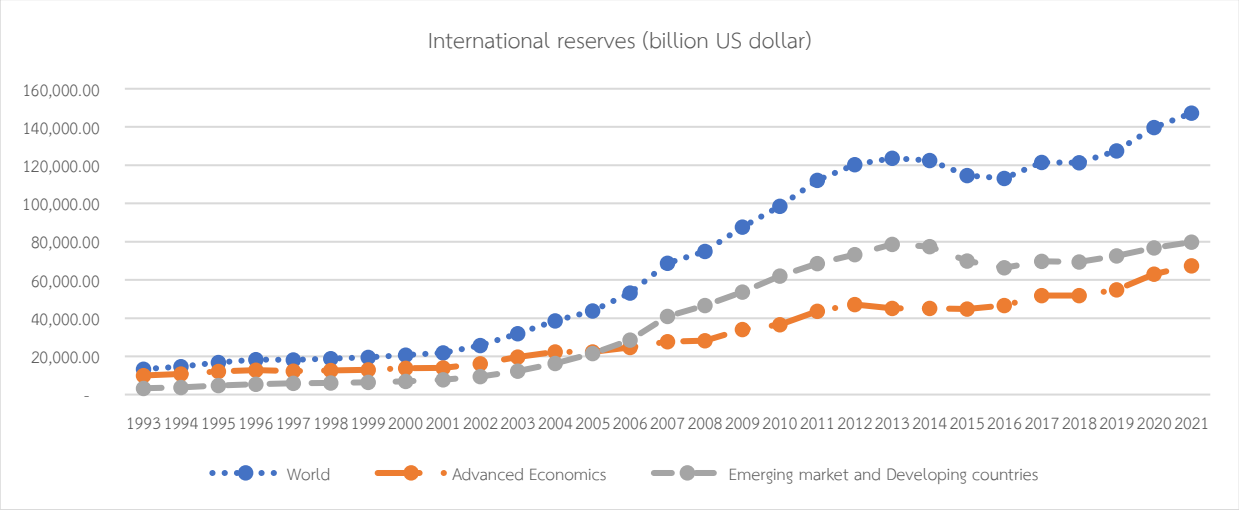
	2007	2008	2009	2010	2011-2018 (average)	2019	2020	2021
Public debt per GDP (Percent)								
World Economies	61.2	64.1	74.8	76.9	80.9	84.1	99.8	95.7
Advanced Economies	71.8	78.5	91.8	98.2	105.2	105.3	124.6	119.5
Emerging Market Economies	35.0	32.9	38.4	37.4	43.3	54.2	64.5	64.0
Low-Income Developing Countries	29.2	27.3	29.6	28.0	34.8	42.9	48.6	48.7
Private debt per GDP (Percent)								
World Economies	136.0	137.2	142.6	137.1	140.5	146.2	159.5	153.5
Advanced Economies	164.0	168.0	171.8	166.8	164.2	165.3	179.6	174.5
Emerging Market Economies	67.6	71.3	81.6	83.7	107.5	123.9	136.6	130.1
Low-Income Developing Countries	19.7	21.6	24.6	24.2	28.4	35.5	38.0	40.0

ที่มา: IMF Global Debt Database, (2022)

อย่างไรก็ตาม การก่อหนี้จำนวนมาก รวมถึงการใช้ประโยชน์จากการก่อหนี้ที่ไม่มีประสิทธิภาพ สร้างความกังวลต่อเสถียรภาพทางการเงิน และการเติบโตทางเศรษฐกิจ จำนวนหนี้ที่เพิ่มขึ้นเป็นอย่างมากส่งผลต่อความสามารถในการรับแรงกระแทกจากความผันผวนทางเศรษฐกิจและทางการเงินทั้งภายในและภายนอกประเทศ ถ้าจำนวนหนี้ที่เพิ่มสูงขึ้นมากกว่ารายได้หรือผลผลิตที่เพิ่มมากขึ้นหมายถึงความสามารถในการชำระหนี้ที่ลดลง ผนวกกับถ้ามีแรงกดดันของอัตราดอกเบี้ยที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งจากการใช้นโยบายการเงินแบบหดตัวเพื่อลดความร้อนแรงของการปล่อยสินเชื่อ (credit boom) รวมถึงเพื่อลดการเก็งกำไรในตลาดการเงินต่าง ๆ ทั้งตลาดเงิน ตลาดทุน ตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ส่งผลให้ต้นทุนและความสามารถในการขยายเงินกู้ หรือการก่อหนี้ใหม่เพื่อชำระหนี้เก่า (refinance) เพิ่มขึ้น โอกาสในการผิดนัดชำระหนี้ทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งจะส่งผลต่อวิกฤตการเงินและเศรษฐกิจภายในประเทศ และอาจลุกลามไปยังประเทศอื่น ๆ ที่มีสภาพเศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกันหรือมีความเชื่อมโยงกันทั้งด้านการค้าการเงินและการลงทุน เกิดเป็นโรคระบาดทางการเงิน (financial contagion) ซึ่งส่งผลต่อความสูญเสียทางเศรษฐกิจในวงกว้างทั่วโลก ดั่งที่เห็นจากบทเรียนวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในอดีต ทั้งวิกฤตหนี้สินและค่าเงินในลาตินอเมริกาในปี ค.ศ. 1994-1995 วิกฤตการเงินในเอเชีย ในปี ค.ศ. 1997-1998 วิกฤตการผิดนัดชำระหนี้ประเทศรัสเซียในปี ค.ศ. 1998 วิกฤตเศรษฐกิจในประเทศอาเจนติน่า ในปี ค.ศ. 2002 วิกฤตการเงินโลกในปี ค.ศ. 2008-2009 และวิกฤตเศรษฐกิจในช่วงการระบาดของโควิด 19 ปี ค.ศ. 2019-2021 (Koes et al., 2021, Koh et al., 2020)

หลังจากวิกฤตการเงินในเอเชีย ในปี ค.ศ. 1997-1998 หลาย ๆ ประเทศที่เคยเผชิญหน้ากับวิกฤตเศรษฐกิจเริ่มหันมาสะสมเงินสำรองระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เงินสำรองระหว่างประเทศมีอัตราการเพิ่มขึ้นอย่างมากโดยเฉพาะกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนา (ภาพที่ 1) การสะสมเงินสำรองระหว่างประเทศของประเทศต่าง ๆ เป็นผลมาจากความต้องการใช้เป็นสินทรัพย์สภาพคล่องเพื่อเป็นเกราะป้องกัน ปกป้องและลดความรุนแรงอันเกิดจากการโจมตีค่าเงิน หรือการหยุดและการไหลออกของเงินทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ (sudden stop, capital inflows reversals) (Efremidze et al., 2019) นอกจากนี้ การโจมตีจากการเก็งกำไรในค่าเงิน (Speculative attack) เมื่อเกิดความอ่อนแอทางเศรษฐกิจ หรือความไม่เหมาะสมในนโยบายอัตราแลกเปลี่ยน ซึ่งอาจส่งผลให้ค่าเงินอ่อนค่าลงอย่างรุนแรง และผู้มีอำนาจในการดูแลค่าเงินต้องทำการปกป้องค่าเงินโดยการขายเงินตราต่างประเทศซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ หรือเพิ่มอัตราดอกเบี้ย (Glick & Hutchison, 2011) สำหรับระบบ

เศรษฐกิจที่มีการใช้นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ (fixed exchange rate) วิกฤตค่าเงินจะส่งผลให้เกิดแรงกดดันให้ประเทศยกเลิกการใช้นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ ถ้าการโจมตีนั้นประสบความสำเร็จและจะทำให้ค่าเงินของประเทศนั้นอ่อนค่าลง ในขณะที่ถ้าไม่สำเร็จ ถึงแม้ค่าเงินจะไม่เปลี่ยนแปลง แต่จะทำให้เกิดต้นทุนจากการใช้เงินตราต่างประเทศหรือผลผลิตที่ลดลงจากอัตราดอกเบี้ยที่สูงมากขึ้น ดังนั้น การสะสมเงินสำรองระหว่างประเทศจึงเป็นหนึ่งในกลยุทธของธนาคารกลางในประเทศต่าง ๆ เพื่อการปกป้องตนเองจากความผันผวนที่เกิดขึ้นภายในประเทศและต่างประเทศ รวมถึงการลดโอกาสการถูกโจมตีค่าเงิน (Domiguez et al., 2012) ดังนั้น งานวิจัยนี้ ต้องการศึกษาถึงผลกระทบของหนี้ที่มีต่อโอกาสการเกิดวิกฤตการเงิน ทั้งวิกฤตค่าเงิน วิกฤตหนี้สิน และวิกฤตธนาคารในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนา นอกจากนี้ ยังศึกษาถึงการใช้เงินทุนสำรองระหว่างประเทศภายใต้ระดับหนี้ที่เพิ่มสูงขึ้นสามารถลดโอกาสการเกิดวิกฤตการเงินประเภทต่างๆ ได้หรือไม่ ทั้งนี้ ภาครัฐสามารถนำผลวิจัยมาใช้ในการกำหนดนโยบายการก่อหนี้ และการกำหนดเงินทุนสำรองระหว่างประเทศเพื่อป้องกันความเสี่ยงอันเกิดจากความผันผวนทางเศรษฐกิจทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ และลดโอกาสหรือความรุนแรงของการเกิดวิกฤตการเงิน

ภาพที่ 1 เงินสำรองระหว่างประเทศตั้งแต่ปี 1993-2021
ที่มา: The World Bank: World Development Indicators (2022)

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง หนี้ เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ และโอกาสการเกิดวิกฤตการเงิน ทั้งวิกฤตค่าเงิน วิกฤตหนี้สิน และวิกฤตธนาคาร ในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง หนี้ เงินสำรองระหว่างประเทศและโอกาสการเกิดวิกฤตการเงิน จำนวน 36 ประเทศในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนาที่เคยเกิดวิกฤตการเงิน โดยเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ในทวีปยุโรปจำนวน 5 ประเทศ ทวีปเอเชีย 9 ประเทศ ทวีปแอฟริกา 11 ประเทศ ทวีปอเมริกาเหนือและอเมริกาใต้จำนวน 4 และ 7 ประเทศ ตามลำดับ แต่ด้วยข้อจำกัดของข้อมูลวิกฤตการเงินจาก Laeven & Valencia (2018) ทำให้งานวิจัยนี้ศึกษาได้ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 ถึง 2018 เท่านั้น การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะภาคตัดขวาง (cross section) และอนุกรมเวลา (time series) หรือเรียกว่า Panel data และศึกษาความสัมพันธ์ด้วยแบบจำลองโลจิต (Logit model) (Koh et al., 2020; Efremidze et al., 2019; Angkinand et al., 2010) โดยมีแบบจำลองดังนี้

$$L_{i,t} = ln\left[\frac{P_{i,t}}{1-P_{i,t}}\right] = \alpha + \beta\, Debt_{i,t-1} + \delta\, Reserve_{i,t-1} + \gamma\, Macro_{i,t-1} + \varepsilon_{i,t}$$

ในขณะที่

$$P_{i,t} = \text{Prob}(Crisis_{i,t} = 1 | Debt_{i,t-1}, Reserve_{i,t-1}, Macro_{i,t-1}) = \frac{1}{1+e^{-(\alpha + Debt_{i,t-1} + \delta Reserve_{i,t-1} + \gamma Macro_{i,t-1} + \varepsilon_{i,t}}}$$

$Crisis_{i,t}$ คือ ตัวแปรหุ่นที่แสดงถึงวิกฤตการเงินโดยสามารถจำแนกเป็น วิกฤตค่าเงิน วิกฤตหนี้ และวิกฤตธนาคาร โดย i แสดงถึงประเทศ ในขณะที่ t แสดงถึงเวลาในรูปรายปี

Crisis มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าเกิดวิกฤต และเท่ากับ 0 ถ้าไม่เกิด โดยข้อมูลการเกิดวิกฤตค่าเงินเป็นข้อมูลที่สังเคราะห์โดย Laeven & Valencia (2018)

$Debt_{i,t-1}$ คือ สัดส่วนหนี้สินภาครัฐต่อ GDP ของประเทศ i ณ เวลา t-1

$Reserve_{i,t-1}$ คือ สัดส่วนเงินสำรองระหว่างประเทศต่อ GDP ของประเทศ i ณ เวลา t-1 ส่วน เป็น

$Macro_{i,t-1}$ เป็นเวกเตอร์ของปัจจัยเศรษฐกิจมหภาคที่มีอิทธิพลต่อวิกฤตการเงิน เช่น อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ ดุลบัญชีเดินสะพัดต่อ GDP เงินลงทุนทางตรงจากต่างประเทศ อัตราเงินเฟ้อ การปล่อยสินเชื่อของภาคธนาคาร อัตราแลกเปลี่ยน

ดังตารางที่ 2 โดยตัวแปรต้นได้มีการปรับช่วงให้ช้าลง 1 ปี เพื่อสะท้อนถึงความสัมพันธ์เชิงพลวัตร และแก้ปัญหา endogeneity (Efremidze et al., 2019; Angkinand et al., 2010) นอกจากนี้ ได้มีการทดสอบปัญหา Multicollinearity โดยพิจารณาจากค่า Pearson correlation และทดสอบความเหมาะสมระหว่างแบบจำลอง Fixed effect และแบบจำลอง Random effect ด้วยวิธี Hausman test

ตารางที่ 2 ตัวแปรและแหล่งที่มาของตัวแปรในแบบจำลอง

ตัวแปร	คำอธิบาย	แหล่งที่มา
Crisis	วิกฤตการเงิน ที่รวมทั้งวิกฤตค่าเงิน วิกฤตหนี้ และวิกฤตธนาคาร Crisis มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าเกิดวิกฤต และเท่ากับ 0 ถ้าไม่เกิดวิกฤต	Laeven & Valencia (2018)
- Currency crisis[1]	วิกฤตค่าเงิน มีค่าเท่ากับ 1ถ้าเกิดวิกฤต และเท่ากับ 0 ถ้าไม่เกิดวิกฤต	Laeven & Valencia (2018)
- Debt crisis[1]	วิกฤตหนี้ มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าเกิดวิกฤต และเท่ากับ 0 ถ้าไม่เกิดวิกฤต	Laeven & Valencia (2018)
- Banking crisis[1]	วิกฤตธนาคาร มีค่าเท่ากับ 1 ถ้าเกิดวิกฤต และเท่ากับ 0 ถ้าไม่เกิดวิกฤต	Laeven & Valencia (2018)
Debt[1]	สัดส่วนหนี้ภาครัฐต่อ GDP (ร้อยละของ GDP)	WDI
Reserve[1,2,3]	สัดส่วนเงินสำรองระหว่างประเทศต่อ GDP (ร้อยละของ GDP)	IFS
Macroeconomic variable		
- GDP Growth[1,3]	อัตราการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมที่แท้จริง (ร้อยละต่อปี)	WDI
- CA/GDP[2,3]	สัดส่วนดุลบัญชีเดินสะพัดต่อ GDP (ร้อยละของ GDP)	WDI
- FDI inflow/GDP [1,2,3]	สัดส่วนของเงินทุนเงินลงทุนทางตรงจากต่างประเทศสุทธิต่อ GDP (ร้อยละของ GDP)	IFS
- Inflation[3]	อัตราการเปลี่ยนแปลงของดัชนีราคาผู้บริโภค (CPI) (ร้อยละต่อปี)	IFS, WDI
- Domestic credit boom[3]	อัตราการเติบโตของสินเชื่อภายในประเทศที่ปล่อยโดยภาคธนาคาร (ร้อยละต่อปี)	WDI
- Exchange rate [2]	อัตราแลกเปลี่ยน ในรูปของเงินสกุลภายในประเทศต่อดอลล่าร์สหรัฐ	IMF

หมายเหตุ: 1) ศึกษาโดย Koh et al. (2020) 2) ศึกษาโดย Efremidze et al. (2019)

3) ศึกษาโดย Angkinand et al.,2010

กรอบแนวคิดในการวิจัย

“หนี้” ในทางเศรษฐศาสตร์มหภาค แบ่งเป็น หนี้สาธารณะ และหนี้ภาคเอกชน ซึ่ง สำนักงานหนี้บริหารสาธารณะ (2568) ให้ความหมาย หนี้สาธารณะว่า “การกู้ยืมเงินของรัฐบาลเมื่อรัฐบาลมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ” ในขณะที่หนี้ภาคเอกชน เป็นหนี้ที่ก่อโดยภาคเอกชนที่รวมถึงภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจ การก่อหนี้ในระดับมหภาค ช่วยส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาว โดยรัฐบาลก่อหนี้เพื่อนำไปใช้ในการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพ และลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ สร้างเสถียรภาพเมื่อเกิดความผันผวนทางเศรษฐกิจในระยะสั้น อย่างไรก็ตาม การสะสมหนี้ที่เพิ่มมากขึ้นจะลดความสามารถในการชำระคืนเงินกู้ทั้งเงินต้นและดอกเบี้ยเมื่อเกิดความผันผวนทางเศรษฐกิจ เนื่องจากทั้งต้นทุนการก่อหนี้ที่เพิ่มขึ้น และความเชื่อมั่นของเจ้าหนี้ที่ลดลง ส่งผลต่อโอกาสการก่อหนี้ใหม่เพื่อชำหนี้เก่า (refinance) ได้ยากขึ้น ความเสี่ยงในการผิดนัดชำระหนี้สูงขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่วิกฤตการเงินได้ ทั้งนี้ ถ้านักลงทุนกังวลในความสามารถในการชำระหนี้ที่ผูกติดกับเงินตราต่างประเทศ ความกังวลนั้นอาจก่อให้เกิดการโจมตีค่าเงินเพื่อการเก็งกำไร และนำไปสู่วิกฤตเงินตรา หรือ ถ้านักลงทุนกังวลว่างบการเงินทั้งของบริษัทและสถาบันการเงินที่อ่อนแอจากการก่อหนี้จะจุดประกายให้เกิดการเร่งถอนเงินในภาคธนาคาร สิ่งนี้ก็จะกลายเป็นวิกฤตภาคธนาคาร (Kose et al, 2021)

เงินสำรองระหว่างประเทศเป็นสินทรัพย์สภาพคล่องที่ถือและควบคุมโดยธนาคารกลาง เงินสำรองระหว่างประเทศถูกนำไปใช้เพื่อชดเชยการขาดดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ รวมถึงเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายอัตราแลกเปลี่ยน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2567) เงินสำรองระหว่างประเทศมีความสำคัญอย่างมากต่อประเทศที่มีการใช้นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ โดยทำหน้าที่เป็น “กันชน” เพื่อรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยน นอกจากนี้ ประเทศมีจุดประสงค์ในการการสะสมเงินสำรองระหว่างประเทศเพื่อใช้ในยามฉุกเฉินในกรณีที่มีความผันผวนในบัญชีเดินสะพัดและบัญชีการเงิน รวมถึงเป็นผลพลอยได้จากการใช้กลยุทธให้ค่าเงินอ่อนค่าอย่างมีเสถียรภาพเพื่อส่งเสริมการค้า (Domingez et al., 2012) ประเทศที่เคยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจและการหดตัวของเงินสำรองระหว่างประเทศในช่วง 1990 มีแนวโน้มที่จะสะสมเงินสำรองเพิ่มขึ้นในช่วงก่อนเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ 2006-2008 (Aizenman & Lee, 2007; Aizenman and Sun, 2010) และจากงานวิจัยของ Domingez et al. (2012) พบว่า ประเทศที่มีการสะสมเงินสำรองระหว่างประเทศอย่างมากจะมีเศรษฐกิจที่ฟื้นตัวได้แข็งแกร่งกว่าหลังจากเกิดวิกฤตเศรษฐกิจ

วิกฤตค่าเงิน เป็นการถูกโจมตีจากการเก็งกำไรในค่าเงิน (Speculative attack) ซึ่งส่งผลให้เกิดแรงกดดันให้ค่าเงินอ่อนค่าลงอย่างรุนแรง หรืออาจต้องยกเลิกการใช้นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ (Glick & Hutchison, 2011) แบบจำลองที่เกี่ยวกับวิกฤตค่าเงินจำแนกเป็น 3 ยุค โดยแบบจำลองยุคแรก *(The first general models of currency crises)* โดย Krugman (1979) และ Flood & Garber (1984) ที่ให้ความสำคัญกับความไม่สอดคล้องกันระหว่างนโยบายทางเศรษฐกิจระดับมหภาค และการกำหนดอัตราแลกเปลี่ยน ส่งผลให้ถูกโจมตีค่าเงินโดยนักเก็งกำไร ในขณะที่แบบจำลองยุคที่สอง (The second general models of currency crises) โดย Obstfeld (1986,1994) และ Jeanne (1997) ผู้กำหนดนโยบายทางเศรษฐกิจให้น้ำหนักระหว่างต้นทุนและประโยชน์จากการปกป้องค่าเงิน ถ้าต้นทุนมากกว่าประโยชน์ที่ได้จากการปกป้องค่าเงิน ภาครัฐอาจมีแรงจูงใจในการยกเลิกอัตราแลกเปลี่ยนที่กำหนด ความสงสัยในการรักษาระดับอัตราแลกเปลี่ยนที่กำหนดสามารถนำไปสู่การเกิดดุลยภาพที่มีหลายจุดสมดุล (Multiple equilibria) และความคาดหวังที่อาจกลายเป็นจริงได้ (Self-fulfilling) ถ้าคาดการณ์ว่าโอกาสการลดค่าเงินเปลี่ยนแปลงจากต่ำไปสูง ซึ่งจะทำให้โอกาสการลดค่าเงินเพิ่มขึ้น (Ragvid, 2001) ส่วนแบบจำลองยุคที่สาม (The third general models of currency crises) เน้นที่การบิดเบือน (distortion) หรือ คุณธรรมวิบัติ (moral hazard) ในตลาดการเงินและระบบธนาคารส่งผลให้เกิดวิกฤตค่าเงิน (Aghion et al., 2000) นอกจากนี้ ปรากฏการณ์การหยุดไหลอย่างกระทันหันของเงินทุนระหว่างประเทศ (sudden stop หรือ capital inflow reversal) ยังมีส่วนสำคัญต่อการเกิดวิกฤตการเงิน เฉลิมพงษ์ คงเจริญ (มปป) อ้างถึง Calvo (1998) และ Calvo & Reinhart (2000) ให้ความสำคัญของการหยุดไหลอย่างกระทันหันของเงินทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เงินกู้ยืม ส่งผลให้เกิดวิกฤตทางการเงินและดุลบัญชีชำระเงินระหว่างประเทศ

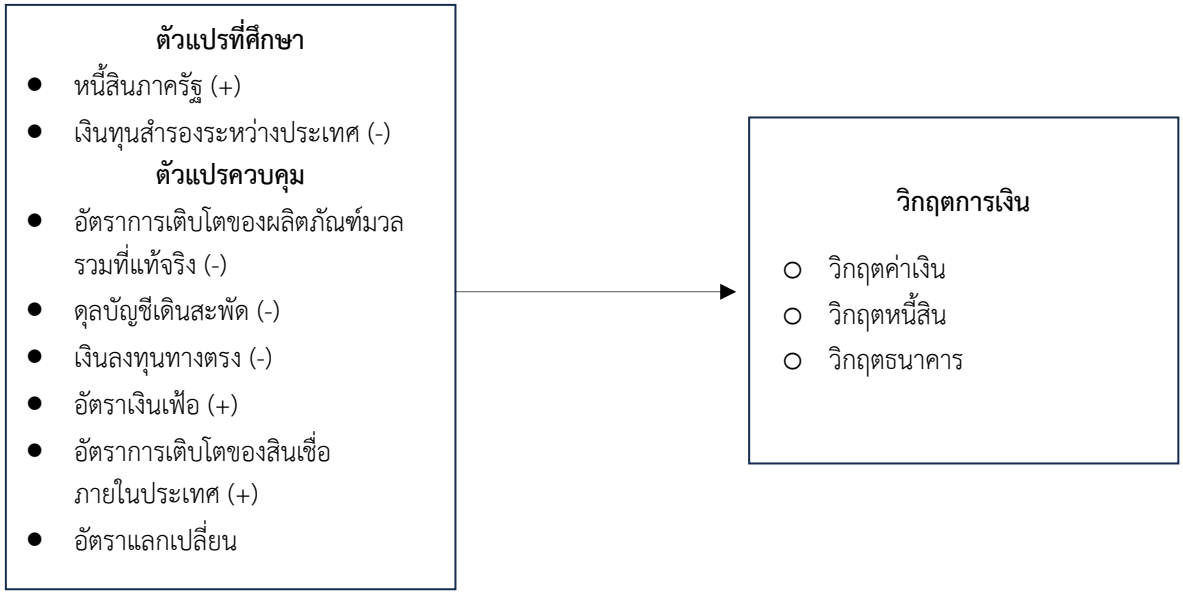
วิกฤตหนี้ เป็นสถานการณ์ที่รัฐบาลไม่เต็มใจที่จะชำระหนี้หรือไม่มีความสามารถในการชำระหนี้ที่ก่อไว้ โดยรัฐบาลเลือกที่จะผิดนัดชำระหนี้ ถ้าประโยชน์จากการไม่ชำระหนี้มากกว่าต้นทุนที่เกิดขึ้น เช่น ต้นทุนด้านภาพลักษณ์ของประเทศ

และผู้บริหารประเทศ รวมถึงต้นทุนการเข้าถึงเงินทุนในอนาคต หรือแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความคาดหวังที่กลายเป็นจริง (self-fulfilling) โดยแบบจำลองของ Cole & Kehoe (2000) อธิบายว่า ถ้าปัจจัยพื้นฐาน เช่น ระดับหนี้ของภาครัฐ โครงสร้างอายุของหนี้ และระดับทุนของภาคเอกชน อยู่ในระดับที่มีความเสี่ยง โอกาสการผิดนัดชำระหนี้จะขึ้นอยู่กับความคิด/ความเชื่อของนักลงทุนที่อยู่ในตลาด ถ้าตลาดเชื่อว่าภาครัฐไม่สามารถชำระหนี้ได้ การออกพันธบัตรใหม่เพื่อทดแทนพันธบัตรรุ่นเดิม (roll over) จะทำได้ยาก และส่งผลต่อสภาพคล่องและการผิดนัดชำระหนี้ของรัฐบาล นอกจากนี้ เมื่อความน่าเชื่อถือของรัฐบาลมีระดับที่ต่ำ ผนวกกับระบบการเมืองที่ไม่มีเสถียรภาพ ซึ่งสะท้อนจากระดับเครดิตของประเทศ (sovereign credit rating) ที่ต่ำ และความผันผวนของส่วนต่างของอัตราดอกเบี้ย สิ่งเหล่านี้จะเพิ่มความเสี่ยงในการผิดนัดชำระเงินของประเทศให้มากขึ้น (Koh et al., 2020)

วิกฤตธนาคาร ตามนิยามของ Laeven & Valencia (2018) คือ เหตุการณ์ที่สร้างความเสียหายอย่างรุนแรงต่อภาคธนาคารที่มีผลต่อการลดลงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ ตัวกลางทางการเงิน และสวัสดิการของประชาชน โดยวิกฤตธนาคารต้องเป็นไปตาม 2 ลักษณะดังนี้ 1. มีสัญญาณสำคัญที่แสดงถึงความตึงเครียดทางการเงินในระบบธนาคาร เช่น เกิด bank runs เกิดความเสียหายในระบบธนาคาร ธนาคารมีปัญหาสภาพคล่อง เป็นต้น 2. มีสัญญาณสำคัญที่แสดงถึงการใช้มาตราการที่เกี่ยวข้องกับธนาคารโดยภาครัฐเพื่อแก้ไขปัญหาความเสียหายในระบบธนาคาร โดยผลลัพธ์ที่เกิดจากวิกฤตธนาคารได้แก่ เกิดต้นทุนทางการคลังจากการเข้าแทรกแซงเพื่อรักษาเสถียรภาพในระบบธนาคาร ทั้งทุนที่อัดฉีดในสถาบันการเงิน ค่าใช้จ่ายในการบริหารสินทรัพย์ การรับประกันเงินฝาก เป็นต้น นอกจากนี้ หนี้สูญ (NPL) ที่เพิ่มสูงขึ้นและผลผลิตถดถอย

การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อวิกฤตการเงิน โดย Koh et al. (2020) พบว่า การสะสมหนี้ที่เพิ่มขึ้นทำให้โอกาสการเกิดวิกฤตหนี้สินและวิกฤตธนาคารเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ไม่มีผลต่อวิกฤตค่าเงิน การสะสมหนี้ระยะสั้นสร้างโอกาสให้เกิดวิกฤตหนี้สินเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ การสะสมเงินสำรองระหว่างประเทศจะช่วยลดโอกาสการเกิดวิกฤตทั้ง 3 ประเทศ ได้แก่ วิกฤตหนี้สิน วิกฤตค่าเงินและวิกฤตธนาคาร ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Efremidze et al. (2019) ที่พบว่า การสะสมเงินสำรองระหว่างประเทศช่วยลดความรุนแรงของการเกิดวิกฤตการเงินได้ โดยความรุนแรงของวิกฤตการเงินวัดได้จาก ดัชนีความกดดันในตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ (exchange market pressure: EMP) และการไหลกลับของเงินทุนเคลื่อนย้ายระหว่างประเทศ Carkovic & Levine (2005) และ Hausmann et al. (2001) พบว่า ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมหภาค ทั้งปัญหาเงินเฟ้อ การขาดดุลงบประมาณ การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ช้า ราคาสินค้าส่งออกที่ตกต่ำ การสะสมหนี้ต่างประเทศที่สูง และ การกำกับดูแลภาคการเงินที่ไม่เพียงพอ นำไปสู่การปล่อยกู้ที่มากเกินไป โดยเฉพาะในโครงการที่มีความเสี่ยงสูง และส่งผลต่อเสถียรภาพในภาคการเงิน และนำไปสู่วิกฤตธนาคาร ในขณะที่ Angkinand et al. (2010) พบว่า การเปิดเสรีทางการเงินส่งผลต่อโอกาสการเกิดวิกฤตทางการเงินที่เพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ การเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่ำ ระดับเงินเฟ้อที่สูง การขยายตัวของสินเชื่อที่เพิ่มมากขึ้น และดุลบัญชีเดินสะพัดที่อ่อนแอส่งผลต่อโอกาสการเกิดวิกฤตภาคธนาคารที่สูงขึ้น

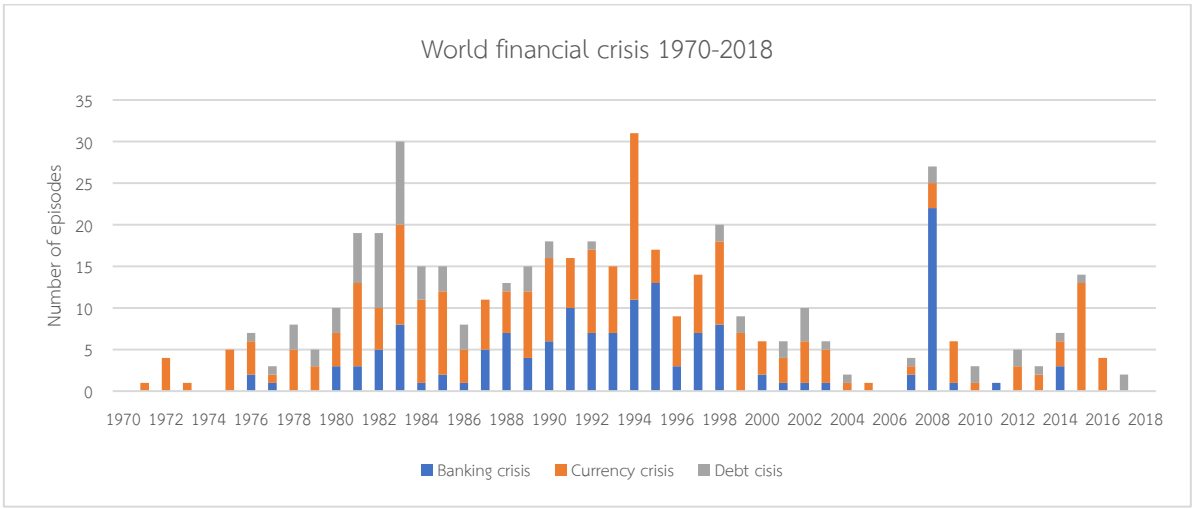
จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น สามารถสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังนี้

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย เครื่องหมายในวงเล็บแสดงถึงสมมติฐานของการศึกษา

ผลการวิจัย

จากข้อมูลของ Laeven & Valencia (2018) พบว่า ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970-2018 ทั้งประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ และประเทศกำลังพัฒนาเกิดวิกฤตการเงินทั้งสิ้นจำนวน 466 ครั้ง โดยมากกว่าครึ่งเป็นวิกฤตค่าเงินซึ่งมีถึง 239 ครั้ง รองลงมาคือ วิกฤตธนาคาร มีจำนวนวิกฤตทั้งสิ้น 151 ครั้ง หรือคิดเป็น ร้อยละ 32 ของวิกฤตการเงินทั้งหมด และวิกฤตหนี้สินมีด้วยกัน 76 ครั้ง หรือคิดเป็นเพียงร้อยละ 16 (ภาพที่ 3) โดยวิกฤตการเงินเหล่านี้นำมาซึ่งการลดลงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง ก่อให้เกิดความเสียหายในระบบการเงิน รวมถึงค่าใช้จ่ายภาครัฐจำนวนมากที่ถูกนำมาใช้ในการสร้างเสถียรภาพทางเศรษฐกิจและทางการเงิน และในที่สุดส่งผลต่อสวัสดิการที่ลดลงของประชาชนในภาพรวม

ภาพที่ 3 แนวโน้มการเกิดวิกฤตการเงินของประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ และประเทศกำลังพัฒนา ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970-2018

ที่มา: Laeven & Valencia (2018)

เมื่อพิจารณาถึงช่วงเวลาการเกิดวิกฤตการเงิน พบว่า วิกฤตการเงินส่วนใหญ่เกิดในช่วงปี ค.ศ. 1980-1999 โดยเกิดขึ้น 325 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 70 ของเหตุการณ์ทั้งหมด (ตารางที่ 3) และวิกฤตที่เกิดส่วนใหญ่ยังคงเป็นวิกฤตค่าเงิน

และวิกฤตธนาคาร ซึ่งสอดคล้องกับในช่วงเวลาดังกล่าว แนวความคิดการเปิดเสรีทางการเงินเริ่มเข้ามาสู่ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ ส่งผลให้กฎระเบียบ กฎเกณฑ์และข้อบังคับของการลงทุนระหว่างประเทศและในภาคธนาคารลดลง การลงทุนระหว่างประเทศมีความเป็นอิสระเพิ่มมากขึ้น เงินทุนไหลเข้าออกระหว่างประเทศเพิ่มมากขึ้น ประกอบกับ นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนอาจไม่สอดคล้องกับนโยบายการเปิดเสรีของเงินทุน และความเป็นอิสระในการใช้นโยบายการเงิน ซึ่งนำไปสู่วิกฤตค่าเงินและวิกฤตธนาคาร

ในขณะที่วิกฤตหนี้สินเกิดขึ้นบ่อยครั้งในช่วงปี ค.ศ. 1980-1989 เนื่องจากภาครัฐมีการกู้ยืมเงินจากต่างประเทศจำนวนมากเพื่อนำมาพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจของประเทศ แต่ด้วยสถานการณ์อัตราดอกเบี้ยของประเทศเจ้าหนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศสหรัฐอเมริกาที่สูงขึ้นจากอัตราเงินเฟ้อ เศรษฐกิจที่อ่อนแอของประเทศลูกหนี้จากการบริหารจัดการทางการเงินที่ไม่มีประสิทธิภาพและการคอรัปชัน ทำให้ความสามารถในการชำระหนี้ลดลง นำไปสู่การผิดนัดชำระหนี้ และวิกฤตหนี้สินในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศแถบลาตินอเมริกา เช่น อาเจนตินา่ บราซิล เวเนซุเอลา และ เอกวาดอร์ เป็นต้น

ในช่วงปี ค.ศ. 1970-2018 วิกฤตการเงินส่วนใหญ่เกิดขึ้นในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนา โดยมีจำนวนเหตุการณ์วิกฤตการเงินที่เกิดขึ้นจำนวน 412 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 88 ของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งหมด ในขณะที่กลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้วมีวิกฤตการเงินจำนวน 54 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 12 ของเหตุการณ์ทั้งหมด นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาถึงวิกฤตการเงินประเภทต่าง ๆ พบว่า กลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนาเผชิญกับวิกฤตค่าเงินมากที่สุด โดยเกิดขึ้นทั้งสิ้น 221 เหตุการณ์ คิดเป็นร้อยละ 54 ของเหตุการณ์ทั้งหมด รองลงมาคือวิกฤตธนาคารและวิกฤตหนี้สิน คิดเป็นร้อยละ 28 และ 18 ตามลำดับ ในขณะที่กลุ่มประเทศพัฒนาแล้วเผชิญกับวิกฤตธนาคารมากที่สุด โดยเกิดขึ้นถึง 34 ครั้งจาก 54 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 63 ของเหตุการณ์ทั้งหมด และส่วนใหญ่เกิดขึ้นหลังจากปี ค.ศ. 2000 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปี ค.ศ. 2008 ที่เกิดวิกฤตภาคธนาคารพร้อมกันถึง 17 ประเทศ ในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมนี โปรตุเกส อิตาลี กรีซ และ สเปน เป็นต้น

ตารางที่ 3 สรุปจำนวนเหตุการณ์วิกฤตการเงินที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา

	1970-1979	1980-1989	1990-1999	2000-2009	2010-2018	รวม (ครั้ง)
วิกฤตค่าเงิน	24	74	88	27	26	239
วิกฤตธนาคาร	3	40	74	30	4	151
วิกฤตหนี้สิน	7	42	7	11	9	76
วิกฤตการเงินทั้งสิ้น	34	156	169	68	39	466

ที่มา: Laeven & Valencia (2018)

งานวิจัยนี้ ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง หนี้ เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ และโอกาสการเกิดวิกฤตค่าเงิน วิกฤตหนี้สิน และวิกฤตธนาคาร ในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนา ช่วงปี ค.ศ. 1980-2018 ด้วยแบบจำลองโลจิต (Logit model) โดยก่อนการวิเคราะห์ได้มีการทดสอบค่าสหสัมพันธ์ของตัวแปรต้นในแบบจำลอง จากการทดสอบพบว่า ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นมีค่าไม่เกิน 0.8 ซึ่งไม่ก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity นอกจากนี้ได้มีการทดสอบความเหมาะสมระหว่างแบบจำลอง Fixed effect และแบบจำลอง Random effect ด้วยวิธี Hausman test ซึ่งจากการทดสอบพบว่า แบบจำลองที่เหมาะสมในการศึกษามีลักษณะ Fixed effects models และการศึกษานี้ได้ทดสอบความอ่อนไหวของแบบจำลองโดยการตัดตัวแปรที่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติบางตัวออก

จากการศึกษาโอกาสการเกิดวิกฤตค่าเงินจากตารางที่ 4 พบว่าการก่อหนี้ภาครัฐมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับการเกิดวิกฤตค่าเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 99 กล่าวคือ หนี้ภาครัฐที่เพิ่มขึ้นจะส่งผลให้โอกาสการเกิดวิกฤตค่าเงินในประเทศสูงขึ้น โดยการก่อหนี้ที่สูงขึ้นอาจสะท้อนต้นทุนการชำระหนี้ที่เพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุน ถ้านักลงทุนเชื่อว่าภาครัฐมีความสามารถในการชำระหนี้ที่ลดลง นักลงทุนอาจขายสินทรัพย์

รวมทั้งเงินสกุลของประเทศที่มีหนี้ระดับที่สูง ยิ่งถ้านักลงทุนคาดว่าค่าเงินจะอ่อนค่าลง การเกิด self-fulfilling ในตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ มีโอกาสทำให้ค่าเงินอ่อนค่าอย่างรุนแรง หรือในกรณีที่มีการใช้นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ ถ้านักลงทุนคาดว่าเศรษฐกิจจะอ่อนแอลง และภาครัฐไม่สามารถตรึงอัตราแลกเปลี่ยนที่กำหนดได้ การโจมตีค่าเงินจะเกิดขึ้น ซึ่งอาจส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนและส่งผลต่อการอ่อนค่าของอัตราแลกเปลี่ยน

นอกจากนี้ ผลการศึกษาพบว่า ประเทศที่มีทุนสำรองระหว่างประเทศที่สูงสามารถลดโอกาสการเกิดวิกฤตค่าเงินได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานที่ว่า ประเทศที่มีการสะสมเงินทุนสำรองไว้มาก จะสามารถปกป้องการถูกโจมตีค่าเงินได้ ซึ่งสอดคล้องกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหลังจากวิกฤตค่าเงินโดยเฉพาะในช่วงต้นศตวรรษที่ 21 ที่หลาย ๆ ประเทศที่เคยเผชิญกับวิกฤตค่าเงิน มีการสะสมเงินสำรองระหว่างประเทศที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพิจารณาถึงอัตราการเติบโตของรายได้ต่อหัวของคนภายในประเทศพบว่า ประเทศที่มีการเติบโตของรายได้ต่อหัวที่เพิ่มมากขึ้น สามารถลดโอกาสการเกิดวิกฤตค่าเงินได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ ประเทศที่มีการปล่อยสินเชื่อโดยภาคธนาคารที่เพิ่มมากขึ้น จะส่งผลให้โอกาสการเกิดวิกฤตค่าเงินสูงขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงตัวแปรทางเศรษฐกิจอื่น ๆ ที่ใช้ในการควบคุมแบบจำลองพบว่า ทั้งดุลบัญชีเดินสะพัด อัตราเงินเฟ้อ และอัตราแลกเปลี่ยนต่างไม่มีความสัมพันธ์กับโอกาสการเกิดวิกฤตค่าเงินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่าง หนี้ เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ และโอกาสการเกิดวิกฤตค่าเงินในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนา

	Currency crisis (1)	Currency crisis (2)	Currency crisis (3)
Government debt Per GDP_{t-1}	0.0122 ***	0.0196 ***	0.0125 ***
	[0.004]	[0.003]	[0.004]
$International\ reserve_{t-1}$	-0.0000 **	-0.0000 **	-0.0000 **
	[0.048]	[0.046]	[0.049]
$Real\ GDP_{t-1}$	-0.00001		
	[0.513]		
$Growth\ in\ GDP\ per\ capita_{t-1}$		-0.2333 ***	-0.2240 ***
		[0.000]	[0.000]
Current account per GDP_{t-1}	0.0072	0.0042	
	[0.826]	[0.908]	
$Inflation_{t-1}$	-0.0011	-0.0013	-0.0012
	[0.242]	[0.2170]	[0.185]
Domestic credit per GDP_{t-1}	0.0243 **	0.0154 **	0.0111
	[0.023]	[0.148]	[0.235]
$Exchange\ rate_{t-1}$ (national currency /us dollar)	-0.0003	-0.0000	
	[0.451]	[0.762]	
Number of observation	925	925	982
LR chi2	18.61	84.27	87.17
Prob>chi2	0.095	0.000	0.000
Log likelihood	-165.44574	-132.61887	-143.68945

หมายเหตุ *,**,*** แสดงถึงนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 95 และ 99 ตามลำดับ
ตัวเลขในวงเล็บคือ ค่า p-value

ที่มา: จากการคำนวณ

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง หนี้ เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ และโอกาสการเกิดวิกฤตหนี้สิน จากตารางที่ 5 พบว่าปริมาณเงินสำรองระหว่างประเทศและวิกฤตหนี้สินมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยผลลัพธ์มีลักษณะคล้ายคลึงกับการศึกษาวิกฤตค่าเงิน ประเทศที่มีการสะสมเงินทุนสำรองที่เพิ่มมากขึ้น จะช่วยลดโอกาสการเกิดวิกฤตหนี้สินได้ เงินสำรองระหว่างประเทศเป็นสินทรัพย์สภาพคล่อง ที่ทำให้นักลงทุนต่างประเทศมีความเชื่อมั่นในการค้าขาย ลงทุนระหว่างประเทศ รวมถึงการกู้ยืม ในขณะที่ถ้าเกิดการขาดแคลนเงินสำรองระหว่างประเทศ การชำระหนี้โดยเฉพาะหนี้ต่างประเทศอาจทำได้ลำบาก เจ้าหนี้ต่างประเทศอาจขาดความเชื่อมั่นในลูกหนี้ ส่งผลต่อการกู้ยืมในอนาคต หรือการต่ออายุหนี้ (Rollover) ซึ่งอาจส่งผลต่อการปรับโครงสร้างหนี้ หรือการพักชำระหนี้หนี้ ดังที่เกิดขึ้นในประเทศศรีลังกา (นิธิสาร พงศ์ปิยะไพบูลย์, 2565)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างหนี้ภาครัฐและวิกฤตหนี้สิน พบว่า ทั้งสองตัวแปรมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ กล่าวคือ เมื่อประเทศมีสัดส่วนหนี้ภาครัฐต่อ GDP ที่สูงขึ้น โอกาสการเกิดวิกฤตหนี้สินลดลง ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐาน ในขณะที่การขยายตัวของสินเชื่อภายในประเทศส่งผลให้ความน่าจะเป็นในการเกิดวิกฤตหนี้สินเพิ่มมากขึ้น นอกจากนั้น เงินเฟ้อมีความสัมพันธ์กับวิกฤตหนี้สินในทิศทางตรงกันข้าม กล่าวคือเงินเฟ้อที่สูงขึ้นทำให้โอกาสการเกิดวิกฤตหนี้สินลดลง ซึ่งอาจเป็นผลมาจาก ภาษีเงินเฟ้อ (inflation tax) โดยเงินเฟ้อในระดับที่ไม่สูงสามารถลดมูลค่าที่แท้จริงของหนี้ได้ โดยถ้าหนี้ที่ออกเป็นหนี้ที่ผูกติดกับเงินสกุลภายในประเทศ เงินเฟ้อจะทำให้อำนาจซื้อของเงินลดลง และทำให้ง่ายต่อการจ่ายหนี้คืน ซึ่งทำให้วิกฤตหนี้สินลดลง ในขณะที่ ทั้งการเติบโตของรายได้ต่อหัวของประชาชนภายในประเทศ และการลงทุนทางตรงจากต่างประเทศที่สูงขึ้น ต่างทำให้โอกาสการเกิดวิกฤตหนี้สินลดลง

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่าง หนี้ เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ และโอกาสการเกิดวิกฤตหนี้สินในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนา

	Debt crisis (1)	Debt crisis (2)
Government debt Per GDP_{t-1}	-0.0239 **	-0.0213 *
	[0.048]	[0.061]
International $reserve_{t-1}$	-0.0001 **	-0.0000 *
	[0.043]	[0.063]
Growth in GDP per $capita_{t-1}$	-0.1774 ***	-0.1881 ***
	[0.001]	[0.000]
FDI inflow per GDP_{t-1}	-0.4173 *	-0.4270 *
	[0.078]	[0.082]
$Inflation_{t-1}$	-0.0231 *	-0.0183 *
	[0.054]	[0.2082]
Domestic credit per GDP_{t-1}	0.0043 *	0.0412 *
	[0.071]	[0.080]
Exchange $rate_{t-1}$ (national currency /us dollar)	-0.0005	
	[0.153]	
Number of observation	528	528
LR chi2	46.73	44.52
Prob>chi2	0.000	0.000
Log likelihood	-40.5219	-41.6277

หมายเหตุ *,**,*** แสดงถึงนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 95 และ 99 ตามลำดับ
ตัวเลขในวงเล็บคือ ค่า p-value

ที่มา: จากการคำนวณ

จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อวิกฤตธนาคาร ในตารางที่ 6 พบว่า อัตราส่วนหนี้ภาครัฐต่อ GDP ไม่มีความสัมพันธ์กับวิกฤตธนาคารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่า การสะสมเงินสำรองระหว่างประเทศอาจไม่ได้มีผลต่อความเป็นไปได้ในการลดการเกิดวิกฤตธนาคารโดยตรงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แม้กระนั้น เงินสำรองระหว่างประเทศอาจสามารถลดโอกาสการเกิด spillover effect จากวิกฤตหนี้สินไปสู่วิกฤตธนาคารได้ โดยผลการศึกษานี้ยืนยันได้ว่าการเกิดวิกฤตหนี้สินสามารถเพิ่มโอกาสในการเกิดวิกฤตภาคธนาคารให้สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นที่ร้อยละ 95 ดังนั้น การสะสมเงินสำรองระหว่างประเทศที่สูงขึ้น สามารถลดโอกาสการเกิดวิกฤตหนี้สิน และนำไปสู่โอกาสการเกิดวิกฤตธนาคารที่ลดลง

การขยายตัวทางเศรษฐกิจรวมทั้งการปล่อยสินเชื่อโดยภาคธนาคารเองเป็นส่วนสำคัญต่อการเกิดวิกฤตภาคธนาคาร การเติบโตทางเศรษฐกิจและการปล่อยสินเชื่อที่มากเกินไป ส่งผลต่อให้เกิดความร้อนแรงทางเศรษฐกิจ เกิดการเก็งกำไรในสินทรัพย์ทางการเงินและไม่ใช่การเงิน เช่น หุ้น และอสังหาริมทรัพย์ เมื่อราคาหลักทรัพย์และสินทรัพย์เหล่านี้ มีราคาที่สูงขึ้นเกินกว่าระดับราคาที่สะท้อนด้วยปัจจัยพื้นฐาน ส่งผลให้เกิดฟองสบู่ทั้งในตลาดหุ้น และภาคอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งภาคธนาคารเองมีการปล่อยสินเชื่อให้กับภาคอสังหาริมทรัพย์จำนวนมาก อาจทำให้ผลประกอบการของธนาคารลดลง ความเชื่อมั่นของผู้ฝากเงินและนักลงทุนลดลง ธนาคารสูญเสียสภาพคล่อง และนำไปสู่ธนาคารล้ม หรือต้องเข้ารับการฟื้นฟูกิจการ

นอกจากนี้ การลงทุนในระยะยาวจากต่างประเทศสามารถเป็นเกราะป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤตการเงินภาคธนาคารได้ โดยเมื่ออัตราส่วนการลงทุนทางตรงต่อ GDP เพิ่มมากขึ้น โอกาสการเกิดวิกฤตธนาคารจะลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเงินลงทุนทางตรงจากต่างประเทศที่เพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้โอกาสการทำธุรกิจในภาคธนาคารสูงขึ้น ผลประกอบการของธนาคารดีขึ้น นอกจากนี้ การลงทุนทางตรงจากต่างประเทศถือเป็นเงินทุนระยะยาวที่ค่อนข้างมีเสถียรภาพถึงแม้จะมีความผันผวนทางเศรษฐกิจ เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอัตราแลกเปลี่ยนและวิกฤตธนาคาร พบว่า ค่าเงินที่แข็งค่าขึ้นมีความสัมพันธ์กับโอกาสการเกิดวิกฤตธนาคารที่เพิ่มมากขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ค่าเงินที่แข็งค่าทำให้ความสามารถในการแข่งขันโดยเฉพาะอย่างยิ่งในอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าส่งออกลดลง โดยหลาย ๆ ประเทศในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนาอาศัยการส่งออกเป็นฐานรายได้หลักที่สำคัญของประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาพรวมทางเศรษฐกิจรวมถึงความเสี่ยงในภาคธนาคาร

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่าง หนี้ เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ และโอกาสการเกิดวิกฤตธนาคารในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนา

	Banking crisis (1)	Banking crisis (2)	Banking crisis (3)
Government debt Per GDP_{t-1}	-0.0096 [0.306]	-0.091 [0.334]	
International $reserve_{t-1}$	-0.0000 [0.338]	-0.0000 [0.286]	
Growth in GDP per $capita_{t-1}$	0.1140 ** [0.012]	0.1115 ** [0.013]	0.0829 ** [0.035]
FDI inflow per GDP_{t-1}	-0.2851 ** [0.020]	-0.2966 ** [0.016]	-0.2721 ** [0.015]
$Inflation_{t-1}$	0.0007 [0.265]		
Domestic credit per GDP_{t-1}	0.03296 *** [0.006]	0.0325 *** [0.002]	0.0269 *** [0.005]

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่าง หนี้ เงินทุนสำรองระหว่างประเทศ และโอกาสการเกิดวิกฤตธนาคารในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนา (ต่อ)

	Banking crisis (1)	Banking crisis (2)	Banking crisis (3)
Exchange rate$_{t-1}$ (national currency /us dollar)	-0.0012 ** [0.014]	-0.0012 ** [0.012]	-0.0009 * [0.051]
Debt crisis$_t$	2.2503 *** [0.001]	2.1491 *** [0.001]	2.1300 ** [0.000]
Number of observation	887	887	1037
LR chi2	39.72	38.70	34.41
Prob>chi2	0.000	0.000	0.000
Log likelihood	-109.4728	-109.9817	-127.5761

หมายเหตุ *,**,*** แสดงถึงนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 95 และ 99 ตามลำดับ
ตัวเลขในวงเล็บคือ ค่า p-value

ที่มา: จากการคำนวณ

อภิปรายผล

จากตารางสรุปความสัมพันธ์ระหว่าง หนี้ เงินสำรองระหว่างประเทศและโอกาสการเกิดวิกฤตการเงิน (ตารางที่ 7) พบว่า หนี้ภาครัฐที่เพิ่มมากขึ้นส่งผลให้โอกาสการเกิดวิกฤตค่าเงินที่สูงขึ้น ในขณะที่การสะสมเงินทุนสำรองระหว่างประเทศสามารถเป็นเกราะป้องกันการเกิดวิกฤตค่าเงิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Efremidze et al. (2019) ที่เงินสำรองระหว่างประเทศสามารถลดแรงกดดันในตลาดแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศได้ ในขณะที่ เงินสำรองระหว่างประเทศสามารถลดโอกาสการเกิดวิกฤตหนี้สินในกลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่และกำลังพัฒนาได้เช่นกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Koh et al. (2020) อย่างไรก็ตาม หนี้ภาครัฐที่สูงขึ้นทำให้โอกาสการเกิดวิกฤตหนี้สินในกลุ่มประเทศเกิดใหม่และกำลังพัฒนาลดลง ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Koh et al. (2020) ทั้งนี้ การศึกษายังพบว่าการขยายตัวของสินเชื่อโดยเฉพาะภาคธนาคารเป็นเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อการเกิดวิกฤตธนาคาร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Angkinand et al. (2010) นอกจากนั้น การเติบโตของรายได้ต่อหัวสามารถลดโอกาสการเกิดวิกฤตหนี้สินได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Koh et al. (2020) สุดท้าย ถึงแม้ว่าการสะสมเงินสำรองระหว่างประเทศจะไม่ได้ทำให้โอกาสการเกิดวิกฤตธนาคารลดลงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่สามารถลดโอกาสวิกฤตหนี้สินได้ และลดโอกาสการเกิด spillover effect จากวิกฤตหนี้สินไปสู่ภาคธนาคาร

ตารางที่ 7 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจและวิกฤตการเงินประเภทต่าง ๆ

	Currency crisis	**Debt crisis**	**Banking crisis**
Government debt Per GDP	Positive ***	Negative *	Negative
International reserve	Negative **	Negative *	Negative
Growth in GDP per capita	Negative ***	Negative ***	Positive ***
Current account per GDP	Positive		

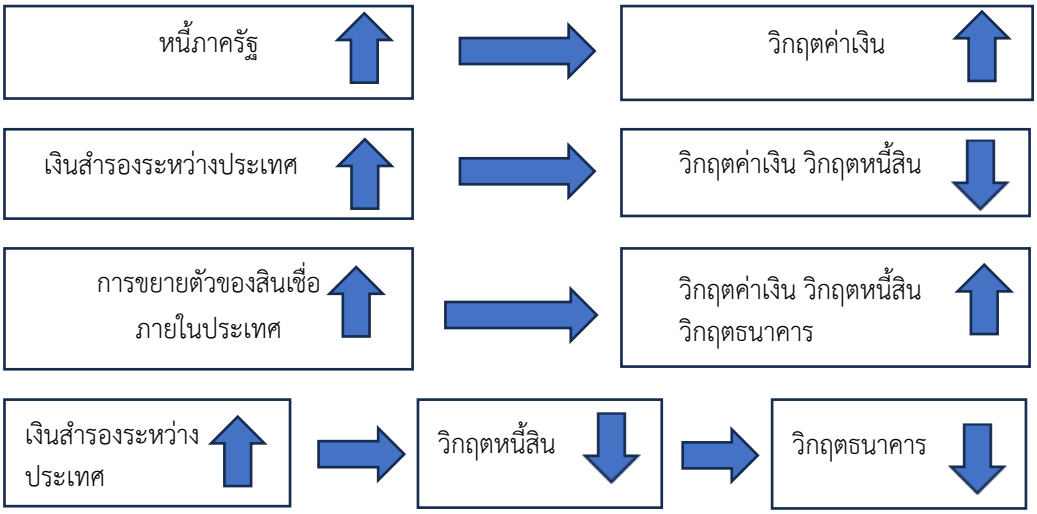
ตารางที่ 7 สรุปความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจและวิกฤตการเงินประเภทต่าง ๆ (ต่อ)

	Currency crisis	Debt crisis	Banking crisis
FDI inflow per GDP		Negative *	Negative **
Inflation	Negative	Negative	Positive
Domestic credit per GDP	Positive **	Positive **	Positive ***
Exchange rate$_t$ (national currency /us dollar)	Negative	Negative	Negative *
Debt crisis			Positive **

หมายเหตุ *,**,*** แสดงถึงนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 90 95 และ 99 ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

บทความวิจัยนี้ ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหนี้ เงินสำรองระหว่างประเทศ และโอกาสการเกิดวิกฤตการเงิน โดยวิกฤตการเงินที่ศึกษาประกอบด้วยวิกฤตค่าเงิน วิกฤตหนี้สิน และวิกฤตธนาคาร ซึ่งงานวิจัยส่วนใหญ่ศึกษาเฉพาะวิกฤตการเงินรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งเท่านั้น งานวิจัยนี้มีการนำตัวแปรทางเศรษฐกิจมหภาค ทั้ง หนี้ เงินสำรองระหว่างประเทศ รวมถึงการขยายตัวของสินเชื่อมาอยู่ในแบบจำลอง ซึ่งทำให้เห็นว่าตัวแปรทางเศรษฐกิจต่าง ๆ ส่งผลต่อวิกฤตการเงินแต่ละรูปแบบแตกต่างกันอย่างไร นอกจากนี้ยังทำให้เห็นถึงกลไกการส่งผ่านความเสี่ยง (spillover effect) จากวิกฤตหนึ่งสู่อีกวิกฤตหนึ่ง

ภาพที่ 4 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาผลกระทบของหนี้และเงินสำรองระหว่างประเทศที่มีต่อโอกาสการเกิดวิกฤตค่าเงิน วิกฤตหนี้สิน วิกฤตธนาคาร โดยผลการศึกษาพบว่า การสะสมหนี้รัฐบาลที่สูงขึ้นส่งผลต่อโอกาสการเกิดวิกฤตค่าเงินเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่ส่งผลให้โอกาสการเกิดวิกฤตหนี้สินลดลง นอกจากนี้ การสะสมเงินสำรองระหว่างประเทศช่วยลดโอกาสการเกิดวิกฤตค่าเงินและวิกฤตหนี้สินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ การขยายตัวของสินเชื่อเพิ่มโอกาสการเกิดวิกฤตการเงิน ทั้งวิกฤตค่าเงิน วิกฤตหนี้สินและวิกฤตธนาคารอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากการศึกษาพบว่า เงินทุนสำรองระหว่างประเทศสามารถลดโอกาสการเกิดวิกฤตการเงินทั้ง วิกฤตค่าเงินและวิกฤตหนี้สินได้ รวมทั้งสามารถลดการเกิด spillover effect จากวิกฤตหนี้สินไปสู่วิกฤตภาคธนาคาร ดังนั้น สินทรัพย์สภาพคล่องในรูปของเงินทุนสำรองระหว่างประเทศจึงมีความสำคัญต่อประเทศโดยสามารถเป็นเกราะป้องกันและลดความรุนแรงอันเกิดจากวิกฤตการเงิน อย่างไรก็ตาม การสะสมเงินทุนสำรองระหว่างประเทศมีต้นทุนค่าเสียโอกาส ธนาคารกลางจึงควรรักษาระดับเงินทุนสำรองระหว่างประเทศให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม (optimal level) เพื่อให้เกิดความสมดุลระหว่างประโยชน์และต้นทุนที่เกิดขึ้นจากการสะสมเงินทุนสำรองระหว่างประเทศ

1.2 จากการศึกษาพบว่า การขยายตัวทางเศรษฐกิจซึ่งสะท้อนจากรายได้ต่อหัวที่เพิ่มขึ้นสามารถลดโอกาสการเกิดวิกฤตค่าเงินและหนี้สินได้ ในขณะที่การขยายตัวทางเศรษฐกิจและการปล่อยสินเชื่อในภาคธนาคารเป็นสาเหตุสำคัญที่ส่งผลต่อการเกิดวิกฤตธนาคาร ดังนั้น รัฐบาลควรรักษาเสถียรภาพเศรษฐกิจไม่ให้มีความผันผวนมากเกินไป ควบคู่กับธนาคารกลางควรมีการกำกับดูแลการปล่อยสินเชื่อในภาคธนาคารอย่างเข้มงวด เพื่อลดโอกาสการเกิดวิกฤตธนาคาร

1.3 จากผลการศึกษาพบว่า การลงทุนในระยะยาวจากต่างประเทศสามารถเป็นเกราะป้องกันไม่ให้เกิดวิกฤตการเงินภาคธนาคารได้ เงินลงทุนทางตรงจากต่างประเทศถือเป็นเงินทุนระยะยาวที่ค่อนข้างมีเสถียรภาพถึงแม้จะเกิดความผันผันทางเศรษฐกิจ ดังนั้น รัฐบาลควรส่งเสริมการลงทุนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนระยะยาวจากต่างประเทศ นอกจากช่วยลดความผันผวนทางเศรษฐกิจ ยังสามารถสร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจในระยะยาวผ่านการถ่ายทอดและพัฒนาทางเทคโนโลยี รวมถึงการพัฒนาทุนมนุษย์

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

การศึกษาในครั้งต่อไป ควรเพิ่มตัวแปรเชิงสถาบันต่าง ๆ เช่น ความเข้มข้นในการกำกับดูแลโดยเฉพาะในภาคธนาคาร การควบคุมวินัยทางการคลัง การคอร์รัปชัน รวมถึงการเปิดเสรีทางการเงิน โดยตัวแปรเหล่านี้อาจสามารถลดโอกาสการเกิดวิกฤตการเงินภายใต้สถานการณ์การก่อหนี้ที่สูง รวมทั้งการศึกษาความแตกต่างระหว่างกลุ่มประเทศเศรษฐกิจที่พัฒนาแล้ว กลุ่มประเทศเศรษฐกิจเกิดใหม่ และ กลุ่มประเทศเศรษฐกิจที่กำลังพัฒนา นอกจากนี้ ถึงแม้ว่าเงินสำรองระหว่างประเทศสามารถลดโอกาสการเกิดวิกฤตทางการเงินได้ อย่างไรก็ตาม การสะสมเงินสำรองระหว่างประเทศมีต้นทุนค่าเสียโอกาส รวมถึงต้นทุนในการบริหารจัดการ ดังนั้นการศึกษาระดับเงินสำรองระหว่างประเทศที่เหมาะสม (optimal level) และบทบาทของ Central Bank Digital Currency (CBDC) ที่มีต่อเงินสำรองระหว่างประเทศในอนาคตจะช่วยให้ธนาคารกลางสามารถดำเนินนโยบายเงินทุนสำรองระหว่างประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

ธนาคารแห่งประเทศไทย (2567). *รู้จัก SDR ในทุนสำรองระหว่างประเทศ*. สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/article-2024sep19.html.

นิธิสาร พงศ์ปิยะไพบูลย์. (2565). *ทุนสำรองกับเสถียรภาพด้านต่างประเทศ*. สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/Article_17Mar2022.html.

สำนักงานบริหารหนี้สาธารณะ. (2568). *ข้อมูลหนี้สาธารณะ*. สืบค้นจาก https://www.pdmo.go.th/th/faq-debt.

Aghion, P., Bacchetta, P., & Banerjee, A. (2000). A simple model of monetary policy and currency crises. *European Economic Review, 44*(4-6), 728–738.

Aizenman, J., & Lee, J. (2007). International reserves: Precautionary versus Mercantilist views, Theory and Evidence. *Open Economies Review, 18*, 191-214.

Aizenman, J., & Sun, Y. (2012). The financial crisis and sizable international reserves depletion: From 'fear of floating'to the 'fear of losing international reserves'?. International Review of Economics & Finance, 24, 250-269.

Angkinand, A. P., Sawangngoenyuang, W., & Wihlborg, C. (2010). Financial Liberalization and Banking Crises: A Cross-Country Analysis. *International Review of Finance, 10*(2), 263–292.

Carkovic, M. V., & Levine, R. (2005). Does Foreign Direct Investment Accelerate Economic Growth?. In *Does foreign direct investment promote development* (pp. 195-220). Minnesota: Department of Finance, University of Minnesota.

Cole, H. L., & Kehoe, T. J. (2000). Self-Fulfilling Debt Crises. *The Review of Economic Studies, 67*(1), 91–116.

Efremidze, L., Sula, O., & Willett, T. (2018). Capital Flow Reversals, Sudden Stops, and International Reserve Adequacy: Further Evidence from the Global Financial Crisis. *International Journal of Financial Research, 10*(1), 52.

Flood, R. P., & Garber, P. M. (1984). Collapsing exchange-rate regimes. *Journal of International Economics, 17*(1-2), 1–13.

Glick, R. & Hutchison, M. (2011). *Currency Crises*. Retrieved from https://www.frbsf.org/wp-content/uploads/wp11-22bk.pdf.

Hausmann, R., Panizza, U., & Stein, E. (2001). Why Do Countries Float the Way They Float?. *Journal of Development Economics, 66*(2), 387-414.

Jeanne, O. (1997). Are currency crises self-fulfilling?: A test. *Journal of International Economics, 43*(3-4), 263-286.

Koes, M.A., Nagle, P., Ohnsorge, F., & Sugawara, N. (2021). *Global Waves of Debt: Causes and Consequences*. Washington, DC: World bank.

Koh, W.C., Koes, M.A., Nagle, P., Ohnsorge, F., & Sugawara, N. (2020). *Debt and Financial Crises*. Retrieved from https://documents1.worldbank.org/curated/en/560291579701550183/pdf/Debt-and-Financial-Crises.pdf.

Krugman, P. (1979). A Model of Balance-of-Payments Crises. *Journal of Money, Credit and Banking, 11*(3), 311.

Laeven, L., & Valencia, F. (2018). *Systemic Banking Crises Revisited*. Retrieved from https://www.imf.org/en/publications/wp/issues/2018/09/14/systemic-banking-crises-revisited-46232.

Obstfeld, M. (1986). Rational and self-fulfilling balance-of–payments crises. *American Economic Review, 76*(1), 72-81.

_____. (1994). The logic of currency crises. *Cahiers Economiques et Monetaires, 43*, 189-213.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 17-30.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Exchange Rate Regimes and Inflation Transmission: Evidence from Hong Kong and Thailand

Teerasak Sapwarobol[1*] and Non Vorlapanit[1]

[1] *Department of Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: fecotss@ku.ac.th*

ABSTRACT

This study aims to (1) examine the long-run equilibrium relationship between U.S. inflation and Hong Kong inflation, (2) examine the long-run equilibrium relationship between U.S. inflation and Thai inflation, and (3) investigate the causal transmission of inflation from the United States to Hong Kong and Thailand. Monthly time-series data from January 2018 to December 2022 are employed, using the consumer price index, exchange rate, money supply, and international reserves as the key variables. The analytical methods consist of the Johansen Cointegration Test, the Vector Error Correction Model (VECM), and the Granger Causality Test. The empirical results show that (1) U.S. and Hong Kong inflation share a long-run equilibrium relationship, consistent with Hong Kong's fixed exchange-rate regime, which limits monetary policy autonomy; (2) U.S. and Thai inflation also exhibit a long-run equilibrium relationship, indicating persistent price linkages despite Thailand's managed-float regime; and (3) the transmission of U.S. inflation to Hong Kong operates through money supply and international reserves, whereas the transmission to Thailand occurs through domestic inflation and the exchange rate. Overall, the findings confirm that the exchange-rate regime plays a crucial role in shaping both the magnitude and channels of international inflation transmission, with fixed-rate economies being more exposed to global inflation shocks than economies with more flexible arrangements.

Keywords: International Inflation Transmission, Cointegration, Vector Error Correction Model (VECM), Exchange Rate Regime

Received: 12 December 2025;
Revised: 27 February 2026;
Accepted: 1 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

ระบบอัตราแลกเปลี่ยนกับการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างประเทศ: หลักฐานเชิงประจักษ์จากฮ่องกงและไทย

ธีรศักดิ์ ทรัพย์วโรบล[1*] และ นนทร์ วรพาณิชย์[1]

[1] *ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย*

[*] *Corresponding author. E-mail: fecotss@ku.ac.th*

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวระหว่างอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐและฮ่องกง 2) ศึกษาความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวระหว่างอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐและไทย และ 3) ตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างสหรัฐกับฮ่องกง และสหรัฐกับไทย การวิจัยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลารายเดือนตั้งแต่เดือนมกราคม พ.ศ. 2561 ถึงธันวาคม พ.ศ. 2565 โดยใช้ดัชนีราคาผู้บริโภค อัตราแลกเปลี่ยน ปริมาณเงิน และเงินสำรองระหว่างประเทศเป็นตัวแปรในการวิเคราะห์ เครื่องมือทางสถิติประกอบด้วย Johansen Cointegration Test แบบจำลอง Vector Error Correction Model (VECM) และ Granger Causality Test ผลการศึกษาพบว่า 1) อัตราเงินเฟ้อของสหรัฐและฮ่องกงมีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพร่วมกันในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับลักษณะของระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ที่จำกัดความเป็นอิสระของนโยบายการเงิน 2) อัตราเงินเฟ้อของสหรัฐและไทยมีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพร่วมกันเช่นกัน แม้ประเทศไทยจะใช้อัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวภายใต้การจัดการ แต่ยังปรากฏความเชื่อมโยงด้านราคากับสหรัฐในระยะยาว และ 3) ผลการทดสอบ Granger Causality ชี้ว่าการส่งผ่านเงินเฟ้อจากสหรัฐสู่ฮ่องกงมีรูปแบบที่แตกต่างจากไทย โดยพบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลผ่านตัวแปรด้านปริมาณเงินและเงินสำรองระหว่างประเทศ ขณะที่ประเทศไทยปรากฏความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลผ่านตัวแปรอัตราเงินเฟ้อและอัตราแลกเปลี่ยน โดยภาพรวม ผลการศึกษายืนยันว่าระบบอัตราแลกเปลี่ยนมีบทบาทสำคัญต่อระดับและช่องทางของการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างประเทศ โดยประเทศที่ใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่มีแนวโน้มรับแรงกระแทกจากเงินเฟ้อโลกมากกว่าประเทศที่ใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบยืดหยุ่น

คำสำคัญ: การส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างประเทศ, ความสัมพันธ์ร่วมเชิงดุลยภาพระยะยาว, แบบจำลองการปรับแก้ความคลาดเคลื่อนเชิงเวกเตอร์, ระบบอัตราแลกเปลี่ยน

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศทำให้เงินเฟ้อของประเทศขนาดใหญ่ เช่น สหรัฐอเมริกา สามารถส่งผลต่อระดับราคาของประเทศอื่นผ่านกลไกการค้า การเคลื่อนย้ายเงินทุน ต้นทุนการนำเข้า และโดยเฉพาะระบบอัตราแลกเปลี่ยน ซึ่งเป็นกรอบนโยบายสำคัญในการกำหนดความสามารถของประเทศในการดูดซับหรือส่งผ่านแรงกดดันด้านราคาโลก การเร่งตัวของเงินเฟ้อสหรัฐในช่วงปี ค.ศ. 2021–2023 ภายหลังวิกฤต COVID-19 ประกอบกับความผันผวนของห่วงโซ่อุปทานและราคาพลังงาน ได้ส่งแรงกดดันมายังประเทศเศรษฐกิจเปิดจำนวนมากในเอเชีย สะท้อนคำถามสำคัญว่าระบบอัตราแลกเปลี่ยนมีบทบาทต่อระดับและช่องทางของการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างประเทศมากน้อยเพียงใด

ในเชิงทฤษฎี งานวิจัยในกรอบการเงินนิยมชี้ว่า ประเทศที่มีข้อจำกัดในการดำเนินนโยบายการเงิน โดยเฉพาะประเทศที่ตรึงค่าเงิน มักเผชิญอัตราการส่งผ่านเงินเฟ้อสูงกว่า เนื่องจากไม่สามารถใช้นโยบายการเงินอิสระเพื่อดูดซับแรงกระแทกจากต่างประเทศได้ (Choudhri & Hakura, 2006) ขณะที่หลักฐานเชิงประจักษ์ในเอเชียพบว่า ประเทศที่ใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ เช่น ฮ่องกง มีระดับการส่งผ่านเงินเฟ้อจากสหรัฐสูงกว่าประเทศที่มีความยืดหยุ่นมากกว่า (Cheung & Yuen, 2002) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยบางส่วนสะท้อนว่าบางประเทศที่ใช้อัตราแลกเปลี่ยนแบบยืดหยุ่น

เช่น ไทย กลับมีความเชื่อมโยงกับเงินเฟ้อสหรัฐในระดับที่มีนัยสำคัญ ซึ่งบ่งชี้ว่าปัจจัยอื่น เช่น โครงสร้างการนำเข้าและภาวะการเงินโลก อาจมีบทบาทร่วมด้วย

งานวิจัยนี้จึงศึกษาความแตกต่างของการส่งผ่านเงินเฟ้อภายใต้สองระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่มีลักษณะชัดเจน ได้แก่ ฮ่องกงภายใต้ระบบ Currency Board และประเทศไทยภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวภายใต้การจัดการ โดยใช้ข้อมูลช่วงปี พ.ศ. 2561–2565 ซึ่งครอบคลุมเหตุการณ์สำคัญ ได้แก่ ความตึงเครียดทางการค้าสหรัฐ–จีน การแพร่ระบาดของ COVID-19 และการเร่งตัวของเงินเฟ้อโลก ช่วงเวลาดังกล่าวสะท้อนบริบทของความผันผวนสูง จึงเหมาะสมต่อการประเมินบทบาทของระบบอัตราแลกเปลี่ยนในการดูดซับหรือขยายแรงกระแทกจากต่างประเทศ

การวิเคราะห์ใช้ Johansen Cointegration Test, Vector Error Correction Model (VECM) และ Granger Causality Test เพื่ออธิบายทั้งความสัมพันธ์ระยะยาวและพลวัตระยะสั้น โดย “ระยะยาว” หมายถึงความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพร่วม (Cointegration) ระหว่างระดับราคา ขณะที่ “ระยะสั้น” หมายถึงกระบวนการปรับตัวผ่านกลไก Error correction ภายหลังเกิดแรงกระแทก ผลการศึกษาจะช่วยเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของระบบอัตราแลกเปลี่ยนต่อการส่งผ่านเงินเฟ้อในช่วงเศรษฐกิจโลกผันผวน และมีนัยสำคัญต่อการกำหนดนโยบายในประเทศเศรษฐกิจเปิด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวระหว่างอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐอเมริกาและฮ่องกง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวระหว่างอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐอเมริกาและไทย
3. เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของกระบวนการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างสหรัฐอเมริกากับฮ่องกง และสหรัฐอเมริกากับไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ข้อมูลที่นำมาใช้ในการศึกษา

การศึกษานี้กำหนดชุดตัวแปรตามกรอบแนวคิดของทฤษฎีปริมาณเงินสมัยใหม่ของนักเศรษฐศาสตร์สำนักการเงินนิยม (Monetarist) ภายใต้แนวคิดการวิเคราะห์ดุลการชำระเงินในระบบเศรษฐกิจเปิด ซึ่งเสนอว่าการเปลี่ยนแปลงระดับราคาในต่างประเทศสามารถส่งผ่านมายังระดับราคาในประเทศผ่านกลไกด้านปริมาณเงิน อัตราแลกเปลี่ยน และการปรับตัวของเงินสำรองระหว่างประเทศ ดังนั้นตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาจึงประกอบด้วยระดับราคาของต่างประเทศ (CPI) ระดับราคาภายในประเทศ ปริมาณเงินภายในประเทศ อัตราแลกเปลี่ยน และเงินสำรองระหว่างประเทศ ซึ่งสะท้อนกลไกสำคัญของกระบวนการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างประเทศตามแนวคิดทางทฤษฎีดังกล่าว

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรในแบบจำลองเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย ดำเนินการด้วยเครื่องมือทางเศรษฐมิติ ดังนี้

2.1 การทดสอบความมีเสถียรภาพของข้อมูล (Stationarity Test)

ข้อมูลอนุกรมเวลามักมีลักษณะไม่นิ่ง (Non-Stationary) ซึ่งอาจก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ไม่แท้จริง (Spurious Relationship) และทำให้ผลการประมาณค่าเบี่ยงเบน ก่อนการวิเคราะห์จึงต้องทดสอบความนิ่งของตัวแปรโดยใช้การทดสอบ Augmented Dickey–Fuller (ADF) เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรอยู่ในอันดับความนิ่ง I(0) หรือ I(1)

2.2 การทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว (Johansen Cointegration Test)

หากตัวแปรมีลำดับความนิ่งเท่ากัน จะทดสอบว่ามีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวหรือไม่ โดยใช้วิธีของ Johansen & Juselius (1990) ภายใต้แบบจำลอง Vector Autoregressive (VAR) และประเมินจำนวนเวกเตอร์สหสัมพันธ์ร่วมจากค่า Trace Test และ Maximum Eigenvalue Test

2.3 แบบจำลอง Vector Error Correction Model (VECM)

เมื่อพบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว จะอาศัยแบบจำลอง VECM เพื่อศึกษาการปรับตัวในระยะสั้นของตัวแปรเพื่อเข้าสู่ดุลยภาพระยะยาว โดยพิจารณาจากค่าสัมประสิทธิ์ของ Error-Correction Term (ECT) เพื่อระบุทิศทางและความเร็วของการปรับตัว

2.4 การทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล (Granger Causality Test)

ใช้การทดสอบ Granger Causality ผ่านค่าสถิติ Wald Test เพื่อตรวจสอบว่าตัวแปรหนึ่งเป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของอีกตัวแปรหนึ่งหรือไม่ รวมถึงพิจารณาความเป็นเหตุเป็นผลแบบทางเดียวหรือสองทางระหว่างตัวแปรในระบบ

3. สมมติฐานการวิจัย

การทดสอบสมมติฐานของการวิจัยดำเนินการตามลำดับขั้นตอนการวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติ ดังนี้

3.1 การทดสอบความมีเสถียรภาพของข้อมูล ใช้การทดสอบ Augmented Dickey–Fuller (ADF) เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรมีความนิ่งหรือไม่ โดยกำหนดสมมติฐาน ดังนี้

H_0 : ตัวแปรมีลักษณะไม่นิ่ง (Non-Stationary)

H_a : ตัวแปรมีลักษณะนิ่ง (Stationary)

3.2 การทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว (Johansen Cointegration Test) โดยเมื่อพบว่าตัวแปรมีลำดับความนิ่งในระดับเดียวกัน จะทดสอบจำนวน Cointegrating Vector โดยกำหนดสมมติฐานเป็น 2 ขั้นตอน ได้แก่

การทดสอบด้วยค่า Trace Test (λ_{trace})

H_0 : จำนวน Cointegrating Vector $\leq$ r

H_a : จำนวน Cointegrating Vector $>$ r

การทดสอบด้วยค่า Maximum Eigenvalue Test (λ_{max})

H_0 : จำนวน Cointegrating Vector = r

H_a : จำนวน Cointegrating Vector = r + 1

3.3 การทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผล (Granger Causality Test) ใช้ค่าสถิติ Wald test เพื่อตรวจสอบทิศทางความเป็นเหตุเป็นผลระหว่างตัวแปรในแต่ละคู่ประเทศ โดยกำหนดสมมติฐาน ดังนี้

กรณีตัวแปร X $\longrightarrow$ Y

H_0 : X ไม่เป็นสาเหตุของ Y

H_a : X เป็นสาเหตุของ Y

และกรณีตัวแปร Y $\longrightarrow$ X

H_0 : Y ไม่เป็นสาเหตุของ X

H_a : Y เป็นสาเหตุของ X

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้อาศัยข้อมูลทุติยภูมิประเภทอนุกรมเวลาแบบรายเดือน ครอบคลุมช่วงเดือนมกราคม พ.ศ. 2561 ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 รวมทั้งสิ้น 60 เดือน โดยการใช้ข้อมูลรายเดือนเพื่อสะท้อนพลวัตระยะสั้นและกระบวนการปรับตัวของตัวแปรทางเศรษฐกิจได้อย่างเหมาะสม โดยเฉพาะกลไกการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างประเทศซึ่งมีลักษณะการปรับตัวอย่างต่อเนื่องตามเวลา ทั้งนี้ จำนวนข้อมูล 60 ตัวอย่างถือว่าอยู่ในระดับที่เพียงพอสำหรับการประมาณค่าแบบจำลองการปรับแก้ความคลาดเคลื่อนเชิงเวกเตอร์ (Vector Error Correction Model: VECM) ภายใต้โครงสร้างแบบจำลองที่มีจำนวนช่วงหน่วงเวลา (lag) จำกัด โดยการกำหนดจำนวนช่วงหน่วงเวลาอาศัยเกณฑ์ Akaike Information Criterion (AIC) เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาการกำหนดแบบจำลองที่มีพารามิเตอร์มากเกินไปและรักษาระดับองศาอิสระของแบบจำลองให้อยู่ในระดับที่เหมาะสม ข้อมูลต่างๆ ได้มาจากแหล่งข้อมูล ดังนี้

4.1 ข้อมูลดัชนีราคาผู้บริโภค (Consumer Price Index: CPI) ของสหรัฐอเมริกา รวบรวมจากฐานข้อมูลของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International Monetary Fund: IMF)

4.2 ข้อมูลดัชนีราคาผู้บริโภค อัตราแลกเปลี่ยนดอลลาร์ฮ่องกงต่อดอลลาร์สหรัฐ ปริมาณเงิน และเงินสำรองระหว่างประเทศของฮ่องกง รวบรวมจาก Hong Kong Monetary Authority (HKMA)

4.3 ข้อมูลดัชนีราคาผู้บริโภค อัตราแลกเปลี่ยนเงินบาทต่อดอลลาร์สหรัฐ ปริมาณเงิน และเงินสำรองระหว่างประเทศของไทย รวบรวมจากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กระทรวงพาณิชย์ และธนาคารแห่งประเทศไทย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

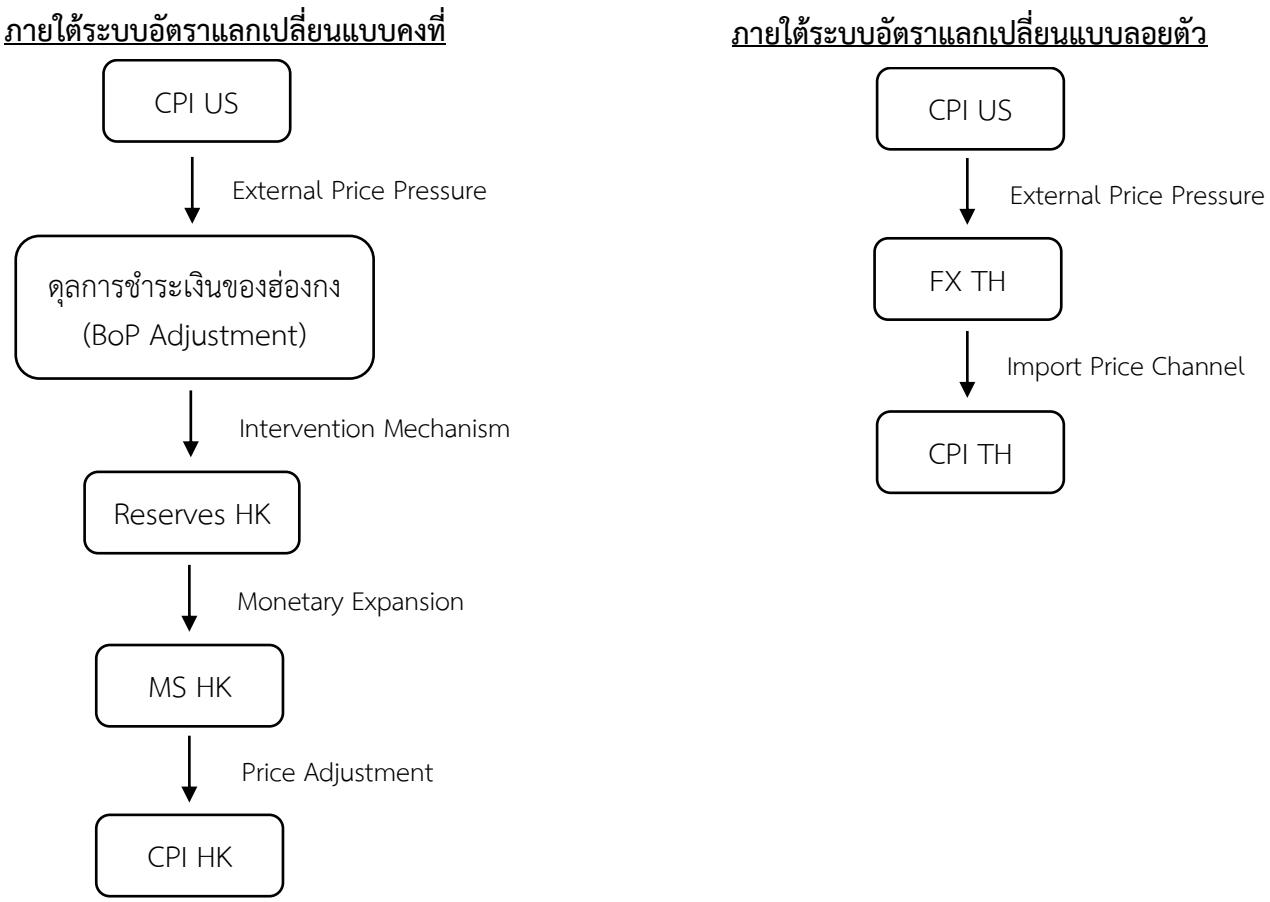
การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวและความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของกระบวนการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างประเทศ เริ่มจากการทดสอบคุณสมบัติความมีเสถียรภาพของข้อมูลโดยใช้การทดสอบ Augmented Dickey–Fuller (ADF) เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาความสัมพันธ์ที่ไม่แท้จริง (Spurious Relationship) และเพื่อพิจารณาลำดับความนิ่ง (Order of Integration) ของตัวแปรแต่ละชุด ทั้งในแบบจำลองสหรัฐฯ–ฮ่องกง และสหรัฐฯ–ไทย โดยกำหนดความยาวค่าล่าช้า (Lag Length) ที่เหมาะสมด้วยเกณฑ์ Akaike Information Criterion (AIC)

เมื่อพบว่าตัวแปรมีลำดับความนิ่งในระดับเดียวกัน จะทำการทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวด้วยวิธีของ Johansen and Juselius (1990) โดยใช้ค่า Trace Test และ Maximum Eigenvalue Test เพื่อระบุจำนวนเวกเตอร์สหสัมพันธ์ร่วม (Cointegrating Vectors) ของระบบ ในกรณีที่พบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาว จะประมาณแบบจำลอง Vector Error Correction Model (VECM) เพื่อศึกษาการปรับตัวในระยะสั้นของตัวแปรเข้าสู่ดุลยภาพระยะยาว โดยอาศัยค่าสัมประสิทธิ์ของ Error-Correction Term (ECT) เพื่อระบุทิศทางและความเร็วของการปรับตัว (Speed of Adjustment) สุดท้ายจะทำการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างคู่ประเทศสหรัฐฯ–ฮ่องกง และสหรัฐฯ–ไทย โดยใช้ Granger Causality Test ผ่านค่าสถิติ Wald Test เพื่อทดสอบทั้งความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลโดยตรง (Direct Causal Linkage) และความสัมพันธ์เชิงลูกโซ่ (Causal Chain) ระหว่างตัวแปรที่ศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างประเทศภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่แตกต่างกันในการศึกษาครั้งนี้พัฒนาขึ้นบนพื้นฐานของแนวคิดสำนักการเงินนิยม (Monetarist Approach to the Balance of Payments) ซึ่งอธิบายความเชื่อมโยงระหว่างปริมาณเงิน ระดับราคา และดุลการชำระเงินผ่านกลไกการปรับตัวของระบบอัตราแลกเปลี่ยน โดยกรอบแนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงระดับราคาของสหรัฐสามารถส่งผลต่อระดับราคาของฮ่องกงและไทยผ่านช่องทางที่แตกต่างกันตามลักษณะของระบบอัตราแลกเปลี่ยน

ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ การเพิ่มขึ้นของระดับราคาต่างประเทศก่อให้เกิดความไม่สมดุลทางการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งสะท้อนผ่านดุลการชำระเงินและการเปลี่ยนแปลงของเงินสำรองระหว่างประเทศ นำไปสู่การปรับตัวของปริมาณเงินภายในประเทศ และท้ายที่สุดส่งผลต่อระดับราคาในประเทศตามกรอบทฤษฎีปริมาณเงิน ขณะที่ภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัว กลไกการปรับตัวเกิดขึ้นผ่านการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน ซึ่งส่งผลต่อราคาสินค้านำเข้าและต้นทุนการผลิต และก่อให้เกิดการส่งผ่านเงินเฟ้อผ่านช่องทางอัตราแลกเปลี่ยนแทนการปรับตัวผ่านปริมาณเงินและเงินสำรองระหว่างประเทศ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา: จากการรวบรวมโดยผู้วิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. การทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวระหว่างอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐและฮ่องกง

ผลการทดสอบคุณสมบัติความมีเสถียรภาพของข้อมูลอนุกรมเวลาโดยวิธี Augmented Dickey–Fuller (ADF) Test (ตารางที่ 1) พบว่า ที่ระดับของข้อมูล (At Level) ตัวแปรส่วนใหญ่ยังมีลักษณะไม่นิ่ง (Non-Stationary) เนื่องจากมีค่า ADF Statistic ที่ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานหลักที่ตัวแปรมี Unit Root ได้ ตามเกณฑ์ของ Mackinnon อย่างไรก็ตาม เมื่อทำการเปลี่ยนแปลงข้อมูลให้อยู่ในรูปผลต่างอันดับหนึ่ง (First Difference) พบว่าตัวแปรทั้งหมดมีค่า ADF Statistic ที่สามารถปฏิเสธสมมติฐานหลักได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และ 0.05 สะท้อนว่าตัวแปรทุกตัวมีคุณสมบัติเป็น Stationary ในระดับผลต่างอันดับหนึ่ง หรือเป็นตัวแปรในลำดับ I(1) ทั้งหมด ทำให้สามารถดำเนินการทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวตามวิธีของ Johansen ต่อไป เพื่อประเมินว่าชุดตัวแปรระหว่างสหรัฐและฮ่องกงมีความสัมพันธ์ร่วมกันในระยะยาวหรือไม่

ตารางที่ 1 ผลการทดสอบความมีเสถียรภาพของข้อมูลสหรัฐและฮ่องกงด้วยวิธี ADF Test

ตัวแปร	ADF Statistic	
	At Level	At First Difference
CPI US	-0.5785	-3.8982**
CPI HK	-4.8654***	-7.2197***
FX HK	-1.4086	-5.1711***
MS HK	-4.4103***	-9.8205***
R HK	0.1089	-3.8349**

ที่มา: จากการคำนวณ

หมายเหตุ: ***, ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ

ผลการทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวตามวิธีของ Johansen โดยเลือกค่าความยาวของความล่าช้า (Lag Length) จากเกณฑ์ Akaike Information Criterion (AIC) พบว่าค่าที่เหมาะสมคือ 1 เมื่อนำค่าดังกล่าวไปใช้ในการทดสอบพบว่า ค่า Trace Statistic ของสมมติฐานหลักสามอันดับแรก ($r \leq 0$, $r \leq 1$ และ $r \leq 2$) มีค่ามากกว่าค่าวิกฤติของ MacKinnon ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 (ตารางที่ 2) ทำให้สามารถปฏิเสธสมมติฐานหลักได้ แต่สำหรับสมมติฐานลำดับที่ 4 ($r \leq 3$) พบว่าไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานหลักได้ เนื่องจากค่า Trace Statistic ต่ำกว่าค่าวิกฤติ จึงสรุปได้ว่าระบบมีเวกเตอร์สหสัมพันธ์ร่วมจำนวน 3 Cointegrating Vector ในขณะที่ผลการทดสอบ Maximum Eigenvalue Statistic ให้ผลสอดคล้องกับผลการทดสอบค่า Trace Statistic โดยพบว่าค่า $\boldsymbol{\lambda}_{Max}$ ของสมมติฐานลำดับแรกและลำดับที่สองสูงกว่าค่าวิกฤติที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 และค่า $\boldsymbol{\lambda}_{Max}$ ของสมมติฐานลำดับที่สามสูงกว่าค่าวิกฤติที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 แต่ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานหลักในลำดับถัดไปได้ ผลดังกล่าวสะท้อนว่าตัวแปรทั้งหมดในแบบจำลองได้แก่ อัตราเงินเฟ้อของสหรัฐ อัตราเงินเฟ้อของฮ่องกง อัตราแลกเปลี่ยนดอลลาร์ฮ่องกงต่อดอลลาร์สหรัฐ ปริมาณเงินและเงินสำรองระหว่างประเทศของฮ่องกง มีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพร่วมกันในระยะยาวจำนวน 3 Cointegrating Vector

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวระหว่างอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐและอัตราเงินเฟ้อของฮ่องกง

$\boldsymbol{\lambda}$ Trace Test			$\boldsymbol{\lambda}$ Max Test		
H_0	H_1	Trace Statistic	H_0	H_1	Max-Eigen Statistic
$r \leq 0$	$r > 0$	143.0595***	$r = 0$	$r = 1$	63.1738***
$r \leq 1$	$r > 1$	79.8858***	$r = 1$	$r = 2$	36.8736***
$r \leq 2$	$r > 2$	43.0121***	$r = 2$	$r = 3$	26.5248**
$r \leq 3$	$r > 3$	16.4873	$r = 3$	$r = 4$	11.7198

ที่มา: จากการคำนวณ

หมายเหตุ: ***, ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ

ผลการทดสอบการปรับตัวในระยะสั้นของแบบจำลอง Vector Error Correction Model (VECM) ในตารางที่ 3 สะท้อนว่ากลไกการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างประเทศภายใต้กรอบแนวคิดการเงินนิยมและข้อจำกัดของระบบอัตราแลกเปลี่ยนมีลักษณะเฉพาะในมิติของเวลา โดยพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของ Error Correction Term (ECT_{t-1}) ซึ่งได้จาก $\boldsymbol{\beta'X_{t-1}}$ ในสมการ Δ(CPI HK) มีค่าเป็นลบ ซึ่งในเชิงทิศทางสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการเงินนิยมที่คาดว่าแรงกดดันด้านราคาจากต่างประเทศจะส่งผ่านเข้าสู่เศรษฐกิจภายในประเทศผ่านกลไกทางการเงิน อย่างไรก็ตาม ค่าสัมประสิทธิ์ดังกล่าวไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่าการปรับตัวของอัตราเงินเฟ้อของฮ่องกงเข้าสู่ดุลยภาพระยะยาวไม่ได้เกิดขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในระยะสั้น ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับลักษณะของระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ ซึ่งธนาคารกลางมีบทบาทในการดูดซับความผันผวนจากภายนอกผ่านการแทรกแซงค่าเงินและการบริหารเงินสำรองระหว่างประเทศ ทำให้แรงกดดัน

ด้านราคาภายนอกไม่สะท้อนออกมาในรูปของการปรับตัวของระดับราคาอย่างรวดเร็วในระยะสั้น ขณะเดียวกัน ค่าสัมประสิทธิ์ของ ECT_{t-1} ในสมการ Δ(CPI US) ไม่พบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งบ่งชี้ว่าอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐไม่ตอบสนองต่อความคลาดเคลื่อนจากดุลยภาพร่วม สอดคล้องกับบทบาทของสหรัฐในฐานะประเทศต้นกำเนิดของแรงกดดันด้านราคา (Price Leader) มากกว่าประเทศผู้รับผลกระทบ โดยรวมแล้ว ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการส่งผ่านเงินเฟ้อจากสหรัฐไปยังฮ่องกงภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่เกิดขึ้นผ่านกลไกดุลยภาพระยะยาวตามกรอบแนวคิดการเงินนิยมมากกว่าการปรับตัวของระดับราคาในระยะสั้น

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบการปรับตัวในระยะสั้นของเงินเฟ้อสหรัฐและฮ่องกงจากแบบจำลอง VECM

Error Correction	$\Delta(\text{CPI HK})$	$\Delta(\text{CPI US})$
$\beta' X_{t-1}$	-0.0519 (-0.5459)	0.0092 (0.2939)
$\Delta\text{CPI HK}_{t-1}$	-0.5545*** (-4.1734)	-0.0913** (-2.0889)
$\Delta\text{CPI US}_{t-1}$	-0.1023 (-0.2533)	0.3571*** (2.6881)
$\Delta\text{FX HK}_{t-1}$	1.5697 (0.1296)	-0.5643 (-0.1416)
$\Delta\text{MS HK}_{t-1}$	0.0000004 (0.6303)	-0.0000001 (-0.3766)
$\Delta\text{R HK}_{t-1}$	0.0001 (0.4763)	0.000005 (0.4866)
Constant	0.3154 (1.4553)	0.2594*** (3.6372)

ที่มา: จากการคำนวณ

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บแสดงค่า t-statistic

***, ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ

2. การทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวระหว่างอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐและไทย

ผลการทดสอบคุณสมบัติความมีเสถียรภาพของข้อมูลอนุกรมเวลาโดยวิธี Augmented Dickey–Fuller (ADF) Test สำหรับกรณีสหรัฐและไทย (ตารางที่ 4) พบว่าตัวแปรส่วนใหญ่ยังมีลักษณะไม่นิ่งในระดับของข้อมูล แต่เมื่อทำการแปลงข้อมูลให้อยู่ในรูปผลต่างอันดับหนึ่ง ตัวแปรทั้งหมดสามารถปฏิเสธสมมติฐานหลักของการมี Unit Root ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สะท้อนว่าตัวแปรทุกตัวเป็นตัวแปรในลำดับ I(1) และเหมาะสมต่อการทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวตามวิธีของ Johansen ต่อไป โดยผลการทดสอบ Johansen Cointegration Test (ตารางที่ 5) ภายใต้การกำหนดค่าความยาวล่าช้าเท่ากับ 1 ซึ่งได้จากเกณฑ์ Akaike Information Criterion (AIC) พบว่า ค่า Trace Statistic และค่า Maximum Eigenvalue Statistic สามารถปฏิเสธสมมติฐานหลักในลำดับแรกได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่ไม่สามารถปฏิเสธสมมติฐานในลำดับถัดไปได้ จึงสรุปได้ว่าชุดตัวแปรระหว่างอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐและอัตราเงินเฟ้อของไทยมีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพร่วมกันในระยะยาวจำนวน 1 Cointegrating Vector

ตารางที่ 4 ผลการทดสอบความมีเสถียรภาพของข้อมูลสหรัฐและไทยด้วยวิธี ADF Test

ตัวแปร	ADF Statistic	
	At Level	At First Difference
CPI US	-0.5785	-3.8982**
CPI TH	-0.7001	-6.0292***
FX TH	-1.6009	-4.5910***
MS TH	-2.1037	-4.6573***
R TH	-0.4401	-4.4768***

ที่มา: จากการคำนวณ

หมายเหตุ: ***, ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ผลการทดสอบความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวระหว่างอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐและอัตราเงินเฟ้อของไทย

λ Trace Test			λ Max Test		
H_0	H_1	Trace Statistic	H_0	H_1	Max-Eigen Statistic
$r \leq 0$	$r > 0$	78.8228***	$r = 0$	$r = 1$	38.4827**
$r \leq 1$	$r > 1$	40.3402	$r = 1$	$r = 2$	20.1239
$r \leq 2$	$r > 2$	20.2162	$r = 2$	$r = 3$	13.7109

ที่มา: จากการคำนวณ

หมายเหตุ: ***, ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ

ผลการทดสอบการปรับตัวในระยะสั้นของแบบจำลอง VECM สำหรับกรณีสหรัฐและไทย (ตารางที่ 6) สะท้อนกลไกการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างประเทศภายใต้กรอบแนวคิดการเงินนิยมที่ดำเนินอยู่ในบริบทของระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่มีความยืดหยุ่นมากกว่ากรณีของฮ่องกง โดยพบว่าค่าสัมประสิทธิ์ของ Error Correction Term (ECT_{t-1}) ในสมการ Δ(CPI TH) และ Δ(CPI US) มีค่าเป็นลบและมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าทั้งอัตราเงินเฟ้อของไทยและสหรัฐมีการปรับตัวเพื่อลดความคลาดเคลื่อนจากดุลยภาพระยะยาวอย่างมีนัยสำคัญในระยะสั้น ในเชิงเศรษฐศาสตร์ ค่าสัมประสิทธิ์ ECT_{t-1} ในสมการ Δ(CPI TH) สะท้อนว่าแรงกดดันด้านราคาจากต่างประเทศสามารถส่งผ่านเข้าสู่เงินเฟ้อของไทยผ่านกลไกทางการเงินได้ค่อนข้างรวดเร็ว ซึ่งสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการเงินนิยมภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่มีความยืดหยุ่นมากขึ้นเมื่อเทียบกับระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ ขณะเดียวกัน การที่สมการ Δ(CPI US) แสดงการปรับตัวตาม ECT อย่างมีนัยสำคัญ บ่งชี้ว่าเงินเฟ้อของสหรัฐเองมีการตอบสนองต่อดุลยภาพร่วมภายใต้บริบทของปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ แตกต่างจากกรณีของฮ่องกงที่บทบาทของสหรัฐปรากฏเด่นชัดในฐานะประเทศต้นกำเนิดของแรงกดดันด้านราคาเพียงฝ่ายเดียว ผลการศึกษาดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างสหรัฐและไทยเกิดขึ้นทั้งผ่านกลไกระยะสั้นและกลไกระยะยาว ซึ่งสะท้อนบทบาทของค่าเงิน ตลาดการเงิน และนโยบายเศรษฐกิจมหภาคที่มีความยืดหยุ่นมากกว่า ส่งผลให้การปรับตัวของระดับราคาเกิดขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในระยะสั้น แตกต่างจาก ระบบเศรษฐกิจที่ดำเนินนโยบายภายใต้ข้อจำกัดของระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่

ตารางที่ 6 ผลการทดสอบการปรับตัวในระยะสั้นของเงินเฟ้อสหรัฐและไทยจากแบบจำลอง VECM

Error Correction	Δ(CPI TH)	Δ(CPI US)
$\beta' X_{t-1}$	-0.2715** (-2.1513)	-0.169054** (-2.19485)
ΔCPI TH_{t-1}	0.2044 (1.0967)	0.158812 (1.3964)
ΔCPI US_{t-1}	0.0907 (0.3687)	0.496694*** (3.30881)
ΔFX TH_{t-1}	-0.1273 (-0.6706)	-0.081164 (-0.5425)
ΔMS TH_{t-1}	-0.0000007 (-1.0484)	0.00000001 (0.0208)
ΔR TH_{t-1}	-0.00002 (-0.8286)	-0.000004 (-0.23394)
Constant	0.1786 (1.3065)	0.1589** (1.9047)

ที่มา: จากการคำนวณ

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บแสดงค่า t-statistic

***, ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01 และ 0.05 ตามลำดับ

3. การทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐกับฮ่องกง และสหรัฐกับไทย

ผลการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลโดยวิธี Granger Causality Test แสดงไว้ในตารางที่ 7 และตารางที่ 8 สำหรับกรณีสหรัฐและฮ่องกง (ตารางที่ 7) พบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างตัวแปรหลายคู่ โดยอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐ (CPI US) มีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลไปยังอัตราเงินเฟ้อของฮ่องกง (CPI HK) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.1 ขณะเดียวกัน อัตราเงินเฟ้อของฮ่องกงพบว่ามีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลไปยังอัตราแลกเปลี่ยนดอลลาร์ฮ่องกง (FX HK) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ ผลการทดสอบยังพบว่าอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐมีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลกับปริมาณเงินของฮ่องกง (MS HK) และเงินสำรองระหว่างประเทศของฮ่องกง (R HK) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่าอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐมีความเกี่ยวข้องเชิงเหตุและผลกับตัวแปรทางการเงินของฮ่องกงในหลายมิติ สำหรับกรณีสหรัฐและไทย (ตารางที่ 8) พบว่าความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลมีจำนวนคู่ที่น้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีของสหรัฐและฮ่องกง โดยอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐ (CPI US) มีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลไปยังอัตราเงินเฟ้อของไทย (CPI TH) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.05 นอกจากนี้ ผลการทดสอบยังพบว่าเงินสำรองระหว่างประเทศของไทย (R TH) มีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลไปยังอัตราแลกเปลี่ยนของไทย (FX TH) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01 ขณะที่อัตราเงินเฟ้อของไทย (CPI TH) มีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลไปยังเงินสำรองระหว่างประเทศของไทย ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 และปริมาณเงินของไทย (MS TH) มีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลกับเงินสำรองระหว่างประเทศของไทย ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.1 โดยสรุป ผลการทดสอบ Granger Causality Test แสดงให้เห็นว่าการส่งผ่านเงินเฟ้อจากสหรัฐไปยังฮ่องกงมีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลที่เชื่อมโยงกับตัวแปรทางการเงินหลายด้าน ในขณะที่กรณีของสหรัฐและไทยพบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลในขอบเขตที่จำกัดกว่า

ตารางที่ 7 ผลการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างเงินเฟ้อของสหรัฐและฮ่องกง (Granger Causality Test)

ตัวแปรตาม (Y)	**ตัวแปรอิสระ (X)**				
	CPI HK	CPI US	FX HK	MS HK	R HK
CPI HK	-	3.6815* (0.0550)	0.2294 (0.6320)	0.2578 (0.6117)	0.1270 (0.7215)
CPI US	0.2069 (0.6495)	-	4.9693** (0.0258)	0.1339 (0.7144)	22.1134*** (0.0000)
FX HK	3.9620** (0.0465)	2.4047 (0.1210)	-	0.5517 (0.4576)	4.4909** (0.0341)
MS HK	1.5521 (0.2128)	17.7108*** (0.0000)	14.1865*** (0.0002)	-	2.4888 (0.1147)
R HK	1.1726 (0.2789)	4.1555** (0.0415)	2.8706* (0.0902)	7.4034*** (0.0065)	-

ที่มา: จากการคำนวณ

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บแสดงค่า P-value

***, **, * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01, 0.05 และ 0.1 ตามลำดับ

ตารางที่ 8 ผลการทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างเงินเฟ้อของสหรัฐและไทย (Granger Causality Test)

ตัวแปรตาม (Y)	**ตัวแปรอิสระ (X)**				
	CPI TH	CPI US	FX TH	MS TH	R TH
CPI TH	-	6.4971** (0.0388)	2.9374 (0.2302)	2.9581 (0.2279)	2.6375 (0.2675)
CPI US	2.8375 (0.2420)	-	2.4886 (0.2881)	0.2321 (0.8904)	0.6111 (0.7367)
FX TH	0.1921 (0.9084)	4.8339* (0.0892)	-	2.8300 (0.2429)	19.2024*** (0.0001)
MS TH	0.7065 (0.7024)	2.1841 (0.3355)	0.0853 (0.9582)	-	2.1362 (0.3437)
R TH	6.9284** (0.0313)	3.3353 (0.1887)	2.7389 (0.2543)	5.9152* (0.0519)	-

ที่มา: จากการคำนวณ

หมายเหตุ: ตัวเลขในวงเล็บแสดงค่า P-value

***, **, * หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01, 0.05 และ 0.1 ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวระหว่างอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐและฮ่องกง พบว่าตัวแปรในระบบมีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพร่วมกันในระยะยาว สะท้อนว่าแรงกดดันด้านราคาจากสหรัฐสามารถส่งผ่านเข้าสู่เศรษฐกิจฮ่องกงได้ต่อเนื่องในระยะยาว ลักษณะดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาคของระบบเศรษฐกิจเปิดและแนวคิดการเงินนิยม ซึ่งชี้ว่าประเทศที่ดำเนินนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่มีข้อจำกัดด้านอิสระของนโยบายการเงิน ทำให้แรงกระแทกด้านราคาและด้านการเงินจากต่างประเทศถูกส่งผ่านเข้าสู่ประเทศได้มากกว่าในระยะยาว ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับ Choudhri & Hakura (2006) ซึ่งพบว่าประเทศที่มีกรอบนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนที่ยืดหยุ่นน้อยมีระดับ Inflation Pass-Through สูงกว่า และยังสอดคล้องกับผลของ Frankel, Parsley, & Wei (2012) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าระดับและความเร็วของ Exchange-Rate Pass-Through แตกต่างกันระหว่างประเทศ โดยความแตกต่างนี้สัมพันธ์กับเสถียรภาพราคา ระดับการพัฒนา และลักษณะของกรอบนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนของแต่ละประเทศ

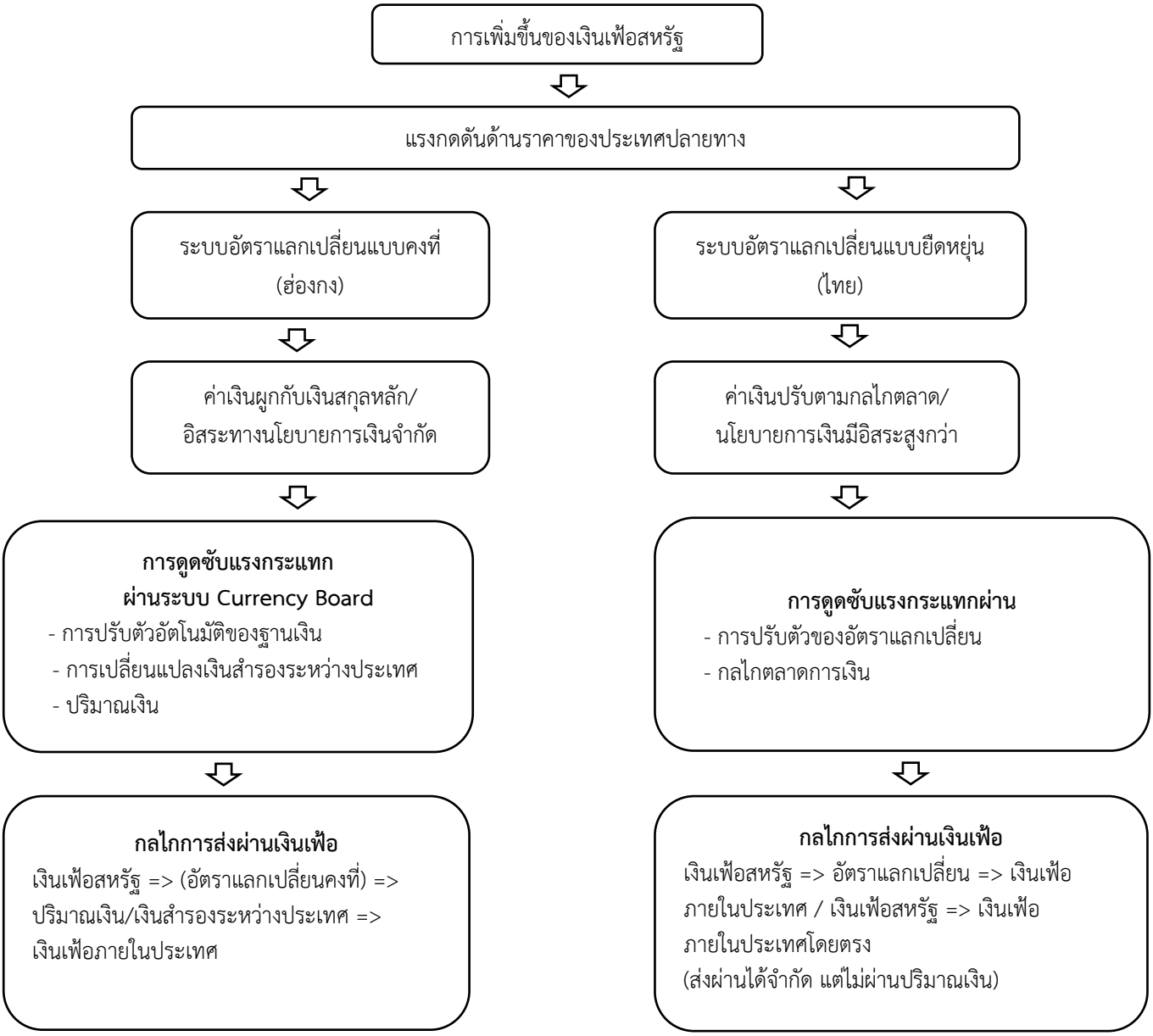
ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ซึ่งศึกษาความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวระหว่างอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐและไทย พบว่าทั้งสองตัวแปรมีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพร่วมกันในระยะยาว แม้ประเทศไทยจะใช้นโยบายอัตราแลกเปลี่ยนแบบลอยตัวภายใต้การจัดการ ผลดังกล่าวสะท้อนว่าแรงกดดันด้านราคาจากสหรัฐยังสามารถส่งผ่านเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจไทยในระยะยาวผ่านกลไกด้านการนำเข้าและปัจจัยทางการเงิน อย่างไรก็ตาม ความยืดหยุ่นของค่าเงินบาทช่วยลดระดับการส่งผ่านเมื่อเทียบกับประเทศที่ตรึงอัตราแลกเปลี่ยน ซึ่งสอดคล้องกับประเด็นในงานของ McCarthy (2007) ที่ชี้ว่าการส่งผ่านราคานำเข้าและอัตราแลกเปลี่ยนมีลักษณะไม่สมบูรณ์ (incomplete pass-through) และมักปรากฏผลเด่นชัดในระยะยาวมากกว่าในระยะสั้น โดยขึ้นอยู่กับโครงสร้างเศรษฐกิจมหภาคและกรอบนโยบายของแต่ละประเทศ

ผลจากการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ซึ่งทดสอบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐกับฮ่องกง และสหรัฐกับไทย พบว่ากรณีของฮ่องกงมีความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลที่ครอบคลุมตัวแปรทางการเงินหลายมิติมากกว่ากรณีของไทย สะท้อนบทบาทของสหรัฐในฐานะแหล่งกำเนิดแรงกดดันด้านราคา และข้อจำกัดของระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ที่ทำให้แรงกระแทกจากภายนอกถูกส่งผ่านเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจฮ่องกงได้อย่างชัดเจนและต่อเนื่อง ในขณะที่กรณีของไทย ความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลปรากฏในวงจำกัดกว่า โดยพบเฉพาะในบางช่องทาง ทั้งในลักษณะผลโดยตรงผ่านอัตราเงินเฟ้อและผลทางอ้อมผ่านอัตราแลกเปลี่ยน ซึ่งสอดคล้องกับความยืดหยุ่นของระบบอัตราแลกเปลี่ยนและความอิสระด้านนโยบายการเงินที่สูงกว่าเมื่อเทียบกับฮ่องกง ผลลัพธ์ดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของ Taylor (2000) ที่ชี้ว่าระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่ยืดหยุ่นและความน่าเชื่อถือของนโยบายการเงินมีบทบาทสำคัญในการลดความรุนแรงของการส่งผ่านเงินเฟ้อในระยะสั้น แม้ความเชื่อมโยงในระยะยาวจะยังคงมีอยู่ตามลักษณะของเศรษฐกิจเปิด

องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้นำเสนอองค์ความรู้ใหม่โดยสังเคราะห์กลไกการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างประเทศภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่แตกต่างกันระหว่างฮ่องกงและไทย โดยพบว่าแรงกดดันด้านราคาจากสหรัฐสามารถส่งผ่านเข้าสู่เศรษฐกิจทั้งสองประเทศ แต่ช่องทางและความรุนแรงของการส่งผ่านแตกต่างกันตามกรอบนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนที่แต่ละประเทศใช้

ในกรณีของฮ่องกง ซึ่งมีระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ กลไกการส่งผ่านเกิดขึ้นผ่านการปรับตัวของฐานเงินและเงินสำรองระหว่างประเทศตามระบบ Currency Board ส่งผลให้เงินเฟ้อสหรัฐค่อยๆ ส่งผ่านเข้าสู่ระดับราคาในประเทศอย่างต่อเนื่องในระยะยาว แม้ผลระยะสั้นจะไม่ชัดเจนก็ตาม ส่วนประเทศไทยซึ่งใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบยืดหยุ่น พบว่าการส่งผ่านเงินเฟ้อเกิดขึ้นผ่านช่องทางที่แตกต่างกัน โดยผลวิจัยพบการส่งผ่านโดยตรงจากเงินเฟ้อสหรัฐไปยังเงินเฟ้อไทย และการส่งผ่านผ่านอัตราแลกเปลี่ยน แต่ไม่พบหลักฐานว่าปริมาณเงินเป็นช่องทางสำคัญของการส่งผ่าน ดังเช่นกรณีของฮ่องกง องค์ความรู้นี้ชี้ให้เห็นว่าประเภทของระบบอัตราแลกเปลี่ยนไม่เพียงกำหนดระดับของการส่งผ่านเงินเฟ้อ แต่ยังกำหนดช่องทางของการปรับตัว ทำให้ประเทศที่มีกรอบนโยบายต่างกันเผชิญผลกระทบจากเงินเฟ้อโลกด้วยรูปแบบที่แตกต่างกัน

ภาพที่ 2 กลไกการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างประเทศภายใต้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนที่แตกต่างกัน: กรณีฮ่องกงและไทย
ที่มา: จากการศึกษา

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพระยะยาวและความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลของการส่งผ่านเงินเฟ้อระหว่างสหรัฐกับฮ่องกง และสหรัฐกับไทย โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลารายเดือนช่วงมกราคม พ.ศ. 2561 ถึงธันวาคม พ.ศ. 2565 และประมาณค่าด้วย Johansen Cointegration Test, VECM และ Granger Causality Test

สำหรับวัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาพบว่าอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐและฮ่องกงมีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพร่วมกันในระยะยาว สะท้อนลักษณะของระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบคงที่ที่จำกัดอิสระของนโยบายการเงิน ทำให้แรงกดดันด้านราคาในต่างประเทศสามารถส่งผ่านเข้าสู่ระดับราคาในประเทศได้อย่างต่อเนื่องผ่านกลไกด้านสภาพคล่องและเงินสำรองระหว่างประเทศ

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่าอัตราเงินเฟ้อของสหรัฐและไทยมีความสัมพันธ์เชิงดุลยภาพร่วมกันเช่นกัน แม้ประเทศไทยจะใช้ระบบอัตราแลกเปลี่ยนแบบยืดหยุ่น แต่แรงกดดันด้านราคาในระยะยาวยังส่งผ่านเข้าสู่เศรษฐกิจไทยผ่านช่องทางการเงินและกลไกตลาดทุน ซึ่งเป็นลักษณะของเศรษฐกิจแบบเปิดที่เชื่อมโยงกับเงินทุนและการค้าระหว่างประเทศ

สำหรับวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการทดสอบ Granger Causality พบว่า การส่งผ่านเงินเฟ้อจากสหรัฐสู่ฮ่องกงมีความชัดเจนกว่าประเทศไทย โดยพบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลจากอัตราเงินเฟ้อสหรัฐไปสู่อัตราเงินเฟ้อฮ่องกง ปริมาณเงินและเงินสำรองระหว่างประเทศ ในขณะที่ไทยพบความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลในบางช่องทางเท่านั้น ได้แก่ การส่งผลต่ออัตราแลกเปลี่ยน และการส่งผ่านไปสู่อัตราเงินเฟ้อไทย แต่ไม่พบการส่งผลต่อปริมาณเงินอย่างมีนัยสำคัญ ทางสถิติสะท้อนความยืดหยุ่นของค่าเงินบาทและความอิสระทางนโยบายการเงินที่สูงกว่า

อย่างไรก็ตาม การศึกษาครั้งนี้มีข้อจำกัดบางประการที่ควรพิจารณาในการตีความผลลัพธ์ โดยแบบจำลองมุ่งเน้นกลไกการส่งผ่านเงินเฟ้อผ่านกรอบแนวคิดสำนักการเงินนิยมและระบบอัตราแลกเปลี่ยนเป็นหลัก ขณะที่ปัจจัยภายนอกอื่น เช่น ความผันผวนของราคาน้ำมันโลก ราคาสินค้าโภคภัณฑ์ ภาวะการเงินโลก หรือแรงกระแทกด้านอุปทาน อาจมีบทบาทต่อระดับราคาในประเทศเช่นกัน แต่ไม่ได้ถูกรวมไว้ในแบบจำลองโดยตรง นอกจากนี้ ช่วงเวลาที่ศึกษาอยู่ในบริบทของความผันผวนทางเศรษฐกิจโลกค่อนข้างสูง จึงอาจสะท้อนผลเฉพาะช่วงเวลาในระดับหนึ่ง ดังนั้น ผลการศึกษาควรถูกตีความภายใต้ขอบเขตของกรอบการวิเคราะห์ที่กำหนดไว้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการศึกษาที่ชี้ว่าระบบอัตราแลกเปลี่ยนมีบทบาทสำคัญต่อระดับและช่องทางของการส่งผ่านเงินเฟ้อจากสหรัฐมายังประเทศปลายทาง หน่วยงานกำหนดนโยบายจึงควรติดตามแรงกดดันด้านราคาโลกควบคู่กับเสถียรภาพของค่าเงินอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในช่วงที่เงินเฟ้อสหรัฐมีความผันผวนสูง สำหรับประเทศไทยซึ่งดำเนินนโยบายอัตราแลกเปลี่ยนแบบยืดหยุ่น ควรใช้นโยบายการเงินร่วมกับการปรับตัวของอัตราแลกเปลี่ยนอย่างระมัดระวังเพื่อดูดซับแรงกระแทกจากต่างประเทศ พร้อมทั้งส่งเสริมความลึกและประสิทธิภาพของตลาดเงินและตลาดทุน เพื่อช่วยลดความเสี่ยงจากการส่งผ่านเงินเฟ้อและรักษาเสถียรภาพด้านราคาในประเทศ

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยในอนาคตอาจพิจารณาขยายกรอบการวิเคราะห์ให้ครอบคลุมปัจจัยภายนอกอื่นที่มีบทบาทต่อการส่งผ่านเงินเฟ้อ เช่น ราคาน้ำมัน สินค้าโภคภัณฑ์ หรือภาวะการเงินโลก เพื่อสะท้อนแรงกดดันด้านราคาที่แท้จริงในระบบเศรษฐกิจเปิด นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้แบบจำลองที่รองรับพฤติกรรมแบบไม่เชิงเส้นหรือการเปลี่ยนแปลงตามระบอบเศรษฐกิจ (เช่น Regime-Switching หรือ Time-Varying Parameter Models) อาจช่วยให้เข้าใจพลวัตของการส่งผ่านเงินเฟ้อในช่วงวิกฤตหรือช่วงที่นโยบายการเงินมีข้อจำกัดมากขึ้น อีกทั้งการขยายตัวอย่างไปยังประเทศอื่นในภูมิภาคจะช่วยให้สามารถเปรียบเทียบผลกระทบตามระบบอัตราแลกเปลี่ยนและโครงสร้างเศรษฐกิจที่แตกต่างกันได้อย่างเป็นระบบ

เอกสารอ้างอิง

Cheung, Y.-W., & Yuen, J. (2002). Effects of U.S. inflation on Hong Kong and Singapore. *Journal of Comparative Economics, 30*(3), 603–619.

Choudhri, E. U., & Hakura, D. S. (2006). Exchange rate pass-through to domestic prices: Does the inflationary environment matter?. *Journal of International Money and Finance, 25*(4), 614–639.

Frankel, J. A., Parsley, D., & Wei, S.-J. (2012). Slow Pass-through Around the World: A New Import for Developing Countries?. *Open Economies Review, 23*(2), 213–251.

McCarthy, J. (2007). Pass-through of exchange rates and import prices to domestic inflation in some industrialized economies. *Eastern Economic Journal, 33*(4), 511-537.

Taylor, J. B. (2000). Low inflation, pass-through, and the pricing power of firms. *European Economic Review, 44*(7), 1389–1408.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 31-46.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Legal and Institutional Feasibility of Establishing the Eastern Coast River Basin Office as a Public Organization

Suriya Panyajitr[1*] Jitraporn Somyanontanakul[2] and Chulaluk Pokasook Panyajitr[3]

[1] *Faculty of Law and Politics, Roi Et Rajabhat University, Thailand*

[2] *College of Politics and Governance, Mahasarakham University, Thailand*

[3] *Faculty of Law, Mahasarakham University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: ajsuriya2660@gmail.com*

ABSTRACT

Thailand's transition toward basin-based water governance has advanced through the Water Resources Act and the establishment of river basin committees. However, the operational backbone at basin level, a dedicated basin office with adequate legal personality, authority, and administrative flexibility, remains underdeveloped. This article investigates (1) the legal and institutional problems and constraints, and (2) the feasibility of establishing the Eastern Coast River Basin Office as a public organization, while identifying legal reform proposals required to make such institutionalization workable. The study employs doctrinal legal research combined with policy-institutional analysis by reviewing relevant primary legislation, secondary legislation, and cross-sectoral legal regimes that intersect with basin management, including water law, special economic development law, town planning law, disaster prevention law, forestry and land law, and local government law. The findings indicate that the key barriers are not merely administrative but structural: fragmented mandates across agencies, limited delegation and enforceability of basin-level decisions, misalignment between basin plans and sectoral/territorial planning instruments, and the absence of a basin-level juristic entity capable of administering budgets, personnel, procurement, data integration, and regulatory tools such as permits and water charges. Feasibility analysis suggests two principal legal pathways: (i) amending the core water law to explicitly enable a basin office as a public organization and adjusting related provisions on regional administrative structures; and (ii) adopting an interim reorganization approach through secondary legislation while concurrently preparing a public organization instrument under the applicable public organization framework. This article contributes new knowledge by proposing an institutional design logic that bridges the gap between multiple laws but lacking institutional linkage through a basin office as a "bridging institution." The article synthesizes findings into a problem–constraint–proposal matrix and four operational principles, such as Legal Personality First, Plan–Budget Linkage, Cross-sector Integration by Design, and Accountable Flexibility, to guide policymakers in establishing a basin office that is both flexible and accountable under public law.

Keywords: River Basin Governance, Public Organization, Water Law, Legal Reform, Eastern Coast River Basin

Received: 31 January 2026;
Revised: 28 February 2026;
Accepted: 4 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

ความเป็นไปได้เชิงกฎหมายและเชิงสถาบันในการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นองค์กรมหาชน

สุริยา ปัญญจิตร[1*] จิตราภรณ์ สมยานนทนากุล[2] และ จุฬาลักษณ์ โภคาสุข ปัญญจิตร[3]

[1] *คณะนิติรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด ประเทศไทย*

[2] *วิทยาลัยการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประเทศไทย*

[3] *คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ประเทศไทย*

[*] *Corresponding author. E-mail: ajsuriya2660@gmail.com*

บทคัดย่อ

การขับเคลื่อนการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำในระดับลุ่มน้ำของประเทศไทยมีความก้าวหน้าขึ้นจากการมีกฎหมายแม่บทด้านน้ำและการจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำในหลายพื้นที่ ทว่ากลไกปฏิบัติการระดับลุ่มน้ำที่ต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเชิงข้อมูล แผนงาน ความร่วมมือ และเครื่องมือกำกับดูแล เช่น การอนุญาตใช้น้ำ การเรียกเก็บค่าใช้น้ำ และการติดตามประเมินผล ยังมีข้อจำกัดสำคัญด้านฐานะทางกฎหมาย อำนาจหน้าที่ และความคล่องตัวทางการบริหาร บทความนี้จึงเกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ (1) ปัญหาและอุปสรรคเชิงกฎหมายและเชิงสถาบัน และ (2) ความเป็นไปได้ในการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกให้เป็นองค์กรมหาชน รวมถึงเสนอแนวทางการปรับปรุงกฎหมายที่จำเป็นต่อการทำให้การจัดตั้งดังกล่าวให้เกิดผลในทางปฏิบัติ โดยมีการใช้ระเบียบวิธีวิจัยใช้การวิจัยเอกสาร โดยใช้ลักษณะการวิจัยเชิงนิติศาสตร์ ผสานการวิเคราะห์นโยบายและสถาบัน โดยทบทวนกฎหมายหลัก กฎหมายที่เกี่ยวเนื่อง และกฎหมายลำดับรองที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำและกิจการที่ทับซ้อน ได้แก่ กฎหมายด้านน้ำ การพัฒนาเขตพิเศษ การผังเมือง การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กฎหมายป่าไม้และที่ดิน และกฎหมายท้องถิ่น ผลการศึกษาชี้ว่า อุปสรรคหลักล้วนปรากฏในเชิงโครงสร้าง ได้แก่ การกระจายอำนาจหน้าที่ในหลายหน่วยงานที่ไม่สอดประสาน ข้อจำกัดการมอบอำนาจและความผูกพันของแผนระดับลุ่มน้ำกับแผนและงบประมาณของหน่วยงาน การไม่เชื่อมโยงระหว่าง “แผนลุ่มน้ำ–แผนพัฒนาเขต–ผังเมือง” และการไม่มีนิติบุคคลระดับลุ่มน้ำที่จัดการงบประมาณ บุคลากร จัดซื้อจัดจ้าง ข้อมูล และเครื่องมือกำกับ เช่น การอนุญาตและค่าใช้น้ำได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้จากการประเมินความเป็นไปได้พบ 2 แนวทางกฎหมายสำคัญ คือ (1) การปรับแก้กฎหมายหลักด้านน้ำเพื่อรองรับการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำเป็นองค์กรมหาชน พร้อมปรับบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างส่วนภูมิภาค และ (2) การใช้แนวทางเชิง “จัดโครงสร้างชั่วคราว” ผ่านกฎหมายลำดับรองควบคู่กับการเตรียมเครื่องมือจัดตั้งองค์กรมหาชน สำหรับคุณค่าเชิงองค์ความรู้ใหม่นั้น บทความนี้เสนอตรรกะการออกแบบสถาบันที่เติมเต็มช่องว่างของการที่มีกฎหมายหลายฉบับแต่มักจะขาดสถาบันเชื่อมโยง โดยแสดงให้เห็นว่าสำนักงานลุ่มน้ำสามารถเป็น “สถาบันเชื่อมโยง” ได้อย่างไร นอกจากนั้น บทความนี้ยังเสนอ “ตารางสรุปปัญหา–อุปสรรค–ข้อเสนอแก้กฎหมาย” และหลักการเชิงปฏิบัติ 4 ประการ (ฐานะนิติบุคคลเป็นลำดับแรก การเชื่อมโยงแผนกับงบประมาณ การบูรณาการข้ามภาคส่วนโดยการออกแบบเชิงกฎหมาย และความยืดหยุ่นที่มาพร้อมความรับผิดรับชอบ) เพื่อเป็นฐานการออกแบบสถาบันระดับลุ่มน้ำที่มีทั้งความคล่องตัวและความรับผิดตามหลักกฎหมายมหาชนต่อไป

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาลน้ำ, องค์กรมหาชน, กฎหมายทรัพยากรน้ำ, การปรับปรุงกฎหมาย, ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

การจัดการทรัพยากรน้ำร่วมสมัยมีลักษณะเป็นปัญหา “สหวิทยาการและสหภาคส่วน” (cross-sectoral) โดยเกี่ยวพันทั้งมิติความมั่นคงน้ำ เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สุขภาพ ระบบนิเวศ และความเสี่ยงจากภัยพิบัติ ภายใต้บริบทดังกล่าว แนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ (Integrated Water Resources Management หรือ IWRM)

ได้รับการยอมรับในระดับสากลว่าเป็นกรอบคิดสำคัญที่ต้องอาศัย (ก) สิ่งแวดล้อมเอื้อ (นโยบาย–กฎหมาย) (ข) กรอบสถาบัน (องค์กร/กลไก) และ (ค) เครื่องมือบริหารจัดการ (ข้อมูล แผน เครื่องมือกำกับ) ที่ดำเนินไปอย่างสมดุล (Global Water Partnership [GWP], 2000)

อย่างไรก็ตาม ในหลายประเทศ รวมทั้งประเทศไทย “ช่องว่างสำคัญ” มิได้อยู่ที่การประกาศใช้แนวนโยบายหรือการตั้งคณะกรรมการในเชิงรูปแบบเท่านั้น หากแต่อยู่ที่การทำให้กลไกระดับลุ่มน้ำมี “ฐานะทางกฎหมายและศักยภาพเชิงปฏิบัติการ” เพียงพอที่จะเชื่อมระหว่างนโยบายส่วนกลางกับการปฏิบัติในพื้นที่ (Blomquist et al., 2005; OECD, 2015; Ostrom, 2010) กล่าวคือ ต้องมีหน่วยงานระดับลุ่มน้ำที่ทำหน้าที่เป็น “แกนกลาง” ของข้อมูล การวิเคราะห์ การประสานแผนและงบประมาณ และการติดตามกำกับ โดยสามารถทำงานข้ามหน่วยงานอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้หลักความรับผิด (accountability) ตามกฎหมายมหาชน (Ansell & Gash, 2008)

เมื่อพิจารณาเฉพาะกรณีลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกซึ่งมีความสำคัญเชิงยุทธศาสตร์เป็นพิเศษ ลุ่มน้ำนี้มีพื้นที่รวมประมาณ 13,524 ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมจังหวัด ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราดและฉะเชิงเทรา (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2567) ทั้งนี้ลุ่มน้ำนี้ประสบปัญหาสำคัญที่ซับซ้อนและทับซ้อนกัน ได้แก่ (1) ปัญหาการแย่งชิงน้ำระหว่างภาคเกษตร อุตสาหกรรม และเมือง โดยเฉพาะในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) ซึ่งความต้องการน้ำเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจากการขยายตัวของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และโครงสร้างพื้นฐาน (2) ปัญหาน้ำท่วมและน้ำแล้งที่เกิดสลับกันตามฤดูกาล เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการใช้ประโยชน์ที่ดินที่ไม่สอดคล้องกับศักยภาพลุ่มน้ำ (3) ปัญหาคุณภาพน้ำและมลพิษจากการระบายน้ำเสียจากแหล่งอุตสาหกรรมและชุมชน และ (4) ความเสี่ยงจากการรุกล้ำของน้ำเค็มในพื้นที่ชายฝั่งทะเล ซึ่งส่งผลกระทบต่อการเกษตรและระบบนิเวศ (จิตราภรณ์ สมยานนทนากุลและคณะ, 2568) นอกจากนั้น กิจกรรมอุตสาหกรรม เมือง และโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ระบบนิเวศชายฝั่งและความเสี่ยงจากภัยพิบัติมีความซับซ้อน การยกระดับกลไกระดับลุ่มน้ำให้สามารถจัดการความท้าทายเชิงพื้นที่ (place-based challenges) จึงต้องพิจารณา “รูปแบบองค์กร” ที่เหมาะสม ในบริบทดังกล่าวบทความนี้จึงเสนอแนวคิดเรื่อง “สำนักงานลุ่มน้ำ” ในฐานะหน่วยงานระดับลุ่มน้ำที่มีฐานะนิติบุคคล เพื่อเป็นทางเลือกเชิงนโยบาย ในการทำทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางเชิงข้อมูล การวิเคราะห์ การประสานแผนและงบประมาณ และการติดตามกำกับการใช้น้ำ โดยทำงานคู่กับคณะกรรมการลุ่มน้ำในฐานะ “กลไกตัดสินใจเชิงนโยบาย” อย่างไรก็ดี ในปัจจุบัน**สำนักงานลุ่มน้ำในความหมายดังกล่าวยังไม่มีการจัดตั้งขึ้นจริงในลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก** และยังไม่มีกฎหมายใดกำหนดให้มีนิติบุคคลระดับลุ่มน้ำที่รับผิดชอบงานประจำอย่างเป็นระบบ สิ่งที่มีอยู่ในปัจจุบันคือโครงสร้างการบริหารจัดการน้ำที่อาศัยคณะกรรมการลุ่มน้ำและหน่วยงานภาครัฐส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคหลายแห่ง ซึ่งแม้จะสามารถขับเคลื่อนงานบางส่วนได้ แต่ยังขาด “เจ้าภาพเดียว” ระดับลุ่มน้ำที่มีความต่อเนื่องในเชิงปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการสะท้อนปัญหาเชิงโครงสร้างของการไม่มีองค์กรระดับลุ่มน้ำที่เป็นนิติบุคคลทำให้การประสานข้อมูล การจัดทำและขับเคลื่อนแผนลุ่มน้ำ และการใช้เครื่องมือกำกับ เช่น การอนุญาตใช้น้ำและค่าใช้น้ำมีลักษณะแยกส่วนและมีต้นทุนธุรกรรมสูง จากเหตุผลดังกล่าว บทความนี้จึงมุ่งตอบคำถามว่า **จะออกแบบกรอบกฎหมายและสถาบันอย่างไรเพื่อให้สามารถ “จัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกในรูปแบบองค์กรมหาชน” ขึ้นใหม่** โดยมีฐานะเป็นนิติบุคคลระดับลุ่มน้ำ ทำหน้าที่เชื่อมโยงกฎหมายหลายฉบับและหลายหน่วยงานเข้าด้วยกัน ภายใต้หลักการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการและหลักธรรมาภิบาลน้ำ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคเชิงกฎหมาย–สถาบันในการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำให้เป็นองค์กรมหาชนในกรณีลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก
2. เพื่อประเมินความเป็นไปได้เชิงกฎหมายของแนวทางการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำเป็นองค์กรมหาชน

ระเบียบวิธีวิจัย

บทความนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพแบบการวิจัยเอกสาร โดยมีลักษณะการวิจัยเชิงนิติศาสตร์ (doctrinal legal research) ผสานการวิเคราะห์นโยบายและสถาบัน (policy–institutional analysis) โดยเน้นการอ่านและตีความบทบัญญัติกฎหมาย การวิเคราะห์ความสอดคล้อง/ทับซ้อนของอำนาจหน้าที่ และการประเมินผลเชิงสถาบันจากการออกแบบกฎหมาย

1. ขอบเขตเอกสารและหน่วยวิเคราะห์

หน่วยวิเคราะห์หลักของการวิจัยคือกรอบกฎหมายและกฎหมายลำดับรองที่กำหนดอำนาจหน้าที่ขององค์กรและกลไกการบริหารจัดการน้ำระดับลุ่มน้ำ รวมถึงกฎหมายข้ามภาคส่วนที่เชื่อมโยงโดยตรงกับการจัดการลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก ทั้งนี้เพื่อให้การสืบค้นมีความเป็นระบบ ผู้วิจัยจึงกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือกกฎหมาย (inclusion criteria) ดังนี้

1) เป็นกฎหมายระดับพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง หรือกฎหมายลำดับรองที่ (ก) กำหนดโครงสร้าง อำนาจหน้าที่ หรือกระบวนการตัดสินใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ หรือ (ข) มีผลโดยตรงต่อการใช้ที่ดิน การพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย หรือการจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นภายในพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก

2) เป็นกฎหมายและเอกสารนโยบายที่มีผลบังคับใช้หรือได้รับการประกาศใช้ภายในช่วงเวลาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากรอบการบริหารจัดการน้ำและเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก

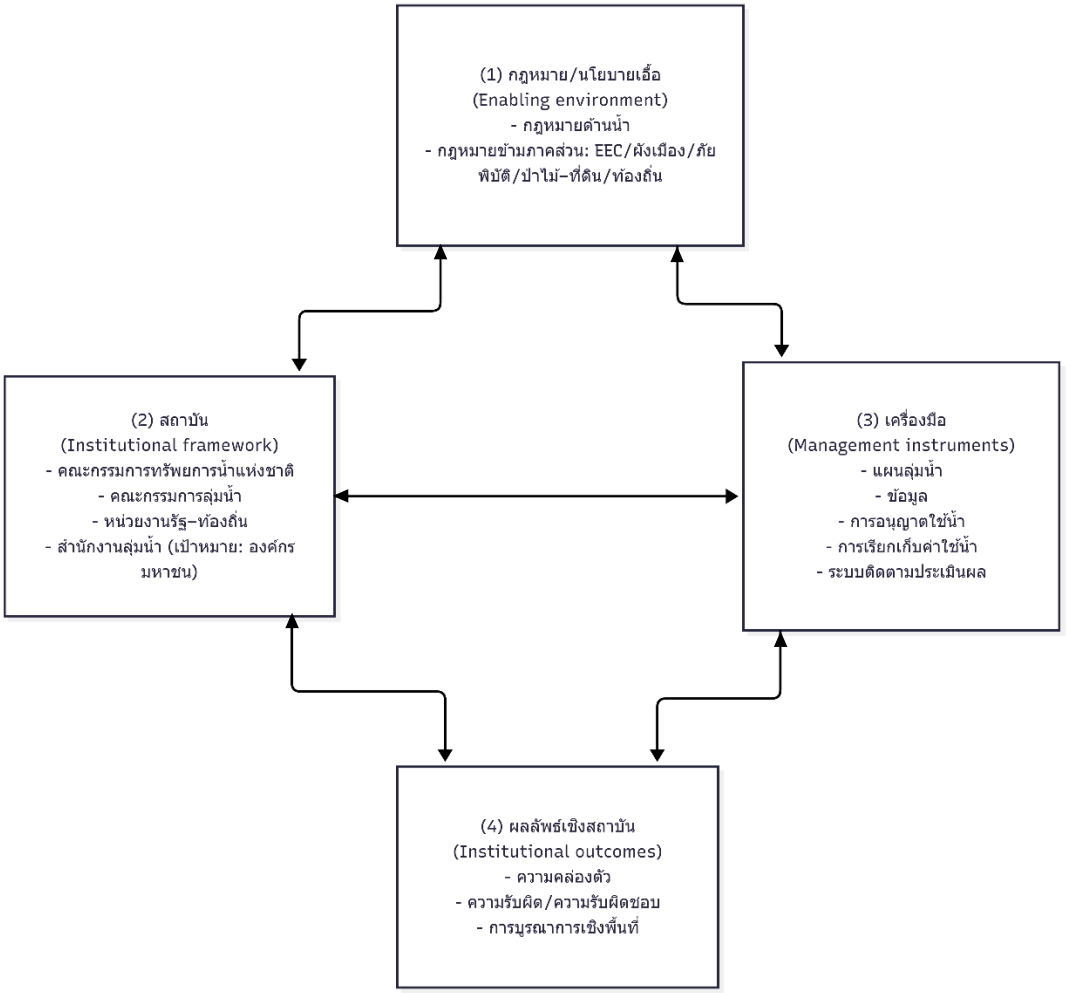
3) เป็นเอกสารทางวิชาการและรายงานเชิงนโยบายที่ใช้กรอบคิด IWRM, water governance หรือการออกแบบสถาบันลุ่มน้ำในบริบทที่ใกล้เคียงกับกรณีศึกษาของประเทศไทย

ภายใต้เกณฑ์ดังกล่าว เอกสารหลักที่นำมาวิเคราะห์จึงประกอบด้วย พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561 พระราชกฤษฎีกากำหนดลุ่มน้ำ พ.ศ. 2564 กฎหมายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พระราชบัญญัติการผังเมือง พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กฎหมายป่าไม้และที่ดิน กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนกฎกระทรวงและประกาศที่เกี่ยวกับการใช้น้ำ การอนุญาต และค่าใช้น้ำ รวมถึงรายงานวิจัยเชิงนโยบายที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างและกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระดับประเทศและระดับลุ่มน้ำ

2. กรอบการวิเคราะห์

ผู้วิจัยกำหนดกรอบวิเคราะห์ 3 มิติ (สอดคล้องแนวคิด IWRM ของ GWP, 2000) ได้แก่ (1) สิ่งแวดล้อมเอื้อ (enabling environment): กฎหมาย/นโยบายที่เกี่ยวข้องกับลุ่มน้ำ (2) กรอบสถาบัน (institutional framework): โครงสร้างองค์กรและการจัดวางอำนาจหน้าที่ (3) เครื่องมือบริหารจัดการ (management instruments): แผน ข้อมูล ระบบอนุญาต ค่าธรรมเนียม/ค่าใช้น้ำ กลไกติดตามประเมินผล จากนั้นจึงประเมิน “ความเป็นไปได้” โดยเทียบทางเลือกเชิงกฎหมายของการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำให้เป็นองค์กรมหาชนกับทางเลือกการจัดโครงสร้างรูปแบบอื่น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

กรอบแนวคิดการวิจัยในภาพที่ 1 จัดวางองค์ประกอบสำคัญของการวิเคราะห์การจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำในเชิงสถาบันไว้ 4 มิติที่เชื่อมโยงกันเป็นลำดับ เริ่มจาก “กฎหมาย/นโยบายเอื้อ (enabling environment)” ซึ่งทำหน้าที่เป็นเงื่อนไขเชิงโครงสร้างของระบบ โดยครอบคลุมทั้งกฎหมายด้านน้ำและกฎหมายข้ามภาคส่วนที่มีผลต่อการบริหารจัดการลุ่มน้ำ ได้แก่ กฎหมาย/นโยบายเกี่ยวกับ EEC ผังเมือง ภัยพิบัติ ป่าไม้–ที่ดิน และท้องถิ่น เงื่อนไขดังกล่าวกำหนดกรอบอำนาจหน้าที่และบทบาทของ “สถาบัน (institutional framework)” ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการระดับชาติ คณะกรรมการลุ่มน้ำ หน่วยงานรัฐ–ท้องถิ่น และสำนักงานลุ่มน้ำ (โดยมีเป้าหมายเชิงสถาบันคือการพัฒนาเป็นองค์กรมหาชน) จากนั้น “เครื่องมือ (management instruments)” ถูกระบุเป็นกลไกเชิงปฏิบัติการที่ทำให้การบริหารลุ่มน้ำเดินได้จริง ได้แก่ แผนลุ่มน้ำ ระบบข้อมูล กระบวนการอนุญาตใช้น้ำ การเรียกเก็บค่าใช้น้ำ และระบบติดตามประเมินผล ซึ่งต้องทำงานสอดรับกับทั้งกรอบกฎหมายและโครงสร้างสถาบันเพื่อให้การบริหารจัดการลุ่มน้ำมีประสิทธิผล ในเชิงตรรกะกรอบแนวคิดนี้ชี้ว่าเมื่อกฎหมายและนโยบายเอื้ออำนวยต่อการจัดวางสถาบัน และสถาบันมีเครื่องมือที่เพียงพอและนำไปใช้ได้จริง ย่อมนำไปสู่ “ผลลัพธ์เชิงสถาบัน (institutional outcomes)” ที่เป็นเป้าประสงค์ของการปฏิรูป ได้แก่ ความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ความรับผิด/ความรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ และการบูรณาการเชิงพื้นที่ที่สามารถประสานข้ามหน่วยงานและข้ามระดับได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ กรอบแนวคิดยังเน้นให้เห็น “ความเชื่อมโยงแบบย้อนกลับ (feedback loop)” จากผลลัพธ์เชิงสถาบันกลับไปสู่มิติของเครื่องมือและสถาบัน กล่าวคือ เมื่อการดำเนินงานก่อให้เกิดผลลัพธ์เชิงสถาบันจริง ย่อมสร้างฐานข้อมูล บทเรียน และแรงจูงใจใหม่ ๆ ที่ใช้ในการปรับปรุงเครื่องมือบริหารจัดการ (เช่น แผนลุ่มน้ำ ระบบข้อมูล หรือกลไกอนุญาตและค่าใช้น้ำ) รวมถึงการปรับเปลี่ยนโครงสร้างสถาบันและรูปแบบ

ความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลน้ำมากยิ่งขึ้น ดังนั้น กรอบนี้จึงทำหน้าที่เป็นเลนส์ในการตอบคำถามวิจัย โดยใช้เพื่อระบุจุดที่เกิดปัญหาและอุปสรรค (เช่น ความทับซ้อนของอำนาจหน้าที่หรือข้อจำกัดของเครื่องมือกำกับ) ประเมินความเป็นไปได้ของการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำในฐานะองค์กรมหาชน และเชื่อมไปสู่ข้อเสนอการปรับปรุงกฎหมาย/กฎหมายลำดับรองให้รองรับโครงสร้างสถาบันและเครื่องมือที่จำเป็นต่อผลลัพธ์ดังกล่าว รวมทั้งเปิดช่องให้เกิดวงจรการเรียนรู้และการปรับปรุงอย่างต่อเนื่องผ่านกลไก feedback loop นี้ด้วย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคเชิงกฎหมาย–สถาบันในการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำให้เป็นองค์กรมหาชนในกรณีลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก

1.1 โครงสร้างกฎหมายด้านน้ำและสถาบันลุ่มน้ำ: การวิเคราะห์ฐานเดิมและข้อจำกัดเชิงปฏิบัติการ

กฎหมายแม่บทด้านทรัพยากรน้ำของไทยได้วางโครงสร้างการบริหารจัดการน้ำแบบบูรณาการในระดับชาติและระดับลุ่มน้ำ โดยกำหนดคณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติเป็นกลไกกำหนดนโยบายและกำกับระดับประเทศ และจัดตั้งคณะกรรมการลุ่มน้ำในระดับพื้นที่เพื่อเป็นเวทีหลักในการจัดทำแผนและบูรณาการภาคส่วน (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2561) อย่างไรก็ดี การมี “คณะกรรมการลุ่มน้ำ” เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้การบูรณาการเกิดขึ้นจริง หากไม่มีหน่วยงานประจำลุ่มน้ำที่ทำหน้าที่เป็นฝ่ายเลขานุการ หรือหน่วยปฏิบัติการที่มีทรัพยากรและอำนาจเพียงพอ โดยเฉพาะในลุ่มน้ำที่มีความซับซ้อนสูงและเกี่ยวข้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพื้นที่ อุปสรรคสำคัญจึงเกิดจากการที่กลไกสำนักงานลุ่มน้ำยังไม่เป็น “นิติบุคคล” และยังไม่สามารถจัดการงานด้านงบประมาณ บุคลากร และเครื่องมือในการบริหารจัดการน้ำได้อย่างครบวงจร

1.2 แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำและข้อท้าทายเชิงผูกพันของแผน

การกำหนดแผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำระยะยาวเป็นฐานสำคัญของ IWRM ในเชิงนโยบาย โดยแผนระดับชาติและระดับลุ่มน้ำมักครอบคลุมประเด็นด้านอุปสงค์–อุปทาน การป้องกันน้ำท่วม–ภัยแล้ง คุณภาพน้ำ ระบบนิเวศ และการบริหารจัดการเชิงสถาบัน (สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ, 2567) อย่างไรก็ตาม ในเชิงปฏิบัติ ปัญหาสำคัญคือ “ความเชื่อมโยงระหว่างแผนลุ่มน้ำกับการจัดสรรงบประมาณและแผนงานของหน่วยงานเจ้าภาพ” ที่ยังขึ้นกับกติกาตามกฎหมาย/ระเบียบงบประมาณของแต่ละหน่วยงาน ส่งผลให้แผนลุ่มน้ำอาจถูกใช้เป็นกรอบอ้างอิงเชิงหลักการ แต่ไม่สามารถกำกับให้เกิดการจัดสรรทรัพยากรได้จริงอย่างเป็นระบบ

1.3 กฎหมายข้ามภาคส่วนที่ทับซ้อนกับการบริหารจัดการน้ำในลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก

1.3.1 กฎหมายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกและอำนาจเชิงพื้นที่ของคณะกรรมการนโยบาย

กฎหมายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกวางโครงสร้างการกำกับพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจเชิงยุทธศาสตร์ผ่านคณะกรรมการนโยบายระดับสูง ซึ่งมีอำนาจกำหนดนโยบายและแผนการพัฒนา และเชื่อมโยงโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับน้ำและสิ่งแวดล้อมโดยตรง (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2561; สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2566) ดังนั้น อุปสรรคเชิงสถาบัน คือ เมื่อการพัฒนาเศรษฐกิจเชิงพื้นที่มี “ศูนย์อำนาจเชิงนโยบาย” เฉพาะ (EEC) แต่การจัดการน้ำมี “ศูนย์อำนาจตามกฎหมายด้านน้ำ” อีกชุดหนึ่ง หากไม่มีหน่วยงานระดับลุ่มน้ำที่มีอำนาจและกลไกประสานที่ชัดเจน อาจเกิดความเสี่ยงด้านความไม่สอดคล้องของลำดับความสำคัญ โครงการลงทุน และมาตรการจัดการอุปสงค์น้ำ

1.3.2 กฎหมายผังเมืองและการกำกับการใช้ที่ดินที่มีผลต่อทรัพยากรน้ำ

กฎหมายผังเมืองทำหน้าที่กำหนดทิศทางการใช้ประโยชน์ที่ดิน โครงสร้างเมือง และพื้นที่อนุรักษ์ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อพื้นที่รับน้ำ พื้นที่ชุ่มน้ำ และโครงสร้างพื้นฐานน้ำในลุ่มน้ำ (พระราชบัญญัติการผังเมือง, 2562) ดังนั้น ข้อท้าทายเชิงกฎหมายอยู่ที่การทำให้ “แผนลุ่มน้ำ” มีสถานะเชิงบูรณาการกับผังเมืองรวม/ผังภาคอย่างเป็นรูปธรรม มิฉะนั้น

การขยายตัวของเมืองและอุตสาหกรรมอาจก่อให้เกิดภาระต่อระบบระบายน้ำ คุณภาพน้ำ และความเสี่ยงน้ำท่วม/น้ำแล้งอย่างต่อเนื่อง

1.3.3 กฎหมายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย: ความขัดแย้งระหว่างการสั่งการกับการบริหารแผน

กฎหมายป้องกันและบรรเทาสาธารณภัยกำหนดโครงสร้างบัญชาการเหตุการณ์และการจัดการภาวะฉุกเฉิน ซึ่งมีธรรมชาติเป็น “การสั่งการ” (command-and-control) เพื่อการตอบสนองรวดเร็ว (พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย, 2550) ด้วยเหตุนี้เอง การจัดการน้ำในลุ่มน้ำ โดยเฉพาะน้ำท่วมและภัยแล้ง จึงต้องเชื่อม “ระบบแผนระยะยาว” กับ “ระบบสั่งการฉุกเฉิน” ให้สอดคล้อง หากสำนักงานลุ่มน้ำไม่มีฐานะและข้อมูลที่เข้มแข็งพอ การตัดสินใจเชิงฉุกเฉินอาจแยกส่วนจากแผนและข้อเท็จจริงเชิงระบบ

1.3.4 กฎหมายป่าไม้และที่ดิน: ข้อจำกัดเชิงสิทธิในพื้นที่และการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานน้ำ

กฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้และที่ดินหลายฉบับกำหนดประเภทพื้นที่ สิทธิการใช้ประโยชน์ และเงื่อนไขการดำเนินโครงการในพื้นที่ป่า/ที่สาธารณะ ซึ่งมีผลต่อการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ แก้มลิง คลองระบายน้ำ และโครงสร้างพื้นฐานน้ำอื่น ๆ เช่น พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พระราชบัญญัติอุทยานแห่งชาติ พ.ศ.2562 พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ประมวลกฎหมายที่ดิน พ.ศ. 2497 เป็นต้น ดังนั้น ข้อท้าทายเชิงสถาบันคือ การทำโครงการน้ำต้องผ่านกระบวนการอนุญาตหลายชั้นและหลายหน่วยงาน หากสำนักงานลุ่มน้ำไม่มีฐานะในการเป็น “เจ้าภาพเชิงสถาบัน” ที่ประสานสิทธิในพื้นที่และกระบวนการอนุญาต จะทำให้โครงการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการน้ำอาจล่าช้าและต้นทุนทางธุรการสูง

1.3.5 กฎหมายท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ: บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กฎหมายจัดตั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายฉบับกำหนดภารกิจเกี่ยวกับการระบายน้ำ การดูแลสาธารณูปโภค การป้องกันภัย และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ซึ่งเชื่อมโยงกับการจัดการน้ำอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด, 2540; พระราชบัญญัติเทศบาล, 2496; พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล, 2537) ในเชิงระบบ การกระจายอำนาจมีเป้าหมายเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการบริการสาธารณะ แต่การจัดการน้ำในลุ่มน้ำต้องอาศัยการประสานข้ามท้องถิ่น หากไม่มีสถาบันกลางระดับลุ่มน้ำที่มีความชอบธรรมและมีทรัพยากรเพียงพอ การประสานงานระหว่างท้องถิ่นอาจไม่ต่อเนื่องและไม่สอดคล้องกับเป้าหมายระดับลุ่มน้ำ

1.4 กฎหมายลำดับรองด้านการใช้น้ำ

ภายใต้กฎหมายด้านน้ำ มีการออกกฎหมายลำดับรองจำนวนหนึ่งเพื่อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับการแบ่งประเภทการใช้น้ำ การอนุญาต และการเรียกเก็บค่าธรรมเนียม/ค่าใช้น้ำ ซึ่งเป็นเครื่องมือเชิงกำกับที่สำคัญของ IWRM อย่างไรก็ตาม เครื่องมือดังกล่าวจะมีประสิทธิผลได้ต้องมีหน่วยงานที่มีศักยภาพเชิงสถาบันในการรับคำขอ พิจารณาอนุญาต ติดตามการใช้น้ำ จัดการข้อมูล และประสานข้อพิพาท หากสำนักงานลุ่มน้ำยังไม่มีฐานะและทรัพยากรเพียงพอ เครื่องมือทางกฎหมายเหล่านี้อาจถูกใช้ได้อย่างจำกัดและไม่เกิดผลต่อการจัดการเชิงพื้นที่

จากผลการวิเคราะห์ในข้อ 1.1–1.4 สามารถมองภาพรวมเชิงกรอบแนวคิด 4 มิติได้ชัดเจนขึ้น กล่าวคือ ในมิติ **“กฎหมาย/นโยบายเอื้อ (enabling environment)”** ผลวิจัยชี้ให้เห็นว่ากฎหมายแม่บทด้านน้ำ แผนแม่บททรัพยากรน้ำ และกฎหมายข้ามภาคส่วนจำนวนมาก (เช่น เขตพัฒนาพิเศษ ผังเมือง ป่าไม้–ที่ดิน และกฎหมายท้องถิ่น) ได้สร้างโครงสร้างกติกาที่ครอบคลุมพื้นที่ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก แต่ยังขาดการออกแบบบทบัญญัติที่จะเชื่อมกฎหมายเหล่านี้เข้าด้วยกันผ่านนิติบุคคลระดับลุ่มน้ำ ทำให้ “ฐานกฎหมาย” แม้จะมีมากแต่ยังไม่เอื้อต่อการบูรณาการในเชิงปฏิบัติอย่างแท้จริง ในมิติของ **“กรอบสถาบัน (institutional framework)”** ข้อค้นพบในข้อ 1.1 และ 1.3 สะท้อนอย่างชัดเจนว่าโครงสร้างสถาบันที่มีอยู่เดิม ได้แก่ คณะกรรมการทรัพยากรน้ำแห่งชาติ คณะกรรมการลุ่มน้ำ หน่วยงานส่วนกลาง–ส่วนภูมิภาค กลไกเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต่างมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง แต่ไม่มี “สถาบันกลางระดับลุ่มน้ำที่มีฐานะนิติบุคคล” ทำหน้าที่เชื่อมชุดอำนาจเหล่านี้เข้าด้วยกัน ผลคือเกิดทั้งความซ้ำซ้อนของศูนย์อำนาจและช่องว่างเชิงสถาบัน โดยเฉพาะในประเด็นการกำหนดลำดับความสำคัญ การอนุญาตโครงการน้ำ และการประสานข้ามท้องถิ่น สำหรับมิติ **“เครื่องมือบริหารจัดการ (management instruments)”** ข้อ 1.2 และ 1.4 แสดงให้เห็นว่าทั้งแผนแม่บท

ทรัพยากรน้ำ แผนลุ่มน้ำ กฎหมายลำดับรองด้านการอนุญาตและค่าใช้น้ำ ล้วนถูกออกแบบมาให้เป็นเครื่องมือของ IWRM แต่ในทางปฏิบัติกลับขาด “เจ้าภาพเชิงสถาบัน” ที่มีขีดความสามารถด้านข้อมูล งบประมาณ และบุคลากรเพียงพอที่จะใช้เครื่องมือเหล่านี้อย่างเป็นระบบ ส่งผลให้แผนลุ่มน้ำไม่เชื่อมกับงบประมาณ การอนุญาตและการเรียกเก็บค่าใช้น้ำยังไม่ทำงานในระดับพื้นที่ และการเชื่อมโยงกับผังเมืองหรือแผนเขตพัฒนาพิเศษมีลักษณะยึดตาม “กรอบของแต่ละกฎหมาย” มากกว่ามองจากมุมมองลุ่มน้ำ ในมิติสุดท้าย คือ **“ผลลัพธ์เชิงสถาบัน (institutional outcomes)”** ผลการศึกษาชี้ว่าภายใต้โครงสร้างปัจจุบัน ลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกยังไม่สามารถบรรลุผลลัพธ์ที่คาดหวังจาก IWRM ได้เต็มที่ ไม่ว่าจะเป็นความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ความรับผิดและความโปร่งใสที่ตรวจสอบได้ หรือการบูรณาการเชิงพื้นที่ระหว่างแผนลุ่มน้ำ แผนพัฒนาเขต และผังเมืองอย่างเป็นระบบ ดังนั้น ผลวิจัยในส่วนนี้จึงยืนยันว่า “ปัญหาเชิงโครงสร้าง” มิได้อยู่ที่การขาดกฎหมายหรือเครื่องมือ หากแต่อยู่ที่การไม่มีนิติบุคคลระดับลุ่มน้ำที่ทำหน้าที่เป็น “สถาบันเชื่อมโยง” ระหว่าง 3 มิติแรก ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญที่นำไปสู่ข้อเสนอให้จัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกในรูปแบบองค์กรมหาชนในส่วนถัดไปของบทความ

2. ผลการประเมินความเป็นไปได้เชิงกฎหมายของแนวทางการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำเป็นองค์กรมหาชน

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การออกแบบสำนักงานลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกให้เป็น**องค์กรมหาชน**สามารถตอบโจทย์ “ปัญหาเชิงโครงสร้าง” ของระบบปัจจุบันได้ใกล้เคียงที่สุด กล่าวคือ (1) เปิดโอกาสให้มี**นิติบุคคลระดับลุ่มน้ำ**ที่สามารถบริหารงบประมาณ บุคลากร ข้อมูล และทรัพย์สินของตนเองได้ โดยไม่ต้องพึ่งการประสานหลายหน่วยงานเหมือนโครงสร้างปัจจุบัน (2) เอื้อต่อการจ้างและพัฒนาบุคลากรข้ามสาขา ทั้งด้านกฎหมาย นโยบาย และเทคนิคด้านน้ำ ซึ่งเป็นหัวใจของการบริหารจัดการลุ่มน้ำเชิงบูรณาการ และ (3) มีพื้นที่ทางกฎหมายเพียงพอสำหรับการใช้**เครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์** เช่น ค่าบริการข้อมูล หรือส่วนแบ่งค่าใช้น้ำ ซึ่งจะกลายเป็น “ที่มาของรายได้” เพื่อเพิ่มความยืดหยุ่นทางการเงิน ซึ่งโครงสร้างส่วนราชการปกติหรือหน่วยงานในสายปกครองส่วนภูมิภาคไม่รองรับได้เท่ากัน พร้อมกันนี้ รูปแบบองค์กรมหาชนยังคงอยู่ภายใต้กรอบกฎหมายมหาชน มีคณะกรรมการบริหาร ระบบกำกับดูแล ตัวชี้วัด (KPI) และกลไกตรวจสอบที่ชัดเจน ทำให้สามารถออกแบบให้มีทั้ง “ความยืดหยุ่น” และ “ความรับผิดรับชอบ” ควบคู่กัน ต่างจากทางเลือกบางรูปแบบที่แม้จะมีความคล่องตัวสูง แต่ขาดฐานความรับผิด (accountability) ที่มั่นคงในเชิงกฎหมาย ดังนั้น เมื่อพิจารณาจากเป้าหมายการลดต้นทุนธุรกรรมของรัฐ การเชื่อมโยง “แผนลุ่มน้ำ–แผนพัฒนาเขต–ผังเมือง” และการสร้างสถาบันที่เชื่อมกฎหมายหลายฉบับเข้าด้วยกัน ผลวิจัยจึงสนับสนุนว่ารูปแบบองค์กรมหาชนเป็นทางเลือกที่สอดคล้องทั้งในเชิงกฎหมาย เชิงสถาบัน และเชิงเศรษฐศาสตร์มากที่สุดสำหรับการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก

ในเชิงหลักการทางกฎหมาย การจัดตั้งองค์กรภายใต้กฎหมายมหาชนให้เป็น “นิติบุคคล” จำเป็นต้องมีฐานกฎหมายระดับพระราชบัญญัติรองรับ เพื่อกำหนดอำนาจหน้าที่ โครงสร้างการกำกับดูแล และความรับผิด (accountability) ให้ชัดเจน ทั้งในด้านผู้มีอำนาจตัดสินใจ แหล่งงบประมาณ กลไกการตรวจสอบ และความสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐอื่นที่เกี่ยวข้อง ภายใต้กรอบดังกล่าว การออกแบบสำนักงานลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกในฐานะองค์กรมหาชนจึงต้องมองทั้ง “กฎหมายจัดตั้ง” และ “กฎหมายแวดล้อม” ที่จะเชื่อมต่อกับภารกิจระดับลุ่มน้ำโดยตรง ดังนั้น ผลการศึกษานี้จึงเสนอว่า ในด้านทางเลือกการออกแบบ พบแนวทางหลัก 2 แนวทาง ได้แก่ (1) **แนวทางปรับแก้กฎหมายหลัก** เพื่อรองรับการจัดตั้ง โดยปรับบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับโครงสร้างส่วนภูมิภาคให้เปิดช่องให้มีนิติบุคคลระดับลุ่มน้ำ และกำหนดให้สำนักงานลุ่มน้ำสามารถจัดตั้งเป็นองค์กรมหาชนได้อย่างชัดเจน ทั้งในด้านภารกิจ อำนาจ เครื่องมือกำกับ และความสัมพันธ์กับคณะกรรมการลุ่มน้ำและหน่วยงานส่วนกลาง แนวทางนี้สร้าง “ความชอบธรรมเชิงรูปแบบ” ที่มั่นคงในระยะยาว แต่ต้องใช้เวลาและทุนทางการเมืองค่อนข้างสูง และ (2) **แนวทางจัดโครงสร้างผ่านกฎหมายลำดับรองในระยะเปลี่ยนผ่าน** โดยเพิ่มหรือปรับภารกิจของหน่วยงานในโครงสร้างเดิมให้ทำหน้าที่เป็น “หน่วยปฏิบัติการระดับลุ่มน้ำ” เสมือนสำนักงานลุ่มน้ำไปก่อน แล้วจึงค่อยยกระดับสู่รูปแบบองค์กรมหาชนตามกรอบกฎหมายองค์กรมหาชนเมื่อเงื่อนไขทางการเมืองและเชิงสถาบันเอื้อ แนวทางนี้ช่วยเริ่มสร้างขีดความสามารถเชิงสถาบันได้เร็วขึ้น แต่เสี่ยงต่อความซ้ำซ้อนและความไม่ชัดเจนของอำนาจในช่วงรอยต่อ หากขาดการออกแบบรายละเอียดที่ดีพอ

จากการเปรียบเทียบข้อดี–ข้อเสียของทั้งรูปแบบองค์กรมหาชนและสองแนวทางการจัดตั้ง พบว่ารูปแบบองค์กรมหาชนมีศักยภาพสูงด้านความคล่องตัว การจ้างบุคลากรที่หลากหลาย และการออกแบบฐานรายได้และงบประมาณให้สอดคล้องกับภารกิจลุ่มน้ำ ขณะเดียวกันก็มีความท้าทายด้านการกำกับดูแล การป้องกันความซ้ำซ้อนกับหน่วยงานเดิม และการรักษาสมดุลระหว่างความยืดหยุ่นกับความรับผิดตามกฎหมายมหาชน จึงจำเป็นต้องออกแบบโครงสร้างบอร์ด ระบบตัวชี้วัดเชิงผลลัพธ์ลุ่มน้ำ กลไกตรวจสอบภายใน–ภายนอก และกรอบการเปิดเผยข้อมูลให้ชัดเจน เพื่อไม่ให้ “ความคล่องตัว” กลายเป็นช่องว่างของ accountability ตามหลักธรรมาภิบาลน้ำ

ตารางที่ 1 สรุปปัญหา–อุปสรรค–ความเป็นไปได้ และข้อเสนอปรับปรุงกฎหมายเพื่อจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำเป็นองค์กรมหาชน

ประเด็น	ปัญหา/ช่องว่างหลัก	อุปสรรคเชิงกฎหมาย–สถาบัน	ความเป็นไปได้/แนวทาง	ข้อเสนอปรับปรุงกฎหมาย
1) ฐานะองค์กรระดับลุ่มน้ำ	ไม่มีนิติบุคคลระดับลุ่มน้ำที่รับผิดชอบงานประจำ	การดำเนินงานขึ้นกับการประสานหน่วยงานหลายแห่ง ขาด “เจ้าภาพเดียว”	สูง	แก้กฎหมายหลักด้านน้ำให้รองรับการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำเป็นนิติบุคคลมหาชน กำหนดภารกิจ–อำนาจ–ความรับผิดให้ชัด
2) อำนาจหน้าที่และการมอบอำนาจ	อำนาจจริงยังอยู่ในหน่วยงานส่วนกลาง/ส่วนภูมิภาคหลายหน่วย	การมอบอำนาจไม่ต่อเนื่อง ไม่ครอบคลุม เครื่องมือกำกับ (อนุญาต/ติดตาม/ค่าธรรมเนียม)	ปานกลาง–สูง	กำหนด “อำนาจที่มอบหมายได้” และ “อำนาจสงวน” ในกฎหมาย/กฎกระทรวง และจัดทำระเบียบมอบอำนาจรองรับ
3) ความผูกพันของแผนลุ่มน้ำกับงบประมาณ	แผนลุ่มน้ำไม่เชื่อมระบบงบประมาณอย่างเป็นรูปธรรม	หน่วยงานเจ้าภาพโครงการใช้งบตามภารกิจตนเอง	ปานกลาง	บัญญัติให้แผนลุ่มน้ำเป็นกรอบอ้างอิงบังคับสำหรับการจัดทำคำของบ/แผนปฏิบัติการของหน่วยงานในพื้นที่ และกำหนดกลไก “ติดตามการตอบสนองต่อแผน”
4) ความซ้ำซ้อนกับกลไกพัฒนาเขตพิเศษ	มีกลไกนโยบายพื้นที่ (เช่น EEC) ที่เกี่ยวข้องกับน้ำโดยตรง	เสี่ยงเกิดสองศูนย์อำนาจกำหนดลำดับความสำคัญ	ปานกลาง	กำหนดกลไกประสานระหว่างคณะกรรมการลุ่มน้ำ/สำนักงานลุ่มน้ำกับคณะกรรมการนโยบายพื้นที่ และบัญญัติให้ต้องตรวจสอบความสอดคล้องของโครงการน้ำขนาดใหญ่กับแผนลุ่มน้ำ
5) การผังเมือง/การใช้ที่ดิน	ผังเมืองและแผนลุ่มน้ำยังไม่เชื่อมกัน	การใช้ที่ดินเพิ่มความเสี่ยงน้ำท่วม–คุณภาพน้ำ	ปานกลาง	กำหนดให้ข้อมูลพื้นที่รับน้ำ/ทางน้ำ/พื้นที่เสี่ยงเป็น “ข้อกำหนดเชิงผัง” และให้สำนักงานลุ่มน้ำมีบทบาททางวิชาการ/ข้อเสนอแนะในกระบวนการผังเมือง
6) โหมดฉุกเฉินกับโหมดแผน	ระบบสั่งการภัยพิบัติแยกจากระบบแผน	การตัดสินใจฉุกเฉินขาดข้อมูลเชิงระบบ	สูง	จัดทำระเบียบ/ข้อตกลงให้สำนักงานลุ่มน้ำเป็น “ศูนย์ข้อมูลและวิเคราะห์สถานการณ์” สนับสนุน EOC และกำหนดมาตรฐานข้อมูลร่วม
7) ข้อจำกัดป่าไม้และที่ดิน	โครงการน้ำติดเงื่อนไขสิทธิพื้นที่หลายฉบับ	กระบวนการอนุญาตหลายหน่วยงานใช้เวลานาน	ปานกลาง	กำหนด “one-stop coordination” ภายใต้สำนักงานลุ่มน้ำ (เชิงประสาน) และออกระเบียบ/แนวทางประสานการอนุญาตโครงการน้ำในพื้นที่คุ้มครองตามกรอบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

ตารางที่ 1 สรุปปัญหา–อุปสรรค–ความเป็นไปได้ และข้อเสนอปรับปรุงกฎหมายเพื่อจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำเป็นองค์กรมหาชน (ต่อ)

ประเด็น	ปัญหา/ช่องว่างหลัก	อุปสรรคเชิงกฎหมาย–สถาบัน	ความเป็นไปได้/แนวทาง	ข้อเสนอปรับปรุงกฎหมาย
8) บทบาทท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ	ท้องถิ่นมีภารกิจเกี่ยวกับน้ำหลายด้าน แต่ขาดกรอบบูรณาการระดับลุ่มน้ำ	การประสานข้ามท้องถิ่นไม่ต่อเนื่อง	สูง	กำหนดให้สำนักงานลุ่มน้ำทำหน้าที่ platform สนับสนุนท้องถิ่น (ข้อมูล/มาตรฐาน/โครงการร่วม) และกำหนดกลไกแผนร่วมลุ่มน้ำ–ท้องถิ่น
9) เครื่องมืออนุญาตใช้น้ำและค่าใช้น้ำ	เครื่องมือทางกฎหมายมีมากขึ้น แต่การใช้จริงต้องอาศัยหน่วยงานที่พร้อม	ขีดความสามารถด้านข้อมูล บุคลากร ระบบรับคำขอและการติดตาม	ปานกลาง–สูง	ออกระเบียบรองรับระบบอนุญาต/ติดตาม/การเรียกเก็บที่สำนักงานลุ่มน้ำรับบทบาทเชิงปฏิบัติการ (ภายใต้การกำกับ) พร้อมมาตรฐานข้อมูลเดียว และกำหนด “ที่มาของรายได้” เช่น ค่าบริการข้อมูล หรือส่วนแบ่งค่าใช้น้ำ เพื่อเพิ่มความคล่องตัวทางการเงินและลดภาระงบประมาณแผ่นดินในระยะยาว
10) ความรับผิดและการกำกับดูแล	องค์กรมหาชนต้องมี accountability สูง	เสี่ยงเกิดการซ้ำซ้อน/ขาดเอกภาพ/ขาดการกำกับที่เหมาะสม	ปานกลาง	ออกแบบบอร์ดและระบบประเมินผลที่ชัดเจน กำหนด KPI เชิงผลลัพธ์ลุ่มน้ำ เปิดเผยข้อมูล และกำหนดกลไกตรวจสอบภายใน/ภายนอกและหลักธรรมาภิบาล

จากตารางที่ 1 เมื่อจัดกลุ่มประเด็นตามระดับความเป็นไปได้และลักษณะของแนวทางปรับปรุงกฎหมายนั้น สามารถแยกได้อย่างน้อย 3 กลุ่มหลัก ดังนี้

กลุ่มที่ 1: ความเป็นไปได้ระดับสูง และมีทิศทางการปรับปรุงกฎหมายค่อนข้างชัดเจน ได้แก่ ประเด็น (1) ฐานะองค์กรระดับลุ่มน้ำ (6) โหมดฉุกเฉินกับโหมดแผน และ (8) บทบาทท้องถิ่นและการกระจายอำนาจ ซึ่งจากการวิเคราะห์ตามตารางต่างชี้ไปในทิศทางเดียวกันว่าจุดตั้งต้นของการปฏิรูปจำเป็นต้องสร้างนิติบุคคลระดับลุ่มน้ำที่ชัดเจน และกำหนดบทบาทของสำนักงานลุ่มน้ำในฐานะศูนย์ข้อมูล ศูนย์วิเคราะห์สถานการณ์ และ platform สนับสนุนการประสานข้ามหน่วยงาน และข้ามท้องถิ่นในภาวะปกติและภาวะฉุกเฉิน การแก้ไขในกลุ่มนี้จึงเน้นการแก้กฎหมายหลักเพื่อรองรับการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำเป็นองค์กรมหาชน และเสริมด้วยระเบียบ/ข้อตกลงที่ให้สำนักงานลุ่มน้ำมีบทบาทนำในด้านข้อมูล แผน และการบริหารสถานการณ์ภัยพิบัติระดับลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ

กลุ่มที่ 2: ความเป็นไปได้ระดับปานกลาง–สูง ซึ่งต้องอาศัยการออกแบบรายละเอียดเชิงกฎหมายและกฎหมายลำดับรอง ได้แก่ ประเด็น (2) อำนาจหน้าที่และการมอบอำนาจ และ (9) เครื่องมืออนุญาตใช้น้ำและค่าใช้น้ำ กลุ่มนี้สะท้อนว่า แม้สามารถใช้กรอบกฎหมายปัจจุบันมีช่องทางที่จะทำได้ แต่จำเป็นต้องมีการออกแบบใหม่ ในเรื่องการจัดวางอำนาจให้ชัดระหว่างส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และสำนักงานลุ่มน้ำ ผ่านการกำหนด “อำนาจที่มอบหมายได้” และ “อำนาจสงวน” ในระดับพระราชบัญญัติ กฎกระทรวง และระเบียบมอบอำนาจ ตลอดจนกำหนดระเบียบรองเพื่อให้สำนักงานลุ่มน้ำรับบทบาทเชิงปฏิบัติการในระบบอนุญาต ติดตาม และการเรียกเก็บค่าใช้น้ำภายใต้การกำกับดูแลที่เหมาะสม กลุ่มนี้จึงเป็นหัวใจเชิงปฏิบัติการ ของการทำให้สำนักงานลุ่มน้ำในรูปแบบองค์กรมหาชนสามารถใช้เครื่องมือ IWRM ได้จริง

กลุ่มที่ 3: ความเป็นไปได้ระดับปานกลาง ซึ่งต้องใช้การบูรณาการกฎหมายหลายฉบับและกลไกประสานระหว่างสถาบัน ได้แก่ ประเด็น (3) ความผูกพันของแผนลุ่มน้ำกับงบประมาณ (4) ความซ้ำซ้อนกับกลไกพัฒนาเขตพิเศษ (5) การผังเมือง/การใช้ที่ดิน (7) ข้อจำกัดป่าไม้และที่ดิน และ (10) ความรับผิดและการกำกับดูแล กลุ่มนี้ไม่ใช่ประเด็นที่ “ทำไม่ได้” แต่ต้องอาศัยการปรับบทบัญญัติเพื่อเชื่อมแผนลุ่มน้ำเข้ากับระบบงบประมาณ การผังเมือง และการอนุญาตใช้

พื้นที่ ตลอดจนสร้างกลไกประสานกับคณะกรรมการนโยบายเขตพิเศษ และกำหนดรูปแบบบอร์ด/KPI/กลไกตรวจสอบที่ทำให้สำนักงานลุ่มน้ำมีทั้งความคล่องตัวและความรับผิด (accountability) สูง ข้อเสนอในกลุ่มนี้จึงมุ่งไปที่การบัญญัติ “ข้อกำหนดเชิงกระบวนการ” (procedural binding) และ “ข้อกำหนดเชิงผัง/เชิงประสาน” ที่บังคับให้หน่วยงานต่าง ๆ ต้องตรวจสอบความสอดคล้องกับแผนลุ่มน้ำและทำงานร่วมกับสำนักงานลุ่มน้ำในขั้นตอนสำคัญ

เมื่อพิจารณาเช่นนี้ ตารางที่ 1 จึงทำหน้าที่เป็นแผนที่เชิงยุทธศาสตร์ของการปฏิรูปกฎหมายและสถาบันที่แบ่งให้เห็นชัดเจนว่าเรื่องใดควรเริ่มจากการแก้กฎหมายหลัก เรื่องใดเน้นการออกกฎหมายลำดับรอง ระเบียบมอบอำนาจ และเรื่องใดต้องอาศัยกลไกประสานระหว่างกฎหมายหลายฉบับและหลายองค์กร เพื่อทำให้การจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกในรูปแบบองค์กรมหาชนมีทั้งความเป็นไปได้เชิงกฎหมายและความเป็นไปได้เชิงสถาบันไปพร้อมกัน

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาสามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

1. ปัญหาเชิงโครงสร้างเชิงสถาบัน

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า ปัญหาหลักของการจัดการลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกไม่ใช่การขาดกฎหมาย แต่เป็นการมีกฎหมายหลายฉบับกำกับพื้นที่เดียวกันบนตรรกะและวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน (น้ำ–พัฒนาเศรษฐกิจ–ผังเมือง–ภัยพิบัติ–ป่าไม้และที่ดิน–ท้องถิ่น) โดยไม่มีสถาบันกลางระดับลุ่มน้ำที่มีฐานะและอำนาจเพียงพอในการเชื่อมกลไกเหล่านี้เข้าด้วยกัน สถานการณ์ดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการธรรมาภิบาลน้ำของ OECD (2015) และแนวคิดระบบหลายศูนย์ของ Ostrom (2010) ที่เตือนถึง “กับดักความซับซ้อนเชิงสถาบัน” หากไม่ออกแบบกลไกเชื่อมระดับการตัดสินใจผ่านกติกาและข้อมูลร่วมกัน การวิจัยนี้จึงช่วยให้เห็นทั้งข้อจำกัดของกฎหมายและสถาบันเดิมที่เน้น “คณะกรรมการ” แต่ขาด “หน่วยปฏิบัติการที่เป็นนิติบุคคล” และชี้คุณลักษณะที่สถาบันใหม่ควรมีเพื่ออุดช่องว่างดังกล่าว

2. การจัดตั้งองค์กรมหาชน

ในการวิจัยนี้เสนอให้มีการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำเป็นองค์กรมหาชนเพื่อเปิดโอกาสให้เกิดความคล่องตัว (flexibility) ในการบริหารบุคลากรและงบประมาณ รวมถึงการสร้างขีดความสามารถเชิงข้อมูลและการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอในงานวิจัยเชิงนโยบายที่มองว่าหน่วยสนับสนุนระดับลุ่มน้ำควรมีลักษณะกึ่งอิสระและเชื่อมศูนย์กลางกับพื้นที่ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2565) อย่างไรก็ดี ความคล่องตัวดังกล่าวจะกลายเป็นจุดอ่อนทันทีหากขาดการออกแบบที่ชัดเจนในสี่มิติ ได้แก่ (1) ขอบเขตอำนาจที่ไม่ซ้ำซ้อนกับหน่วยงานเดิม (2) สายการกำกับดูแลที่เหมาะสม (3) ระบบความรับผิดและความโปร่งใสที่ตรวจสอบได้ และ (4) ระบบประเมินผลเชิงผลลัพธ์ลุ่มน้ำควบคู่กับการเปิดเผยข้อมูลต่อสาธารณะ ซึ่งสอดคล้องกับวรรณกรรมด้านการกำกับดูแลแบบร่วมมือที่ชี้ว่าสถาบันใหม่ต้องสร้าง “กติกาและพื้นที่ร่วม” มิฉะนั้นการเพิ่มองค์กรใหม่จะไม่ช่วยลดความซ้ำซ้อนหรือเพิ่มประสิทธิภาพ (Ansell & Gash, 2008)

ในทำนองเดียวกัน งานศึกษาเชิงเปรียบเทียบสถาบันลุ่มน้ำในหลายประเทศของ Blomquist, Dinar, & Kemper (2005) พบว่า องค์กรลุ่มน้ำที่มีฐานะเป็นนิติบุคคลสาธารณะและมีแหล่งรายได้ของตนเอง มักมีประสิทธิภาพในการประสานงานและมีความยั่งยืนทางการเงินมากกว่าโมเดลที่อาศัยเพียงหน่วยงานรัฐตามโครงสร้างปกติ ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอที่ให้ออกแบบสำนักงานลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกในรูปแบบองค์กรมหาชนที่สามารถมี “ฐานรายได้” เช่น ค่าบริการข้อมูลหรือส่วนแบ่งค่าใช้น้ำ ภายใต้กรอบกำกับดูแลตามกฎหมายมหาชน

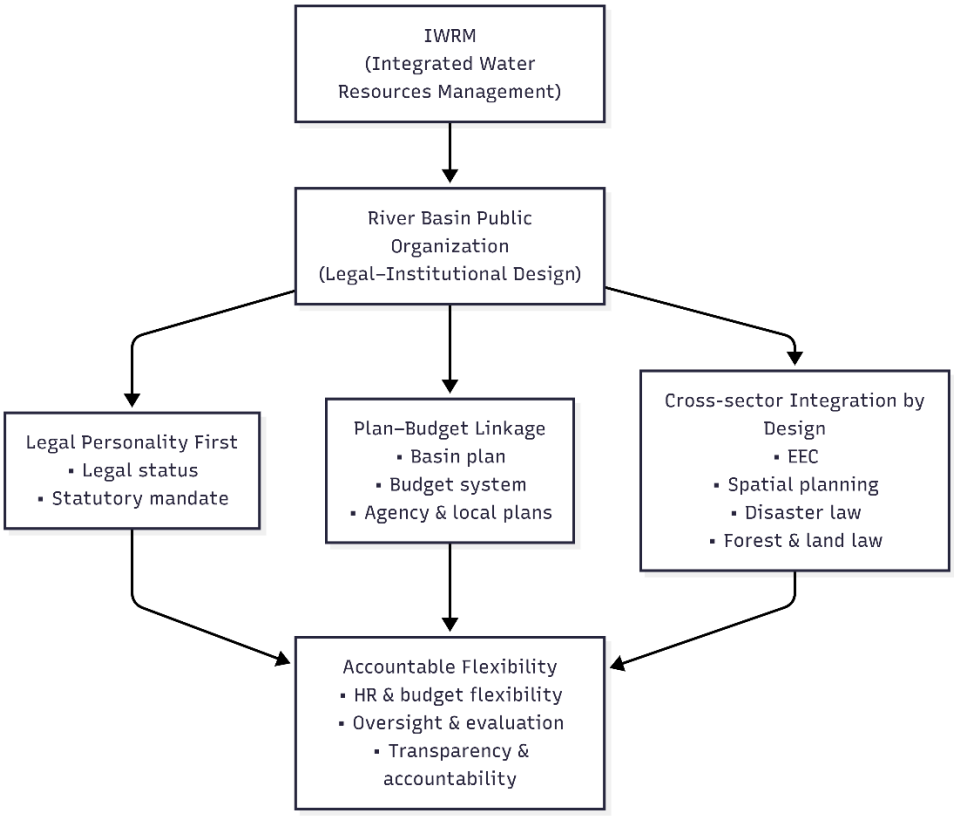
3. ความจำเป็นในการปรับปรุงกฎหมาย

การปรับปรุงกฎหมายที่จำเป็นควรมีลักษณะ “สองชั้น” ได้แก่ (1) ชั้นกฎหมายหลัก เพื่อกำหนดฐานะนิติบุคคลของสำนักงานลุ่มน้ำ อำนาจหน้าที่ ขอบเขตการมอบอำนาจ และความสัมพันธ์กับคณะกรรมการลุ่มน้ำ หน่วยงานภาครัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสร้างความชอบธรรมเชิงรูปแบบ (formal legitimacy) ให้ชัดเจน และ (2) ชั้นกฎหมายลำดับรอง เพื่อทำให้การปฏิบัติเป็นจริง (workflow) เช่น ระบบข้อมูลร่วม มาตรฐานการพิจารณาอนุญาต การติดตามการใช้น้ำ กระบวนการเรียกเก็บค่าใช้น้ำ และการประเมินผลแผน ซึ่งเป็นมิติของความสามารถเชิงปฏิบัติ (operational capacity)

โครงสองชั้นนี้สอดคล้องกับบทเรียนจากโมเดล River Basin Authority ในต่างประเทศ ที่มักใช้กฎหมายหลักรองรับฐานะนิติบุคคลและอำนาจเชิงยุทธศาสตร์ขององค์กรระดับลุ่มน้ำ ขณะเดียวกันก็อาศัยกฎหมายลำดับรอง ระเบียบและคู่มือปฏิบัติงานในการออกแบบขั้นตอนการอนุญาต การจัดเก็บค่าน้ำ และการมีส่วนร่วมของผู้ใช้น้ำในระดับพื้นที่ (Blomquist et al., 2005; Huitema & Meijerink, 2017) นอกจากนั้นจากองค์ความรู้ด้าน basin organizations ของ Global Water Partnership และเครือข่าย water governance ยังยืนยันว่าหน่วยงานระดับลุ่มน้ำที่มีฐานะเป็น public/collective organizations พร้อมกลไกการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มีแนวโน้มทำให้การจัดการลุ่มน้ำมีความต่อเนื่องและได้รับการยอมรับมากกว่ารูปแบบชั่วคราวหรือคณะกรรมการเฉพาะกิจ (Global Water Partnership, 2000; 2022, OECD, 2015) ซึ่งข้อมูลดังกล่าวต่างก็ช่วยยืนยันว่าข้อเสนอการปรับปรุงกฎหมายในบทความนี้เดินไปในทิศทางเดียวกับแนวปฏิบัติที่ดีระดับสากล แต่จะต้องปรับให้สอดคล้องกับบริบทกฎหมายและสถาบันของไทยในรายละเอียดก็ตาม

องค์ความรู้ใหม่

บทความนี้เสนอกรอบออกแบบเชิงกฎหมาย - สถาบันสำหรับสำนักงานลุ่มน้ำรูปแบบองค์กรมหาชนที่เชื่อม IWRM กับการออกแบบองค์กร โดยสรุปเป็น 4 หลักการเชิงปฏิบัติ (operational principles) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แสดงความสัมพันธ์เชิงกฎหมาย - สถาบันสำหรับสำนักงานลุ่มน้ำรูปแบบองค์กรมหาชนที่เชื่อม IWRM กับการออกแบบองค์กร

จากภาพที่ 2 แสดงกรอบการออกแบบเชิงกฎหมาย–สถาบันสำหรับการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำในรูปแบบองค์กรมหาชน โดยมีแนวคิดการจัดการทรัพยากรน้ำแบบบูรณาการ (Integrated Water Resources Management: IWRM) เป็นฐานสำคัญ กรอบดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียง “ชุดหลักการ 4 ข้อ” หากถูกยกระดับให้ทำหน้าที่เป็น โมเดลตรรกะการออกแบบสถาบัน (institutional design logic) ที่มุ่งตอบโจทย์ปัญหาที่ว่ามีกฎหมายหลายฉบับแต่ขาดสถาบันเชื่อมโยง โดยใช้สำนักงานลุ่มน้ำเป็น “สถาบันเชื่อมกลาง” (bridging institution) ระหว่างกฎหมายและองค์กรหลายชุด โดยโมเดลนี้ประกอบด้วยหลักการเชิงปฏิบัติ 4 ประการที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ (1) การให้ความสำคัญกับฐานะนิติบุคคลเป็นลำดับแรก

(Legal Personality First) โดยกำหนดสถานะทางกฎหมาย ภารกิจ และขอบเขตอำนาจของสำนักงานลุ่มน้ำให้ชัดเจนก่อนออกแบบเครื่องมือดำเนินงาน (2) การเชื่อมโยงแผนกับงบประมาณ (Plan–Budget Linkage) เพื่อทำให้แผนลุ่มน้ำผูกโยงกับระบบงบประมาณและแผนปฏิบัติการของหน่วยงานรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม (3) การบูรณาการข้ามภาคส่วนโดยการออกแบบเชิงกฎหมาย (Cross-sector Integration by Design) โดยบัญญัติให้การประสานกับกฎหมายและนโยบายข้ามภาคส่วน เช่น ผังเมือง เขตพัฒนาพิเศษ ภัยพิบัติ และการจัดการป่าไม้และที่ดิน เป็น “หน้าที่ตามกฎหมาย” ของสำนักงานลุ่มน้ำ ไม่ใช่เพียงเรื่องสมัครใจ และ (4) ความยืดหยุ่นที่มาพร้อมความรับผิดรับชอบ (Accountable Flexibility) ที่สร้างความคล่องตัวด้านบุคลากรและงบประมาณควบคู่กับระบบกำกับดูแล การประเมินผล การเปิดเผยข้อมูล และการยึดหลักธรรมาภิบาล

โดยสรุปเมื่อพิจารณาโดยรวม ภาพที่ 2 จึงทำหน้าที่เป็น “ตรรกะการออกแบบสถาบัน” ที่แสดงให้เห็นอย่างเป็นระบบว่าการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกในรูปแบบองค์กรมหาชนจะช่วยเชื่อมกฎหมายหลายฉบับและหลายองค์กรเข้าด้วยกันอย่างไร ผ่านบทบาทของสำนักงานลุ่มน้ำในฐานะ bridging institution หรือสถาบันที่ทำหน้าที่เป็นสะพานที่มีสถานะเป็นนิติบุคคล ซึ่งคอยเชื่อมโยงทุกองคาพยพในการบริหารจัดการน้ำเข้าไว้ด้วยกัน

สรุปผลการวิจัย

งานวิจัยฉบับนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัญหาหลักของการจัดการลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกไม่ได้อยู่ที่ “การขาดกฎหมาย” แต่เกิดจากการมีกฎหมายหลายฉบับซ้อนทับกันในพื้นที่เดียวกัน โดยขาดสถาบันกลางระดับลุ่มน้ำที่มีสถานะนิติบุคคลและอำนาจเพียงพอในการเชื่อมโยงกติกาและการตัดสินใจของหน่วยงานต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ความล้มเหลวเชิงโครงสร้างนี้สะท้อนว่าคณะกรรมการลุ่มน้ำเพียงอย่างเดียวไม่สามารถทำให้แผนลุ่มน้ำเชื่อมโยงกับการจัดสรรงบประมาณ การใช้ที่ดิน การพัฒนาเศรษฐกิจ และการจัดการภัยพิบัติได้จริงในทางปฏิบัติ ดังนั้นเพื่อตอบโจทย์ดังกล่าว งานวิจัยชิ้นนี้จึงใช้กรอบคิด IWRM และ water governance แยกวิเคราะห์สี่มิติ คือ กฎหมาย/นโยบายเอื้อ กรอบสถาบัน เครื่องมือบริหารจัดการ และผลลัพธ์เชิงสถาบัน ก่อนจะพัฒนา “โมเดลตรรกะการออกแบบสถาบัน” ที่เสนอให้จัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออกเป็นองค์กรมหาชนในฐานะ “สถาบันเชื่อมโยง” (bridging institution) โมเดลนี้ตั้งอยู่บนหลักการเชิงปฏิบัติสี่ประการ ได้แก่ การให้ความสำคัญกับฐานะนิติบุคคลเป็นลำดับแรก การเชื่อมโยงแผนกับงบประมาณ การบูรณาการข้ามภาคส่วนโดยการออกแบบเชิงกฎหมาย และความยืดหยุ่นที่ควบคู่กับความรับผิดรับชอบ

ผลการวิเคราะห์ชี้ว่า การจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำในรูปแบบองค์กรมหาชนมีความเป็นไปได้ หากมีการปรับกฎหมายในสองชั้น คือ กฎหมายหลักเพื่อรองรับฐานะนิติบุคคล อำนาจหน้าที่ และความสัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นอย่างชัดเจน และกฎหมายลำดับรองเพื่อจัดวาง workflow จริงของระบบข้อมูล การอนุญาต การจัดเก็บค่าใช้น้ำ และการประเมินผลแผนควบคู่กับการออกแบบกลไกการกำกับดูแล บอร์ด ระบบตัวชี้วัดผลลัพธ์ลุ่มน้ำ การเปิดเผยข้อมูล และกลไกตรวจสอบภายใน–ภายนอก เพื่อไม่ให้ความคล่องตัวขององค์กรมหาชนกลายเป็นช่องว่างของความรับผิด (accountability)

ในเชิงองค์ความรู้ใหม่ งานวิจัยนี้เสนอกรอบออกแบบเชิงกฎหมาย–สถาบันสำหรับสำนักงานลุ่มน้ำในรูปแบบองค์กรมหาชนที่เชื่อมแนวคิด IWRM เข้ากับการออกแบบองค์กรอย่างเป็นระบบ แทนการเสนอเพียงการเพิ่มองค์กรใหม่หรือการเปลี่ยนสถานะเชิงกฎหมายแบบลอย ๆ ข้อเสนอให้มีนิติบุคคลระดับลุ่มน้ำซึ่งมีฐานรายได้ของตนเอง (เช่น ค่าบริการข้อมูลหรือส่วนแบ่งค่าใช้น้ำ) ภายใต้กรอบกำกับดูแลตามกฎหมายมหาชน ทำให้เห็นว่าการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำสามารถลดต้นทุนธุรกรรมของรัฐ เสริมความผูกพันเชิงงบประมาณระหว่างแผนลุ่มน้ำกับการจัดสรรทรัพยากร (Plan-Budget Linkage) และยกระดับประสิทธิภาพและความชอบธรรมของระบบบริหารจัดการน้ำในระดับลุ่มน้ำได้อย่างมีนัยสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรจัดทำร่างปรับปรุงกฎหมายหลักด้านน้ำ เพื่อรองรับการจัดตั้งสำนักงานลุ่มน้ำเป็นองค์กรมหาชน และกำหนดความสัมพันธ์กับคณะกรรมการลุ่มน้ำอย่างเป็นระบบ โดยให้การผลักดันเชิงกฎหมาย (policy advocacy) มีความชัดเจนทั้งในแง่เหตุผลเชิงโครงสร้าง ผลประโยชน์เชิงสถาบัน และผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่

1.2 ควรปรับกฎหมายลำดับรองและระเบียบมอบอำนาจ เพื่อให้สำนักงานลุ่มน้ำสามารถทำหน้าที่เชิงปฏิบัติการด้านข้อมูล การอนุญาต และการติดตามได้จริง โดยระบุให้ชัดว่าอำนาจใดเป็นอำนาจที่มอบหมายได้ อำนาจใดเป็นอำนาจสงวน และเชื่อมโยงกับระบบข้อมูลและมาตรฐานการปฏิบัติงานที่ตรวจสอบได้

1.3 ควรจัดทำกลไกบังคับเชิงกระบวนการ (procedural binding) ให้โครงการสำคัญด้านน้ำในพื้นที่ต้องตรวจสอบความสอดคล้องกับแผนลุ่มน้ำ และสร้างช่องทางประสานกับกลไกพัฒนาเขตและผังเมือง พร้อมทั้งระบุเหตุและผลของข้อเสนอแต่ละข้อให้ชัดเจนว่าเกิดจากปัญหา/ช่องว่างใดในระบบปัจจุบัน เพื่อให้ผู้อ่านและผู้กำหนดนโยบายเข้าใจตรรกะเบื้องหลังข้อเสนอได้อย่างโปร่งใส

1.4 ควรออกแบบระบบกำกับดูแลและประเมินผลขององค์กรมหาชน โดยกำหนด KPI เชิงผลลัพธ์ลุ่มน้ำ (เช่น น้ำท่วม–ภัยแล้ง–คุณภาพน้ำ–การมีส่วนร่วม–ประสิทธิภาพงบประมาณ) และระบบเปิดเผยข้อมูล (open data) ที่ผูกโยงกับหน้าที่ตามกฎหมายของสำนักงานลุ่มน้ำอย่างชัดเจน เพื่อให้ข้อเสนอเชิงนโยบายมีความเป็นรูปธรรมและสามารถติดตามผลได้ในระยะยาว

1.5 ควรเพิ่ม “แผนการเปลี่ยนผ่าน” (transition roadmap) ในระยะสั้น โดยเฉพาะมาตรการสร้างความเข้าใจกับหน่วยงานเดิมที่อาจกังวลเรื่องการสูญเสียอำนาจหรือบทบาท (institutional resistance) เช่น การกำหนดช่วงเปลี่ยนผ่านที่มีการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานเดิมกับสำนักงานลุ่มน้ำ การจัดตั้งคณะทำงานร่วม หรือการกำหนดบทบาทคู่ขนานชั่วคราว เพื่อให้ข้อเสนอเชิงโครงสร้างสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ง่ายขึ้นและลดแรงต้านเชิงสถาบัน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรวิเคราะห์ต้นทุน–ผลประโยชน์เชิงสถาบัน (institutional cost–benefit) และการยอมรับของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อรูปแบบองค์กรมหาชน รวมทั้งจำลอง (scenario) รายได้/ค่าใช้จ่ายของสำนักงานลุ่มน้ำในระยะ 5–10 ปี เพื่อประเมินความยั่งยืนทางการเงินและความคุ้มค่าของการจัดตั้งในมิติเศรษฐศาสตร์สถาบัน

2.2 ควรศึกษา “ทัศนคติและความยอมรับ” ของหน่วยงานเดิมที่จะต้องมอบอำนาจหรือบทบาทให้แก่องค์กรใหม่ในระดับลุ่มน้ำ เช่น หน่วยงานส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เข้าใจแหล่งที่มาของแรงต้านเชิงสถาบัน (institutional resistance) และออกแบบมาตรการรองรับในเชิงนโยบายและกระบวนการเปลี่ยนผ่านได้เหมาะสมยิ่งขึ้น

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนสังเคราะห์เพิ่มเติมจาก “โครงการศึกษาโครงสร้างและกลไกการทำงานที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก” ดำเนินการโดย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เสนอต่อสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติประจำปีงบประมาณ 2568

เอกสารอ้างอิง

กฎกระทรวงการขออนุญาตการใช้น้ำประเภทที่สองและประเภทที่สาม พ.ศ. 2567. (2567). ราชกิจจานุเบกษา.

กฎกระทรวงกำหนดลักษณะการใช้น้ำแต่ละประเภท พ.ศ. 2567. (2567). ราชกิจจานุเบกษา.

กฎกระทรวงกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมและยกเว้นค่าธรรมเนียมใบอนุญาตการใช้น้ำ พ.ศ. 2567. (2567). ราชกิจจานุเบกษา.

กฎกระทรวงหลักเกณฑ์การกำหนดค่าใช้น้ำ การเรียกเก็บ ลดหย่อน และยกเว้นค่าใช้น้ำ พ.ศ. 2567. (2567). ราชกิจจานุเบกษา.

กฎกระทรวงอัตราค่าใช้น้ำ พ.ศ. 2567. (2567). ราชกิจจานุเบกษา.

จิตราภรณ์ สมยานนทนากุล, สุริยา ปัญญจิตร, จุฬาลักษณ์ โภคาสุข ปัญญจิตร, พัชรา จตุรโกมล, ภวิสร ชื่นชุ่ม และ ขวัญชัย แพโคกสูง. (2568). *โครงการศึกษาโครงสร้างและกลไกการทำงานที่มีประสิทธิภาพของสำนักงานลุ่มน้ำชายฝั่งทะเลตะวันออก* (รายงานฉบับสุดท้าย). กรุงเทพฯ: สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ.

พระราชกฤษฎีกากำหนดลุ่มน้ำ พ.ศ. 2564. (2564). ราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติการผังเมือง พ.ศ. 2562. (2562). ราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก พ.ศ. 2561. (2561). ราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติทรัพยากรน้ำ พ.ศ. 2561. (2561). ราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496. (2496). ราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย พ.ศ. 2550. (2550). ราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537. (2537). ราชกิจจานุเบกษา.

พระราชบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัด พ.ศ. 2540. (2540). ราชกิจจานุเบกษา.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. (2565). *โครงการศึกษานวัตกรรมเชิงระบบ โครงสร้าง และกลไกการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำของประเทศ* (รายงานฉบับสมบูรณ์). กรุงเทพฯ: สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติ.

สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2566). *แผนพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ระยะ 5 ปี (พ.ศ. 2566–2570)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก.

สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. (2567). *แผนแม่บทการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำ 20 ปี (พ.ศ. 2566–2580) ฉบับปรับปรุงช่วงที่ 1*. กรุงเทพฯ: สำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ.

Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of Public Administration Research and Theory, 18*(4), 543–571.

Anukularmphai, A. (2010). *Implementing integrated water resources management (IWRM): Lessons from Thailand (IUCN Report 2010-004)*. Bangkok: IUCN Asia Regional Office.

Blomquist, W., Dinar, A., & Kemper, K. (2005). *Comparison of institutional arrangements for river basin management in eight basins (World Bank Policy Research Working Paper No. 3636)*. Retrieved from https://documents1.worldbank.org/curated/en/104414680057049 69/pdf/wps3636.pdf.

Global Water Partnership. (2000). *Integrated water resources management (IWRM) (TAC Background Paper No. 4)*. Denmark: Global Water Partnership.

_____. (2022). *Basin organisations*, *Water Knowledge Hub*. Retrieved from https://waterknowledgehub.org/learn/iwrm-tools/basin-organisations.

Huitema, D., & Meijerink, S. (2017). The politics of river basin organizations: Institutional design choices, coalitions, and consequences. *Ecology and Society, 22*(2), 42.

OECD. (2015). *OECD principles on water governance*. Paris: OECD Publishing.

Ostrom, E. (2010). Polycentric systems for coping with collective action and global environmental change. *Global Environmental Change, 20*(4), 550–557.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

The Effects of the 7E Inquiry-Based Learning Model Integrated with E-Books on Grade 9 Students' Learning Achievement in Genetic Diseases at Nawaminthrachinuthit Satriwittaya Phuttamonthon School

Santi Boonkongchaat[1*] and Umporn Watchana[2]

[1] *Master's Student, Innovation Curriculum and Learning Management Program, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand*

[2] *Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: 6614442008@rumail.ru.ac.th*

ABSTRACT

This research aimed to (1) investigate the learning achievement of Grade 9 students who learned through the 7E inquiry-based learning model integrated with e-books on the topic of genetic diseases, and (2) examine the students' satisfaction with the 7E inquiry-based learning model integrated with e-books. The study employed experimental research. The sample consisted of 40 Grade 9 students enrolled in the first semester of the 2025 academic year at Nawaminthrachinuthit Satriwittaya Phuttamonthon School. The participants were selected through purposive sampling. The research instruments included lesson plans, e-books, a learning achievement test, and a student satisfaction questionnaire. The data were analyzed using the mean, standard deviation, and a dependent-samples *t*-test. The results revealed that: 1) the learning achievement on the topic of genetic diseases of Grade 9 students after learning through the 7E inquiry-based learning model integrated with e-books was significantly higher than before learning, at the .05 significance level. 2) the students' satisfaction with the 7E inquiry-based learning model integrated with e-books was at the highest level.

Keywords: 7E Inquiry-Based Learning, E-Books, Genetic Diseases, Learning Achievement

Received: 15 December 2025;
Revised: 18 February 2026;
Accepted: 4 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ เรื่องโรคทางพันธุกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา พุทธมณฑล

สันติ บุญกองชาติ[1*] และ อัมพร วัจนะ[2]

[1] *นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรนวัตกรรมหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย*

[2] *อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรนวัตกรรมหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: 6614442008@rumail.ru.ac.th*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น โดยบูรณาการร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคทางพันธุกรรม 2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนต่อการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้นบูรณาการร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบก่อนการทดลอง (Pre – Experimental Research) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา พุทธมณฑล ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 40 คน จากการสุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ และแบบประเมินความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลจากการหาค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่า t-test แบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้นบูรณาการร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคทางพันธุกรรม สูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนพึงพอใจในรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้นบูรณาการร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น, หนังสืออิเล็กทรอนิกส์, โรคทางพันธุกรรม, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ในปัจจุบันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิต และเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันในระดับสากล การพัฒนาองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการปลูกฝังกระบวนการคิดวิเคราะห์ เพื่อให้มนุษย์สามารถปรับตัวและอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนา 5 ปี (พ.ศ. 2566-2570) ของสถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (สสวท.) (2565) ที่มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลพัฒนาสมรรถนะผู้เรียนสู่ความเป็นเลิศ รวมถึงค่านิยม “เรียนดี มีความสุข” ของกระทรวงศึกษาธิการ อีกทั้งมีวิสัยทัศน์ว่า ภายในปี 2570 ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจ มีความสุขในการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต มีคุณธรรม จริยธรรม และเพิ่มโอกาสทางการศึกษาผ่านการจัดการเรียนรู้ที่ทันสมัย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

จากการศึกษาสภาพปัญหาการจัดการเรียนรู้ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 ที่ผ่านมา พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา พุทธมณฑล อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ที่โรงเรียนกำหนด ซึ่งโรงเรียนได้กำหนดผลการเรียนเฉลี่ยของนักเรียนในรายวิชาวิทยาศาสตร์ต้องไม่ต่ำกว่าร้อยละ 73 โดยนักเรียนมีผลการเรียนเฉลี่ยเพียงร้อยละ 53.74 และจากรายงานผลการทดสอบทางการศึกษา

ระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา พุทธมณฑล ในปีการศึกษา 2567 พบว่า คะแนนเฉลี่ยอยู่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศ โดยเฉพาะในเนื้อหาเรื่อง โรคทางพันธุกรรม ซึ่งประกอบไปด้วย การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม การเกิดจีโนไทป์และฟีโนไทป์ การแบ่งเซลล์แบบไมโทซิส (Mitosis) การแบ่งเซลล์แบบไมโอซิส (Meiosis) โรคทางพันธุกรรม สาเหตุของโรคทางพันธุกรรม และตัวอย่างโรคทางพันธุกรรมที่มีความซับซ้อน เป็นนามธรรม และมีรายละเอียดของกระบวนการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรมที่เข้าใจยาก พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มักประสบปัญหาในการเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์จริง มีสาเหตุสำคัญจากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการท่องจำทฤษฎีมากกว่าการฝึกทักษะกระบวนการคิด และขาดแคลนสื่อการสอนที่สามารถดึงดูดความสนใจหรือสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญของการนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น (Inquiry Learning 7E) มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ถือเป็นแนวคิดที่เน้นให้ผู้เรียนได้มีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยเริ่มจากการสำรวจความรู้เดิมของผู้เรียน กระตุ้นความสนใจ และให้ผู้เรียนได้ฝึกการปฏิบัติการสำรวจเพื่อสืบค้นหาคำตอบ และนำไปสู่การอธิบาย มีการขยายความเข้าใจ รวมถึงการประเมินผลและประยุกต์ใช้ความรู้ กระบวนการทั้ง 7 ขั้น ซึ่งถือเป็นกระบวนการที่ช่วยให้ผู้สอนสามารถออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ได้ตรงกับระดับความพร้อมในการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งช่วยส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและมีคุณภาพ (ประสาท เนืองเฉลิม, 2550) ซึ่งเป็นกระบวนการที่ขยายขอบเขตจากรูปแบบ 5Es เดิม โดยเพิ่มขั้นตอนการตรวจสอบความรู้เดิม (Elicitation) และขั้นการขยายความรู้ไปยังบริบทใหม่ (Extension) เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงรุก จนสามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ เมื่อนำมาบูรณาการร่วมกับ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-Book) เป็นสื่อการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีที่มีภาพนิ่ง เสียง ภาพเคลื่อนไหว วีดิโอ ซึ่งความหลากหลาย นำไปประยุกต์ใช้ได้กับผู้เรียนในการจัดการเรียนรู้ในทุกรายวิชา ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้เต็มศักยภาพ (ณัฏฐสิน ตลิ่งไธสง, 2562) ถือเป็นสื่อการสอนที่ทันสมัย พร้อมทั้งสามารถบรรจุเนื้อหาให้มีความน่าสนใจ และลิงก์เชื่อมโยงแหล่งข้อมูลภายนอกช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงบทเรียนได้ทุกที่ทุกเวลา (Anywhere Anytime) สอดคล้องกับพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียนในยุคดิจิทัล และเป็นแนวทางสำคัญในการกระตุ้นความสนใจ ลดความเบื่อหน่ายในการเรียนรู้ และส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการสืบค้นข้อมูลผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบดังกล่าว เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและพัฒนาสมรรถนะทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีประสิทธิภาพสูงสุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่องโรคทางพันธุกรรม หลังจากเรียนรู้ด้วยรูปแบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาการร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาการร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ระเบียบวิธีวิจัย

ในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบก่อนการทดลอง (Pre – Experimental Research) ซึ่งมีการดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/1 - 3/13 จำนวน 13 ห้องเรียน รวม 560 คน ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา พุทธมณฑล

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/5 จำนวน 1 ห้องเรียน จำนวน 40 คน ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา พุทธมณฑล โดยการสุ่มแบบกลุ่ม

2. เครื่องมือในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น รายวิชา ว23101 วิทยาศาสตร์ 6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1 หน่วยการเรียนรู้ มีเนื้อหา การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม จำนวน 4 แผน รวมเป็นระยะเวลาทั้งหมด 10 ชั่วโมง ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างและการหาประสิทธิภาพของเครื่องมือ ดังนี้

1) ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง 2560) และศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา พุทธมณฑล มาตรฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

2) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น จากนั้นนำหลักการการจัดกิจกรรมมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อนำมาใช้ประกอบการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยจัดทำเป็นแผนการจัดการเรียนรู้ทั้งหมด 4 แผน ใช้เวลา 10 ชั่วโมง

3) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นให้อาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบ พิจารณาความถูกต้องและความเหมาะสมของกิจกรรมการเรียนรู้

4) ปรับปรุงแก้ไขแผนการจัดการเรียนรู้ตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

5) นำแผนการจัดการเรียนรู้ต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ตรวจสอบประเมินความเหมาะสม โดยใช้แบบประเมินแผนการจัดการเรียนรู้แบบมาตรประมาณค่า 5 ระดับ

6) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำเพื่อให้แผนการจัดการเรียนรู้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

7) นำแผนการจัดการเรียนรู้ที่ปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์แล้วไปจัดการเรียนรู้และเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง

2.2 หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยมีขั้นตอนการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ดังนี้

1) วิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

2) ศึกษาเอกสาร งานวิจัย วารสาร สิ่งพิมพ์ และตำราต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์และการจัดทำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

3) ศึกษาหลักการ ทฤษฎี เทคนิควิธีการที่เกี่ยวข้อง เช่น แนวการทางจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์ ตลอดจนเทคนิคการสอน การสร้างนวัตกรรม การวัดและประเมินผลการเรียนรู้และจิตวิทยาการเรียนรู้

4) ศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญจากเอกสาร เว็บไซต์และงานวิจัยต่าง ๆ ตลอดจนปรึกษาผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรและการเรียนรู้

5) วิเคราะห์มาตรฐานการเรียนรู้ และตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ รายวิชาวิทยาศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อการออกแบบโครงสร้าง และหน่วยการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ รายวิชาวิทยาศาสตร์

6) วิเคราะห์ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ และความคิดรวบยอด สมรรถนะสำคัญ คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อกำหนดชิ้นงาน/ภาระงานรวบยอด และแนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้หน่วยการเรียนรู้ เรื่อง โรคทางพันธุกรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

7) ออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคทางพันธุกรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

8) วิเคราะห์ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ และความคิดรวบยอด สมรรถนะสำคัญคุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อจัดทำแผนการเรียนรู้ และพัฒนาสื่อการเรียนรู้ รวมทั้งเครื่องมือการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ที่ใช้ประกอบการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคทางพันธุกรรม กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

9) วิเคราะห์ตัวชี้วัด สาระการเรียนรู้ และเนื้อหา แล้วแบ่งเนื้อหาเป็น 6 เรื่อง ประกอบไปด้วย การถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรม การเกิดจีโนไทป์และฟีโนไทป์ การแบ่งเซลล์แบบไมโทซิส (Mitosis) การแบ่งเซลล์แบบไมโอซิส (Meiosis) โรคทางพันธุกรรม สาเหตุของโรคทางพันธุกรรม และตัวอย่างโรคทางพันธุกรรม

10) สร้างหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคทางพันธุกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ใช้เวลาเรียนทั้งหมด 10 ชั่วโมง เนื้อหาประกอบด้วย คำชี้แจงเกี่ยวกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ คำแนะนำสำหรับครู คำแนะนำสำหรับนักเรียน มาตรฐานการเรียนรู้/ตัวชี้วัดสาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ สาระการเรียนรู้ แบบทดสอบก่อนเรียน เกร็ดความรู้ แบบฝึกทักษะ แบบทดสอบหลังเรียน เฉลยแบบฝึกทักษะ และแบบทดสอบก่อน-หลังเรียน และอ้างอิง

11) นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่สร้างขึ้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านได้ตรวจสอบความถูกต้องตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างและเนื้อหา รวมทั้งประเมินความเหมาะสม ความสอดคล้องของประเด็นต่าง ๆ ของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคทางพันธุกรรม ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบของหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งผู้วิจัยได้นำคะแนนจากผู้เชี่ยวชาญมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ผลปรากฏว่าหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคทางพันธุกรรม มีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ซึ่งแปลความหมายคือ หนังสืออิเล็กทรอนิกส์สามารถนำไปใช้ได้อย่างเหมาะสม

12) หลังจากปรับปรุงแก้ไขหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคทางพันธุกรรม แล้วนำไปทดลองหาประสิทธิภาพ โดยดำเนินการทดลองกับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/5 จำนวน 40 คน จากประชากร คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา พุทธมณฑล ที่เรียนวิชาวิทยาศาสตร์ ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2567 เพื่อทดสอบหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

13) นำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคทางพันธุกรรมกลสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ทดลองใช้มาแล้วปรับปรุงแก้ไขตามผลที่ได้เป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อเตรียมความพร้อมของสื่อในการนำไปใช้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/5 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา พุทธมณฑล ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 40 คน

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งเป็นแบบทดสอบประเภทปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ เป็นแบบทดสอบที่สอดคล้องกับตัวชี้วัด ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 กำหนดเกณฑ์การให้คะแนนแบบตอบถูกให้ 1 คะแนน หากตอบผิดให้ 0 คะแนน ใช้ทดสอบทั้งก่อนและหลังทดสอบ (Pretest-Posttest) โดยมีขั้นตอนสร้างแบบทดสอบดังต่อไปนี้

1) ศึกษาทฤษฎี หลักการ วิธีการในการสร้างเครื่องมือในการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

2) ศึกษาและวิเคราะห์หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 และมาตรฐานการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี และศึกษาตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง สาระที่ 1 สิ่งมีชีวิตกับกระบวนการดำรงชีวิต (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) และศึกษาเนื้อหาเกี่ยวข้องกับกระบวนการและความสำคัญของการถ่ายทอดลักษณะทางพันธุกรรมวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิต ความหลากหลายทางชีวภาพ การใช้เทคโนโลยีชีวภาพที่มีผลกระทบต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม โดยสร้างแบบทดสอบตามแนวคิดของ Bloom (1964) จำนวน 48 ข้อ

3) สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ ซึ่งเป็นแบบทดสอบประเภทปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 48 ข้อ แล้วจึงนำไปหาค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบกับผู้เรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วจึงคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนกตามเกณฑ์ที่กำหนดให้คงเหลือ 40 ข้อ

4) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบและเสนอแนะเพิ่มเติม

5) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ปรับปรุงตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน โดยผู้วิจัยพิจารณาแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้แล้ว พบว่าค่าดัชนีความสอดคล้องมีค่าระหว่าง 0.67 –1.00 ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้

6) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้เรียนจำนวน 40 คนซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างเพื่อหาค่าความยากง่าย (p) โดยใช้เกณฑ์ความยากง่ายระหว่าง 0.20 –0.80 และหาค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้โดยใช้เกณฑ์ 0.20 ขึ้นไป พบว่าแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง 0.21 –0.60 และค่าอำนาจจำแนก (r) อยู่ระหว่าง 0.22 –0.69 สามารถนำไปใช้ได้ แล้วคัดเลือกข้อคำถามให้เหลือทั้งหมด 40 ข้อ จึงนำไปใช้ในการทดลองกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

7) นำแบบทดสอบไปหาค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ โดยใช้สูตร KR-20 ผู้วิจัยพบว่าแบบทดสอบมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.81

8) นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์ไปเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง คือนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/5 จำนวน 40 คน

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ จำนวน 20 ข้อ มีขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจสำหรับผู้เรียน ดังนี้

1) ศึกษาเอกสาร แนวคิด เกี่ยวกับแบบสอบถามความพึงพอใจในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อกำหนดแนวทางและขอบเขตในการออกแบบแบบสอบถามตามหัวข้อที่กำหนด และเลือกรูปแบบที่เหมาะสมที่จะเก็บข้อมูลตามจุดประสงค์การวิจัยในครั้งนี้

2) สร้างแบบประเมินความพึงพอใจสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ซึ่งเป็นแบบวัดประเภทมาตรประมาณค่า 5 ระดับ

3) นำแบบสอบถามความพึงพอใจเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจพิจารณาและให้ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงแบบประเมินความพึงพอใจ

4) ปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียน ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษา แล้วนำไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของภาษา และความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) หาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ซึ่งค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่ายอมรับได้

5) นำแบบสอบถามความพึงพอใจที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try-out) กับผู้เรียน จำนวน 40 คน พบว่ามีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.94

6) นำแบบสอบถามความพึงพอใจของผู้เรียนไปใช้เก็บรวบรวมผลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป จากนั้นวิเคราะห์ความพึงพอใจของผู้เรียนโดยหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังเรียนเรื่อง โรคทางพันธุกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 สูงขึ้น

3.2 นักเรียนมีความพึงพอใจในระดับมากต่อการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาการร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ปฐมนิเทศนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3/5 ที่คัดเลือกเป็นกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้และความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และร่วมกันกำหนดข้อตกลงในการจัดกิจกรรม

4.2 ผู้เรียนทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ เรื่องโรคทางพันธุกรรม รายวิชา ว23101 วิทยาศาสตร์ 5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งเป็นแบบทดสอบประเภทปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ

4.3 ดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้นบูรณาการร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่องโรคทางพันธุกรรม รายวิชา ว23101 วิทยาศาสตร์ 5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 4 แผน รวมเป็นระยะเวลา จำนวน 10 ชั่วโมง

4.4 ผู้เรียนทำแบบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังการจัดการเรียนรู้

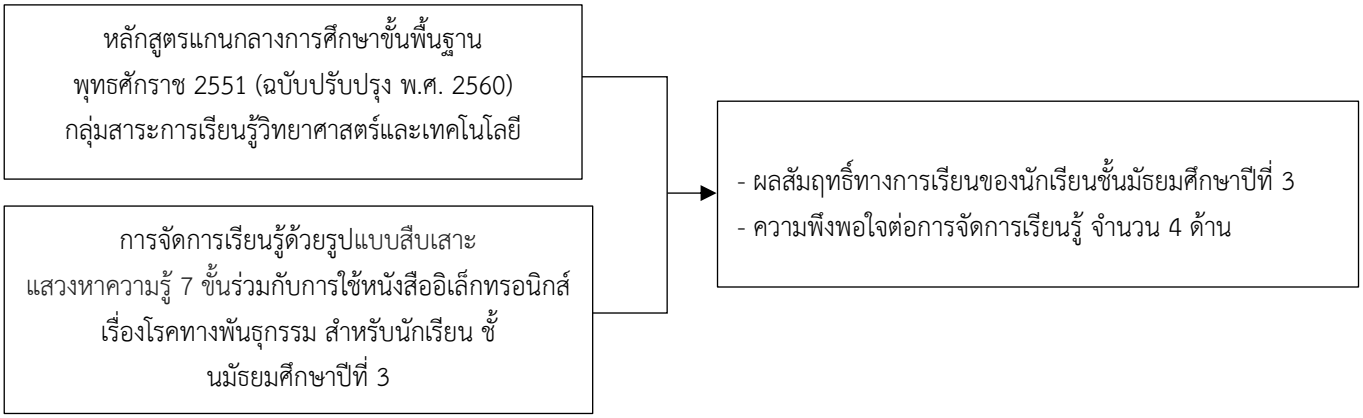
4.5 ผู้เรียนลงมือทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ จำนวน 20 ข้อ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ทั้งก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มาตรวจให้คะแนน แล้วนำคะแนนที่ได้รับมา หาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นนำมาเปรียบเทียบโดยใช้สถิติทดสอบประเภทการทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test for dependent samples)

5.2 นำแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มาวิเคราะห์ข้อมูล โดยคำนวณหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง โรคทางพันธุกรรม ที่จัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาการร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บรูณาการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ เรื่อง โรคทางพันธุกรรม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้ผลการวิเคราะห์ดังตาราง

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

นักเรียน	N	$\bar{x}$	S.D.	paired t-test	Sig.
ก่อนเรียน	40	23.13	3.83	21.55	.0001*
หลังเรียน	40	33.05	3.43		

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน พบว่า คะแนนก่อนเรียนมีค่าเฉลี่ย 23.13 ($\bar{x}$ = 23.13, S.D. = 3.83) คะแนนหลังเรียนมีค่าเฉลี่ย 33.05 ($\bar{x}$ = 33.05, S.D. = 3.43) และนักเรียนที่เรียนรู้โดยใช้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บรูณาการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคทางพันธุกรรม มีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาการร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

รายการประเมิน	n = 40		แปลผล
	$\bar{x}$	S.D.	
1. ด้านเนื้อหา	4.78	.33	มากที่สุด
1. เนื้อหาที่ใช้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน	4.78	.42	มากที่สุด
2. ความยากง่ายของเนื้อหาตรงกับความสนใจของนักเรียนและเรียงลำดับจากง่ายไปยาก	4.77	.43	มากที่สุด
3. การจัดเนื้อหาเหมาะสมกับเวลา	4.90	.22	มากที่สุด
4. เนื้อหามีความชัดเจนเป็นลำดับขั้นเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่	4.76	.32	มากที่สุด
5. นักเรียนสามารถอ่านทำความเข้าใจเนื้อหาได้ด้วยตนเอง	4.68	.33	มากที่สุด

ตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ (ต่อ)

รายการประเมิน	n = 40		แปลผล
	$\bar{x}$	S.D.	
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.84	.44	มากที่สุด
6. ขั้นตรวจสอบความรู้เดิม เป็นการกระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้ในเรื่องที่จะเรียนต่อไปได้เป็นอย่างดี	4.79	.41	มากที่สุด
7. ขั้นกระตุ้นความสนใจ นักเรียนเกิดความสนใจและมีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้	4.67	.23	มากที่สุด
8. ขั้นการสำรวจและค้นหา นักเรียนได้ร่วมกันอภิปรายและปฏิบัติการทดลองจริง และมีความพึงพอใจเป็นอย่างยิ่ง	4.91	.34	มากที่สุด
9. ขั้นการอธิบายและลงข้อสรุป นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้จากการทำกิจกรรมการทดลอง	4.90	.44	มากที่สุด
10. ขั้นการขยายความรู้ ทำให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากการทดลองมาประยุกต์ใช้	4.75	.61	มากที่สุด
11. กิจกรรมการประเมินผลการเรียนรู้ของนักเรียน มีกระบวนการประเมินผลที่หลากหลาย	4.79	.36	มากที่สุด
3. ด้านการวัดและประเมินผล	4.74	.42	มากที่สุด
12. ครูอธิบายการวัดและประเมินผลให้นักเรียนทราบอย่างชัดเจน	4.81	.43	มากที่สุด
13. การประเมินผลครอบคลุมเนื้อหาที่เรียน	4.68	.30	มากที่สุด
14. นักเรียนมีโอกาสได้ทราบคะแนนของตนเอง	4.75	.43	มากที่สุด
15. เมื่อนักเรียนตั้งใจทำกิจกรรมและแบบทดสอบได้ดีครูจะชมเชยทุกครั้ง	4.69	.44	มากที่สุด
16. มีการวัดและประเมินผลด้วยวิธีการที่หลากหลาย	4.82	.50	มากที่สุด
4. ด้านประโยชน์และการนำไปใช้	4.80	.35	มากที่สุด
17. นักเรียนมีความมั่นใจในการแก้ปัญหามากขึ้น	4.75	.43	มากที่สุด
18. รูปแบบการสอนนี้ส่งเสริมให้นักเรียนมีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง	4.91	.34	มากที่สุด
19. รูปแบบการสอนนี้สามารถทำให้นักเรียนชอบเรียนวิทยาศาสตร์มากขึ้น	4.86	.43	มากที่สุด
20. นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.66	.21	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	**4.79**	**0.39**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 แสดงให้เห็นว่า ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.79, S.D. = 0.39) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุดทุกประเด็น ได้แก่ ด้านเนื้อหา ($\bar{x}$ = 4.78, S.D. = 0.33) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.84, S.D. = 0.44) ด้านการวัดและประเมินผล ($\bar{x}$ = 4.74, S.D. = 0.42) และด้านประโยชน์และการนำไปใช้ ($\bar{x}$ = 4.80, S.D. = 0.35) ตามลำดับ

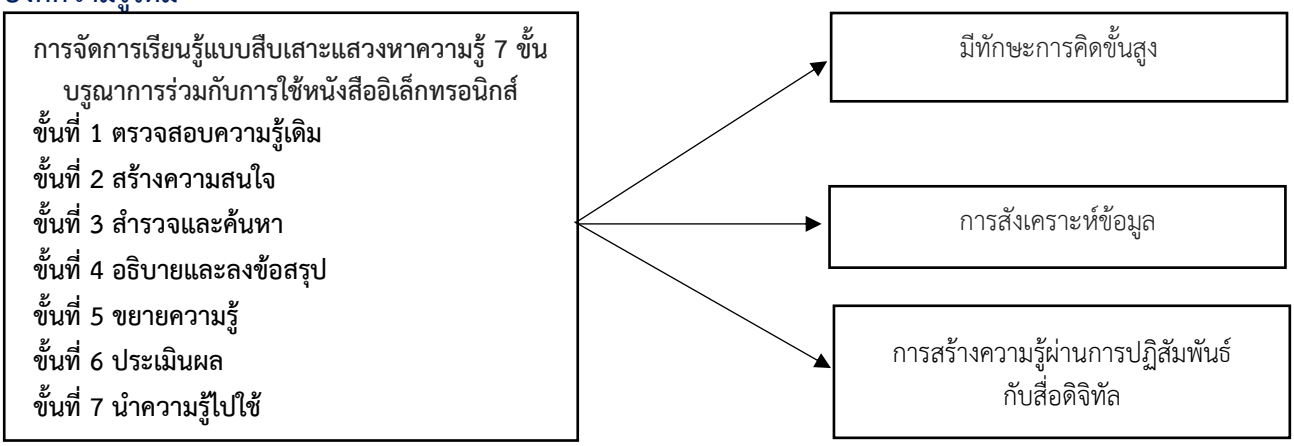
อภิปรายผล

ผลการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่องโรคทางพันธุกรรม หลังจากเรียนรู้ด้วยรูปแบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาการร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ภายหลังได้รับการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สูงกว่าก่อนได้รับการจัดการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ที่เป็นเช่นนี้เพราะรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาการร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคทางพันธุกรรม มีประสิทธิผลช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้จริง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐสุดา สุวรรณมา (2564) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าการสอนแบบปกติ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของพิมพ์วลัญช์ ใจมา และกิตติยา ปลอดแก้ว (2566) พบว่า คะแนนเฉลี่ยของนักเรียนหลังเรียน มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาการร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ดังกล่าว โดยรวมและรายด้านมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด สามาถเรียงลำดับ ได้ดังนี้ ด้านสื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล และด้านสาระการเรียนรู้ตามลำดับ ที่เป็นเช่นนี้เพราะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสืบเสาะ

แสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาร่วมกับหนังสืออิเล็กทรอนิกส์นั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีความน่าสนใจ เนื่องจากครูผู้สอนได้ออกแบบเนื้อหาบทเรียนเข้าสู่กิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการสืบค้นข้อมูลผ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งในระหว่างการดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้เรียนได้มีโอกาสพูดคุย ปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในกลุ่ม พร้อมยังช่วยกระตุ้นความสนใจจากการเรียนรู้ที่ไม่เกิดความเบื่อหน่ายในเนื้อหาการเรียน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชุติกาญจน์ ใจบางยาง (2560) พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนอยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี พุทธศรี และคณะ (2559) พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 2 การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ในงานวิจัยนี้ ได้พัฒนาเป็นกระบวนการเรียนรู้แบบเชิงรุก ส่งเสริมการคิดขั้นสูง การสังเคราะห์ข้อมูล และการสร้างความรู้ผ่านการปฏิสัมพันธ์กับสื่อดิจิทัล ทั้งนี้การเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะแสวงหาความรู้ผ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการสร้างความรู้ในตนเอง โดยผู้สอนออกแบบกระบวนการเรียนให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้สืบค้นหาข้อมูล รวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูล และสรุปผลการสืบค้นข้อมูล โดยอาศัยการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์เข้ามาทำให้เกิดทักษะการคิดขั้นสูง พร้อมทั้งการสังเคราะห์ข้อมูลนั้นมีความชัดเจนและสะท้อนให้ผู้เรียนนั้นสามารถสร้างความรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อดิจิทัลขึ้นในตนเอง

สรุปผลการวิจัย

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่จัดการเรียนรู้หลังใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคทางพันธุกรรม สูงกว่าก่อนหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เรื่อง โรคทางพันธุกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องตามสมมติฐาน และความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนรู้วิชาวิทยาศาสตร์ หลังการจัดการเรียนรู้ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง โรคทางพันธุกรรม โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ วิชาวิทยาศาสตร์ เรื่อง โรคทางพันธุกรรม ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ที่มีสื่อประสมที่หลากหลายและเหมาะสม เพื่อกระตุ้นความสนใจในการใฝ่รู้ใฝ่เรียน และควรคำนึงถึงความแตกต่างด้านความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละบุคคล

1.2 การเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับเนื้อหาสาระและนักเรียนในระดับชั้นอื่น ๆ ได้ แต่จะต้องคำนึงถึงหลักของการออกแบบหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ให้เหมาะสมกับเนื้อหาวิชาและระดับชั้นของผู้เรียนที่ต้องการสอน เพื่อจะได้พัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

1.3 จากผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยวิธีการที่แตกต่างกัน ทำให้ผู้เรียนมีผลการเรียนแตกต่างกัน ดังนั้น ครูผู้สอนควรจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการคิด ให้สอดคล้องกับศักยภาพผู้เรียน และสามารถทำให้ผู้เรียนได้การเรียนรู้ที่ยั่งยืนและพัฒนาตามศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรทำการศึกษาการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาการร่วมกับการใช้หนังสืออิเล็กทรอนิกส์ ที่ส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์กับนักเรียนระดับชั้นอื่น ๆ หรือปรับเปลี่ยนประยุกต์ใช้กับรายวิชาอื่น เช่น วิชาภาษาไทย วิชาคณิตศาสตร์ วิชาภาษาต่างประเทศ (ภาษาอังกฤษ) เป็นต้น

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมโดยการประยุกต์ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะแสวงหาความรู้ 7 ขั้น บูรณาการร่วมกับรูปแบบการสอนอื่น ๆ เช่น การเรียนแบบกลุ่มร่วมมือ การเรียนโดยใช้เกม เป็นต้น

2.3 ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้สู่คุณภาพผู้เรียน และการเสริมสร้างการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). *นโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 –2568.* สืบค้นจาก http://bic.moe.go.th/images/stories/pdf/นโยบายและจุดเน้น_2567.pdf.

ชุติกาญจน์ ใจบางยาง. (2560). *การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ โดยใช้รูปแบบการสืบเสาะความรู้ (5E) เรื่อง โลกและการเปลี่ยนแปลงของเปลือกโลก สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).

ณัฏฐสิน ตลิ่งไธสง. (2562). การพัฒนาบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์วิชาชีววิทยา เรื่องระบบต่อมไร้ท่อ ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบห้องเรียนกลับด้าน สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาน้อมเกล้า นครราชสีมา. *สิกขา วารสารศึกษาศาสตร์, 6*(1), 13–23.

ณัฐสุดา สุวรรณมา. (2564). *การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ (E-book) เรื่อง การสร้างเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนศรียาภัย*. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).

ประสาท เนืองเฉลิม. (2550). การเรียนรู้วิทยาศาสตร์แบบสืบเสาะ 7 ขั้น. *วารสารวิชาการ*, 10(4), 25-30.

พิมพ์วลัญช์ ใจมา และ กิตติยา ปลอดแก้ว. (2566). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุกเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านภาษาไทยของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *Interdisciplinary Academic and Research Journal, 3*(6), 879–898.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2565). *สสวท.ปรับองค์กรให้มีศักยภาพสูงสู่เป้าหมายพัฒนาการศึกษาวิทยาศาสตร์.* สืบค้นจาก https://www.ipst.ac.th/news/31187/20220818-ipst-go-to-digital.html.

สุภาวดี พุทธศรี, พิทักษ์ นิลนพคุณ และ ชาตรี เกิดธรรม. (2559). การพัฒนาหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านจับใจความ สำหรับนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏในเขตภูมิศาสตร์ภาคกลาง. ใน *การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ ครั้งที่ 3 “ก้าวสู่ทศวรรษที่ 2 บูรณาการงานวิจัย ใช้องค์ความรู้ สู่ความยั่งยืน”* (น. 816-821). นครราชสีมา: วิทยาลัยนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Determinants of Non-Performing Loans in Thai Commercial Banks

Kittipop Wiboonwipa[1*] and Attasuda Lerskullawat[2]

[1] *Master's Degree Student, Business Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand*

[2] *Department of Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: kittipop.w@ku.th*

ABSTRACT

This article aimed to study 1) the factors affecting non-performing loans (NPLs) of commercial banks in Thailand in aggregate 2) the factors affecting non-performing loans of commercial banks in Thailand by ten business sectors. The study employs secondary quarterly time-series data from 2001 to 2024 and utilizes the Ordinary Least Squares (OLS) estimation method. The result of the study found that economic and social factors do not significantly influence the overall level of NPLs in Thailand's commercial banking system. However, at the sectoral level, NPLs in the manufacturing, real estate activities, agriculture, forestry, and fishing, personal consumption, wholesale and retail trade, repair of motor vehicles and motorcycles, and construction sectors are positively influenced by gross domestic product, exchange rates, unemployment rates, and business sentiment index. In contrast, NPLs in the personal consumption, manufacturing, service, and financial and insurance activities sectors are negatively affected by private investment, lending interest rates, and the COVID-19 pandemic. The findings suggest that government should consider sector-specific risk differences when formulating economic policies and support private investment during economic volatility. Commercial banks should implement appropriate credit and risk management policies while closely monitoring macroeconomic conditions. Business operators should adjust their strategies to mitigate the risk of non-performing loans.

Keywords: Non-performing Loan, Commercial Bank, Business Sector, Thailand

Received: 10 December 2025;
Revised: 4 February 2026;
Accepted: 6 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

กิตติภพ วิบูลย์วิภา[1*] และ อรรถสุดา เลิศกุลวัฒน์[2]

[1] *นิสิตปริญญาโท สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย*

[2] *ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: kittipop.w@ku.th*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยโดยรวม 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยจำแนกตามประเภทธุรกิจจำนวน 10 ประเภท โดยใช้ข้อมูลทุติยภูมิแบบอนุกรมเวลารายไตรมาสตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ถึง 2567 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ วิธีกำลังสองน้อยสุด (Ordinary Least Square) ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมไม่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ในภาพรวม อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาในระดับประเภทธุรกิจ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลในทิศทางบวกต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิต ธุรกิจกิจกรรมอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจการเกษตร การป่าไม้ และการประมง ธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล ธุรกิจการขายส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์ และธุรกิจการก่อสร้าง ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ อัตราแลกเปลี่ยน อัตราการว่างงาน และดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ สำหรับปัจจัยที่ส่งผลในทิศทางลบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล ธุรกิจการผลิต การบริการ และกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย ได้แก่ การลงทุนภาคเอกชน อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 จากผลการศึกษามีข้อเสนอแนะว่า เมื่อภาครัฐดำเนินนโยบายเศรษฐกิจควรคำนึงถึงความเสี่ยงที่แตกต่างกันของธุรกิจแต่ละประเภท และสนับสนุนการลงทุนภาคเอกชนในช่วงเศรษฐกิจผันผวน สำหรับธนาคารพาณิชย์ควรกำหนดนโยบายสินเชื่อและบริหารความเสี่ยง พร้อมติดตามปัจจัยทางเศรษฐกิจอย่างใกล้ชิด ในส่วนของผู้ประกอบการควรมุ่งเน้นการปรับกลยุทธ์เพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

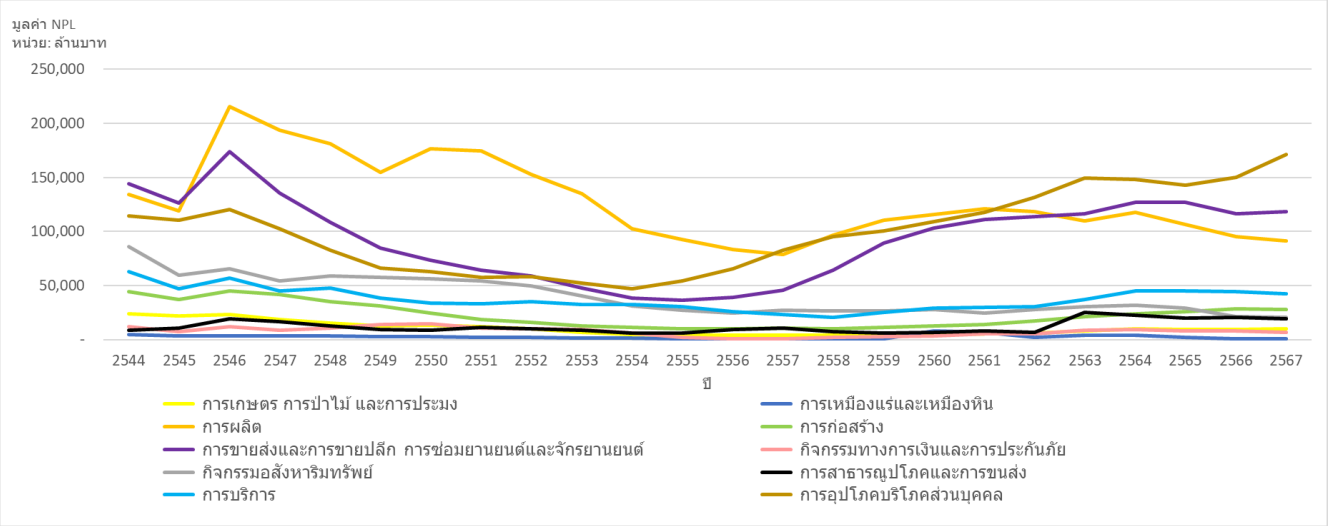
คำสำคัญ: หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้, ธนาคารพาณิชย์, ประเภทธุรกิจ, ประเทศไทย

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา เศรษฐกิจโลกเผชิญกับความไม่แน่นอนและความผันผวนอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ความขัดแย้งทางภูมิรัฐศาสตร์ และภาวะเงินเฟ้อที่อยู่ในระดับสูง ซึ่งส่งผลกระทบต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจ การค้า การลงทุน และเสถียรภาพทางการเงินหลายประเทศ (International Monetary Fund, 2023) สถานการณ์ดังกล่าวได้ส่งผ่านแรงกดดันมายังระบบเศรษฐกิจไทย โดยเฉพาะภาคธุรกิจและภาคการเงินที่ต้องเผชิญกับต้นทุนทางการเงินที่สูงขึ้นและความเสี่ยงด้านการชำระหนี้ที่เพิ่มขึ้น โดยธนาคารพาณิชย์มีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจไทยในฐานะตัวกลางทางการเงินที่ระดมเงินออมจากภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจไปสู่การปล่อยสินเชื่อเพื่อการบริโภค การลงทุน และการขยายกิจการ โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ที่พึ่งพาแหล่งเงินทุนจากธนาคารเพื่อเสริมสภาพคล่องและขยายการดำเนินงาน อย่างไรก็ตาม การปล่อยสินเชื่อย่อมมาพร้อมกับความเสี่ยงที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด โดยเฉพาะเมื่อเศรษฐกิจชะลอตัวหรือเผชิญปัจจัยลบ ส่งผลให้เกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loans: NPL) ซึ่ง NPL หมายถึง หนี้ที่ลูกหนี้ไม่สามารถชำระคืนตามเงื่อนไขที่ตกลงไว้กับธนาคารหรือสถาบันการเงิน ซึ่งส่วนใหญ่หมายถึงการชำระคืนเงินต้นและดอกเบี้ยไม่ครบถ้วนภายในระยะเวลา 90 วัน หนี้เสียเกิดขึ้นจาก

หลายสาเหตุ เช่น การขาดรายได้ที่เพียงพอ การบริหารจัดการเงินไม่ดี หรือเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิด เช่น การเจ็บป่วย หรือการสูญเสียงาน (ธนาคารทหารไทยธนชาต, 2567)

ภาพที่ 1 ข้อมูลมูลค่าหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Gross NPLs) ทั้งระบบจากธนาคารแห่งประเทศไทย จำแนกตามประเภทธุรกิจ 10 ประเภทตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 ถึง พ.ศ. 2567

ที่มา: ธนาคารแห่งประเทศไทย (2568)

จากข้อมูลของธนาคารแห่งประเทศไทยในภาพที่ 1 ปริมาณหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2567 พบว่า ปริมาณ NPL มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจาก 635,855 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2544 เป็น 262,910.50 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2555 หรือลดลงร้อยละ 59 อย่างไรก็ตาม ในปี พ.ศ.2556 ถึง พ.ศ. 2567 NPL ปรับตัวเพิ่มขึ้นจาก 262,961.75 เป็น 507,263 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 93 สำหรับค่าเฉลี่ยปริมาณ NPL เท่ากับ 454,287.55 ล้านบาท เมื่อพิจารณาปริมาณ NPL จำแนกตามประเภทธุรกิจระหว่างปี พ.ศ. 2544–2567 พบว่า ธุรกิจที่มีค่าเฉลี่ย NPL สูงที่สุดคือธุรกิจการผลิต รองลงมาคือธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคลและธุรกิจการขายส่งและขายปลีก ในขณะที่ธุรกิจสาธารณูปโภคและการขนส่ง และธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคลกลับมี NPL เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญถึงร้อยละ 117 และ 49 ตามลำดับ สำหรับประเภทธุรกิจที่มีปริมาณ NPL ลดลงจากปี พ.ศ. 2544 ถึง พ.ศ. 2567 ได้แก่ ธุรกิจการผลิต ธุรกิจการขายส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์ ธุรกิจกิจกรรมอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจการบริการ ธุรกิจการก่อสร้าง ธุรกิจการเกษตร การป่าไม้ และการประมง ธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย และธุรกิจการเหมืองแร่และเหมืองหิน โดยลดลงร้อยละ 32, 18, 77, 33, 37, 58, 44 และ 87 ตามลำดับ

การเพิ่มขึ้นของ NPL ได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอกและความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจ เช่น วิกฤติการเงินโลก ความไม่แน่นอนทางการเมือง และอาจเป็นผลมาจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ เช่น การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และอัตราดอกเบี้ย (Saba et al., 2012) รวมถึงสถานการณ์การแพร่ระบาดของ Covid-19 ในช่วงปี พ.ศ. 2563–2564 ที่กระทบต่อความสามารถในการชำระหนี้ของทั้งภาคธุรกิจและประชาชน (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563) ซึ่งจะเห็นได้ว่า มีปัจจัยทั้งทางเศรษฐกิจและสังคมที่อาจส่งผลต่อปริมาณ NPL ได้ โดยในงานวิจัยที่ผ่านมานั้น ได้มีการศึกษาในประเด็นดังกล่าว (Kryzanowski et al., 2023, Plikas et al., 2024) อย่างไรก็ตามการศึกษาที่ผ่านมาโดยเฉพาะในประเทศไทยนั้น พบว่า งานวิจัยในประเทศไทยจะเน้นการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อ NPL ในภาพรวมแต่เพียงอย่างเดียว (ชัชวลัย ใจธีรภาพกุล, 2554; บุญญภัสร์ พจนานันทกุล และวรรณรพี บานชื่นวิจิตร, 2561; วัศพล ภัทรรัมภา, 2566; Mohanty et al., 2018; Long et al., 2020; Pancotto et al., 2024) โดยไม่ได้มีการศึกษาจำแนกตาม NPL ในแต่ละประเภทธุรกิจ อีกทั้งในการศึกษาที่ผ่านมาที่จำแนกศึกษาในแต่ละธุรกิจนั้น พบว่า มีการศึกษาเฉพาะปัจจัยทางเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อ NPL

ในบางธุรกิจเท่านั้น เช่น ธุรกิจการผลิต ธุรกิจการขายส่งและการขายปลีกการซ่อมยานยนต์ และจักรยานยนต์.ธุรกิจกิจกรรมอสังหาริมทรัพย์ และธุรกิจอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล. (พิมพ์สิริ ไชยมนัส, 2559) โดยไม่ได้มีการศึกษาในทุกประเภทของธุรกิจ

ดังนั้นจากข้อจำกัดของงานวิจัยที่ผ่านมา งานวิจัยนี้จึงได้ทำการศึกษาปัจจัยทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย โดยจะทำการศึกษา ทั้งในกรณีภาพรวมของปริมาณ NPL ทั้งหมดในประเทศไทยและจำแนกตามปริมาณ NPL ในธุรกิจ 10 ประเภท ซึ่งจัดแบ่งตามประเภทธุรกิจของกระทรวงอุตสาหกรรม (ISIC) ทั้งนี้เพื่อทำให้การศึกษาในเรื่องของปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยมีความครอบคลุมในทุกมุมมองมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยโดยรวม
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยจำแนกตามประเภทธุรกิจ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นข้อมูลอนุกรมเวลาแบบรายไตรมาส ตั้งแต่ไตรมาส 1 ปี พ.ศ. 2544 ถึงไตรมาส 4 ปี พ.ศ. 2567 โดยพิจารณาปริมาณหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ของธนาคารพาณิชย์ไทยโดยรวม และจำแนกตาม 10 ประเภทธุรกิจ ได้แก่ 1) การผลิต 2)การอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล 3) การขายส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์ 4) กิจกรรมอสังหาริมทรัพย์ 5) การบริการ 6) การก่อสร้าง 7) การสาธารณูปโภคและการขนส่ง 8) การเกษตร การป่าไม้ และการประมง 9) กิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย 10) การเหมืองแร่และเหมืองหินการผลิต สำหรับข้อมูลด้าน NPL และตัวแปรเศรษฐกิจ และสังคมที่ใช้ในการวิเคราะห์นำมาจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ ธนาคารแห่งประเทศไทย (ปริมาณ NPL ค่าเงินบาท อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (MLR) และดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ) สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (GDP รายจ่ายเพื่อการบริโภค การลงทุนภาคเอกชน และงบประมาณการศึกษาต่อ GDP) สำนักงานสถิติแห่งชาติ (อัตราการว่างงาน) CEIC (อัตราการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรที่มีอายุมากกว่า 60 ปี) รวมถึงการกำหนดตัวแปรสถานการณ์ Covid-19 เป็นตัวแปรหุ่น (Dummy Variable)

2. แบบจำลองที่ใช้ในการวิจัย

การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยแต่ประเภทธุรกิจที่แตกต่างกัน โดยศึกษาปัจจัยทางเศรษฐกิจ ประกอบด้วย อัตราการเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP), อัตราการเปลี่ยนแปลงของรายจ่ายเพื่อบริโภค (CON), อัตราการเปลี่ยนแปลงของการลงทุนภาคเอกชน (INV), ดัชนีค่าเงินบาท (NEER), อัตราการว่างงาน (UNEM), อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (MLR) และดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ (CONFI) รวมถึงศึกษาปัจจัยทางสังคม ประกอบด้วย อัตราการเปลี่ยนแปลงของงบประมาณการศึกษาต่อ GDP (EDU), อัตราการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนประชากรสูงอายุ (60 ปี ขึ้นไป) (AGE) และวิกฤติโควิด-19 (COVID) ซึ่งสามารถเขียนฟังก์ชัน ดังนี้

$$YNPL_t = f(GDP_t, CON_t, INV_t, NEER_t, UNEM_t, MLR_t, CONFI_t, EDU_t, AGE_t, COVID_t)$$

การศึกษาครั้งนี้จะมีแบบจำลอง 2 แบบจำลองดังนี้

แบบจำลองที่ 1 แบบจำลองนี้จะศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยโดยรวม[1]

$$YNPL_t = a_0 + a_1GDP_t + a_2CON_t + a_3INV_t + a_4NEER_t + a_5UNEM_t + a_6MLR_t + a_7CONFI_t + a_8EDU_t, + a_9AGE_t + a_{10}COVID_t + \boldsymbol{\varepsilon}_t \quad (1)$$

$YNPL_t$ คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณ NPL ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

GDP_t คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ โดยเมื่อเศรษฐกิจขยายตัว รายได้และความสามารถในการชำระหนี้ของภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจจะเพิ่มขึ้น ส่งผลให้อัตรา NPL มีแนวโน้มลดลง (ชัชวลัย ใจธีรภาพกุล, 2554; Mohanty et al., 2018; Pancotto et al., 2024)

CON_t คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของรายจ่ายเพื่อการบริโภค หากการบริโภคเพิ่มขึ้นไม่สอดคล้องกับรายได้ อาจก่อให้เกิดภาระหนี้สูงขึ้นและเพิ่มความเสี่ยงต่อการผิดนัดชำระหนี้ ส่งผลให้ NPL เพิ่มขึ้น (นงนุช อินทรวิเศษ และคณะ, 2565)

INV_t คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของการลงทุนภาคเอกชน ซึ่งสะท้อนความเชื่อมั่นและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ การลงทุนที่เพิ่มขึ้นช่วยเสริมรายได้และความสามารถในการชำระหนี้ ส่งผลให้ NPL ลดลง ในทางกลับกัน หากการลงทุนชะลอตัว NPL อาจเพิ่มขึ้น (วัศพล ภัทรรัมภา, 2566)

$NEER_t$ คือ ดัชนีค่าเงินบาทสะท้อนความสามารถในการแข่งขันทางการค้า การอ่อนค่าของเงินบาทอาจกระตุ้นการลงทุนและรายได้ภาคธุรกิจส่งออก ส่งผลให้ความสามารถในการชำระหนี้ดีขึ้นและ NPL ลดลง (เอนกพงศ์ ตู๋ปาน, 2563)

$UNEM_t$ คือ อัตราการว่างงาน หากอัตราการว่างงานเพิ่มขึ้น ย่อมหมายถึงจำนวนคนที่ไม่มีงานทำหรือรายได้ลดลงสูงขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการผิดตัวลงของภาคธุรกิจ อัตราการผิดนัดชำระหนี้ในระบบการเงินจึงมีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้น ส่งผลให้ปริมาณ NPL เพิ่มขึ้น (Plikas et al., 2024; Pancotto et al., 2024)

MLR_t คือ อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ หากอัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพิ่มขึ้น ต้นทุนการชำระหนี้ของภาคครัวเรือนและภาคธุรกิจจะสูงขึ้น ภาระหนี้ที่เพิ่มขึ้นอาจทำให้ผู้กู้มีความสามารถในการชำระหนี้ลดลง และหากไม่สามารถจัดการได้ อัตราการผิดนัดชำระหนี้ (NPL) ก็จะมีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้น (พิมพ์สิริ ไชยมนัส, 2559; Long et al., 2020)

$CONFI_t$ คือ ดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ เป็นตัวชี้วัดที่สะท้อนมุมมองของผู้ประกอบการ หากความเชื่อมั่นเพิ่มขึ้น กิจกรรมทางเศรษฐกิจและรายได้จะปรับตัวดีขึ้น ส่งผลให้ NPL ลดลง แต่หากความเชื่อมั่นลดลง NPL อาจเพิ่มขึ้น (เอนกพงศ์ ตู๋ปาน, 2563)

EDU_t คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของงบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษาต่อ GDP เมื่อภาครัฐลงทุนด้านการศึกษา แรงงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น ภาคธุรกิจสามารถสร้างรายได้เพิ่มขึ้น สามารถชำระหนี้ได้ดีขึ้น ส่งผลให้ปริมาณ NPL ลดลง (Mukhibad et al., 2020)

AGE_t คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไปต่อประชากรทั้งหมด ซึ่งสะท้อนถึงปัจจัยทางสังคมด้านโครงสร้างประชากร หากสัดส่วนประชากรผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ทำให้รายได้จากการทำงานของครัวเรือนมีแนวโน้มลดลง ความสามารถในการชำระหนี้ลดลง ทำให้ปริมาณ NPL เพิ่มขึ้น (Doerr et al., 2022)

[1] ผู้วิจัยได้มีการประมาณการโดยใช้ช่วง พ.ศ. 2563-2565 แล้วพบว่า ตัวแปร dummy ไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญ จึงเลือกใช้ตัวแปร dummy จาก พ.ศ. 2563 อย่างเดียว

$COVID_t$ คือ ตัวแปรหุ่นวิกฤติ COVID-19 โดยกำหนดค่าเท่ากับ 1 เมื่อเกิดวิกฤติในปีพ.ศ. 2563 และ 0 ในปีอื่น ๆ เมื่อไม่เกิดวิกฤติ โดยการใช้ dummy variable ในปี พ.ศ. 2563 เพียง 1 ปี เพื่อสะท้อนถึงผลกระทบในช่วงเวลาที่เกิดวิกฤติ COVID-19 ในช่วงโรคอุบัติใหม่ที่รุนแรงชัดเจนที่สุด เพื่อสะท้อนถึงผลกระทบของเหตุการณ์ดังกล่าว[1] ซึ่งหากมีภาวะดังกล่าวจะทำให้ประชาชนภาคธุรกิจและครัวเรือนหลายภาคส่วนเผชิญกับรายได้ที่ลดลง เนื่องจากการ Lockdown ทำให้ความสามารถในการชำระหนี้ของหลายธุรกิจและครัวเรือนจึงลดลง ส่งผลให้ปริมาณ NPL เพิ่มขึ้น (Kryzanowski et al., 2023; Plikas et al.,2024)

ตารางที่ 1 สมมติฐานความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ศึกษา

ตัวแปร	ความสัมพันธ์กับ NPL
GDP	-
CON	+
INV	-
NEER	+
UNEM	+
MLR	+
CONFI	-
EDU	-
AGE	+
COVID	+

ในที่นี้จะใช้

a_0 คือ ค่าสัมประสิทธิ์คงที่

$a_1, a_2, a_3, \ldots, a_{10}$ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ

t คือ ระยะเวลาตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปี พ.ศ. 2544 ถึง ไตรมาสที่ 4 ปี พ.ศ. 2567 หรือ t=1, 2, 3, …., 96

$\boldsymbol{\varepsilon}_t$ คือ ค่าความคลาดเคลื่อน

หลังจากการทดสอบในแบบจำลองที่ 1 จะทำการทดสอบอีกครั้งในแบบจำลองที่ 2 เพื่อทดสอบความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ กับ ปริมาณ NPL จำแนกรายธุรกิจ

แบบจำลองที่ 2 แบบจำลองนี้จะศึกษาถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยจำแนกตามประเภทธุรกิจ

$$YNPL_t = a_0 + a_1GDP_t + a_2CON_t + a_3INV_t + a_4NEER_t + a_5UNEM_t + a_6MLR_t + a_7CONFI_t + a_8EDU_t, + a_9AGE_t + a_{10}COVID_t + \boldsymbol{\varepsilon}_t \quad (2)$$

โดยที่

$YNPL_{MANU}$ คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณ NPL ของธุรกิจการผลิต

$YNPL_{PERS}$ คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณ NPL ของธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล

$YNPL_{WHOLE}$ คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณ NPL ของธุรกิจการขายส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์

$YNPL_{REAL}$ คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณ NPL ของธุรกิจกิจกรรมอสังหาริมทรัพย์

$YNPL_{SERV}$ คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณ NPL ของธุรกิจการบริการ

$YNPL_{CONS}$ คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณ NPL ของธุรกิจการก่อสร้าง
$YNPL_{TRAN}$ คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณ NPL ของธุรกิจการสาธารณูปโภคและการขนส่ง
$YNPL_{AGRI}$ คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณ NPL ของธุรกิจการเกษตร การป่าไม้ และการประมง
$YNPL_{FIN}$ คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณ NPL ของธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย
$YNPL_{MINE}$ คือ อัตราการเปลี่ยนแปลงของปริมาณ NPL ของธุรกิจการเหมืองแร่และเหมืองหิน
$COVID_t$ คือ วิกฤติ Covid 19 ในที่นี้จะใช้ตัวแปรหุ่น (Dummy Variable) โดยมีค่าเท่ากับ 1 เมื่อเกิดวิกฤติ Covid-19 ในปีพ.ศ. 2563 และ 0 ในปีอื่น ๆ เมื่อไม่เกิดวิกฤติ Covid 19
a_0 คือ ค่าสัมประสิทธิ์คงที่
$a_1, a_2, a_3, ..., a_{10}$ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรอิสระ
t คือ ระยะเวลาตั้งแต่ไตรมาสที่ 1 ปี พ.ศ. 2544 ถึง ไตรมาสที่ 4 ปี พ.ศ. 2567 หรือ t=1, 2, 3, ..., 96
ε_t คือ ค่าความคลาดเคลื่อน

โดยตัวแปรอิสระที่ใช้ในแบบจำลองที่ 2 นั้นจะเหมือนกันกับตัวแปรอิสระที่ใช้ในแบบจำลองที่ 1 และ ในการประมาณการแบบจำลองที่ 2 จะประมาณการโดยแยกตามประเภทของปริมาณ NPL จำแนกรายธุรกิจ แต่ละประเภท ดังนั้นประมาณการในแบบจำลองที่ 2 นี้จะประมาณการทั้งหมด 10 แบบจำลองย่อย

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษานี้ประกอบด้วยการวิเคราะห์เชิงสถิติและเชิงพรรณนา โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลาและวิธีการทางเศรษฐมิติเพื่อทดสอบสมมติฐานความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม โดยเริ่มจากการประมาณค่าสัมประสิทธิ์ด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุด (OLS Regression) เนื่องจากผลการประมาณการ unit root พบว่า ข้อมูลทุกตัวมีลักษณะนิ่ง ซึ่งการใช้ cointegration test และ error correction model จะเหมาะสมกับข้อมูลที่มี unit root หรือพบข้อมูลที่มีลักษณะนิ่ง (I(0)) และไม่นิ่ง (I(1)) ผสมผสานกัน ดังนั้นการประมาณการวิจัยในงานวิจัยนี้จึงใช้วิธี OLS regression ประมาณการ (Brooks, 2008) การทดสอบความนิ่งของข้อมูลด้วย Augmented Dickey-Fuller Test (ADF Test) การตรวจสอบปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นของตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) การทดสอบปัญหาสหสัมพันธ์ของตัวคลาดเคลื่อน (Autocorrelation) และการทดสอบปัญหาความแปรปรวนของตัวคลาดเคลื่อนไม่คงที่ (Heteroscedasticity)

3.1 การทดสอบความนิ่งของข้อมูล Stationary (Unit Root Test)

เป็นการทดสอบข้อมูลทุติยภูมิที่นำมาใช้มีคุณสมบัติ Stationary หรือไม่ โดยพิจารณาจากตัวแปรทั้งหมด 21 ตัว ประกอบด้วย ตัวแปรตาม 11 ตัว และตัวแปรอิสระ 10 ตัว ด้วยวิธีการของ ADF (Augmented Dickey-Fuller test statistic) โดยการ พิจารณาผลการศึกษาดังกล่าว แสดงในตารางที่ 2 นี้

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบ Unit Root ณ ระดับของข้อมูล (At Level)

Test for unit root	Variable		ADF Test	Prob.	Result
Level	ตัวแปรตาม	$YNPL_t$	-9.3293	0.0000	Stationary
		$YNPL_{MANU}$	-9.0629	0.0000	Stationary
		$YNPL_{PERS}$	-8.2574	0.0000	Stationary
		$YNPL_{WHOLE}$	-9.1497	0.0000	Stationary
		$YNPL_{REAL}$	-10.2476	0.0000	Stationary
		$YNPL_{SERV}$	-8.2510	0.0000	Stationary
		$YNPL_{CONS}$	-9.5865	0.0000	Stationary
		$YNPL_{TRAN}$	-8.2376	0.0000	Stationary
		$YNPL_{AGRI}$	-12.2375	0.0000	Stationary
		$YNPL_{FIN}$	-10.3677	0.0000	Stationary
		$YNPL_{MINE}$	-9.8362	0.0000	Stationary

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบ Unit Root ณ ระดับของข้อมูล (At Level) (ต่อ)

Test for unit root	Variable		ADF Test	Prob.	Result
Level	ตัวแปรอิสระ	GDP	-4.4779	0.0004	Stationary
		CON	-2.9361	0.0452	Stationary
		INV	-3.5279	0.0006	Stationary
		NEER	-3.6192	0.0335	Stationary
		UNEM	-3.3162	0.0700	Stationary
		MLR	-3.2081	0.0226	Stationary
		CONFI	-4.2151	0.0011	Stationary
		EDU	-3.8731	0.0169	Stationary
		AGE	-2.5928	0.0982	Stationary
		COVID	-4.2426	0.0000	Stationary

จากการทดสอบความนิ่งของข้อมูลตัวแปรทั้งหมด 21 ตัว พบว่า ทุกตัวแปรมีลักษณะนิ่ง (Stationary) โดยผลการทดสอบในระดับ Level แสดงให้เห็นว่า ค่า t-Statistic ของ ADF Test ได้ปฏิเสธสมมติฐานหลัก (H_0) ซึ่งระบุว่าข้อมูลมีลักษณะไม่นิ่งที่ระดับนัยสำคัญร้อยละ 5 และ 10 และไม่ปฏิเสธสมมติฐานรองที่ระบุว่าข้อมูลมีลักษณะนิ่ง ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ทั้งตัวแปรตามและตัวแปรอิสระที่นำมาทดสอบ ไม่มีปัญหา Unit Root และสามารถนำมาประมาณการต่อไปได้

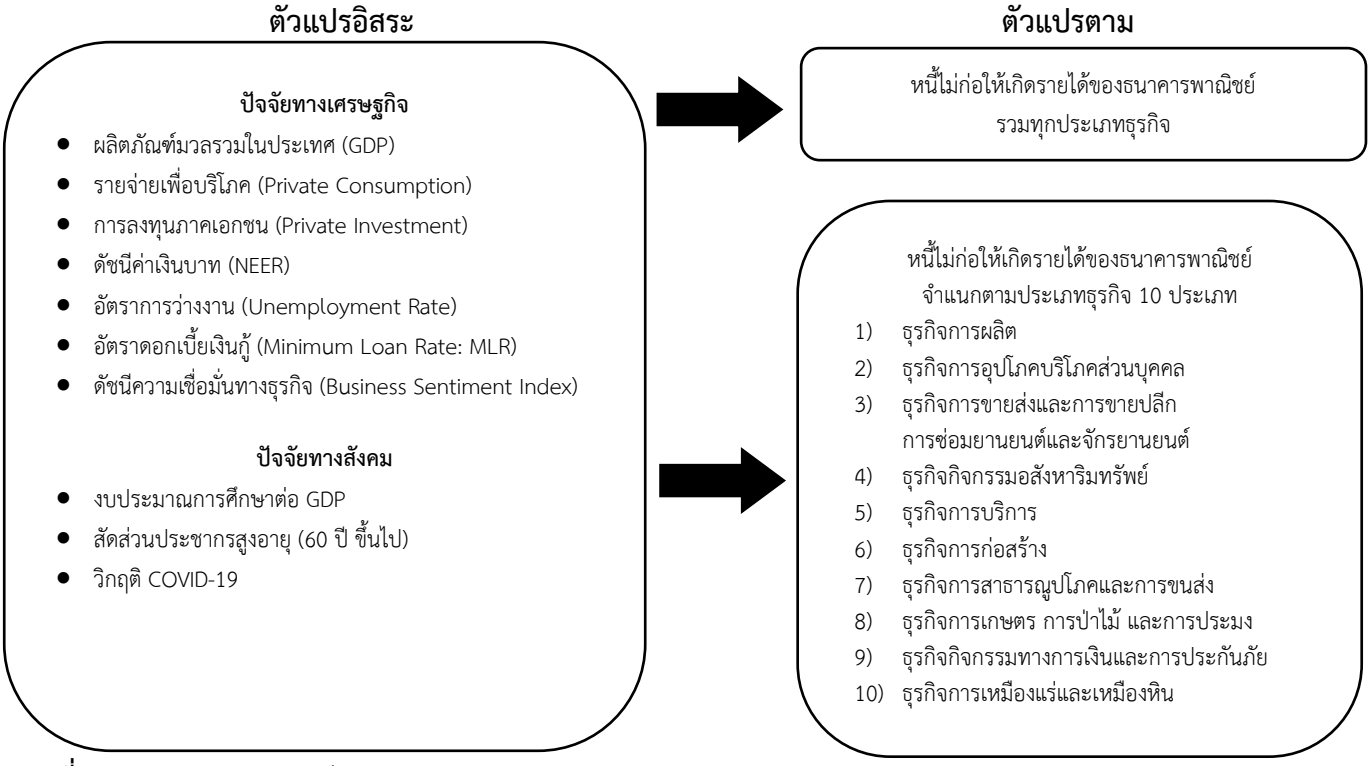
3.2 การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร (Multicollinearity)

ตารางที่ 3 ผลการทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปร (Multicollinearity)

	GDP	CON	NEER	UNEM	MLR	EDU	AGE	INV	CONFI	COVID
GDP	1.0000	0.6861	-0.4128	0.0217	0.1383	0.0355	-0.3387	0.6857	0.5209	-0.0391
CON	0.6861	1.0000	-0.1788	0.1475	-0.0063	-0.2800	-0.1490	0.6493	0.5459	0.0431
NEER	-0.4128	-0.1788	1.0000	-0.4311	-0.2513	-0.4739	0.4832	-0.3494	0.1007	0.1499
UNEM	0.0217	0.1475	-0.4311	1.0000	-0.0984	-0.0519	-0.1931	0.0703	-0.2061	0.0105
MLR	0.1383	-0.0063	-0.2513	-0.0984	1.0000	0.4219	-0.4264	-0.1772	-0.0766	-0.2493
EDU	0.0355	-0.2800	-0.4739	-0.0519	0.4219	1.0000	-0.2380	-0.1317	-0.2936	-0.1977
AGE	-0.3387	-0.1490	0.4832	-0.1931	-0.4264	-0.2380	1.0000	-0.1725	0.1033	0.0534
INV	0.6857	0.6493	-0.3494	0.0703	-0.1772	-0.1317	-0.1725	1.0000	0.4316	-0.0776
CONFI	0.5209	0.5459	0.1007	-0.2061	-0.0766	-0.2936	0.1033	0.4316	1.0000	0.0452
COVID	-0.0391	0.0431	0.1499	0.0105	-0.2493	-0.1977	0.0534	-0.0776	0.0452	1.0000

จากตารางที่ 3 ตัวแปรอิสระแต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ สำหรับค่าความสัมพันธ์ของ GDP CON และ INV มีค่าสหสัมพันธ์ 0.6861 และ 0.6857 ตามลำดับ แม้ว่า CON และ INV จะเป็นองค์ประกอบของ GDP และมีความสัมพันธ์กันในระดับหนึ่ง อย่างไรก็ตามในเชิงเศรษฐศาสตร์ ตัวแปรแต่ละตัวยังคงสะท้อนกลไกทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกัน โดย GDP แสดงถึงระดับกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยรวม ขณะที่ CON และ INV สะท้อนพฤติกรรมการใช้จ่ายของภาคครัวเรือนและการตัดสินใจลงทุนของภาคธุรกิจโดยตรง การคงตัวแปรทุกตัวไว้ในแบบจำลองจึงช่วยให้สามารถแยกผลกระทบของปัจจัยเชิงโครงสร้างและพฤติกรรมทางเศรษฐกิจได้อย่างชัดเจน และไม่ก่อให้เกิดปัญหาในการประมาณค่า เนื่องจากระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรยังไม่รุนแรงจนส่งผลให้ค่าคลาดเคลื่อนมาตรฐานเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ระดับความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรยังไม่สูงจนก่อให้เกิดปัญหา Multicollinearity ในการประมาณค่าแบบ OLS ซึ่งกำหนดไว้ไม่เกิน 0.80 โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมพ์สิริ ไชยมนัส (2559)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยนี้พัฒนาขึ้นภายใต้แนวคิดทฤษฎีวัฏจักรเศรษฐกิจ (Business Cycle Theory) ซึ่งอธิบายว่าเศรษฐกิจมีการเปลี่ยนแปลงเป็นช่วงของการขยายตัวและหดตัว โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวส่งผลต่อรายได้ การจ้างงาน การลงทุน และความสามารถในการชำระหนี้ของภาคธุรกิจและครัวเรือน เมื่อเศรษฐกิจอยู่ในช่วงขยายตัว ความสามารถในการชำระหนี้มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ส่งผลให้ระดับหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ลดลง ในขณะที่ช่วงเศรษฐกิจถดถอย ความสามารถในการชำระหนี้ลดลง ทำให้ความเสี่ยงของการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มสูงขึ้น (Arnold, 2002; Mankiw, 1989)

ภายใต้กรอบแนวคิดของทฤษฎีวัฏจักรเศรษฐกิจ ตัวแปรทางเศรษฐกิจมหภาค เช่น ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ การลงทุนภาคเอกชน อัตราดอกเบี้ย อัตราการว่างงาน และอัตราแลกเปลี่ยน สะท้อนถึงภาวะการขยายตัวหรือหดตัวของเศรษฐกิจ ซึ่งส่งผลต่อรายได้และสภาพคล่องของภาคธุรกิจในแต่ละประเภทธุรกิจแตกต่างกัน ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของปัจจัยเหล่านี้จึงมีผลต่อระดับหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ทั้งในภาพรวมและในระดับธุรกิจ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยโดยรวม

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ, รายจ่ายเพื่อการบริโภค, การลงทุนภาคเอกชน, ดัชนีค่าเงินบาท, อัตราการว่างงาน, อัตราดอกเบี้ยเงินกู้, และดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ รวมถึงปัจจัยทางสังคม ได้แก่ งบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษาต่อ GDP, สัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไปต่อประชากรทั้งหมด, และวิกฤติ COVID-19 ทุกปัจจัยที่กล่าวข้างต้นไม่ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยโดยรวม

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยโดยรวม

ตัวแปร/แบบจำลอง	(1)
	NPL
GDP	0.3460 (0.2493)
CON	-0.0343 (0.2840)
INV	-0.4129 (0.2990)
NEER	0.0216 (0.1721)
UNEM	-0.7423 (1.4550)
MLR	-1.8643 (1.9137)
CONFI	0.3573 (0.2721)
EDU	0.0019 (0.1981)
AGE	-0.8882 (1.8155)
COVID	-3.8880 (2.8380)
Observations	96
R^{2*}	0.0764
Autocorrelation	0.6676
Heteroskedasticity	0.9643

หมายเหตุ: *ค่า R^2 มีค่าต่ำ เนื่องจากตัวแปรที่ใช้ในรูปอัตราการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับการใช้ตัวแปรอิสระที่ค่อนข้างมาก เพื่อให้สามารถครอบคลุมถึงทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่อาจส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งจะแตกต่างจากงานวิจัยที่ผ่านมาที่พิจารณาแค่ปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวหรือใช้ตัวแปรอิสระที่จำกัด

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทย จำแนกตามประเภทธุรกิจ

2.1 ปัจจัยทางเศรษฐกิจ

ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีนัยสำคัญ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ, การลงทุนภาคเอกชน, ดัชนีค่าเงินบาท, อัตราการว่างงาน, อัตราดอกเบี้ยเงินกู้, และดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ สำหรับปัจจัยทางสังคมที่มีนัยสำคัญ ได้แก่ วิกฤติโควิด-19 ซึ่งอธิบายได้ ดังนี้

สำหรับปัจจัยทางเศรษฐกิจ พบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิต (คอลัมน์ที่ (1)) และธุรกิจกิจกรรมอสังหาริมทรัพย์ (คอลัมน์ที่ (4)) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.9218 และ 0.6761 ณ ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 5 และร้อยละ 10 ตามลำดับ หมายความว่าเมื่อผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิต และกิจกรรมอสังหาริมทรัพย์จะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.9218 และ 0.6761 ตามลำดับ

การลงทุนภาคเอกชน (INV) พบว่าส่งผลกระทบในทิศทางลบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล (คอลัมน์ที่ (2)) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -0.2973 ณ ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 5 หมายความว่าเมื่อการลงทุนภาคเอกชนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคลจะลดลงร้อยละ 0.2973

ดัชนีค่าเงินบาท (NEER) ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการเกษตร การป่าไม้ และการประมง (คอลัมน์ที่ (8)) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.4466 ณ ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 1 หมายความว่า เมื่อดัชนีค่าเงินบาทเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการเกษตร การป่าไม้ และการประมงจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.4466

อัตราการว่างงาน (UNEM) ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการเกษตร การป่าไม้ และการประมง (คอลัมน์ที่ (8)) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 3.8804 ณ ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 5 หมายความว่า เมื่ออัตราการว่างงานเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการเกษตร การป่าไม้ และการประมงจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.8804

อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (MLR) ส่งผลกระทบในทิศทางลบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิต (คอลัมน์ที่ (1)) ธุรกิจการบริการ (คอลัมน์ที่ (5)) และธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย (คอลัมน์ที่ (9)) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -4.7278, -3.3417, และ -9.9824 ตามลำดับ ณ ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 10 หมายความว่า เมื่ออัตราดอกเบี้ยเงินกู้เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิต ธุรกิจการบริการ และธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย จะลดลงร้อยละ -4.7278, -3.3417 และ -9.9824 ตามลำดับ

ดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ (CONFI) ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล (คอลัมน์ที่ (2)) ธุรกิจการขายส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์ (คอลัมน์ที่ (3)) และธุรกิจการก่อสร้าง (คอลัมน์ที่ (6)) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ 0.3593, 0.6435, และ 0.5362 ตามลำดับ ณ ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 5 และร้อยละ 10 ตามลำดับ หมายความว่า เมื่อดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล ธุรกิจการขายส่งและการขาย ปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์ และธุรกิจการก่อสร้างจะเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.3593, 0.6435, และ 0.5362 ตามลำดับ

สำหรับอัตราการเปลี่ยนแปลงรายจ่ายเพื่อการบริโภค (CON) เป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงปัจจัยเดียวที่ไม่ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของทุกประเภทธุรกิจ แสดงให้เห็นว่าปัจจัยดังกล่าว ไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

2.2 ปัจจัยทางสังคม

ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยทางสังคมที่มีนัยสำคัญ ได้แก่ วิกฤติโควิด-19 (COVID) ส่งผลกระทบในทิศทางลบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิต (คอลัมน์ที่ (1)) และธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย (คอลัมน์ที่ (9)) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เท่ากับ -9.3725 และ -30.8686 ตามลำดับ ณ ระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 5 และร้อยละ 10 หมายความว่า หากเกิดวิกฤติโควิด-19 หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิต (คอลัมน์ที่ (1)) และธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย (คอลัมน์ที่ (9)) จะลดลงร้อยละ 9.3725 และ 30.8686 ตามลำดับ

อัตราการเปลี่ยนแปลงงบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษาต่อ GDP (EDU) และอัตราการเปลี่ยนแปลงสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปี ขึ้นไปต่อประชากรทั้งหมด (AGE) ไม่ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของทุกประเภทธุรกิจ แสดงให้เห็นว่าปัจจัย 2 ปัจจัยดังกล่าว ไม่ส่งผลอย่างมีนัยสำคัญต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยจำแนกตามประเภทธุรกิจ

ตัวแปร/ แบบจำลอง	(1) MANU	(2) PERS	(3) WHOLE	(4) REAL	(5) SERV	(6) CONS	(7) TRAN	(8) AGRI[a]	(9) FIN	(10) MINE
GDP	0.9218** (0.4371)	0.1592 (0.2126)	0.0806 (0.3103)	0.6761* (0.3987)	-0.4128 (0.3399)	0.0178 (0.3462)	-1.5607 (1.2707)	0.4989 (0.4593)	1.4949 (1.3541)	14.4943 (14.0141)
CON	-0.0190 (0.4260)	0.0216 (0.2042)	-0.1730 (0.3543)	-0.0853 (0.5107)	0.5239 (0.3093)	0.3009 (0.3478)	0.3948 (1.1880)	-0.4497 (0.3868)	-0.9056 (1.3995)	-14.7692 (14.5258)
INV	-0.6672 (0.4531)	-0.2973** (0.1477)	-0.3518 (0.3574)	-0.2738 (0.3045)	-0.2345 (0.2862)	-0.3490 (0.2753)	-0.3286 (0.9429)	-0.0838 (0.2076)	-0.7939 (1.1205)	-3.8757 (4.1471)

ตารางที่ 5 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ที่จดทะเบียนในประเทศไทยจำแนกตามประเภทธุรกิจ (ต่อ)

ตัวแปร/ แบบจำลอง	(1) MANU	(2) PERS	(3) WHOLE	(4) REAL	(5) SERV	(6) CONS	(7) TRAN	(8) AGRI[a]	(9) FIN	(10) MINE
NEER	-0.0206	0.0803	0.0290	0.0222	-0.1663	0.0086	-0.3771	0.4466***	-0.0244	-0.1005
	(0.2605)	(0.0845)	(0.2060)	(0.1992)	(0.1703)	(0.1596)	(0.4711)	(0.1519)	(0.6359)	(1.5146)
UNEM	-0.2622	-0.7435	-0.5962	-0.9404	-2.2227	-0.4561	-2.0616	3.8804**	-3.9866	8.2287
	(2.1378)	(0.8656)	(1.7314)	(1.8814)	(1.4651)	(1.5851)	(3.4931)	(1.8174)	(5.0330)	(10.1606)
MLR	-4.7278*	1.3236	-0.5381	-1.8925	-3.3417*	-1.2202	2.1114	1.4205	-9.9824*	-1.2636
	(2.6896)	(1.0523)	(2.2127)	(2.5709)	(1.9945)	(2.0960)	(4.5043)	(1.9014)	(5.9924)	(11.3609)
CONFI	0.5627	0.3593**	0.6435*	-0.2086	0.0529	0.5362*	-0.5353	0.4630	-0.7763	6.8036
	(0.4210)	(0.1797)	(0.3282)	(0.3291)	(0.3084)	(0.2770)	(1.2156)	(0.2848)	(1.2828)	(7.2845)
EDU	0.0848	-0.0037	-0.0732	0.0761	-0.1210	-0.1814	-0.6107	0.2480	-0.5039	-4.9374
	(0.3046)	(0.1162)	(0.2348)	(0.2425)	(0.1890)	(0.2080)	(0.6187)	(0.2647)	(0.7126)	(5.3981)
AGE	-3.8092	0.6916	-1.5160	2.0291	1.0929	1.2893	5.5988	0.5271	-6.1911	29.4764
	(2.7260)	(0.8406)	(2.1616)	(2.8741)	(2.0423)	(2.2923)	(5.0426)	(1.3470)	(7.2241)	(27.5692)
COVID	-9.3725**	-1.8537	-1.9159	0.9622	-3.5065	-2.6883	4.4633	-4.2164	-30.8686*	-77.3549
	(4.1967)	(2.4492)	(3.3612)	(5.5868)	(3.0946)	(2.8057)	(10.3447)	(3.0906)	(15.9340)	(76.2061)
Observations	96	96	96	96	96	96	96	96	96	96
R^{2****}	0.0870	0.2619	0.0727	0.0479	0.1274	0.1442	0.0801	0.1357	0.0401	0.0366
Autocorrelation	0.7382	0.3973	0.1306	0.5522	0.6426	0.2146	1.1351	6.5241	0.3495	0.3755
Heteroskedasticity	1.0603	0.9781	0.9145	0.8063	0.8073	0.9969	0.3155	1.3406	0.3608	0.3414

หมายเหตุ: */**/*** แสดงถึงระดับนัยสำคัญที่ร้อยละ 10, 5 และ 1 ตามลำดับ, ตัวเลขในวงเล็บ (-) แสดงค่า standard error

**** ค่า R square มีค่าต่ำ เนื่องจากตัวแปรที่ใช้ในรูปอัตราการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับการใช้ตัวแปรอิสระที่ค่อนข้างมากเพื่อให้สามารถครอบคลุมถึงทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่อาจส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ซึ่งจะแตกต่างจากงานวิจัยที่ผ่านมาที่พิจารณาแค่ปัจจัยทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียวหรือใช้ตัวแปรอิสระที่จำกัด

a ค่า Coefficient และ standard errors โดยใช้แบบ Newey-West เพื่อแก้ไขปัญหา Autocorrelation

ดังนั้น จากการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย พบว่า ทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ไม่ส่งผลกระทบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ในภาพรวมของประเทศไทย โดยปัจจัยดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ที่จำแนกตามประเภทธุรกิจมากกว่า และเมื่อจำแนกหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้แต่ละประเภทธุรกิจ พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจ และปัจจัยทางสังคมได้แก่ GDP อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (MLR) และวิกฤติโควิด-19 ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิต และธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย เนื่องจากทั้ง 2 ประเภทธุรกิจมีความอ่อนไหวต่อภาวะเศรษฐกิจทั้ง GDP และอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ อีกทั้งยังได้รับผลกระทบโดยตรงจากวิกฤติการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ซึ่งส่งผลต่อความสามารถในการชำระหนี้ สำหรับหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากปัจจัยทางเศรษฐกิจอย่างมีนัยสำคัญเพียงอย่างเดียว ได้แก่ ธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล และธุรกิจการเกษตร การป่าไม้ และการประมง ซึ่งพบว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การลงทุนภาคเอกชน, ดัชนีค่าเงินบาท, อัตราการว่างงาน และดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญในธุรกิจดังกล่าว ในขณะที่หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการขายส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์, ธุรกิจกิจกรรมอสังหาริมทรัพย์, ธุรกิจการบริการ และธุรกิจการก่อสร้าง พบว่า ได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ, GDP, อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (MLR), ในทางกลับกันธุรกิจการสาธารณูปโภคและการขนส่ง รวมถึงธุรกิจการเหมืองแร่และเหมืองหิน ไม่พบว่า มีปัจจัย

ทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ โดยสรุปผลการศึกษาสามารถแสดงได้ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ทิศทางและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจและสังคม และหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยแยกตามประเภทธุรกิจ

ตัวแปร	GDP	CON	INV	NEER	UNEM	MLR	CONFI	COVID	EDU	AGE
Y1_NPL										
Y2_MANU	✓(+)					✓(-)		✓(-)		
Y3_PERS			✓(-)				✓(+)			
Y4_WHOLE							✓(+)			
Y5_REAL	✓(+)									
Y6_SERV						✓(-)				
Y7_CONS							✓(+)			
Y8_TRAN										
Y9_AGRI				✓(+)	✓(+)					
Y10_FIN						✓(-)		✓(-)		
Y11_MINE										

หมายเหตุ: 1. การทดสอบปัญหาความสัมพันธ์เชิงเส้นของตัวแปรอิสระ (Multicollinearity) ใช้ค่าสถิติ Correlation
2. การทดสอบปัญหาสหสัมพันธ์ของตัวคลาดเคลื่อน (Autocorrelation) ใช้วิธี Breusch Godfrey Serial Correlation LM test
3. การทดสอบปัญหาความแปรปรวนของตัวคลาดเคลื่อนไม่คงที่ (Heteroscedasticity) ใช้วิธี Breusch Pagan Godfrey

อภิปรายผล

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ, รายจ่ายเพื่อการบริโภค, การลงทุนภาคเอกชน, ดัชนีค่าเงินบาท, อัตราการว่างงาน, อัตราดอกเบี้ยเงินกู้, และดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ รวมถึงปัจจัยทางสังคม ได้แก่ งบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษาต่อ GDP และสัดส่วนประชากรที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไปต่อประชากรทั้งหมด ทุกปัจจัยที่กล่าวข้างต้นไม่ส่งผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทยโดยรวม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะปัจจัยดังกล่าวอาจมีแนวโน้มที่จะส่งผลกระทบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้จำแนกตามประเภทธุรกิจมากกว่าที่จะส่งผลกระทบในภาพรวม โดยอาจเกิดจากโครงสร้างทางเศรษฐกิจและความเปราะบางทางการเงินของแต่ละประเภทธุรกิจนั้น มีความแตกต่างกัน ดังนั้นอาจทำให้ไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์โดยรวม

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีนัยสำคัญ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ, การลงทุนภาคเอกชน, ดัชนีค่าเงินบาท, อัตราการว่างงาน, อัตราดอกเบี้ยเงินกู้, และดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ สำหรับปัจจัยทางสังคมที่มีนัยสำคัญ ได้แก่ วิกฤติโควิด-19 ซึ่งอธิบายได้ ดังนี้

ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิตและธุรกิจกิจกรรมอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการขยายตัวของ GDP สะท้อนภาวะเศรษฐกิจที่เติบโต ส่งผลให้ธนาคารพาณิชย์เร่งขยายสินเชื่อเพื่อรองรับการลงทุนและการบริโภค อีกทั้งอาจใช้โอกาสดังกล่าวเพื่อแสวงหากำไรจากการปล่อยกู้ โดยผ่อนคลายเกณฑ์การปล่อยสินเชื่อ ซึ่งเพิ่มความเสี่ยงในการผิดนัดชำระหนี้และทำให้หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในธุรกิจการผลิต และกิจกรรมอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งมักได้รับวงเงินกู้ที่มีมูลค่าสูงเพื่อการลงทุนด้านการผลิตและสินเชื่อเพื่อการก่อสร้าง อีกทั้งสินเชื่อเหล่านี้มักมีระยะเวลาการชำระหนี้ยาวนาน เมื่อเศรษฐกิจขยายตัว การผ่อนคลายมาตรการปล่อยสินเชื่อยิ่งเพิ่มโอกาสในการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจทั้งสองประเภทดังกล่าวให้มีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้น (ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์, 2566; ศูนย์วิจัยกสิกรไทย; 2568)

ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Saba et al. (2012) ที่พบว่าการเปลี่ยนแปลงของ Real GDP มีความสัมพันธ์ในทิศทางบวกต่อการเปลี่ยนแปลงของ NPL อย่างมีนัยสำคัญ

การลงทุนภาคเอกชน (INV) ส่งผลกระทบในทิศทางลบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเพิ่มขึ้นของการลงทุนภาคเอกชนสะท้อนถึงการขยายตัวของเศรษฐกิจและการจ้างงานที่เพิ่มขึ้น ส่งผลให้ภาคธุรกิจมีศักยภาพในการชำระหนี้มากขึ้น สามารถลดระดับหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้รวมถึงเมื่อภาคเอกชนมีการลงทุนเพิ่มเติม แสดงให้เห็นว่า อาจมีการขยายกิจการ เมื่อผู้ประกอบการขยายกิจการ ส่งผลให้มีการจ้างงานในตลาดแรงงานเพิ่มขึ้น เมื่อมีการจ้างงานเพิ่มขึ้นส่งผลให้ประชาชนมีงานทำ นำเงินไปชำระหนี้จากการอุปโภคบริโภค ซึ่งนำไปสู่การลดลงของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล (ปิยะภูมิ เกียรติวีระศักดิ์, 2562) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ วัศพล ภัทรรัมภา (2566) ที่พบว่า ดัชนีการลงทุนภาคเอกชนมีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับปริมาณหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ทั้งระบบ

ดัชนีค่าเงินบาท (NEER) ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการเกษตร การป่าไม้และการประมง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการแข็งค่าของเงินบาท ทำให้ธุรกิจในประเทศสามารถส่งออกได้ลดลงและส่งผลกระทบให้รายได้จากการส่งออกลดลง เนื่องจากความสามารถในการแข่งขันด้านราคาลดลง ส่งผลให้หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจเพิ่มขึ้น ซึ่งสินค้าส่งออกสำคัญของไทยทั้งกลุ่มการเกษตร การป่าไม้ และการประมงได้รับผลกระทบโดยตรงจากการแข็งค่าของเงินบาท ซึ่งสอดคล้องกับรายงานตามติดเศรษฐกิจไทยของธนาคารโลก (2563) ที่ระบุว่า ภาคเกษตรไทยมีความเสี่ยงที่จะเผชิญแรงกดดันด้านราคาส่งออกจากค่าเงินบาทที่แข็งค่าในระยะยาว นอกจากนี้ธุรกิจการเกษตร การป่าไม้ และการประมงยังมีลักษณะอ่อนไหวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ เนื่องจากการผลิตต้องอาศัยการลงทุนล่วงหน้าและไม่สามารถปรับตัวได้อย่างทันท่วงทีต่อความผันผวนของค่าเงินบาท ส่งผลให้ความเสี่ยงด้านรายได้เพิ่มสูงขึ้น และนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ในที่สุด

อัตราการว่างงาน (UNEM) ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการเกษตร การป่าไม้และการประมง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะหากอัตราการว่างงานเพิ่มขึ้น แสดงถึงจำนวนผู้ไม่มีงานทำหรือรายได้ลดลงสูงขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการปิดตัวลงของภาคธุรกิจ อัตราการผิดนัดชำระหนี้ในระบบการเงินจึงมีแนวโน้มปรับตัวสูงขึ้น ส่งผลให้ปริมาณหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้น โดยจะเห็นว่าผลกระทบที่เกิดขึ้นจะเกิดต่อธุรกิจการเกษตร การป่าไม้ และการประมง ซึ่งเป็นสินค้าที่ขึ้นอยู่กับฤดูกาลจะต้องเผชิญกับปัญหาจากการว่างงานในฤดูเก็บเกี่ยวและเพาะเลี้ยงค่อนข้างสูง ซึ่งอาจส่งผลให้ธุรกิจรายได้ลดลง และทำให้หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจเพิ่มขึ้น (สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป่วย อึ๊งภากรณ์, 2567; พัชรินทร์ มาบุญ และพัชรี สุริยะ, 2559) สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Plikas et al. (2024) และ Pancotto et al. (2024) พบว่า อัตราการว่างงานมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันกับปริมาณหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

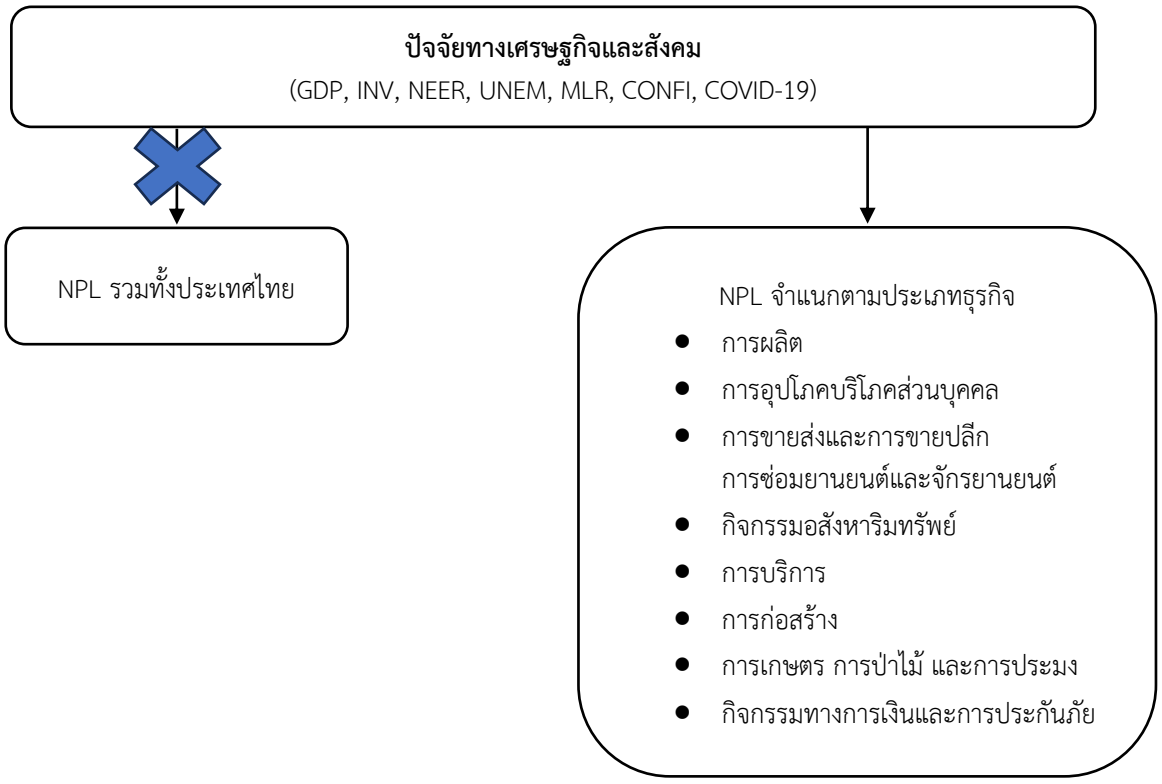
อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (MLR) ส่งผลกระทบในทิศทางลบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิต ธุรกิจการบริการและธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะธุรกิจดังกล่าวมีสัดส่วนเงินกู้ที่ค่อนข้างสูง (High Leverage) ดังนั้นเมื่ออัตราดอกเบี้ยลดลง ธนาคารอาจคลายความเข้มงวดในการปล่อยสินเชื่อ ส่งผลให้มีการปล่อยกู้ที่ไม่ได้คุณภาพเพิ่มขึ้น และทำให้หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มขึ้นตามไปด้วย (Ariccia et al., 2013) สอดคล้องกับทฤษฎีด้านปริมาณเงินกู้และความเข้มงวดในการให้สินเชื่อ โดยเมื่ออัตราดอกเบี้ยสูงขึ้น ธนาคารมีแนวโน้มเพิ่มความเข้มงวดในการพิจารณาสินเชื่อ ส่งผลให้ธุรกิจที่มีความเสี่ยงสูงได้รับสินเชื่อน้อยลง และลดโอกาสเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้สอดคล้องกับผลการศึกษาของชัชวลัย ใจธีรภาพกุล (2554) และบุญญภัสร์ พจนานันทกุลและวรรณรพี บานชื่นวิจิตร (2561) ที่พบว่า อัตราดอกเบี้ยเงินกู้มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงกันข้ามกับหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

ดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ (CONFI) ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล ธุรกิจการขายส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์ และธุรกิจการก่อสร้าง ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะเมื่อดัชนีความเชื่อมั่นภาคธุรกิจเพิ่มสูงขึ้น จะทำให้ความเชื่อมั่นของภาคธุรกิจ

เพิ่มสูงขึ้น และธนาคารจะมีแนวโน้มผ่อนคลายมาตรการในการปล่อยสินเชื่อ ซึ่งอาจนำไปสู่การปล่อยสินเชื่อที่มีความเสี่ยงสูงขึ้น โดยเฉพาะสินเชื่อเพื่อการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล ธุรกิจขายส่งและขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์ รวมถึงธุรกิจการก่อสร้าง โดยกลุ่มธุรกิจดังกล่าว เมื่อได้รับวงเงินสินเชื่อเพิ่มขึ้น อาจมีการลงทุนในสินทรัพย์เสี่ยงหรือขยายกิจการมากขึ้น แต่การลงทุนที่มากเกินไปอาจก่อให้เกิดปัญหากระแสเงินสดไม่เพียงพอ ส่งผลให้ความสามารถในการชำระหนี้ลดลง และนำไปสู่การเพิ่มขึ้นของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Srimanchanda, 2023)

นอกจากนี้ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยทางสังคมที่มีนัยสำคัญ ได้แก่ วิกฤติโควิด-19 (COVID) ส่งผลกระทบในทิศทางลบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิต และธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เป็นผลมาจากมาตรการช่วยเหลือจากธนาคารแห่งประเทศไทยที่สนับสนุนการรับโอนทรัพย์สินหลักประกันเพื่อชำระหนี้ (โครงการพักทรัพย์ พักหนี้) โดยให้ผู้ประกอบธุรกิจโอนทรัพย์สินชำระหนี้แก่สถาบันการเงินโดยมีเงื่อนไขซื้อคืนในราคาที่โอนไปและมีสิทธิเช่าทรัพย์สินนั้นกลับไปใช้ประกอบธุรกิจได้ตาม ปกติ โดยเฉพาะธุรกิจการผลิต และธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย ซึ่งเป็นธุรกิจที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากวิกฤติโควิด-19 ที่ประสบปัญหาต้องหยุดดำเนินการผลิต และลูกค้าของธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัยที่ค่อนข้างมีความเปราะบางในการชำระหนี้ตามลำดับ เมื่อมาตรการของธนาคารแห่งประเทศไทยข้างต้น ส่งผ่านไปยังธุรกิจทั้ง 2 ประเภท ดังกล่าว ระดับหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ลดลงในช่วงสถานการณ์โควิด-19 จึงลดลง (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2565; ธนาคารโลก, 2563) โดยผลกระทบดังกล่าวสะท้อนการแทรกแซงเชิงนโยบายของ ธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งช่วยชะลอการปรากฏของ NPL มากกว่าการลดความเสี่ยงเชิงโครงสร้างอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่

งานวิจัยนี้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ โดยชี้ให้เห็นว่า การวิเคราะห์ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมในระดับมหภาคเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอในการอธิบายการเปลี่ยนแปลงของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย เนื่องจากการพิจารณาในระดับภาพรวมอาจก่อให้เกิดอคติจากการรวบรวมข้อมูล และไม่สามารถสะท้อนความแตกต่างเชิงโครงสร้างระหว่างภาคธุรกิจแต่ละประเภทได้อย่างชัดเจน ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจเดียวกัน

อาจส่งผลต่อ NPL แตกต่างกันทั้งในด้านทิศทางและความรุนแรงของผลกระทบ ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะเฉพาะของแต่ละประเภทธุรกิจทำหน้าที่เป็นกลไกส่งผ่านที่แตกต่างกันระหว่างภาวะเศรษฐกิจมหภาคกับความเสี่ยงด้านเครดิต ดังนั้นการวิเคราะห์ในระดับรายประเภทธุรกิจจึงช่วยลดข้อจำกัดของการวิเคราะห์แบบภาพรวม และนำไปสู่การประเมินความเสี่ยงที่แม่นยำมากขึ้น ซึ่งมีนัยสำคัญต่อการกำหนดนโยบายสินเชื่อและการบริหารความเสี่ยงของสถาบันการเงิน

สรุปผลการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย ทั้งในภาพรวมและจำแนกตามประเภทธุรกิจ 10 ประเภท โดยใช้ข้อมูลอนุกรมเวลารายไตรมาสตั้งแต่ปี พ.ศ. 2544 – 2567 จากธนาคารแห่งประเทศไทย ผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจและปัจจัยทางสังคมไม่ส่งผลกระทบต่อระดับหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ของประเทศไทยในภาพรวม อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในระดับประเภทธุรกิจ พบว่า ปัจจัยดังกล่าวส่งผลกระทบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ส่งผลในทิศทางบวกต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิตและธุรกิจกิจกรรมอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งธุรกิจการผลิตมีความอ่อนไหวมากกว่า (0.9218 เทียบกับ 0.6761) ขณะที่การลงทุนภาคเอกชนส่งผลในทิศทางลบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล (-0.2973) สะท้อนบทบาทของการขยายตัวทางเศรษฐกิจต่อการลดความเสี่ยงด้านเครดิตในภาคครัวเรือน ดัชนีค่าเงินบาทและอัตราการว่างงานส่งผลในทิศทางบวกต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการเกษตร การป่าไม้ และการประมง โดยเฉพาะอัตราการว่างงานมีขนาดผลกระทบสูง (3.8804) แสดงถึงความเปราะบางของธุรกิจการเกษตร การป่าไม้ และการประมง ต่อภาวะเศรษฐกิจ สำหรับอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ส่งผลในทิศทางลบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจหลายประเภท โดยธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและประกันภัยมีความอ่อนไหวสูงที่สุด (-9.9824) รองลงมา คือ ธุรกิจการผลิตและธุรกิจการบริการ ตามลำดับ (-4.7278 และ -3.3417) ขณะที่ดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจส่งผลในทิศทางบวกต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการขายส่งและการขายปลีก การซ่อมยานยนต์และจักรยานยนต์ ซึ่งมีขนาดผลกระทบสูงที่สุด (0.6435) รองลงมา คือ ธุรกิจการก่อสร้าง และการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล ตามลำดับ (0.5362 และ 0.3593) ในส่วนของปัจจัยทางสังคม พบว่าวิกฤติ COVID-19 ส่งผลในทิศทางลบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิตและธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย โดยธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัยมีขนาดผลกระทบรุนแรงที่สุด (-30.8686) ขณะที่ปัจจัยอัตราการเปลี่ยนแปลงงบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษาต่อ GDP และโครงสร้างประชากรไม่พบความสัมพันธ์กับหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้อย่างมีนัยสำคัญ ในขณะที่หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการสาธารณูปโภคและการขนส่ง รวมถึงธุรกิจเหมืองแร่และเหมืองหิน ไม่พบว่า มีปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลกระทบต่อระดับหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากการศึกษาพบว่า ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิต และธุรกิจกิจกรรมอสังหาริมทรัพย์ ดังนั้นธนาคารพาณิชย์ควรกำหนดนโยบายการปล่อยสินเชื่อที่รัดกุมและมีการติดตามคุณภาพสินเชื่อของธุรกิจดังกล่าวอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในช่วงที่เศรษฐกิจขยายตัว (ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเพิ่มสูงขึ้น) เพื่อลดความเสี่ยงจากการเพิ่มขึ้นของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Bank of Thailand, 2025) ขณะที่ภาครัฐควรใช้นโยบายที่เร่งการขยายตัวของ GDP อย่างระมัดระวัง โดยไม่ให้เกิดการลงทุนเกินตัวในภาคการผลิตและอสังหาริมทรัพย์ พร้อมทั้งออกมาตรการกำกับดูแลทางการเงินของผู้ประกอบการ เพื่อลดโอกาสที่หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้จะเพิ่มขึ้นในอนาคต ในส่วนของผู้ประกอบการธุรกิจการผลิตและธุรกิจกิจกรรมอสังหาริมทรัพย์ ควรดำเนินธุรกิจอย่างระมัดระวังในช่วงเศรษฐกิจขยายตัว ไม่ขยายการลงทุนเกินศักยภาพ เพื่อป้องกันความเสี่ยงในการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ สุดท้ายนักลงทุนควรพิจารณาข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศควบคู่กับข้อมูลทางการเงินของธุรกิจการผลิตและกิจกรรมอสังหาริมทรัพย์ เพื่อลดผลกระทบจากความผันผวนของธุรกิจดังกล่าว ซึ่งมีความอ่อนไหวต่อวัฏจักรเศรษฐกิจ

1.2 จากการศึกษาพบว่า การลงทุนภาคเอกชนส่งผลกระทบในทิศทางลบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล ดังนั้นภาครัฐควรสนับสนุนการลงทุนภาคเอกชนอย่างต่อเนื่อง เพื่อเสริมความมั่นคงให้กับธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล

1.3 จากผลการศึกษาพบว่า ดัชนีค่าเงินบาท และอัตราการว่างงาน ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการเกษตร การป่าไม้ และการประมง ดังนั้นธนาคารพาณิชย์ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ยืดหยุ่นและเหมาะสมกับลักษณะธุรกิจภาคเกษตรและการประมง เช่น สินเชื่อต่างประเทศ (FX Option) (ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย, 2561) เพื่อช่วยป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยนที่มีความผันผวน ขณะที่ภาครัฐควรให้ความสำคัญต่อการกำหนดนโยบายด้านการบริหารจัดการค่าเงิน ควบคู่ไปกับมาตรการสร้างงานและลดอัตราการว่างงาน รวมถึงการสนับสนุนธุรกิจในช่วงนอกฤดูกาลเก็บเกี่ยว เช่น การให้สินเชื่อดอกเบี้ยต่ำ การจัดทำโครงการประกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน และการส่งเสริมการใช้เครื่องมือทางการเงินเพื่อบริหารความเสี่ยง (OECD, 2023) ด้านผู้ประกอบการควรใช้เครื่องมือป้องกันความเสี่ยงจากอัตราแลกเปลี่ยน และวางแผนทางการเงินอย่างรอบคอบเพื่อรองรับความผันผวน เช่น ใช้สัญญาซื้อขายล่วงหน้า (Forward Contract) หรือการทำประกันความเสี่ยง เพื่อลดผลกระทบจากความผันผวนของค่าเงินบาทและการว่างงานในภาคการเกษตร การป่าไม้ และการประมง สำหรับนักลงทุนควรพิจารณาความเสี่ยงทั้งด้านอัตราแลกเปลี่ยนและผลกระทบจากอัตราการว่างงาน รวมถึงฤดูกาลการผลิตก่อนตัดสินใจลงทุนในธุรกิจดังกล่าว เพื่อช่วยลดโอกาสขาดทุนจากมีหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจ

1.4 จากการศึกษาพบว่า อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ (MLR) ส่งผลกระทบในทิศทางลบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิต ธุรกิจการบริการ และธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย ดังนั้นธนาคารพาณิชย์ควรพัฒนาผลิตภัณฑ์สินเชื่อที่เหมาะสมกับความสามารถในการชำระหนี้ของธุรกิจดังกล่าว พร้อมทั้งติดตามการผ่อนชำระอย่างใกล้ชิดเพื่อป้องกันไม่ให้หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะในช่วงดอกเบี้ยขาลง ในขณะที่ภาครัฐควรใช้นโยบายที่มีการผ่อนปรนการให้เงินกู้กับผู้ประกอบการธุรกิจดังกล่าวอย่างระมัดระวัง (Bank of Thailand, 2025) เพื่อลดความเสี่ยงจากการเกิดหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ ด้านผู้ประกอบการควรวางแผนการใช้แหล่งเงินทุนจากการกู้ยืมอย่างรอบคอบ ไม่ก่อหนี้เกินความสามารถในการชำระในช่วงดอกเบี้ยขาลง ส่วนนักลงทุนควรพิจารณาผลกระทบของอัตราดอกเบี้ยและความเสี่ยงของธุรกิจทั้ง 3 กลุ่ม และควรกระจายการลงทุนเพื่อรองรับความผันผวนของตลาดการเงินและอัตราดอกเบี้ยในอนาคต (ชนกกานต์ เมฆยงค์, 2564)

1.5 จากการศึกษาพบว่า ดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ ส่งผลกระทบในทิศทางบวกต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล ดังนั้นธนาคารพาณิชย์ควรเฝ้าระวังติดตามแนวโน้มความเชื่อมั่นทางธุรกิจและปรับเงื่อนไขสินเชื่อให้เหมาะสม พร้อมให้คำแนะนำด้านการวางแผนการเงินแก่ธุรกิจการอุปโภคบริโภคส่วนบุคคล ในขณะที่ภาครัฐควรบังคับใช้มาตรการส่งเสริมการลงทุน เพื่อเพิ่มความเชื่อมั่นทางธุรกิจอย่างระมัดระวัง เนื่องจากมีโอกาสที่หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้จะเพิ่มขึ้น การคาดการณ์เศรษฐกิจที่ชัดเจน และการกำกับดูแลการให้สินเชื่ออย่างรับผิดชอบ (Responsible Lending) (Bangkok Post, 2024) เพื่อป้องกัน NPL ที่เพิ่มขึ้น ด้านผู้ประกอบการควรเฝ้าติดตามสภาพเศรษฐกิจและปรับกลยุทธ์ของธุรกิจ โดยคำนึงถึงดัชนีความเชื่อมั่นทางธุรกิจ เพื่อลดความเสี่ยงของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

1.6 จากการศึกษา พบว่า วิกฤติโควิด-19 ส่งผลกระทบในทิศทางลบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธุรกิจการผลิต และธุรกิจกิจกรรมทางการเงินและการประกันภัย ดังนั้นในช่วงวิกฤติโรคระบาดธนาคารพาณิชย์ควรผ่อนปรนมาตรการในการให้สินเชื่อ เช่น การปรับเงื่อนไขการชำระหนี้หรือการขยายระยะเวลาชำระหนี้ เพื่อช่วยลดความเสี่ยงหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2563) ขณะที่ภาครัฐควรออกมาตรการช่วยเหลือธุรกิจที่ได้รับผลกระทบจากวิกฤติโควิด-19 เช่น การสนับสนุนเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ การลดภาระภาษี และการสร้างมาตรการเยียวยาเศรษฐกิจเพื่อช่วยฟื้นฟูธุรกิจ (Tilleke & Gibbins, 2021) ด้านผู้ประกอบการธุรกิจดังกล่าวควรเสริมความเข้มแข็งทางการเงินภายในองค์กรในช่วงวิกฤติโควิด-19 เช่น วางแผนสภาพคล่องและบริหารต้นทุน รวมถึงปรับกระบวนการผลิตและบริการให้สอดคล้องกับข้อจำกัดทางสังคมและเศรษฐกิจ

1.7 จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยทางเศรษฐกิจส่งผลกระทบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้แตกต่างกันไปในแต่ละประเภทธุรกิจ สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการดำเนินนโยบายกำกับดูแลทางการเงินเชิงมหภาค (Macroprudential Policy) ที่มีความยืดหยุ่นและเฉพาะเจาะจงมากขึ้น ภาครัฐและหน่วยงานกำกับดูแลควรพิจารณาการใช้มาตรการกำกับดูแลที่แตกต่างกันตามลักษณะความเสี่ยงของแต่ละภาคธุรกิจ เช่น การกำหนดอัตราส่วนสินเชื่อต่อมูลค่าหลักประกัน (Loan-to-Value Ratio: LTV) ที่เข้มงวดมากขึ้นในธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ หรือการกำหนดหลักเกณฑ์การปล่อยสินเชื่อที่สอดคล้องกับความสามารถในการชำระหนี้ของผู้ประกอบการในภาคการผลิตและภาคธุรกิจที่มีความอ่อนไหวต่อวัฏจักรเศรษฐกิจ ทั้งนี้ การดำเนินนโยบายกำกับดูแลเชิงมหภาคดังกล่าวจะช่วยลดความเสี่ยงเชิงระบบของภาคการเงิน ป้องกันการสะสมของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ในระยะยาว และเสริมสร้างเสถียรภาพของระบบสถาบันการเงินโดยรวม

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ในการศึกษาครั้งถัดไปผู้ศึกษาอาจเปลี่ยนการศึกษาไปในข้อมูลของหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของประเทศไทยในกลุ่มอื่น ๆ เช่น หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารรัฐ หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้แยกรายจังหวัด หนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้แยกตามภาค เป็นต้น โดยอาจใช้ปัจจัยเดียวกับการศึกษาครั้งนี้ เพื่อศึกษาถึงความเสี่ยง และความแตกต่างระหว่างหนี้ที่ไม่ให้เกิดรายได้ในแต่ละกลุ่ม

2.2 ในการศึกษาครั้งถัดไปผู้ศึกษาอาจเพิ่มการศึกษาหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ในต่างประเทศเพื่อแสดงการเปรียบเทียบกับผลกระทบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย

2.3 ในการศึกษาครั้งถัดไปผู้ศึกษาอาจขยายกรอบการวิเคราะห์เชิงเศรษฐมิติจากแบบจำลอง OLS ไปสู่การทดสอบความสัมพันธ์ระยะยาวและระยะสั้นระหว่างตัวแปร โดยใช้วิธีการทดสอบความสัมพันธ์ร่วมเชิงดุลยภาพ (Cointegration) และแบบจำลองการปรับตัวระยะสั้น (Error Correction Model: ECM) เนื่องจากข้อมูลที่ใช้เป็นอนุกรมเวลารายไตรมาสซึ่งอาจมีคุณสมบัติไม่นิ่ง (non-stationary) การประยุกต์ใช้แบบจำลองดังกล่าวจะช่วยให้สามารถแยกอธิบายผลกระทบในระยะยาวและกลไกการปรับตัวในระยะสั้นได้อย่างชัดเจนมากขึ้น อีกทั้งยังสามารถนำผลที่ได้มาเปรียบเทียบและอภิปรายร่วมกับผลการประมาณค่าแบบ OLS ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเพิ่มความลึกและความน่าเชื่อถือของข้อค้นพบเชิงประจักษ์

2.4 ในการศึกษาครั้งถัดไปผู้ศึกษาอาจขยายระดับการวิเคราะห์ไปสู่ระดับธนาคารรายแห่ง (Bank-level Analysis) โดยใช้ข้อมูลแบบ Panel Data เพื่อศึกษาความแตกต่างของพฤติกรรมหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ของแต่ละธนาคาร ทั้งนี้ควรพิจารณานำตัวแปรคุณลักษณะเฉพาะของธนาคาร (Bank Characteristics) เช่น ขนาดธนาคาร (Size) สภาพคล่อง (Liquidity) เงินกองทุน (Capital) และคุณภาพสินทรัพย์ เข้ามาเป็นตัวแปรอธิบายเพิ่มเติม ซึ่งจะช่วยสะท้อนบทบาทของโครงสร้างภายในสถาบันการเงินควบคู่กับปัจจัยมหภาค อันจะทำให้การวิเคราะห์ความเสี่ยงด้านเครดิตมีความครอบคลุมมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปใช้กำหนดนโยบายกำกับดูแลเชิงสถาบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

ชนกกานต์ เมฆยงค์. (2564). *ผลของการเปลี่ยนแปลงส่วนต่างอัตราดอกเบี้ยต่อเงินทุนเคลื่อนย้ายต่างชาติในหลักทรัพย์ไทย.* สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/research/faq/FAQ_190.pdf.

ชัชวลัย ใจธีรภาพกุล. (2554). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อปริมาณหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย.* (เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

ธนาคารทหารไทยธนชาต. (2567). *รู้ทันหนี้เสีย (NPL) คืออะไร แก้ยังไงให้ประวัติไม่เสียชื่อ.* สืบค้นจาก https://www.ttbbank.com/th/fin-tips/detail/pl-what-is-npl.

ธนาคารเพื่อการส่งออกและนำเข้าแห่งประเทศไทย. (2561). *EXIM BANK จัดสัมมนาโครงการบริหารความเสี่ยง FX ของ SMEs กระตุ้นผู้ส่งออก SMEs ใช้เครื่องมือปิดความเสี่ยงด้านอัตราแลกเปลี่ยน.* สืบค้นจาก https://www.exim.go.th/TH/Newsroom/newsactivities/EXIM-BANK-

%E0%B8%88%E0%B8%94%E0%B8%AA%E0%B8%A1%E0%B8%A1%E0%B8%99%E0%B8%B2%E0%B9%82%E0%B8%84%E0%B8%A3%E0%B8%87%E0%B8%81%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%9A%E0%B8%A3%E0%B8%AB%E0%B8%B2%E0%B8%A3%E0%B8%84%E0%B8%A7%E0%B8%B2%E0%B8%A1%E0%B9%80%E0%B8%AA%E0%B8%A2%E0%B8%87-FX-%E0%B8%82%E0%B8%AD%E0%B8%87-S-(7).aspx.

ธนาคารโลก. (2563). *รายงานตามติดเศรษฐกิจไทย.* สืบค้นจาก https://www.worldbank.org/th/country/thailand/publication/thailand-economic-monitor-productivity-for-prosperity.

ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2563). *สถานการณ์การระบาดของ COVID-19 ส่งผลกระทบทางเศรษฐกิจต่อภาคธุรกิจและประชาชนในวงกว้าง.* สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/th/our-roles/special-measures/covid-19.html.

_____. (2565). *ผลกระทบจากไวรัส COVID-19 ต่อภาคธุรกิจไทย.* สืบค้นจาก https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/thai-economy/econ-publication/business-sentiment-index/bsi-reports/BSI-COVID-2565-09.pdf.

นงนุช อินทรวิเศษ, ถวิล นิลใบ, ธัญญารัตน์ ทองพาศน์ และ อภิวีร์ อันตรเสน. (2565). ผลกระทบของปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนที่มีต่อหนี้ครัวเรือนของประเทศไทย. *วารสารวิทยาการจัดการ, 9(1),* 115-138.

บุญญภัสร์ พจนานันทกุล และ วรรณรพี บานชื่นวิจิตร. (2561). ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ในกลุ่มธนาคารพาณิชย์. ใน *การประชุมนำเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาระดับชาติ ครั้งที่ 13 ประจำปีการศึกษา 2561 กลุ่มสาขาวิชาบริหารและการจัดการ* (น. 1261-1269). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.

ปิยะภูมิ เกียรติวีระศักดิ์. (2562). *การพยากรณ์ปริมาณหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ของธนาคารพาณิชย์ในประเทศไทย.* (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

พัชรินทร์ มาบุญ และ พัชรี สุริยะ. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการค้างชำระหนี้ของสมาชิกสหกรณ์การเกษตรภูเวียง จำกัด จังหวัดขอนแก่น. *วารสารแก่นเกษตร, 44(4),* 605-614.

พิมพ์สิริ ไชยมนัส. (2559). *ปัจจัยทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ของธนาคารทั้งหมดในประเทศไทย (จำแนกตามประเภทธุรกิจ).* (บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย).

วัศพล ภัทรรัมภา. (2566). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อปริมาณหนี้ที่เสีย (NPL) ทั้งระบบภายในประเทศ.* (เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย).

ศูนย์ข้อมูลอสังหาริมทรัพย์. (2566). *NPA-NPL สถาบันการเงินพุ่ง! อสังหาแห่ลุย ธุรกิจบริหารสินทรัพย์.* สืบค้นจาก https://reic.or.th/News/RealEstate/467305.

ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2568). *หนี้เสียธุรกิจไทย แก้อย่างไรให้ยั่งยืน?.* สืบค้นจาก https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k-social-media/Pages/IDP103-NCB-FB-2025-10-08.aspx.

สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์. (2567). *การเปลี่ยนแปลงสภาพอากาศที่รุนแรงกับการผิดนัดชำระหนี้เกษตร.* สืบค้นจาก https://www.pier.or.th/blog/2024/0501/.

เอนกพงศ์ ตู๋ปาน. (2563). *อัตราดอกเบี้ยนโยบายมีผลอย่างมีนัยสำคัญต่อระดับ NPL ของ SMEs ในช่วง 17 ปีที่ผ่านมา (พ.ศ. 2545-2562) ในประเทศไทยหรือไม่?.* (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

Ariccia, G. D., Laeven, L., & Suarez, G. (2013). *Bank Leverage and Monetary Policy's Risk-Taking Channel: Evidence from the United States (IMF Working Paper)*. Washington, DC: International Monetary Fund.

Arnold, L. G. (2002). *Business Cycle Theory.* Oxford: Oxford University Press.

Bangkok Post (2024). *Banking on responsible lending.* Retrieved from https://www.bangkokpost.com/business/general/2687553/banking-on-responsible-lending.

Bank of Thailand. (2025*). Monetary Policy Report Q2/2568.* Bangkok: Bank of Thailand.

Brooks, C. (2008). *Introductory Econometrics for Finance.* (Second Edition). Cambridge: Cambridge University Press.

Doerr, S., Kabas, G., & Ongena, S. (2022). *Population aging and bank risk-taking (BIS Working Papers 1050).* Basel: Bank for International Settlements.

International Monetary Fund (2023). *World Economic Outlook*. Retrieved from https://www.imf.org/en/publications/weo/issues/2023/04/11/world-economic-outlook-april-2023.

Kryzanowski, L., Liu, J., & Zhang, J. (2023). Effect of COVID-19 on non-performing loans in China. *Finance Research Letters, 20*(52), 103372.

Long, V. M., Yen N. T., & Long, P. D. (2020). Factors affecting Non-Performing Loans (NPLs) of banks: The case of Vietnam. *Journal of Science Ho Chi Minh City Open University, 10*(4)*,* 83-93.

Mankiw, N. G. (1989). Real Business Cycles: A New Keynesian Perspective. *Journal of Economic Perspectives, American Economic Association, vol. 3*(3), 79-90.

Mohanty, A. R., Das B. R., & Kumar, S. (2018). Determinants of Non-Performing Loans in India: A System GMM Panel Approach. *Prajnan: Journal of Banking and Financial Management, 47*(1), 37-56.

Mukhibad, H., Anisykurlillah, I., & Jayanto, P. Y. (2020). The relationship between human capital investment, non-performing financing and profitability. *Humanities & Social Sciences Reviews, 8*(1), 837-843.

OECD. (2023). *OECD Economic Surveys: Thailand 2023*. Retrieved from https://www.oecd.org/en/publications/oecd-economic-surveys-thailand-2023_4815cb4b-en.html.

Pancotto, L., Gwilym O. A., & Williams, J. (2024). The evolution and determinants of the non-performing loan burden in Italian banking. *Pacific-Basin Finance Journal, 32*(84), 102306.

Plikas, J. H., Kenourgios, D., & Savvakis, G. A. (2024). *COVID-19 and Non-Performing Loans in Europe. Journal of Risk and Financial Management, 17*(7), 271.

Saba, I., Kouser, R., & Azeem, M., (2012). Determinants of Non-Performing Loans: Case of US Banking Sector. *The Romanian Economic Journal, 15*(44), 141-152.

Srimanchanda, M., (2023). *The Influence of Interest Rates on Small and Medium Enterprises in Thailand.* (Master of Science, Chulalongkorn University).

Tilleke & Gibbins. (2021). *Thailand's BOI Introduces New COVID-19 Economic Stimulus Measures.* Retrieved from https://www.tilleke.com/insights/thailands-boi-introduces-new-covid-19-economic-stimulus-measures/28/.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 77-88.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

The Development of English Learning Achievement by Using Skill Enhancement Exercises on the Topic “Our Food” for Grade 3 Students

Kanita Uttho[1*] and Oranuch Limtasiri[2]

[1] *Master of Education (Innovative Curriculum and Learning Management), Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand*

[2] *Curriculum and Instruction Department, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: kanitau61@gmail.com*

ABSTRACT

This study aimed to (1) develop and determine the efficiency of the “Our Food” skill enhancement exercises according to the criteria of 80/80 (E1/E2), (2) compare the students' English learning achievements before and after using the skill enhancement exercises on the topic “Our Food,” and (3) assess the students' satisfaction with the skill enhancement exercises. The sample consisted of 17 Grade 3 students from Banborku School who were enrolled in the 1/2025 academic year. They were selected through simple random sampling. The instruments for data collection included (1) the “Our Food” skill enhancement exercises, (2) lesson plans, (3) a learning achievement test, and (4) a student satisfaction questionnaire. The data were analyzed using mean, standard deviation, percentage, and t-test. The results of the study indicated that: (1) the “Our Food” skill enhancement exercises demonstrated an efficiency (E1/E2) of 81.43/81.00, which exceeded the established 80/80 criterion; (2) students' post-intervention learning achievements were significantly higher than their pre-intervention achievements at the .05 level; and (3) the students' satisfaction with the skill enhancement exercises was at the highest level.

Keywords: Skill Enhancement Exercises, English Learning Achievement, Satisfaction

Received: 24 December 2025;
Revised: 18 February 2026;
Accepted: 6 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะ เรื่อง Our food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

คณิตา อุทโธ[1*] และ อรนุช ลิมตศิริ[2]

[1] *นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชานวัตกรรมหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย*

[2] *ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: kanitau61@gmail.com*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) สร้างและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเสริมทักษะวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะ เรื่อง Our Food และ 3) ประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 17 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ณ โรงเรียนบ้านบ่อคู่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 2) แผนการจัดการเรียนรู้ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4) แบบประเมินความพึงพอใจ โดยข้อมูลที่ได้ถูกนำมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติประกอบด้วย ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ และการทดสอบค่า t-test ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปรากฏผลประสิทธิภาพที่ระดับ 81.43/81.00 (E1/E2) ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้คือ 80/80 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังใช้แบบฝึกเสริมทักษะ เรื่อง Our Food สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 3) นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความ พึงพอใจต่อการใช้แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: แบบฝึกเสริมทักษะ, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ, ความพึงพอใจ

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ในโลกยุคปัจจุบัน ภาษาอังกฤษเปรียบเสมือนกุญแจสำคัญในการเชื่อมต่อผู้คนทั่วโลก ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นสื่อกลางในการสื่อสารเท่านั้น แต่ยังเป็นปัจจัยพื้นฐานสำหรับการสืบค้นองค์ความรู้ การพัฒนาวิชาชีพ และการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น อีกทั้งยังทำหน้าที่เป็นสื่อกลางเชื่อมโยงความเข้าใจในพหุวัฒนธรรมและบริบทของประชาคมโลก การเรียนรู้ภาษา จึงช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงความหลากหลายทางสังคม ยอมรับความแตกต่างในด้านวิถีชีวิต เศรษฐกิจ และการเมือง ซึ่งส่งเสริมความเข้าใจตนเองและผู้อื่น ก่อให้เกิดเจตคติที่ดีและทักษะการสื่อสารอย่างมีวิจารณญาณ นำไปสู่การเปิดโลกทัศน์และเข้าถึงองค์ความรู้ได้อย่างไร้พรมแดน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ในยุคโลกาภิวัตน์ที่การเชื่อมต่อไร้พรมแดนเป็นไปอย่างรวดเร็ว “ภาษาอังกฤษ” ได้กลายเป็นทักษะจำเป็นพื้นฐานสำหรับการดำรงชีวิต ไม่ใช่เพียงแค่เครื่องมือสื่อสารสากลเท่านั้น แต่ยังเป็นกุญแจสำคัญในการเปิดรับโอกาสใหม่ ๆ ทั้งด้านการศึกษา การประกอบอาชีพ และการเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้ทั่วโลก การมีความรู้ทางภาษาจึงช่วยให้บุคคลสามารถเข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรมและปรับตัวเข้ากับพลวัตของสังคมโลกได้อย่างเท่าทัน จากความสำคัญดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดให้ภาษาอังกฤษเป็นหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้หลักตามหลักสูตรแกนกลาง

การศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 โดยมีเป้าหมายสำคัญเพื่อมุ่งเน้นพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพและสามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ข้อมูลจากรายงานสรุปผลการเรียนวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ประจำปีการศึกษา 2567 ของโรงเรียนบ้านบ่อคู่ บ่งชี้ว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสอบอยู่ที่ร้อยละ 78.00 ซึ่งตัวเลขดังกล่าวยังไม่ถึงเกณฑ์เป้าหมายร้อยละ 80 ตามที่สถานศึกษากำหนดไว้ อีกทั้งเมื่อพิจารณาผลการทดสอบระดับชาติ (O-Net) ในปีเดียวกันของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า แม้คะแนนเฉลี่ยรวมจะสูงกว่าระดับประเทศ แต่ในสาระมาตรฐาน ต 2.1 กลับมีคะแนนต่ำกว่าเกณฑ์คะแนนเฉลี่ยระหว่างประเทศ (โรงเรียนบ้านบ่อคู่, 2567)

การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภาษาอังกฤษ คือ การเสริมสร้างรากฐานทางภาษาให้มั่นคง โดยเฉพาะการเรียนรู้คำศัพท์ผ่านการฝึกฝนอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดรับกับกฎการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike, อ้างถึงใน ทิศนา แขมมณี, 2559) ที่กล่าวว่า การเกิดทักษะที่ยั่งยืนนั้น ผู้เรียนต้องมีความเข้าใจอย่างถ่องแท้และได้รับการฝึกฝนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ (Law of Exercise) ควบคู่ไปกับการได้รับผลลัพธ์ที่น่าพึงพอใจ (Law of Effect) ซึ่งจะช่วยกระตุ้นให้การเรียนรู้ประสบความสำเร็จและยั่งยืน ด้วยหลักการนี้ แบบฝึกเสริมทักษะจึงเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สำคัญที่ถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมศักยภาพผู้เรียน โดยเน้นการออกแบบกิจกรรมให้มีความน่าสนใจและหลากหลาย เพื่อกระตุ้นแรงจูงใจของผู้เรียน ซึ่งแนวคิดนี้ได้รับการสนับสนุนจากผลการศึกษาของ บุตรศิรินทร์ จิวพานิชย์ (2567) ที่พบว่า แบบฝึกเสริมทักษะที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพ (E1/E2) สูงกว่าเกณฑ์ที่ 81.58/82.00 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ นฤมล แว่วสอน (2561) และ รัชดาภรณ์ พิมพ์พิสิฐถาวร (2561) ที่ต่างพบข้อสรุปไปในทิศทางเดียวกันว่า การจัดการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถทางภาษาหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ

จากปัญหาดังกล่าวและมีงานวิจัยที่ได้นำแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษมาพัฒนาทักษะของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะภาษาอังกฤษ พร้อมทั้งส่งผลให้มีผลสัมฤทธิ์ในวิชาภาษาอังกฤษสูงขึ้น ผู้วิจัยจึงนำแนวคิดข้างต้นมาจัดทำแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เพื่อยกระดับการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพสูงสุด โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ยั่งยืน สามารถต่อยอดประสบการณ์และสร้างองค์ความรู้ทางภาษาได้ด้วยตนเอง แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษจึงเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติ เป็นประสบการณ์ตรงของผู้เรียน ช่วยให้สามารถเรียนรู้และจดจำได้ดี ดังนั้น ผู้วิจัยจึงพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษในหน่วยการเรียนรู้ “Our Food” ซึ่งเป็นหน่วยการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาสอดคล้องกับตัวชี้วัดในบทเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อีกทั้งเพื่อส่งเสริมทักษะการอ่านการเขียน และนำความรู้ที่ได้จากการทำแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษไปใช้ในบริบทชีวิตประจำวัน ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ตลอดจนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมและยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเสริมทักษะวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะ เรื่อง Our Food
3. เพื่อประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) โดยผู้วิจัยเลือกใช้รูปแบบการทดลองกลุ่มเดียววัดผลก่อนและหลังการทดลอง (One Group Pretest-Posttest Design) โดยมีการดำเนินวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ของกลุ่มเครือข่ายท่าหลวงสัมพันธ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำนวน 13 โรงเรียน รวมทั้งหมด 250 คน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนบ้านบ่อคู่ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาลพบุรี เขต 2 จำนวน 17 คน โดยการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (Sample Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 5 เล่ม ได้แก่

- เล่มที่ 1 My Favorite Food
- เล่มที่ 2 Lunch Time Fun!
- เล่มที่ 3 Thai Fruits & Vegetables
- เล่มที่ 4 Hungry and Thirsty!
- เล่มที่ 5 My Birthday Lunch

ดำเนินการออกแบบกิจกรรมและสร้างแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และประเมินความเหมาะสมของแบบฝึกเสริมทักษะ โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบคุณภาพ ซึ่งใช้เกณฑ์การประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert) พบว่า ความเหมาะสมของแบบฝึกเสริมทักษะ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.74, S.D. = 0.40) โดยผู้วิจัยพิจารณาการแปลผลจากค่าเฉลี่ยตามแนวคิดของลิเคิร์ท (Likert Scale) ซึ่งจำแนกเกณฑ์การประเมินออกเป็น 5 ระดับ ตามช่วงคะแนนเฉลี่ย ได้แก่ ระดับมากที่สุด (4.51-5.00) ระดับมาก (3.51-4.50) ระดับปานกลาง (2.51-3.50) ระดับน้อย (1.51-2.50) และระดับน้อยที่สุด (1.00–1.50) ตามลำดับ

2.2 แผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบการใช้แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 5 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวม 10 ชั่วโมง ได้แก่

- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง My Favorite Food จำนวน 2 ชั่วโมง
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง Lunch Time Fun! จำนวน 2 ชั่วโมง
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง Thai Fruits จำนวน 2 ชั่วโมง
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง Vegetables จำนวน 2 ชั่วโมง
- แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง Hungry and Thirsty! จำนวน 2 ชั่วโมง

ดำเนินการออกแบบและสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด เนื้อหา สาระสำคัญ และจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนด และประเมินความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้ โดยนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ทำการตรวจสอบคุณภาพ ซึ่งใช้เกณฑ์การประเมินแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแนวคิดของ ลิเคิร์ท (Likert) และกำหนดเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.51–5.00 หมายถึง มีความเหมาะสมมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง มีความเหมาะสมมาก ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง มีความเหมาะสมปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อย และค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง มีความเหมาะสมน้อยที่สุด ผลการประเมิน พบว่า ความเหมาะสมของแผนการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.60, S.D. = 0.50)

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 20 ข้อ ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก มีวิธีดำเนินการ ดังนี้

- สร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 ข้อ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อทำการพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ซึ่งผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่า สอดคล้องทั้งหมด 30 ข้อ มีค่าความสอดคลองอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00

- ดำเนินการวิเคราะห์หาค่าความยากง่าย (p) รวมถึงค่าอำนาจจำแนก (r) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง Our Food โดยทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนบ้านบ่อคู่ อำเภอท่าหลวง จังหวัดลพบุรี จำนวน 14 คน พบว่า มีข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 20 ข้อ และไม่ผ่านเกณฑ์จำนวน 10 ข้อ โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่ายอยู่ในระดับปานกลาง (p = 0.43 - 0.71) เพื่อรักษาคุณภาพความเที่ยงตรงของเครื่องมือ โดยไม่ยอมรับข้อคำถามในระดับที่ยากหรือง่ายจนเกินไป และกำหนดค่าอำนาจจำแนก (r = 0.56 ขึ้นไป) ให้มีความสามารถในการจำแนกความแตกต่างระหว่างกลุ่มผู้เรียนที่มีระดับสมรรถนะต่างกันได้อย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพสูงสุด

- วิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาครอนบาค (Cronbach’s Alpha Coefficient) ของแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เรื่อง Our Food ที่ผ่านเกณฑ์จำนวน 20 ข้อ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบทดสอบมีความเชื่อมั่นอยู่ที่ระดับ 0.91 หมายความว่า ข้อสอบฉบับนี้มีค่าความเชื่อมั่นสูง

2.4 แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 10 ข้อ

- สร้างแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food จำนวน 10 ข้อ และนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการใช้แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food โดยใช้เกณฑ์การตัดสินค่า IOC พบว่า สอดคล้องทั้ง 10 ข้อ มีค่าความสอดคลhอง 1.00 ทุกรายการประเมิน

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

3.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 หลังใช้แบบฝึกเสริมทักษะ เรื่อง Our Food สูงกว่าก่อนเรียน

3.3 นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีความพึงพอใจต่อการใช้แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food ในระดับมาก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง Our Food ก่อนการใช้แบบฝึกเสริมทักษะ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก

4.2 ผู้วิจัยดำเนินการจัดการเรียนรู้ โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะและแผนจัดการเรียนรู้ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

4.3 นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบประมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการใช้แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food จำนวน 10 ข้อ

4.4 นักเรียนกลุ่มตัวอย่างทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง Our Food หลังการใช้แบบฝึกเสริมทักษะ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งเป็นแบบทดสอบฉบับเดียวกันกับแบบทดสอบก่อนเรียนในหัวข้อ 4.2

4.5 รวบรวมคะแนนจากแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง Our Food ทั้งก่อนและหลังใช้แบบฝึกเสริมทักษะ และความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ในการใช้แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food มาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

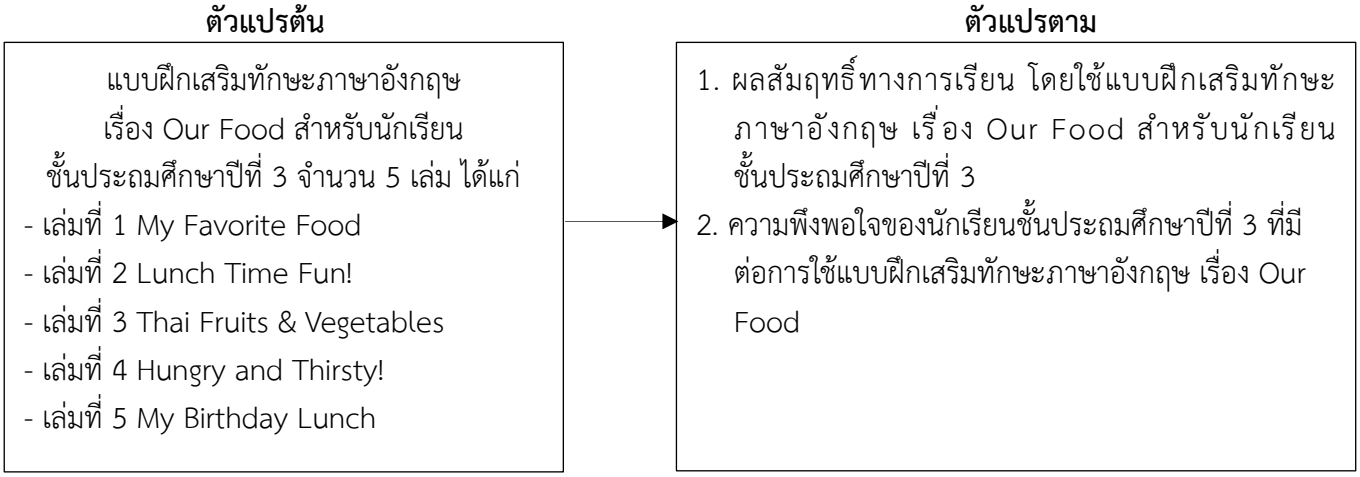
5.1 วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้ โดยการใช้สูตรการหาค่า E_1/E_2

5.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ทั้งก่อนและหลังการใช้แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้สถิติทดสอบค่าทีแบบกลุ่มตัวอย่างไม่เป็นอิสระต่อกัน (Dependent Sample T-test)

5.3 วิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการใช้แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food โดยใช้การหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะ เรื่อง Our food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเสริมทักษะวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

การทดลอง	จำนวนนักเรียน	คะแนนรวมระหว่างเรียน (E_1)			คะแนนสอบหลังเรียน (E_2)			ประสิทธิภาพ (E_1/E_2)
		คะแนน	$\bar{x}$	ร้อยละ (E_1)	คะแนน	$\bar{x}$	ร้อยละ (E_2)	
ขั้นรายบุคคล	3	341	113.67	81.19	49	16.33	81.67	81.19/81.67
ขั้นกลุ่มย่อย	9	1,011	112.33	80.24	146	16.22	81.11	80.24/81.11
ขั้นภาคสนาม	30	3,420	114.00	81.43	486	16.20	81.00	81.43/81.00

จากตารางที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ตามลำดับขั้นทั้ง 3 ขั้นตอน มีประสิทธิภาพ ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นรายบุคคล มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 81.19/81.67 (E1/E2) ขั้นที่ 2 ขั้นกลุ่มย่อย มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 80.24/81.11 (E1/E2) และขั้นที่ 3 ขั้นภาคสนาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองกับนักเรียนจำนวน 30 คน ซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนในเครือข่ายที่มีบริบทใกล้เคียงกัน พบว่า มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.43/81.00 (E1/E2) แสดงให้เห็นว่า ประสิทธิภาพของแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 80/80 จากนั้นจึงได้นำแบบฝึกเสริมทักษะดังกล่าวไปใช้ในการทดลองจริงกับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านบ่อคู่ จำนวน 17 คน เพื่อทำการทดสอบสมมติฐานในลำดับถัดไป

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ทั้งก่อนและหลังการใช้แบบฝึกเสริมทักษะ เรื่อง Our Food

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ทั้งก่อนและหลังการใช้แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

คะแนน	N	$\bar{x}$	S.D.	t	df	P
Pretest	17	10.41	1.87	15.41	16	.000*
Posttest	17	17.12	1.22			

หมายเหตุ: *มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ใช้แบบฝึกเสริมทักษะ เรื่อง Our Food มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้หลังการใช้แบบฝึกเสริมทักษะสูงกว่าก่อนใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีคะแนนเฉลี่ยหลังการใช้ เท่ากับ 17.12 คะแนน ($\bar{x}$ = 17.12, S.D.= 1.22) และมีคะแนนเฉลี่ยก่อนการใช้ เท่ากับ 10.41 คะแนน ($\bar{x}$ = 10.41, S.D.= 1.87) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ข้อ 2 ที่ตั้งไว้

3. ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3

ข้อที่	รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1	การใช้แบบฝึกเสริมทักษะทำให้บรรยากาศการเรียนสนุกและเป็นมิตร	4.82	0.38	มากที่สุด
2	การใช้แบบฝึกเสริมทักษะเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนรู้	4.71	0.46	มากที่สุด
3	การใช้แบบฝึกเสริมทักษะทำให้นักเรียนเกิดความคิดสร้างสรรค์	4.76	0.42	มากที่สุด
4	กิจกรรมในแบบฝึกเสริมทักษะช่วยให้นักเรียนแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเพื่อนในชั้นเรียนได้	4.53	0.50	มากที่สุด
5	กิจกรรมในแบบฝึกเสริมทักษะช่วยให้นักเรียนกล้าตอบคำถามและแสดงความคิดเห็น	4.71	0.46	มากที่สุด
6	กิจกรรมในแบบฝึกเสริมทักษะช่วยให้นักเรียนเข้าใจคำศัพท์และประโยคภาษาอังกฤษเกี่ยวกับอาหาร	4.88	0.32	มากที่สุด
7	กิจกรรมในแบบฝึกเสริมทักษะส่งเสริมการทำงานร่วมกันกับเพื่อนในชั้นเรียน	4.59	0.49	มากที่สุด
8	การใช้แบบฝึกเสริมทักษะช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและจดจำได้ดี	4.94	0.24	มากที่สุด
9	การใช้แบบฝึกเสริมทักษะช่วยพัฒนาทักษะการคิดและการใช้เหตุผล	4.76	0.42	มากที่สุด
10	การใช้แบบฝึกเสริมทักษะทำให้นักเรียนสนุกกับการเรียนภาษาอังกฤษ	4.82	0.38	มากที่สุด
เฉลี่ย		**4.75**	**0.41**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 เมื่อพิจารณารายการประเมิน พบว่า อยู่ในระดับที่มีความพึงพอใจมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.41) โดยรายการประเมินที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก คือ นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการใช้แบบฝึกเสริมทักษะช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ง่ายและจดจำได้ดี ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.94, S.D. = 0.24) กิจกรรมในแบบฝึกเสริมทักษะช่วยให้นักเรียนเข้าใจคำศัพท์และประโยคภาษาอังกฤษเกี่ยวกับอาหาร ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.88, S.D. = 0.32) และการใช้แบบฝึกเสริมทักษะทำให้บรรยากาศการเรียนสนุกและเป็นมิตร และการใช้แบบฝึกเสริมทักษะทำให้นักเรียนสนุกกับการเรียนภาษาอังกฤษ ในระดับมากที่สุดเท่ากัน ($\bar{X}$ = 4.94, S.D. = 0.24)

อภิปรายผล

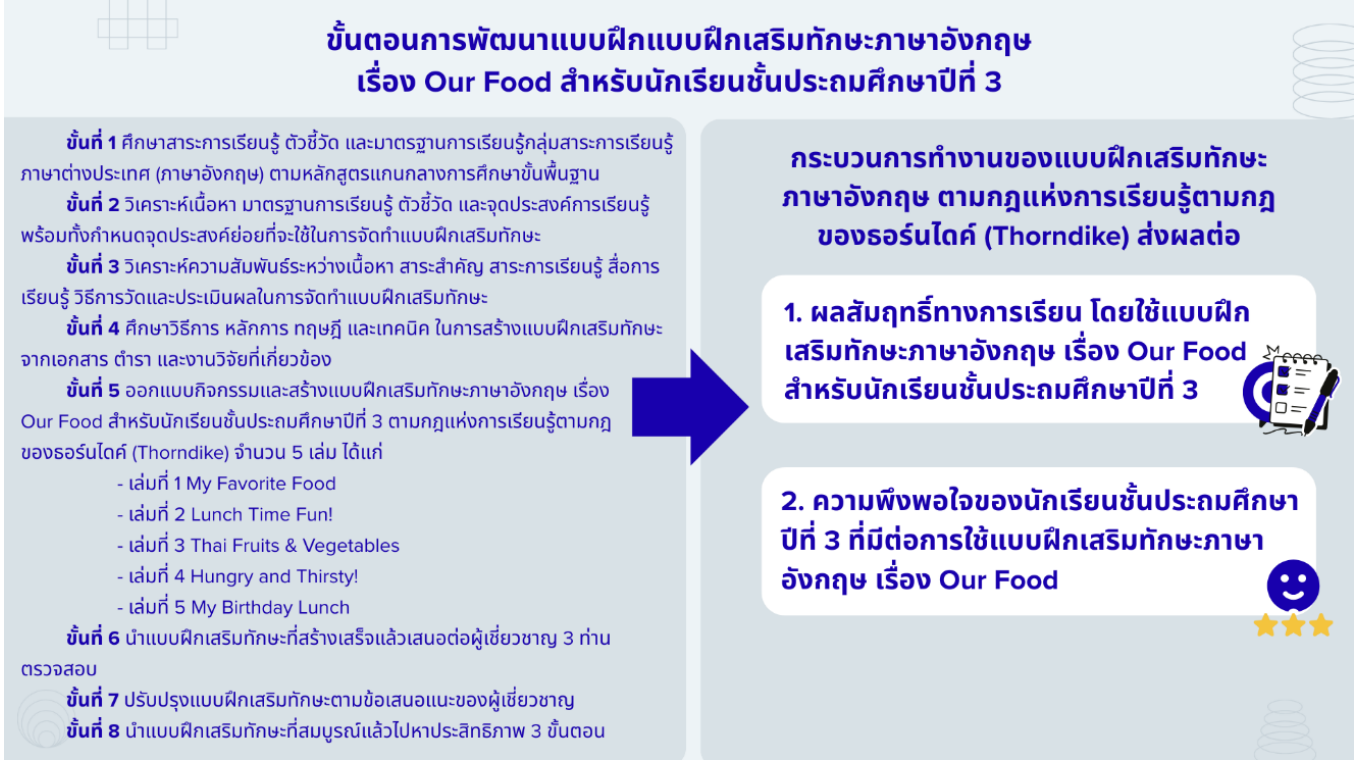
แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีประสิทธิภาพจากการทดลองขั้นภาคสนาม เท่ากับ 81.43/81.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2556) ที่ระบุว่า การตรวจสอบคุณภาพของสื่อการสอนนั้น จำเป็นต้องผ่านกระบวนการทดสอบตามลำดับขั้น เพื่อให้มั่นใจในประสิทธิภาพก่อนนำไปใช้งานจริง ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวอย่างครบถ้วน คือ ขั้นที่ 1 ขั้นรายบุคคล มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 81.19/81.67 (E1/E2) ขั้นที่ 2 ขั้นกลุ่มย่อย มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 80.24/81.11 (E1/E2) และขั้นที่ 3 ขั้นภาคสนาม มีประสิทธิภาพ เท่ากับ 81.43/81.00 (E1/E2) แสดงให้เห็นว่า แบบฝึกเสริมทักษะมีประสิทธิภาพทั้งในส่วนของกระบวนการ (E1) และผลลัพธ์ (E2) เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน มีคุณภาพและความเหมาะสมที่จะนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอน การที่แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิตินั้น สามารถอภิปรายได้ว่าเกิดจากกระบวนการออกแบบกิจกรรมที่มีลักษณะการฝึกฝนอย่างเป็นระบบ ซึ่งช่วยกระตุ้นการทำงานของระบบความจำระยะยาว ตามแนวคิดการเรียนรู้ภาษาผ่านการลงมือปฏิบัติจริง อีกทั้งการจัดลำดับเนื้อหาที่มีความยากง่ายสอดคล้องกับระดับพัฒนาการของนักเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างสภาวะความท้าทายในการเรียนรู้โดยไม่ก่อให้เกิดความท้อถอย กระบวนการดังกล่าวเริ่มต้นมาจากการวิเคราะห์เนื้อหา จุดประสงค์ และโครงสร้างหลักสูตรอย่างละเอียดถี่ถ้วนในขั้นตอนการพัฒนาเครื่องมือ ผู้วิจัยมุ่งเน้นการจัดเรียงลำดับมโนทัศน์จากง่ายไปสู่ความซับซ้อน ผสมผสานกับกิจกรรมที่หลากหลายและน่าสนใจ ซึ่งนอกจากจะช่วยดึงดูดความสนใจของผู้เรียนได้อย่างต่อเนื่องแล้ว ยังส่งผลให้ผู้เรียนเกิดเจตคติที่ดีและสามารถสร้างองค์ความรู้ใหม่ได้อย่างยั่งยืน ผลการศึกษาดังกล่าวมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนันณ์ชิฎา ศรีคำ (2565) ซึ่งได้ดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ในรายวิชาภาษาอังกฤษ หัวข้อเรื่อง The Time สำหรับกลุ่มเป้าหมายคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยผลลัพธ์จากการวิจัยระบุว่า แบบฝึกเสริมทักษะที่พัฒนาขึ้นมีค่าประสิทธิภาพอยู่ที่ 81.17/82.58 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนถึงศักยภาพของแบบฝึกเสริมทักษะในการเป็นสื่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผลต่อการพัฒนาทักษะทางภาษา นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ Vohidova (2024) ที่ระบุว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะ มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ภาษาอังกฤษ เนื่องจากลักษณะของแบบฝึกช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนซ้ำ ๆ จนเกิดความชำนาญ และสร้างแรงจูงใจในการเรียนรู้ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเรียนภาษาต่างประเทศ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่ใช้แบบฝึกเสริมทักษะ เรื่อง Our Food มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับก่อนการใช้แบบฝึกเสริมทักษะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ความก้าวหน้าทางผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการจัดการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากแบบฝึกเสริมทักษะถูกออกแบบให้มีความหลากหลายทางกิจกรรม มีภาพประกอบที่สวยงาม เหมาะสมและสอดคล้องกับเนื้อหา อีกทั้งการออกแบบที่มีความคิดสร้างสรรค์ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยดึงดูดความสนใจ ของนักเรียน อีกทั้งการเรียนรู้ผ่านกิจกรรมที่มีความน่าสนใจและภาพประกอบที่เหมาะสมกับวัยของนักเรียน ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจ ส่งผลให้ผู้เรียนพร้อมต่อการรับรู้และตอบสนองต่อเนื้อหาใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยนี้ยังมีความสอดคล้องกับข้อค้นพบของ ศศิธร สันใจ (2567) ที่พบว่าการนำแบบฝึกเสริมทักษะมาประยุกต์ใช้ ช่วยให้คะแนนสอบหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ ยังสอดรับกับแนวคิดของ Shaturaev (2023) ซึ่งได้ทำการศึกษาและสรุปไว้ว่า การสร้างสรรค์แบบฝึกทักษะโดยให้ความสำคัญกับกระบวนการสื่อสารและการมีส่วนร่วมของผู้เรียนถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่ช่วยยกระดับทักษะทางภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังช่วยเสริมสร้างทัศนคติเชิงบวกและแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ให้กับนักเรียนในระดับประถมศึกษาอีกด้วย

ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการใช้แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food เมื่อพิจารณารายการประเมินโดยรวม พบว่า มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.41) ผลการประเมินดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า แบบฝึกเสริมทักษะนี้สามารถตอบสนองความต้องการและธรรมชาติของผู้เรียนในวัยนี้ได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมที่เน้นความสนุกสนาน การใช้สื่อที่หลากหลาย และการลำดับเนื้อหาจากง่าย

ไปยากที่เหมาะสมกับระดับพัฒนาการ ทำให้ผู้เรียนไม่รู้สึกเบื่อหน่ายและสามารถเรียนรู้ได้อย่างมีความสุข ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับข้อค้นพบของ จิณห์วรา พิมพ์แสง และ ภิไลลักษณ์ เพ็งวงษา (2566) ที่พบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีความพึงพอใจต่อการใช้แบบฝึกทักษะในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.76) และสอดรับกับงานวิจัยของ Donasari, R., Rofiah, T. D., และ Qurroti, A. (2023) ซึ่งพบว่า ปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักเรียนมีความพึงพอใจในการเรียนรู้คือการใช้ภาพประกอบที่มีสีสันสดใสในแบบฝึกหัด เนื่องจากช่วยดึงดูดความสนใจและกระตุ้นการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษที่พัฒนาตามกฎแห่งการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike) ช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนอย่างเป็นรูปธรรม โดยการออกแบบแบบฝึกเสริมทักษะให้สอดคล้องกับกฎแห่งความพร้อม ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและมีแรงจูงใจที่จะเรียนรู้มากขึ้น ในขณะที่การจัดกิจกรรมตามกฎแห่งการฝึกหัด ช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดทักษะจากการปฏิบัติซ้ำอย่างเป็นระบบ และการเสริมแรงตามกฎแห่งผล ช่วยสร้างความภาคภูมิใจและทัศนคติที่ดีต่อการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งกระบวนการดังกล่าวทำให้ผู้เรียนมีความเข้าใจมากขึ้น สามารถใช้ทักษะภาษาอังกฤษได้อย่างรอบด้าน นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น

สรุปผลการวิจัย

ผลการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษ เรื่อง Our Food สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่ามีค่าประสิทธิภาพ 81.43/81.00 (E1/E2) ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบฝึกเสริมทักษะมีคุณภาพสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่ผู้วิจัยได้ตั้งเป้าหมายไว้ และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้สูงกว่าก่อนการใช้แบบฝึกเสริมทักษะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 อีกทั้งมีความรู้สึกพึงพอใจต่อการเรียนรู้ด้วยแบบฝึกเสริมทักษะอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.75, S.D. = 0.41)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ครูผู้สอนสามารถนำเทคโนโลยีหรือสื่อดิจิทัลเข้ามาประยุกต์ใช้ในการจัดทำแบบฝึกเสริมทักษะ เพื่อเพิ่มความน่าสนใจและการมีส่วนร่วมของนักเรียน

1.2 ครูผู้สอนสามารถปรับปรุงและประยุกต์แบบฝึกเสริมทักษะ ให้เหมาะสมกับระดับความสามารถและความสนใจของนักเรียนแต่ละกลุ่ม เพื่อให้การเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้นและตอบสนองต่อความแตกต่างของผู้เรียน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรพัฒนาแบบฝึกเสริมทักษะให้ครอบคลุมทักษะภาษาอังกฤษด้านอื่น ๆ เช่น การฟัง การพูด การอ่านและการเขียน เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในทุกมิติของภาษาอังกฤษอย่างรอบด้าน

2.2 การวิจัยในครั้งถัดไป ควรดำเนินการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยประยุกต์ใช้แบบฝึกเสริมทักษะร่วมกับรูปแบบหรือเทคนิคการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551.* กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.

จิณห์วรา พิมพ์แสง และ ภิไลลักษณ์ เพ็งวงษา. (2566). การพัฒนาแบบฝึกทักษะการเขียนคำศัพท์ภาษาอังกฤษสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. *วารสารครุศาสตร์ปัญญา, 2(1),* 1-11.

ชนันณ์ชิฎา ศรีคำ. (2565). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะภาษาอังกฤษกับการสอนแบบปกติ เรื่อง The Time ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปที่ 4 โรงเรียนวัดบางบอน (พิมพ์ จันแต้อุปถัมภ์).* (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยรามคำแหง).

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2556). การทดสอบประสิทธิภาพสื่อหรือชุดการสอน. *วารสารศิลปากรศึกษาศาสตร์วิจัย, 5(1),* 7-20.

ทิศนา แขมมณี. (2559). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ.* (พิมพ์ครั้งที่ 20). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นฤมล แว่วสอน. (2561). *การพัฒนาทักษะการอ่านภาษาอังกฤษโดยใช้แบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3.* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม).

บุตรศิรินทร์ จิวพานิชย์ (2567). การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ เรื่อง The future with will ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทาที่เรียนโดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะกับการเรียนแบบปกติ. *วารสารวิชาการ ครุศาสตร์สวนสุนันทา, 8(1),* 99-107.

รัชดาภรณ์ พิมพ์พิสิฐถาวร. (2561). *การพัฒนาความสามารถในการเขียนภาษาอังกฤษด้วยแบบฝึกทักษะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5.* (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

โรงเรียนบ้านบ่อคู่. (2567). *รายงานผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาอังกฤษของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ปีการศึกษา 2567.* สืบค้นจาก https://g67.obec.expert/authen/login.

ศศิธร สันใจ และ สายชล จินโจ. (2567). การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เสริมทักษะการเขียนโดยใช้แบบฝึกภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสารสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ เขต 3. *วารสารปราชญ์ประชาคม, 2(6),* 1-15.

Donasari, R., Rofiah, T. D., & Qurroti, A. (2023). Students' responses of joyful learning class in Islamic elementary school: Flashcard games and visual worksheet. *SITTAH: Journal of Primary Education, 4(2),* 181-196.

Shaturaev, J. (2023). Methodology of teaching English at the primary school level: Enhancing English language skills. *Science and Education, 4(1),* 101-107.

Vohidova, M. (2024). Methodology for developing language skills in primary school students. *Frontline Social Sciences and History Journal, 4(12),* 81–87.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Development of basic Thai writing and reading skills using Thai language learning skills exercise's Prathomsuksa students at Ban Khlong 24 School

Korakot Nimanong[1*] Benjarat Ratchawang[1] and Mongkon Jittrasopin[1]

[1] *Pathumthani University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: korakotch2543@gmail.com*

ABSTRACT

This article aims to (1) study the basic Thai reading and writing skills of students at Ban Khlong 24 School by using skill exercises, (2) create effective Thai language skill exercises for students according to the 80/80 standard, and (3) compare the basic Thai language skills before and after using the Thai language skill exercises based on the learning-by-doing concept, organized into an Active Learning format with 5 steps as follows: 1) learning to ask questions, 2) learning to seek knowledge, 3) learning to create knowledge, 4) learning to communicate, and 5) learning by giving back to society and disseminating knowledge. The sample group used in this research consisted of 21 Prathomsuksa 1 students at Ban Khlong 24 School, selected through purposive sampling. The research instruments included Thai language learning activity plans, Thai language skill exercises, and achievement tests. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, standard deviation, and t-test. The results of the research found that (1) students who learned using the Thai language skill exercises had a higher average overall score of 92.54 percent, (2) the training in Thai language learning skills for students was effective (E1/E2) with values of 82.03/87.86, and (3) the students' basic Thai language skills after learning were significantly higher than before learning at the 0.05 level.

Keywords: Development of Basic Thai Reading and Writing Skills, Thai Language Skills Practice, Prathomsuksa Students

Received: 18 December 2025;
Revised: 23 February 2026;
Accepted: 6 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

การพัฒนาทักษะการเขียนและอ่านคำพื้นฐานภาษาไทยโดยใช้แบบฝึกทักษะสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษา โรงเรียนบ้านคลอง 24

กรกช นิ่มอนงค์[1*] เบญจรัตน์ ราชฉวาง[1] และ มงคล จิตรโสภิณ[1]

[1] *มหาวิทยาลัยปทุมธานี ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: korakotch2543@gmail.com*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาทักษะการอ่านเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป. 1 โรงเรียนบ้านคลอง 24 โดยใช้แบบฝึกทักษะ (2) สร้างแบบฝึกทักษะภาษาไทยสำหรับนักเรียนชั้น ป. 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และ (3) เปรียบเทียบทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยขั้นพื้นฐานก่อนและหลังการใช้แบบฝึกทักษะภาษาไทยโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยการลงมือทำ จัดรูปแบบการเรียนรู้ในรูปแบบ Active Learning มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การเรียนรู้การตั้งคำถาม 2) การเรียนรู้การแสวงหาความรู้ 3) การเรียนรู้การสร้างความรู้ 4) การเรียนรู้เพื่อการสื่อสาร และ 5) การเรียนรู้โดยการตอบแทนสังคมและเผยแพร่ความรู้ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านคลอง 24 จำนวน 21 คนโดยใช้วิธีสุ่มแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภาษาไทย แบบฝึกทักษะภาษาไทย และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบที (t-test) ผลการวิจัย พบว่า (1) นักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะสาระการเรียนรู้ภาษาไทย มีทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยสูงขึ้น มีคะแนนโดยรวมเฉลี่ยถึงร้อยละ 92.54 (2) แบบฝึกทักษะภาษาไทยของนักเรียน มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 82.03/87.86 (3) ทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย, แบบฝึกทักษะภาษาไทย, นักเรียนชั้นประถมศึกษา

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ทุกชาติย่อมมีเอกลักษณ์ประจำชาติ ซึ่งภาษาเป็นสมบัติทางวัฒนธรรมที่สำคัญ แสดงถึงเอกภาพและสร้างบุคลิกภาพของประชาชน ภาษาเป็นเครื่องมือในการติดต่อสื่อสารที่ช่วยสร้างความเข้าใจและความสัมพันธ์ที่ดี อีกทั้งยังสนับสนุนการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตในสังคมอย่างปกติสุข นอกจากนี้ ภาษาเป็นเครื่องมือในการศึกษาและเสริมสร้างประสบการณ์จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ ทำให้เกิดการพัฒนาความคิด การวิเคราะห์ และการวิจารณ์ ส่งผลให้เกิดการสร้างสรรค์งานที่ก้าวหน้าตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกและเทคโนโลยี อีกทั้งยังมีบทบาทในการพัฒนาอาชีพและความมั่นคงทางเศรษฐกิจของตนเอง สังคม และประเทศชาติ ภาษาแสดงถึงความสามารถทางปัญญาของบรรพบุรุษไทยในด้านวัฒนธรรมและเอกลักษณ์ที่เป็นมรดกของชาติ ซึ่งคนรุ่นหลังควรอนุรักษ์และสืบสานต่อไป (พิมลพร พงษ์ประเสริฐ, 2563)

การอ่านคือการรับรู้ความหมายจากตัวอักษรและสัญลักษณ์เพื่อทำความเข้าใจข้อมูล ความรู้ และแนวคิดต่าง ๆ ซึ่งเป็นกระบวนการสื่อสารที่สำคัญต่อการดำรงชีวิต แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก คือ การอ่านในใจเพื่อทำความเข้าใจและการอ่านออกเสียงเพื่อให้ผู้อื่นฟัง ประโยชน์ของการอ่านมีมากมาย เช่น การพัฒนาสมอง การลดความเครียด การเพิ่มพูนความรู้และทักษะ รวมถึงการให้ความบันเทิง การอ่านจึงเป็นทักษะที่จำเป็นในยุคที่วิทยาการและเทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว สังคมปัจจุบันเต็มไปด้วยข้อมูลข่าวสารที่ต้องการการอ่านเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องและการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ แม้จะมีเทคโนโลยีทันสมัย การอ่านยังคงมีความสำคัญและไม่สามารถถูกแทนที่ได้ โดยเฉพาะในยุคนี้ที่ต้องการทักษะการอ่านเพิ่มขึ้น เพื่อส่งเสริมการแสวงหาความรู้และพัฒนาสติปัญญา (วรรณี โสมประยูร,

2553) นอกจากนี้ การอ่านยังช่วยให้บุคคลเข้าใจสิ่งแวดล้อมและสังคมรอบตัว รวมถึงพัฒนาความรู้และการคิด วิเคราะห์ปัญหาสังคมและโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (จิรวัฒน์ เพชรรัตน์ และอัมพร ทองใบ, 2556)

การเขียนสะกดคำคือการนำตัวอักษรมาประกอบกันเป็นคำและพยางค์ที่ถูกต้องตามหลักภาษาไทย ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนในระดับประถมศึกษา ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ที่กำหนดให้ทักษะการอ่านเขียนเป็นสมรรถนะที่ต้องพัฒนา เพื่อให้นักเรียนสามารถสื่อสารทั้งการรับและส่งสาร รวมถึงการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ และความคิดของตนเอง เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเองและสังคม นอกจากนี้ การเขียนสะกดคำยังเป็นมาตรฐานและตัวชี้วัดในสาระการเรียนรู้วิชาภาษาไทยด้านการอ่านสะกดคำ ตามมาตรฐาน ท 4.1 ตัวชี้วัดที่ 2 หากนักเรียนไม่สามารถเขียนสะกดคำได้ จะส่งผลกระทบต่อการถ่ายทอดความคิดและความรู้สึกผ่านการเขียนรูปแบบอื่น ๆ ทำให้ผู้รับสารไม่เข้าใจข้อความที่สื่อออกมา ดังนั้น การเขียนจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการศึกษาวิชาความรู้ต่าง ๆ และทักษะการเขียนที่ดีจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีตามมา (กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

ด้วยความสำคัญของภาษาไทย ทักษะการอ่านและการเขียนจึงถูกบรรจุไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นในการรับสารและส่งสาร นอกเหนือจากทักษะการฟัง การดู และการพูด ทักษะการอ่านและการเขียนมีความสำคัญต่อการเรียนรู้ในทุกวิชาในหลักสูตร การอ่านออกเขียนได้จึงเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาตนเองและการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้น ปัญหาการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้จึงเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศ หากประชาชนมีปัญหาด้านการสื่อสาร การพัฒนาตนเองในวิชาอื่นหรือองค์ความรู้ใด ๆ จะเป็นไปได้ยาก (พัชรี สิทธา, 2561) กระทรวงศึกษาธิการจึงประกาศนโยบายปีการศึกษา 2558 เป็นปีปลอดนักเรียนอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ โดยเฉพาะนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ต้องอ่านออกเขียนได้ เป้าหมายคือร้อยละ 100 และโครงการพลิกโฉมโรงเรียน ป. 1 อ่านออกเขียนได้ใน 1 ปี ยังคงเป็นโครงการหลักที่มีการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง จากการทดสอบการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนในปีการศึกษา 2565 พบว่านักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 9 คน มีนักเรียนที่อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ 3 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 ซึ่งเกิดจากการไม่สามารถอ่านสะกดคำและคำที่มีสระประสมซับซ้อนได้ ส่งผลต่อการเขียนคำที่ไม่ถูกต้องตามหลักอักขรวิธี (สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ, 2566)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า การนำแบบฝึกทักษะมาใช้ในการเรียนการสอนมีผลต่อการพัฒนาทักษะทางภาษาของผู้เรียน เนื่องจากแบบฝึกต้องผ่านกระบวนการออกแบบ วิเคราะห์ และพัฒนาให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ กาญจนา ชลเกริกเกียรติ (2561) ชี้ให้เห็นว่า แบบฝึกทักษะคือแบบฝึกที่ครูสร้างขึ้นเพื่อให้นักเรียนทบทวนและฝึกฝนเนื้อหาที่เรียน เพื่อให้เกิดความเข้าใจและชำนาญในการใช้งานในสถานการณ์ต่าง ๆ นักเรียนมีทักษะการอ่านและเขียนดีขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแบบฝึกทักษะช่วยพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานได้สูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ พรพิมล ชูสอน และศิราวรรณ ภูงามดี (2563) ที่ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยในนักเรียนชั้น ป. 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ในการอ่านและเขียนของนักเรียนเพิ่มขึ้น และนิศาชล ใจตรง และคณะ (2565) พบว่า หลังการเรียนด้วยแบบฝึกทักษะ นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ด้วยความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้มีความสนใจจะหาวิธีพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป. 1 โรงเรียนบ้านคลอง 24 โดยใช้แบบฝึกทักษะเพื่อพัฒนาการอ่านและเขียนสะกดคำพื้นฐานของนักเรียน และเป็นนวัตกรรมทางการศึกษาที่จะช่วยให้การสอนภาษาไทยของครูเกิดประสิทธิภาพประสิทธิผลได้อย่างสะดวกและเกิดเป็นประโยชน์สูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาทักษะการเขียนและอ่านคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป. 1 โรงเรียนบ้านคลอง 24 โดยใช้แบบฝึกทักษะภาษาไทย
2. เพื่อสร้างแบบฝึกทักษะภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป. 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80
3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการเขียนและอ่านคำพื้นฐานภาษาไทยก่อนและหลังใช้แบบฝึกของนักเรียนชั้น ป. 1

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้วิธีวิจัยกึ่งทดลอง (Quasi-experimental research) โดยดำเนินการ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้น ป. 1 ถึง ป. 6 โรงเรียนบ้านคลอง 24 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก รวม 6 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมด จำนวน 145 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้น ป. 1 โรงเรียนบ้านคลอง 24 จำนวน 1 ห้องเรียน มีนักเรียนทั้งหมด 21 คน ได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูลซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สอนในห้องนี้

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้เรื่องการเขียนและอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้น ป. 1 ทั้งหมด 12 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง โดยได้นำแผนฯ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของแผน และพบว่าแผนการจัดการเรียนรู้นี้มีความเหมาะสมในระดับมาก ซึ่งมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45

2.2 แบบฝึกทักษะสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป. 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ฝึกปฏิบัติด้านการเขียนและอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย จำนวน 12 ชุด และได้นำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อประเมินค่าความเหมาะสมของแผน และจากการศึกษาพบว่าได้ค่าความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ย 4.49

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ เป็นแบบเลือกตอบชนิด 3 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นได้นำไปเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องและข้อเสนอแนะ จากนั้นได้นำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญทุกท่านมาปรับปรุงแก้ไข และได้นำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนฉบับสมบูรณ์ไปทดลองใช้กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มที่ผู้วิจัยทำการทดลอง แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกรายข้อโดยวิธีของ KR-20 แล้วคัดเลือกข้อสอบที่มีค่าอำนาจจำแนก 0.20-1.00 และค่าความยากง่ายระหว่าง 0.20–0.80 จำนวน 30 ข้อ ซึ่งแบบทดสอบทั้งฉบับมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.810

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 นักเรียนชั้น ป. 1 มีความสามารถในการเขียนและอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย อยู่ในระดับมาก

3.2 แบบฝึกทักษะภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป. 1 โรงเรียนบ้านคลอง 24 มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

3.3 นักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะภาษาไทยมีทักษะการเขียนและอ่านคำพื้นฐานภาษาไทยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยขอหนังสือเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 ผู้วิจัยนำส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการวิจัยกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบ้านคลอง 24 เสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคลอง 24

4.3 ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยทำการจัดการเรียนการสอนตามแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยการใช้แบบฝึกทักษะสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ตามลำดับขั้นตอนของแผน

4.4 ผู้วิจัยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะภาษาไทยมีทักษะการเขียนและอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย บันทึกผลการเรียนรู้พร้อมเก็บคะแนนจากการทดสอบประจำบทเรียนจนครบทุกแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

4.5 เมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ทั้ง 12 แผนที่เตรียมไว้แล้ว ผู้วิจัยให้นักเรียนทำการทดสอบหลังเรียน (Post–test) โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากนั้นทำการตรวจให้คะแนนแล้วบันทึกคะแนนเก็บไว้ใช้วิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

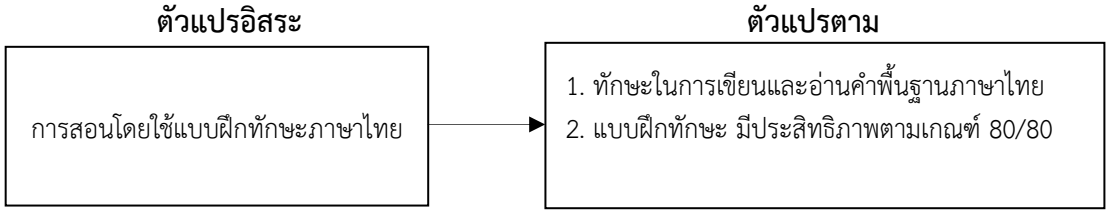
5.1 วิเคราะห์ทักษะการเขียนและอ่านคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียน โดยใช้ค่าความถี่และร้อยละ

5.2 วิเคราะห์ประสิทธิภาพของแบบฝึกทักษะภาษาไทย ตามเกณฑ์ 80/80

5.3 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน โดยใช้สถิติ t-test Dependent

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยโดยใช้แนวคิดการเรียนรู้โดยการปฏิบัติ (Learning by doing) จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบ Active Learning แบบ 5 ขั้นตอน (5 Steps) ตามแนวคิดของ Dewey (1986) เพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียนโดยใช้โดยใช้แบบฝึกทักษะภาษาไทย ตามตัวแปร ดังนี้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ทักษะการเขียนและอ่านคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป. 1 โรงเรียนบ้านคลอง 24 โดยใช้แบบฝึกทักษะภาษาไทย

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ทักษะการเขียนและอ่านคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป. 1 โดยใช้แบบฝึกทักษะสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนบ้านคลอง 24

นักเรียน คนที่	ผลคะแนน			ค่าร้อยละ	เกณฑ์ที่ตั้งไว้ ร้อยละ 60
	คะแนนการอ่าน (15 คะแนน)	คะแนนการเขียน (15 คะแนน)	คะแนนรวม (30 คะแนน)		
1	14	14	28	93.33	ผ่าน
2	13	12	25	83.33	ผ่าน
3	14	13	27	90.00	ผ่าน
4	15	14	29	96.67	ผ่าน
5	12	15	27	90.00	ผ่าน
6	14	15	29	96.67	ผ่าน
7	14	14	28	93.33	ผ่าน
8	14	14	28	93.33	ผ่าน
9	13	15	28	93.33	ผ่าน
10	14	14	28	93.33	ผ่าน
11	15	14	29	96.67	ผ่าน
12	14	13	27	90.00	ผ่าน
13	13	13	26	86.67	ผ่าน
14	15	14	29	96.67	ผ่าน
15	14	14	28	93.33	ผ่าน
16	15	15	30	100.00	ผ่าน
17	14	15	29	96.67	ผ่าน
18	14	14	28	93.33	ผ่าน
19	13	14	27	90.00	ผ่าน
20	12	13	25	83.33	ผ่าน
21	14	14	28	93.33	ผ่าน
เฉลี่ยร้อยละ	**13.81**	**13.95**	**27.76**	**92.54**	**ผ่าน**

จากตาราง 1 พบว่า นักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะภาษาไทย มีทักษะการเขียนและอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย ได้คะแนนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 60 โดยรวมเฉลี่ยร้อยละ 92.54

2. ผลการสร้างแบบฝึกทักษะภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป. 1 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพแบบฝึกทักษะการการเขียนและอ่านสะกดคำของนักเรียนชั้น ป. 1 ตามเกณฑ์ 80/80

รายการ	n	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	$\overline{X}$	S.D.	ร้อยละ
ระหว่างเรียน	21	110	2,067	4.30	0.24	82.03
หลังเรียน	21	20	159	7.57	1.16	87.86

จากตารางที่ 2 พบว่า แบบฝึกทักษะภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป. 1 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 82.03/87.86 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะการเขียนและอ่านคำพื้นฐานภาษาไทยก่อนและหลังใช้แบบฝึกของนักเรียนชั้น ป. 1

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยก่อนและหลังใช้แบบฝึกทักษะสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียน ก่อนและหลังเรียน

คะแนน	จำนวน	คะแนนเต็ม	$\overline{X}$	S.D.	$\sum D$	$\sum D^2$	t	Sig.
หลังเรียน	21	20	17.57	1.16	223	49729	41.919	.000**
ก่อนเรียน	21	20	6.95	1.49				

หมายเหตุ: *Sig. ≤ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนมีทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (t = 41.919, Sig. = 0.000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

อภิปรายผล

นักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะภาษาไทย มีทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย มีคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 92.54 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ ร้อยละ 60 ทั้งนี้เนื่องมาจากแผนการจัดการเรียนรู้และแบบฝึกทักษะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความเหมาะสมเพราะผ่านผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาและมีการปรับปรุงแก้ไขได้อย่างถูกต้องสมบูรณ์แล้ว ทำให้มีความเหมาะสมกับนักเรียนชั้น ป. 1 ทำให้นักเรียนมีทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยสูงขึ้นซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชรี สิทธา (2561) พบว่า หลังจากผู้เรียนที่เรียนด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน มีทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย เฉลี่ยร้อยละ 92.78 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่วางไว้ร้อยละ 60 และงานวิจัยของ จรัสศรี มีแก้ว (2566) พบว่า นักเรียนทำแบบฝึกอ่านคำบัญชีพื้นฐาน ครั้งที่ 1 นักเรียนอ่านได้ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน ก่อนการใช้แบบฝึกการอ่านได้คะแนนร้อยละ 56.67 หลังการใช้แบบฝึกอ่านคำพื้นฐานทำแบบทดสอบการอ่านได้คะแนนร้อยละ 88.18 ครูให้นักเรียนได้ฝึกอ่านคำที่นักเรียนยังอ่านไม่ได้ฝึกอ่านซ้ำย้ำทวน โดยให้กลับไปฝึกอ่านที่บ้านและให้เพื่อนที่อ่านออกช่วยในการฝึกอ่านหลาย ๆ ครั้ง ผลที่ได้นักเรียนอ่านได้ถูกต้องเกินเกณฑ์มาตรฐานที่ครูกำหนด แสดง ว่าการฝึกทักษะการอ่านโดยใช้แบบฝึกการอ่านทำให้นักเรียนทั้ง 33 คน มีทักษะในการอ่านคำบัญชีคำพื้นฐานดีขึ้น

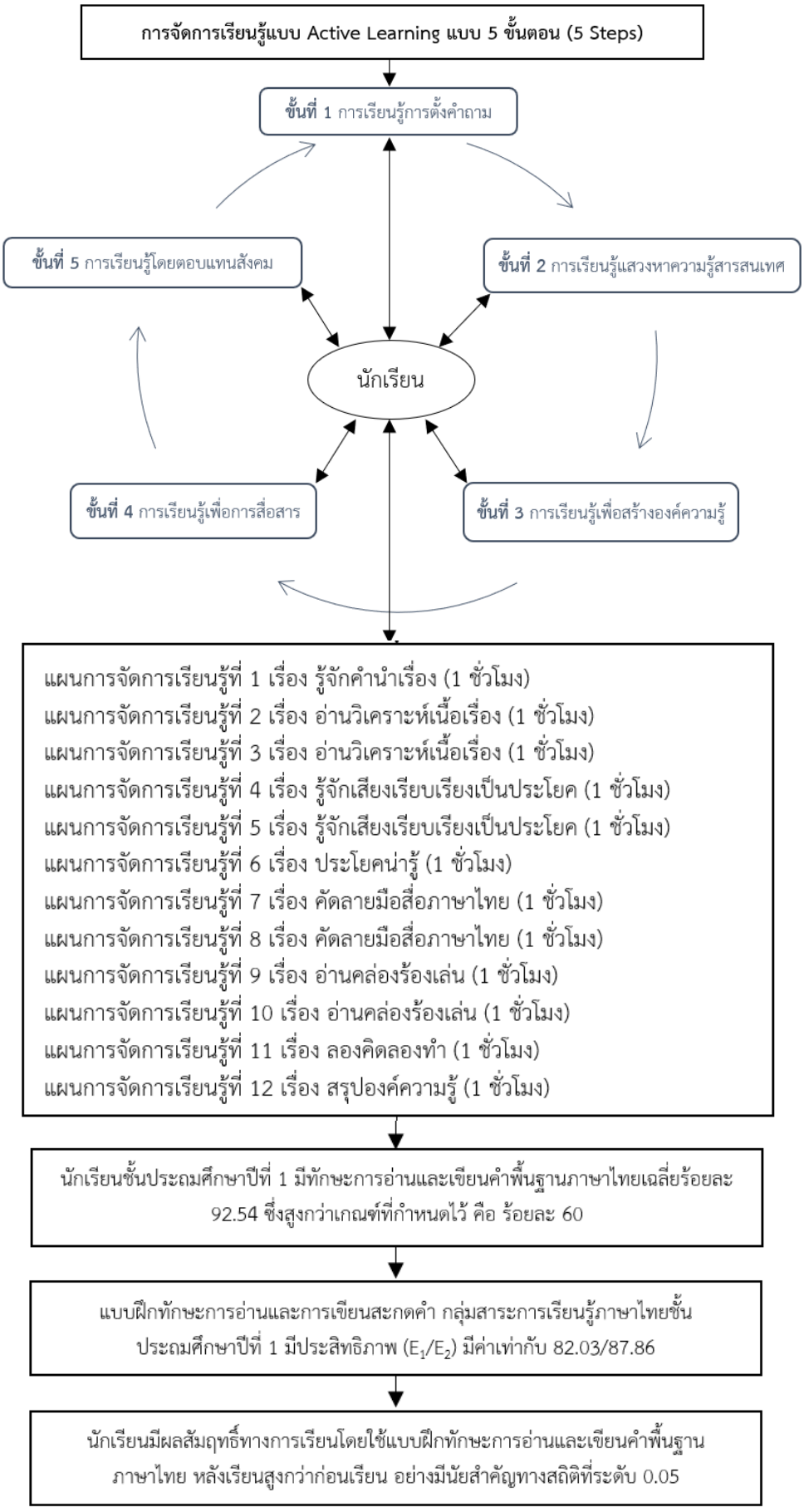
แบบฝึกทักษะภาษาไทยของนักเรียนมีประสิทธิภาพ 82.03/87.86 ซึ่งเป็นตามเกณฑ์ 80/80 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากแบบฝึกทักษะภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป. 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอนการสร้าง โดยได้ศึกษาหลักสูตร วิเคราะห์และศึกษาวิธีการสร้างตามขั้นตอน ทั้งยังนำแบบฝึกทักษะที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาให้คำแนะนำปรับปรุงและแก้ไขก่อนนำไปทดลองใช้เพื่อหาคุณภาพเพื่อให้แบบฝึกทักษะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีคุณภาพก่อนที่จะนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง จึงทำให้แบบฝึกทักษะนี้มีประสิทธิภาพ ซึ่งนักเรียนได้เรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง จนเกิดการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของเพิ่มพูน โพธิ์นิล และชวนพิศ รักษาพวก (2565) พบว่า แผนการเรียนรู้แบบร่วมมือ

ร่วมกับแบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป. 1 มีประสิทธิภาพ 86.75/84.12 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด 80/80

นักเรียนมีทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (t = 41.919, Sig. = 0.000) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 ทั้งนี้เนื่องมาจากแบบฝึกทักษะการอ่านและการเขียนสะกดคำภาษาไทยพื้นฐานที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น สามารถนำมาใช้เสริมสร้างทักษะการอ่านเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป. 1 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่ฝึกมากยิ่งขึ้นจึงทำให้นักเรียนมีผลการเรียนสูงขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของเพิ่มพูน โพธิ์นิล และชวนพิศ รักษาพวก (2565) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับแบบฝึกทักษะของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และผลการอ่านและการเขียนภาษาไทยด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับแบบฝึกทักษะของนักเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

องค์ความรู้ใหม่

กิจกรรมการเรียนรู้ (จัดการเรียนรู้ในรูปแบบ Active Learning แบบ 5 ขั้นตอน (5 Steps) ทำให้ผู้วิจัยมีความรู้ความเข้าในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้การอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย สำหรับนักเรียนชั้น ป. 1 จำนวน 12 แผน แผนละ 1 ชั่วโมง รวม 12 ชั่วโมง สามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อใช้ฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาทักษะด้านการอ่านและการเขียนคำสำหรับผู้เรียนที่เริ่มหัดอ่านเขียนได้เป็นอย่างดีถูกต้องตามหลักวิชาการ อีกทั้งยังสามารถสร้างแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางด้านการอ่านและการเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย สำหรับผู้เรียนในชั้นประถมศึกษาได้ครบทุกตัวชี้วัดซึ่งเป็นแบบทดสอบแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 3 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ แบ่งเป็น 3 ชุด ได้แก่ การอ่านคำ จำนวน 10 ข้อ การเขียนคำ จำนวนนวน 10 ข้อ และการอ่านเขียนคำ จำนวนนวน 10 ข้อ และในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามแผนการจัดกิจกรรมฯ ครูควรจัดเตรียมชุดฝึกทักษะให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน ควรให้เวลานักเรียนในการคิดและฝึกแก้ปัญหาในชุดฝึกให้มากที่สุด และให้นักเรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนด้วย คอยกำกับติดตามดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด เพื่อให้คำแนะนำ ช่วยเหลือนักเรียนที่ประสบปัญหาและคอยควบคุมเวลาในการทำกิจกรรม รวมถึงความประพฤติของนักเรียนในระหว่างเรียน เพื่อให้การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สามารถมอบหมายให้นักเรียนที่ขาดเรียน ซึ่งเรียนและทำกิจกรรมไม่ทันเพื่อน ๆ ให้นำชุดกิจกรรมการเรียนนี้ไปใช้สอนซ่อมเสริม หรือให้นักเรียนนำไปศึกษาเรียนรู้ได้ด้วยตนเองในยามว่าง ทั้งยังเป็นการทบทวนความรู้ได้เป็นอย่างดี ตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 แผนภาพองค์ความรู้ที่ได้รับ

สรุปผลการวิจัย

นักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกทักษะภาษาไทย มีทักษะการเขียนและอ่านคำพื้นฐานภาษาไทย ได้คะแนนผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 60 โดยรวมเฉลี่ยร้อยละ 92.54 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

แบบฝึกทักษะภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป. 1 มีประสิทธิภาพ (E_1/E_2) เท่ากับ 82.03/87.86 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

นักเรียนมีทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน (t = 41.919, Sig. = 0.000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะสาระภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป. 1 เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียน ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมให้ครูศึกษาวิธีการสอนต่าง ๆ ให้หลากหลายและทำการจัดสัมมนาเชิงปฏิบัติการให้ครูสามารถนำมาใช้กับนักเรียนได้อย่างเชี่ยวชาญ โดยเฉพาะการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ใช้แบบฝึกทักษะสาระภาษาไทย เพราะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนเรียนรู้ร่วมกัน รู้จักการทำงานเป็นทีมผ่านกระบวนการฝึกปฏิบัติจริง

1.2 ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ครูควรให้ความสำคัญกับผู้เรียนโดยดูแลนักเรียนให้ทั่วถึง ควรให้เวลานักเรียนในการคิดและฝึกแก้ปัญหาในชุดฝึกให้มากที่สุด และให้นักเรียนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อนด้วย

1.3 ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้กับนักเรียนชั้น ป. 1 เพื่อการพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกทักษะสาระภาษาไทยของ ครูผู้สอนควรจัดเตรียมชุดฝึกทักษะให้เพียงพอกับจำนวนนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาหรือทำการวิจัยเชิงเปรียบเทียบเกี่ยวกับการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้แบบฝึกทักษะร่วมกับวิธีการสอนแบบอื่น ๆ เพื่อยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้น ป. 1

2.2 ควรทำการวิจัยแบบ R & D เพื่อสร้างเครื่องมือการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนการเรียนรู้ของนักเรียนเชิงประจักษ์ และเหมาะสมกับนักเรียนในพื้นที่ต่าง ๆ

2.3 ควรศึกษาหาวิธีการสอนที่เหมาะกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและความสามารถของผู้เรียนที่ต้องเรียนรวมในห้องเรียนเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กาญจนา ชลเกริกเกียรติ. (2561). *การพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยโดยใช้แบบฝึกทักษะสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1*. (รายงานการวิจัย). สุราษฎร์ธานี: โรงเรียนวัดบ่อมะปริง.

จรัสศรี มีแก้ว. (2566). *การพัฒนาทักษะการอ่านคำศัพท์พื้นฐานของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1/1 โดยวิธีการสอนอ่านสะกดคำร่วมกับการเขียนตามคำบอกและการแต่งประโยคโรงเรียนอินทรัมพรรย์อนุสรณ์*. สมุทรปราการ: โรงเรียนอินทรัมพรรย์อนุสรณ์ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ประถมศึกษาประถมศึกษาสมุทรปราการ เขต 1.

จิรวัฒน์ เพชรรัตน์ และ อัมพร ทองใบ. (2556). *การอ่านและการเขียนทางวิชาการ (Aczdemic Reading And Writing)*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

นิศาชล ใจตรง, ทัศนา ประสานตรี, เอนก นรสาร, วโรทัย สิริเศรณี และ อ้อมทิพย์ มาลีลัย. (2565). การพัฒนาแบบฝึกทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครพนม เขต 2. *วารสารวิชาการ หลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 14*(41), 1–6.

พรพิมล ชูสอน และ ศิราวรรณ ภูงามดี. (2563). การพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทย โดยใช้แบบฝึกทักษะการเรียนรู้ภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2. *Journal of Buddhist Education and Research, 6*(2), 61-72.

พัชรี สิทธา. (2561). *การพัฒนาทักษะการอ่านและเขียนคำพื้นฐานภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้การเรียนรู้ที่ใช้สมองเป็นฐาน*. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่).

พิมลพร พงษ์ประเสริฐ. (2563). *การพัฒนาความสามารถด้านการอ่านและการเขียนสะกดคำของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบของฮันเตอร์ร่วมกับแบบฝึกทักษะ*. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

เพิ่มพูน โพธิ์นิล และ ชวนพิศ รักษาพวก. (2565). การพัฒนาการอ่านและการเขียนภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมกับแบบฝึกทักษะ. *วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร, 14*(41), 9-17.

วรรณี โสมประยูร. (2553). *เทคนิคการสอนภาษาไทย*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.

สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงศึกษาธิการ. (2566). *ดัชนีทางการศึกษาระดับภาค 1–18*. สืบค้นจาก http://mis.moe.go.th/wp-content/uploads/2023/11/ดัชนีทางการศึกษา-2566-.pdf.

Dewey, J. (1986). Experience and Education. *The Educational Forum, 50*, 241-252.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 99-112.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Factors Influencing the Implementation of the 50 Districts 50 Hospitals Policy: A Case Study of the Strategy and Planning Division

Wanravee Kongsatianrapap[1*] and Srirath Gohwong[2]

[1] *Graduate student, Major in public administration, Department of political science, Faculty of Social Science, Kasetsart University, Thailand*

[2] *Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Thailand*

* *Corresponding author. E-mail: wanravee.k@ku.th*

ABSTRACT

This study examined 1) the implementation process of the "50 Districts, 50 Hospitals in Bangkok and the Metropolitan Area" policy within the Strategy and Planning Division, Department of Medical Services, in 2024, and 2) the key factors influencing its successful implementation. A qualitative research design was employed. Data were collected through in-depth interviews with 15 purposively selected key informants from the Strategy and Planning Division, including executives, policy and planning analysts, and experienced personnel involved in policy formulation, implementation, and monitoring. In addition, relevant policy documents were reviewed. The interview and documentary data were analyzed using reflexive thematic analysis guided by a policy implementation framework. The findings reveal a structured and continuous implementation process comprising five stages: national policy formulation, operational planning, monitoring and evaluation, policy communication, and inter-organizational integration. Six major factors were found to affect implementation success: policy clarity, effective communication, organizational capacity, administrative mechanisms, good governance, and public support. The study highlights the critical role of the Strategy and Planning Division as a strategic intermediary that bridges central policy direction with local action. This role integrates formal authority, technical expertise, coordination functions, and discretionary capacity to manage cross-agency collaboration. The findings suggest that policy design should integrate clear operational guidelines, systematic communication strategies, strengthened inter-organizational mechanisms, and a shared data system to support evidence-based decision-making and sustainable service delivery.

Keywords: Success, Policy Implementation, Public Health Administration, Strategy and Planning Division, Department of Medical Services

Received: 1 December 2025;
Revised: 4 March 2026;
Accepted: 15 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการนำนโยบาย 50 เขต 50 โรงพยาบาล ไปปฏิบัติ: กรณีกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์

วัลรวี คงเสถียรภาพ[1*] และ ศรีรัฐ โกวงศ์[2]

[1] *หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย*

[2] *ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: wanravee.k@ku.th*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) กระบวนการการนำนโยบายโรงพยาบาล กทม. 50 เขต 50 โรงพยาบาล และปริมณฑล ไปปฏิบัติ ในกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ พ.ศ. 2567 และ 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายดังกล่าวไปปฏิบัติ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 15 คน โดยกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้ (1) ผู้บริหารระดับผู้อำนวยการที่มีประสบการณ์บริหารหรือรับผิดชอบการจัดทำแผนปฏิบัติการตามนโยบาย (2) นักวิเคราะห์นโยบายและแผนหรือนักวิชาการที่มีประสบการณ์ด้านยุทธศาสตร์หรือนโยบายไม่น้อยกว่า 5 ปี และมีบทบาทในการจัดทำหรือขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการ (3) บุคลากรที่มีประสบการณ์ทำงานในกรมการแพทย์มากกว่า 5 ปี และมีส่วนร่วมในการติดตามหรือขับเคลื่อนนโยบาย และ (4) ยินยอมเข้าร่วมการสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นบุคลากรกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ ร่วมกับการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ มีลักษณะเป็นระบบและต่อเนื่อง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอนได้แก่ การกำหนดนโยบายระดับชาติ การวางแผนและจัดทำแผนปฏิบัติการ การติดตามประเมินผล การสื่อสารและเผยแพร่นโยบาย และการบูรณาการความร่วมมือของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติ มี 6 ปัจจัยหลัก ได้แก่ ความชัดเจนของนโยบาย การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สมรรถภาพของหน่วยงาน กลไกการบริหารราชการ ธรรมาภิบาล และการสนับสนุนของสาธารณะ ผลการศึกษายังสะท้อนบทบาทสำคัญของกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ ในฐานะตัวกลางเชิงยุทธศาสตร์ ที่ทำหน้าที่เชื่อมโยงนโยบายจากส่วนกลางไปสู่การปฏิบัติในพื้นที่ โดยอาศัยอำนาจหน้าที่ ความเชี่ยวชาญ และดุลยพินิจร่วมกัน ข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ ภาครัฐควรออกแบบนโยบายพร้อมแนวทางปฏิบัติในระดับพื้นที่ตั้งแต่ระยะต้น พัฒนาแผนการสื่อสารอย่างเป็นระบบ เสริมการทำงานแบบเครือข่าย และลงทุนในระบบฐานข้อมูลกลางที่เชื่อมโยงกันเพื่อสนับสนุนการตัดสินใจด้วยหลักฐานเชิงประจักษ์

คำสำคัญ: ความสำเร็จ, การนำนโยบายไปปฏิบัติ, การบริหารสาธารณสุข, กองยุทธศาสตร์และแผนงาน, กรมการแพทย์

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 ได้สะท้อนข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของระบบสาธารณสุขในกรุงเทพมหานครอย่างชัดเจน โดยเฉพาะปัญหาความเหลื่อมล้ำในการเข้าถึงบริการทางการแพทย์ ข้อมูล ณ ปี พ.ศ. 2566 กรุงเทพมหานครมีโรงพยาบาลเพียง 114 แห่ง หรือเฉลี่ยเพียง 3.95 เตียงต่อประชากร 1,000 คน (กระทรวงสาธารณสุข, 2566) ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศในกลุ่มองค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) ที่ 4.3 เตียงต่อประชากร 1,000 คน (OECD, 2023) กระทรวงสาธารณสุขจึงได้ประกาศนโยบายโรงพยาบาล กทม. 50 เขต 50 โรงพยาบาล และปริมณฑล ในปี พ.ศ. 2567 เพื่อกระจายบริการสุขภาพให้ครอบคลุม

นโยบายโรงพยาบาล กทม. 50 เขต 50 โรงพยาบาลและปริมณฑล มีเป้าหมายเพื่อเพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพของประชาชนในเขตกรุงเทพมหานครและพื้นที่ปริมณฑล โดยกำหนดให้แต่ละเขตมีหน่วยบริการระดับโรงพยาบาลของรัฐที่สามารถให้บริการพื้นฐานและเฉพาะทางตามความจำเป็นของประชาชนในพื้นที่ นโยบายดังกล่าวครอบคลุมการก่อสร้าง

โรงพยาบาลใหม่ การยกระดับศักยภาพโรงพยาบาลเดิม การจัดสรรบุคลากรทางการแพทย์ การพัฒนาระบบส่งต่อผู้ป่วย และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ เป็นหน่วยงานหลักที่ขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวในระดับกรม มีบทบาทสำคัญในการจัดทำนโยบายการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงวิชาการ การกำหนดตัวชี้วัด และการติดตามประเมินผล ตลอดจนการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

อย่างไรก็ตามกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ ไม่เคยมีการศึกษาวิจัยนโยบายนี้มาก่อน ในครั้งนี้ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะต้องการข้อมูลเชิงลึก ซึ่งมุ่งวิเคราะห์กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติตามกรอบทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ โดยพิจารณามิติบนลงล่าง คือ ความชัดเจนของนโยบาย และการสื่อสารนโยบาย มิติดุลยพินิจของผู้ปฏิบัติระดับล่าง คือ สมรรถนะของหน่วยงาน และการบริหารราชการ และมิติการบูรณาการเชิงธรรมาภิบาล คือ ธรรมาภิบาลอีกทั้งได้รับอิทธิพลจากบริบทเชิงโครงสร้างและสังคม คือ ตัวแปรการสนับสนุนของสาธารณะ อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเกี่ยวกับการนำนโยบายไปปฏิบัติที่มีอยู่ยังไม่อธิบายการปฏิสัมพันธ์ระหว่างคำสั่งจากบนลงล่าง ถูกแปลงสู่การปฏิบัติในระดับกองอย่างไร ก่อนจะเข้าสู่กลไกการประสานงานระหว่างหน่วยงาน การติดตามและประเมินผล และย้อนกลับมาเป็นวงจรการปรับปรุงผลการดำเนินงาน ภายใต้การบริหารราชการของไทย ซึ่งเป็นช่องว่างเชิงทฤษฎีที่การศึกษานี้มุ่งเติมเต็ม กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ เป็นหน่วยศึกษาหลักในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บและวิเคราะห์ข้อมูลในช่วงปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 (ตุลาคม 2566 – กันยายน 2567) ครอบคลุมพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ดังนั้น การศึกษาครั้งนี้มีความสำคัญทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ ในเชิงทฤษฎี งานวิจัยนี้มุ่งขยายการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีการนำนโยบายไปปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับบริบทของการบริหารราชการของไทย โดยเสนอกรอบแนวคิดเชื่อมโยงระหว่างมิติบนลงล่าง ล่างขึ้นบน และแบบผสมผสานเข้าด้วยกัน ส่วนในเชิงปฏิบัติ ผลการศึกษาสามารถใช้เป็นแนวทางให้กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์และหน่วยงานในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข พัฒนากลไกการบริหารนโยบาย การติดตามประเมินผล และการประสานงานข้ามหน่วยงาน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการดำเนินนโยบายสาธารณสุขในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการการนำนโยบายโรงพยาบาล กทม. 50 เขต 50 โรงพยาบาล และปริมณฑลไปปฏิบัติในกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ พ.ศ. 2567
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายโรงพยาบาล กทม. 50 เขต 50 โรงพยาบาล และปริมณฑลไปปฏิบัติ ในกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ พ.ศ. 2567

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีวิจัยเอกสารและสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interviews) การศึกษานี้ดำเนินการระหว่างเดือนตุลาคม พ.ศ. 2566 ถึงกันยายน พ.ศ. 2567 การศึกษานี้มุ่งวิเคราะห์กระบวนการนำนโยบายในระดับกองยุทธศาสตร์และแผนงาน ซึ่งทำหน้าที่เป็นหน่วยงานตัวกลาง ระหว่างระดับนโยบายส่วนกลางและระดับพื้นที่ โดยมิได้มุ่งเก็บข้อมูลจากผู้ปฏิบัติในโรงพยาบาลระดับพื้นที่โดยตรง ดังนั้นข้อค้นพบจึงสะท้อนมุมมองเชิงยุทธศาสตร์และการออกแบบเชิงระบบ มากกว่าการประเมินผลการดำเนินงานในระดับพื้นที่ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลประกอบด้วยบุคลากรกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ จำนวน 15 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการที่ปรึกษา และนักวิเคราะห์นโยบายและแผน ผู้วิจัยคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลด้วยวิธีการเจาะจง (purposive sampling) เน้นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการนำนโยบายไปปฏิบัติ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview) ที่ออกแบบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ก่อนดำเนินการสัมภาษณ์จริง ผู้วิจัยได้ทดลองใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูล 2 ราย ซึ่งมีคุณสมบัติและประสบการณ์ใกล้เคียงกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความชัดเจนของคำถาม ลำดับประเด็น และระยะเวลาการสัมภาษณ์ในแต่ละหัวข้อ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การเก็บข้อมูลภาคสนาม ผู้วิจัยได้ดำเนินการขออนุญาตอย่างเป็นทางการจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยประสานงานและนัดหมายการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 15 ราย การสัมภาษณ์แต่ละครั้งใช้เวลาประมาณ 60–90 นาที ภายใต้ขั้นตอนที่เป็นระบบ ได้แก่ การชี้แจงรายละเอียดและวัตถุประสงค์การวิจัย การขอความยินยอมในการบันทึกเสียง ตลอดจนการจดบันทึกภาคสนามประกอบการสัมภาษณ์ จากนั้นผู้วิจัยได้ถอดความการสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ (verbatim transcription) และตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล โดยอาศัยการพิจารณาร่วมจากบุคลากรในหน่วยงานเดียวกับผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือของการตีความและการใช้รหัสข้อมูล เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคลากรในหน่วยงานเดียวกับผู้กำกับนโยบาย ผู้วิจัยตระหนักถึงความเสี่ยงของอคติจากการรายงานตนเอง และแนวโน้มในการสะท้อนผลในเชิงบวก ดังนั้น ในกระบวนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้คำถามปลายเปิดที่เปิดโอกาสให้สะท้อนข้อจำกัดและอุปสรรคอย่างอิสระ

3.2 การเก็บข้อมูลจากเอกสาร ผู้วิจัยได้วิเคราะห์เอกสารชั้นรอง (secondary sources) ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ อาทิ หนังสือเชิญประชุมหารือ สรุปรายงานการประชุม เอกสารแผนปฏิบัติการขับเคลื่อนนโยบายมุ่งเน้นของกระทรวงสาธารณสุขและกรมการแพทย์ ประจำปี 2567 ตลอดจนรายงานความก้าวหน้าการดำเนินงานตามบริบทของกรมการแพทย์ในปีงบประมาณ 2567 เพื่อนำมาวิเคราะห์ และนำเสนอ

3.3 ระยะเวลา กระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมดใช้ระยะเวลาโดยประมาณ 4 เดือน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้แนวทางการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสะท้อนกลับ (Reflexive Thematic Analysis) (Braun & Clarke, 2006; Braun & Clarke, 2019) โดยใช้วิธีแบบนิรนัยในระดับความหมายเชิงปรากฏ (deductive–semantic approach) ภายใต้กรอบแนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติ เพื่อให้การตีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย การอ่านทำความเข้าใจข้อมูล สร้างรหัส จัดกลุ่มรหัส กำหนดคำสำคัญ และสังเคราะห์ผล พร้อมยกคำพูดตัวอย่างของผู้ให้สัมภาษณ์เพื่อสนับสนุนการตีความ

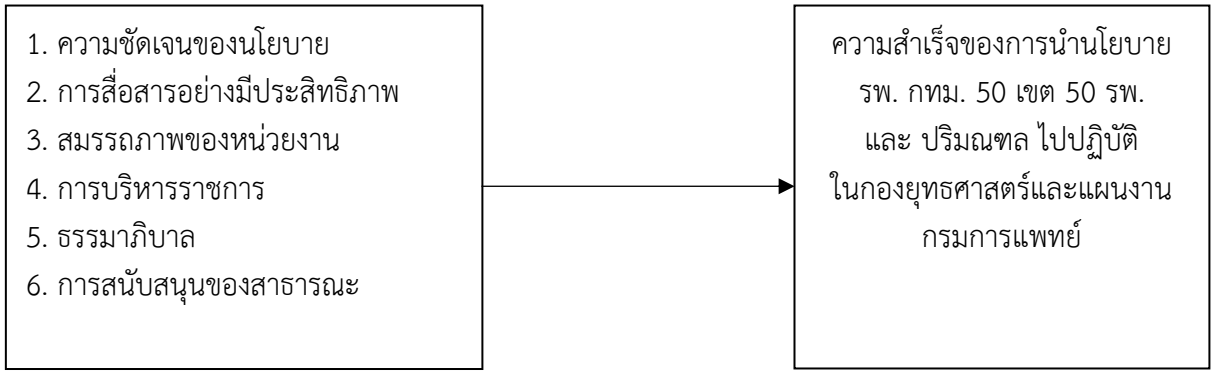
แม้การศึกษานี้ใช้คำว่า “ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ” ในเชิงแนวคิด การวิเคราะห์ไม่ได้มุ่งพิสูจน์ความสัมพันธ์เชิงเหตุผลในเชิงสถิติ หากเป็นการอธิบายความสัมพันธ์เชิงความหมาย กลไกเชิงกระบวนการ และเงื่อนไขเชิงบริบทที่ผู้ให้ข้อมูลรับรู้ว่าเอื้อต่อหรือจำกัดความสำเร็จของการนำนโยบายไปปฏิบัติในระดับกอง ทั้งนี้ ข้อค้นพบจึงควรถูกตีความในฐานะคำอธิบายเชิงบริบท ที่สะท้อนการรับรู้และประสบการณ์ของผู้มีบทบาทเกี่ยวข้อง มากกว่าการสรุปผลเชิงเหตุผลทั่วไปในระดับระบบบริการ

การสร้างความน่าเชื่อถือของงานวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามหลักของ Lincoln & Guba (1985) โดยใช้แนวคิดคุณภาพของข้อมูล (information power) (Malterud et al., 2016) เพื่ออธิบายความเพียงพอของกลุ่มตัวอย่าง (n = 15) และเสริมด้วยการจัดทำบันทึกการวิเคราะห์ทุกขั้นตอน (audit trail) พร้อมทั้งใช้การทวนสอบแบบสามเส้า (triangulation) หลายมิติ ได้แก่ การทวนสอบข้อมูลจากหลายแหล่ง โดยเปรียบเทียบข้อมูลจากการสัมภาษณ์และเอกสารราชการที่เกี่ยวข้อง การทวนสอบแบบหลายวิธี โดยใช้ทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึกและการวิเคราะห์เอกสาร การทวนสอบโดยนักวิจัยหลายคน โดยให้นักวิจัย 3 ท่าน ร่วมแลกเปลี่ยนมุมมองและสะท้อนความคิดร่วมกัน 2 รอบ เพื่อยืนยันความเหมาะสมของการตีความข้อมูลแทนการหาความสอดคล้องเชิงสถิติระหว่างผู้ให้รหัส เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญาของ Reflexive Thematic Analysis และการทวนสอบโดยใช้หลายทฤษฎี โดยเปรียบเทียบผลการวิเคราะห์กับทฤษฎีคลาสสิคและทฤษฎีร่วมสมัยมาเพื่อยืนยันความสมเหตุสมผล นอกจากนี้ ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความถูกต้องของผลการวิเคราะห์ข้อมูลบางส่วนกับผู้ให้สัมภาษณ์

เพื่อยืนยันความถูกต้องของการตีความ กระบวนการดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของการวิเคราะห์ (credibility) และยืนยันความสมเหตุสมผลของการตีความภายใต้กรอบการวิจัยเชิงคุณภาพ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยเสนอกรอบแนวคิดโดยแบ่งเป็น 3 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 ความสอดคล้องเชิงนโยบายจากบนลงล่าง ประกอบด้วยตัวแปรคือ ความชัดเจนของนโยบาย (Pressman & Wildavsky, 1973; Mazmanian & Sabatier, 1983) และการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ (Van Meter & Van Horn, 1975) มิติที่ 2 ดุลยพินิจขององค์กรในการแปลความนโยบาย ประกอบด้วยสมรรถภาพของหน่วยงาน (Berman, 1978) และกลไกการบริหารราชการ (Bardach, 1977) โดยประยุกต์แนวคิดดุลยพินิจของ Lipsky (1980) ในความหมายของการใช้ดุลยพินิจภายใต้ข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง เพื่ออธิบายกระบวนการตีความและออกแบบการปฏิบัติในหน่วยงานระดับหน่วยงานตัวกลาง ไม่ใช่ระดับผู้ปฏิบัติโดยตรง ซึ่งรวมถึงความยืดหยุ่นของหน่วยงานด้วย (Geyer & Cairney, 2015) และมิติที่ 3 การบูรณาการเชิงธรรมาภิบาล ประกอบด้วยตัวแปรธรรมาภิบาล ซึ่งครอบคลุมการประสานงานระหว่างเครือข่าย (Rhodes, 2012) ข้อมูลร่วมเพื่อการตัดสินใจ และการติดตามประเมินผลเพื่อการเรียนรู้ (Dunlop et al., 2018) โดยมีอำนาจเชิงสถาบันและการต่อรองทางการเมืองเป็นบริบทกำกับ (Grindle, 1980) กรอบแนวคิดนี้เสนอว่าความชัดเจนของนโยบาย และการสื่อสารนโยบายจากส่วนกลางอย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลต่อการแปลความนโยบายในระดับกอง จากนั้นสมรรถภาพของหน่วยงานรวมถึงดุลยพินิจ ส่งผลต่อการเพิ่มคุณภาพการประสานงานและการใช้ข้อมูลร่วมกัน และการติดตามประเมินผล จนนำไปสู่ข้อเสนอแนะในการปรับแผนนโยบายส่งกลับให้ส่วนกลาง ความสัมพันธ์เหล่านี้อาจมิได้เกิดขึ้นอย่างเป็นเส้นตรง แต่ได้รับอิทธิพลจากบริบทเชิงโครงสร้างและสังคมการทำงานของระบบราชการไทยด้วย คือตัวแปร การสนับสนุนของสาธารณะ (Van Meter & Van Horn, 1975; Mazmanian & Sabatier, 1983) อันเกิดจากการเข้ามามีส่วนร่วมของเครือข่ายผู้ที่เกี่ยวข้อง (Rhodes, 2012) จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น สามารถนำมาสร้างเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. กระบวนการนำนโยบายโรงพยาบาล กทม. 50 เขตฯ ในกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์

ผลการศึกษาพบว่า การนำนโยบายโรงพยาบาล กทม. 50 เขต 50 โรงพยาบาล และปริมณฑลไปสู่การปฏิบัติในกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ มีลักษณะเป็นกระบวนการที่เป็นระบบและต่อเนื่อง ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้

1.1 การกำหนดนโยบายระดับชาติ

กระบวนการเริ่มจากการจัดประชุมปรึกษาหารือร่วมระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาควิชาการ และผู้แทนภาคประชาชน เพื่อรวบรวมความคิดเห็นและกำหนดทิศทางนโยบายให้สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ ผลลัพธ์ด้านสุขภาพของประเทศ และความต้องการของประชาชน โดยกรมการแพทย์ได้รับมอบหมายให้เป็น หน่วยงานเจ้าภาพหลักในการขับเคลื่อนนโยบาย โรงพยาบาลกรุงเทพมหานคร 50 เขต 50 โรงพยาบาลและปริมณฑล เพื่อเพิ่มการเข้าถึงบริการสุขภาพและยกระดับคุณภาพโรงพยาบาลระดับเขตให้เท่าเทียมกัน

1.2 การวางแผนและจัดทำแผนปฏิบัติการ

หลังจากได้รับมอบหมาย กองยุทธศาสตร์และแผนงานดำเนินการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการด้านบริการทางการแพทย์ในแต่ละเขตของกรุงเทพมหานครอย่างละเอียด โดยใช้ข้อมูลเชิงพื้นที่และข้อมูลเชิงระบบจากหน่วยงานสาธารณสุขที่เกี่ยวข้อง จากนั้นกำหนด เป้าหมายเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ที่สามารถประเมินผลได้ เช่น จำนวนโรงพยาบาลที่จะก่อสร้างหรือปรับปรุง และระยะเวลาการดำเนินงาน พร้อมจัดทำ แผนปฏิบัติการ ระยะเวลา 1 ปี ที่ระบุรายละเอียดกิจกรรม ผู้รับผิดชอบ ระยะเวลา งบประมาณ และตัวชี้วัดความสำเร็จอย่างชัดเจน

1.3 การติดตามและประเมินผล

เมื่อแผนปฏิบัติการเริ่มดำเนินการ กองยุทธศาสตร์และแผนงานได้จัดระบบติดตามความก้าวหน้าและผลลัพธ์ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ เช่น จำนวนผู้ป่วยที่เข้ารับบริการ และข้อมูลเชิงคุณภาพ เช่น ความพึงพอใจของประชาชน รวมทั้งประเมินอุปสรรคและปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการดำเนินงาน ผลการติดตามถูกนำมาวิเคราะห์และเสนอข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแผนปฏิบัติการให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง

1.4 การสื่อสารและเผยแพร่นโยบาย

การสื่อสารนโยบายเป็นอีกองค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จ กองยุทธศาสตร์และแผนงานได้ดำเนินการสื่อสารนโยบายไปยังบุคลากรภายในหน่วยงานอย่างทั่วถึง ผ่านการประชุมชี้แจงแนวทางการดำเนินงาน ตลอดจนการเผยแพร่ข้อมูลสู่สาธารณะผ่านสื่อประชาสัมพันธ์ และเว็บไซต์ เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างหน่วยงานภาครัฐ ภาคประชาชน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่น ๆ

1.5 การบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน

ผลการศึกษาพบว่า ความสำเร็จของนโยบายเกิดจากการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในระดับต่าง ๆ ทั้งภายในกระทรวงสาธารณสุขและหน่วยงานภาคีภายนอก โดยมีการจัดตั้ง คณะทำงานร่วมเพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมกันอย่างเป็นระบบ รวมทั้งพัฒนา ฐานข้อมูลกลาง เพื่อใช้สนับสนุนการตัดสินใจเชิงนโยบายและการติดตามผลในระยะยาว

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายโรงพยาบาล กทม. 50 เขต 50 โรงพยาบาลและปริมณฑลไปปฏิบัติ ในกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์

สำหรับการศึกษานี้ “ความสำเร็จ” ในระดับกองยุทธศาสตร์และแผนงาน มิได้หมายถึงผลลัพธ์การให้บริการสุขภาพในระดับพื้นที่โดยตรง หากหมายถึงความสามารถในการกำหนดแผนปฏิบัติการที่มีความชัดเจน สามารถประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการตามกรอบเวลา และมีระบบติดตามประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ ความสำเร็จปรากฏผ่านการจัดทำแผนปฏิบัติการตามนโยบายโรงพยาบาล กทม. 50 เขต 50 โรงพยาบาลและปริมณฑล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567 แล้วเสร็จภายในกรอบเวลาที่กำหนดได้ตามกำหนด และมีการกำหนดกิจกรรม ผู้รับผิดชอบ และตัวชี้วัด

ความก้าวหน้าอย่างชัดเจน รวมทั้งมีการแต่งตั้งคณะทำงานร่วมระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำกับติดตามการดำเนินงานในแต่ละระยะ นอกจากนี้ จากข้อมูลการสัมภาษณ์พบว่ามีการนำผลการติดตามความก้าวหน้ามาใช้ในการปรับแผนอย่างต่อเนื่อง

ผลการศึกษาชี้ว่า ความสำเร็จของการนำนโยบายโรงพยาบาล กทม. 50 เขต 50 โรงพยาบาล และปริมณฑล ไปสู่การปฏิบัติในบริบทของกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ ขึ้นอยู่กับปัจจัย 6 ประการ ได้แก่ ความชัดเจนของนโยบาย การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สมรรถภาพของหน่วยงาน การบริหารราชการ ธรรมาภิบาลและการสนับสนุนของสาธารณะ แม้ปัจจัยทั้ง 6 ประการจะสอดคล้องกับกรอบแนวคิดการนำนโยบายไปปฏิบัติในวรรณกรรมคลาสสิก โดยเฉพาะประเด็นความชัดเจนของนโยบายและการสื่อสารที่สอดคล้องกับ Meter & Horn (1975) อย่างไรก็ตาม ข้อมูลจากการสัมภาษณ์สะท้อนพลวัตเชิงบริบทที่มิได้ปรากฏอย่างเด่นชัดในทฤษฎีคลาสสิก กล่าวคือ แม้นโยบายจะมีโครงสร้างชัดเจนในระดับเอกสาร แต่ในทางปฏิบัติยังต้องอาศัยการตีความและต่อรองภายในองค์กรหลายรอบก่อนกำหนดแนวทางดำเนินงาน ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนว่า “เป้าหมายมันชัด แต่รายละเอียดต้องมานั่งกำหนดกันใหม่” ประเด็นดังกล่าวชี้ให้เห็นว่ากระบวนการนำนโยบายมิได้ดำเนินไปอย่างเป็นเส้นตรงตามแบบจำลองเชิงโครงสร้าง หากเป็นกระบวนการเชิงพลวัตที่เกี่ยวข้องกับการปรับตัวภายใต้ข้อจำกัดเชิงทรัพยากรและบริบทเชิงสถาบัน ข้อค้นพบดังกล่าวจึงเสนอให้มองการนำนโยบายในบริบทหน่วยงานตัวกลางในฐานะกระบวนการเชิงต่อรอง มากกว่ากระบวนการเชิงสั่งการแบบลำดับขั้น แต่ละปัจจัยมีทั้งสนับสนุนและข้อจำกัดดังต่อไปนี้

2.1 ความชัดเจนของนโยบาย ผู้ให้ข้อมูลเห็นพ้องว่าแม้นโยบายมีภาพใหญ่ที่ชัดเจน แต่รายละเอียดเชิงปฏิบัติ คือ พื้นที่เป้าหมาย ลำดับความสำคัญ ขั้นตอน เวลา ตัวชี้วัด และเจ้าภาพผู้ปฏิบัติ ยังต้องอาศัยการตีความและออกแบบเพิ่มเติมโดยหน่วยปฏิบัติ โดยเฉพาะกองยุทธศาสตร์และแผนงาน ลักษณะการสั่งการแบบบนลงล่าง เร่งการขับเคลื่อนเชิงการเมืองและความคาดหวัง แต่ก่อให้เกิดช่องว่างข้อมูลในระยะต้น ส่งผลให้ต้องพัฒนาแผนปฏิบัติการ และตัวชี้วัด ควบคู่กับกลไกประสานงานและการปรับแผนแบบวงจร PDCA อย่างต่อเนื่อง ดังนั้น ความชัดเจนของนโยบายเป็นตัวแปรต้นที่กำหนดคุณภาพของการสื่อสาร การบูรณาการข้ามหน่วยงาน และการกำกับติดตาม หากกำหนดนิยาม ขอบเขต บทบาทไม่ชัดจะเพิ่มต้นทุนการแปลงสู่การปฏิบัติทันที

2.2 การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สารหลักของนโยบาย ได้แก่ วัตถุประสงค์ ขอบเขต ระยะเวลา ทรัพยากรจำเป็นต้องสื่อสารเชิงรุกอย่างสม่ำเสมอผ่านทั้งช่องทางออฟไลน์และออนไลน์ เพื่อลดความเข้าใจคลาดเคลื่อน ขณะเดียวกันการสื่อสารภายในองค์กรควรยกระดับจากช่องทางไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มไลน์ สู่การติดตาม และทวนสอบได้ รวมถึงบูรณาการแผนการสื่อสารไว้ในแผนปฏิบัติการหลัก พร้อมตัวชี้วัดการเข้าถึงและการมีส่วนร่วมของประชาชน ดังนั้นการสื่อสารที่ดีต้องเป็นสองทาง และมีความถี่และความต่อเนื่องที่เพียงพอ

2.3 สมรรถภาพของหน่วยงาน สมรรถภาพของหน่วยงานในฐานะหน่วยงานตัวกลางเชิงยุทธศาสตร์ กองยุทธศาสตร์และแผนงานมีบทบาทหลักด้านการวิเคราะห์ วางแผน และประสานงานมากกว่าการให้บริการโดยตรง โดยมีสมรรถภาพสำคัญดังนี้ มีต้นทุนด้านบุคลากรรุ่นใหม่ ทักษะหลากหลาย และวัฒนธรรมการทำงานเป็นทีม โดยใช้การระดมความคิดเห็นและภาวะผู้นำเพื่อทดแทนความต่างศักยภาพรายบุคคลความสามารถด้านวางแผนเชิงยุทธศาสตร์ จัดทำแผนปฏิบัติการ ประสานเครือข่าย และการติดตามประเมินผล เป็นจุดแข็งที่ผลักดันงานให้เดินหน้า อย่างไรก็ดี โครงสร้างข้อมูลสนับสนุน และหน้าจอประมวลผลภาพรวม (dashboard) นำเสนอข้อมูลแบบทันที ยังเป็นสิ่งที่ต้องเร่งพัฒนาเพื่อยกระดับประสิทธิภาพการตัดสินใจ สมรรถภาพเชิงคนและกระบวนการมีความพร้อมสูง แต่ต้องเสริมสมรรถภาพเชิงข้อมูลและเทคโนโลยีเพื่อให้วงจร PDCA คล่องตัวและแม่นยำ

2.4 กลไกการบริหารราชการ กองยุทธศาสตร์และแผนงาน จัดลำดับความสำคัญและจัดสรรทรัพยากรรองรับมีบทบาทเป็นศูนย์กลางวางแผน งบประมาณ ติดตาม รายงาน และเลขานุการคณะทำงานเชื่อมหลายภาคส่วน ทั้งกระทรวงสาธารณสุข กรุงเทพมหานคร จังหวัดปริมณฑล และหน่วยงานสังกัดอื่น อย่างไรก็ตาม ข้อจำกัดยังอยู่ที่กรอบเวลา อำนาจหน้าที่ข้ามองค์กร ระบบข้อมูลที่ยังไม่ทันเหตุการณ์ และความชัดเจนเชิงคำสั่งในบางช่วง ดังนั้น โครงสร้างการบริหาร

เอื้อต่อการขับเคลื่อน แต่ควรเสริมคณะทำงานร่วมที่มีอำนาจตัดสินใจ และกลไกข้อมูล รายงานแบบทันเหตุการณ์ เพื่อลดความล่าช้าและความซ้ำซ้อน

2.5 ธรรมาภิบาล การดำเนินงานยึดหลักคุณธรรม (ประชาชนเป็นศูนย์กลาง) นิติธรรม (ปฏิบัติตามกฎหมายระเบียบ) ความโปร่งใส (เปิดเผย ตรวจสอบได้) ความมีส่วนร่วม (เครือข่ายและประชาชนร่วมคิดร่วมทำ) ความรับผิดชอบ (กำหนดเจ้าภาพและรายงานผล) และความคุ้มค่า (ใช้ทรัพยากรเกิดผลสูงสุด โดยเน้นพัฒนาศักยภาพหน่วยบริการเดิมก่อนสร้างใหม่) ทั้งนี้ หลักคุณธรรม หลักมีส่วนร่วม หลักโปร่งใส และกลไกเสริมคือหลักความคุ้มค่า มีนิติธรรม ความรับผิดชอบผ่านกลไกติดตามประจำไตรมาส แผนเร่งด่วน ดังนั้น ธรรมาภิบาลแสดงให้เห็นถึงความชอบธรรมและความน่าเชื่อถือของนโยบาย ยิ่งระบบติดตามผลเข้มแข็ง ความโปร่งใสและความรับผิดชอบยิ่งเด่นชัด

2.6 การสนับสนุนของสาธารณะ สังคมรับรู้นโยบายเชิงบวกเพราะเพิ่มการเข้าถึงบริการ ลดภาระเดินทางและความแออัด โดยเฉพาะเขตที่ขาดโรงพยาบาลของรัฐ อย่างไรก็ดี ความยั่งยืนของแรงสนับสนุนขึ้นอยู่กับคุณภาพบริการ การจัดสรรบุคลากรและทรัพยากรที่เพียงพอ และการสื่อสารสิทธิประโยชน์ให้เข้าใจง่าย

นอกจากประเด็นสนับสนุนดังกล่าวแล้ว ข้อมูลที่ได้มิได้สะท้อนภาพเชิงบวกเพียงด้านเดียว หากยังปรากฏประเด็นข้อจำกัดและอุปสรรคที่ถูกกล่าวถึงซ้ำในผู้ให้ข้อมูลหลายราย เช่น ข้อจำกัดด้านระบบข้อมูลกลาง ความซ้อนทับของภารกิจ และความไม่ชัดเจนของกรอบอำนาจหน้าที่ในระยะเริ่มต้นของนโยบาย ซึ่งสะท้อนความท้าทายเชิงโครงสร้างของการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ

ทั้งนี้ ปัจจัยทั้ง 6 ประการที่สังเคราะห์ได้จากการวิเคราะห์ เป็นประเด็นที่ปรากฏซ้ำอย่างสม่ำเสมอในผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่ และมีความสอดคล้องกับข้อมูลจากเอกสารราชการที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ กระบวนการเข้ารหัสและสังเคราะห์ข้อมูลได้ดำเนินการอย่างเป็นระบบ ผ่านการทบทวนร่วมกันของนักวิจัยหลายรอบ และการทวนสอบข้อมูลแบบสามเส้าทั้งเชิงแหล่งข้อมูลและเชิงวิธีการ เพื่อยืนยันความสมเหตุสมผลของการตีความภายใต้กรอบการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อค้นพบได้รับการเปรียบเทียบกับเอกสารทางราชการและรายงานความก้าวหน้าที่เกี่ยวข้อง เพื่อยืนยันความสอดคล้องของข้อมูลและลดความเสี่ยงจากอคติของผู้ให้ข้อมูลเพียงฝ่ายเดียว ดังนั้น ผลการวิเคราะห์ปัจจัยจึงมีความน่าเชื่อถือในฐานะคำอธิบายเชิงบริบท ที่สะท้อนกลไกและเงื่อนไขเชิงกระบวนการจากประสบการณ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง มากกว่าการอ้างความสัมพันธ์เชิงเหตุผลในเชิงสถิติ

อภิปรายผล

กระบวนการการนำนโยบายโรงพยาบาล กทม. 50 เขต 50 โรงพยาบาล และปริมณฑลไปปฏิบัติในกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ พ.ศ. 2567 พบว่า กระบวนการนำนโยบายโรงพยาบาล กทม. 50 เขต 50 โรงพยาบาลและปริมณฑล ไปปฏิบัติในกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ เป็นกระบวนการที่มีลักษณะเป็นระบบและต่อเนื่อง โดยประกอบด้วย 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การกำหนดนโยบายระดับชาติ การวางแผนและจัดทำแผนปฏิบัติการ การติดตามและประเมินผล การสื่อสารและเผยแพร่นโยบาย และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ มีบทบาทในฐานะหน่วยงานเจ้าภาพหลักด้านการแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ ซึ่งทำให้เกิดขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ Pressman & Wildavsky (1973) พบว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติจะประสบความสำเร็จได้เมื่อมีการกำหนดขั้นตอนความรับผิดชอบอย่างชัดเจน รวมถึงสอดคล้องกับ Mazmanian & Sabatier (1983) ที่พบว่าความชัดเจนของโครงสร้างนโยบายและกระบวนการดำเนินงานเป็นเงื่อนไขสำคัญของความสำเร็จในการนำนโยบายไปปฏิบัติ และสอดคล้องกับ Van Meter & Van Horn (1975) ที่พบว่าการกำหนดกระบวนการและลำดับการดำเนินงานอย่างเหมาะสม ส่งผลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของการนำนโยบายไปสู่การปฏิบัติ

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายโรงพยาบาล กทม. 50 เขต 50 โรงพยาบาล และปริมณฑลไปปฏิบัติในกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ พ.ศ. 2567 พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการนำนโยบายโรงพยาบาล กทม. 50 เขต 50 โรงพยาบาล และปริมณฑลไปปฏิบัติในกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ ประกอบด้วยปัจจัยหลัก 6 ประการ ได้แก่ ความชัดเจนของนโยบาย การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สมรรถภาพของหน่วยงาน กลไก

การบริหารราชการ ธรรมาภิบาล และการสนับสนุนของสาธารณะ โดยข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สะท้อนตรงกันว่าแม้นโยบายมีเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น การกำหนดเป้าหมาย 50 เขต 50 โรงพยาบาล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะนโยบายดังกล่าวเป็นนโยบายระดับประเทศที่มีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติยังขาดรายละเอียดที่จำเป็นต่อการนำไปปฏิบัติในระดับพื้นที่ เช่น แผนปฏิบัติการรายเขต และกรอบอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจน ส่งผลให้กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ ต้องตีความเพิ่มเติม เพื่อแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับ Pressman & Wildavsky (1973) รวมถึง Mazmanian & Sabatier (1983) ที่พบว่าความชัดเจนของนโยบายเป็นเงื่อนไขสำคัญของการนำนโยบายไปปฏิบัติ ขณะเดียวกันข้อมูลจากการสัมภาษณ์ยังสะท้อนว่าการสื่อสารนโยบายระยะเริ่มต้นส่วนใหญ่ดำเนินการผ่านช่องทางที่ไม่เป็นทางการ เช่น กลุ่มไลน์ หรือการประชุมเฉพาะกิจ มากกว่าการผ่านเอกสารราชการอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้ข้อมูลบางช่วงขาดความต่อเนื่อง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะ ในระยะเริ่มต้นของการดำเนินนโยบาย หน่วยงานต่าง ๆ อยู่ภายใต้ความเร่งด่วนในการขับเคลื่อนนโยบาย ทำให้เลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่รวดเร็วและเข้าถึงได้ง่าย ส่งผลให้ข้อมูลบางส่วนขาดการบันทึกอย่างเป็นระบบ ซึ่งสอดคล้องกับ Van Meter และ Van Horn (1975) ที่พบว่าความมีประสิทธิภาพของการสื่อสารมีผลโดยตรงต่อความสอดคล้องของการปฏิบัติระหว่างหน่วยงาน

นอกจากนี้ พบว่า แม้กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ ไม่ได้เป็นหน่วยงานที่ให้บริการประชาชนโดยตรง แต่มีบทบาทเชิงยุทธศาสตร์ในการประสานระหว่างนโยบายส่วนกลางกับหน่วยปฏิบัติในพื้นที่ ที่มีทั้งอำนาจตามลำดับชั้นความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ และดุลยพินิจต่อนโยบาย ไว้ในหน่วยงานเดียว ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการดำเนินนโยบายเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน หลายระดับอำนาจ และหลายสังกัด ทำให้กองยุทธศาสตร์และแผนงานต้องใช้ดุลยพินิจในการตีความนโยบาย แปลเป้าหมายเชิงนามธรรมให้เป็นแผนปฏิบัติการที่เป็นรูปธรรม รวมทั้งต้องบริหารจัดการความไม่แน่นอนและการต่อรองระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ Lipsky (1980) ที่พบว่าผู้ปฏิบัติงานมีบทบาทในการกำหนดนโยบายในการปฏิบัติจริง ผ่านการใช้ดุลยพินิจในสถานการณ์ที่มีข้อจำกัดของทรัพยากร อีกทั้งสอดคล้องกับ Berman (1978) ที่ชี้ว่าการนำนโยบายไปปฏิบัติต้องอาศัยการปรับเปลี่ยน ให้สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ นอกจากนี้บทบาทของกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ ในการประสาน ต่อรอง และจัดการกับความไม่แน่นอนระหว่างหลายหน่วยงาน ยังสะท้อนเกมของการนำนโยบายไปปฏิบัติ สอดคล้องกับ Bardach (1977) ซึ่งมองว่า ความขัดแย้ง ผลประโยชน์และข้อจำกัดทางสถาบันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ ในขณะเดียวกันสมรรถภาพของหน่วยงานมีศักยภาพสูงในด้านการวิเคราะห์และประสานงานข้ามหน่วยงานแต่ผู้ให้สัมภาษณ์สะท้อนข้อจำกัดด้านระบบฐานข้อมูลกลางที่ยังไม่เชื่อมโยงกัน และภาระงานที่ซ้อนทับจากนโยบายหลายประเด็น ส่งผลต่อความยืดหยุ่นในการบริหารจัดการสอดคล้องกับแนวคิดของ Geyer & Cairney (2015) ที่เสนอว่าองค์การภาครัฐต้องพัฒนาความสามารถในการปรับตัวเพื่อรับมือกับความซับซ้อนของนโยบายสมัยใหม่

อีกทั้ง พบว่า กองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการประสานงานความร่วมมือระหว่างกรมการแพทย์ กรุงเทพมหานคร เขตสุขภาพ และหน่วยบริการหลายสังกัด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบริบทของระบบราชการไทยมีลักษณะผสมผสานระหว่างการสั่งการแบบบนลงล่าง และการทำงานผ่านเครือข่ายความร่วมมือ ทำให้กองยุทธศาสตร์และแผนงานต้องปรับบทบาทจากผู้รับนโยบาย เป็นผู้ออกแบบและเชื่อมโยงการปฏิบัติระหว่างระดับนโยบายและระดับพื้นที่ สอดคล้องกับแนวคิดของ Rhodes (2012) ที่มองว่ารัฐสมัยใหม่บริหารจัดการผ่านเครือข่าย มากกว่าคำสั่งจากส่วนกลางเพียงอย่างเดียว นอกจากนี้ มีการติดตามความก้าวหน้า รายงานผล และการเรียนรู้จากอุปสรรคในการปฏิบัติเป็นระยะ สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้นโยบายของ Dunlop et al. (2018) ที่มองว่าการติดตามและประเมินผลเป็นกระบวนการสร้างองค์ความรู้ เพื่อปรับนโยบายให้สอดคล้องกับความเป็นจริงยิ่งขึ้น อย่างไรก็ตามการดำเนินงานยังได้รับอิทธิพลจากโครงสร้างอำนาจและการต่อรองระหว่างหน่วยงาน ซึ่งสอดคล้องกับข้อเสนอของ Grindle (1980) ที่ชี้ว่าการเมืองของการนำนโยบายไปปฏิบัตินั้นเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดทิศทางและผลลัพธ์ของนโยบาย นอกจากนี้ พบว่าประชาชนมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเพิ่มบริการใกล้บ้าน เอื้อให้การดำเนินนโยบายมีความชอบธรรม สอดคล้องกับกรอบของ Van Meter & Van Horn (1975) ที่มองว่าการสนับสนุนของสาธารณะเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อความยั่งยืนของนโยบายระยะยาว

จากผลการศึกษา การนำนโยบายไปปฏิบัติ ควรมีการจัดทำแผนการสื่อสารนโยบายอย่างเป็นระบบตั้งแต่ระยะต้น เพื่อให้หน่วยงานทุกระดับมีความเข้าใจร่วมกัน พร้อมทั้งต้องกำหนด โครงสร้างคณะทำงานร่วม ระบบประสานงานข้ามสังกัดที่มีอำนาจหน้าที่ชัดเจน นอกจากนี้ควรลงทุนในระบบข้อมูลกลางที่เชื่อมโยงกัน และสามารถติดตามความก้าวหน้าได้ใกล้เคียงเวลาจริง และสนับสนุนการตัดสินใจที่มีหลักฐานเชิงประจักษ์

อย่างไรก็ตาม ข้อค้นพบของการศึกษานี้ควรถูกตีความภายใต้บริบทของหน่วยงานระดับกอง ซึ่งมีบทบาทเฉพาะในการประสานและแปลงนโยบายสู่การปฏิบัติ ทั้งนี้การศึกษามิได้เก็บข้อมูลจากผู้ดำเนินการในระดับโรงพยาบาลพื้นที่โดยตรง จึงอาจสะท้อนมุมมองเชิงนโยบายและเชิงยุทธศาสตร์ในลักษณะบนลงล่างเป็นสำคัญ และไม่ครอบคลุมพลวัตหรือความท้าทายในระดับการปฏิบัติจริงอย่างครบถ้วน อันอาจเป็นฐานสำหรับการศึกษาต่อยอดในระดับพื้นที่หรือการวิจัยแบบผสมผสานในอนาคต อย่างไรก็ดี การมุ่งวิเคราะห์ในระดับหน่วยงานตัวกลาง ช่วยให้เห็นกลไกการแปลงนโยบายและกระบวนการประสานงานเชิงโครงสร้าง ซึ่งเป็นมิติที่ยังได้รับการศึกษาไม่มากในบริบทระบบราชการไทย อย่างไรก็ตาม การที่ผู้ให้ข้อมูลเป็นบุคลากรภายในหน่วยงานเดียวกับผู้กำกับนโยบาย อาจมีความเสี่ยงต่ออคติจากมุมมองภายในองค์กร แม้ผู้วิจัยจะพยายามลดผลกระทบดังกล่าวผ่านการทวนสอบหลายแหล่งข้อมูลก็ตาม ดังนั้น ข้อค้นพบจึงควรถูกตีความภายใต้บริบทของมุมมองภายในองค์กรเป็นสำคัญ

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยเรื่องนี้มีความใหม่ขององค์ความรู้ทั้งในเชิงทฤษฎี เชิงแนวคิด เชิงประจักษ์ และเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติ ดังนี้

1. ความใหม่เชิงทฤษฎี

งานวิจัยนี้เสนอให้ขยายกรอบการอธิบายการนำนโยบายไปปฏิบัติจากระดับผู้ปฏิบัติงานแนวหน้า (street-level implementation) ไปสู่ระดับหน่วยงานตัวกลางเชิงยุทธศาสตร์ (strategic intermediary) ซึ่งทำหน้าที่แปลงนโยบายระดับชาติให้เป็นแผนปฏิบัติการในระดับองค์กร แม้แนวคิดของ Pressman & Wildavsky (1973); Mazmanian & Sabatier (1983) และ Van Meter & Van Horn (1975) จะเน้นความสำคัญของความชัดเจนของนโยบายและโครงสร้างการดำเนินงาน แต่ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่า ในบริบทระบบราชการไทย การแปลงนโยบายมิได้เป็นกระบวนการเชิงเส้นตามลำดับขั้น หากเป็นกระบวนการเชิงต่อรองภายในองค์กร ที่เกี่ยวข้องกับการตีความ การจัดลำดับความสำคัญ และการปรับเปลี่ยนรายละเอียดให้สอดคล้องกับข้อจำกัดเชิงทรัพยากรและบริบทเชิงสถาบัน นอกจากนี้ งานวิจัยยังประยุกต์แนวคิดดุลยพินิจของ Lipsky (1980) จากระดับปัจเจกสู่ระดับองค์กร โดยชี้ให้เห็นว่าหน่วยงานตัวกลางมีดุลยพินิจเชิงองค์กรในการออกแบบแผนปฏิบัติการและกำหนดกลไกการประสานงาน ซึ่งเป็นมิติที่ยังได้รับการศึกษาค่อนข้างจำกัดในวรรณกรรมการนำนโยบายของไทย

2. ความใหม่เชิงแนวคิด

งานวิจัยนี้พัฒนากรอบการวิเคราะห์หน่วยงานตัวกลางเชิงยุทธศาสตร์ ที่ประกอบด้วย 3 มิติสำคัญ ได้แก่ ความสอดคล้องเชิงนโยบาย ดุลยพินิจขององค์กรในการแปลความนโยบาย และการบูรณาการเชิงธรรมาภิบาล กรอบดังกล่าวช่วยอธิบายความสัมพันธ์เชิงกระบวนการระหว่างความชัดเจนของนโยบาย การสื่อสาร สมรรถภาพขององค์กร กลไกการบริหารราชการ และการสนับสนุนของสาธารณะ ในฐานะเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสามารถของหน่วยงานตัวกลางในการแปลงเป้าหมายเชิงนามธรรมให้เป็นแผนปฏิบัติการที่ดำเนินการได้จริง การเสนอกรอบเชิงมิติดังกล่าวช่วยลดข้อจำกัดของการวิเคราะห์แบบแยกปัจจัย (factor-based analysis) และทำให้สามารถมองเห็นพลวัตของการประสานงานข้ามระดับอำนาจในระบบราชการไทยได้อย่างเป็นองค์รวมมากขึ้น

3. ความใหม่เชิงประจักษ์

ข้อค้นพบเชิงประจักษ์ทำให้เห็นว่าการนำนโยบายในบริบทหน่วยงานตัวกลางต้องอาศัยกลไกไม่เป็นทางการควบคู่กับโครงสร้างทางการ ซึ่งสะท้อนข้อจำกัดของแบบจำลองเชิงโครงสร้างนิยมที่มักสมมติให้การสื่อสารดำเนินไปผ่านช่องทางราชการอย่างเป็นระบบ

4. ความใหม่เชิงปฏิบัติการและเชิงนโยบาย

งานวิจัยนี้เสนอกรอบการประเมินความสำเร็จของหน่วยงานตัวกลางในฐานะความสามารถเชิงกระบวนการมากกว่าการวัดผลลัพธ์เชิงบริการ ซึ่งช่วยปรับมุมมองการประเมินการนำนโยบายในบริบทหน่วยงานกำกับดูแล

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัย

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการนำนโยบายโรงพยาบาล กทม. 50 เขต 50 โรงพยาบาล และปริมณฑล ไปปฏิบัติเป็นกระบวนการที่มีลักษณะผสมผสานระหว่างความสอดคล้องเชิงนโยบายจากบนลงล่าง ดุลยพินิจของผู้ปฏิบัติระดับล่าง และการบูรณาการเชิงธรรมาภิบาลและการสนับสนุนของสาธารณะ

ส่วนที่ 1 กระบวนการนำนโยบายไปปฏิบัติ พบว่ากองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ ดำเนินงาน 5 ขั้นตอนหลัก ได้แก่ การกำหนดทิศทางนโยบายระดับชาติ การวิเคราะห์บริบทพื้นที่ และจัดทำแผนปฏิบัติการการติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง การสื่อสารนโยบาย และการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกกระทรวงสาธารณะสุข ซึ่งทำให้หน่วยงานทำหน้าที่เป็นตัวกลางเชิงยุทธศาสตร์ ในการแปลความนโยบายจากระดับมหภาคสู่การปฏิบัติในพื้นที่

ส่วนที่ 2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ พบปัจจัย 6 ประการ ได้แก่ ความชัดเจนของนโยบาย การสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ สมรรถภาพของหน่วยงาน การบริหารราชการ ธรรมาภิบาล และการสนับสนุนของสาธารณะ โดยแต่ละปัจจัยมีบทบาททั้งสนับสนุนและเป็นข้อจำกัดในบางบริบท เช่น ความไม่ชัดเจนของเป้าหมายและตัวชี้วัดในระยะต้น ภาระงานที่ซ้อนทับกัน ระบบฐานข้อมูลที่ยังไม่เชื่อมโยงกัน และการพึ่งพาการสื่อสารแบบไม่เป็นทางการอย่างไรก็ตาม สมรรถภาพด้านบุคลากร ความสามารถในการวิเคราะห์เชิงยุทธศาสตร์ และการทำงานร่วมกับเครือข่ายของกองยุทธศาสตร์และแผนงาน กรมการแพทย์ เป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญในการดำเนินนโยบายได้อย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 การออกแบบนโยบายควบคู่แนวทางปฏิบัติในระยะต้น จากผลการศึกษาพบว่า แม้นโยบายมีเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนในระดับเอกสาร แต่รายละเอียดเชิงปฏิบัติ เช่น ขอบเขตพื้นที่เป้าหมาย ลำดับความสำคัญ ตัวชี้วัด และกรอบอำนาจหน้าที่ ยังต้องอาศัยการตีความและออกแบบเพิ่มเติมในระดับหน่วยงานตัวกลาง ส่งผลให้เกิดภาระในการปรับแผนหลายรอบในระยะเริ่มต้น จึงเสนอว่า ในการกำหนดนโยบายระดับชาติ ควรจัดทำกรอบแนวทางปฏิบัติเบื้องต้น ควบคู่กับการประกาศนโยบาย เพื่อกำหนดองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ เป้าหมายเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ บทบาทหน่วยงานหลัก กลไกประสานงาน และกรอบการติดตามประเมินผลเบื้องต้น เพื่อลดความล่าช้าและความสับสนในการนำไปปฏิบัติในระยะเริ่มต้น

1.2 การจัดทำแผนการสื่อสารอย่างเป็นระบบตั้งแต่ระยะต้น ผลการศึกษาพบว่า การสื่อสารในช่วงเริ่มต้นของการดำเนินนโยบายส่วนหนึ่งอาศัยช่องทางไม่เป็นทางการ ซึ่งแม้ช่วยให้เกิดความรวดเร็ว แต่ทำให้ข้อมูลบางช่วงขาดความต่อเนื่องและตรวจสอบย้อนหลังได้ยาก จึงเสนอให้มีการจัดทำแผนการสื่อสารอย่างเป็นระบบตั้งแต่ระยะเริ่มต้นของนโยบาย โดยกำหนดช่องทางการสื่อสารอย่างเป็นทางการควบคู่กับช่องทางที่ไม่เป็นทางการ พร้อมระบุผู้รับผิดชอบและกลไกติดตามความเข้าใจร่วมระหว่างหน่วยงาน เพื่อลดความคลาดเคลื่อนและเพิ่มความต่อเนื่องของข้อมูล

1.3 การเสริมสมรรถภาพเชิงข้อมูลของหน่วยงานตัวกลาง ผลการศึกษาสะท้อนว่า แม้หน่วยงานตัวกลางมีสมรรถภาพด้านการวิเคราะห์และประสานงานค่อนข้างสูง แต่ยังมีข้อจำกัดด้านระบบฐานข้อมูลกลางและเครื่องมือสนับสนุนการติดตามผลแบบใกล้เคียงเวลาจริง ส่งผลต่อความคล่องตัวในการตัดสินใจ จึงเสนอให้พัฒนาระบบข้อมูลกลางที่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลจากหลายหน่วยงาน และสนับสนุนการรายงานผลเชิงกระบวนการอย่างต่อเนื่อง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามความก้าวหน้าและการปรับแผนตามข้อมูลเชิงประจักษ์

1.4 การกำหนดกลไกประสานงานข้ามหน่วยงานที่มีอำนาจชัดเจน จากผลการศึกษาพบว่า การดำเนินนโยบายเกี่ยวข้องกับหลายหน่วยงาน หลายระดับอำนาจ และหลายสังกัด ส่งผลให้เกิดความซ้อนทับของภารกิจและความไม่ชัดเจนในบางช่วงของกระบวนการ จึงเสนอให้กำหนดกลไกคณะทำงานร่วมที่มีบทบาทหน้าที่และอำนาจตัดสินใจที่ชัดเจน พร้อมกำหนดช่องทางการรายงานผลและการตัดสินใจเชิงประเด็นอย่างเป็นระบบ เพื่อลดความซ้ำซ้อนและเพิ่มความรวดเร็วในการแก้ไขปัญหา

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ข้อจำกัดด้านขอบเขต เนื่องจาก งานวิจัยมุ่งวิเคราะห์บทบาทของกองยุทธศาสตร์และแผนงานกรมการแพทย์เป็นหลัก ส่งผลให้สิ่งที่ค้นพบสะท้อนมุมมองของหน่วยงานส่วนกลางมากกว่าหน่วยปฏิบัติในพื้นที่และประชาชนผู้รับบริการ ดังนั้น งานวิจัยในครั้งต่อไป ควรศึกษามุมมองของโรงพยาบาลรายเขต บุคลากรที่ปฏิบัติในพื้นที่และผู้ใช้บริการ เพื่อให้เห็นภาพการนำนโยบายไปปฏิบัติอย่างครอบคลุม เพื่อให้เห็นพลวัตการปฏิบัติในระดับหน่วยบริการซึ่งยังไม่ครอบคลุมในการศึกษาครั้งนี้

2.2 ข้อจำกัดด้านช่วงเวลา เนื่องจากการนำนโยบายไปปฏิบัติเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงตามเวลา แต่การศึกษานี้สะท้อนสถานการณ์ในช่วงเวลาหนึ่งเท่านั้น งานวิจัยในอนาคตจึงควรศึกษาติดตามในระยะยาว เพื่อติดตามการเปลี่ยนแปลงของบทบาท กลไกการประสานงาน และผลลัพธ์ในระยะยาว ซึ่งจะช่วยอธิบายกระบวนการเรียนรู้นโยบายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อทำความเข้าใจการเปลี่ยนแปลงของกลไกการดำเนินงานในระยะยาวอย่างเป็นระบบ

2.3 ข้อจำกัดด้านบริบทเชิงสถาบัน เนื่องจากระบบราชการไทยมีลักษณะเฉพาะด้านโครงสร้างอำนาจ วัฒนธรรมองค์กร และความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงาน ทำให้ผลการศึกษาอาจไม่สามารถประยุกต์ใช้กับบริบทประเทศอื่นได้โดยตรง ดังนั้นงานวิจัยในอนาคตควรใช้การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (comparative study) ระหว่างประเทศ หรือระหว่างนโยบายในภาคส่วนอื่น เพื่อพิจารณาว่ากรอบการอธิบายนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทอื่นได้มากน้อยเพียงใด

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงสาธารณสุข. (2566). *แผนขับเคลื่อนนโยบายกระทรวงสาธารณสุข พ.ศ. 2567.* สืบค้นจาก https://dmsic.moph.go.th/index/detail/9377.

Bardach, E. (1977). *The Implementation Game: What Happens After a Bill Becomes a Law*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

Berman, P. (1978). *The study of macro- and micro-implementation of social policy*. Santa Monica, California: RAND Corporation.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, *3*(2), 77–101.

_____. (2019). *Thematic analysis: A practical guide.* London: Sage Publications.

Dunlop, C. A., Radaelli, C. M., & Trein, P. (2018). Introduction: The family tree of policy learning. In *Learning in public policy: Analysis, modes and outcomes* (pp. 1-25). Cham: Springer International Publishing.

Geyer, R., & Cairney, P. (2015). *Handbook on complexity and public policy*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.

Grindle, M. S. (1980). *Politics and Policy Implementation in the Third World*. New Jersey: Princeton University Press.

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry.* Beverly Hills, California: Sage Publications.

Lipsky, M. (1980). *Street-Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Services*. New York: Russell Sage Foundation.

Malterud, K., Siersma, V. D., & Guassora, A. D. (2016). Sample size in qualitative interview studies: guided by information power. *Qualitative health research, 26*(13), 1753-1760.

Mazmanian, D. A., & Sabatier, P. A. (1983). *Implementation and public policy*. Glenview, Illinois: Scott, Foresman and Company.

OECD. (2023). *Health at a Glance 2023: OECD Indicators.* Paris: OECD Publishing.

Pressman, J. L., & Wildavsky, A. (1973). *Implementation*. California: University of California Press.

Rhodes, R. A. W. (2012). Waves of governance. In D. Levi-Faur (Ed.), *The Oxford handbook of governance* (pp. 33 – 48). Oxford University Press.

Van Meter, D. S., & Van Horn, C. E. (1975). The policy implementation process: A conceptual framework. *Administration & society, 6*(4), 445-488.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 113-126.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Approaches to Developing the Potential for Self-Directed Chinese Language Learning among Students at Private Universities in Pathum Thani Province

Pallanit Ubonnuch[1*]

[1] *Faculty of Liberal Arts, Business Chinese Program, North Bangkok University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: pallanit.ub@northbkk.ac.th*

ABSTRACT

This article aimed to study (1) the problems in self-directed Chinese language learning among students at private universities in Pathum Thani Province, and (2) to propose approaches to enhancing the effectiveness of self-directed Chinese language learning. This study employed a qualitative research design. Data were collected using semi-structured interviews, and the data were analyzed through content analysis. The results of the study found that: 1) Regarding problems in self-directed Chinese language learning, the skill with the greatest difficulty was speaking, followed by listening, writing, and reading, respectively. The main problems identified included a lack of continuous observation and appropriate role models, inconsistency in planning and regulating self-directed learning, and a lack of confidence in using Chinese, particularly in speaking and writing. The key recommendations included organizing group-based and peer-to-peer speaking and listening activities, developing weekly writing exercises with feedback, and utilizing online media and Chinese language clubs to build learners' confidence, along with providing guidance on systematic planning and monitoring of self-directed learning. 2) The approaches to developing the potential for self-directed Chinese language learning consisted of: (1) developing observational learning, whereby students should be provided with appropriate and continuous models from various sources, enabling them to connect knowledge gained through observation with the use of Chinese language skills in real-life situations; (2) developing self-regulation, in which students should be taught to plan their weekly learning and consistently monitor their learning progress; and (3) enhancing perceived self-efficacy by starting with simple tasks that can be successfully accomplished to build confidence. Along with the systematic integration of all four language skills, this approach helps students develop their Chinese language abilities sustainably and enables them to use the language effectively in communication. The findings provide practical guidelines for designing learning activities and institutional support systems to enhance self-directed Chinese language learning among students in private higher education institutions.

Keywords: Developing the Potential, Chinese Self-Learning, Private Universities, Pathum Thani Province

Received: 6 January 2026;
Revised: 6 February 2026;
Accepted: 15 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเอง ของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี

ภรณิษฐ์ อุบลนุช[1*]

[1] *คณะศิลปศาสตร์ สาขาภาษาจีนธุรกิจ มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: pallanit.ub@northbkk.ac.th*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์ปัญหาในการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี 2) เสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือการวิจัยที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการศึกษาพบว่า 1) ปัญหาในการเรียนภาษาจีนด้วยตนเอง ทักษะที่มีปัญหามากที่สุดคือทักษะการพูด รองลงมาคือทักษะการฟัง ทักษะการเขียน และทักษะการอ่าน ตามลำดับ โดยปัญหาหลักที่พบคือขาดการสังเกตแบบต่อเนื่องและแบบอย่างที่เหมาะสม การวางแผนและควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเองยังไม่สม่ำเสมอ และขาดความมั่นใจในการใช้ภาษาจีนโดยเฉพาะการพูดและเขียน สำหรับข้อเสนอแนะหลัก คือ การจัดกิจกรรมฝึกพูด/ฟังเป็นกลุ่มและแบบการเชื่อมต่อโดยตรงระหว่างบุคคลต่อบุคคล การสร้างแบบฝึกเขียนรายสัปดาห์และให้ฟีดแบ็ก และการใช้สื่อออนไลน์และคลับภาษาจีนเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจพร้อมแนะนำการวางแผนและติดตามผลการเรียนด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ 2) การพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเอง คือ (1) การพัฒนาการเรียนรู้โดยการสังเกต นักศึกษาควรได้รับแบบอย่างที่เหมาะสมและต่อเนื่องจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความรู้ที่ได้จากการสังเกตกับการใช้ทักษะภาษาจีนในสถานการณ์จริง (2) การพัฒนาการกำกับตนเอง นักศึกษาควรได้รับการสอนให้วางแผนการเรียนรู้รายสัปดาห์และติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง และ (3) การรับรู้ความสามารถของตนเอง เริ่มจากกิจกรรมง่าย ๆ ที่สามารถทำสำเร็จได้ เพื่อสร้างความมั่นใจ พร้อมกับการบูรณาการทักษะทั้งสี่ด้านอย่างเป็นระบบ ช่วยให้นักศึกษาสามารถพัฒนาความสามารถทางภาษาจีนอย่างยั่งยืนและนำไปใช้ได้จริงในการสื่อสาร ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมและนโยบายส่งเสริมการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยเฉพาะในบริบทที่ผู้เรียนขาดโอกาสใช้ภาษาในสถานการณ์จริง

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ, การเรียนภาษาจีนด้วยตนเอง, มหาวิทยาลัยเอกชน, จังหวัดปทุมธานี

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

การจัดการศึกษาในทุกระดับชั้นมีเป้าหมายสำคัญในการพัฒนาคนให้มีความพร้อมในการดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งนับเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพจึงต้องอาศัยปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการศึกษา เช่น บุคลากรทางการศึกษา สื่อการเรียนการสอน หลักสูตร และการบริหารจัดการศึกษา นอกจากนี้ การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับความต้องการของประเทศ ยังเป็นการขับเคลื่อนการศึกษาภายใต้นโยบายประเทศไทย 4.0 เพื่อมุ่งสู่ศตวรรษที่ 21 และเป็นจุดเริ่มต้นของยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี อันเป็นกรอบสำคัญในการพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน (พรชัย เจดามาน และคณะ, 2560) ในอนาคต สถาบันอุดมศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ความสามารถ และทักษะที่จำเป็นต่อการประกอบอาชีพ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน อย่างไรก็ตาม ทั้งนี้ การปรับตัวของชุมชนผ่านการเรียนรู้ การประยุกต์ใช้องค์ความรู้ และการจัดการความสัมพันธ์ทางสังคมอย่างเหมาะสม มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างศักยภาพและความเข้มแข็ง

ของชุมชน ขณะเดียวกัน การพัฒนาในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยความเข้าใจเชิงลึกต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถรับมือกับความท้าทายด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในบริบทของประเทศไทยที่กำลังเผชิญการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในหลายมิติ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการดำเนินชีวิตและการทำงานของประชาชน (พระครูปลัดสุริยะ ชวนปญฺโญ และประวิทย์ ธงชัย, 2566)

นอกจากนี้ การปรับตัวเข้าสู่เศรษฐกิจโลกและการรวมกลุ่มทางเศรษฐกิจภายใต้กรอบการค้าเสรี เช่น ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศในภูมิภาคอาเซียนกับจีน ล้วนเป็นปัจจัยที่ส่งผลโดยตรงต่อทิศทางการจัดการศึกษาที่ส่งผลให้ภาษาจีนมีบทบาทสำคัญในปัจจุบัน ด้วยเหตุผลและความจำเป็นดังกล่าว การจัดการศึกษาจึงต้องตระหนักถึงแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะการเตรียมความพร้อมให้แก่นักศึกษาในการพัฒนาศักยภาพตนเอง เพื่อให้สามารถปรับตัวและประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพในอนาคต อีกหนึ่งทักษะที่มีความสำคัญนั่นก็คือทักษะด้านการสื่อสารด้วยการฟัง พูด อ่าน และเขียน เป็นกระบวนการสำคัญในการติดต่อสื่อสารและสร้างความสัมพันธ์ในสังคม ทักษะทั้งสี่ด้านนี้มีบทบาทเชื่อมโยงกันอย่างเป็นระบบและเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ (ปราณีต ม่วงนวล และคณะ, 2568) โดยทั้งสี่ทักษะนี้เป็นทักษสัมพันธ์ (integrated skills) ที่มีความสำคัญต่อการติดต่อสารและการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ นอกจากนี้การสื่อสารระหว่างประเทศและความร่วมมือด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการศึกษายังมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร โดยเฉพาะการใช้ภาษาจีนซึ่งมีความสำคัญต่อการประกอบอาชีพ การศึกษา และสร้างโอกาสทางธุรกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะประเทศไทยที่มีความร่วมมือใกล้ชิดกับประเทศจีน ในยุคศตวรรษที่ 21 บทบาทของภาษาจีนมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเตรียมความพร้อมของประเทศไทยในการรองรับนักลงทุนจากจีน ซึ่งถือเป็นนักลงทุนและคู่ค้าสำคัญของไทย เม็ดเงินลงทุนจากจีน รวมถึงรายได้จากอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของจีน ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจไทยให้ฟื้นตัวและอยู่รอดได้ภายใต้สถานการณ์ปัจจุบัน ดังนั้น การทำความเข้าใจบทบาทของภาษาจีนภายใต้บริบทวิถีชีวิตปกติใหม่จึงเป็นเรื่องจำเป็นสำหรับประชาชนไทย เพื่อให้สามารถเข้าใจวัฒนธรรม การดำเนินชีวิต และแนวคิดทางธุรกิจของคนจีนได้อย่างลึกซึ้ง ซึ่งจะช่วยสนับสนุนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย การปรับแก้ระบบการเรียนรู้ การพัฒนาทักษะภาษาจีน และการปรับทิศทางเชิงยุทธศาสตร์เพื่อรองรับโอกาสและความท้าทายใหม่ ๆ จากบทบาทของภาษาจีน จึงเป็นเรื่องจำเป็นอย่างยิ่ง ทั้งในระดับการพัฒนาเด็กและเยาวชน ไปจนถึงผู้ประกอบการธุรกิจและเจ้าของกิจการในทุกภาคส่วนของประเทศ (ภัทรภณ ศิลารักษ์, 2564)

สำหรับปัญหาการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองสามารถแบ่งออกเป็น ปัญหาเชิงพื้นที่ และ ปัญหาเชิงสถานการณ์ ด้านเชิงพื้นที่ นักศึกษาขาดสื่อการเรียนรู้คุณภาพ เช่น หนังสือแบบฝึกหัด บทเรียนออนไลน์ที่มีมาตรฐาน และโอกาสเข้าถึงเจ้าของภาษา รวมถึงขาดสภาพแวดล้อมเอื้อต่อการฝึกใช้ภาษาจีนในชีวิตประจำวัน ด้านเชิงสถานการณ์ นักศึกษายังประสบปัญหาการวางแผนและกำกับตนเองในการเรียนรู้ไม่เป็นระบบ การสังเกตแบบอย่าง เช่น อาจารย์ รุ่นพี่ หรือเพื่อนร่วมชั้นยังไม่เกิดประสิทธิภาพสูงสุด นอกจากนี้ นักศึกษาขาดความมั่นใจในความสามารถของตนเอง (perceived self-efficacy) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Bandura, 1986) ดังนั้น ทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม (Social Cognitive Theory) ของ Bandura (1986) ชี้ว่า การเรียนรู้เกิดขึ้นจากการสังเกตแบบอย่าง (observational learning) การกำกับตนเอง (self-regulation) และความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง (self-efficacy) ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาทักษะและการนำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์จริง การศึกษานี้จึงให้ความสำคัญกับการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคทั้งในเชิงพื้นที่และเชิงบริบท เพื่อนำไปสู่การออกแบบแนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยมีส่วนสนับสนุนการพัฒนานักศึกษาให้สามารถวางแผน ฝึกฝน และพัฒนาทักษะทางภาษาทั้งสี่ด้าน ได้แก่ การฟัง การพูด การอ่าน และการเขียน เสริมสร้างความมั่นใจในการใช้ภาษาจีน และสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงและการประกอบอาชีพในอนาคต อีกทั้งยังเป็นแนวทางให้สถาบันอุดมศึกษาในประเทศไทยพัฒนาหลักสูตรและกิจกรรมส่งเสริมการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและมาตรฐานสากล ทั้งนี้เพื่อยกระดับศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของผู้เรียน การศึกษาครั้งนี้เลือกจังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่ศึกษาเนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีมหาวิทยาลัยเอกชนกระจุกตัวจำนวนมาก และตั้งอยู่ในเขตปริมณฑลที่มีความเชื่อมโยงกับศูนย์กลาง

เศรษฐกิจและอุตสาหกรรมของประเทศ การเลือกพื้นที่ศึกษาดังกล่าวจึงมีนัยสำคัญต่อการเพิ่มพูนองค์ความรู้เชิงพื้นที่และเสริมสร้างความโดดเด่นของงานวิจัยในเชิงบริบทเฉพาะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาในการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อเสนอแนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interviews) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured interview form) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จำนวน 12 คน (Creswell, J. W., 2013) โดยมีเกณฑ์ในการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) มีรายละเอียดดังนี้ 1) หัวหน้าสาขาภาษาจีนธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี และมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 5 ปี จำนวน 1 คน 2) อาจารย์สาขาภาษาจีนธุรกิจ มหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี และมีประสบการณ์ทำงานมากกว่า 10 ปี จำนวน 3 คน และ 3) นักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชาภาษาจีนธุรกิจ ที่กำลังศึกษาตั้งแต่ชั้นปีที่ 1-4 ที่กำลังศึกษาอยู่ในช่วงปีการศึกษา 1/2568 ถึงปีการศึกษา 2/2568 จำนวน 8 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยข้อคำถามแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี โดยทำการศึกษาทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมที่มีผลต่อกันในการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง แนวคิดการพัฒนาทักษะและความสามารถในการเรียนภาษาต่างประเทศ แนวคิดการเรียนภาษาจีนในประเทศไทย แนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาตนเอง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยข้อคำถามประกอบด้วย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 คำถามตามกรอบทฤษฎี และทักษะทางภาษา ประกอบด้วย 1) ด้านการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) โดยมีคำถามหลัก (1) นักศึกษาเรียนรู้ภาษาจีนด้วยตนเองจากการสังเกตแบบอย่างต่าง ๆ เช่น อาจารย์ เพื่อน รุ่นพี่ หรือสื่อออนไลน์ อย่างไรบ้าง และ (2) แบบอย่างเหล่านี้ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะภาษาจีนของนักศึกษาในด้านใดมากที่สุด และมีคำถามเชื่อมโยงทักษะภาษา (1) การฟัง นักศึกษามีอุปสรรคอะไรในการเรียนรู้การฟังภาษาจีนจากสื่อหรือเจ้าของภาษา (2) การพูด: การสังเกตการพูดของผู้อื่นช่วยหรือเป็นอุปสรรคต่อการฝึกพูดด้วยตนเองอย่างไร (3) การอ่าน นักศึกษาสังเกตรูปแบบการอ่านหรือการตีความตัวอักษรจีนจากแหล่งใด และ (4) การเขียน การดูตัวอย่างงานเขียนภาษาจีนช่วยพัฒนาหรือสร้างความสับสนในด้านใดบ้าง 2) การกำกับตนเอง (Self-Regulation) คำถามหลัก (1) นักศึกษามีการวางแผนและจัดการการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองอย่างไร และ (2) นักศึกษาสามารถควบคุมและประเมินผลการเรียนรู้ภาษาจีนของตนเองได้มากน้อยเพียงใด คำถามเชื่อมโยงทักษะภาษา (1) การฟัง นักศึกษามีการฝึกฟังอย่างสม่ำเสมอหรือไม่ และมีอุปสรรคใดบ้าง (2) การพูด ปัญหาในการฝึกพูดด้วยตนเอง เช่น การขาดคู่สนทนาหรือความไม่ต่อเนื่อง คืออะไร การอ่าน นักศึกษามีปัญหาในการกำหนดระดับความยากของบทอ่านภาษาจีนหรือไม่ การเขียน นักศึกษาประสบปัญหาในการฝึกเขียน เช่น ตัวอักษรจีน โครงสร้างประโยค หรือการตรวจสอบความถูกต้องอย่างไร 3) การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Perceived Self-Efficacy) คำถามหลัก (1) นักศึกษามีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเองในการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองมากน้อยเพียงใด (2) ปัจจัยใดที่ทำให้นักศึกษารู้สึกมั่นใจหรือไม่มั่นใจในการเรียนภาษาจีน คำถามเชื่อมโยงทักษะภาษา (1) นักศึกษารู้สึกว่าการฟังภาษาจีนเป็นทักษะที่ยากหรือไม่ เพราะเหตุใด (2) ความกลัวการพูดผิดส่งผลต่อความมั่นใจในการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างไร (3) ตัวอักษรจีนและคำศัพท์

จำนวนมากส่งผลต่อความเชื่อมั่นในการอ่านหรือไม่ และ (4) นักศึกษามองว่าตนเองสามารถพัฒนาการเขียนภาษาจีนด้วยตนเองได้หรือไม่

ตอนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย (1) ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญที่สุดในการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษาคืออะไร (2) ทักษะใด (ฟัง พูด อ่าน เขียน) ที่นักศึกษาประสบปัญหามากที่สุด และเพราะเหตุใด และ (3) ท่านมีข้อเสนอแนะอย่างไรในการส่งเสริมการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลเชิงปฐมภูมิ (Primary Data) ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยผู้วิจัยขอหนังสือความร่วมมือในการให้ข้อมูลสัมภาษณ์ถึงผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พร้อมทั้งดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ตามที่กำหนดและนัดหมาย การเก็บข้อมูลเชิงทุติยภูมิ (Secondary Data) ได้แก่ การศึกษางานวิจัยและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปสู่การระบุแนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานีได้อย่างแม่นยำ และตรงประเด็นมากยิ่งขึ้น

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาถอดเทปคำสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ (verbatim transcription) จากนั้นดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้ ผลการวิเคราะห์นำเสนอในลักษณะการพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (analytic description) พร้อมยกตัวอย่างข้อความจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อสนับสนุนประเด็นที่ค้นพบ และสรุปผลตามหลักวิชาการ โดยมีลำดับขั้นตอนดังนี้

4.1 ทำความคุ้นเคยกับข้อมูล (Familiarization) ผู้วิจัยอ่านข้อมูลซ้ำหลายรอบเพื่อทำความเข้าใจภาพรวมของเนื้อหา

4.2 ทำการกำหนดรหัสข้อมูลเบื้องต้น (Initial Coding) จัดกลุ่มข้อความที่มีความหมายใกล้เคียงกัน และกำหนดรหัส (codes) ตามประเด็นที่ปรากฏจากข้อมูลจริง

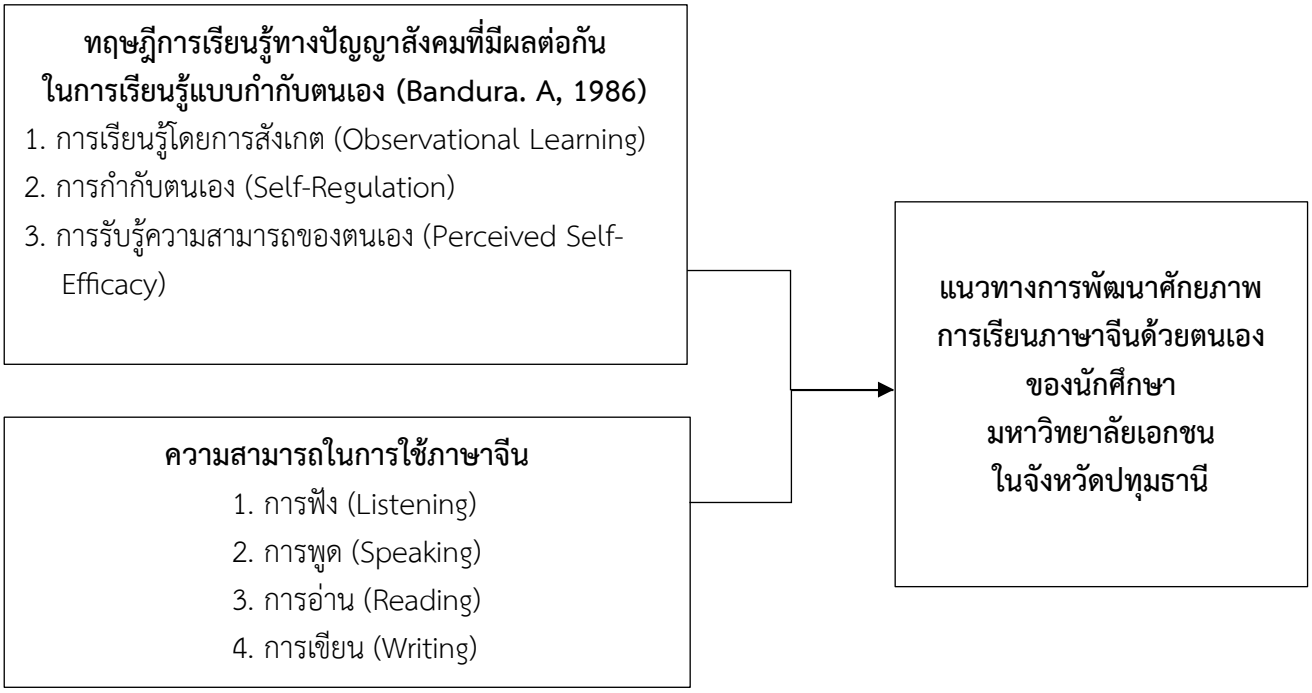
4.3 ทำการจัดหมวดหมู่และสร้างประเด็นหลัก (Categorization and Theme Development) นำรหัสข้อมูลที่เกี่ยวข้องกันมาจัดเป็นหมวดหมู่ และพัฒนาเป็นประเด็นหลัก (themes) ตามกรอบแนวคิดการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมและทักษะทางภาษา

4.4 ทำการตรวจสอบความสอดคล้องของข้อมูล (Data Verification) เปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างระหว่างผู้ให้ข้อมูลแต่ละกลุ่ม (อาจารย์และนักศึกษา) รวมทั้งตรวจสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเอกสาร (document triangulation) เพื่อเพิ่มความน่าเชื่อถือของผลการวิเคราะห์

4.5 การสังเคราะห์และตีความหมาย (Synthesis and Interpretation) สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์และเอกสารที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การอธิบายเชิงพรรณนา ตีความหมาย และเชื่อมโยงผลการวิจัยกับกรอบทฤษฎี ออกมาในลักษณะของการพรรณนานำไปสู่คำตอบในการศึกษา

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาตนเอง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็น แนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ผ่านทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมที่มีผลต่อกันในการเรียนรู้แบบกำกับตนเอง (Bandura, 1986) ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย
ที่มา: ผู้วิจัย (2569)

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการวิเคราะห์ปัญหาในการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 1 ผลการสัมภาษณ์ปัญหาในการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษา

ผู้ให้สัมภาษณ์	การเรียนรู้โดยการสังเกต	การกำกับตนเอง	การรับรู้ความสามารถ	ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
หัวหน้าสาขา	นักศึกษาเรียนรู้จากเพื่อนและสื่อออนไลน์ แต่ยังไม่ต่อเนื่อง ทำให้ทักษะฟังและพูดพัฒนาช้า	นักศึกษาบางคนวางแผนการเรียนไม่ชัดเจน ทำให้ฝึกฟังและเขียนไม่สม่ำเสมอ	นักศึกษาบางคนขาดความมั่นใจโดยเฉพาะการพูดและเขียนตัวอักษรจีน	ทักษะพูดและฟังต่ำกว่าความสามารถด้านอ่าน-เขียน	จัดคลับฝึกพูดภาษาจีนและกิจกรรมเรียนรู้แบบกลุ่ม
อาจารย์ 1	นักศึกษาดูคลิปวิดีโอฝึกพูด แต่ขาดการปฏิบัติจริง	บางคนไม่ฝึกฟังทุกวัน	กลัวพูดผิด ทำให้ไม่กล้าพูด	พูดและฟัง	จัดกิจกรรมสนทนาเป็นกลุ่ม
อาจารย์ 2	สังเกตรุ่นพี่ช่วยพัฒนาการอ่าน แต่เขียนยังไม่มั่นใจ	นักศึกษาบางคนไม่มีตารางฝึกเขียน	ขาดความมั่นใจในการเขียน	เขียน	ให้ตัวอย่างงานเขียนและฟีดแบ็ก
อาจารย์ 3	สื่อออนไลน์ช่วยให้รู้คำศัพท์ แต่บางคลิปไม่ชัดเจน	ขาดการติดตามความก้าวหน้า	ความยากของตัวอักษรจีนทำให้อ่านช้า	อ่านและเขียน	จัดบทเรียนเสริมเรื่องตัวอักษรและคำศัพท์

ตารางที่ 1 ผลการสัมภาษณ์ปัญหาในการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษา (ต่อ)

ผู้ให้สัมภาษณ์	การเรียนรู้โดยการสังเกต	การกำกับตนเอง	การรับรู้ความสามารถ	ปัญหา	ข้อเสนอแนะ
นักศึกษา 1	ดูเพื่อนพูดในคลาสออนไลน์	ฝึกฟังไม่ต่อเนื่อง	กลัวพูดผิด	พูด	จัดกลุ่มพูดภาษาเล็ก ๆ
นักศึกษา 2	ดูคลิปวิดีโอการออกเสียง	ไม่มีตารางฝึกเขียน	ขาดความมั่นใจเขียน	เขียน	ให้แบบฝึกเขียนรายสัปดาห์
นักศึกษา 3	ฟังสื่อออนไลน์	ฝึกอ่านเองไม่สม่ำเสมอ	พูดไม่คล่อง	อ่าน	จัดบทอ่านตามระดับความสามารถ
นักศึกษา 4	สังเกตรุ่นพี่	ฝึกฟังและพูดไม่สม่ำเสมอ	พูดไม่คล่อง	พูด	กิจกรรมสนทนาแบบ peer-to-peer
นักศึกษา 5	ดูตัวอย่างงานเขียน	ฝึกเขียนบ้างแต่ไม่ต่อเนื่อง	เขียนยังไม่มั่นใจ	เขียน	ให้คำแนะนำจากอาจารย์
นักศึกษา 6	ฟังคลิปออนไลน์	จัดเวลาไม่ดี	ฟังยาก	ฟัง	จัดตารางฝึกฟังประจำวัน
นักศึกษา 7	สังเกตเพื่อนและคลิปวิดีโอ	ไม่มีการประเมินผลตนเอง	ขาดความมั่นใจทุกทักษะ	พูดและฟัง	ให้ฟีดแบ็กและกำหนดเป้าหมายรายสัปดาห์
นักศึกษา 8	ดูเพื่อนทำแบบฝึกหัด	ฝึกเขียนบ้าง	กลัวทำผิด	เขียน	จัดกิจกรรมตรวจงานเขียนร่วมกัน

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่สะท้อนว่าทักษะการพูดและการฟังเป็นทักษะที่มีปัญหามากที่สุด เมื่อเทียบกับทักษะด้านการอ่านและการเขียน โดยนักศึกษาจำนวนมากขาดความมั่นใจในการใช้ภาษาจีนจริง แม้จะมีการเรียนรู้จากสื่อออนไลน์และการสังเกตเพื่อนร่วมชั้นเรียน ทั้งนี้ประเด็นดังกล่าวสอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของนักศึกษารายหนึ่งที่กล่าวว่า

“เวลาจะพูดภาษาจีนจริง ๆ รู้สึกไม่มั่นใจ กลัวพูดผิด ถึงจะรู้คำศัพท์แต่ไม่กล้าใช้” (นักศึกษา, สัมภาษณ์)

ในทำนองเดียวกัน อาจารย์ผู้สอนได้สะท้อนถึงข้อจำกัดของการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์โดยขาดการฝึกปฏิบัติจริง ซึ่งส่งผลต่อพัฒนาการด้านการพูดของนักศึกษา ดังคำให้สัมภาษณ์ว่า

“นักศึกษาดูสื่อออนไลน์เยอะ แต่ขาดการฝึกใช้จริง ทำให้ทักษะการพูดไม่พัฒนาเท่าที่ควร” (อาจารย์, สัมภาษณ์)

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ยังพบว่า นักศึกษาหลายคนประสบปัญหาด้านการกำกับตนเองในการเรียนรู้ เช่น การขาดตารางฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ และการไม่ติดตามความก้าวหน้าของตนเอง ส่งผลให้ทักษะการเขียนและการอ่านตัวอักษรจีนพัฒนาได้ช้า โดยอาจารย์ผู้สอนรายหนึ่งให้ความเห็นว่า

“นักศึกษาบางคนไม่มีตารางฝึกเขียน ทำให้ยังไม่มั่นใจในการเขียนตัวอักษรจีน” (อาจารย์, สัมภาษณ์)

ภาพรวมของผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า ปัญหาหลักของการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษา ได้แก่ การขาดความมั่นใจในการใช้ภาษา การฝึกปฏิบัติที่ไม่ต่อเนื่อง และการกำกับตนเองที่ยังไม่เป็นระบบ ขณะที่ข้อเสนอแนะจากผู้ให้ข้อมูลมุ่งเน้นไปที่การจัดกิจกรรมสนทนาเป็นกลุ่ม การสร้างชุมชนการเรียนรู้แบบเพื่อนช่วยเพื่อน (peer-to-peer) และการให้ฟีดแบ็กอย่างต่อเนื่อง เพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านทักษะการพูด ฟัง อ่าน และเขียนอย่างรอบด้าน

สรุปปัญหาในการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี ผลการสัมภาษณ์ พบว่า ทักษะที่มีปัญหามากที่สุดคือ ทักษะการพูด รองลงมาคือทักษะการฟัง ทักษะการเขียน และทักษะการอ่าน ตามลำดับ โดยปัญหาที่พบ คือขาดการสังเกตแบบต่อเนื่องและแบบอย่างที่เหมาะสม การวางแผนและควบคุมการเรียนรู้ด้วยตนเองยังไม่สม่ำเสมอ และขาดความมั่นใจในการใช้ภาษาจีนโดยเฉพาะการพูดและเขียน สำหรับข้อเสนอแนะ

หลัก คือ การจัดกิจกรรมฝึกพูด/ฟังเป็นกลุ่มและแบบการเชื่อมต่อโดยตรงระหว่างบุคคลต่อบุคคล (peer-to-peer) การสร้างแบบฝึกเขียนรายสัปดาห์และให้ฟีดแบ็ก และการใช้สื่อออนไลน์และคลับภาษาจีนเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจ พร้อมแนะนำการวางแผนและติดตามผลการเรียนด้วยตนเองอย่างเป็นระบบ

2. แนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ตารางที่ 2 แนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ประเด็น	ปัญหา	ทักษะที่ได้รับผลกระทบ	แนวทางการพัฒนา
การเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning)	- การสังเกตแบบอย่างไม่ต่อเนื่อง - แบบอย่างบางครั้งไม่เหมาะสมกับระดับความสามารถ - การเข้าถึงสื่อออนไลน์บางแหล่งคุณภาพไม่เท่ากัน	ฟัง, พูด, อ่าน, เขียน (โดยเฉพาะพูดและฟังพัฒนาช้ากว่าอ่าน-เขียน)	- จัดคลิปวิดีโอสอนภาษาที่เหมาะสมตามระดับนักศึกษา - จัดกิจกรรมแบบ peer observation / การสังเกตแบบมีโครงสร้าง - สนับสนุนการฝึกปฏิบัติจริงหลังจากสังเกต
การกำกับตนเอง (Self-Regulation)	- นักศึกษาบางคนไม่มีการวางแผนการเรียนที่ชัดเจน - การจัดสรรเวลาไม่ต่อเนื่อง - การประเมินผลตนเองไม่แม่นยำ	ฟัง, พูด, อ่าน, เขียน (ฝึกฟังและพูดไม่สม่ำเสมอ, เขียนไม่ต่อเนื่อง)	- แนะนำการวางแผนการเรียนรายสัปดาห์ - จัดกิจกรรมฝึกพูด/ฟังเป็นกลุ่ม - สอนวิธีติดตามและประเมินความก้าวหน้า
การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Perceived Self-Efficacy)	- นักศึกษาบางคนขาดความมั่นใจในการใช้ภาษาจีน - ตัวอักษรจีนและคำศัพท์ซับซ้อน - ความกลัวการทำผิดทำให้ลดการฝึกพูดหรือเขียน	พูด, ฟัง, เขียน, อ่าน (พูดและฟังได้รับผลกระทบมากที่สุด)	- เริ่มจากกิจกรรมง่ายเพื่อสร้างความมั่นใจ - ให้ฟีดแบ็กเชิงบวกจากอาจารย์และเพื่อน - ส่งเสริมการใช้สื่อและคลับภาษาจีนเพื่อฝึกทักษะ

สรุปแนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นผลการวิจัยจากผลการศึกษาพบว่า ทักษะที่นักศึกษาประสบปัญหามากที่สุดในการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองคือ ทักษะการพูดและการฟัง รองลงมาคือทักษะการเขียน และทักษะการอ่านพบปัญหาน้อยที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักศึกษายังมีอุปสรรคในการนำภาษาจีนไปใช้ในสถานการณ์จริงและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองจึงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ที่ครอบคลุมทั้งด้านการสังเกต การกำกับตนเอง การสร้างความมั่นใจ และการบูรณาการทักษะทั้งสี่ด้านอย่างเป็นระบบ คือ 1) การพัฒนาการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) นักศึกษาควรได้รับแบบอย่างที่เหมาะสมและต่อเนื่องจากแหล่งต่าง ๆ เช่น อาจารย์ เพื่อน รุ่นพี่ หรือสื่อออนไลน์ โดยสามารถจัดทำคลิปวิดีโอหรือสื่อออนไลน์ที่ออกแบบให้เหมาะกับระดับความสามารถของนักศึกษา นอกจากนี้ การจัดกิจกรรม peer observation จะช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากเพื่อนหรือรุ่นพี่ในลักษณะการสังเกตและปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความรู้ที่ได้จากการสังเกตกับการใช้ทักษะภาษาจีนในสถานการณ์จริง 2) การพัฒนาการกำกับตนเอง (Self-Regulation) นักศึกษาควรได้รับการสอนให้วางแผนการเรียนรู้รายสัปดาห์และติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง การจัดกิจกรรมฝึกฟังและพูดเป็นกลุ่มหรือแบบ peer-to-peer จะช่วยสร้างความสม่ำเสมอในการฝึกทักษะ นอกจากนี้ นักศึกษายังควรมีเครื่องมือและเทคนิคในการประเมินผลตนเอง เช่น การบันทึกเสียงพูด การตรวจงานเขียน หรือการทำแบบทดสอบสั้น ๆ เพื่อติดตามพัฒนาการของตนเอง 3) การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Perceived Self-Efficacy) เป็นการสร้างความมั่นใจเป็นปัจจัยสำคัญ

ในการพัฒนาการเรียนภาษาจีนด้วยตนเอง นักศึกษาควรเริ่มจากกิจกรรมง่าย ๆ ที่สามารถทำสำเร็จได้ เพื่อสร้างแรงจูงใจและความเชื่อมั่นในตนเอง พร้อมทั้งรับฟีดแบ็กเชิงบวกจากครูและเพื่อน เพื่อลดความกลัวในการทำผิด นอกจากนี้ควรสนับสนุนให้นักศึกษาใช้สื่อออนไลน์หรือเข้าร่วมคลับภาษาจีน เช่น การสนทนากับเจ้าของภาษาออนไลน์ ซึ่งช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับการฝึกพูดและเขียนโดยไม่กลัวความผิดพลาด การปฏิบัติตามแนวทางนี้จะช่วยให้นักศึกษาพัฒนาความสามารถทางภาษาจีนอย่างมั่นคงและสามารถนำไปใช้ในการสื่อสารจริงได้ พร้อมกับการบูรณาการทักษะทั้งสี่ด้าน (Listening, Speaking, Reading, Writing) อย่างเป็นระบบ สำหรับทักษะการฟัง นักศึกษาควรฝึกฟังบทสนทนาสั้นต่อเนื่องและเพิ่มความเร็วหรือความหลากหลายของสื่อ ส่วนทักษะการพูดสามารถฝึกผ่านกิจกรรมสนทนากลุ่มหรือบทบาทสมมติ เพื่อให้เกิดการใช้ภาษาจีนจริง ๆ สำหรับการอ่าน นักศึกษาควรจัดบทอ่านตามระดับความสามารถและใช้เทคนิคการสังเกตโครงสร้างประโยค ส่วนทักษะการเขียนควรฝึกเขียนงานสั้น ๆ เป็นประจำทุกสัปดาห์ พร้อมทั้งตรวจและรับฟีดแบ็กจากอาจารย์หรือเพื่อน สรุปได้ว่าการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างการเรียนรู้โดยการสังเกต การกำกับตนเอง การสร้างความมั่นใจ และการฝึกฝนทักษะทั้งสี่ด้านอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษาสามารถพัฒนาความสามารถทางภาษาจีนอย่างยั่งยืนและนำไปใช้ได้จริงในการสื่อสาร

อภิปรายผล

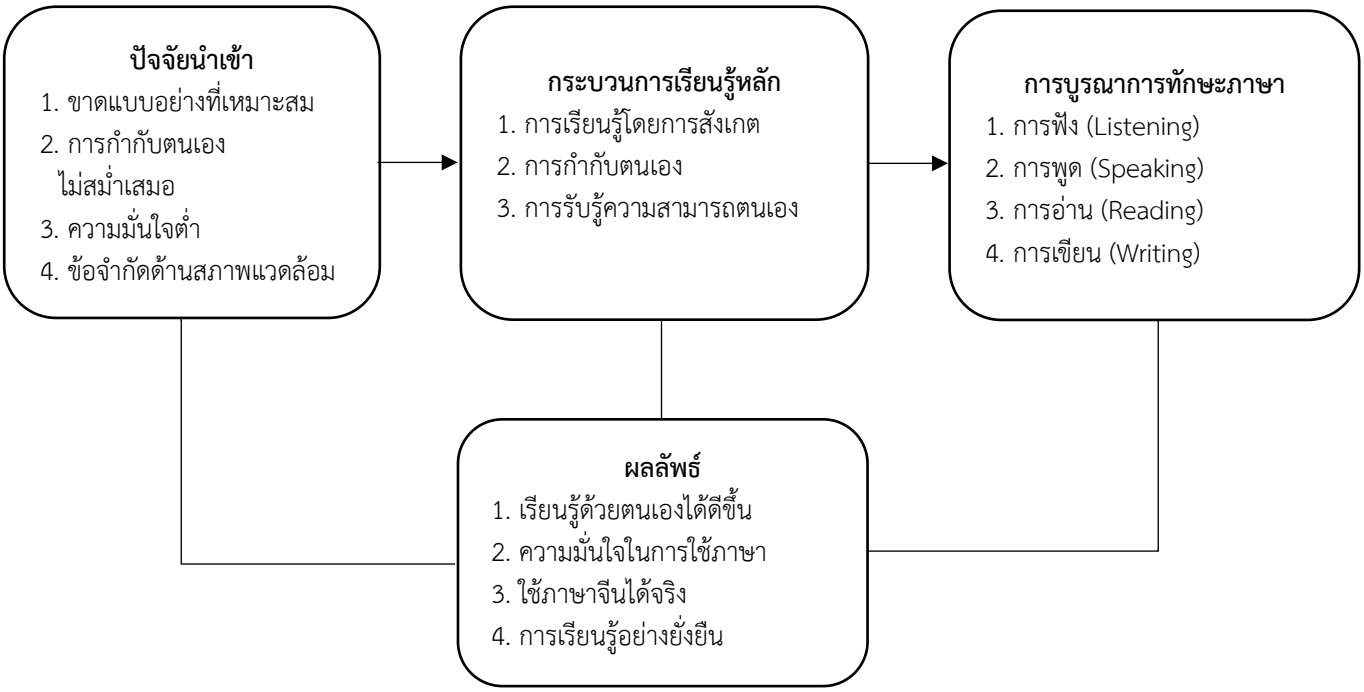
ปัญหาในการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี พบว่า ทักษะที่มีปัญหามากที่สุดคือ ทักษะการพูด รองลงมาคือทักษะการฟัง ทักษะการเขียน และทักษะการอ่าน ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะทักษะเชิงสื่อสาร โดยเฉพาะการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง ยังเป็นจุดอ่อนสำคัญของผู้เรียนภาษาจีน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรากร แซ่พุ่น และคณะ (2560) พบว่า ด้านปัญหาการเรียนนักเรียนมีจุดอ่อนในเรื่องของการพูดภาษาจีนที่เป็นเช่นนี้เพราะนักเรียนขาดโอกาสในการฝึกฝนภาษาจีนเชิงปฏิบัติและขาดความมั่นใจ ดังนั้นการจัดกิจกรรมฝึกพูด/ฟังเป็นกลุ่มและแบบ peer-to-peer การสร้างแบบฝึกเขียนรายสัปดาห์และให้ฟีดแบ็ก และการใช้สื่อออนไลน์และคลับภาษาจีนเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจ

แนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองจึงจำเป็นต้องมีกลยุทธ์ที่ครอบคลุม คือ 1) การพัฒนาการเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) นักศึกษาควรได้รับแบบอย่างที่เหมาะสมและต่อเนื่องจากแหล่งต่าง ๆ จะช่วยให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากเพื่อนหรือรุ่นพี่ในลักษณะการสังเกตและปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงความรู้ที่ได้จากการสังเกตกับการใช้ทักษะภาษาจีนในสถานการณ์จริง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสังเกตเป็นกระบวนการเรียนรู้พื้นฐานที่ช่วยให้นักเรียนสามารถซึมซับพฤติกรรม ทัศนคติ และทักษะจากแบบอย่างที่เหมาะสมได้อย่างเป็นธรรมชาติ เมื่อครูหรือบุคคลต้นแบบแสดงพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ดี เช่น การมีวินัยในการเรียน การจัดการอารมณ์ การทำงานร่วมกับผู้อื่น และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ทางสังคมและอารมณ์ผ่านการเลียนแบบและการนำไปปรับใช้กับตนเองซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ วริศรา สารบูรณ์ และชยุตม์ ภิรมย์สมบัติ (2567) พบว่า การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ทางสังคมอารมณ์นักเรียนของครูอยู่ในระดับมาก ดังนั้นแนวคิดการเรียนรู้โดยการสังเกตที่เน้นบทบาทของปฏิสัมพันธ์ทางสังคมและแบบอย่างในการเสริมสร้างพฤติกรรมการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ 2) การพัฒนาการกำกับตนเอง (Self-Regulation) นักศึกษาควรได้รับการสอนให้วางแผนการเรียนรู้รายสัปดาห์และติดตามความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-Directed Learning: SDL) จึงเป็นกระบวนการที่บุคคลมีบทบาทสำคัญในการกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ วางแผน ควบคุม และประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองโดยไม่ต้องพึ่งพาครูหรือผู้สอนเป็นหลัก แนวคิดดังกล่าวมุ่งเน้นการเสริมสร้างความสามารถในการจัดการและควบคุมการเรียนรู้ของตนเอง ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาความรู้และทักษะใหม่ ๆ อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เยาวพร ศรีระษา (2561) พบว่าปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดพัฒนาการดังกล่าวมาจากรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้การเรียนภาษาเพื่อการสื่อสาร การจัดกิจกรรมลักษณะนี้ทำให้มีความสนุกสนานในการสนทนา และเกิดแรงจูงใจในการเรียนรู้ ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาทักษะด้านไวยากรณ์ คำศัพท์ และการออกเสียงเท่านั้น

แต่ยังส่งเสริมให้เกิดความมั่นใจในการสื่อสาร ความร่วมมือ และแรงจูงใจในการเรียนรู้ ของนักเรียนด้วย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อความสำเร็จในการพัฒนาทักษะการพูดภาษาต่างประเทศ 3) การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Perceived Self-Efficacy) เป็นการสร้างความมั่นใจเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาการเรียนภาษาจีนด้วยตนเอง ที่เป็นเช่นนี้เพราะการรับรู้ความสามารถของตนเอง (Perceived Self-Efficacy) มีบทบาทโดยตรงต่อแรงจูงใจ ความพยายาม และความต่อเนื่องในการเรียนภาษาจีนด้วยตนเอง เมื่อผู้เรียนมีความเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถเรียนรู้และใช้ภาษาจีนได้สำเร็จ จะกล้าลองใช้ภาษา กล้าเผชิญความท้าทาย และไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ส่งผลให้เกิดการพัฒนาทักษะทางภาษาอย่างต่อเนื่อง ในทางกลับกันหากผู้เรียนมีระดับ self-efficacy ต่ำ จะขาดความมั่นใจและลดความพยายามในการเรียนรู้ ทั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Zhang & Chinokul (2023) ที่พบว่าผู้เรียนมีระดับ self-efficacy อยู่ในระดับปานกลาง และ self-efficacy มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับแรงจูงใจและระดับความสามารถทางภาษาจีน แสดงให้เห็นว่าการเสริมสร้างการรับรู้ความสามารถของตนเองจะช่วยเพิ่มแรงจูงใจและส่งเสริมการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และการบูรณาการทักษะทั้งสี่ด้าน (Listening, Speaking, Reading, Writing) อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ เยว่เหิง เฉิน (2565) พบว่าแนวทางการพัฒนาตนเองของนักศึกษาไทยที่เรียนภาษาจีน คือการเรียนรู้ที่ผสมผสานระหว่างการฝึกจากสื่อรอบตัวและการใช้ภาษาในสถานการณ์จริง มีส่วนช่วยส่งเสริมทักษะทางภาษาจีนอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทักษะการฟังและการพูด ซึ่งเป็นทักษะพื้นฐานที่มีความสำคัญต่อการสื่อสารในชีวิตประจำวัน การดูหนัง ฟังเพลง และดูซีรีส์จีนทั้งแบบซับไทยและซับจีน ช่วยให้นักศึกษาได้คุ้นเคยกับสำเนียง การออกเสียง จังหวะการพูด และการใช้คำศัพท์ในบริบทจริง ส่งผลให้นักศึกษามีความมั่นใจในการฟังและพูดมากยิ่งขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากงานวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี ได้ก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เชิงบูรณาการที่สะท้อนให้เห็นว่า องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้ คือ กรอบแนวคิดการพัฒนาการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองเชิงบูรณาการบนฐานทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม ที่สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานโยบาย หลักสูตร และกิจกรรมส่งเสริมการเรียนภาษาจีนของนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเอกชน และสามารถประยุกต์ใช้กับการเรียนภาษาต่างประเทศอื่น ๆ ในบริบทที่ใกล้เคียงกันได้อย่างเป็นรูปธรรมและยั่งยืน ออกมาในรูปแบบการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี (Self-Directed Chinese Language Learning Development) ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 Self-Directed Chinese Language Learning Development
ที่มา: ภรณิษฐ์ อุบลนุช (2569)

องค์ความรู้ใหม่นี้เป็นโมเดลที่พัฒนาขึ้นจากการวิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานี โดยต่อยอดจากทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมของ Bandura (1986) และบูรณาการกับข้อมูลเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ความใหม่ของโมเดลอยู่ที่การประยุกต์กรอบแนวคิดเชิงทฤษฎีเข้ากับบริบทเชิงพื้นที่เฉพาะ พร้อมออกแบบกลไกการพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างเป็นระบบ โมเดลประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ดังนี้

1. ปัจจัยนำเข้า (Input Factors) คือ ปัจจัยนำเข้าเป็นองค์ประกอบที่ก่อให้เกิดปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยตนเอง ประกอบด้วยข้อจำกัดด้านสภาพแวดล้อมการใช้ภาษาจีนในบริบทมหาวิทยาลัยเอกชน การขาดแบบอย่างการใช้ภาษาจีนที่ต่อเนื่องและเหมาะสม การขาดทักษะการวางแผนและกำกับตนเองในการเรียนรู้ และความมั่นใจในการใช้ภาษาจีนอยู่ในระดับต่ำ โดยเฉพาะทักษะการพูดและการฟัง

2. กระบวนการหลักของโมเดล (Core Processes) คือ กระบวนการพัฒนาอาศัยองค์ประกอบของทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม ซึ่งมีความสัมพันธ์และส่งผลต่อกันอย่างเป็นระบบ ได้แก่ 2.1 การเรียนรู้โดยการสังเกต (Observational Learning) การจัดให้มีแบบอย่างที่เหมาะสมจากอาจารย์ เพื่อน รุ่นพี่ และสื่อออนไลน์ การเรียนรู้ผ่านการสังเกตควบคู่กับการลงมือปฏิบัติจริง การใช้กิจกรรม peer observation และ peer learning 2.2 การกำกับตนเอง (Self-Regulation) คือการวางแผนการเรียนรู้ภาษาจีนรายสัปดาห์ การฝึกทักษะอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง การติดตามและประเมินผล

การเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การบันทึกเสียง การตรวจงานเขียน 2.3 การรับรู้ความสามารถของตนเอง (Perceived Self-Efficacy) คือการเริ่มต้นจากกิจกรรมที่ประสบความสำเร็จได้ง่าย การได้รับฟีดแบ็กเชิงบวกจากอาจารย์และเพื่อน และการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยต่อการลองผิดลองถูก

3. กลไกการบูรณาการทักษะ (Skill Integration Mechanism) คือการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ด้วยตนเอง ต้องบูรณาการทักษะภาษาอย่างเป็นระบบ ได้แก่ การฟัง การฝึกฟังจากสื่อจริงและสถานการณ์ใกล้เคียงชีวิตจริง การพูด การฝึกสนทนาแบบกลุ่มและบทบาทสมมติ การอ่าน การอ่านตามระดับความสามารถและการสังเกตโครงสร้างภาษา การเขียน การฝึกเขียนสม่ำเสมอพร้อมการรับฟีดแบ็ก โดยทักษะทั้งสี่ด้านเชื่อมโยงและเสริมแรงซึ่งกันและกัน

4. ผลลัพธ์ (Outcomes) คือ ผลลัพธ์ที่เกิดจากการดำเนินการตามโมเดล ได้แก่ นักศึกษามีศักยภาพในการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองสูงขึ้น มีความมั่นใจในการใช้ภาษาจีนเพื่อการสื่อสารจริง สามารถพัฒนาทักษะฟัง พูด อ่าน และเขียนได้อย่างสมดุล เกิดการเรียนรู้ภาษาจีนอย่างยั่งยืนและนำไปใช้ได้จริงในชีวิตและการทำงาน

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสะท้อนให้เห็นว่า ปัญหาการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานีมิได้เกิดจากความสามารถทางภาษาเพียงด้านใดด้านหนึ่ง หากแต่เป็นผลจากความไม่สมดุลของกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยเฉพาะในทักษะการพูดและการฟัง ซึ่งต้องอาศัยทั้งการมีแบบอย่างที่เหมาะสม การฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมอย่างมีความหมาย การเรียนภาษาจีนด้วยตนเองของนักศึกษาไม่ใช่กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างโดดเดี่ยว แต่เป็นกระบวนการที่ต้องพึ่งพาระบบสนับสนุนการเรียนรู้จากทั้งบุคคลและสื่อการเรียนรู้ นักศึกษาที่ขาดแบบอย่างในการใช้ภาษา ขาดการกำกับตนเองอย่างเป็นระบบ และขาดความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง มีแนวโน้มประสบปัญหาในการพัฒนาทักษะการพูดและการเขียนมากกว่าทักษะด้านอื่น นอกจากนี้ ผลการวิจัยยังชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองควรปรับจากการมุ่งเน้นการฝึกทักษะแยกส่วน ไปสู่การออกแบบกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการที่เชื่อมโยงการเรียนรู้โดยการสังเกต การกำกับตนเอง และการเสริมสร้างความเชื่อมั่นเข้าด้วยกัน โดยกิจกรรมฝึกพูด–ฟังแบบกลุ่มหรือแบบเพื่อนช่วยเพื่อน การฝึกเขียนอย่างสม่ำเสมอร่วมกับการได้รับฟีดแบ็กและการใช้สื่อออนไลน์หรือคลับภาษาจีน มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างทั้งความสามารถทางภาษาและความมั่นใจในการใช้ภาษาจีน ดังนั้น ความสำเร็จของการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองจึงมิได้ขึ้นอยู่กับความพยายามของผู้เรียนเพียงลำพัง หากแต่ขึ้นอยู่กับการมีโครงสร้างการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการสังเกต การฝึกฝน การสะท้อนผล และการเสริมแรงเชิงบวกอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาความสามารถทางภาษาจีนอย่างยั่งยืนและสามารถนำไปใช้ได้จริงในการสื่อสาร ทั้งนี้ การศึกษาครั้งนี้จำกัดอยู่ในบริบทของมหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานีและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลเฉพาะพื้นที่ ซึ่งอาจส่งผลต่อการอ้างอิงผลไปยังบริบทอื่น งานวิจัยในอนาคตควรขยายพื้นที่ศึกษาและประยุกต์ใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่หลากหลายมากขึ้นเพื่อยืนยันประสิทธิผลของโมเดลและเพิ่มความแข็งแรงของข้อค้นพบทางวิชาการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 มหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานีควรกำหนดนโยบายสนับสนุนการเรียนรู้โดยการสังเกตผ่านการจัดทำสื่อการเรียนภาษาจีนออนไลน์ที่เหมาะสมกับระดับความสามารถของนักศึกษา เช่น วิดีโอการฟัง–พูด การอ่านออกเสียง และการเขียนตัวอักษรจีน รวมถึงการจัดกิจกรรมเรียนรู้แบบ peer observation หรือระบบพี่เลี้ยง เพื่อให้นักศึกษาได้เรียนรู้จากแบบอย่างที่ดีและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.2 มหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานีควรบูรณาการการฝึกทักษะการวางแผน การติดตามและการประเมินผลการเรียนรู้ด้วยตนเองไว้ในรายวิชาภาษาจีนหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตร เช่น การจัดทำแผนการเรียนรายสัปดาห์ การบันทึกความก้าวหน้าทางการเรียน และการประเมินตนเองอย่างสม่ำเสมอ เพื่อช่วยให้นักศึกษามีความต่อเนื่องและรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง

1.3 มหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดปทุมธานีควรสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานด้านเทคโนโลยี เช่น แพลตฟอร์มการเรียนรู้ออนไลน์ แอปพลิเคชันฝึกภาษาจีน และระบบติดตามผลการเรียนรู้ เพื่ออำนวยความสะดวกให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลา

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

อาจารย์ผู้สอนภาษาจีนในระดับอุดมศึกษาควรออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของนักศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยบูรณาการองค์ประกอบของการเรียนรู้โดยการสังเกต การกำกับตนเอง และการเสริมสร้างความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง อาทิ การจัดกิจกรรมฝึกสนทนาแบบกลุ่มย่อยหรือแบบเพื่อนช่วยเพื่อน (peer-to-peer) การมอบหมายงานเขียนระยะสั้นรายสัปดาห์ควบคู่กับการให้ฟีดแบ็กเชิงบวกอย่างต่อเนื่อง และการคัดเลือกสื่อออนไลน์ที่สอดคล้องกับระดับความสามารถของผู้เรียน แนวทางดังกล่าวจะช่วยส่งเสริมให้นักศึกษาสามารถฝึกฝนทักษะการฟัง การพูด การอ่าน และการเขียนได้อย่างต่อเนื่อง เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง และนำไปสู่การพัฒนาความสามารถทางภาษาจีนอย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

3.1 การวิจัยครั้งต่อไปควรขยายกลุ่มตัวอย่างไปยังนักศึกษามหาวิทยาลัยเอกชนในจังหวัดอื่น หรือเปรียบเทียบกับมหาวิทยาลัยของรัฐ เพื่อให้เห็นความแตกต่างของบริบท สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ และปัจจัยที่ส่งผลต่อการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองอย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

3.2 ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ เพิ่มเติม เช่น แรงจูงใจในการเรียนรู้ ทัศนคติต่อภาษาจีน ความพร้อมด้านเทคโนโลยี การสนับสนุนจากครอบครัวและสถาบัน รวมถึงความแตกต่างด้านระดับความสามารถทางภาษา เพื่ออธิบายศักยภาพการเรียนภาษาจีนด้วยตนเองได้อย่างครอบคลุมมากขึ้น.

เอกสารอ้างอิง

ปราณีต ม่วงนวล, อรุณวรรณ ชูสังกิจ, ยอร์ช เสมอมิตร, สุวรรณ ม่วงนวล และ วิโรจน์ เจษฎาดิลก. (2568). กลยุทธ์การสื่อสารในสังคมโลกาภิวัตน์. *วารสารส่งเสริมและพัฒนาวิชาการสมัยใหม่, 3*(2), 185-210.

พรชัย เจดามาน, นิตยาพร กินบุญ และ ไพฑูรย์ พิมดี. (2560). *ทรัพยากรมนุษย์ มิติการบริหารจัดการ ศตวรรษที่ 21 อย่างยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สูตรไพศาลบิวเดอร์.

พระครูปลัดสุริยะ ชวนปญโญ และ ประวิทย์ ธงชัย. (2566). โลกาภิวัฒน์กับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงของสังคมและวัฒนธรรมไทย. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 7*(10), 286-299.

ภัทรภณ ศิลารักษ์. (2564). การปรับตัวบทบาทภาษาจีนภายใต้บริบทวิถีชีวิตปกติใหม่ในยุคศตวรรษที่ 21. *วารสารวิชาการภาษาและวัฒนธรรมจีน, 8*(1), 61-72.

เยว่เหิง เฉิน. (2565). *การพัฒนาตนเองในการเรียนภาษาจีนของนักศึกษาไทยในมหาวิทยาลัยแห่งหนึ่งในภาคตะวันออก*. (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).

เยาวพร ศรีระษา. (2561). *การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบภาษาเพื่อการสื่อสาร (CLT) ประกอบชุดสื่อประสมเพื่อส่งเสริมทักษะการพูดภาษาจีนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. (การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).

วรากร แซ่พุ่น, ภากร นพฤทธิ์, วราลี รุ่งบานจิต, วรทา รุ่งบานจิต, วรนาถ แซ่เซ่น และ ชุติมา คำแก้ว. (2560). การศึกษาสภาพและปัญหาการเรียนการสอนภาษาจีนของโรงเรียนมัธยมศึกษาในจังหวัดยะลา. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา, 12*(ฉบับพิเศษ), 126-136.

วริศรา สารบูรณ์ และ ชยุตม์ ภิรมย์สมบัติ. (2567). การสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ทางสังคมอารมณ์ของนักเรียน : การเปรียบเทียบซีเอฟเอแบบกลุ่มพหุ. *วารสารการวัดผลการศึกษา สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา, 41*(110), 1-11.

Bandura, A. (1986). *Social foundations of thought and action: A social cognitive theory*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.

Creswell, J. W. (2013). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches*. Los Angeles: Sage.

Zhang, H., & Chinokul, S. (2023). Chinese Learning Motivation and Academic Self-Efficacy of Thai Senior High School Students. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network, 16*(2), 77-93.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 127-140.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

The Relationship between Digital Technology, Service Innovation, and the use of Customer Data on The Success of Modern Retail Businesses

Natesiri Ruangariyapuk[1*] Prathana Eiamsiri[2] Jiraporn Prakobbua[3] Chirawan Yotchot[4] Jittraporn Charoenmin[5] and Wassana Boonruang[5]

[1] *Modern Trade Business Management, Kasem Bundit University, Thailand*
[2] *Center of Innovation for Human Capital Development, Kasem Bundit University, Thailand*
[3] *Academic Service Center, Kasem Bundit University, Thailand*
[4] *Office of the University Council, Kasem Bundit University, Thailand*
[5] *Student Assistance and Service Center, Kasem Bundit University, Thailand*
[*] *Corresponding author. E-mail: natesiri.rua@kbu.ac.th*

ABSTRACT

This study aimed to examine (1) digital technology and modern retail service innovations in modern retail businesses. In addition, it aimed to investigate (2) customer experience, satisfaction, and loyalty among consumers using modern retail services. Moreover, the study focused on analyzing (3) the relationships between digital technology, modern retail service innovations, and the use of customer data on customer experience, satisfaction, and loyalty. Finally, the study aimed to propose (4) guidelines for applying digital technology and modern retail service innovations to enhance competitive advantage in modern retail businesses. This study employed a quantitative research methodology. The sample consisted of 409 consumers who use modern retail services, selected through accidental sampling. The research instrument was a 5-point Likert scale questionnaire with confirmed content validity and reliability. Data were analyzed using frequency, percentage, mean, standard deviation, and correlation analysis. The results revealed that (1) digital technology and modern retail service innovations were overall at a high level, with digital technology in retail stores receiving the highest mean score. In addition, it was found that (2) customer experience, satisfaction, and loyalty were also at a high level, with customer experience demonstrating the highest mean score. Moreover, the findings indicated that (3) digital technology, modern retail service innovations, and the use of customer data were positively correlated with customer experience, satisfaction, and loyalty at a high level, with statistical significance at the .01 level. Finally, the results suggested that (4) the integration of digital technology and modern retail service innovations, together with the effective use of customer data, can enhance customer experience, satisfaction, and loyalty, thereby contributing to a sustainable competitive advantage for modern retail businesses.

Keywords: Modern Retail Business, Retail Technology, Customer Data Usage, Modern Retail Service Innovation, Customer Experience

Received: 28 January 2026;
Revised: 6 March 2026;
Accepted: 15 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรมบริการ และการใช้ข้อมูลลูกค้าต่อความสำเร็จของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่

เนตร์ศิริ เรืองอริยภักดิ์[1*] ปรารถนา เอี่ยมศิริ[2] จิราพร ประกอบบัว[3] จิราวรรณ ยศโชติ[4] จิตราภรณ์ เจริญมิน[5] และ วาสนา บุญเรือง[5]

[1] *การจัดการธุรกิจการค้าสมัยใหม่ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ประเทศไทย*
[2] *ศูนย์นวัตกรรมการพัฒนาทุนมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ประเทศไทย*
[3] *ศูนย์บริการทางวิชาการ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ประเทศไทย*
[4] *สำนักงานสภามหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ประเทศไทย*
[5] *ศูนย์แนะแนวและบริการนักศึกษา มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต ประเทศไทย*
[*] *Corresponding author. E-mail: natesiri.rua@kbu.ac.th*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาเทคโนโลยีดิจิทัล และนวัตกรรมบริการร้านค้าปลีกสมัยใหม่ (2) ศึกษาประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า (3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรมบริการร้านค้าปลีกสมัยใหม่ และการใช้ข้อมูลลูกค้า ต่อประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า และ (4) นำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมบริการร้านค้าปลีกสมัยใหม่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริโภคที่ใช้บริการธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ จำนวน 409 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ที่ผ่านการตรวจสอบความตรง และความเชื่อมั่น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า (1) เทคโนโลยีดิจิทัล และนวัตกรรมบริการร้านค้าปลีกสมัยใหม่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยเทคโนโลยีดิจิทัลในร้านค้าปลีกมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (2) ประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้าอยู่ในระดับมาก โดยประสบการณ์ลูกค้ามีค่าเฉลี่ยสูงสุด (3) เทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรมบริการร้านค้าปลีกสมัยใหม่ และการใช้ข้อมูลลูกค้า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้าอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ (4) การบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล และนวัตกรรมบริการร้านค้าปลีกสมัยใหม่ร่วมกับการใช้ข้อมูลลูกค้า สามารถยกระดับประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า และช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจการค้าปลีกสมัยใหม่ได้อย่างยั่งยืน โดยผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงช่องทางออฟไลน์ และออนไลน์ (Omnichannel) และการนำปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาวิเคราะห์พฤติกรรมลูกค้าเพื่อการนำเสนอบริการแบบเฉพาะบุคคล อันจะนำไปสู่ความภักดีต่อแบรนด์ในระยะยาว

คำสำคัญ: ธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่, เทคโนโลยีร้านค้าปลีก, การใช้ข้อมูลลูกค้า, นวัตกรรมบริการร้านค้าปลีกสมัยใหม่, ประสบการณ์ลูกค้า

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ปัจจุบันภูมิทัศน์ของธุรกิจค้าปลีกกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างพลิกผัน (Disruption) อันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และพฤติกรรมผู้บริโภคที่เปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคดิจิทัลอย่างเต็มตัว การแข่งขันในอุตสาหกรรมค้าปลีกสมัยใหม่ไม่จำกัดอยู่เพียงส่วนผสมทางการตลาด หรือการแข่งขันราคา หรือคุณภาพของสินค้าเท่านั้น แต่ได้ยกระดับไปสู่การแข่งขันด้านการนำเทคโนโลยี และนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (Grewal et al., 2020) เทคโนโลยีขั้นสูง อาทิ ปัญญาประดิษฐ์ (AI), การวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data), และอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนรูปแบบการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ซื้อกับผู้ขาย ส่งผลให้ผู้ประกอบการต้องเร่ง

ปรับตัวจากร้านค้าแบบดั้งเดิมสู่การเป็นการค้าปลีกอัจฉริยะ (Smart Retail) เพื่อตอบสนองต่อความคาดหวังของผู้บริโภคที่ต้องการทั้งความสะดวกรวดเร็ว และความแม่นยำในการบริการ (Pantano et al., 2018) บทวิเคราะห์ที่ยืนยันบริบทปัญหา (Context) ว่าผู้ประกอบการค้าปลีกสมัยใหม่ในไทยกำลังมุ่งเน้นการใช้ AI, AR และเทคโนโลยี 5G เพื่อสร้างประสบการณ์ใหม่ (New Experiences) เพื่อดึงดูดลูกค้า วิจัยกรุงศรี (2565)

ด้วยบริบทดังกล่าว การสร้างประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience) ที่เหนือระดับจึงกลายเป็นกลยุทธ์หัวใจสำคัญในการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน การนำนวัตกรรมเข้ามาช่วยเชื่อมโยงช่องทางการจัดจำหน่ายทั้งออนไลน์และออฟไลน์เข้าด้วยกันอย่างไร้รอยต่อ (Omnichannel) ช่วยให้ธุรกิจสามารถส่งมอบประสบการณ์ที่มีความเฉพาะเจาะจง (Personalization) และสอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้บริโภคแต่ละบุคคลได้ดียิ่งขึ้น (Kotler et al., 2021) การวิจัยในหัวข้อนี้จึงมีความสำคัญ และจำเป็นในการศึกษาแนวทางการบูรณาการเทคโนโลยี และนวัตกรรมที่เหมาะสม เพื่อการยกระดับประสบการณ์ลูกค้า ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความพึงพอใจ ความผูกพันต่อแบรนด์ และความยั่งยืนของธุรกิจค้าปลีกท่ามกลางสภาวะการแข่งขันที่รุนแรงในปัจจุบัน

ธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่กำลังเผชิญกับวิกฤตความท้าทายเชิงโครงสร้าง และพื้นที่ เนื่องจากการแพร่หลายของธุรกรรมพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (E-commerce) ได้ดึงดูดผู้บริโภคออกจากพื้นที่หน้าร้านแบบกายภาพ (Physical Store) ส่งผลให้จำนวนผู้ใช้บริการในสถานที่จริงลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ปัญหาสำคัญที่พบคือ ผู้ประกอบการจำนวนมากยังคงยึดติดกับรูปแบบการให้บริการแบบดั้งเดิมที่ไม่สามารถตอบสนองต่อ “เส้นทางของผู้บริโภค” (Customer Journey) ที่มีความซับซ้อนและคาดหวังความรวดเร็วแบบเรียลไทม์ นอกจากนี้ การขาดการบูรณาการเทคโนโลยีที่เหมาะสมในการเก็บรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลพฤติกรรมลูกค้า ณ จุดขาย ทำให้เกิด “ช่องว่าง” ของข้อมูล (Data Gap) ซึ่งส่งผลให้การส่งมอบประสบการณ์ขาดความต่อเนื่อง และไม่สามารถสร้างความประทับใจเฉพาะบุคคลได้ นำไปสู่การสูญเสียโอกาสในการขาย และความสามารถในการแข่งขันที่ลดลงเมื่อเทียบกับคู่แข่งที่มีความพร้อมด้านนวัตกรรม

จากสถานการณ์ปัญหาข้างต้น นำมาสู่ข้อสรุปทางหลักการที่ว่า การอยู่รอดและการเติบโตของธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับทำเลที่ตั้ง หรือราคาสินค้าเพียงอย่างเดียวอีกต่อไป แต่ขึ้นอยู่กับขีดความสามารถในการ “สร้างสรรค์ประสบการณ์” ผ่านเทคโนโลยี และนวัตกรรมเป็นสำคัญ ดังนั้น การวิจัยในหัวข้อนี้จึงมีความจำเป็นเร่งด่วนเพื่อค้นหาแนวทางในการผสานนวัตกรรมดิจิทัลเข้ากับกระบวนการให้บริการ เพื่อเปลี่ยนผ่านจากการค้าปลีกแบบดั้งเดิมสู่การเป็น “การค้าปลีกอัจฉริยะ” ที่สามารถส่งมอบคุณค่าทางประสบการณ์ที่เหนือกว่า ผู้วิจัยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ (Online Survey) โดยสร้างแบบสอบถามผ่าน Google Forms และเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และชุมชนผู้บริโภคบนแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่ออำนวยความสะดวก และเพิ่มความรวดเร็วในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างในบริบทธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ ซึ่งผลลัพธ์จากการศึกษานี้จะเป็นองค์ความรู้สำคัญในการกำหนดกลยุทธ์การบริหารจัดการความสัมพันธ์ลูกค้าและออกแบบบริการที่ตอบโจทย์วิถีชีวิตยุคใหม่ อันจะนำไปสู่การแก้ปัญหาความตกต่ำของยอดขายหน้าร้านและการสร้างความยั่งยืนทางธุรกิจในระยะยาว

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับของเทคโนโลยีดิจิทัล และนวัตกรรมบริการร้านค้าปลีกสมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาระดับของประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า
3. เพื่อศึกษาระดับของความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรมบริการร้านค้าปลีกสมัยใหม่ และการใช้ข้อมูลลูกค้า ต่อประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า
4. เพื่อนำเสนอแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมบริการร้านค้าปลีกสมัยใหม่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) มุ่งเน้นศึกษาอิทธิพลของเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่มีต่อประสบการณ์ลูกค้า โดยมีรายละเอียดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ คือ ผู้บริโภคที่เคยเข้ามาใช้บริการในร้านค้าปลีกสมัยใหม่ (Modern Trade) เช่น ห้างสรรพสินค้า, ซูเปอร์มาร์เก็ต หรือร้านสะดวกซื้อ และธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่บนออนไลน์ เช่น Shopee, Lazada และอื่น ๆ ซึ่งไม่สามารถระบุจำนวนประชากรที่แน่นอนได้

1.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 267 คน ซึ่งเป็นการกำหนดขนาดตัวอย่างตามแนวคิดของ Bartlett, Kotrlik, & Higgins (2001) ที่พัฒนามาจากแนวคิดของ Taro Yamane (1967) และ Israel (1992) ซึ่งเป็นการปรับใช้หลักการทางสถิติเพื่อกำหนดขนาดตัวอย่างเมื่อประชากรมีขนาดใหญ่ หรือไม่ทราบจำนวนที่แน่นอน และใช้วัดข้อคำถามที่ประเมินความคิดเห็น หรือทัศนคติ (Likert Scale) การรวบรวมข้อมูลได้จำนวนแบบสอถามที่มีผู้ตอบเข้ามาแล้วมีความครบถ้วนทุกข้อคำถาม-ตอบ จำนวน 409 ชุด เพื่อให้งานวิจัยเกิดความเชื่อมั่น และเชื่อถือได้ จึงใช้ตัวอย่าง 409 ตัวอย่างในการวิเคราะห์ข้อมูล

1.3 วิธีการเลือกตัวอย่าง (Sampling Method) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น (Non-probability Sampling) โดยใช้วิธีการเลือกแบบบังเอิญ (Accidental Sampling) หรือแบบสะดวก (Convenience Sampling) กับผู้ที่ใช้บริการจริงธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ เช่น Shopee, Lazada และอื่น ๆ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้:

ส่วนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล (Demographic Data) เช่น เพศ อายุ รายได้ (เป็นแบบ Check list)

ส่วนที่ 2 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรต้น (Independent Variables) ได้แก่ การรับรู้เทคโนโลยีร้านค้าปลีก, การใช้ข้อมูลลูกค้า, และนวัตกรรมบริการค้าปลีก

ส่วนที่ 3 ข้อมูลความคิดเห็นเกี่ยวกับตัวแปรตาม (Dependent Variables) ได้แก่ ประสบการณ์ลูกค้า ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า

ลักษณะเครื่องมือ เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (5-Point Likert Scale) ตามแนวคิดของ Likert (1932)

5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด

1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

ความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) นำแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้อง (IOC) ให้มีค่ามากกว่า 0.50

ความเชื่อมั่น (Reliability) นำไปทดลองใช้ (Try-out) กับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน และคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยต้องมีค่ามากกว่า 0.70 ขึ้นไป จึงถือว่าเชื่อถือได้ (Cronbach, 1951)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนธันวาคม 2568 - มกราคม 2569 ด้วยวิธีการดังนี้

การวิจัยนี้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามออนไลน์ (Online Survey) โดยสร้างแบบสอบถามผ่าน Google Forms และเผยแพร่ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และชุมชนผู้บริโภคบนแพลตฟอร์มออนไลน์ เพื่ออำนวยความสะดวกและเพิ่มความรวดเร็วในการเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างในบริบทธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่

การตรวจสอบความสมบูรณ์ เมื่อได้ข้อมูลครบ 409 ชุด จะทำการตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน (Data Cleaning) ก่อนนำไปวิเคราะห์ผล

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ (Frequency) และร้อยละ (Percentage) สำหรับข้อมูลส่วนบุคคล และค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) สำหรับระดับความคิดเห็น

สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อทดสอบสมมติฐานหา “ความสัมพันธ์” ระหว่างตัวแปรต้น (เทคโนโลยี, การใช้ข้อมูล, นวัตกรรม) กับตัวแปรตาม (ประสบการณ์ลูกค้า, ความพึงพอใจ, ความภักดี) เกณฑ์การพิจารณา พิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เพื่อดูทิศทางและระดับความสัมพันธ์ และค่าความน่าจะเป็น (Sig.) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ในบริบทค้าปลีกสมัยใหม่

ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี (Technology Acceptance Model: TAM) ซึ่งพัฒนาโดย Davis (1989) เป็นกรอบแนวคิดพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการอธิบายพฤติกรรมผู้บริโภคต่อการใช้งานเทคโนโลยีและนวัตกรรมในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ ทฤษฎีนี้เสนอว่าการตัดสินใจยอมรับหรือปฏิเสธเทคโนโลยีของผู้บริโภคขึ้นอยู่กับปัจจัยหลักสองประการ ได้แก่ การรับรู้ถึงประโยชน์ (Perceived Usefulness: PU) และการรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (Perceived Ease of Use: PEOU)

ในบริบทของการค้าปลีกอัจฉริยะ การรับรู้ถึงประโยชน์ (PU) หมายถึงระดับความเชื่อของผู้บริโภคว่าการใช้เทคโนโลยีนั้นจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการซื้อสินค้า ไม่ว่าจะเป็นความรวดเร็วในการชำระเงินผ่านระบบไร้สัมผัส หรือความแม่นยำของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการคัดกรองสินค้าที่ตรงกับความต้องการ หากลูกค้ารับรู้ว่านวัตกรรมเหล่านั้นช่วยลดขั้นตอนที่ยุ่งยากและประหยัดเวลาได้จริง จะนำไปสู่ทัศนคติเชิงบวกและความตั้งใจในการใช้งาน (Rese et al., 2020) ในขณะที่ การรับรู้ถึงความง่ายในการใช้งาน (PEOU) สะท้อนถึงระดับความพยายามที่ลูกค้าต้องใช้ในการเรียนรู้ระบบหากเทคโนโลยีหน้าร้าน (In-store Technology) เช่น ตู้ Kiosk หรือแอปพลิเคชัน มีความซับซ้อนน้อยและมีความเป็นมิตรต่อผู้ใช้ (User-friendly) จะช่วยลดความกังวลทางเทคโนโลยี (Technology Anxiety) และส่งเสริมให้เกิดประสบการณ์ลูกค้าที่ลื่นไหล (Kasilingam, 2020)

ดังนั้น การนำ TAM มาประยุกต์ใช้ในงานวิจัยนี้ จึงช่วยอธิบายกลไกทางจิตวิทยาที่เชื่อมโยงระหว่าง “ตัวแปรต้น” (เทคโนโลยีและนวัตกรรม) ไปสู่ “ตัวแปรตาม” (ความพึงพอใจและประสบการณ์ลูกค้า) โดยชี้ให้เห็นว่าเทคโนโลยีที่ทันสมัยเพียงอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอ แต่ต้องเป็นเทคโนโลยีที่ลูกค้า “รู้สึกคุ้มค่า” และ “ใช้งานง่าย” จึงจะสามารถสร้างประสบการณ์ที่เหนือระดับและความภักดีต่อแบรนด์ได้อย่างยั่งยืน (Ameen et al., 2021)

2. โมเดลการยอมรับหุ่นยนต์บริการ (Service Robot Acceptance Model: sRAM) ในบริบทค้าปลีก

โมเดลการยอมรับหุ่นยนต์บริการ (Service Robot Acceptance Model: sRAM) เป็นทฤษฎีที่ได้รับการพัฒนาต่อยอดมาจากทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยีเดิม (TAM) เพื่อให้อธิบายบริบทของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และหุ่นยนต์ (Human-Robot Interaction: HRI) ได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น ในขณะที่ TAM มุ่งเน้นเพียงด้านประโยชน์ใช้สอย (Functional Elements) sRAM ได้เพิ่มมิติของ “องค์ประกอบด้านสังคมและอารมณ์” (Social-Emotional Elements) เข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญ (Wirtz et al., 2018) ทฤษฎีนี้อธิบายว่า ในธุรกิจการค้าปลีกสมัยใหม่ที่เริ่มมีการนำหุ่นยนต์หรือ AI เข้ามาทำหน้าที่แทนพนักงาน (เช่น หุ่นยนต์ต้อนรับ, AI Chatbot ที่มีบุคลิกโต้ตอบ) ผู้บริโภคไม่ได้ประเมินเทคโนโลยีเพียงแค่ว่า “ใช้งานง่าย” หรือ “มีประโยชน์” เท่านั้น แต่ยังประเมิน “ความรู้สึกถึงความเป็นมนุษย์” (Perceived Humanness) และ “การมีตัวตนทางสังคม” (Social Presence) ของหุ่นยนต์ด้วย หากลูกค้ารู้สึกว่าหุ่นยนต์มีความสามารถในการสื่อสารและแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสม จะช่วยลดความรู้สึกต่อต้านและสร้างความไว้วางใจในการใช้บริการได้ดียิ่งขึ้น นอกจากนี้ sRAM ยังให้ความสำคัญกับบทบาทของหุ่นยนต์ในฐานะ “ตัวแทนของแบรนด์” ในพื้นที่การขาย (Service

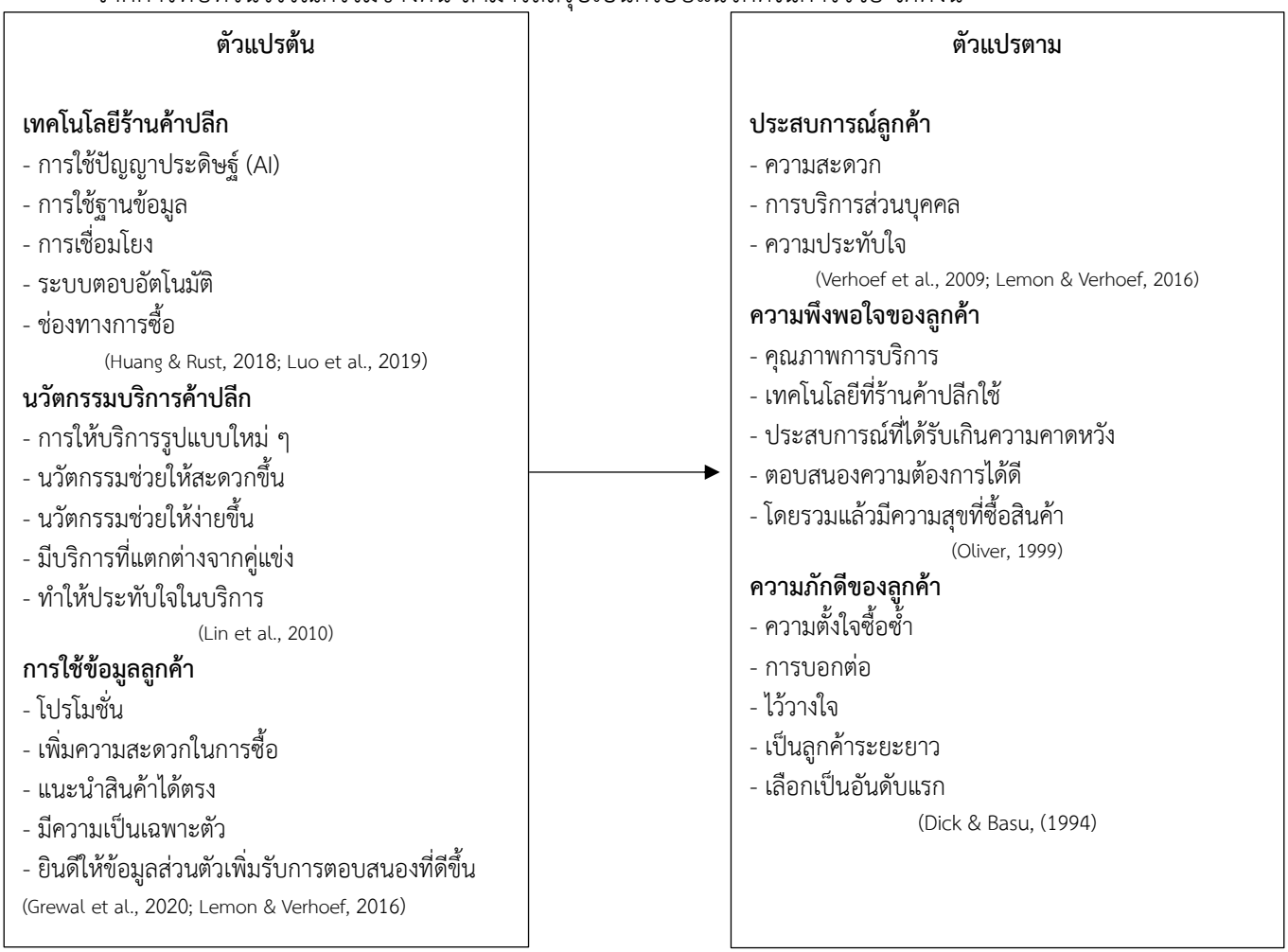
Encounter) โดยเสนอว่าการยอมรับของผู้บริโภคขึ้นอยู่กับความสอดคล้องระหว่าง รูปลักษณ์ของหุ่นยนต์ (Anthropomorphism) และ ประเภทของงานที่ทำ งานวิจัยพบว่าในงานที่ต้องการความถูกต้องแม่นยำสูง เช่น การชำระเงินหรือการค้นหาสต็อกสินค้า ลูกค้าจะยอมรับหุ่นยนต์ที่มีรูปลักษณ์เป็นเครื่องจักรได้ดี แต่สำหรับงานที่ต้องการการดูแลเอาใจใส่ การมีรูปลักษณ์หรือกิริยาที่คล้ายมนุษย์จะช่วยยกระดับประสบการณ์ลูกค้าและความพึงพอใจได้มากกว่า (Belanche et al., 2020)

การประยุกต์ใช้ sRAM ในงานวิจัยนี้จึงช่วยชี้ให้เห็นว่า การนำนวัตกรรมมาใช้ในร้านค้าปลีกไม่ใช่เพียงการติดตั้งเครื่องจักร แต่เป็นการออกแบบ “ปฏิสัมพันธ์ทางสังคม” รูปแบบใหม่ที่เทคโนโลยีต้องทำหน้าที่เสมือนเพื่อนคู่คิดของผู้บริโภค

การเชื่อมโยงโมเดลการยอมรับเทคโนโลยีสู่การสร้างประสบการณ์และความภักดีของลูกค้า การประยุกต์ใช้โมเดลการยอมรับหุ่นยนต์บริการ (sRAM) มีความสัมพันธ์โดยตรงต่อการยกระดับ ประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience) ในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่ เมื่อผู้บริโภคเกิดการยอมรับในตัวหุ่นยนต์หรือเทคโนโลยี AI ทั้งในด้านหน้าที่การงาน (Functional) และด้านสังคมอารมณ์ (Social-Emotional) จะส่งผลให้เกิดปฏิสัมพันธ์ที่ราบรื่น และลดความรู้สึกแปลกแยกในการใช้บริการ (Wirtz et al., 2018) เทคโนโลยีที่มีความชาญฉลาดเหล่านี้สามารถส่งมอบประสบการณ์ที่ “ไร้รอยต่อ” (Seamless Experience) โดยการจดจำประวัติและรสนิยมของลูกค้า ซึ่งช่วยสร้างความรู้สึกพิเศษเฉพาะบุคคล (Personalization) อันเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างประสบการณ์เชิงบวก (Hoyer et al., 2020) ยิ่งเทคโนโลยีสามารถตอบสนองต่ออารมณ์และบริบทของลูกค้าได้แม่นยำมากเท่าไร ก็ยิ่งส่งเสริมให้ลูกค้าเกิดการรับรู้ถึงคุณค่าในเชิงประสบการณ์ (Experiential Value) ที่เหนือกว่าคู่แข่งมากขึ้นเท่านั้น

ความสำเร็จในการสร้างประสบการณ์ลูกค้าผ่านนวัตกรรมดังกล่าว เป็นปัจจัยขับเคลื่อนหลักที่นำไปสู่ ความภักดีของลูกค้า (Customer Loyalty) ในระยะยาว ตามแนวคิดของ Grewal et al. (2020) พบว่าประสบการณ์ที่น่าประทับใจจากการใช้งานเทคโนโลยีหน้าร้าน ไม่เพียงแต่สร้างความพึงพอใจในระยะสั้น แต่ยังก่อให้เกิดความผูกพันทางอารมณ์ (Emotional Engagement) ซึ่งเป็นรากฐานของความภักดี เมื่อลูกค้ารู้สึกว่าเทคโนโลยีช่วยให้ชีวิตสะดวกสบายขึ้นและเข้าใจความต้องการของพวกเขาอย่างแท้จริง จะเกิด “ต้นทุนในการเปลี่ยนใจ” (Switching Cost) ทางจิตวิทยา ทำให้ลูกค้ายินดีที่จะกลับมาใช้บริการซ้ำ (Repurchase Intention) และเกิดพฤติกรรมการบอกต่อ (Word-of-Mouth) ในเชิงบวก ซึ่งถือเป็นระดับสูงสุดของความภักดีในยุคดิจิทัลที่ลูกค้ามีทางเลือกมากมาย (Srivastava & Kaul, 2016) ภิราภรณ์ ก้อนคำ (2564) กล่าวยืนยันว่า นวัตกรรมการบริการ (Service Innovation) โดยเฉพาะการนำเทคโนโลยีมาช่วยในการบริหารจัดการและการสร้างสรรค์วิธีการนำเสนอใหม่ๆ ส่งผลเชิงบวกต่อความสำเร็จ (ซึ่งวัดจากยอดขายและความพึงพอใจ) ดังนั้น” นวัตกรรมบริการจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ธุรกิจค้าปลีกอยู่รอด และเติบโต” ผลการวิจัยของ สลิลาทิพย์ ทิพยไกรศร (2564) ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของการจัดการประสบการณ์ลูกค้า (Customer Experience Management) ต่อความพึงพอใจของลูกค้า (Customer Satisfaction) ความภักดี (Customer Loyalty) และการบอกต่อเชิงบวก (Word-of-Mouth) ในบริบทค้าปลีกออนไลน์ในประเทศไทย พบว่า การจัดการประสบการณ์ลูกค้ามีผลทางบวกอย่างมีนัยสำคัญต่อทั้งความพึงพอใจ ความภักดี และการบอกต่อเชิงบวก ความพึงพอใจของลูกค้ายังส่งผลเชิงบวกต่อความภักดี และการบอกต่อเชิงบวกด้วย โมเดลที่เสนอสามารถอธิบายข้อมูลจริงได้ดี ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการจัดการประสบการณ์ลูกค้าเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความสัมพันธ์ระยะยาวระหว่างผู้ประกอบการและลูกค้าในสภาพแวดล้อมออนไลน์ ทางด้าน พงศ์พิพัฒน์ พงษ์ตน (2568) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจของลูกค้าในการซื้อสินค้าออนไลน์ในบริบทตลาดอี-คอมเมิร์ซของไทย โดยเฉพาะตัวแปรเช่น Omnichannel Marketing, Brand Trust, และบริการ AI ผลการวิเคราะห์พบว่า Omnichannel Marketing, Brand Trust และ AI Service มีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญกับความพึงพอใจของลูกค้า งานวิจัยนี้ชี้ให้เห็นว่าผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับปัจจัยเหล่านี้ในการพัฒนาประสบการณ์ลูกค้าออนไลน์เพื่อเพิ่มความภักดีต่อแพลตฟอร์ม และแบรนด์

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น สามารถสรุปเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยข้อมูลส่วนบุคคล

ตารางที่ 1 ค่าแสดงค่าเฉลี่ย ร้อยละของปัจจัยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านค้าปลีกสมัยใหม่

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	114	27.9
หญิง	271	66.3
ทางเลือก (LGBTQ)	24	5.9
รวม	409	100.0
อายุ		
ต่ำกว่า 20 ปี	66	16.1
21-30 ปี	145	35.5
31-40 ปี	70	17.1
41-50 ปี	45	11.0
มากกว่า 50 ปี	83	20.3
รวม	409	100.0

ตารางที่ 1 ค่าแสดงค่าเฉลี่ย ร้อยละของปัจจัยข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริโภคที่ใช้บริการร้านค้าปลีกสมัยใหม่ (ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
ช่องทางการซื้อสินค้าที่ใช้บ่อย		
ร้านค้าปลีกดั่งเดิม (ร้านโชห่วย ร้านในตลาด แผงลอย)	19	4.6
ร้านค้าปลีกออนไลน์ (Shopee, Lazada ฯลฯ)	127	31.1
ร้านค้าปลีกทั่วไป เช่น เสื้อผ้า รองเท้า อาหาร	28	6.8
ทั้งออนไลน์ และออฟไลน์	235	57.5
รวม	409	100.0
ความถี่ในการซื้อในร้านค้าปลีก		
เดือนละ 1-3 ครั้ง	114	27.9
เดือนละ 4-6 ครั้ง	129	31.5
เดือนละ 7-9 ครั้ง	35	8.6
มากกว่าเดือน 9 ครั้ง	131	32.0
รวม	409	100.0
สินค้าประเภทใดที่ซื้อบ่อยที่สุดในร้านค้าปลีกสมัยใหม่		
สินค้าอุปโภคบริโภค	192	46.9
เสื้อผ้า และเครื่องแต่งกาย	111	27.1
เครื่องใช้ไฟฟ้า และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์	32	7.8
เครื่องสำอาง และผลิตภัณฑ์ดูแลสุขภาพ	74	18.1
รวม	409	100.0

จากตารางที่ 1 พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 409 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 271 คน คิดเป็นร้อยละ 66.3 รองลงมาคือเพศชายจำนวน 114 คน คิดเป็นร้อยละ 27.9 และ เพศทางเลือก (LGBTQ) 24 คน คิดเป็นร้อยละ 5.9 อายุเฉลี่ยมากที่สุดระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 145 คน อายุมากว่า 50 ปี จำนวน 83 คนคิดเป็นร้อยละ 20.3 อายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 70 คน คิดเป็นร้อยละ 17.1 อายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 16.1 และอายุระหว่าง 41-50 ปี จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 11.0

1. ปัจจัยด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่มีความสำคัญต่อกระบวนการให้บริการและการสร้างประสบการณ์ลูกค้าในธุรกิจการค้าปลีกสมัยใหม่

ตารางที่ 2 ผลรวมของการวิเคราะห์ปัจจัยด้านเทคโนโลยี นวัตกรรม และการใช้ข้อมูลลูกค้ามีความสำคัญต่อกระบวนการให้บริการและการสร้างประสบการณ์ลูกค้าในธุรกิจการค้าปลีกสมัยใหม่

ข้อมูล	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
เทคโนโลยี นวัตกรรมบริการร้านค้าปลีก และการใช้ข้อมูลลูกค้า			
เทคโนโลยีดิจิทัลในร้านค้าปลีก	4.22	.752	มาก
นวัตกรรมบริการค้าปลีก	4.12	.769	มาก
การใช้ข้อมูลลูกค้า	4.15	.748	มาก
ภาพรวม	4.16	.711	มาก

จากตารางที่ 2 เทคโนโลยี นวัตกรรมบริการค้าปลีก และการใช้ข้อมูลลูกค้า พบว่าในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.16 โดยความคิดเห็นต่อปัจจัยเทคโนโลยีดิจิทัลในร้านค้าปลีกอยู่ในระดับมากที่สุดที่ค่าเฉลี่ย 4.22 รองลงมาในด้านการใช้ข้อมูลลูกค้าที่ค่าเฉลี่ย 4.15 และด้านนวัตกรรมบริการค้าปลีกที่ค่าเฉลี่ย 4.12 ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านเทคโนโลยีและนวัตกรรม กับความพึงพอใจ การตัดสินใจซื้อ และความภักดีของผู้บริโภคในธุรกิจการค้าปลีกสมัยใหม่

ตารางที่ 3 ผลรวมของการวิเคราะห์ปัจจัยด้านประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า

ข้อมูล	$\bar{x}$	S.D.	ระดับ
ประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า			
ประสบการณ์ลูกค้าในธุรกิจค้าปลีก	4.22	.671	มาก
ความพึงพอใจของลูกค้า	4.10	.683	มาก
ความภักดีของลูกค้า	4.02	.850	มาก
ภาพรวม	4.12	.659	**มาก**

จากตารางที่ 3 ประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า พบว่าภาพรวมอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.12 โดยด้านประสบการณ์ลูกค้าในธุรกิจค้าปลีกมากที่สุดที่ค่าเฉลี่ย 4.22 ความพึงพอใจของลูกค้ามากที่ค่าเฉลี่ย 4.10 และความภักดีของลูกค้ามากที่ค่าเฉลี่ย 4.02 ตามลำดับ

3. ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัลในร้านค้าปลีก นวัตกรรมบริการค้าปลีก การใช้ข้อมูลลูกค้า ต่อประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัลในร้านค้าปลีก นวัตกรรมบริการค้าปลีก การใช้ข้อมูลลูกค้ากับประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า

Correlation		ประสบการณ์ลูกค้า	ความพึงพอใจของลูกค้า	ความภักดีของลูกค้า
เทคโนโลยีธุรกิจค้าปลีก	Pearson Correlation	.639**	.623**	.442**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000
	N	409	409	409
นวัตกรรมบริการค้าปลีก	Pearson Correlation	.684**	.709**	.441**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000
	N	409	409	409
การใช้ข้อมูลลูกค้า	Pearson Correlation	.730**	.701**	.486**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000
	N	409	409	409

จากตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัลในร้านค้าปลีก นวัตกรรมบริการค้าปลีก การใช้ข้อมูลลูกค้ากับประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า อธิบายได้ดังนี้

- เทคโนโลยีธุรกิจค้าปลีก มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ลูกค้า ความพึงพอใจของลูกค้า ความภักดีของลูกค้า และโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ลูกค้าสูงสุดร้อยละ 63.9 รองลงมามีความสัมพันธ์กับนวัตกรรมบริการค้าปลีกร้อยละ 62.3 และการใช้ข้อมูลลูกค้าร้อยละ 44.2 ตามลำดับ

- นวัตกรรมบริการค้าปลีก มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ลูกค้า ความพึงพอใจของลูกค้า ความภักดีของลูกค้า และโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของลูกค้าสูงสุดร้อยละ 70.9 รองลงมามีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ลูกค้าร้อยละ 68.4 และการใช้ข้อมูลลูกค้าร้อยละ 44.1 ตามลำดับ

- การใช้ข้อมูลลูกค้า มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ลูกค้า ความพึงพอใจของลูกค้า ความภักดีของลูกค้า และโดยรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.01 โดยมีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ลูกค้าสูงสุดร้อยละ 73.0 รองลงมามีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจของลูกค้าร้อยละ 70.1 และการใช้ข้อมูลลูกค้าร้อยละ 48.6.1 ตามลำดับ

4. แนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ในการยกระดับประสบการณ์ลูกค้าและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับผู้ประกอบการธุรกิจการค้าปลีกสมัยใหม่

จากผลการวิจัยสามารถสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่ภายใต้กรอบแนวคิด “Data-driven Experiential Retail Capabilities Model” เพื่อเป็นแนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการยกระดับประสบการณ์ลูกค้าและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันสำหรับผู้ประกอบการค้าปลีกสมัยใหม่ (เสนอไว้ในภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัย Data-driven Experiential Retail Capabilities Model)

การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในธุรกิจค้าปลีกสมัยใหม่จำเป็นต้องอาศัยขีดความสามารถในการจัดการประสบการณ์ลูกค้าที่ขับเคลื่อนด้วยข้อมูลและเทคโนโลยี ซึ่งเป็นทรัพยากรที่คู่แข่งเลียนแบบได้ยาก ซึ่ง Hossain et al., (2020) เสนอว่า การพัฒนารูปแบบ Customer Analytics Capability Model สำหรับสภาพแวดล้อมค้าปลีก โดยระบุว่า “ความสามารถด้านการวิเคราะห์ลูกค้า” ประกอบด้วยหลายมิติ เช่น การสร้างคุณค่า (Value Creation) การส่งมอบคุณค่า (Value Delivery) และการจัดการคุณค่า (Value Management)โดยโมเดลนี้ช่วยให้เข้าใจบทบาทข้อมูลที่ถูกรวบรวม วัดผล และแปลงเป็นกลยุทธ์ในการดึงดูดลูกค้า และสร้างความพึงพอใจในระยะยาว Dynamic Capabilities Theory และ Teece et al. (1997) ได้เสนอว่า หนึ่งในกรอบทฤษฎีที่นิยมใช้อธิบายว่าทำไมองค์กรบางแห่งสามารถรักษาความได้เปรียบเชิงแข่งขันผ่านการปรับตัวได้ดีกว่า โดยเฉพาะเมื่อต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลทำให้บริษัทสามารถ “เรียนรู้ ปรับตัว และตอบสนองต่อความต้องการลูกค้าได้เร็วกว่าคู่แข่ง” ซึ่งสามารถใช้เป็นฐานในการอธิบายองค์ความรู้ของ Data-driven capability และยังมีงานวิจัยที่สำรวจบทบาทเทคโนโลยีเชิงปฏิบัติในการสร้างประสบการณ์ลูกค้าในค้าปลีกเสนอกรอบที่แสดงว่า เทคโนโลยีที่ส่งเสริม experiential aspects ของการซื้อสินค้าออนไลน์ มี 3 กลุ่มหลัก คือ เทคโนโลยีที่เพิ่มมูลค่าการประสบการณ์ เทคโนโลยีที่ลดอุปสรรค (friction) ตลอดเส้นทางลูกค้า และเทคโนโลยีที่สร้างความเชื่อมั่นและความโปร่งใสของแบรนด์

“โมเดล Data-driven Experiential Retail Capabilities อาศัยการผสานเทคโนโลยีเหล่านี้เข้ากับกระบวนการวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ช่วยสนับสนุนการตัดสินใจของผู้บริหาร (analytics) เพื่อสร้างคุณค่าจากประสบการณ์ (experiential value) ให้ลูกค้าในทุกจุดสัมผัส (touchpoint)

จากองค์ความรู้ที่ได้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในรูปแบบโครงการบริการวิชาการแก่ผู้ประกอบการค้าปลีกทั้งในระดับโชห่วย และธุรกิจ Modern Trade ดังนี้

1. การพัฒนาองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีค้าปลีกดิจิทัล จัดอบรมหรือ ทำเวิร์กช็อป เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมกับขนาด และบริบทของธุรกิจ

2. การออกแบบนวัตกรรมบริการค้าปลีก ถ่ายทอดแนวคิดการออกแบบบริการและประสบการณ์ลูกค้า (Service & Experience Design) ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง

3.การใช้ข้อมูลลูกค้าเพื่อการตัดสินใจ ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการใช้ข้อมูลลูกค้าในการวิเคราะห์พฤติกรรมและปรับกลยุทธ์การบริการและการตลาด

4. การสร้างความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน สนับสนุนให้ผู้ประกอบการพัฒนากลยุทธ์ที่เน้นประสบการณ์ลูกค้าเป็นศูนย์กลาง เพื่อลดการแข่งขันด้านราคาและสร้างความแตกต่างในระยะยาว

อภิปรายผล

ระดับของเทคโนโลยีดิจิทัล และนวัตกรรมบริการร้านค้าปลีกสมัยใหม่ พบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.16 โดยความคิดเห็นต่อปัจจัยเทคโนโลยีดิจิทัลในร้านค้าปลีกอยู่ในระดับมากที่สุด ที่ค่าเฉลี่ย 4.22 ซึ่งสอดคล้องกับ Rese et al., 2020 ที่กล่าวไว้ว่า หากลูกค้ารับรู้ว่านวัตกรรมเหล่านั้นช่วยลดขั้นตอนที่ยุ่งยากและประหยัดเวลาได้จริง จะนำไปสู่ทัศนคติเชิงบวกและความตั้งใจในการใช้งาน และ Ameen et al., 2021กล่าวว่าเทคโนโลยีที่ลูกค้า “รู้สึกคุ้มค่า” และ “ใช้งานง่าย” จึงจะสามารถสร้างประสบการณ์ที่เหนือระดับ และความภักดีต่อแบรนด์ได้อย่างยั่งยืน

ระดับของประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่ค่าเฉลี่ย 4.12 โดยด้านประสบการณ์ลูกค้าในธุรกิจค้าปลีกมากที่สุดที่ค่าเฉลี่ย 4.22 ซึ่งสอดคล้องกับ Ameen et al., 2021กล่าวว่า เทคโนโลยีที่ลูกค้า “รู้สึกคุ้มค่า” และ “ใช้งานง่าย” จึงจะสามารถสร้างประสบการณ์ที่เหนือระดับ Hoyer et al., 2020 ยิ่งเทคโนโลยีสามารถตอบสนองต่ออารมณ์ และบริบทของลูกค้าได้แม่นยำมากเท่าไร ก็ยิ่งส่งเสริมให้ลูกค้าเกิดการรับรู้ถึงคุณค่าในเชิงประสบการณ์ (Experiential Value) ที่เหนือกว่าคู่แข่งมากขึ้นเท่านั้น

ระดับของความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัล นวัตกรรมบริการร้านค้าปลีกสมัยใหม่ และการใช้ข้อมูลลูกค้าต่อประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างเทคโนโลยีดิจิทัลในร้านค้าปลีก นวัตกรรมบริการค้าปลีก การใช้ข้อมูลลูกค้า กับประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้าพบว่าตัวแปรเทคโนโลยีดิจิทัลในร้านค้าปลีก นวัตกรรมบริการค้าปลีก การใช้ข้อมูลลูกค้า และประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับ Grewal et al. (2020); สลิลาทิพย์ ทิพยไกรศร (2564); พงศ์พิพัฒน์ พงษ์ตน (2568) ที่พบว่าประสบการณ์ที่น่าประทับใจจากการใช้งานเทคโนโลยีหน้าร้าน ไม่เพียงแต่สร้างความพึงพอใจในระยะสั้น แต่ยังก่อให้เกิดความผูกพันทางอารมณ์ (Emotional Engagement) ซึ่งเป็นรากฐานของความภักดี การบอกต่อเชิงบวก และการพัฒนาประสบการณ์ลูกค้าออนไลน์เพื่อเพิ่มความภักดีต่อแพลตฟอร์มและแบรนด์

แนวทางการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมบริการร้านค้าปลีกสมัยใหม่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน พบว่า การนำไปประยุกต์ใช้ในรูปแบบโครงการบริการวิชาการแก่ผู้ประกอบการค้าปลีก ทั้งในระดับโชห่วยและธุรกิจ Modern Retail Business ดังนี้ 1) การพัฒนาองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีค้าปลีกดิจิทัล จัดอบรมหรือ ทำเวิร์กช็อป (Work Shop) เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมกับขนาด และบริบทของธุรกิจ 2) การออกแบบนวัตกรรมบริการค้าปลีก ถ่ายทอดแนวคิดการออกแบบบริการและประสบการณ์ลูกค้า (Service & Experience Design) ที่สามารถนำไปใช้ได้จริง 3) การใช้ข้อมูลลูกค้าเพื่อการตัดสินใจ ส่งเสริมให้ผู้ประกอบการใช้ข้อมูลลูกค้าในการวิเคราะห์พฤติกรรมและปรับกลยุทธ์การบริการและการตลาด และ 4) การสร้างความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน สนับสนุนให้ผู้ประกอบการพัฒนากลยุทธ์ที่เน้นประสบการณ์ลูกค้าเป็นศูนย์กลาง เพื่อลดการแข่งขันด้านราคาและสร้างความแตกต่างในระยะยาวสอดคล้องกับ Hossain et al., (2020) และ Teece et al. (1997) ในด้านการพัฒนารูปแบบ Customer Analytics Capability Model สำหรับสภาพแวดล้อมค้าปลีก โดยระบุว่า “ความสามารถด้านการวิเคราะห์ลูกค้า การเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลทำให้บริษัทสามารถ “เรียนรู้ ปรับตัว และตอบสนองต่อความต้องการลูกค้าได้เร็วกว่าคู่แข่ง”

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากผลการวิจัย Data-driven Experiential Retail Capabilities Model

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า เทคโนโลยีดิจิทัลในร้านค้าปลีก นวัตกรรมบริการค้าปลีก และการใช้ข้อมูลลูกค้า มีบทบาทสำคัญต่อการสร้างประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า โดยผู้บริโภคมีการรับรู้คุณค่าและความคุ้มค่าในการใช้เทคโนโลยีในระดับมาก ซึ่งช่วยลดความยุ่งยาก เพิ่มความสะดวก และก่อให้เกิดทัศนคติเชิงบวกต่อการใช้งานเทคโนโลยีที่สามารถตอบสนองต่อบริบท และอารมณ์ของลูกค้าได้อย่างเหมาะสมยังช่วยเสริมสร้างคุณค่าเชิงประสบการณ์และความผูกพันทางอารมณ์กับแบรนด์ นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ยืนยันว่าปัจจัยด้านเทคโนโลยี นวัตกรรมบริการ และการใช้ข้อมูลลูกค้า มีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูงกับประสบการณ์ ความพึงพอใจ และความภักดีของลูกค้า และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการค้าปลีก เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืนภายใต้บริบทการค้าปลีกดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบการค้าปลีก โดยส่งเสริมการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านเทคโนโลยีดิจิทัล การออกแบบบริการ และการใช้ข้อมูลลูกค้าเชิงกลยุทธ์ ผ่านโครงการอบรมหรือความร่วมมือทางวิชาการ เพื่อช่วยให้ผู้ประกอบการสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมค้าปลีกดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผู้ประกอบการค้าปลีกควรเลือกใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่เหมาะสมกับบริบท และขนาดของธุรกิจ โดยมุ่งเน้นเทคโนโลยีที่ใช้งานง่าย สร้างความคุ้มค่า และช่วยเพิ่มความสะดวกให้กับลูกค้า ควบคู่กับการพัฒนานวัตกรรมบริการที่เน้นประสบการณ์ลูกค้าเป็นศูนย์กลาง เพื่อสร้างความพึงพอใจและความผูกพันในระยะยาว นอกจากนี้ ควรนำข้อมูลลูกค้ามาใช้ในการวิเคราะห์พฤติกรรมและปรับกลยุทธ์การบริการและการตลาดอย่างเป็นระบบ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขันอย่างยั่งยืน

3. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

งานวิจัยในอนาคตควรขยายขอบเขตการศึกษาไปยังบริบทธุรกิจค้าปลีกประเภทอื่น หรือศึกษาตัวแปรเพิ่มเติม เช่น ความไว้วางใจในเทคโนโลยี หรือการรับรู้ความเสี่ยง เพื่อทำความเข้าใจกลไกการสร้างประสบการณ์และความภักดีของลูกค้าได้อย่างรอบด้านมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

พงศ์พิพัฒน์ พงษ์ตน. (2568). ความพึงพอใจ และความภักดีของผู้บริโภคในระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ไทย. *วารสารเกษมบัณฑิต, 26*(2), 1–15.

ภิราภรณ์ ก้อนคำ. (2564). นวัตกรรมการบริการที่ส่งผลต่อความสำเร็จของธุรกิจร้านค้าปลีกแบบดั้งเดิม. *วารสารศิลปศาสตร์และอุตสาหกรรมบริการ, 4*(1), 116–129.

วิจัยกรุงศรี. (2565, 8 กันยายน). *แนวโน้มธุรกิจ/อุตสาหกรรมปี 2566-2568: ธุรกิจร้านค้าปลีกสมัยใหม่*. สืบค้นจาก https://www.krungsri.com/th/research/industry/industry-outlook/wholesale-retail/modern-trade/io/modern-trade-2022.

สลิลาทิพย์ ทิพยไกรศร. (2564). ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างการบริหารประสบการณ์ของลูกค้า ความพึงพอใจของลูกค้า ความจงรักภักดี และการบอกต่อ ในธุรกิจค้าปลีกออนไลน์. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจ สมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทย, 10*(1), 198–213.

Ameen, N., Tarhini, A., Reppel, A., & Anand, A. (2021). Customer experiences in the age of artificial intelligence. *Computers in Human Behavior, 114*, 106548.

Bartlett, J., Kotrlik, J., & Higgins, C. (2001). Organizational research: Determining appropriate sample size survey research. *Information Technology Learning and Performance Journal, 19*, 43-51.

Belanche, D., Casaló, L. V., Flavián, C., & Schepers, J. (2020). Service robot implementation: A theoretical framework and research agenda. *The Service Industries Journal, 40*(3-4), 203–225.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika, 16*(3), 297–334.

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly, 13*(3), 319–340.

Dick, A. S., & Basu, K. (1994). Customer loyalty: Toward an integrated conceptual framework. *Journal of the Academy of Marketing Science, 22*(2), 99–113.

Grewal, D., Noble, S. M., Roggeveen, A. L., & Nordfalt, J. (2020). The future of in-store technology. *Journal of the Academy of Marketing Science, 48*(1), 96-113.

Hossain, M., Akter, S., & Yanamandram, V. (2020). Revisiting customer analytics capability for data-driven retailing. *Journal of Retailing and Consumer Services, 56*, 102187.

Hoyer, W. D., Kroschke, M., Schmitt, B., Kraume, K., & Shankar, V. (2020). Transforming the customer experience through new technologies. *Journal of Interactive Marketing, 51*, 57–71.

Huang, M.-H., & Rust, R. T. (2018). Artificial intelligence in service. *Journal of Service Research, 21*(2), 155–172.

Israel, G. D. (1992). *Determining Sample Size*. Gainesville, FL: Institute of Food and Agricultural Sciences (IFAS), University of Florida.

Kasilingam, D. L. (2020). Understanding the attitude and intention to use smartphone chatbots for shopping. *Technology in Society, 62*, 101280.

Kotler, P., Kartajaya, H., & Setiawan, I. (2021). *Marketing 5.0: Technology for humanity*. John Wiley & Sons.

Lemon, K. N., & Verhoef, P. C. (2016). Understanding customer experience throughout the customer journey. *Journal of Marketing, 80*(6), 69–96.

Likert, R. (1932). A technique for the measurement of attitudes. *Archives of Psychology, 140*, 1–55.

Lin, R., Chen, R., & Chiu, K. (2010). Customer relationship management and innovation capability: An empirical study. *Industrial Management & Data Systems, 110*(1), 111–133.

Luo, X., Tong, S., Fang, Z., & Qu, Z. (2019). Frontiers: Machines vs. humans: The impact of AI chatbot disclosure on customer purchases. *Marketing Science, 38*(6), 937–947.

Oliver, R. L. (1999). Whence consumer loyalty? *Journal of Marketing, 63*(Special Issue), 33–44.

Pantano, E., & Gandini, A. (2017). Exploring the forms of sociality mediated by innovative technologies in retail settings. *Computers in Human Behavior, 77*, 367–373.

Pantano, E., Priporas, C. V., Sorace, S., & Iazzolino, G. (2018). Does innovation-orientation lead to retail industry growth? Empirical evidence from patent analysis. *Journal of Retailing and Consumer Services, 34*, 88-94.

Rese, A., Ganster, L., & Baier, D. (2020). Chatbots in retailers' customer communication: How to measure their acceptance? *Journal of Retailing and Consumer Services, 56*, 102176.

Srivastava, M., & Kaul, D. (2016). Social interaction, convenience and customer satisfaction: The mediating role of customer experience. *Journal of Retailing and Consumer Services, 30*, 102–107.

Teece, D. J., Pisano, G., & Shuen, A. (1997). Dynamic capabilities and strategic management. *Strategic management journal, 18*(7), 509-533.

Verhoef, P. C., Lemon, K. N., Parasuraman, A., Roggeveen, A., Tsiros, M., & Schlesinger, L. A. (2009). Customer experience creation: Determinants, dynamics and management strategies. *Journal of Retailing, 85*(1), 31–41.

Wirtz, J., Patterson, P. G., Kunz, W. H., Gruber, T., Lu, V. N., Paluch, S., & Martins, A. (2018). Brave new world: Service robots in the frontline. *Journal of Service Management, 29*(5), 907–931.

Yamane, T. (1967). *Statistics: An introductory analysis*. (2nd ed.). New York: Harper and Row.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 141-150.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Efficiency of governance-based administration of the Huai Phung Subdistrict Municipality, Huai Phung District, Kalasin Province

Pipiddhanawadee Somkhane[1*] and Ubonrat Tonput[1]

[1] *Political Science program, Kalasin University, Thailand*

* *Corresponding author. E-mail: Somkhane25@gmail.com*

ABSTRACT

This article aims to study 1) the efficiency of public administration based on the principles of Good Governance in Huai Phueng Subdistrict Municipality, Huai Phueng District, Kalasin Province, and 2) the recommendations for improving public administration efficiency based on the principles of Good Governance in the same municipality. This research employed a quantitative research methodology. The sample consisted of 99 personnel from Huai Phueng Subdistrict Municipality, selected through purposive sampling. The research instruments included a 5-point Likert scale questionnaire and open-ended questions. Data were analyzed using statistical methods, including percentage, mean, and standard deviation. The research findings revealed that: 1) The overall efficiency of public administration based on the principles of Good Governance was at a high level. When considering each dimension, the rankings from highest to lowest mean scores were: Accountability, Morality, Participation, Transparency, and Efficiency, respectively. 2) The findings regarding recommendations for enhancing public administration efficiency based on Good Governance revealed that: (1) The “Electronic Information Center” system should be developed to consistently and immediately disclose all essential information to the public; (2) The public consultation format should be transformed into a “Co-think, Co-plan, and Co-decide” approach for local development planning; (3) A rigorous “Merit System” should be implemented in local personnel management; (4) Local administrators and officials must recognize and strictly adhere to the fair enforcement of laws, regulations, and local ordinances (Rule of Law); and (5) A “One-Stop Service” grievance system should be developed with a clear and transparent follow-up process.

Keywords: Efficiency, Administration, Principles of Good Governance

Received: 3 October 2025;
Revised: 4 March 2026;
Accepted: 15 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

พิพิธธนวดี สมคะเณย์[1*] และ อุบลรัตน์ ต้นพุฒ[1]

[1] *สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: Somkhane25@gmail.com*

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ 2) ข้อเสนอแนะของประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย บุคลากรในเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง จำนวน 99 คน ได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสอบถามปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการศึกษาพบว่า 1) ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านหลักความรับผิดชอบ ด้านหลักคุณธรรม ด้านหลักการมีส่วนร่วม ด้านหลักความโปร่งใส และด้านหลักความคุ้มค่า ตามลำดับ 2) ผลการศึกษาข้อเสนอแนะของประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล พบว่า (1) ควรพัฒนาระบบ “ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์” ให้สามารถเปิดเผยข้อมูลสำคัญทั้งหมดต่อสาธารณะอย่างสม่ำเสมอและทันที (2) ควรเปลี่ยนรูปแบบการรับฟังความคิดเห็นเป็นการ “ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมตัดสินใจ” ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น (3) ควรนำหลัก “ระบบคุณธรรม” มาใช้อย่างเข้มงวดในการบริหารบุคลากรท้องถิ่น (4) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นควรต้องตระหนักและยึดมั่นในการบังคับใช้กฎหมาย กฎระเบียบ และข้อบัญญัติท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม (Rule of Law) (5) ควรพัฒนาระบบ “รับเรื่องราวร้องทุกข์แบบ One Stop Service” ที่มีกระบวนการติดตามผลชัดเจน

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ, การบริหารงาน, หลักธรรมาภิบาล

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ในยุคปัจจุบัน สังคมโลกและประเทศไทยกำลังเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว พลิกผัน และซับซ้อน (VUCA World) ซึ่งส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของประเทศในหลายมิติ มิใช่เพียงวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจที่รุนแรงเท่านั้น แต่ยังรวมถึงวิกฤตทางด้านสาธารณสุข ภัยพิบัติทางธรรมชาติ และความขัดแย้งทางสังคมที่ทวีความรุนแรงขึ้น วิกฤตการณ์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดและความหย่อนประสิทธิภาพของกลไกการบริหารบ้านเมืองแบบดั้งเดิมที่เน้นการรวมศูนย์อำนาจ ซึ่งมักประสบปัญหาเรื่องความล่าช้า การทุจริตประพฤติมิชอบ และการขาดความโปร่งใสในวงราชการ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2566) ปัญหาดังกล่าวกลายเป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่างข้าราชการประจำและข้าราชการการเมืองที่ต้องปรับตัวให้เท่าทันสถานการณ์ ขณะที่ภาคประชาชนในฐานะพลังสำคัญจำเป็นต้องตื่นตัวและมีส่วนร่วมในการตรวจสอบสังคม แนวทางการปรับปรุงการบริหารกิจการบ้านเมืองในสังคมสมัยใหม่จึงเปลี่ยนจากการมุ่งเน้นการเติบโตทางตัวเลขเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว ไปสู่การสร้างความสุขของประชาชน ความมั่นคงในชีวิตและการพัฒนาที่สมดุลโดยมุ่งเน้นคนเป็นศูนย์กลาง เพื่อยกระดับความสามารถในการแข่งขันและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีในเวทีโลก

ธรรมาภิบาล (Good Governance) ถูกยกขึ้นเป็นเป้าหมายหลักในการพัฒนาประเทศไทยตามแนวทางการปฏิรูประบบราชการสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ ความเสมอภาค และความโปร่งใส ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พ.ศ. 2560 (ราชกิจจานุเบกษา, 2560) ซึ่งส่งเสริมการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งและอิสระในการจัดการตนเอง การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพในปัจจุบันไม่ได้วัดเพียงจากตัวชี้วัดความสำเร็จของโครงการ แต่ยังต้องพิจารณาความชอบธรรมของกระบวนการที่นำไปสู่ผลลัพธ์ โดยมีองค์ประกอบ 10 หลักของธรรมาภิบาล ได้แก่ ประสิทธิผล, ประสิทธิภาพ, การตอบสนอง, ภาระรับผิดชอบ, ความโปร่งใส, การมีส่วนร่วม, การกระจายอำนาจ, นิติธรรม, ความเสมอภาค, และการมุ่งฉันทามติ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญในการเปลี่ยนผ่านระบบราชการสู่การทำงานที่ชาญฉลาด (Smart Governance) เพื่อใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและตอบสนองปัญหาของประชาชนอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2562) แม้ว่าหลักธรรมาภิบาลจะถูกนำมาใช้ในระดับนโยบาย แต่ในภาคปฏิบัติกลับพบปัญหาสำคัญคือ “ความลักลั่นในการบังคับใช้หลักธรรมาภิบาล” หลายองค์กรยังบริหารงานตามระเบียบเพื่อผ่านเกณฑ์ประเมิน (Compliance) โดยขาดจิตวิญญาณของธรรมาภิบาล ประชาชนยังไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่แท้จริง และการมีส่วนร่วมมักเป็นเพียงการจัดกิจกรรมตามขั้นตอนโดยไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ ดังนั้น จึงเกิดช่องว่างความรู้ (Knowledge Gap) ที่ว่า “ความสำเร็จของธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่นไม่ได้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างทางกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับบริบทเชิงพื้นที่และวัฒนธรรมการบริหารงานภายในองค์กร” งานวิจัยที่ผ่านมาเน้นศึกษาธรรมาภิบาลในระดับประเทศหรือในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ (เทศบาลนครหรือเทศบาลเมือง) แต่ยังขาดการศึกษาเชิงลึกในเทศบาลตำบลขนาดกลางที่มีบริบทกึ่งเมืองกึ่งชนบท ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด ทำให้เกิดช่องว่างในการทำความเข้าใจว่าหลักธรรมาภิบาลด้านใดที่สามารถขับเคลื่อนประสิทธิภาพการทำงานได้อย่างแท้จริงในพื้นที่ที่มีทรัพยากรจำกัดและความต้องการของประชาชนที่หลากหลาย (โอฬาร อ่องพะ, 2564)

เทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นพื้นที่ที่มีอัตลักษณ์โดดเด่นและมีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในฐานะศูนย์กลางการค้าและการบริหารของอำเภอห้วยผึ้ง ซึ่งเป็นพื้นที่รอยต่อสำคัญที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจสูงเมื่อเทียบกับท้องถิ่นโดยรอบในจังหวัดกาฬสินธุ์ อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางการขยายตัวดังกล่าว เทศบาลตำบลห้วยผึ้งกลับเผชิญกับปัญหาเฉพาะถิ่นที่ท้าทายหลักธรรมาภิบาลอย่างยิ่ง ได้แก่ ประเด็นความซับซ้อนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติร่วมกับชุมชน และความต้องการการบริการสาธารณะที่เท่าทันต่อยุคดิจิทัลของประชาชนที่มีความตื่นตัวทางการเมืองสูง เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ใกล้เคียง เทศบาลตำบลห้วยผึ้งมีความพยายามในการยกระดับองค์กรสู่การเป็นท้องถิ่นยุคใหม่ แต่ยังคงปรากฏข้อขัดแย้งในเชิงนโยบายและการสื่อสารระหว่างฝ่ายบริหารกับภาคประชาสังคมในบางโครงการสำคัญ การเลือกศึกษาพื้นที่นี้จึงมีความโดดเด่นในฐานะ “กรณีตัวอย่างของการปรับตัว” ว่าหน่วยงานท้องถิ่นจะสามารถบูรณาการหลักธรรมาภิบาลทั้ง 10 ประการ เพื่อลดช่องว่างความขัดแย้งและสร้างความน่าเชื่อถือให้กับประชาชนได้อย่างไร (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2562) ผลการศึกษาในพื้นที่นี้จะไม่เพียงช่วยแก้ปัญหาในระดับอำเภอห้วยผึ้งเท่านั้น แต่ยังจะเป็นตัวแบบ (Model) ให้กับเทศบาลอื่นที่มีบริบทคล้ายคลึงกันในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นความสำคัญอย่างยิ่งในการประเมินและวิเคราะห์ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง การศึกษานี้จะไม่ได้หยุดอยู่เพียงการระบุปัญหา แต่จะมุ่งค้นหาแนวทางในการ “ปิดช่องว่าง” ของประสิทธิภาพการบริหารงาน เพื่อพัฒนาไปสู่ความโปร่งใสที่ตรวจสอบได้จริง และการมีส่วนร่วมที่มีผลต่อการตัดสินใจสาธารณะ อันจะนำไปสู่ความสุขของประชาชนและเสถียรภาพที่ยั่งยืนของท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรมสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมมาภิบาลของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

2. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมมาภิบาลของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาในครั้งนี้ ประชากรที่ศึกษา คือ คณะผู้บริหาร พนักงาน พนักงานจ้าง ของตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ ซึ่งมีบุคลากรในเทศบาลจำนวนทั้งสิ้น 99 คน กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ประชากรทั้งหมดในพื้นที่ที่ทำการศึกษา การกำหนดกลุ่มตัวอย่างและการให้เหตุผลเชิงวิชาการเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเป็นกลุ่ม คณะผู้บริหาร จำนวน 7 คน พนักงาน จำนวน 66 คน พนักงานจ้าง จำนวน 26 คน ซึ่งมีบุคลากรในเทศบาลจำนวนทั้งสิ้น 99 คน การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามแนวคิดของ Kerlinger (1986)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาล ตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป เป็นแบบสอบถามข้อมูลทั่วไปในการสำรวจประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาล ตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นแบบเลือกตอบ (Checklist/Multiple Choice) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง เก็บข้อมูลตัวแปรพื้นฐาน (Independent Variables) เพื่อจำแนกและเปรียบเทียบ

ส่วนที่ 2 ข้อมูลเป็นแบบสอบถามประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาล ตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ ลักษณะคำถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Scale) วัดระดับการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล จำนวน 30 ข้อ

ส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะของบุคลากรภายในเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีต่อการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล แบบคำถามปลายเปิด (Open-ended Questions) รวบรวมข้อมูลเชิงลึกสำหรับการพัฒนาและปรับปรุงการบริหารงาน

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1) ศึกษาทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2) ศึกษาวิธีการสร้างสัมภาษณ์และแบบสอบถามจากเอกสารต่าง ๆ

3) กำหนดขอบเขตโครงร่างของแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

4) สร้างแบบสัมภาษณ์และแบบแบบสอบถาม โดยปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อให้ข้อคิดเห็นและปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมและถูกต้องสมบูรณ์ทุกด้าน

5) นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา ภาษา และการวัดผลประเมินผล โดยใช้วิธีหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence หรือ IOC) ได้ค่าความเชื่อมั่นเฉลี่ย 1.00

6) นำแบบสอบถามไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่นอกพื้นที่ในการวิจัย จำนวน 30 คน ในเขตพื้นที่เทศบาลกุดสิมคุ้มใหม่ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อหาคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่า Reliability ของแบบสออบถาม โดยใช้ค่า Cronbach’s Alpha = 0.94 ได้ค่า Reliability ของแบบสอบถามมีค่าความเชื่อถือ สามารถนำไปเก็บข้อมูลจริงได้ต่อไป

7) นำแบบสอบถามไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างจริง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ผู้ศึกษาได้เก็บรวบรวมข้อมูลเดินทางไปยังพื้นที่เทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

3.2 เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับกลุ่มประชากร

3.3 ระหว่างเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถาม ความเรียบร้อยของแบบสอบถามทั้งหมดอีกครั้ง และเก็บรวบรวมเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปคอมพิวเตอร์ (SPSS) ดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้แจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

4.2 ข้อมูลประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ จะวิเคราะห์แยกเป็นในด้านของการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายข้อ โดยใช้การแจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และวิเคราะห์ระดับประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแล้วนำข้อมูลมาแปรค่าเฉลี่ยปัจจัยของตัวแปรต่าง ๆ ที่มีต่อระดับประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลแบ่งออกเป็น 5 ระดับ โดยการหาความกว้างของอันตรภาคชั้นดังนี้ (จินดารัตน์ สมคะเณย์, 2557) การแบ่งเกณฑ์นี้เกิดจากการคำนวณหาความกว้างของอันตรภาคชั้นด้วยตนเองเกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ยประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล กำหนดดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.51 - 5.00 คือ ระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51 - 4.50 คือ ระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51 - 3.50 คือ ระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51 - 2.50 คือ ระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00 - 1.50 คือ ระดับน้อยที่สุด

4.3 สถิติข้อมมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการประมวลผลและวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้สถิติพื้นฐานเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้กำหนดตัวแปรโดยประยุกต์ใช้หลักธรรมาภิบาล (Good Governance) และทฤษฎีการบริหารจัดการภาครัฐ เพื่อวัดประสิทธิภาพการดำเนินงานของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า ข้อมูลทั่วไปจากสถานภาพของบุคลากรที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 58.59 มีอายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 33.33 มีระดับการศึกษาปริญญาตรี คิดเป็นร้อยละ 65.66 และรับราชการ คิดเป็นร้อยละ 53.54 ตามลำดับ

1. ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีรายละเอียดการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมและรายด้าน

การบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล	ระดับ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านหลักนิติธรรม	3.98	0.68	มาก
2. ด้านหลักคุณธรรม	4.07	0.58	มาก
3. ด้านหลักความโปร่งใส	4.06	0.51	มาก
4. ด้านหลักการมีส่วนร่วม	4.07	0.54	มาก
5. ด้านหลักความรับผิดชอบ	4.09	0.48	มาก
6. ด้านหลักความคุ้มค่า	3.97	0.54	มาก
รวม	4.04	0.46	มาก

จากตาราง พบว่า ประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.04, S.D. = 0.46) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปน้อย พบว่า ด้านหลักความรับผิดชอบ ($\bar{X}$ = 4.09, S.D. = 0.48) อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือ ด้านหลักคุณธรรม ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. = 0.58) ด้านหลักการมีส่วนร่วม ($\bar{X}$ = 4.07, S.D. = 0.54) ด้านหลักความโปร่งใส ($\bar{X}$ = 4.06, S.D. = 0.51) ด้านหลักนิติธรรม ($\bar{X}$ = 3.98, S.D. = 0.68) และด้านหลักความคุ้มค่า ($\bar{X}$ = 3.97, S.D. = 0.54) ตามลำดับ

2. ข้อเสนอแนะและของบุคลากรต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

การจัดกลุ่มข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็น (Themes) จากการวิเคราะห์ข้อมูลจากคำถามปลายเปิด ผู้วิจัยสามารถจัดกลุ่มข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นของของบุคลากรต่อประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ออกเป็น 5 ประเด็นหลัก เพื่อให้การอภิปรายผลมีความเชื่อมโยงกับมิติการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ดังนี้

2.1 ควรพัฒนาระบบ “ศูนย์ข้อมูลข่าวสารอิเล็กทรอนิกส์” ให้สามารถเปิดเผยข้อมูลสำคัญทั้งหมดต่อสาธารณะอย่างสม่ำเสมอและทันที โดยเฉพาะข้อมูลด้านการเงิน การจัดซื้อจัดจ้าง (ทุกโครงการไม่จำกัดมูลค่า) และรายงานผลการใช้จ่ายงบประมาณ เพื่อให้ประชาชนสามารถติดตามและตรวจสอบ (Accountability) ได้อย่างแท้จริง

2.2 ควรเปลี่ยนรูปแบบการรับฟังความคิดเห็นเป็นการ “ร่วมคิด ร่วมวางแผน และร่วมตัดสินใจ” ในการจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่น โดยเฉพาะในโครงการขนาดใหญ่ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน เปิดโอกาสให้ภาคประชาสังคมและผู้เชี่ยวชาญในพื้นที่เข้ามาร่วมในคณะกรรมการกลั่นกรองแผนงาน เพื่อให้แน่ใจว่าแผนงานที่ออกมานั้น ตรงจุดและมีประสิทธิภาพ (Effectiveness) สูงสุด

2.3 ควรนำหลัก “ระบบคุณธรรม” มาใช้อย่างเข้มงวดในการบริหารบุคลากรท้องถิ่น ตั้งแต่การสรรหา การเลื่อนขั้น ไปจนถึงการประเมินผลงาน โดยเน้นที่ ความรู้ ความสามารถ และความซื่อสัตย์สุจริต (Morality) หลีกเลี่ยงระบบอุปถัมภ์ เพื่อให้ได้บุคลากรที่มีคุณภาพและทำงานได้อย่าง มีประสิทธิภาพ (Efficiency) สูงสุด

2.4 ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นควรต้องตระหนักและยึดมั่นในการบังคับใช้กฎหมาย กฎระเบียบและข้อบัญญัติท้องถิ่นอย่างเป็นธรรม (Rule of Law) โดยไม่เลือกปฏิบัติ และให้ความเสมอภาค (Equity) แก่ประชาชนทุกคนในการรับบริการและการถูกกำกับดูแลตามกฎหมายอย่างเท่าเทียม

2.5 ควรพัฒนาระบบ “รับเรื่องราวร้องทุกข์แบบ One Stop Service” ที่มีกระบวนการติดตามผลชัดเจน กำหนดมาตรฐานระยะเวลาในการแก้ไขปัญหา และผู้บริหารต้อง แสดงความรับผิดชอบ (Accountability) ต่อสาธารณะเมื่อเกิดความผิดพลาด พร้อมทั้งดำเนินการแก้ไขปัญหาที่ประชาชนร้องขออย่างรวดเร็วและมีคุณภาพ (Responsiveness)

อภิปรายผล

จากการศึกษาประสิทธิภาพการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลห้วยผึ้ง อำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อให้อภิปรายผลมีความเข้มแข็งและเชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้ ดังนี้

ตารางที่ 2 การอภิปรายผลที่เชื่อมโยงกับกรอบแนวคิดที่กำหนดไว้

หลักธรรมาภิบาล 6 ด้าน	ระดับประสิทธิภาพ	การอภิปรายผลและการเชื่อมโยงงานวิจัยอ้างอิง
1. ด้านหลักความรับผิดชอบ (Accountability)	มาก (อันดับ 1)	เป็นปัจจัยเด่นที่สุด สะท้อนถึงความกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา (สอดคล้องกับ สละ เจริญผล, 2551) ส่งผลให้ประชาชนเกิดความเชื่อถือต่อองค์กร
2. ด้านหลักคุณธรรม (Morality)	มาก (อันดับ 2)	แสดงถึงการยึดถือความถูกต้องและความซื่อสัตย์ในการปฏิบัติงาน ซึ่งเป็นรากฐานของการเป็นองค์กรที่ดี
3. ด้านหลักการมีส่วนร่วม (Participation)	มาก (อันดับ 3)	ประชาชนมีบทบาทในการตัดสินใจและกำหนดทิศทางพื้นที่ (สอดคล้องกับ Kimmet, 2005) ช่วยสร้างความยั่งยืนและความเป็นประชาธิปไตยในท้องถิ่น
4. ด้านหลักความโปร่งใส (Transparency)	มาก (อันดับ 4)	มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารและการจัดซื้อจัดจ้างที่ตรวจสอบได้จริง สร้างความโปร่งใสในกระบวนการบริหารงานภาครัฐ
5. ด้านหลักนิติธรรม (Rule of Law)	มาก (อันดับ 5)	การปฏิบัติงานเป็นไปตามระเบียบ กฎหมาย และข้อบังคับอย่างเคร่งครัด แม้อยู่อันดับรองลงมาแต่ยังสะท้อนถึงความเป็นธรรมและเสมอภาค
6. ด้านหลักความคุ้มค่า (Efficiency)	มาก (อันดับ 6)	มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากร (งบประมาณและเวลา) ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งเป็นจุดที่สามารถนำไปปรับปรุงพัฒนาเป็นมาตรฐานที่ดียิ่งขึ้นต่อไป

ผลการวิจัยที่พบว่า ประสิทธิภาพในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยมีด้านหลักความรับผิดชอบ (Accountability) และด้านหลักคุณธรรม (Morality) เป็นอันดับต้นนั้น สะท้อนให้เห็นถึงความสำเร็จในการเปลี่ยนผ่านจากระบบราชการแนวดิ่งสู่การเป็น “องค์กรแห่งความรับผิดชอบ” สาเหตุที่ผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของ สละ เจริญผล (2551) ไม่ใช่เพียงเพราะความคล้ายคลึงของโครงสร้างเทศบาล แต่เป็นเพราะ “แรงกดดันทางสังคม (Social Pressure)” ในเขตพื้นที่กึ่งเมืองกึ่งชนบทอย่างห้วยผึ้ง ประชาชนมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับบุคลากรท้องถิ่น ทำให้เกิดระบบการตรวจสอบทางสังคม (Social Audit) ที่ไม่เป็นทางการควบคู่ไปกับระเบียบราชการ ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่ค้นพบ ธรรมาภิบาลในเทศบาลขนาดกลางไม่ได้ขับเคลื่อนด้วยข้อบังคับกฎหมายเพียงอย่างเดียว แต่ขับเคลื่อนด้วย “สัญญาประชาคมเชิงพื้นที่” ที่บุคลากรตระหนักว่าผลของการปฏิบัติงานส่งผลกระทบโดยตรงต่อเครือญาติและคนในชุมชน นำไปสู่การยกระดับค่าเฉลี่ยด้านความรับผิดชอบและคุณธรรมให้สูงกว่าด้านอื่น ๆ

แม้ผลการวิจัยจะอยู่ในระดับมากทุกด้าน แต่ข้อสังเกตที่สำคัญก็คือ ด้านหลักความคุ้มค่า (Efficiency) และด้านหลักนิติธรรม (Rule of Law) กลับอยู่ในอันดับสุดท้าย วิเคราะห์ได้ว่าเกิดจาก “กับดักระเบียบราชการ” (Bureaucratic Red Tape) ที่มีความซับซ้อน แม้ผู้ปฏิบัติงานจะมีคุณธรรมและรับผิดชอบ (อันดับ 1-2) แต่กระบวนการขั้นตอนตามกฎหมายที่ล่าช้าส่งผลให้ความรู้สึกถึงความ “คุ้มค่า” และ “นิติธรรม” ในสายตาประชาชนลดทอนลง ความสอดคล้องกับแนวคิดของ Kimmet (2005) เรื่องการสร้างรากฐานประชาธิปไตยในจุดนี้ จึงเป็นเพียงการเริ่มต้น

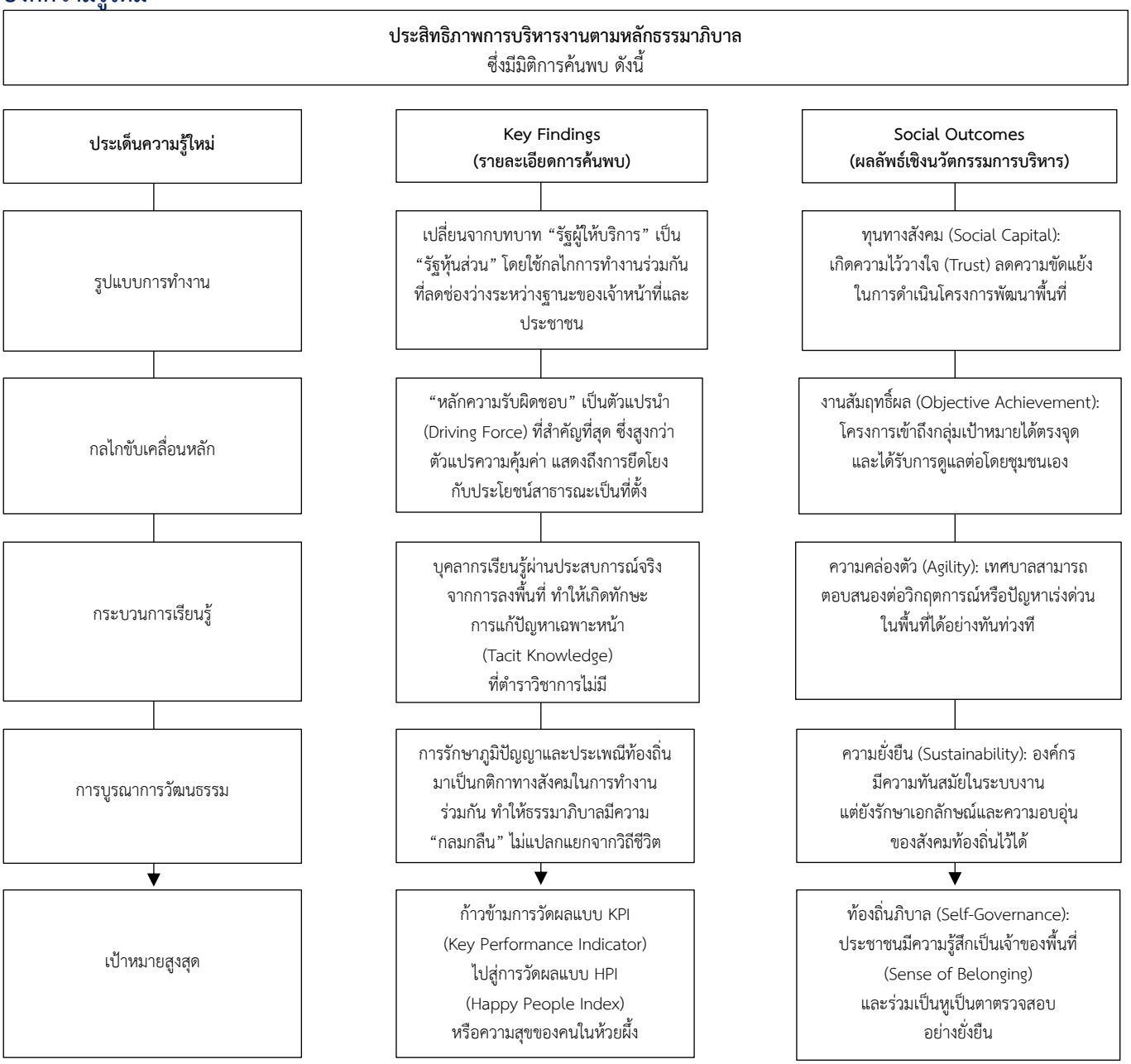
เพราะหากเทศบาลยังไม่สามารถบูรณาการความโปร่งใส (อันดับ 4) เข้ากับการลดขั้นตอน (Efficiency) ได้อย่างเป็นรูปธรรม ประสิทธิภาพในระยะยาวอาจเผชิญกับภาวะชะงักงันทางการบริหาร

จากการค้นพบ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์รูปแบบการบริหารจัดการที่โดดเด่น ซึ่งเรียกว่า “ห้วยผึ้งโมเดล ธรรมาภิบาลแบบมีส่วนร่วมเชิงรุก” โดยมีความเชื่อมโยงกับผลการศึกษาดังนี้

- กระบวนการเชื่อมโยง (Linkage) ห้วยผึ้งโมเดลใช้จุดแข็งจากอันดับ 1 และ 2 (ความรับผิดชอบและคุณธรรม) มาเป็นแรงผลักดันในการเปิดพื้นที่ในอันดับ 3 (การมีส่วนร่วม) โดยไม่รอให้ประชาชนเดินเข้ามาหา แต่เป็นการที่เทศบาลรุกเข้าหาชุมชนเพื่อสร้างความฉันทามติ

- การแก้ปัญหาเชิงประจักษ์ จากข้อค้นพบที่ว่าหลักนิติธรรมและความคุ้มค่าอยู่ในลำดับท้าย โมเดลนี้จึงเสนอการสร้าง “ศูนย์ข้อมูลเปิด (Open Data)” เพื่อเชื่อมโยงความโปร่งใสเข้ากับการลดขั้นตอนราชการ ซึ่งจะช่วยยกระดับหลักนิติธรรมให้เป็นธรรมและรวดเร็วขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

จากการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงประจักษ์และการอภิปรายผลข้างต้น ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อค้นพบสู่การสร้างองค์ความรู้ใหม่ (New Knowledge) ที่เป็นอัตลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ ซึ่งเรียกว่า “ห้วยผึ้งโมเดล ธรรมาภิบาลกินได้และมีหัวใจ (Humanized Local Governance)” โดยโมเดลนี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากทฤษฎีที่วางไว้ล่วงหน้า แต่กลั่นกรองมาจากสภาวะความเป็นจริงของเทศบาลตำบลห้วยผึ้งที่สามารถประสาน “หลักการบริหารสมัยใหม่” เข้ากับ “บริบททางสังคมวัฒนธรรม” ได้อย่างลงตัว องค์ความรู้ใหม่นี้มุ่งตอบสนองวัตถุประสงค์การศึกษา โดยเฉพาะในแง่ของระดับประสิทธิภาพที่พบว่าหลักความรับผิดชอบ (Accountability) และ หลักคุณธรรม (Morality) นำโด่งเป็นอันดับ 1 และ 2 ซึ่งนำไปสู่การนิยามรูปแบบการบริหารจัดการท้องถิ่นที่มีหัวใจสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1. People as Partners (จากผู้ขอสู่หุ้นส่วน) เป็นการก้าวข้าม “หลักการมีส่วนร่วม” แบบเดิมที่ประชาชนเป็นเพียงผู้มาประชุมสู่การเป็น “หุ้นส่วนพัฒนา” ที่ร่วมรับผิดชอบผลลัพธ์ของโครงการในพื้นที่ร่วมกับเทศบาล

2. Responsibility over Economy (ความรับผิดชอบนำเศรษฐศาสตร์) ข้อค้นพบชี้ชัดว่าบุคลากรให้ความสำคัญกับ “สัญญาประชาคม” มากกว่าการมองเพียงตัวเลขความคุ้มค่า (Efficiency) ในเชิงบัญชี ทำให้โครงการต่าง ๆ ได้รับการยอมรับสูงเพราะตอบโจทย์ “ความพึงพอใจเชิงสังคม”

3. Cultural Integration (ธรรมาภิบาลวิถีถิ่น) การใช้ทุนทางวัฒนธรรมและระบบเครือญาติในอำเภอห้วยผึ้งเป็นกลไกตรวจสอบทางสังคม (Social Audit) ทำให้ความโปร่งใสเกิดขึ้นโดยธรรมชาติ ไม่ใช่เพียงเพราะเกรงกลัวต่อกฎหมาย

สรุปผลการวิจัย

การผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าภาพรวมของประสิทธิภาพอยู่ในระดับมาก ซึ่งสะท้อนถึงความสำเร็จในการประยุกต์ใช้กลไกการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ควบคู่ไปกับความชอบธรรมทางสังคม โดยมีรายละเอียดดังนี้ ด้านหลักความรับผิดชอบ บุคลากรในหน่วยงานและประชาชนร่วมกันขับเคลื่อนให้เกิดผลลัพธ์เชิงสังคมที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน ด้านหลักการมีส่วนร่วม หน่วยงานเปิดโอกาสให้ประชาชนและบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจร่วมกันในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่อองค์กร เพื่อผลประโยชน์ของส่วนร่วมที่สามารถขับเคลื่อนร่วมกันของท้องถิ่น/ประเด็นที่สำคัญที่เกี่ยวข้อง ด้านหลักคุณธรรม บุคลากรในหน่วยงานปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต บุคลากรในหน่วยงานปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มความสามารถ โดยคำนึงถึงประโยชน์ของทางราชการและประชาชน ด้านหลักความโปร่งใส เปิดโอกาสให้ประชาชนและบุคลากรสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของเทศบาลตำบลห้วยผึ้งได้อย่างทั่วถึงและข้อมูลมีความถูกต้อง ด้านหลักนิติธรรม บุคลากรที่มีการทำผิดวินัยของเทศบาลสอบสวนและพิจารณาโทษด้วยความเป็นธรรม และด้านหลักความคุ้มค่า บุคลากรมีการบริหารจัดการที่ได้ผลงานที่คุ้มค่าเมื่อเทียบกับเป้าหมายงบประมาณและเวลาที่ใช้ไป บุคลากรมีการให้บริการที่มีมาตรฐาน สะดวก รวดเร็ว และคุ้มค่า ต่อประชาชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ควรกำหนดเป็นนโยบายบังคับให้หน่วยงานภาครัฐทุกระดับเปิดเผยข้อมูล (Open Data) ในรูปแบบชุดข้อมูลดิจิทัล (Dataset) ที่นำไปประมวลผลต่อได้ (Machine Readable) โดยเฉพาะข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างและ KPIs ของโครงการ โดยต้องมีระบบ “Automatic Disclosure” หรือการเปิดเผยข้อมูลโดยอัตโนมัติทันทีที่มีการอนุมัติงบประมาณ เพื่อลดการใช้ดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ในการเลือกเปิดเผยข้อมูลเฉพาะบางส่วน

1.2 ควรกำหนดมาตรฐานการตัดสินใจเชิงนโยบายในโครงการขนาดใหญ่ให้เป็นระบบ “Deliberative Poll” หรือการปรึกษาหารืออย่างเป็นทางการที่มีบันทึกผลการพิจารณาชัดเจน (Reasoned Decision Making) หน่วยงานต้องแสดงให้เห็นว่าข้อเสนอของสาธารณะถูกนำไปพิจารณาอย่างไร หากไม่รับต้องชี้แจงเหตุผลทางเทคนิคหรือวิชาการประกอบ และต้องกำหนดกรอบเวลาการตอบสนองต่อข้อร้องเรียน (SLA - Service Level Agreement) ที่มีผลต่อการประเมินผู้บริหาร

1.3 ควรบูรณาการหลักคุณธรรมและนิติธรรมเข้ากับระบบ Performance Management System (PMS) อย่างเป็นรูปธรรม โดยกำหนดให้ “ความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณ” และ “ผลตอบรับด้านความยุติธรรมจากประชาชน” เป็นตัวชี้วัด (KPIs) หลักในการเลื่อนระดับตำแหน่ง พร้อมทั้งปรับเปลี่ยนเกณฑ์การวัดความคุ้มค่า (Efficiency) จากเดิมที่วัดเพียง “การเบิกจ่ายงบประมาณตามงวดงาน” เปลี่ยนเป็น “ผลสัมฤทธิ์เชิงสังคมต่อหน่วยงบประมาณ” (Social Value per Baht) เพื่อป้องกันปัญหาโครงการที่ใช้เงินครบแต่ไม่เกิดประโยชน์จริงต่อชุมชน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. ควรศึกษากับกลุ่มที่มีขนาดใหญ่ขึ้นในระดับอำเภอหรือจังหวัด เพื่อให้เห็นถึงการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาลที่แตกต่างกัน

2.2. ควรศึกษาในการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ร่วมกับหลักธรรมาภิบาลในการบริหารองค์กร

2.3. ควรศึกษาวิจัยระดับความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการนำหลักธรรมาภิบาล (โดยเฉพาะหลักนิติธรรมและความรับผิดชอบ) ไปใช้ในการปฏิบัติงานจริงของบุคลากร พร้อมทั้งออกแบบหลักสูตรฝึกอบรมที่เน้นการเสริมสร้างหลักคุณธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต

เอกสารอ้างอิง

จินดารัตน์ สมคะเณย์. (2557). *ระเบียบวิธีวิจัยและสถิติทางรัฐศาสตร์*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.

ราชกิจจานุเบกษา. (2560). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560*. สืบค้นจาก https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/040/1.PDF.

สละ เจริญผล. (2551). *การนำหลักธรรมาภิบาลไปใช้ในการบริหารงานเทศบาล : ศึกษาเฉพาะกรณีเทศบาลตำบลรางหวาย อำเภอพนมทวน จังหวัดกาญจนบุรี*. (รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยขอนแก่น).

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2566). *รายงานประเมินคุณธรรมและความโปร่งใสในการดำเนินงานของหน่วยงานภาครัฐ (ITA) ประจำปี พ.ศ. 2566*. นนทบุรี: สำนักงาน ป.ป.ช.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2562). *คู่มือการจัดระดับการพัฒนาธรรมาภิบาลภาครัฐ*. กรุงเทพฯ: วิซชั่น พริ้นท์ แอนด์ มีเดีย.

โอฬาร อ่องพะ. (2564). การกระจายอำนาจและปฏิบัติการของการใช้อำนาจท้องถิ่น กรณีการออกเทศบัญญัติตำบลในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์, 12*(1), 95–114.

Kerlinger, F.N. (1986). *Foundations of Behavioral Research*. (3rd Edition). Fort Worth: Harcourt Brace Jovanovich College Publishers.

Kimmet, P. (2005). *The Politics of Good Governance in the Asian 4*. (Master of Philosophy, Griffith University).

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 151-168.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Quality of Work Life of Central Personnel at Department of Medical Sciences

Naungruathai Yodsri[1*] and Juthatip Klaitabtim[2]

[1] *Master's student in Political Science, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Thailand*

[2] *Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: naungruathai.yo@ku.th*

ABSTRACT

The purpose of this study is (1) to examine the level of work-life quality for the central personnel of the Department of Medical Sciences, (2) to compare the quality of life at work for the central personnel of the Department of Medical Sciences, categorized by personal factors, and (3) to study the relationship between organizational atmospheric factors and the quality of life at work for the central personnel of the Department of Medical Sciences. In this quantitative research, the sample consists of 309 individuals from the Department of Medical Sciences. The sampling method employed is stratified random sampling with proportional allocation. The tools used for data collection include questionnaires. The statistics used for data analysis include frequency, percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way ANOVA, and Pearson product-moment correlation. The study found that the central personnel of the Department of Medical Sciences have a high quality of work life. The central personnel with different personal factors, such as gender, marital status, position, and duration of work, show no differences in their quality of work life. However, differences in personal factors such as age, education level, and monthly income, as well as differences among agencies, resulted in variations in the quality of work life. The organizational atmosphere factors had a positive relationship with the quality of work life of the central staff of the Department of Medical Sciences at a high level, with a correlation coefficient (r) of .851.

Keywords: Quality of work Life, Personnel, Department of Medical Sciences

Received: 7 February 2026;
Revised: 15 March 2026;
Accepted: 18 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

หนึ่งฤทัย ยอดศรี[1*] และ จุฑาทิพ คล้ายทับทิม[2]

[1] *นิสิตปริญญาโท สาขารัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย*

[2] *ภาควิชารัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: naungruathai.yo@ku.th*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ (2) เปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และ (3) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ บุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำนวน 309 คน โดยการสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิและกำหนดสัดส่วน (Stratified Random Sampling with Proportional Allocation) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) ค่าความถี่ 2) ค่าร้อยละ 3) ค่าเฉลี่ย 4) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 5) ค่า t-test 6) ค่า F-test 7) Least Significant Difference test (LSD) 8) การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation) ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ มีคุณภาพชีวิตในการทำงานโดยรวมอยู่ในระดับสูง ซึ่งบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ สถานภาพสมรส ตำแหน่ง และระยะเวลาในการทำงาน ต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน และบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และหน่วยงานที่ปฏิบัติงานต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่แตกต่างกัน และปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ในเชิงบวก ในระดับสูง โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) เท่ากับ .851

คำสำคัญ: คุณภาพชีวิตในการทำงาน, บุคลากร, กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

แผนยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข พ.ศ. 2560–2579 กำหนดกรอบทิศทางการพัฒนาระบบสุขภาพของประเทศให้สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในหลากหลายมิติ ทั้งด้านโครงสร้างประชากร เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม และความเสี่ยงจากภัยสุขภาพรูปแบบใหม่ โดยมุ่งสร้างระบบสุขภาพที่มีประสิทธิภาพ ยั่งยืน และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างเหมาะสม ทั้งนี้ การบรรลุเป้าหมายดังกล่าวจำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ ซึ่งกระทรวงสาธารณสุขได้ให้ความสำคัญผ่านยุทธศาสตร์บุคลากรเป็นเลิศ (People Excellence) เพื่อส่งเสริมศักยภาพ แรงจูงใจ และคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรสาธารณสุข (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2561)

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์เป็นหน่วยงานหลักด้านการศึกษา วิเคราะห์ วิจัย และพัฒนาองค์ความรู้และเทคโนโลยีทางวิทยาศาสตร์การแพทย์ เพื่อสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ การแก้ไขปัญหาด้านสาธารณสุข และการคุ้มครองผู้บริโภคของประเทศ ภารกิจดังกล่าวต้องอาศัยบุคลากรที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญและมีความพร้อมในการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น การส่งเสริมคุณภาพชีวิตในการทำงานจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างขวัญกำลังใจ ประสิทธิภาพการทำงาน และความผูกพันต่อองค์กร อันนำไปสู่ความสำเร็จของหน่วยงานในระยะยาว (พัทธดนย์ ดนยรักษ์ นนทกะตระกูล, 2566)

จากการศึกษา พบว่า การลาออกหรือการโอนย้ายของบุคลากรส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดความผูกพันระหว่างบุคลากรกับองค์การ ซึ่งอาจเกิดจากหลายปัจจัย โดยเฉพาะการขาดคุณภาพชีวิตในการทำงานที่เหมาะสมส่งผลให้บุคลากรเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจหรือไม่มีความสุขในการปฏิบัติงาน เมื่อสถานการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ย่อมส่งผลให้บุคลากรขาดแรงจูงใจในการทำงานและไม่ต้องการปฏิบัติงานในหน่วยงาน ซึ่งอาจก่อให้เกิดผลกระทบต่อการบริหารทรัพยากรมนุษย์ขององค์การในภาพรวม แม้การศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่ใช่ประเด็นใหม่ที่เกิดขึ้น แต่ปฏิเสธไม่ได้ว่าเรื่องดังกล่าวยังคงส่งผลต่อการบริหารจัดการทรัพยากรมนุษย์ในองค์การหลายแห่ง (พัทธดนย์ ดนยรักษ์นนทกะตระกูล, 2566)

อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์มีแนวโน้มการโอนย้ายหรือออกจากงานเพิ่มขึ้น จากรายงานผลการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 มีแนวโน้มการโอนย้ายหรือออกจากงานเพิ่มขึ้น โดยผลการสำรวจตั้งแต่ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 – 2566 พบว่าร้อยละการโอนย้ายและลาออกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือในปี พ.ศ. 2564 ร้อยละ การโอนย้ายและลาออก 3.22 ต่อมาในปี พ.ศ. 2565 ร้อยละการโอนย้ายและลาออก 3.88 และปี พ.ศ. 2566 ร้อยละการโอนย้ายและลาออก 3.89 (กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์, 2566) ซึ่งอาจสะท้อนถึงปัญหาด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน อาทิ แรงจูงใจในการทำงานลดลง ความผูกพันต่อองค์กรต่ำ ความสัมพันธ์ในการทำงาน และบรรยากาศการทำงานที่ไม่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน ด้วยเหตุนี้ งานวิจัยฉบับนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ เพื่อเป็นข้อมูลเชิงประจักษ์สำหรับใช้ประกอบการกำหนดแนวทางพัฒนาการบริหารทรัพยากรมนุษย์และการยกระดับประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ครั้งนี้ ประกอบด้วย ข้าราชการ ลูกจ้างประจำ พนักงานราชการ และพนักงานกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 1,366 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 4 มิถุนายน 2568)

กลุ่มตัวอย่าง เป็นการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการสุ่มแบบชั้นภูมิและกำหนดสัดส่วน (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งตามหน่วยงาน ซึ่งคำนวณขนาดตัวอย่าง โดยใช้วิธีการของยามาเน่ (Yamane, 1973) โดยกำหนดระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ยอมให้มีความคลาดเคลื่อนได้ร้อยละ 5

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งมีขั้นตอนการสร้างเครื่องมือและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

2.1 การสร้างเครื่องมือ โดยเครื่องมือที่ใช้ในวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) โดยเป็นคำถามแบบปลายปิดและปลายเปิด แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ระยะเวลาในการทำงาน รายได้ต่อเดือน และหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน

ตอนที่ 2 ปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การ ประกอบด้วยคำถามด้านบรรยากาศองค์การ ทั้ง 2 ด้าน จำนวน 10 ข้อ ตามแนวคิด Organizational Climate Theory (Litwin & Stringer, 2002)

ตอนที่ 3 คุณภาพชีวิตในการทำงานประกอบด้วยคุณภาพชีวิตในการทำงาน ทั้ง 7 ด้าน จำนวน 28 ข้อ ตามแนวคิด Walton's Quality of Work Life Model (Walton, 1975)

ตอนที่ 4 ความคิดเห็น และข้อเสนอแนะอื่น ๆ

2.2. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

2.2.1 การตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) โดยผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามและเสนอแบบสอบถามต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความครอบคลุมของเนื้อหาและภาษาที่ใช้ในแบบสอบถาม ให้มีความถูกต้องตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขเรียบร้อยแล้ว เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความถูกต้องของการใช้ภาษาโดยใช้เทคนิค IOC ซึ่งมีค่า IOC เท่ากับ .86

2.2.2 การวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยผู้วิจัยนำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญไปทดลองใช้ (try-out) กับกลุ่มที่มีลักษณะคล้ายกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด แล้วนำไปวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (α) (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่ามีค่าความเชื่อมั่นโดยรวม เท่ากับ .96 ส่วนด้านบรรยากาศองค์การ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .96 และด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน มีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ .90

3. สมมติฐานการวิจัย

H1: บุคลากรส่วนกลาง กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานแตกต่างกัน

H2: ปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การมีความสัมพันธ์กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลาง กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อจัดทำแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล

4.2 จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกลุ่มตัวอย่างภายในหน่วยงานส่วนกลาง กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ จำนวน 309 คน

4.3 ดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องและความครบถ้วนของการตอบแบบสอบถาม แล้วนำข้อมูลไปวิเคราะห์เพื่อประมวลผลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ โดยใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

5.2 การวิเคราะห์ข้อมูลระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานและความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

5.2.1 ค่า t-test เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลาง กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล และเปรียบเทียบจำแนกตามปัจจัยเพศ กับคุณภาพชีวิตในการทำงาน

5.2.2 ค่า F-test โดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) ใช้เปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามปัจจัยอายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ระยะเวลาในการทำงาน รายได้ต่อเดือน และหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

5.2.3 Least Significant Difference test (LSD) ใช้เมื่อพบว่ามีความแตกต่างกันเป็นรายคู่โดยเพื่อหาว่าคู่ใดมีความแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05

5.2.4 การทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation)

5.3 ก่อนการวิเคราะห์ด้วยสถิติ t-test, One-way ANOVA และ Pearson Product Moment Correlation ผู้วิจัยได้ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของการใช้สถิติ ได้แก่

5.3.1 การกระจายปกติของข้อมูล ด้วยสถิติ Kolmogorov-Smirnov และ Shapiro-Wilk พบว่า ข้อมูลมีการกระจายแบบปกติ (p>.05)

5.3.2 ความเป็นเชิงเส้นตรวจสอบด้วย Scatter Plot พบความสัมพันธ์เป็นเส้นตรงระหว่างตัวแปร

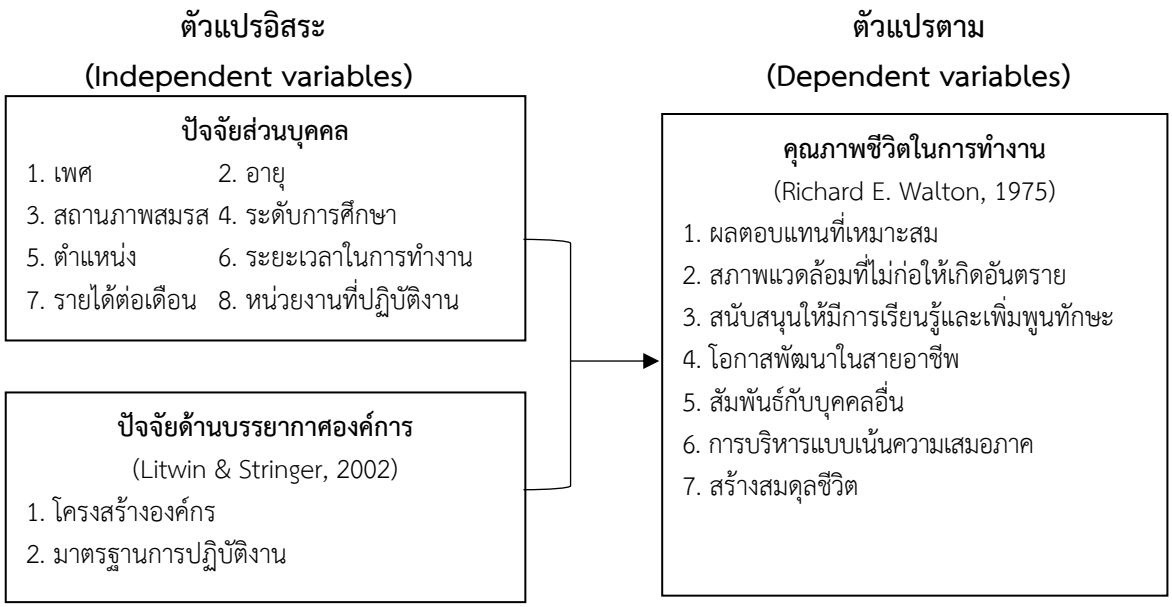
5.3.3 ความเป็นเนื้อเดียวกันของความแปรปรวน (Homoscedasticity) พบว่าไม่มีความเบ้มากเกินไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บรรยากาศองค์การ หมายถึง ความตระหนักรู้ของบุคลากรต่อวัฒนธรรมองค์การ ซึ่งเกิดจาก รูปแบบการบริหารจัดการ นโยบาย วิธีการปฏิบัติงาน และพฤติกรรมของผู้นำ ที่ส่งผลต่อ แรงจูงใจและพฤติกรรมของสมาชิกในองค์การ ซึ่ง Litwin & Stringer (2002) ระบุว่าองค์ประกอบของบรรยากาศองค์การไว้ 9 ประการ ได้แก่ โครงสร้าง ความรับผิดชอบ การให้รางวัล ความเสี่ยง ความอบอุ่น การสนับสนุน มาตรฐาน ความขัดแย้ง และอัตลักษณ์

คุณภาพชีวิตในการทำงาน หมายถึง ความสุขในการทำงานซึ่งมาจากสภาพแวดล้อมกับเงื่อนไขการปฏิบัติงานที่ดี สามารถให้ตามความต้องการทั้งด้านชีวิต ความเป็นอยู่ ความคาดหวัง และความสามารถของบุคลากร โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีสุขภาวะที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ รวมถึงการผูกพันต่อองค์กร ซึ่ง Walton (1975) ได้พิจารณาคุณภาพชีวิตในการทำงาน ประกอบด้วย 8 ประการ ได้แก่ ผลตอบแทนที่เหมาะสม สภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตราย สนับสนุนให้มีการเรียนรู้และเพิ่มพูนทักษะ โอกาสพัฒนาในสายอาชีพ สัมพันธ์กับบุคคลอื่น การบริหารแบบเน้นความเสมอภาค สร้างสมดุลชีวิต และสัมพันธ์ทางสังคม

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าปัจจัยสำคัญ เช่น โครงสร้างองค์การ และมาตรฐานการปฏิบัติงาน มีบทบาทสำคัญต่อพฤติกรรมและประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากร ตามแนวคิด Litwin & Stringer (2002) และคุณภาพชีวิตในการทำงาน 7 ประการ มีปัจจัยที่เอื้อต่อความเป็นอยู่ที่ดีของผู้ปฏิบัติงานในองค์การ ตามแนวคิด Walton (1975) ทำให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดในการศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การ และตัวแปรตาม คือ คุณภาพชีวิตในการทำงาน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ อยู่ในระดับสูง แบ่งออกเป็น 7 ด้าน ได้แก่ ด้านผลตอบแทนที่เหมาะสม ด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตราย ด้านสนับสนุนให้มีการเรียนรู้และเพิ่มพูนทักษะ ด้านโอกาสพัฒนาในสายอาชีพ ด้านสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ด้านการบริหารแบบเน้นความเสมอภาค และด้านสร้างสมดุล

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามที่มีต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

(n=309)

ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตในการทำงาน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านผลตอบแทนที่เหมาะสม	3.60	.92	ปานกลาง
2. ด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตราย	3.98	.73	สูง
3. ด้านสนับสนุนให้มีการเรียนรู้และเพิ่มพูนทักษะ	4.06	.81	สูง
4. ด้านโอกาสพัฒนาในสายอาชีพ	4.06	.79	สูง
5. ด้านสัมพันธ์กับบุคคลอื่น	4.03	.81	สูง
6. ด้านการบริหารแบบเน้นความเสมอภาค	3.97	.88	สูง
7. ด้านสร้างสมดุล	3.80	.90	สูง
รวม	**3.91**	**.71**	**สูง**

จากตารางที่ 1 ผลการศึกษาระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ โดยรวมอยู่ในระดับสูง ($\bar{x}$ = 3.91, S.D. = .71) เมื่อพิจารณารายด้านโดยจัดเรียงตามอันดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย พบว่า ด้านสนับสนุนให้มีการเรียนรู้และเพิ่มพูนทักษะ ($\bar{x}$ = 4.06, S.D. = .81) และด้านโอกาสพัฒนาในสายอาชีพ ($\bar{x}$ = 4.06, S.D. = .79) มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมา ได้แก่ ด้านสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ($\bar{x}$ = 4.03, S.D. = .81) ด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตราย ($\bar{x}$ = 3.98, S.D. = .73) ด้านการบริหารแบบเน้นความเสมอภาค ($\bar{x}$ = 3.97, S.D. = .88)

และด้านสร้างสมดุล ($\bar{x}$ = 3.80, S.D. = .90) และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ด้านผลตอบแทนที่เหมาะสม ($\bar{x}$ = 3.60, S.D. = .92)

2. ผลการการเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ระยะเวลาในการทำงาน รายได้ต่อเดือน และหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน

ตารางที่ 2 ค่าสถิติเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามเพศ

(n=309)

เพศ	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig
ชาย	3.59	.57	-4.264	.000*
หญิง	4.00	.71		

หมายเหตุ: * ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า บุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่มีเพศต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานแตกต่างกัน

ตารางที่ 3 ค่าสถิติเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามอายุ

(n=309)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	6.848	3	.283	4.679	.003*
ภายในกลุ่ม	148.787	305	.488		
รวม	**155.635**	**308**			

หมายเหตุ: * ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 3 พบว่า บุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่มีอายุต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการทดสอบเปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD ได้ผลดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าสถิติเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามอายุเป็นรายคู่

(n=309)

อายุ	$\bar{x}$	S.D.	อายุ			
			21 – 30 ปี	31 – 40 ปี	41 – 50 ปี	51 – 60 ปี
21 – 30 ปี	3.57	.94	-	*	*	
31 – 40 ปี	3.93	.60	*	-		
41 – 50 ปี	4.07	.69	*		-	*
51 – 60 ปี	3.79	.74			*	-

หมายเหตุ: * ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 4 เมื่อทำการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD จำแนกตามอายุ พบว่า มีความแตกต่างกัน 3 คู่ ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 31 – 40 ปี ($\bar{X}$ = 3.93 และ S.D. = .60) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 21 – 30 ปี ($\bar{X}$ = 3.57 และ S.D. = .94)

2. กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 41 – 50 ปี ($\bar{X}$ = 4.07 และ S.D. = .69) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 21 – 30 ปี ($\bar{X}$ = 3.57 และ S.D. = .94)

3. กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 41 – 50 ปี ($\bar{X}$ = 4.07 และ S.D. = .69) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 51 – 60 ปี ($\bar{X}$ = 3.79 และ S.D. = .74)

ตารางที่ 5 ค่าสถิติเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามสถานภาพสมรส

(n=309)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	2.028	2	1.014	.102	.134
ภายในกลุ่ม	153.607	306	.502		
รวม	**155.635**	**308**			

จากตารางที่ 5 พบว่า บุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงาน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 6 ค่าสถิติเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามระดับการศึกษา

(n=309)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	6.865	3	2.288	4.691	.003*
ภายในกลุ่ม	148.770	305	0.488		
รวม	**155.635**	**308**			

หมายเหตุ: * ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 6 พบว่า บุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงาน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการทดสอบเปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD ได้ผลดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 ค่าสถิติเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามระดับการศึกษาเป็นรายคู่

(n=309)

ระดับการศึกษา	$\bar{x}$	S.D.	ระดับการศึกษา			
			ต่ำกว่าปริญญาตรี	ปริญญาตรี	ปริญญาโท	ปริญญาเอก
ต่ำกว่าปริญญาตรี	3.68	.87	-		*	
ปริญญาตรี	3.94	.67		-		*
ปริญญาโท	4.02	.70	*		-	*
ปริญญาเอก	3.52	.65		*	*	-

หมายเหตุ: * ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 7 เมื่อทำการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD จำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า มีความแตกต่างกัน 3 คู่ ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาปริญญาตรี ($\bar{x}$ = 3.94 และ S.D. = .67) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาปริญญาเอก ($\bar{x}$ = 3.52 และ S.D. = .65)

2. กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาปริญญาโท ($\bar{x}$ = 4.02 และ S.D. = .70) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี ($\bar{x}$ = 3.68 และ S.D. = .87)

3. กลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาปริญญาโท ($\bar{x}$ = 4.02 และ S.D. = .70) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีระดับการศึกษาปริญญาเอก ($\bar{x}$ = 3.52 และ S.D. = .65)

ตารางที่ 8 ค่าสถิติเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามตำแหน่ง

(n=309)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	1.173	3	.391	.772	.510
ภายในกลุ่ม	154.462	305	.506		
รวม	**155.635**	**308**			

จากตารางที่ 8 พบว่า บุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่มีตำแหน่งต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงาน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 9 ค่าสถิติเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามระยะเวลาในการทำงาน

(n=309)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	2.867	4	0.717	1.426	.225
ภายในกลุ่ม	152.768	304	0.503		
รวม	**155.635**	**308**			

จากตารางที่ 9 พบว่า บุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่มีระยะเวลาในการทำงานต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงาน ไม่แตกต่างกัน

ตารางที่ 10 ค่าสถิติเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

(n=309)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	9.988	5	1.998	4.156	.001*
ภายในกลุ่ม	145.647	303	.481		
รวม	**155.635**	**308**			

หมายเหตุ: * ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 10 พบว่า บุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงาน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการทดสอบเปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD ได้ผลดังตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ค่าสถิติเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามรายได้ต่อเดือนเป็นรายคู่

(n=309)

รายได้ต่อเดือน	$\bar{x}$	S.D.	รายได้ต่อเดือน					
			ต่ำกว่า 15,000 บาท	15,000 – 20,000 บาท	20,001- 30,000 บาท	30,001 – 40,000 บาท	40,001 – 50,000 บาท	50,001 บาทขึ้นไป
ต่ำกว่า 15,000 บาท	3.48	1.01	-	*			*	*
15,000 - 20,000 บาท	4.09	.69	*	-	*	*		
20,001 - 30,000 บาท	3.83	.70		*	-			*
30,001 - 40,000 บาท	3.71	.77		*		-		*
40,001 - 50,000 บาท	3.96	.45	*				-	
50,001 บาทขึ้นไป	4.23	.67	*		*	*		-

หมายเหตุ: * ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 11 เมื่อทำการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD จำแนกตามรายได้ต่อเดือน พบว่ามีความแตกต่างกัน 8 คู่ ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 15,000 – 20,000 บาทต่อเดือน ($\bar{x}$ = 4.09 และ S.D. = .69) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน ($\bar{x}$ = 3.48 และ S.D. = 1.01)

2. กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 15,000 – 20,000 บาทต่อเดือน ($\bar{x}$ = 4.09 และ S.D. = .69) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาทต่อเดือน ($\bar{x}$ = 3.83 และ S.D. = .70)

3. กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 15,000 – 20,000 บาทต่อเดือน ($\bar{x}$ = 4.09 และ S.D. = .69) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 30,001 – 40,000 บาทต่อเดือน ($\bar{x}$ = 3.71 และ S.D. = .77)

4. กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 40,001 – 50,000 บาทต่อเดือน ($\bar{x}$ = 3.96 และ S.D. = .45) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน ($\bar{x}$ = 3.48 และ S.D. = 1.01)

5. กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 50,001 บาทขึ้นไปต่อเดือน ($\bar{x}$ = 4.23 และ S.D. = .67) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ต่ำกว่า 15,000 บาทต่อเดือน ($\bar{x}$ = 3.48 และ S.D. = 1.01)

6. กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 50,001 บาทขึ้นไปต่อเดือน ($\bar{X}$ = 4.23 และ S.D. = .67) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 20,001 – 30,000 บาทต่อเดือน ($\bar{X}$ = 3.83 และ S.D. = .70)

7. กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 50,001 บาทขึ้นไปต่อเดือน ($\bar{X}$ = 4.23 และ S.D. = .67) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 30,001 – 40,000 บาทต่อเดือน ($\bar{X}$ = 3.71 และ S.D. = .77)

8. กลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 50,001 บาทขึ้นไปต่อเดือน ($\bar{X}$ = 4.23 และ S.D. = .67) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีรายได้ 40,001 – 50,000 บาทต่อเดือน ($\bar{X}$ = 3.96 และ S.D. = .45)

ตารางที่ 12 ค่าสถิติเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน

(n=309)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
ระหว่างกลุ่ม	23.479	18	1.304	2.862	.000*
ภายในกลุ่ม	132.156	290	0.456		
รวม	**155.635**	**308**			

หมายเหตุ: * ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

จากตารางที่ 12 พบว่า บุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ที่มีหน่วยงานที่ปฏิบัติงานต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงาน แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการทดสอบเปรียบเทียบเป็นรายคู่ด้วยวิธี LSD ได้ผลดังตารางที่ 13

ตารางที่ 13 ค่าสถิติเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามหน่วยงานที่ปฏิบัติงานเป็นรายคู่

(n=309)

หน่วยงานที่ปฏิบัติงาน	$\bar{X}$	S.D.	หน่วยงานที่ปฏิบัติงาน																		
			A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S
A	4.03	.51	-		*		*				*										
B	3.65	.84		-	*								*								
C	4.57	.47	*	*	-		*	*	*	*	*	*		*				*			
D	4.23	.45				-	*				*										
E	3.28	1.15	*		*	*	-	*	*	*		*	*					*	*	*	
F	3.86	.73			*		*	-					*								
G	4.02	.38			*		*		-		*										
H	3.92	.57			*		*			-	*		*								
I	3.46	.44			*				*	*	-		*					*		*	
J	3.87	.66			*		*					-	*								
K	5.00	.00		*			*	*		*	*	*	-	*		*		*			
L	3.47	.75			*								*	-							
M	4.10	.00													-						
N	3.83	.99											*			-					
O	4.03	.00															-				
P	4.02	.76			*		*				*		*					-			

ตารางที่ 13 ค่าสถิติเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามหน่วยงานที่ปฏิบัติงานเป็นรายคู่ (ต่อ)

(n=309)

หน่วยงานที่ปฏิบัติงาน	$\bar{x}$	S.D.	หน่วยงานที่ปฏิบัติงาน																	
			A	B	C	D	E	F	G	H	I	J	K	L	M	N	O	P	Q	R	S
Q	4.19	.58					*												-		
R	4.66	.47					*				*									-	
S	4.03	.00																			-

หมายเหตุ: * ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

- หน่วยงาน A หมายถึง สำนักงานเลขานุการกรม
- หน่วยงาน B หมายถึง สำนักเครื่องสำอางและวัตถุอันตราย
- หน่วยงาน C หมายถึง สถาบันชีววัตถุ
- หน่วยงาน D หมายถึง กองแผนงานและวิชาการ
- หน่วยงาน E หมายถึง สำนักรังสีและเครื่องมือแพทย์
- หน่วยงาน F หมายถึง สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข
- หน่วยงาน G หมายถึง สถาบันวิจัยสมุนไพร
- หน่วยงาน H หมายถึง สำนักคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร
- หน่วยงาน I หมายถึง สำนักมาตรฐานห้องปฏิบัติการ
- หน่วยงาน J หมายถึง สำนักยาและวัตถุเสพติด
- หน่วยงาน K หมายถึง กลุ่มตรวจสอบภายใน
- หน่วยงาน L หมายถึง กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร
- หน่วยงาน M หมายถึง สำนักวิชาการวิทยาศาสตร์การแพทย์
- หน่วยงาน N หมายถึง ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร
- หน่วยงาน O หมายถึง กลุ่มงานจริยธรรม
- หน่วยงาน P หมายถึง สถาบันชีววิทยาศาสตร์ทางการแพทย์
- หน่วยงาน Q หมายถึง กองทดสอบความชำนาญ
- หน่วยงาน R หมายถึง ศูนย์รวมบริการ
- หน่วยงาน S หมายถึง กองความร่วมมือระหว่างประเทศ

จากตารางที่ 13 เมื่อทำการเปรียบเทียบเป็นรายคู่ ด้วยวิธี LSD จำแนกตามหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน พบว่ามีความแตกต่างกัน 35 คู่ ดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันชีววัตถุ ($\bar{x}$ = 4.57 และ S.D. = .47) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักงานเลขานุการกรม ($\bar{x}$ = 4.03 และ S.D. = .51)

2. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันชีววัตถุ ($\bar{x}$ = 4.57 และ S.D. = .47) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักเครื่องสำอางและวัตถุอันตราย ($\bar{x}$ = 3.65 และ S.D. = .84)

3. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันชีววัตถุ ($\bar{x}$ = 4.57 และ S.D. = .47) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักรังสีและเครื่องมือแพทย์ ($\bar{x}$ = 3.28 และ S.D. = 1.15)

4. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันชีววัตถุ ($\bar{x}$ = 4.57 และ S.D. = .47) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข ($\bar{x}$ = 3.86 และ S.D. = .73)

5. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันชีววัตถุ ($\bar{x}$ = 4.57 และ S.D. = .47) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันวิจัยสมุนไพร ($\bar{x}$ = 4.02 และ S.D. = .38)

6. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันชีววัตถุ ($\bar{X}$ = 4.57 และ S.D. = .47) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร ($\bar{X}$ = 3.92 และ S.D. = .57)

7. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันชีววัตถุ ($\bar{X}$ = 4.57 และ S.D. = .47) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักมาตรฐานห้องปฏิบัติการ ($\bar{X}$ = 3.46 และ S.D. = .44)

8. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันชีววัตถุ ($\bar{X}$ = 4.57 และ S.D. = .47) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักยาและวัตถุเสพติด ($\bar{X}$ = 3.87 และ S.D. = .66)

9. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันชีววัตถุ ($\bar{X}$ = 4.57 และ S.D. = .47) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่กองทดสอบความชำนาญ ($\bar{X}$ = 3.47 และ S.D. = .75)

10. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันชีววัตถุ ($\bar{X}$ = 4.57 และ S.D. = .47) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันชีววิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ ($\bar{X}$ = 4.02 และ S.D. = .76)

11. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักงานเลขานุการกรม ($\bar{X}$ = 4.03 และ S.D. = .51) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักรังสีและเครื่องมือแพทย์ ($\bar{X}$ = 3.28 และ S.D. = 1.15)

12. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักงานเลขานุการกรม ($\bar{X}$ = 4.03 และ S.D. = .51) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักมาตรฐานห้องปฏิบัติการ ($\bar{X}$ = 3.46 และ S.D. = .44)

13. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่กลุ่มตรวจสอบภายใน ($\bar{X}$ = 4.61 และ S.D. = .57) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักเครื่องสำอางและวัตถุอันตราย ($\bar{X}$ = 3.65 และ S.D. = .84)

14. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่กลุ่มตรวจสอบภายใน ($\bar{X}$ = 4.61 และ S.D. = .57) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักรังสีและเครื่องมือแพทย์ ($\bar{X}$ = 3.28 และ S.D. = 1.15)

15. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่กลุ่มตรวจสอบภายใน ($\bar{X}$ = 4.61 และ S.D. = .57) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข ($\bar{X}$ = 3.86 และ S.D. = .73)

16. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่กลุ่มตรวจสอบภายใน ($\bar{X}$ = 4.61 และ S.D. = .57) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร ($\bar{X}$ = 3.92 และ S.D. = .57)

17. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่กลุ่มตรวจสอบภายใน ($\bar{X}$ = 4.61 และ S.D. = .57) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักมาตรฐานห้องปฏิบัติการ ($\bar{X}$ = 3.46 และ S.D. = .44)

18. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่กลุ่มตรวจสอบภายใน ($\bar{X}$ = 4.61 และ S.D. = .57) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักยาและวัตถุเสพติด ($\bar{X}$ = 3.87 และ S.D. = .66)

19. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่กลุ่มตรวจสอบภายใน ($\bar{X}$ = 4.61 และ S.D. = .57) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักวิชาการวิทยาศาสตร์การแพทย์ ($\bar{X}$ = 4.10 และ S.D. = .00)

20. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่กลุ่มตรวจสอบภายใน ($\bar{X}$ = 4.61 และ S.D. = .57) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ($\bar{X}$ = 3.83 และ S.D. = .99)

21. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่กลุ่มตรวจสอบภายใน ($\bar{X}$ = 5.00 และ S.D. = .00) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันชีววิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ ($\bar{X}$ = 4.02 และ S.D. = .76)

22. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่กลุ่มตรวจสอบภายใน ($\bar{X}$ = 5.00 และ S.D. = .00) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่กลุ่มพัฒนาระบบบริหาร ($\bar{X}$ = 3.47 และ S.D. = .75)

23. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่กองแผนงานและวิชาการ ($\bar{X}$ = 4.23 และ S.D. = .45) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักรังสีและเครื่องมือแพทย์ ($\bar{X}$ = 3.28 และ S.D. = 1.15)

24. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่กองแผนงานและวิชาการ ($\bar{X}$ = 4.23 และ S.D. = .45) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักมาตรฐานห้องปฏิบัติการ ($\bar{X}$ = 3.46 และ S.D. = .44)

25. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข ($\bar{X}$ = 3.86 และ S.D. = .73) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักรังสีและเครื่องมือแพทย์ ($\bar{X}$ = 3.28 และ S.D. = 1.15)

26. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันวิจัยสมุนไพร ($\bar{X}$ = 4.02 และ S.D. = .38) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักรังสีและเครื่องมือแพทย์ ($\bar{X}$ = 3.28 และ S.D. = 1.15)

27. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันวิจัยสมุนไพร ($\bar{X}$ = 4.02 และ S.D. = .38) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักมาตรฐานห้องปฏิบัติการ ($\bar{X}$ = 3.46 และ S.D. = .44)

28. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร ($\bar{X}$ = 3.92 และ S.D. = .57) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักรังสีและเครื่องมือแพทย์ ($\bar{X}$ = 3.28 และ S.D. = 1.15)

29. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักคุณภาพและความปลอดภัยอาหาร ($\bar{X}$ = 3.92 และ S.D. = .57) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักมาตรฐานห้องปฏิบัติการ ($\bar{X}$ = 3.46 และ S.D. = .44)

30. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักยาและวัตถุเสพติด ($\bar{X}$ = 3.87 และ S.D. = .66) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักรังสีและเครื่องมือแพทย์ ($\bar{X}$ = 3.28 และ S.D. = 1.15)

31. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันชีววิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ ($\bar{X}$ = 4.02 และ S.D. = .76) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักรังสีและเครื่องมือแพทย์ ($\bar{X}$ = 3.28 และ S.D. = 1.15)

32. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สถาบันชีววิทยาศาสตร์ทางการแพทย์ ($\bar{X}$ = 4.02 และ S.D. = .76) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักมาตรฐานห้องปฏิบัติการ ($\bar{X}$ = 3.46 และ S.D. = .44)

33. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่กองทดสอบความชำนาญ ($\bar{X}$ = 4.19 และ S.D. = .58) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักรังสีและเครื่องมือแพทย์ ($\bar{X}$ = 3.28 และ S.D. = 1.15)

34. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่ศูนย์รวมบริการ ($\bar{X}$ = 4.66 และ S.D. = .47) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักรังสีและเครื่องมือแพทย์ ($\bar{X}$ = 3.28 และ S.D. = 1.15)

35. กลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่ศูนย์รวมบริการ ($\bar{X}$ = 4.66 และ S.D. = .47) มีคุณภาพชีวิตในการทำงานสูงกว่ากลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติงานที่สำนักมาตรฐานห้องปฏิบัติการ ($\bar{X}$ = 3.46 และ S.D. = .44)

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางของกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ได้แก่ ด้านโครงสร้างองค์กร และด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน

ตารางที่ 14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างองค์กร กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลาง กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

(n=309)

คุณภาพชีวิตในการทำงาน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	
	r	p
1. ด้านผลตอบแทนที่เหมาะสม	.625	.000*
2. ด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตราย	.651	.000*
3. ด้านสนับสนุนให้มีการเรียนรู้และเพิ่มพูนทักษะ	.684	.000*
4. ด้านโอกาสพัฒนาในสายอาชีพ	.595	.000*
5. ด้านสัมพันธ์กับบุคคลอื่น	.700	.000*

ตารางที่ 14 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างโครงสร้างองค์กร กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลาง กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ (ต่อ)

(n=309)

คุณภาพชีวิตในการทำงาน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	
	r	p
6. ด้านการบริหารแบบเน้นความเสมอภาค	.776	.000*
7. ด้านสร้างสมดุลชีวิต	.560	.000*
รวม	**.773**	**.000***

หมายเหตุ: * ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 14 พบว่า ปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การ ด้านโครงสร้างองค์กร กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับสูง (r = .773) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (P = .000) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

ตารางที่ 15 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานการปฏิบัติงาน กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลาง กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์

(n=309)

คุณภาพชีวิตในการทำงาน	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์	
	r	p
1. ด้านผลตอบแทนที่เหมาะสม	.604	.000*
2. ด้านสภาพแวดล้อมที่ไม่ก่อให้เกิดอันตราย	.661	.000*
3. ด้านสนับสนุนให้มีการเรียนรู้และเพิ่มทักษะ	.787	.000*
4. ด้านโอกาสพัฒนาในสายอาชีพ	.692	.000*
5. ด้านสัมพันธ์กับบุคคลอื่น	.768	.000*
6. ด้านการบริหารแบบเน้นความเสมอภาค	.783	.000*
7. ด้านสร้างสมดุลชีวิต	.446	.000*
รวม	**.791**	**.000***

หมายเหตุ: * ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 15 พบว่า ปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การ ด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับสูง (r = .791) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (P = .000) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน

อภิปรายผล

ผลการวิจัย พบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ โดยรวมอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการสนับสนุนการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะ รวมถึงโอกาสความก้าวหน้าในสายอาชีพ ซึ่งมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่น สะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรอย่างต่อเนื่อง ผ่านนโยบายและระบบบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่เอื้อต่อการเสริมสร้างความรู้ ความสามารถ และความมั่นคงในการทำงาน ส่งผลให้บุคลากรเกิดความเชื่อมั่น ความผูกพันต่อองค์กร และมีความพร้อมในการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งไม่สอดคล้องกับ นรินทร์ อบแพทย์ (2563) พบว่า ด้านสิทธิส่วนบุคคลและประชาธิปไตยในองค์การ ด้านโอกาสในการพัฒนาความสามารถของบุคคล ด้านสภาพแวดล้อมการทำงานที่ปลอดภัย อยู่ในระดับมาก

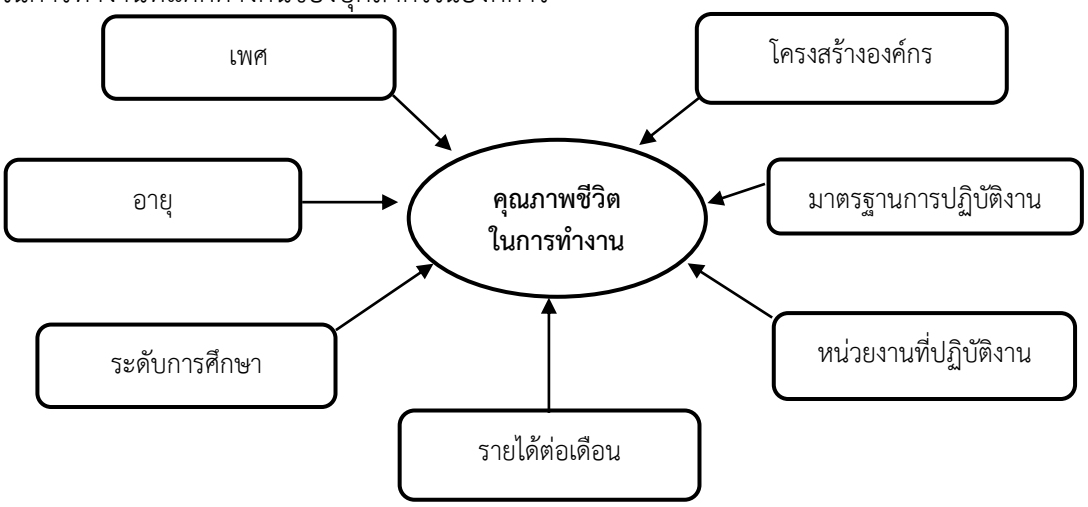
การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประกอบด้วย 1) เพศ ผลการศึกษาพบว่าบุคลากรที่มีเพศต่างกันมีคุณภาพชีวิตในการทำงานแตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าบุคลากรแต่ละเพศอาจเผชิญความคาดหวังทางสังคม บทบาทหน้าที่ และประสบการณ์ในการทำงานที่ไม่เหมือนกัน ประกอบกับการบริหารจัดการที่เน้นความเสมอภาคในเชิงนโยบายมากกว่าการคำนึงถึงความแตกต่างของบริบทและความต้องการเฉพาะของแต่ละเพศ ไม่สอดคล้องกับงานวิจัย กุลธิดา มาลัยแก้ว (2567) ที่พบว่า บุคลากรสำนักงาน ก.พ. ที่มีเพศต่างกันมีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน 2) อายุ ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีอายุต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานแตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าบุคลากรในแต่ละช่วงวัยมีความคาดหวังต่อการทำงาน บทบาทหน้าที่ และระดับความรับผิดชอบที่แตกต่างกัน รวมทั้งมีประสบการณ์และโอกาสความก้าวหน้าในเส้นทางอาชีพไม่เท่ากัน ส่งผลให้การเผชิญภาระบทบาทและความตึงเครียดจากการทำงานแตกต่างกันทำให้มีคุณภาพชีวิตที่ต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัย ณัฐริกา แป้นถึง (2566) ที่พบว่า พนักงานเทศบาลตำบลนาป่าที่มีอายุต่างกันมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่แตกต่างกัน 3) สถานภาพสมรส ผลการศึกษา พบว่าบุคลากรที่มีสถานภาพสมรสต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานมีนโยบาย การบริหารจัดการ และสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ส่งผลให้บุคลากรได้รับการสนับสนุนและการปฏิบัติอย่างเท่าเทียม แม้ว่าบุคลากรจะมีบทบาทชีวิตและความรับผิดชอบส่วนบุคคลแตกต่างกัน แต่บริบทการทำงานที่เอื้อต่อความสมดุลระหว่างชีวิตและการทำงานทำให้คุณภาพชีวิตในการทำงานไม่ต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัย ลลิตา นุ่มโพธิ์ (2566) ที่พบว่า ข้าราชการส่วนกลาง สำนักงาน ป.ป.ส. ที่มีสถานภาพสมรสต่างกันมีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน 4) ระดับการศึกษา ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงานแตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าระดับการศึกษามีความเชื่อมโยงกับลักษณะงาน ระดับความรับผิดชอบ โอกาสความก้าวหน้า และความคาดหวังต่อบทบาทการทำงานที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ประสบการณ์ในการทำงาน ภาระความรับผิดชอบ และการรับรู้ความสำเร็จในอาชีพไม่เท่ากัน สอดคล้องกับงานวิจัยา ณัฐริกา แป้นถึง (2566) ที่พบว่า พนักงานเทศบาลตำบลนาป่าที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่แตกต่างกัน 5) ตำแหน่ง ผลการศึกษาพบว่า บุคลากร ที่มีตำแหน่งต่างกันมีคุณภาพชีวิตในการทำงาน ไม่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานมีการกำหนดระบบการบริหารงาน การสนับสนุนการปฏิบัติงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เอื้อต่อบุคลากรอย่างเท่าเทียม ส่งผลให้แม้ระดับบทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบและประสบการณ์ในเส้นทางอาชีพจะแตกต่างกัน แต่มีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ไม่ต่างกัน สอดคล้องกับวิจัย กุลธิดา มาลัยแก้ว (2567) ที่พบว่า บุคลากรสำนักงาน ก.พ. มีตำแหน่งต่างกันมีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน 6) ระยะเวลาในการทำงาน ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีระยะเวลาในการทำงานต่างกันมีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าหน่วยงานมีระบบการบริหารจัดการ ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสภาพแวดล้อมในการทำงานที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน ส่งผลให้บุคลากรได้รับการดูแลและการสนับสนุนอย่างเท่าเทียม สอดคล้องกับวิจัย ลลิตา นุ่มโพธิ์ (2566) ที่พบว่า ข้าราชการส่วนกลาง สำนักงาน ป.ป.ส. ที่มีระยะเวลาในการทำงานต่างกันมีคุณภาพชีวิตในการทำงานไม่แตกต่างกัน 7) รายได้ต่อเดือน ผลการศึกษาพบว่าบุคลากรที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงาน แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าระดับรายได้ส่งผลต่อการตอบสนองต่อความต้องการพื้นฐาน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ และความคาดหวังต่อบทบาทการทำงานที่แตกต่างกัน รวมทั้งอาจเกี่ยวข้องกับระดับความรับผิดชอบ โอกาสความก้าวหน้า และประสบการณ์ในเส้นทางอาชีพที่ไม่เท่ากัน สอดคล้องกับวิจัย พรรณรา แก้วนพรัตน์ และ อภิชาติ พานสุวรรณ (2568) ที่พบว่า บุคลากรสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติที่มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนต่างกันมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่แตกต่างกัน 8) หน่วยงานที่ปฏิบัติงาน ผลการศึกษาพบว่า บุคลากรที่มีหน่วยงานที่ปฏิบัติงานต่างกัน มีคุณภาพชีวิตในการทำงาน แตกต่างกัน สะท้อนให้เห็นว่าบริบทของการทำงาน ภาระหน้าที่ ทรัพยากรสนับสนุน และบรรยากาศภายในหน่วยงานมีความแตกต่างกัน ส่งผลให้บุคลากรต้องเผชิญกับบทบาท ความคาดหวัง และระดับความกดดันในการปฏิบัติงานไม่เท่ากัน รวมทั้งมีประสบการณ์และโอกาสในการพัฒนาการทำงานที่แตกต่างกัน สอดคล้องกับวิจัย นรินทร์ อบแพทย์ (2563) ที่พบว่า บุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดระนองที่มีปฏิบัติงานในสังกัดต่างกันมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่แตกต่างกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การ ประกอบด้วยด้านโครงสร้างองค์กร

และด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับสูง ทั้ง 2 ด้าน สะท้อนให้เห็นว่าโครงสร้างและแนวทางการปฏิบัติงานที่ชัดเจนช่วยให้บุคลากรเข้าใจบทบาทหน้าที่ ความคาดหวัง และขอบเขตความรับผิดชอบของตนได้อย่างเหมาะสม ลดความคลุมเครือและความตึงเครียดจากการทำงาน พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนาในเส้นทางอาชีพและการปรับตัวต่อบทบาทการทำงาน ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัย รชเขม ฤทธิรงค์ธาดา (2567) ที่พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การประกอบด้วยด้านโครงสร้างองค์กร และด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน กับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลาง กรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม มีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับปานกลาง ทั้ง 2 ด้าน

องค์ความรู้ใหม่

คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรไม่ได้เกิดจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง แต่เป็นผลจากปฏิสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน และบรรยากาศองค์การ ทั้งด้านโครงสร้างองค์กร และมาตรฐานการปฏิบัติงาน ซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อการกำหนดกรอบการทำงาน ความชัดเจนของบทบาทหน้าที่ และประสิทธิภาพในการทำงาน ปัจจัยเหล่านี้ส่งผลต่อการรับรู้ ความพึงพอใจ และประสบการณ์ในการทำงาน นำไปสู่คุณภาพชีวิตในการทำงานที่แตกต่างกันของบุคลากรในองค์การ

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

บุคลากรส่วนกลางกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์มีคุณภาพชีวิตในการทำงานในภาพรวมอยู่ในระดับสูง โดยเฉพาะด้านการสนับสนุนให้มีการเรียนรู้และเพิ่มพูนทักษะ รวมถึงด้านโอกาสในการพัฒนาในสายอาชีพ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงแนวทางการบริหารงานขององค์การที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและการเสริมสร้างความก้าวหน้าในวิชาชีพ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการสร้างแรงจูงใจและความผูกพันต่อองค์การ นอกจากนี้ ความแตกต่างของคุณภาพชีวิตในการทำงานตามปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และหน่วยงานที่ปฏิบัติงาน สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของบริบทการทำงานและประสบการณ์ของบุคลากรภายในองค์การ ซึ่งอาจส่งผลต่อการรับรู้และความพึงพอใจต่อสภาพการทำงานแตกต่างกันไป

ทั้งนี้ ปัจจัยด้านบรรยากาศองค์การ โดยเฉพาะด้านโครงสร้างองค์กรและด้านมาตรฐานการปฏิบัติงาน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากร สะท้อนให้เห็นถึงกลไกสำคัญของการบริหารงานภาครัฐที่อาศัยโครงสร้างการบริหารที่ชัดเจนและระบบการปฏิบัติงานตามมาตรฐานเป็นเครื่องมือในการกำกับและสนับสนุนการทำงานของบุคลากร ซึ่งส่งผลให้บุคลากรสามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความมั่นคงในการทำงาน และนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีขึ้นในภาพรวมขององค์กร

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ปัจจัยด้านสนับสนุนการเรียนรู้และเพิ่มพูนทักษะ และด้านโอกาสพัฒนาในสายอาชีพ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด องค์การจึงควรกำหนดนโยบายด้านเส้นทางความก้าวหน้าในสายอาชีพ (Career Path) ที่ชัดเจนในทุกสายงาน พร้อมทั้งพัฒนาระบบการเตรียมความพร้อมเพื่อเลื่อนตำแหน่ง โดยยึดหลักความสามารถ และความเสมอภาค เพื่อสร้างแรงจูงใจและความผูกพันต่อองค์กรในระยะยาว

1.2 ปัจจัยด้านรายได้ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในการทำงาน ดังนั้นองค์การควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาสวัสดิการและสิทธิประโยชน์ที่เหมาะสมครอบคลุมด้านค่าครองชีพ สุขภาพกาย และสุขภาพจิตของบุคลากรอย่างเป็นระบบ ให้สอดคล้องกับความรับผิดชอบ สมรรถนะ และผลสัมฤทธิ์ของงาน เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตและความมั่นคงในการทำงาน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตในการทำงานในส่วนของบุคลากรศูนย์วิทยาศาสตร์การแพทย์ทั้ง 15 ศูนย์ เพื่อนำข้อมูลมาเปรียบเทียบ และหาความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ

2.2 ศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่อาจมีความเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิตในการทำงาน เช่น ประสิทธิภาพในการทำงาน หรือแรงจูงใจในการทำงาน เป็นต้น

2.3 ศึกษาเพิ่มเติมโดยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์ในลักษณะของงานวิจัยคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเพิ่มเติมที่แตกต่างจากการวิจัยนี้

เอกสารอ้างอิง

กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. (2566). *รายงานการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคล ตามนโยบายการบริหารทรัพยากรบุคคล ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566.* สืบค้นจาก https://secretary.dmsc.moph.go.th/page-view/89.

กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2561). *แผนยุทธศาสตร์ชาติ ระยะ 20 ปี ด้านสาธารณสุข (พ.ศ. 2560 – 2579).* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: บริษัท สยามสปอร์ต ซินดิเคท จำกัด.

กุลธิดา มาลัยแก้ว. (2567). คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรสำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์, 26*(2), 25-32.

ณัฐริกา แป้นถึง. (2566). *คุณภาพชีวิตในการทำงานของพนักงานเทศบาลตำบลนาป่า อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี.* (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).

นรินทร์ อบแพทย์. (2563). *คุณภาพชีวิตในการทำงาน : กรณีศึกษาบุคลากรในองค์การบริหารส่วนจังหวัดระนอง.* (รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

พรรณรา แก้วนพรัตน์ และ อภิชาติ พานสุวรรณ. (2568). การพัฒนาคุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรสำนักงานทรัพยากรน้ำแห่งชาติ. *วารสารวิจยวิชาการ, 8*(3), 321-338.

พัทธดนย์ ดนยรักษ์ นนทกะตระกูล. (2566). *คุณภาพชีวิตในการทำงาน ความสุขในการทำงาน และความผูกพันของข้าราชการกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน.* (รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

รชเขม ฤทธิรงค์ธาดา. (2567). *คุณภาพชีวิตในการทำงานของบุคลากรส่วนกลางกรมทางหลวง กระทรวงคมนาคม.* (รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).

ลลิตา นุ่มโพธิ์. (2566). *คุณภาพชีวิตในการทำงานของข้าราชการส่วนกลาง สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (สำนักงาน ป.ป.ส.).* (ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).

Litwin, G. & Stringer, R. (2002). *Leadership and organizational climate.* New Jersey: Prentice Hall.

Walton, R.E. (1975). Quality of Working Life: What is it?. *Sloan Management Review, 16*(1), 11-21.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis.* (3rd ed.). New York: Harper & Row.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Effects of Jigsaw Cooperative Learning with Educational Games on Grade 8 Students' Achievement in Production of Goods and Services at Mae Sai Prasitsart School

Nantanit Inget[1*] and Pasuda Pakapol[2]

[1] *Master of Education in Innovative Curriculum and Learning Management, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand*

[2] *Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: Nantanit.bee@gmail.com*

ABSTRACT

The objectives of this research were to: (1) compare students' academic achievement on the topic of the Production of Goods and Services before and after instruction using cooperative learning management through the jigsaw technique with educational games; and (2) examine students' satisfaction with this instructional approach. The sample consisted of 40 Grade 8 students from class 2/10 at Maesai Prasitthisart School during the first semester of the 2025 academic year, selected through cluster sampling. This study employed a pre-experimental research design. The research instruments included: 1) lesson plans, 2) educational games, 3) an academic achievement test, and 4) a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using mean, standard deviation, and the dependent t-test. The results revealed that: (1) Students' academic achievement on the topic of the Production of Goods and Services after instruction was significantly higher than before instruction at the .05 level of statistical significance; and (2) Students' overall satisfaction with the instructional approach was at the highest level.

Keywords: Cooperative Learning Using the Jigsaw Technique, Educational Games, Academic Achievement

Received: 5 February 2026;
Revised: 17 March 2026;
Accepted: 19 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการผลิตสินค้าและบริการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์

นันทนิช อินเกตุ[1*] และ ภาสุดา ภาคาผล[2]

[1] *นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชานวัตกรรมหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย*

[2] *ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: Nantanit.bee@gmail.com*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการผลิตสินค้าและบริการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา (2) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/10 โรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 40 คน โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น เครื่องมือในการวิจัย 1) แผนการจัดการเรียนรู้ 2) เกมการศึกษา 3) แบบทดสอบ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระต่อกัน ผลการวิจัยพบว่า (1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการผลิตสินค้าและบริการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 (2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์, เกมการศึกษา, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

การจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 เป้าหมายสำคัญ คือการพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ได้แก่ การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ที่มุ่งเน้นให้การศึกษาตลอดชีวิต พัฒนาผู้เรียนให้เต็มตามศักยภาพ มีความรู้คู่คุณธรรม จริยธรรม และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) การจัดการเรียนรู้ในห้องเรียนจึงไม่ควรมุ่งเน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้เชิงท่องจำ แต่ต้องเน้นกระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วม ลงมือปฏิบัติ และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง (หน่วยศึกษานิเทศก์, 2562)

กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม แบ่งออกเป็น 5 สาระ โดยสาระที่ 3 คือ เศรษฐศาสตร์ ซึ่งเน้นหลักการใช้ทรัพยากรที่จำกัดอย่างมีประสิทธิภาพในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่ไม่มีที่สิ้นสุด ผู้เรียนสามารถนำความรู้นี้ไปใช้ในการตัดสินใจในชีวิตประจำวัน เช่น การผลิต การบริโภค และการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างสมดุลและพอเพียง การผลิตสินค้าและบริการจึงเป็นพื้นฐานสำคัญในการเข้าใจหลักเศรษฐกิจเบื้องต้นและการเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวัน อย่างไรก็ตาม การจัดการเรียนการสอนแบบเดิมที่เน้นการบรรยายจากครูมักทำให้ผู้เรียนขาดความสนใจ เนื้อหาที่เป็นนามธรรมทำให้ผู้เรียนไม่เข้าใจหรือไม่สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในวิชาสังคมศึกษา (ส22102) ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในช่วง 1-2 ปีที่ผ่านมายังต่ำกว่าเกณฑ์ 70% ที่โรงเรียนกำหนด

ซึ่งเกิดจากการขาดกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการทำงานเป็นทีม ส่งผลให้นักเรียนขาดแรงจูงใจและความเข้าใจในเนื้อหา (โรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์, 2567) นอกจากนี้ การศึกษาที่ผสมผสานเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษาในรายวิชาเศรษฐศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นยังมีจำนวนจำกัด

จากปัญหาดังกล่าว จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนการสอนให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้น ต้องเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ได้ลงมือปฏิบัติจริง โดยสอดคล้องตามหลักการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เป็นแนวทางการเรียนการสอนที่มุ่งให้ผู้เรียนทำงานร่วมกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกัน สร้างบรรยากาศแห่งความร่วมมือ เกื้อกูล มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีในชั้นเรียน โดยหนึ่งในเทคนิคที่ได้รับการยอมรับและใช้แพร่หลาย คือ การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ พัฒนาโดย Aronson & Patnoe (1997) ที่เมืองออสติน สาธารณรัฐเท็กซัส เพื่อสร้างบรรยากาศให้ห้องเรียนเป็นกันเอง มีครูช่วยสนับสนุนการเรียนรู้ เน้นกระบวนการกลุ่ม ที่สอดคล้องตามขั้นตอนของทิศนา แขมมณี (2568) 1) การจัดผู้เรียนเข้ากลุ่มคละความสามารถ 2) การมอบหมายสมาชิกในกลุ่มบ้านศึกษาเนื้อหา 3) การแยกย้ายตั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 4) การกลับมากลุ่มบ้าน 5) การทดสอบความรู้ จุดเด่นการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมทุกคน ฝึกทักษะการสื่อสาร การพูด การฟัง ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อหน้าที่ สร้างความร่วมมือ เหมาะสำหรับบทเรียนที่ต้องอาศัยการทำความเข้าใจหลายแง่มุม เพื่อประกอบเป็นความรู้ที่สมบูรณ์ เทคนิคนี้จึงช่วยให้นักเรียนทุกคนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับ Johnson & Johnson (1999) กล่าวว่า เทคนิคจิ๊กซอว์เป็นรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่เน้นให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง และเพื่อนร่วมกลุ่มผ่านการแบ่งงานเป็นส่วนย่อย แล้วรวมกันเป็นองค์ความรู้ทั้งหมด Slavin (1995) อธิบายว่า เทคนิคจิ๊กซอว์ เป็นรูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือที่มีเป้าหมายให้ผู้เรียนแต่ละคนได้เรียนรู้ส่วนหนึ่งของบทเรียน และต้องถ่ายทอดความรู้ให้เพื่อนในกลุ่ม เพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นทั้งในระดับบุคคลและกลุ่ม จากแนวคิดของนักวิชาการดังกล่าว สามารถสรุปได้ว่าการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีความรับผิดชอบทำงานร่วมกับผู้อื่น

จากการศึกษาการใช้เกมการศึกษา ในการจัดการเรียนรู้ของ ทิศนา แขมมณี (2567) อธิบายว่า เกมการศึกษามีวัตถุประสงค์มุ่งให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ โดยเพิ่มขั้นตอนสำคัญ คือ การวิเคราะห์ การอภิปรายเพื่อการเรียนรู้ ที่ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เกิดความสนุกสนานเพลิดเพลินต่อการเรียนรู้ ผ่อนคลายอารมณ์ตึงเครียด เพิ่มความสนใจในการเรียน และเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ทำให้สามารถจดจำได้นาน ช่วยกระตุ้นให้อยากเรียนรู้เพิ่มขึ้น ฝึกทักษะในการตัดสินใจ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม กระบวนการสื่อสาร ปฏิสัมพันธ์ร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงให้ความสำคัญกับการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ ที่เป็นวิธีการช่วยกระตุ้นความสนใจ และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่สนุกสนาน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระชัชวาลย์ สอนโคตร และคณะ (2567) พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยเทคนิคจิ๊กซอว์ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมาก

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษากระบวนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา ที่ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง ต่อยอดความคิดผ่านกระบวนการเล่นเกมการศึกษา เพื่อช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนให้ดีขึ้น และสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการผลิตสินค้าและบริการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา

2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น ดำเนินการทดลองตามแบบแผนการวิจัยกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและทดสอบหลัง (The One-Group Pretest-Posttest Design) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) โดยดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 14 ห้องเรียน จำนวน 490 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/10 จำนวน 40 คน โรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์ ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จากการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม (Cluster Sampling) โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา ได้แก่

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง ขั้นตอนการผลิตสินค้าและบริการ	2 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง ปัจจัยในผลิตสินค้าและบริการ	2 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง หลักการผลิตสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพ	2 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ	2 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง ลักษณะของการผลิตสินค้าและบริการของไทย	2 ชั่วโมง

สังเคราะห์รูปแบบแผนการจัดการเรียนรู้ ตามขั้นตอนของทิศนา แขมมณี (2568) ดังนี้ 1) การจัดผู้เรียนเข้ากลุ่มคละความสามารถ 2) การมอบหมายสมาชิกในกลุ่มบ้านศึกษาเนื้อหา 3) การแยกย้ายตั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 4) การกลับมากลุ่มบ้าน 5) การทดสอบความรู้ นำแผนการจัดการเรียนรู้เสนออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบแก้ไข แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบมาตรส่วนประมาณค่า แบบ 5 ระดับ (rating scale) ตามแนวคิดของ Likert (1967) พบว่า โดยภาพรวมแผนการจัดการเรียนรู้มีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$= 4.82, S.D. = 0.17)

2.2 เกมการศึกษา จำนวน 5 เกม ได้แก่

เกมการศึกษาที่ 1 เรื่อง ขั้นตอนการผลิตสินค้าและบริการ
เกมการศึกษาที่ 2 เรื่อง ปัจจัยในผลิตสินค้าและบริการ
เกมการศึกษาที่ 3 เรื่อง หลักการผลิตสินค้าและบริการอย่างมีประสิทธิภาพ
เกมการศึกษาที่ 4 เรื่อง การนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ
เกมการศึกษาที่ 5 เรื่อง ลักษณะของการผลิตสินค้าและบริการของไทย

ผู้วิจัยศึกษาเนื้อหาในการจัดการเรียนรู้ แล้วสร้างเกมการศึกษา 5 เกม เสนออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบแก้ไข แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมของเกม ด้านเนื้อหา ด้านภาษา ด้านวัตถุประสงค์ ด้านลักษณะสื่อ และด้านวัดและประเมินผล โดยใช้เกณฑ์การให้คะแนนแบบมาตรส่วนประมาณค่า แบบ 5 ระดับ (Rating Scale) ตามแนวคิดของ Likert (1967) พบว่า โดยภาพรวมความเหมาะสมของเกมการศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.88, S.D. = 0.11)

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการผลิตสินค้าและบริการ แบบปรนัยชนิด 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ครอบคลุมเนื้อหาที่กำหนดและระดับพฤติกรรมการเรียนรู้กับจุดประสงค์ ตามแนวคิดของ Bloom เสนออาจารย์ที่ปรึกษา ตรวจสอบแก้ไข แล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง แล้วหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่า ค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 จำนวน 39 ข้อ ทำการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนที่เคยเรียนเรื่องนี้มาแล้ว จำนวน 30 คน นำผลการทดสอบวิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) และอำนาจจำแนก (r) ใช้เกณฑ์ IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป พบว่า ค่าความยากง่ายระหว่าง 0.43-0.73 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.20-0.43 ผ่านเกณฑ์จำนวน 35 ข้อ คัดเลือกแบบทดสอบ จำนวน 30 ข้อ ใช้เป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จากนั้น

นำมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ ตามสูตรการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) พบว่า แบบทดสอบมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.95

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ 2) ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ 3) ด้านการใช้สื่อเกมการศึกษา และ4) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ โดยมีลักษณะเป็นแบบสอบถามมาตรส่วนประมาณค่า (Rating scale) ชนิด 5 ระดับ คือ มากที่สุด (5) มาก (4) ปานกลาง (3) น้อย (2) น้อยที่สุด (1) กำหนดเกณฑ์การแปลความหมาย ดังนี้ (มาเรียม นิลพันธุ์, 2551) คะแนนเฉลี่ย 4.50-5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 3.50-4.49 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 2.50-3.49 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 1.50-2.49 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 1.00-1.49 หมายถึง มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับน้อยที่สุด โดยผู้วิจัยได้สร้างข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ และได้นำแบบสอบถามความพึงพอใจไปตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือวิจัย จำนวน 3 ท่าน ซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาคัดเลือกข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) ตั้งแต่.05 ขึ้นไป (อิทธิพันธ์ สุวทันพรกูล, 2562) ซึ่งแบบสอบถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องเชิงเนื้อหา (IOC) อยู่ระหว่าง .67-1.00 ผ่านจำนวน 20 ข้อ ซึ่งแสดงว่าแบบสอบถามมีความเหมาะสมและสามารถนำไปใช้ได้

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

3.2 นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา อยู่ในระดับมาก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ผู้วิจัยติดต่อประสานงานโรงเรียน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย

4.2 ผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2/10 ทราบถึงขั้นตอนการจัดการเรียนรู้

4.3 นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียน (pre-test) เรื่องการผลิตสินค้าและบริการ จำนวน 30 ข้อ

4.3 ผู้วิจัยจัดการเรียนการรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา จำนวน 5 แผน 10 ชั่วโมง

4.4 นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียน (post-test) จำนวน 30 ข้อ

4.5 นักเรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจ จำนวน 20 ข้อ

4.6 ผู้วิจัยนำคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียน และคะแนนแบบสอบถามความพึงพอใจ วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้การทดสอบค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานหาค่าทีแบบไม่อิสระต่อกัน (Dependent t-test)

5.2 วิเคราะห์แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และเปรียบเทียบตามเกณฑ์ทกำหนดไว้

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา มีรากฐานจากแนวคิดของทิศนา แขมมณี (2568) ที่มีจุดเด่นการจัดการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมทุกคน ฝึกทักษะการสื่อสาร การพูด การฟัง ส่งเสริมความรับผิดชอบต่อหน้าที่ สร้างความร่วมมือ เหมาะสำหรับบทเรียนที่ต้องอาศัยการทำความเข้าใจหลายแง่มุม เพื่อประกอบเป็นความรู้ที่สมบูรณ์ เทคนิคนี้จึงช่วยให้นักเรียนทุกคนมีบทบาทสำคัญในการเรียนรู้ร่วมกัน โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรม

ดังนี้ 1) การจัดผู้เรียนเข้ากลุ่มคละความสามารถ 2) การมอบหมายสมาชิกในกลุ่มบ้านศึกษาเนื้อหา 3) การแยกย้ายตั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 4) การกลับมากลุ่มบ้าน 5) การทดสอบความรู้ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่สูงขึ้นและผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการผลิตสินค้าและบริการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่องการผลิตสินค้าและบริการ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียน จากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา

ผลการเรียน	จำนวน	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่า t	Sig.
ก่อนเรียน	40	30	10.68	4.28		
หลังเรียน	40	30	24.95	8.66	26.82	<.001*

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p. < .05)

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (t = 26.82 , Sig = <.001) โดยมีค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของผลสัมฤทธิ์หลังเรียนเท่ากับ 24.95 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 8.66 และมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ของผลสัมฤทธิ์ก่อนเรียนเท่ากับ 10.68 มีค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เท่ากับ 4.28

2. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา

ตารางที่ 2 การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านกิจกรรมการเรียนรู้			
1. การจัดผู้เรียนเข้ากลุ่มคละความสามารถ	4.95	0.22	มากที่สุด
2. การมอบหมายสมาชิกในกลุ่มบ้านศึกษาเนื้อหา	4.88	0.33	มากที่สุด
3. การแยกย้ายตั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ	4.88	0.33	มากที่สุด
4. การกลับมากลุ่มบ้าน	4.85	0.36	มากที่สุด
5. การทดสอบความรู้	4.90	0.30	มากที่สุด
เฉลี่ย	**4.89**	**0.31**	**มากที่สุด**

ตารางที่ 2 การศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
2. ด้านบรรยากาศการเรียนรู้			
6. บรรยากาศในห้องเรียนเอื้อต่อการเรียนรู้	4.73	0.45	มากที่สุด
7. ครูสร้างบรรยากาศที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม	4.90	0.30	มากที่สุด
8. นักเรียนมีความรู้สึกสนุกสนานและไม่กดดันระหว่างเรียน	4.90	0.30	มากที่สุด
9. บรรยากาศการเรียนรู้ช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์	4.88	0.33	มากที่สุด
10. การทำงานเป็นกลุ่มช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีช่วยเหลือซึ่งกัน	4.90	0.30	มากที่สุด
11. นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม	4.85	0.36	มากที่สุด
เฉลี่ย	**4.86**	**0.33**	**มากที่สุด**
3. ด้านการใช้สื่อเกมการศึกษา			
12. สื่อเกมการศึกษาช่วยให้การเรียนรู้สนุกและน่าสนใจยิ่งขึ้น	4.95	0.22	มากที่สุด
13. การใช้สื่อเกมการศึกษาช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหามากขึ้น	4.90	0.30	มากที่สุด
14. สื่อเกมการศึกษาช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการทำงานเป็นทีม	4.90	0.30	มากที่สุด
15. สื่อเกมการศึกษามีรูปแบบและกติกาที่ชัดเจน เข้าใจง่าย	4.90	0.30	มากที่สุด
16. การใช้สื่อเกมการศึกษาช่วยสร้างแรงจูงใจในการเรียน	4.95	0.22	มากที่สุด
เฉลี่ย	**4.92**	**0.26**	**มากที่สุด**
4. ด้านประโยชน์ที่ได้รับ			
17. นักเรียนเข้าใจในเนื้อหาเรื่อง การผลิตสินค้าและบริการ ได้ง่ายขึ้น	4.89	0.16	มากที่สุด
18. นักเรียนนำวิธีการเรียนรู้นี้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงหรือใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.90	0.30	มากที่สุด
19. นักเรียนได้สร้างองค์ความรู้ ความเข้าใจ ด้วยตนเอง	4.80	0.41	มากที่สุด
20. นักเรียนนำวิธีการเรียนรู้นี้ไปประยุกต์ใช้ในรายวิชาอื่น ๆ ได้	4.75	0.44	มากที่สุด
เฉลี่ย	**4.83**	**0.32**	**มากที่สุด**
เฉลี่ยรวม	**4.88**	**0.31**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{x}$ = 4.88, S.D.= 0.31) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านการใช้สื่อเกมการศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{x}$=4.92, S.D.=0.26) รองลงมาคือ ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{x}$=4.89, S.D.=0.31) ด้านบรรยากาศการเรียนรู้ ($\bar{x}$=4.86, S.D.=0.33) และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{x}$=4.83, S.D.=0.32) ตามลำดับ

อภิปรายผล

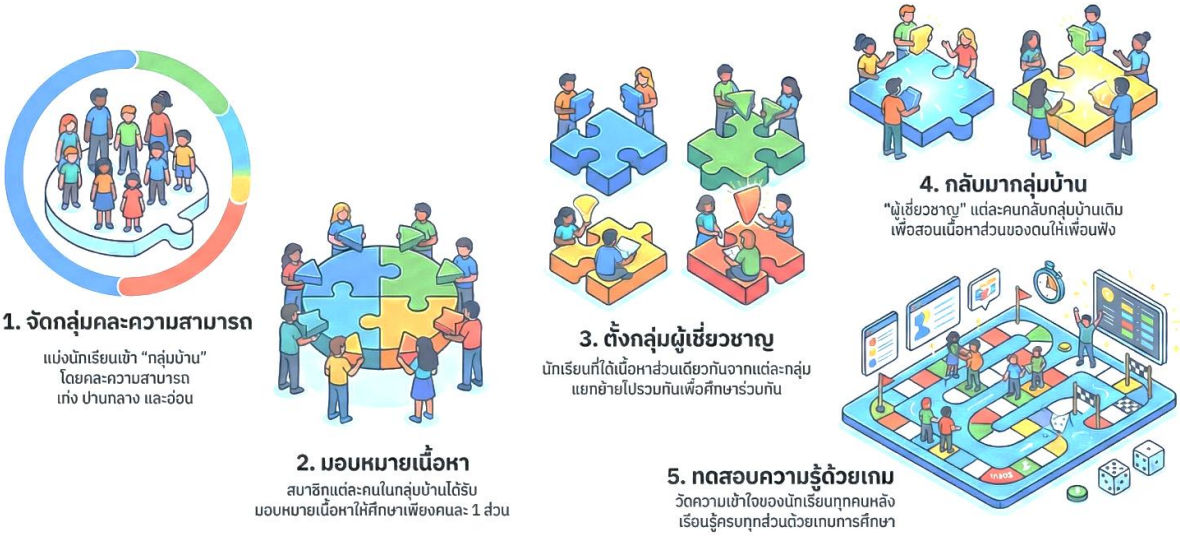
นักเรียนที่ได้รับการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 1 เนื่องจากการจัดการเรียนรู้ได้เน้นกระบวนการกลุ่ม มุ่งให้ผู้เรียนทุกคนมีความสำคัญในกิจกรรมการเรียนรู้ โดยผู้เรียนมีหน้าที่รับผิดชอบหัวข้อหรือเนื้อหาที่ตนได้รับมอบหมายศึกษาทำความเข้าใจ และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้เพื่อนในกลุ่มได้เข้าใจร่วมกันทั้งหมด ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนทุกคนมีส่วนร่วมในกิจกรรม มีความรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้สนุกสนาน ช่วยให้ผู้เรียนสนใจในบทเรียน เป็นการจัดกิจกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนได้รับความรู้ และประสบการณ์ผ่านการเล่นจากเกมการศึกษา ที่ว่าถือเป็นเครื่องมือสำคัญช่วยในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และช่วยพัฒนาทักษะการสังเกต การคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร การแก้ปัญหา การเข้าใจ จดจำบทเรียนได้ง่าย จากการเล่นเกมการศึกษาที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม สำหรับการพัฒนาผู้เรียน

ที่เน้น “การเรียนรู้ร่วมกัน เพื่อสร้างองค์ความรู้” ของผู้เรียนได้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับแนวคิดของ Johnson & Johnson (1999) ว่าการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดีขึ้น มีปฏิสัมพันธ์กับเพื่อนในชั้นเรียน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น ร่วมทั้งแนวคิดของ ทิศนา แขมมณี (2568) กล่าวว่า การเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ จะส่งผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีในเชิงบวก พัฒนาทักษะการร่วมมือ มีความภาคภูมิใจ และเห็นคุณค่าในตนเอง ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ Agustina et al. (2025) พบว่า นักเรียนที่มีคะแนนความเข้าใจเชิงแนวคิด (Conceptual Understanding) สูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีสอนแบบดั้งเดิม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 (p=0.000) การใช้รูปแบบจิ๊กซอว์ช่วยให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เกิดการร่วมมือภายในกลุ่ม เกิดการเรียนรู้เชิงลึกมากขึ้น มีส่วนช่วยพัฒนาความเข้าใจในสาระทางสังคมศึกษา ผลการวิจัย สนับสนุนแนวคิดของการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ส่งเสริมกระบวนการคิด การสื่อสาร การสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน โดยสรุป ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการเรียนรู้แบบจิ๊กซอว์ เป็นแนวทางการสอนที่มีประสิทธิภาพในการเพิ่มพูนความเข้าใจ เชิงแนวคิดของนักเรียนในวิชาสังคมศึกษา สอดคล้องผลการวิจัยของ พระชัชวาลย์ สอนโคตร และคณะ (2567) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทธิ์ทางการเรียนรายวิชาเศรษฐศาสตร์ หลังการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ สูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 75 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 เช่นเดียวกับ ดวงพระศุกร์ ศรคุณแก้ว และคณะ (2567) ศึกษาการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ พบว่า ค่าประสิทธิภาพ 82.98/85.83 การคิดวิเคราะห์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05

นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}$ = 4.88, S.D. = 0.31) เป็นไปตามสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ที่ตั้งไว้ โดยนักเรียนได้เรียนรู้จากการลงมือปฏิบัติผ่านกิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา ที่ช่วยส่งเสริมทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ มีความรับผิดชอบ มีความคิดสร้างสรรค์ผลงานร่วมกับกลุ่ม ทำให้บรรยากาศในการเรียนส่งเสริมสัมพันธภาพที่ดีในชั้นเรียน มีการช่วยเหลือและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเพื่อน ๆ ในกลุ่มนักเรียนได้เรียนรู้ กระบวนการทำงาน สามารถอภิปรายแสดงความคิดเห็น นำเสนอผลงานร่วมกันแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นขณะทำกิจกรรมได้ จึงส่งผลให้นักเรียนมีความพึงพอใจที่ดี สอดคล้องกับตามแนวคิดของ Maslow (อ้างใน ทิศนา แขมมณี, 2567) ที่ว่า มนุษย์เรามีความต้องการอยู่เสมอ แต่เมื่อความต้องการนั้นได้รับการตอบสนอง จะเกิดความพึงพอใจต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งแล้ว ความต้องการด้านอื่น ๆ จะเกิดขึ้นตามมา หากความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ ได้รับการตอบสนองเพียงพอ ก็จะเกิดแรงจูงใจที่สำคัญต่อการเกิดพฤติกรรมที่ต้องการให้สังคมยอมรับ และพัฒนาตนไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้นำแนวคิดนี้มาร่วมจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ทำให้เข้าใจถึงความต้องการพื้นฐานและพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักเรียน ในกระบวนการเรียนรู้ที่จะตอบสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของนักเรียน สร้างแรงจูงใจให้นักเรียนอยากเรียนรู้ และมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมตามประสบการณ์ในสภาพความเป็นจริง ที่สอดคล้องกับ ทัศนุพล บุษราคำ บุษราคำ และกฤดิภัค ขามประไพ (2562) พบว่าความพึงพอใจในการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับสื่อแอปพลิเคชัน Nearpod และ Quiz Whizzer เพื่อส่งเสริมกระบวนการทำงานกลุ่ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่นฝ่ายมัธยมศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เท่ากับ 3.90 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.81 เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่านักเรียนมีความพึงพอใจสูงที่สุด คือ ด้านครูผู้สอน โดยมีค่าเฉลี่ย 4.03 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.80 รองลงมา คือ ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ ค่าเฉลี่ย 3.94 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.80 และด้านที่นักเรียนมีความพึงพอใจต่ำที่สุด คือ ด้านบรรยากาศในชั้นเรียน โดยมีค่าเฉลี่ย 3.69 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน 0.84

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยนี้ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจอ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษาที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง 5 ข้อ ดังนี้ 1) การจัดผู้เรียนเข้ากลุ่มคละความสามารถ 2) การมอบหมายสมาชิกในกลุ่มบ้านศึกษาเนื้อหา 3) การแยกย้ายตั้งกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ 4) การกลับมากลุ่มบ้าน 5) การทดสอบความรู้ร่วมกับเกมการศึกษา แล้วรวมคะแนนกลุ่มให้รางวัล ซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีหน้าที่ความรับผิดชอบศึกษาเนื้อหาส่วนย่อย นำไปสู่การจดจำทำความเข้าใจ เพื่อถ่ายทอดเนื้อหาบทเรียน ที่เชื่อมโยงประกอบรวมความรู้ทั้งหมดให้เป็นเหมือนการต่อจิ๊กซอว์ที่สมบูรณ์ ก่อเกิดทักษะการสื่อสาร การฟัง พูด คิดวิเคราะห์ โดยผ่านการเล่นเกมการศึกษาที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้จากกระบวนการเทคนิคจิ๊กซอว์มาประยุกต์ใช้ ทบทวน แก้ปัญหาตามโจทย์ในเกมการศึกษา สร้างความสนุกสนาน ความท้าทาย ความสนใจ ทำให้ผู้เรียนมีเจตคติที่ดี มีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น สร้างความภูมิใจ ความมั่นใจในความสามารถของตนเอง ปฏิบัติตามกฎกติกาของการเล่นเกมการศึกษา ซึ่งส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อกระบวนการเรียนรู้ และที่สำคัญช่วยปลูกฝังให้นักเรียนรู้จักการควบคุมตนเอง เคารพกฎระเบียบ สามารถปฏิบัติตนให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้ ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ขั้นตอนการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจอ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สถานศึกษาควรนำผลการวิจัยไปใช้เป็นข้อมูลประกอบการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาและการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาอื่น ๆ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนให้สูงขึ้น

1.2 สถานศึกษาและครูผู้สอนสามารถนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบ Active Learning เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น สร้างความเข้าใจในเนื้อหามากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในด้านทักษะที่เกิดขึ้นกับนักเรียนจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา

2.2 ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเรื่องความคงทนของความรู้ที่นักเรียนได้รับจากการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับเกมการศึกษา อย่างต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562*. สืบค้นจาก https://www.moe.go.th/wp-content/uploads/2022/01/MOE-Authority.pdf.

ดวงพระศุกร์ ศรคุณแก้ว, ชนะชัย อวนวัง และ ทัชชวัฒน์ เหล่าสุวรรณ. (2567). การพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคจิ๊กซอว์ เรื่อง สมาชิกที่ดีของชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์, 6*(2), 481–488.

ทัศนุพล บุษราคัม และ กฤดิภัค ขามประไพ. (2562). *การศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ II (Jigsaw II) ร่วมกับสื่อแอปพลิเคชัน Nearpod และ Quiz Whizzer เพื่อส่งเสริมกระบวนการทำงานกลุ่ม ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น*. สืบค้นจาก https://anyflip.com/frack/efnk/basic.

ทิศนา แขมมณี. (2567). *ศาสตร์การสอนองค์ความรู้ เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 27). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

_____. (2568). *รูปแบบการเรียนการสอนทางเลือกที่หลากหลาย*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวัดผลการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

พระชัชวาลย์ สอนโคตร, ละดา ดอนหงษา และ สุภาภร สิมลี. (2567). ผลการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือโดยใช้เทคนิคจิ๊กซอว์ต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาเศรษฐศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. *วารสารการบริหารการศึกษา มมร. วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 4*(3), 187-198.

มาเรียม นิลพันธุ์. (2551). *วิธีวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). นครปฐม: โครงการส่งเสริมการผลิตตำราและเอกสารการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

โรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์. (2567). *แบบบันทึกผลการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนรายวิชาสังคมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (เอกสารไม่ได้ตีพิมพ์)*. เชียงราย: โรงเรียนแม่สายประสิทธิ์ศาสตร์.

หน่วยศึกษานิเทศก์. (2562). *แนวทางการนิเทศเพื่อพัฒนาและส่งเสริมการจัดการเรียนรู้เชิงรุก Active Learning ตามนโยบายลดเวลาเรียน เพิ่มเวลารู้. เอกสารหมายเลย 1/2562*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.

อิทธิพันธ์ สุวทันพรกูล. (2562). *การวิจัยทางการศึกษา : แนวคิดและการประยุกต์ใช้*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Agustina, N. I., Fitria, R. D., & Ulfa, N. M. (2025). The Effect of the Jigsaw-Type Cooperative Learning Model on Grade VII Students' Conceptual Understanding in Social Studies at SMP Negeri 2 Silo, Jember, Academic Year 2024/2025. *Heritage, 6*(1). 44-52

Aronson, E., & Patnoe, S. (1997). *The jigsaw classroom: Building cooperation in the classroom*. (2nd ed.). New York: Addison Wesley Longman.

Johnson, D.W., & Johnson, R. T. (1999). *Learning Together and Alone: Cooperative, Competitive, and Individualistic Learning*. (10th ed.). Boston: Allyn and Bacon.

Likert, R. (1967). The Method of Constructing and Attitude Scale. In Reading in Fishbeic, M. (Ed.), *Attitude Theory and Measurement* (pp. 90-95). New York: Wiley & Son.

Slavin, R. E. (1995). *Cooperative learning: Theory, research, and practice*. (2nd ed.). Boston: Allyn & Bacon.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 179-196.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Artificial Intelligence Literacy of School Administrators Affecting the Development of Learning Management in Educational Institutions under Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 1

Ploipailin Naphothong[1] Jaruwan Kheawnamchum[2*] and Sumalee Sriputtarin[2]

[1] *Graduate Student, Master of Education Program, Educational Administration and Development Major, Faculty of Education, Nakhon Phanom University, Thailand*

[2] *Lecturer, Master of Education Program, Faculty of Education, Nakhon Phanom University, Thailand*

* *Corresponding author. E-mail: jaruwan_jaru@npu.ac.th*

ABSTRACT

This research article aims to 1) study and compare the artificial intelligence (AI) literacy of school administrators, 2) study and compare the development of learning management in educational institutions, 3) examine the relationship between the AI literacy of school administrators and the development of learning management in educational institutions, and 4) investigate the predictive power of the AI literacy of school administrators on the development of learning management in educational institutions under Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 1. The total sample consisted of 260 individuals, including 90 school administrators and 170 teachers. The sample size was determined using percentage criteria and stratified random sampling. The research instruments used were two 5-point Likert scale questionnaires: (1) a questionnaire on the AI literacy of school administrators, which had a consistency index of .60-1.00, item discrimination power ranging from .60 to .91, and an overall reliability of .96; (2) a questionnaire on the development of learning management in educational institutions, which had a consistency index of .60-1.00, item discrimination power ranging from .29 to .88, and an overall reliability of .97. The statistics used included mean, standard deviation, percentage, hypothesis testing using t-values, Pearson correlation analysis, one-way ANOVA, and stepwise multiple regression analysis. The research findings revealed that 1) the AI literacy of school administrators was at a high level, and comparisons based on the status and size of the educational institutions showed no significant differences overall or in specific aspects; 2) the development of learning management in educational institutions was also at a high level, with no significant differences overall or in specific aspects based on status and size; 3) there was a significant positive correlation between the AI literacy of school administrators and the development of learning management in educational institutions at the .01 level; 4) the AI literacy of school administrators that influenced the development of learning management in educational institutions included three variables: the evaluation of outcomes resulting from the use of AI (X4), the ethics of using AI (X2), and the application of AI (X1), which together predicted 96% of the variance.

Keywords: Artificial Intelligence Literacy, The Development of Learning Management, Educational Administrator

Received: 22 December 2025;
Revised: 15 March 2026;
Accepted: 19 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

พลอยไพลิน นาโพธิ์ตอง[1] จารุวรรณ เขียวน้ำชุม[2*] และ สุมาลี ศรีพุทธรินทร์[2]

[1] *นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนาการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ประเทศไทย*

[2] *อาจารย์ประจำ หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยลัยนครพนม ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: jaruwan_jaru@npu.ac.th*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาและเปรียบเทียบการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา 2) ศึกษาและเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา 4) ศึกษาอำนาจพยากรณ์ของการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 260 คน ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา 90 คน และครู 170 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ ทำการสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำแนกเป็น 2 ฉบับ คือ (1) แบบสอบถามการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าดัชนีความสอดคล้อง .60-1.00 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ .60-.91 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .96 (2) แบบสอบถามการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา มีค่าดัชนีความสอดคล้อง .60-1.00 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ .29-.88 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .97 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ร้อยละ การทดสอบสมมติฐานโดยใช้ค่าทีการวิเคราะห์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน ผลการวิจัยพบว่า 1) การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก เปรียบเทียบตามสถานภาพและขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 2) การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาอยู่ในระดับมาก เปรียบเทียบตามสถานภาพและขนาดสถานศึกษา พบว่า โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 3) การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันทางบวก อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 4) การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา มี 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (X_4) ด้านจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (X_2) และด้านการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (X_1) ร่วมกันพยากรณ์ได้ร้อยละ 96

คำสำคัญ: การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์, การพัฒนาการจัดการเรียนรู้, ผู้บริหารการศึกษา

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) ได้ทวีความสำคัญเชิงกลยุทธ์ในฐานะเครื่องมือหลักสำหรับการบริหารจัดการและการพัฒนาภาคการศึกษา (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2563) ซึ่งปัญญาประดิษฐ์เป็นกลไกทางเทคโนโลยีที่ช่วยให้ระบบคอมพิวเตอร์สามารถดำเนินการเรียนรู้ ทำความเข้าใจ และตัดสินใจได้อย่างชาญฉลาดเทียบเคียงกับสติปัญญาของมนุษย์ ศักยภาพด้านการจัดการข้อมูลและการทำงานอัตโนมัตินี้ ทำให้ปัญญาประดิษฐ์ถูกนำมาบูรณาการในบริบทการศึกษาเพื่อวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน ออกแบบระบบการเรียนรู้แบบปรับตัว (Adaptive Learning) และสนับสนุนข้อมูลเชิงลึกแก่ผู้สอน เพื่อเป็นการกำกับทิศทางการพัฒนาเทคโนโลยีนี้ในระดับประเทศและป้องกันการใช้งานที่อาจเกิดผลกระทบเชิงลบ รัฐบาลไทยจึงได้ประกาศใช้แผนปฏิบัติการด้านปัญญาประดิษฐ์แห่งชาติเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (พ.ศ. 2565-2570) ในภาคส่วนของการบริหาร

การศึกษา การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ (AI Literacy) จึงถูกจัดเป็น “ทักษะการบริหารที่จำเป็น” สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (Liu et al., 2023) การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์นี้ไม่เพียงแต่ครอบคลุมความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับกลไกการทำงานและขอบเขตความสามารถของปัญญาประดิษฐ์เท่านั้น แต่ยังรวมถึงความตระหนักในประเด็นด้านจริยธรรมและข้อจำกัดที่เกี่ยวข้องด้วย (UNESCO, 2021) นอกจากนี้ การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ยังถือเป็นการส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกันของผู้เรียน รวมถึงเพิ่มแรงจูงใจและความสนใจในการเรียนรู้ผ่านกระบวนการที่หลากหลายและเหมาะสม อีกทั้งยังช่วยให้ครูสามารถใช้เทคโนโลยี และนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนพร้อมรับมือกับความเปลี่ยนแปลงในยุคดิจิทัลและพัฒนาศักยภาพอย่างเต็มที่ ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพและความเท่าเทียมทางการศึกษาในยุคสมัยใหม่ จากการรายงานของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2563) พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนหนึ่งยังคงมีข้อจำกัดด้านความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ และขาดการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์อย่างเพียงพอ จึงส่งผลกระทบโดยตรงต่อประสิทธิภาพในการบูรณาการปัญญาประดิษฐ์เพื่อยกระดับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา และอาจนำไปสู่การตัดสินใจที่ไม่เหมาะสม ในทางตรงกันข้าม ในบริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ซึ่งได้เล็งเห็นถึงบทบาทสำคัญของปัญญาประดิษฐ์ในการยกระดับคุณภาพการศึกษา จึงได้จัดทำ “โครงการส่งเสริมและพัฒนาการยกระดับคุณภาพการศึกษา ด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์” เพื่อสนับสนุนให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดังกล่าวในการจัดการเรียนรู้ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างยั่งยืน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1, 2568) สอดคล้องกับนโยบายและยุทธศาสตร์ระดับชาติ ด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติด้านการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมถึงเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ข้อที่ 4 ว่าด้วยการสร้างหลักประกันว่าทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพและเท่าเทียม ทั้งยังเน้นการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน หรือแนวคิด “Learn to Earn” การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ที่บูรณาการเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เข้ากับการจัดการเรียนการสอน จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 และสามารถขับเคลื่อนการศึกษาสู่ความยั่งยืนในระยะยาวได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล, 2563)

จากความเป็นมาและความสำคัญ การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาจะมีส่วนผลักดันในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา ซึ่งผู้บริหารต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตนเองในด้านต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้พัฒนา แก้ไขปัญหา และขับเคลื่อนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ให้เกิดคุณภาพต่อการจัดการศึกษา ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาใน เรื่อง การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยมุ่งหวังให้ผลการศึกษาเป็นฐานข้อมูลเชิงนโยบายเพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนากลไกการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพและขนาดสถานศึกษา
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพ และขนาดสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา
4. เพื่อศึกษาอำนาจพยากรณ์ของการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 2,594 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 244 คน ครู จำนวน 2,350 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ปี การศึกษา 2568 การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ร้อยละ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ในกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 10 จากผู้บริหารสถานศึกษาและครู จำนวน 2,594 คน ได้เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 260 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 90 คน และครู จำนวน 170 คน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) โดยแบ่งตามขนาดสถานศึกษา ได้แก่ สถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม เรื่อง การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถามการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ได้แก่ สถานภาพและขนาดสถานศึกษา เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

แบบสอบถามฉบับที่ 1 การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ

แบบสอบถามฉบับที่ 2 การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ

การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ ในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

1) ศึกษาแนวหลักการ ความคิด ทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรที่จะศึกษาเพื่อนิยามเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม

2) นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อขอความเห็นชอบ และตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา ภาษา สาระสำคัญให้สอดคล้องกับจุดประสงค์และนิยามศัพท์

3) นำร่างแบบสอบถามปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อปรับปรุงแก้ไขเบื้องต้น

4) นำแบบสอบถามจากข้อ 3 เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และแก้ไขปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญเพื่อความถูกต้องสมบูรณ์ในแบบสอบถามให้มีข้อคำถามที่เหมาะสม สามารถนำไปใช้โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน แบ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และเทคโนโลยีการศึกษา ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหาร และผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัย

5) นำแบบสอบถามไปปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอผู้เชี่ยวชาญแล้วนำเสนอต่อประธานและคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาปรับปรุงแก้ไขเป็นขั้นสุดท้ายก่อนนำไปเพื่อขอหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ที่สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยนครพนม

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ในการหาคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1) ขอคำแนะนำจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือที่สร้างไว้

2) นำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ความถูกต้องของภาษาและความเหมาะสมในการใช้ภาษา โดยผู้เชี่ยวชาญ 5 คน

3) นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหามาวิเคราะห์หาค่าความสอดคล้องของข้อคำถามกับนิยามศัพท์ (Index of Item Congruence: IC) ของแบบสอบถามเป็นรายข้อ ค่าตั้งแต่ .50 ขึ้นไป

เกณฑ์การหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยหาค่า IC ดังนี้ (สมนึก ภัททิยธนี, 2567)

ให้คะแนน +1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนี้สอดคล้องกับนิยามศัพท์

ให้คะแนน 0 เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนี้สอดคล้องกับนิยามศัพท์

ให้คะแนน -1 เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนี้ไม่สอดคล้องกับนิยามศัพท์

(1) แบบสอบถามการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง .60-1.00 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .60-.91 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .96

(2) แบบสอบถามการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา มีค่าดัชนี ความสอดคล้องระหว่าง .60-1.00 ค่าอำนาจจำแนกรายข้อระหว่าง .29-.88 ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ .97

4) นำแบบสอบถามเพื่อขอหนังสือรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ที่สถาบันวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยนครพนม

5) หลังจากที่ได้รับรองจริยธรรมในมนุษย์ แล้วนำแบบสอบถามมาจัดทำเป็นฉบับรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับทดลองใช้ (Try Out)

6) สร้างเครื่องมือวิจัย แล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 50 คน

7) นำผลการทดลองใช้ (Try Out) มาวิเคราะห์หาค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (r) โดยวิธีการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่างคะแนนรายข้อกับคะแนนรวม (Item - total Correlation) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่าย ตามวิธีของเพียร์สัน (Pearson' Product - Moment Coefficient of Correlation) มีค่าตั้งแต่ .23 ขึ้นไป (ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน, 2563) จากนั้นนำแบบสอบถามมาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นทั้ง 2 ฉบับ โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (α - Coefficient) ตามวิธีการของครอนบาค (Cronbach) มีค่าตั้งแต่ .70 ขึ้นไป (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

(1) แบบสอบถามการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารและครูในโรงเรียน โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกสูงสุด จำนวน 25 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .57 - .80 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .96 ซึ่งถือได้ว่ามีความเชื่อมั่นสูง สามารถนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

(2) แบบสอบถามการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยเลือกข้อคำถามที่มีค่าอำนาจจำแนกสูงสุด จำนวน 30 ข้อ มีค่าอำนาจจำแนกระหว่าง .29 - .88 และค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .97 ซึ่งถือได้ว่ามีความเชื่อมั่นสูง สามารถนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

8) คัดเลือกข้อคำถามที่มีคุณภาพ แล้วนำแบบสอบถามมาจัดทำเป็นฉบับสมบูรณ์ เพื่อนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 ผู้บริหาร และครูผู้สอนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกัน

3.2 ผู้บริหาร และครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา แตกต่างกัน

3.3 ผู้บริหาร และครูผู้สอนที่มีสถานภาพต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา แตกต่างกัน

3.4 ผู้บริหาร และครูผู้สอนที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนขนาดแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา แตกต่างกัน

3.5 การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา

3.6 การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ ของผู้บริหารสถานศึกษาสามารถพยากรณ์การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยมีการดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ดังนี้

4.1 การขอหนังสือความอนุเคราะห์ ผู้วิจัยดำเนินการประสานงานเพื่อขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ เพื่อใช้เป็นเอกสารทางการในการขอความร่วมมือจัดเก็บข้อมูลจากผู้บริหารสถานศึกษาและคณะครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

4.2 การจัดส่งเครื่องมือวิจัย ผู้วิจัยดำเนินการจัดส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์พร้อมเครื่องมือวิจัยในรูปแบบแบบสอบถามออนไลน์ (Google Forms) จำนวน 260 ฉบับ ไปยังสถานศึกษาที่ระบุไว้ในกลุ่มตัวอย่าง

4.3 การกำกับติดตามและตรวจสอบข้อมูล ผู้วิจัยเป็นผู้ดำเนินการเก็บรวบรวมและตรวจสอบความสมบูรณ์ครบถ้วนของข้อมูลในแบบสอบถามด้วยตนเองเพื่อให้มั่นใจว่าเนื้อหาที่ได้รับมีความถูกต้องพร้อมสำหรับการวิเคราะห์

4.4 สรุปผลการรับคืนแบบสอบถาม จากการดำเนินการส่งแบบสอบถามทั้งหมด 260 ฉบับ พบว่าได้รับข้อมูลกลับคืนครบถ้วนจำนวน 260 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลทั้งหมดเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ด้วยวิธีการที่สอดคล้องกับสมมติฐาน โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ดังนี้

ตอนที่ 1 วิเคราะห์สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ซึ่งใช้เครื่องมือแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยดำเนินการแจกแจงความถี่ (Frequency) และคำนวณค่าร้อยละ (Percentage) จากนั้นนำเสนอผลการวิเคราะห์ในรูปแบบตารางเชิงพรรณนาประกอบความเรียง

ตอนที่ 2 วิเคราะห์และเปรียบเทียบการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา การประเมินระดับและการเปรียบเทียบความแตกต่างของการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเก็บข้อมูลด้วยเครื่องมือมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามรูปแบบของลิเคิร์ท (Likert Scale) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) วิเคราะห์ระดับการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์โดยใช้โปรแกรมสถิติสำเร็จรูปเพื่อหาค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พร้อมทั้งแปลความหมายของคะแนนตามเกณฑ์มาตรฐานทางวิชาการของบุญชม ศรีสะอาด (2560)

2) ทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ ทั้งในมิติภาพรวมและรายด้าน โดยจำแนกตามตัวแปรสถานภาพรายบุคคล ด้วยสถิติทดสอบค่าทีสำหรับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นอิสระต่อกัน (Independent Samples t-test)

3) วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างของระดับการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และในกรณีที่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จะดำเนินการทดสอบความแตกต่างรายคู่เพิ่มเติมด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’s Post-hoc Comparison)

ตอนที่ 3 วิเคราะห์และเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา ซึ่งใช้เครื่องมือประเภทมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยมีขั้นตอนการวิเคราะห์ ดังนี้

1) นำข้อมูลจากแบบสอบถามมาประมวลผลเพื่อหาค่าทางสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เพื่อประเมินระดับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามเกณฑ์การแปลผลของ บุญชม ศรีสะอาด (2560)

2) ดำเนินการเปรียบเทียบความแตกต่างของการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในภาพรวมและรายด้าน จำแนกตามสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติทดสอบค่าที (Independent Samples t-test)

3) ทดสอบเปรียบเทียบความแตกต่างของการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ตามตัวแปรขนาดสถานศึกษาด้วยสถิติการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One-way ANOVA) และหากปรากฏความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ จะทำการทดสอบรายคู่โดยประยุกต์ใช้วิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe’s Post-hoc Comparison)

ตอนที่ 4 วิเคราะห์หาค่าความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา การวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์เชิงเส้นระหว่างการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาและการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) เพื่อพิจารณาขนาดและทิศทางของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

ตอนที่ 5 วิเคราะห์หาอำนาจการพยากรณ์การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา การวิเคราะห์ประสิทธิภาพและอำนาจการพยากรณ์ของการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ที่มีต่อประสิทธิผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยประยุกต์ใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) เพื่อคัดเลือกตัวแปรที่มีนัยสำคัญเข้าสู่สมการพยากรณ์

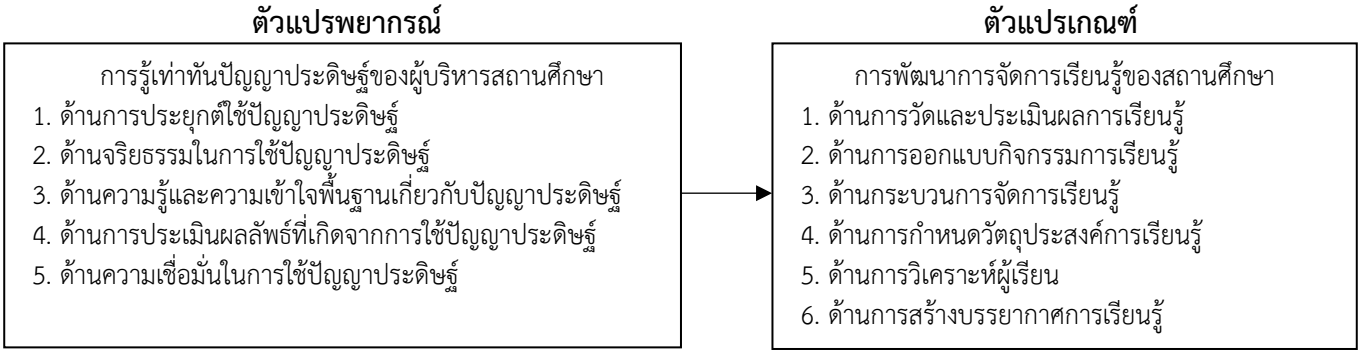
กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษานี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาและสังเคราะห์องค์ประกอบจาก เอกสาร ทฤษฎี บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. องค์ประกอบของการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาตามกรอบแนวคิดของ Luckin et al. (2019); United States Department of Education (2022); Carolus et al. (2023); Hermann (2022); Digital Promise (2024); Leo (2025); ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวมาสรุปองค์ประกอบของการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา สรุปได้ว่าองค์ประกอบของการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษามี 5 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ 2) ด้านจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ 3) ด้านความรู้และความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ 4) ด้านการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์ 5) ด้านความเชื่อมั่นในการใช้ปัญญาประดิษฐ์

2. องค์ประกอบของการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา ตามแนวคิดของ Taba (1962); Gagné et al. (2005); Gorshenin (2018); พิมพันธ์ เดชะคุปต์ (2558); กระทรวงศึกษาธิการ (2560); ศุภลักษณ์ ทองจีน (2558); ประเวศ เวชชะ (2561); วรพงศ์ ผูกภู่ (2561); ทิศนา แขมมณี (2566); ผู้วิจัยจึงได้นำข้อมูลดังกล่าวมาสรุปองค์ประกอบของการพัฒนาการจัด การเรียนรู้ของสถานศึกษา สรุปได้ว่าองค์ประกอบของการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษามี 6 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ 2) ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้

3) ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ 5) ด้านการวิเคราะห์ผู้เรียน 6) ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาและเปรียบเทียบการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพและขนาดสถานศึกษา

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการแปลผลระดับพฤติกรรมการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้าน

การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา	ระดับพฤติกรรม		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์	4.23	.60	มาก
2. ด้านจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์	4.11	.78	มาก
3. ด้านความรู้และความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์	4.28	.65	มาก
4. ด้านการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์	4.22	.62	มาก
5. ด้านความเชื่อมั่นในการใช้ปัญญาประดิษฐ์	4.10	.70	มาก
รวม	**4.19**	**.57**	**มาก**

จากตารางที่ 1 พบว่า การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.19) เมื่อพิจารณาจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.10-4.28) ซึ่งด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านที่ 3 ด้านความรู้และความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ ($\bar{x}$ = 4.28) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านที่ 5 ด้านความเชื่อมั่นในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ ($\bar{x}$ = 4.10)

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพ ในภาพรวมและรายด้าน

การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา	สถานภาพ				t	Sig
	ผู้บริหารสถานศึกษา		ครู			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์	4.24	.57	4.22	.64	.45	.33
2. ด้านจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์	4.04	.80	4.14	.77	.99	.16
3. ด้านความรู้และความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์	4.27	.62	4.29	.67	.25	.40
4. ด้านการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์	4.26	.61	4.20	.63	.80	.21
5. ด้านความเชื่อมั่นในการใช้ปัญญาประดิษฐ์	4.08	.66	4.12	.72	.46	.33
รวม	**4.18**	**.53**	**4.19**	**.59**	**.17**	**.43**

จากตารางที่ 2 พบว่า เมื่อจำแนกตามสถานภาพ ทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อระดับการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ไม่แตกต่างกัน ทั้งในภาพรวมและรายด้าน

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้าน

การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
1. ด้านการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์	ระหว่างกลุ่ม	.68	2	.34	.88	.42
	ภายในกลุ่ม	98.94	257	.385		
	รวม	99.62	259			
2. ด้านจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์	ระหว่างกลุ่ม	.80	2	.40	.65	.52
	ภายในกลุ่ม	156.12	257	.61		
	รวม	156.91	259			
3. ด้านความรู้และความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์	ระหว่างกลุ่ม	.10	2	.05	.12	.89
	ภายในกลุ่ม	109.34	257	.43		
	รวม	109.44	259			
4. ด้านการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์	ระหว่างกลุ่ม	.16	2	.08	.20	.82
	ภายในกลุ่ม	100.38	257	.39		
	รวม	100.54	259			
5. ด้านความเชื่อมั่นในการใช้ปัญญาประดิษฐ์	ระหว่างกลุ่ม	1.82	2	.91	1.86	.16
	ภายในกลุ่ม	125.56	257	.49		
	รวม	127.38	259			
โดยรวม	**ระหว่างกลุ่ม**	**.05**	**2**	**.03**	**.08**	**.92**
	ภายในกลุ่ม	**84.23**	**257**	**.33**		
	รวม	**84.28**	**259**			

จากตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา ระหว่างขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษโดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ ด้านจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ ด้านความรู้และความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ ด้านการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้ ปัญญาประดิษฐ์ และด้านความเชื่อมั่นในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ไม่แตกต่างกัน

2. ผลการศึกษาและเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพ และขนาดสถานศึกษา

ตารางที่ 4 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการแปลผลระดับพฤติกรรมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา ในภาพรวมและรายด้าน

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา	ระดับพฤติกรรม		
	$\bar{x}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้	4.24	.59	มาก
2. ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้	4.18	.69	มาก
3. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้	4.23	.63	มาก
4. ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้	4.27	.60	มาก
5. ด้านการวิเคราะห์ผู้เรียน	4.20	.62	มาก
6. ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้	4.14	.78	มาก
รวม	**4.21**	**.55**	**มาก**

จากตารางที่ 4 พบว่า การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x}$ = 4.21) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ($\bar{x}$ = 4.14-4.27) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.27) ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ($\bar{x}$ = 4.14)

ตารางที่ 5 ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพ โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา	สถานภาพ				t	Sig
	ผู้บริหารสถานศึกษา		ครู			
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.		
1. ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้	4.27	.57	4.18	.61	.60	.28
2. ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้	4.23	.63	4.15	.71	.93	.18
3. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้	4.24	.62	4.22	.64	.20	.42
4. ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้	4.31	.58	4.25	.62	.1.10	.14
5. ด้านการวิเคราะห์ผู้เรียน	4.21	.59	4.19	.65	.24	.41
6. ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้	4.08	.80	4.17	.77	.88	.19
รวม	**4.22**	**.53**	**4.20**	**.57**	**.18**	**.47**

จากตารางที่ 5 พบว่า เมื่อจำแนกตามสถานภาพ ทั้งผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนมีความคิดเห็นต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาที่ไม่แตกต่างกัน ทั้งในภาพรวมและรายด้าน

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษาโดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
1. ด้านการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	.14	2	.07	.19	.82
	ภายในกลุ่ม	91.48	257	.36		
	รวม	91.62	259			
2. ด้านการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	.47	2	.24	.50	.61
	ภายในกลุ่ม	121.14	257	.47		
	รวม	121.61	259			
3. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	.06	2	.03	.08	.92
	ภายในกลุ่ม	102.67	257	.40		
	รวม	102.74	259			
4. ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	1.46	2	.73	4.11*	.02
	ภายในกลุ่ม	45.69	257	.18		
	รวม	47.15	259			
5. ด้านการวิเคราะห์ผู้เรียน	ระหว่างกลุ่ม	.82	2	.41	1.04	.36
	ภายในกลุ่ม	101.02	257	.39		
	รวม	101.84	259			

ตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษาโดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน (ต่อ)

การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา	แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig
6. ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้	ระหว่างกลุ่ม	.60	2	.30	.49	.61
	ภายในกลุ่ม	156.69	257	.61		
	รวม	157.29	259			
โดยรวม	**ระหว่างกลุ่ม**	**.09**	**2**	**.05**	**.16**	**.86**
	ภายในกลุ่ม	**75.40**	**257**	**.29**		
	รวม	**75.50**	**259**			

หมายเหตุ: * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 6 ผลการเปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษาระหว่างขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษ พบว่า ในภาพรวมไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ ของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา

ตารางที่ 7 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ ของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1

ตัวแปร	X_1	X_2	X_3	X_4	X_5	X	Y_1	Y_2	Y_3	Y_4	Y_5	Y_6	Y
X_1	1	.76**	.71**	.72**	.61**	.90**	.71**	.70**	.73**	.51**	.98**	.77**	.86**
X_2		1	.75**	.67**	.57**	.90**	.70**	.66**	.72**	.46**	.85**	.99**	.86**
X_3			1	.66**	.52**	.86**	.60**	.65**	.63**	.41**	.76**	.80**	.76**
X_4				1	.47**	.82**	.78**	.92**	.94**	.60**	.73**	.69**	.91**
X_5					1	.75**	.48**	.48**	.47**	.33**	.62**	.58**	.58**
X						1	.77**	.80**	.82**	.53**	.93**	.91**	.94**
Y_1							1	.79**	.79**	.54**	.73**	.71**	.89**
Y_2								1	.83**	.57**	.71**	.68**	.90**
Y_3									1	.58**	.75**	.73**	.91**
Y_4										1	.49**	.42**	.66**
Y_5											1	.85**	.89**
Y_6												1	.88**
Y													1

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษากับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r_{xy} = .94) กับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ในระดับสูง

4. ผลการศึกษาอำนาจพยากรณ์ของการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา

ตารางที่ 8 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่งเป็นตัวแปรพยากรณ์ในการวิจัยครั้งนี้

ตัวแปรพยากรณ์		X_1	X_2	X_3	X_4	X_5
1. ด้านการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์	X_1	1.00	.76**	.71**	.72**	.61**
2. ด้านจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์	X_2		1.00	.75**	.67**	.57**
3. ด้านความรู้และความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์	X_3			1.00	.66**	.52**
4. ด้านการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์	X_4				1.00	.47**
5. ด้านความเชื่อมั่นในการใช้ปัญญาประดิษฐ์	X_5					1.00

หมายเหตุ: ** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 8 พบว่า ค่าความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ที่ใช้ในการศึกษาจำนวนทั้งหมด 15 ค่า ทั้ง 15 ค่ามีค่าความสัมพันธ์กันในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) อยู่ระหว่าง .47-.76 แสดงให้เห็นว่า ตัวแปรพยากรณ์ที่มีความสัมพันธ์กันสูงสุด คือ ด้านการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์และด้านจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ .01 เท่ากับ .76 ซึ่งตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 3 ด้าน สามารถเขียนสมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ และคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = .51 + .44X_4 + .23X_2 + .21X_1$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Zy' = .51Z_4 + .34Z_2 + .24Z_1$$

นอกจากนี้ เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ พบว่า ไม่มีค่าเกิน .85 ซึ่ง Kline (2020) ได้กล่าวว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่มีค่าสูงกว่า .85 จะเกิดปัญหาภาวะร่วมเส้นตรงพหุ (Multicollinearity) ได้ แต่การวิจัยครั้งนี้จึงกล่าวได้ว่า ตัวแปรพยากรณ์ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับภาวะร่วมเส้นตรงพหุ

อภิปรายผล

การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าผู้บริหารมีการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ในทุกด้านในระดับมาก ทั้งนี้อาจเนื่องจากการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์จัดเป็นคุณลักษณะสำคัญ ซึ่งเป็นรากฐานในการส่งเสริมการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาให้บรรลุซึ่งประสิทธิผลและประสิทธิภาพ ยิ่งไปกว่านั้น ยังถือเป็น “ทักษะการบริหารที่จำเป็น” สำหรับผู้นำทางการศึกษาในการขับเคลื่อนวาระการพัฒนาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 (Liu, M. et al., 2023) ผู้บริหารจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาตนเองในด้านการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนา แก้ไขปัญหา และขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม การที่ผู้บริหารมีระดับความรู้และความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในระดับสูงสุดนั้น อาจเป็นผลมาจากการที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ได้เล็งเห็นถึงบทบาทอันสำคัญของปัญญาประดิษฐ์ในการยกระดับคุณภาพการศึกษา และได้มีการริเริ่ม “โครงการส่งเสริมและพัฒนาการยกระดับคุณภาพการศึกษาด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์” เพื่อสร้างเสริมความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดังกล่าวให้แก่บุคลากร (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1, 2568) การดำเนินการที่เป็นระบบนี้จึงเป็นปัจจัยเกื้อหนุนให้ผู้บริหารมีฐานความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ในระดับที่สูง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Wang & Thompson (2020)

พบว่า 1) ผู้บริหารที่มีความรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์สูงมีความมั่นใจและความสามารถในการตัดสินใจเกี่ยวกับการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในสถานศึกษา 2) ส่งผลให้การวางแผนและการบริหารการเรียนรู้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

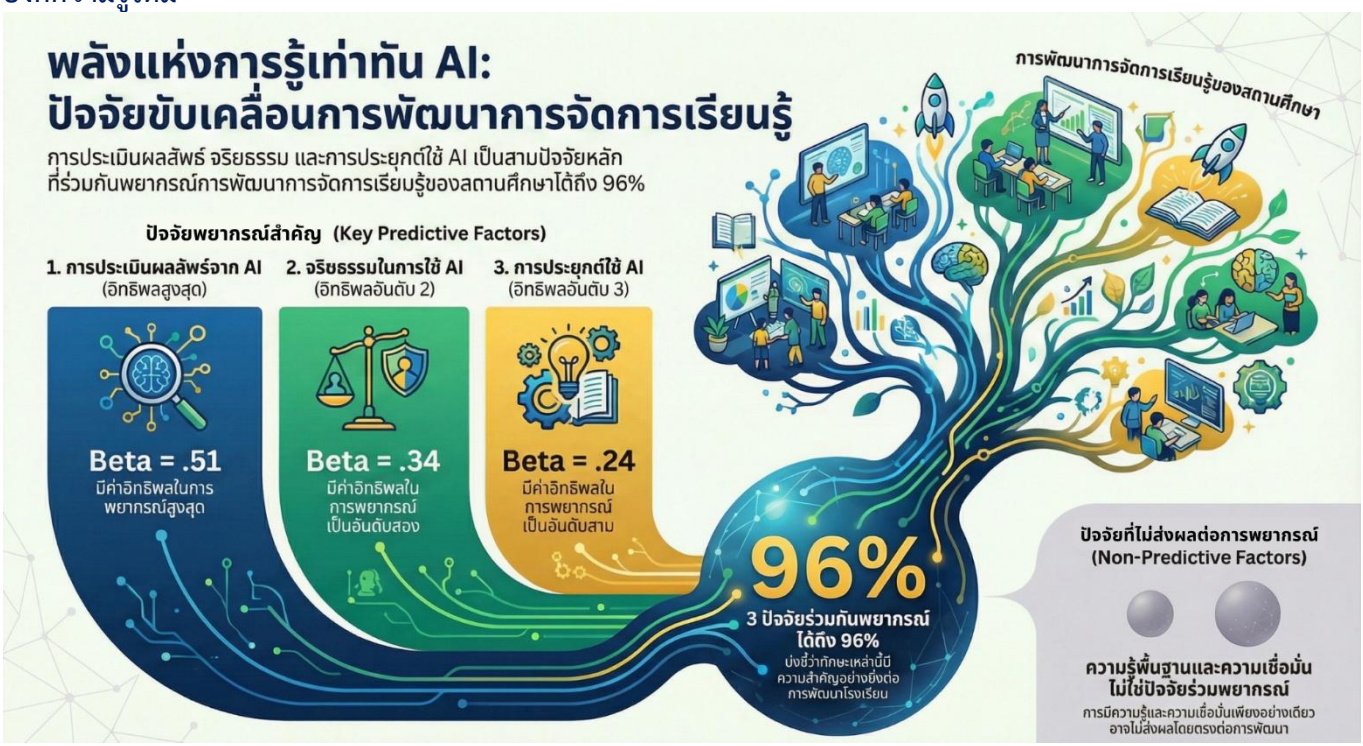
ผลการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ทั้งนี้อาจเนื่องจากการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ถือเป็น หัวใจสำคัญ และ กลไกหลัก ในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน กระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นตัวเชื่อมโยงหลักระหว่างนโยบายการศึกษา ครู ผู้เรียน และบริบทของสถานศึกษา องค์การยูเนสโก (UNESCO, 2020) ได้ให้ความเห็นเชิงนโยบายว่า ระบบการศึกษาที่มีคุณภาพสูงจำเป็นต้องมีการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่น มีลักษณะเป็นส่วนตัว (Personalized) และตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยอาศัยข้อมูลเชิงประจักษ์ในการตัดสินใจและการผสมผสานเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Luckin et al. (2016) พบว่า 1) การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารเป็นตัวเร่งสำคัญในการนำปัญญาประดิษฐ์มาปรับใช้กับการพัฒนาหลักสูตรและการเรียนการสอน 2) ผู้บริหารที่มีความรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์ช่วยสนับสนุนการพัฒนาระบบการเรียนรู้ที่ตอบสนองผู้เรียนแต่ละคน (adaptive learning) 3) การใช้ปัญญาประดิษฐ์สามารถเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการเรียนรู้ในโรงเรียนได้ในระดับมาก

ความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา โดยภาพรวมการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์เชิงบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 กับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารเป็น ทักษะการบริหารที่จำเป็นยิ่ง สำหรับการขับเคลื่อนการพัฒนาการศึกษาในยุคดิจิทัล และเป็นคุณลักษณะสำคัญที่สนับสนุนให้การพัฒนาการจัดการเรียนรู้เกิดประสิทธิผล ผู้บริหารที่มีระดับการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์สูงจึงสามารถแสดงบทบาทผู้นำการเปลี่ยนแปลงในการผลักดันนโยบายด้านดิจิทัลได้อย่างมีศักยภาพ, สามารถเลือกใช้ระบบและเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ที่สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และสามารถเสริมสร้างศักยภาพครูในการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อการเรียนการสอน เช่น การออกแบบบทเรียนเฉพาะบุคคล (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Zawacki-Richter et al. (2019) พบว่า การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารมีผลต่อความสำเร็จในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในสถานศึกษา และการสนับสนุนจากผู้บริหารมีผลต่อการยอมรับและการพัฒนาทักษะการใช้ปัญญาประดิษฐ์ของครูและนักเรียน เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

ผลจากการวิเคราะห์อำนาจพยากรณ์ของการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา มี 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์ ด้านจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ และด้านการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) มีค่าเท่ากับ .98 โดยตัวแปรทั้ง 3 ด้าน ร่วมกันทำนายอภิปรายความแปรปรวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ได้ร้อยละ 96 (R^2= .96) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้อาจเนื่องจากการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์เป็นทักษะที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์ ซึ่งมีอำนาจพยากรณ์สูงสุด แสดงให้เห็นถึงความจำเป็นในการใช้กระบวนการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ เพื่อประเมินความถูกต้อง (Accuracy) ความน่าเชื่อถือ (Reliability) และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ที่สร้างจากปัญญาประดิษฐ์ การที่ผู้บริหารมีความสามารถในการใช้วิจารณญาณเพื่อตระหนักถึงทั้งผลประโยชน์และความเสี่ยง จะช่วยให้การตัดสินใจในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้เป็นไปอย่างรับผิดชอบโปร่งใส และสร้างประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาการจัดการศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของ Hermann, E. (2022) ที่ได้กล่าวว่า การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์เป็นความสามารถพื้นฐานของบุคคลในการทำความเข้าใจข้อมูล กระบวนการทำงาน และผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาที่มีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับข้อมูลนำเข้า (AI inputs) และสมรรถนะการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ (AI functional performance) จะสามารถตัดสินใจเลือกใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา ส่งผลให้การออกแบบและพัฒนาการจัดการเรียนรู้มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน และสามารถใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ในการกำหนดนโยบาย

หรือแนวทางการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ ความเข้าใจเกี่ยวกับประสิทธิผลของปัญญาประดิษฐ์และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (AI effectiveness and stakeholders) รวมถึงความเข้าใจผลลัพธ์และผลกระทบของปัญญาประดิษฐ์ (AI outputs and impacts) ยังช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำกับ ติดตาม และประเมินผลการนำปัญญาประดิษฐ์ไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้อย่างรอบด้าน ลดความเสี่ยงจากอคติของข้อมูลและความไม่เท่าเทียมในการเข้าถึงเทคโนโลยี ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งเสริมคุณภาพการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Zawacki-Richter et al. (2019) พบว่า 1) การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารมีผลต่อความสำเร็จในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในสถานศึกษา 2) ผู้บริหารที่มีความรู้ด้านปัญญาประดิษฐ์จะสามารถวางแผนและบริหารสถานศึกษา เพื่อพัฒนาสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 ผังมโนทัศน์ความสัมพันธ์เชิงพยากรณ์ระหว่างองค์ประกอบการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา

การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ (AI Literacy) ของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ โดยพบว่า การรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ทั้ง 5 ด้านมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับสูง กับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้โดยรวม (r_{xy} = .94) นอกจากนี้ การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression) ได้ค้นพบตัวแปรการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ 3 ด้าน ที่สามารถร่วมกันพยากรณ์ความแปรปรวนของการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ได้สูงถึง ร้อยละ 96 (R^2 = .96) ซึ่งถือเป็นอำนาจพยากรณ์ที่สูงมาก แสดงให้เห็นว่าหากสถานศึกษามุ่งเน้นพัฒนาทักษะของผู้บริหารในด้านดังกล่าว จะส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยมีลำดับอิทธิพลจากมากไปน้อย ดังนี้

1. ด้านการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (X_4) (Beta = .51) เป็นตัวพยากรณ์ที่มีอิทธิพลสูงสุด ซึ่งเน้นย้ำว่า ความสามารถของผู้บริหารในการใช้วิจารณญาณของมนุษย์ เพื่อวิเคราะห์ความถูกต้อง ความน่าเชื่อถือ และจริยธรรมของผลลัพธ์จาก AI มีความสำคัญยิ่งกว่าทักษะการใช้งาน AI โดยตรงในการพัฒนาการจัดการเรียนรู้

2. ด้านจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (X_2) (Beta = .34) เป็นตัวพยากรณ์อันดับสอง สะท้อนว่าความตระหนักถึงความยุติธรรม ความโปร่งใส และการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลของนักเรียน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและมีคุณภาพ

3. ด้านการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (X_1) (Beta = .24) เป็นตัวพยากรณ์อันดับสาม แสดงถึงการนำเครื่องมือและระบบ AI มาใช้ในการบริหารจัดการและการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ มีอิทธิพลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในลำดับรองลงมา

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านความรู้และความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับปัญญาประดิษฐ์ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านความเชื่อมั่นในการใช้ปัญญาประดิษฐ์

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า สถานศึกษาขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่และใหญ่พิเศษมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

2. ผลการศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา จำแนกตามสถานภาพ โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาไม่แตกต่างกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยภาพรวม พบว่า ไม่แตกต่างกัน แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา พบว่า โดยภาพรวมการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (r_{xy}= .94) กับการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในระดับสูง ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

4. ผลการวิเคราะห์อำนาจพยากรณ์ของการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา มี 3 ตัวแปร ได้แก่ ด้านการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์ ด้านจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ และด้านการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณ (R) มีค่าเท่ากับ .98 โดยตัวแปรทั้ง 3 ด้าน ร่วมกันทำนายอภิปรายความแปรปรวนการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้ร้อยละ 96 (R^2= .96) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

จากการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณข้างต้น สามารถเขียนเป็นสมการได้ ดังนี้

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนดิบ

$$Y' = .51 + .44X_4 + .23X_2 + .21X_1$$

สมการพยากรณ์ในรูปคะแนนมาตรฐาน

$$Zy' = .51Z_4 + .34Z_2 + .24Z_1$$

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผลจากการศึกษาการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรส่งเสริมให้ตนเองและบุคลากร เพิ่มความเชื่อมั่นและความไว้วางใจต่อระบบปัญญาประดิษฐ์ ในการคิด แก้ปัญหา และสร้างสรรค์แนวทางใหม่ ควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการและส่งเสริมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เพื่อสร้างประสบการณ์ตรงในการใช้ AI อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพในการบริหารงานและการจัดการเรียนรู้

1.2 ผลจากการศึกษาการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการ พัฒนาบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้ โดยสนับสนุนให้ครูใช้เทคนิคการจัดชั้นเรียนที่สร้างแรงจูงใจและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ พร้อมทั้งจัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพและจิตวิทยาที่ปลอดภัยและเป็นมิตร

1.3 ผลจากการศึกษาการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรให้ความสำคัญกับการ พัฒนาทักษะการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ 3 ด้านหลักที่มีอำนาจพยากรณ์สูง ได้แก่ ด้านการประเมินผลลัพธ์ที่เกิดจากการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (X_4) ด้านจริยธรรมในการใช้ปัญญาประดิษฐ์ (X_2) และด้านการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (X_1) เพื่อให้การพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษามีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาในบริบทของเขตพื้นที่การศึกษาอื่น ๆ เพื่อเป็นการนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา และการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการวิจัยสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และแนวทางพัฒนาการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อขยายขอบเขตความรู้และความเข้าใจเชิงลึก

2.3 ควรมีการวิจัยการรู้เท่าทันปัญญาประดิษฐ์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการบริหารงานด้านต่าง ๆ ในสถานศึกษาเพื่อเพิ่มศักยภาพในการบริหารงานของผู้บริหารสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *นโยบายการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.

ทรงศักดิ์ ภูสีอ่อน. (2563). *การวิจัยและพัฒนาทางการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). มหาสารคาม: ตักสิลาการพิมพ์.

ทิศนา แขมมณี. (2566). *ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. (พิมพ์ครั้งที่ 26). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ประเวศ เวชชะ. (2561). *การบริหารหลักสูตร การสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้*. เชียงราย: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย.

พิมพันธ์ เดชะคุปต์. (2558). *การบริหารจัดการการศึกษาในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วรพงศ์ ผูกภู่. (2561). *แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ศุภลักษณ์ ทองจีน. (2558). *การออกแบบและการจัดการเรียนรู้*. อุดรธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.

สมนึก ภัททิยธนี. (2567). *การวัดผลการศึกษา*. (พิมพ์ครั้งที่ 14). กาฬสินธุ์: ประสานการพิมพ์.

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1. (2568). *แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2568: โครงการส่งเสริมและพัฒนาการยกระดับคุณภาพการศึกษา ด้วยเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์*. นครพนม: สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 1.

สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล. (2563). *ยุทธศาสตร์การพัฒนารัฐบาลดิจิทัลของประเทศไทย (พ.ศ. 2563–2565)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *ปัญญาประดิษฐ์กับการศึกษาไทย: ความท้าทายและแนวทางการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.

Carolus, A., Koch, M. J., Straka, S., Latoschik, M. E., & Wienrich, C. (2023). MAILS-Meta AI literacy scale: Development and testing of an AI literacy questionnaire based on well-founded competency models and psychological change-and meta-competencies. *Computers in Human Behavior: Artificial Humans, 1*(2), 100014.

Digital Promise. (2024). AI Literacy: A framework to understand, evaluate, and use emerging technology. *Digital Promise*. https://digitalpromise.org/2024/06/18/ai-literacy-a-framework-to-understand-evaluate-and-use-emerging-technology/.

Gagne, R. M., Wager, W. W., Golas, K. C., Keller, J. M., & Russell, J. D. (2005). *Principles of instructional design.* (5th ed.). Wadsworth/Thomson Learning.

Gorshenin, A. (2018). Toward modern educational IT-ecosystems: from learning management systems to digital platforms. In *2018 10th International Congress on Ultra Modern Telecommunications and Control Systems and Workshops (ICUMT)* (pp. 1-5). Moscow, Russia: IEEE.

Hermann, E. (2022). Artificial intelligence and mass personalization of communication content—An ethical and literacy perspective. *New media & society, 24*(5), 1258-1277.

Kline, R. B. (2023). *Principles and practice of structural equation modeling.* (5thed.). New York: Guilford Publications.

Leo, S. (2025). AI Literacy: A Guide for Academic Libraries. *College & Research Libraries News*, 85(6), 310–312.

Liu, M., Ren, Y., Nyagoga, L. M., Stonier, F., Li, H., & Zhang, Y. (2023). Future of education in the era of generative artificial intelligence: Consensus among Chinese scholars on applications of ChatGPT in schools. *Future in Educational Research*, *1*(1), 72-101.

Luckin, R., Holmes, W., Griffiths, M., & Forcier, L. B. (2016). *Intelligence unleashed: An argument for AI in education*. London: Pearson.

Taba, H. (1962). *Curriculum development: Theory and practice*. New York: Harcourt, Brace & World.

UNESCO. (2020). *Education in a post-COVID world: Nine ideas for public action*. Retrieved from https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000373717.

_____. (2021). *Artificial intelligence and education: Guidance for policy-makers*. Retrieved from https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000376709.

United States Department of Education. (2022). *Artificial Intelligence and the future of teaching and learning*. Retrieved from https://www.ed.gov/sites/ed/files/documents/ai-report/ai-report.pdf.

Wang, Y., & Thompson, R. (2020). When artificial intelligence meets educational leaders' data-informed decision making: A review. *Studies in Educational Evaluation*, *66*, 89-100.

Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic Review of Research on Artificial Intelligence Applications in Higher Education – Where Are the Educators. *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, *16*(1), 1-27.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 197-210.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Development of instructional model of 2S3A Model to enhance Analytical Thinking Ability and Mathematical Connection Ability of Primary students

Chidchanok Tagoporn[1*]

[1] *Teacher, Phratamnaksuankularb Mahamongkhon school, Nakhonpathom Primary Educational Service Area District Office 2, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: E-mail: nuknickjoy15@gmail.com*

ABSTRACT

The purposes of this research were to: 1) develop and determine the effectiveness of the 2S3A instructional model in enhancing the Analytical Thinking Ability and Mathematical Connection Ability of primary students; 2) compare Analytical Thinking Ability before and after learning; and 3) compare Mathematical Connection Ability before and after learning. The samples used in this research consisted of 40 third-grade students from Phratamnaksuankularb Mahamongkhon School, Nakhonpathom Primary Educational Service Area District Office 2, during the first semester of the academic year 2025. The research instruments included the 2S3A instructional model developed by the researcher, a handbook for the model, lesson plans, an analytical thinking ability assessment test, and a mathematical connection ability assessment test. Data were analyzed using mean, standard deviation, and dependent t-test statistics. The research results indicated that: 1) the 2S3A instructional model consisted of five elements: principles, objectives, learning processes, evaluations, and learning factors. The learning process included five stages: Starting, Searching, Activity, Assessment, and Applying. The efficiency of the model was 84.60/82.75, which was higher than the required 80/80; 2) students' scores in Analytical Thinking Ability after learning were significantly higher at the .05 level than before learning; and 3) students' scores in Mathematical Connection Ability after learning were significantly higher at the .05 level than before learning.

Keywords: Instructional Model of 2S3A Model, Analytical Thinking Ability, Mathematical Connection Ability

Received: 10 February 2026;
Revised: 11 March 2026;
Accepted: 20 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา

ชิดชนก ตะโกพร[1*]

[1] *ครู โรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ มหามงคล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: nuknickjoy15@gmail.com*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา 2) เปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model และ 3) เปรียบเทียบความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และแบบวัดความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ การทดสอบค่าทีแบบไม่เป็นอิสระ (t – test for dependent) ผลการศึกษาพบว่า 1) รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) หลักการ (2) วัตถุประสงค์ (3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นเริ่มต้นเรียนรู้ (S : Starting) ขั้นที่ 2 ขั้นเชื่อมโยงค้นหาความรู้ใหม่ (S : Searching) ขั้นที่ 3 ขั้นร่วมกันลงมือปฏิบัติ (A : Activity) ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและประเมินผล (A : Assessment) และ ขั้นที่ 5 ขั้นการประยุกต์ (A : Applying) (4) การวัดและประเมินผล และ (5) ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ โดยรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model ที่พัฒนาขึ้นนี้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 84.60/82.75 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ 2) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียนตามรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์หลังเรียนตามรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model, ความสามารถในการคิดวิเคราะห์, ความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

คณิตศาสตร์มีบทบาทสำคัญต่อความสำเร็จในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 โดยช่วยเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์และการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งจำเป็นต่อการวิเคราะห์ปัญหา คาดการณ์ วางแผน และตัดสินใจอย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาคณิตศาสตร์จึงต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ที่ผ่านมาการจัดการศึกษาของชาติยังขาดคุณภาพทุกระดับชั้น ซึ่งผลการเรียนรู้ของคนไทยอยู่ในระดับที่ไม่น่าพึงพอใจ โดยพิจารณาจากผลคะแนน O-NET ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในวิชาคณิตศาสตร์ย้อนหลัง 3 ปี ได้แก่ ปีการศึกษา 2565 ผลคะแนนเฉลี่ยระดับชาติ 28.06 ปีการศึกษา 2566 ผลคะแนนเฉลี่ยระดับชาติ 29.96 และปีการศึกษา 2567 ผลคะแนนเฉลี่ยระดับชาติ 29.21 จะเห็นได้ว่านักเรียนส่วนใหญ่ของประเทศ ได้คะแนนเฉลี่ยไม่ถึงร้อยละ 50 โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ประมาณร้อยละ 20-40 โดยมีแนวโน้มที่จะเป็นไปในลักษณะที่ลดลง (โรงเรียนบ้านแห่ประชานุเคราะห์, 2567) จากการศึกษาพบว่าการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 มีการจัดเนื้อหาในรูปแบบของตัวชี้วัดชั้นปี ซึ่งมีข้อเสียคือนักเรียนจะได้เรียนรู้ เนื้อหาแยกเป็น

ส่วน ๆ นั้นทำให้การสร้างการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของเนื้อหามีความสำคัญยิ่ง (อัมพร ม้าคนอง, 2557) นอกจากนี้จากรายงานผลการประเมิน พบว่า นอกจากนี้ นักเรียนยังประสบปัญหาในการวิเคราะห์และแก้โจทย์ปัญหาที่ซับซ้อนได้ รวมถึงการเชื่อมโยงกับสถานการณ์ในชีวิตจริง ซึ่งจำเป็นต้องเสริมสร้างทักษะทางคณิตศาสตร์เพื่อให้นักเรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะทักษะการเชื่อมโยงที่สำคัญในการใช้ความรู้ทางคณิตศาสตร์ในชีวิตจริง (สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2560) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษายังมีจำนวนจำกัด

ผู้วิจัยในฐานะครูผู้สอนวิชาคณิตศาสตร์จึงได้พัฒนารูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดที่หลากหลาย เพื่อนำไปส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ จำนวน 3 รูปแบบ ดังนี้ 1) การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบซิปปา (CIPPA MODEL) เป็นการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ มีการฝึกคิดวิเคราะห์ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ และได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆอย่างหลากหลาย รวมทั้งการผลิตผลงานซึ่งมีความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลายและสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ให้นักเรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามแนวคิดการสร้างความรู้ (Constructivism) (ทิศนา แขมมณี, 2545) 2) การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL : Problem-Based Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้ปัญหาเป็นเครื่องกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าหาความรู้ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เพื่อให้นักเรียนมีการตัดสินใจที่ดี มีความคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้การทำงานเป็นทีม (ปพนวัจน์ ลภัสภิญโญโชค, 2558) และ 3) เทคนิค KWDL เป็นเทคนิคในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาสติปัญญา ช่วยส่งเสริมการอ่านเชิงวิเคราะห์ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดเชื่อมโยง พัฒนาทักษะทางสังคม พัฒนาทักษะและความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ที่ช่วยให้เกิดผลสะท้อนหลายรูปแบบทางคณิตศาสตร์ ซึ่งจะส่งผลให้เป็นนักแก้ปัญหาที่ดี นักเรียนคิดพิจารณาจากข้อความหรือคำถามที่กำหนดไว้ให้แล้ว ซึ่งเป็นการกำหนดกรอบความคิดไม่ให้เบี่ยงเบนไปในทิศทางอื่น นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เปรียบเทียบแยกแยะก่อนหาข้อสรุปด้วยตนเอง และยังช่วยให้นักเรียนที่เรียนอ่อน ปานกลางและเก่งมีโอกาสได้เรียนรู้ได้รับการฝึกวิธีคิดอย่างมีระบบ และเป็นลำดับขั้นตอนร่วมกัน (นิรันดร์ แสงกุหลาบ 2547) โดยแต่ละรูปแบบมีแนวคิดและหลักการที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยจึงได้ประยุกต์ใช้แนวคิดและหลักการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ทั้ง 3 รูปแบบ นำมาใช้ในการส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ซึ่งจากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น จึงนำไปสู่การวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา

2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model

3. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555) ร่วมกับ ADDIE Model (Kruse, 2007) มีวิธีดำเนินวิจัย 4 ขั้นตอน คือ ขั้นที่ 1 การวิจัย (R1: Research) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (A: Analysis) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ ขั้นที่ 2 การพัฒนา (D1: Development) ออกแบบและพัฒนา (D & D: Design and Development) เป็นการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ ขั้นที่ 3 การวิจัย (R2: Research) ทดลองใช้ (I: Implementation) ทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ และขั้นที่ 4 การพัฒนา (D2: Development) ประเมินผล (E: Evaluation) ประเมินผลและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนรู้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ มหามงคล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 6 ห้องเรียน รวมนักเรียนจำนวน 240 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนพระตำหนักสวนกุหลาบ มหามงคล สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครปฐม เขต 2 จำนวน 1 ห้องเรียน ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ที่ได้มาโดยการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Sampling) จำนวนนักเรียน 40 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นที่ 1 การวิจัย (R1: Research) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (A: Analysis) เป็นการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยมีจำนวน 3 ฉบับ ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ใช้แบบประเมินความสอดคล้องที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ Likert เพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง โดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (*M*) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (*S.D.*) การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยทั้ง 3 ฉบับ ประกอบด้วย 1) แบบวิเคราะห์เอกสาร เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจำนวน 1 ฉบับ พบว่า ทุกรายการมีค่าความสอดคล้องระหว่างรายการที่ใช้วิเคราะห์เอกสารกับรายละเอียดที่ศึกษาอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (M = 4.80, S.D. = 0.45) แสดงว่า แบบวิเคราะห์เอกสารที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีคุณภาพ ด้านความความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ 2) แบบสัมภาษณ์ครูผู้สอนคณิตศาสตร์ จำนวน 1 ฉบับ พบว่า ทุกรายการมีค่าความสอดคล้องระหว่างประเด็นคำถามกับรายละเอียดที่ศึกษาในแต่ละประเด็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (M = 4.40, S.D. = 0.67) แสดงว่า ประเด็นการสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีคุณภาพด้านความความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ และ 3) แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1 ฉบับ พบว่า ค่าความสอดคล้องระหว่างประเด็นคำถามกับรายละเอียดที่ศึกษาในแต่ละประเด็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (M = 4.53, S.D. = 0.62) แสดงว่า ประเด็นการสอบถามความคิดเห็นที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีคุณภาพ ด้านความความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

ขั้นที่ 2 การพัฒนา (D1: Development) ออกแบบและพัฒนา (D&D: Design and Development) เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยได้ออกแบบ พัฒนา และหาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model โดยนำข้อมูลที่ได้จากขั้นตอนที่ 1 มาพัฒนาเป็นโครงร่างรูปแบบการเรียนรู้คณิตศาสตร์ จากนั้นให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ตรวจสอบคุณภาพใช้แบบประเมินความสอดคล้องที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตรวจสอบความสอดคล้องโดยใช้การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) พบว่า 1) ร่างรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ค่าความสอดคล้องระหว่างประเด็นคำถามกับรายละเอียดที่ศึกษาในแต่ละประเด็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (M = 4.56, S.D. = 0.68) 2) คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนรู้ ค่าความสอดคล้องระหว่างประเด็นคำถามกับรายละเอียดที่ศึกษาในแต่ละประเด็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (M = 4.76, S.D. = 0.48) 3) แผนการจัดการเรียนรู้ ค่าความสอดคล้องระหว่างประเด็นคำถามกับรายละเอียดที่ศึกษา

ในแต่ละประเด็นอยู่ในระดับมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (M = 4.82, S.D. = 0.30) แสดงว่าเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นทั้ง 3 ฉบับ มีคุณภาพด้านความความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) 4) แบบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์มีลักษณะเป็นแบบอัตนัย มีเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubrics) และรายงานผลความสามารถในการคิดวิเคราะห์ออกมาในรูปของคะแนน หาคุณภาพ โดยนำแบบวัดไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ที่มีลักษณะไม่แตกต่างกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และผ่านการเรียนรู้ เรื่อง การบวกและลบจำนวนนับที่ผลลัพธ์และตัวตั้งไม่เกิน 100,000 มาแล้ว จำนวน 40 คน แล้วนำผลมาวิเคราะห์รายข้อ เพื่อตรวจสอบคุณภาพรายข้อในด้านความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) จากนั้นนำผลมาวิเคราะห์หาคุณภาพด้านความเชื่อมั่น (Reliability) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของ Cronbach ซึ่งแบบวัดฉบับก่อนเรียนมีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.38 – 0.63 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.67 – 0.84 และมีค่าความเชื่อมั่น 0.87 และแบบวัดฉบับหลังเรียนมีค่าความยากง่ายระหว่าง 0.36 – 0.67 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.58 – 0.88 และมีค่าความเชื่อมั่น 0.83 ซึ่งแสดงว่า แบบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ฉบับก่อนเรียนและหลังเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีคุณภาพทั้งด้านความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้ และ 5) แบบวัดความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์มีลักษณะเป็นปรนัยแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ และรายงานผลความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ออกมาในรูปของคะแนน หาคุณภาพของแบบวัดความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง การบวกและลบจำนวนนับที่ผลลัพธ์และตัวตั้งไม่เกิน 100,000 โดยนำแบบวัดไปใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 ที่มีลักษณะไม่แตกต่างกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง และผ่านการเรียนรู้ เรื่อง การบวกและลบจำนวนนับที่ผลลัพธ์และตัวตั้งไม่เกิน 100,000 มาแล้ว จำนวน 40 คน ได้ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดแบบเลือกตอบ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าความยากง่ายและค่าอำนาจจำแนกของแบบวัดแบบเลือกตอบ

	แบบวัดความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ฉบับก่อนเรียน	**แบบวัดความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ฉบับหลังเรียน**
ค่าความยากง่าย (p)	อยู่ระหว่าง 0.50 - 0.90	อยู่ระหว่าง 0.63 – 0.87
ค่าอำนาจจำแนก (r)	อยู่ระหว่าง 0.30 - 0.87	อยู่ระหว่าง 0.30 - 0.87

จากนั้นนำแบบวัดความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียนมาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน (Kuder-Richardson) ที่ 20 ปรากฏว่า แบบวัดความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ฉบับก่อนเรียนมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 และแบบวัดความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ฉบับหลังเรียนมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.83 ซึ่งแสดงว่า แบบวัดความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ฉบับก่อนเรียนและหลังเรียนที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีคุณภาพทั้งด้านความยากง่าย (p) ค่าอำนาจจำแนก (r) และค่าความเชื่อมั่น (Reliability) สามารถนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้ จากนั้นหาประสิทธิภาพแบบภาคสนาม (Field Tryout) ก่อนนำไปใช้จริง (Implement) กับกลุ่มตัวอย่าง โดยประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) และประสิทธิภาพของผลผลิต (E_2) ใช้เกณฑ์ 80/80 นำไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 40 คน ซึ่งเป็นห้องเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง และมีลักษณะที่ไม่แตกต่างจากกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งผลการทดลองใช้ พบว่า โดยภาพรวมได้ค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 84.60/82.75 ซึ่งมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ที่ตั้งไว้

ขั้นที่ 3 การวิจัย (R2: Research) ทดลองใช้ (I: Implementation) เป็นการทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model โดยการนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นและผ่านการตรวจสอบคุณภาพแล้วไปทดลองใช้ในสภาพจริง ส่วนการประเมินผลเป็นการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย 1) รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A

Model 2) คู่มือการใช้รูปแบบการเรียนรู้ 3) แผนการจัดการเรียนรู้ 4) แบบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และ 5) แบบวัดความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์

ขั้นที่ 4 การพัฒนา (D2: Development) ประเมินผล (E: Evaluation) เป็นการประเมินประสิทธิผลและปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model ในขั้นตอนนี้ผู้วิจัยพิจารณาทบทวน และปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model โดยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบรับรองรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ใช้แบบประเมินความสอดคล้องที่มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับของ Likert เพื่อตรวจสอบความสอดคล้อง โดยการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย (M) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) พบว่าค่าความสอดคล้องระหว่างประเด็นคำถามกับรายละเอียดที่ศึกษาในแต่ละประเด็นอยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (M = 4.67, S.D. = 0.22) แสดงว่า แบบรับรองรูปแบบการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีคุณภาพด้านความความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) สามารถนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

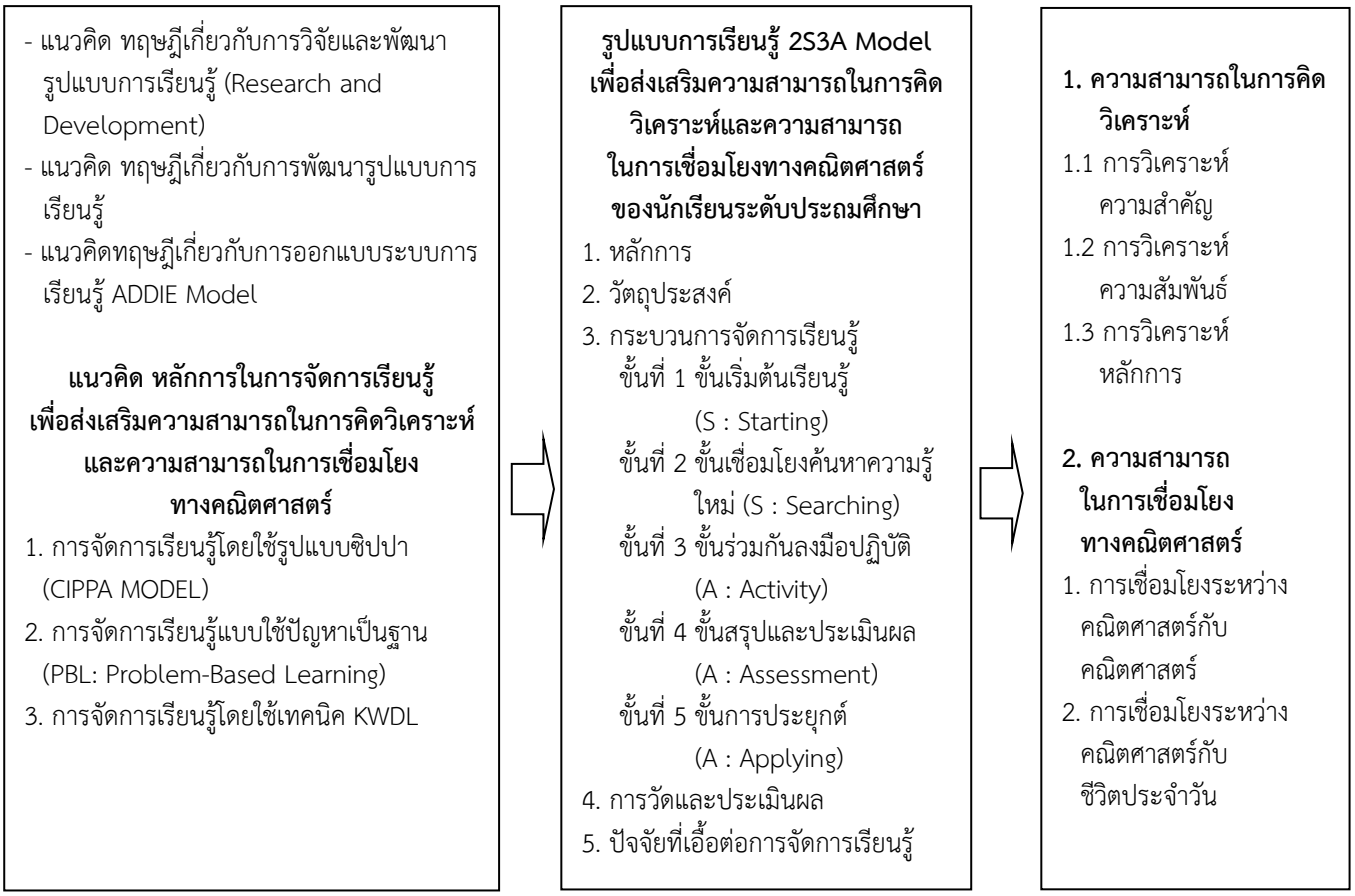
3.2 ความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังการเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model สูงกว่าก่อนเรียน

3.3 ความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์หลังการเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model สูงกว่าก่อนเรียน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

หลังจากการดำเนินการใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model กับกลุ่มตัวอย่างแล้ว มีการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้ 1)เปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ โดยใช้แบบวัดความสามารถในการคิดวิเคราะห์แบบอัตนัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้สถิติทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระ (t – test for dependent) และ 2) เปรียบเทียบความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ โดยใช้แบบวัดความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์มีลักษณะเป็นปรนัยแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้สถิติทดสอบทีแบบไม่เป็นอิสระ (t – test for dependent)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้กรอบแนวคิดในการวิจัย จากการทบทวนวรรณกรรม ดังต่อไปนี้

1. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ (Research and Development)

แนวคิดการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) สามารถนำมาใช้ในการแสวงหา และพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียน ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้นวัตกรรมการเรียนรู้ก็คือ รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ โดยมีกระบวนการในการพัฒนา 4 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 วิจัย (Research: R_1) เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สภาพการปฏิบัติจริง ปัญหาที่เกิดขึ้น หรือการประเมินความต้องการจำเป็นของกลุ่มเป้าหมายและผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี ผลการวิจัย การวิเคราะห์เอกสารต่าง ๆ แล้วนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มาสังเคราะห์ ไปสู่ขั้นตอนที่ 2 พัฒนา (Develop: D_1) คือ ออกแบบและพัฒนานวัตกรรมการศึกษาโดยนำผลจากขั้นตอนที่ 1 (R_1) มาพัฒนานวัตกรรม ทำให้นวัตกรรมที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบสนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และในขั้นพัฒนา (D_1) นี้ต้องพัฒนานวัตกรรมให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพก่อน ขั้นตอนที่ 3 วิจัย (Research: R_2) คือ นำนวัตกรรมไปใช้จริงกับกลุ่มเป้าหมายโดยมีการประเมินระหว่างใช้ และเมื่อใช้แล้วดำเนินการใน ขั้นตอนที่ 4 พัฒนา (Develop: D_2) โดยประเมินประสิทธิผลของนวัตกรรม (มาเรียม นิลพันธุ์, 2555)

2. แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้

รูปแบบการเรียนรู้ หมายถึง โครงสร้างที่เป็นกรอบกระบวนการเรียนรู้ที่แสดงลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และมีการจัดองค์ประกอบของการเรียนรู้อย่างเป็นระเบียบแบบแผนตามหลักปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อต่าง ๆ และได้รับการพิสูจน์แล้วว่ามีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนานักเรียนให้เกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์

ที่กำหนด โดยรูปแบบการเรียนรู้มีองค์ประกอบสำคัญ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ (Joyce, Weil, & Calhoun, 2009) คือ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล และ 5) ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการออกแบบระบบการเรียนรู้ ADDIE Model

การออกแบบระบบการเรียนรู้ คือ การวางแผนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นขั้นตอนเชิงระบบ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนานักเรียนให้บรรลุเป้าหมายของการเรียนรู้ที่กำหนด ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการประยุกต์ใช้แบบจำลองในการออกแบบระบบการเรียนรู้ ADDIE Model ซึ่งมีการปรับปรุงมาจากแนวคิดเดิมของ University of Florida มีองค์ประกอบของระบบการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน (Kruse, 2007) ดังนี้ 1) การวิเคราะห์ (A: Analysis) 2) การออกแบบ (D: Design) 3) การพัฒนา (D: Development) 4) การนำไปใช้ (I: Implementation) และ 5) การประเมินผล (E: Evaluation)

4. แนวคิด หลักการในการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด หลักการเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย

4.1 การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบซิปปา (CIPPA MODEL) การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบซิปปา (CIPPA MODEL) เป็นการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ มีการฝึกคิดวิเคราะห์ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ และได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆอย่างหลากหลาย รวมทั้งการผลิตผลงานซึ่งมีความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลายและสามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ให้นักเรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามแนวคิดการสร้างความรู้ (Constructivism) (ทิศนา แขมมณี, 2545)

4.2 การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL: Problem-Based Learning) การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL: Problem-Based Learning) เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนได้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้ปัญหาเป็นเครื่องกระตุ้นให้นักเรียนเกิดความต้องการที่จะศึกษาค้นคว้าหาความรู้ โดยใช้กระบวนการแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง เพื่อให้นักเรียนมีการตัดสินใจที่ดี มีความคิดวิเคราะห์ การเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนรู้ สามารถเรียนรู้การทำงานเป็นทีม (ปพนวัจน์ ลภัสภิญโญโชค, 2558)

4.3 การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL เทคนิค KWDL เป็นเทคนิคในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ ซึ่งจะช่วยให้นักเรียนได้พัฒนาสติปัญญา ช่วยส่งเสริมการอ่านเชิงวิเคราะห์ การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ คิดเชื่อมโยง พัฒนาทักษะทางสังคม พัฒนาทักษะและความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ที่ช่วยให้เกิดผลสะท้อนหลายรูปแบบทางคณิตศาสตร์ ซึ่งจะส่งผลให้เป็นนักแก้ปัญหาที่ดี นอกจากให้นักเรียนคิดพิจารณาจากข้อความหรือคำถามที่กำหนดไว้ให้แล้ว ซึ่งเป็นการกำหนดกรอบความคิดไม่ให้เบี่ยงเบนไปในทิศทางอื่น นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้นักเรียนได้เปรียบเทียบแยกแยะก่อนหาข้อสรุปด้วยตนเอง และยังช่วยให้นักเรียนที่เรียนอ่อน ปานกลางและเก่งมีโอกาสได้เรียนรู้ได้รับการฝึกวิธีคิดอย่างมีระบบ และเป็นลำดับขั้นตอนร่วมกัน (นิรันดร์ แสงกุหลาบ, 2547)

5. ความสามารถในการคิดวิเคราะห์

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ เป็นความสามารถในการคิดพิจารณา จำแนก แยกแยะข้อมูล องค์ประกอบเรื่องราว เหตุการณ์ หรือเนื้อหาต่าง ๆ ว่ามีองค์ประกอบอะไร มีความสำคัญและสัมพันธ์กันอย่างไร เป็นการคิดอย่างมีเหตุผลเพื่อหาข้อสรุปหรือหลักการที่สามารถนำไปใช้แก้ปัญหาได้ (ทิศนา แขมมณี, 2545)

6. ความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์

การเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ หมายถึง การนำเนื้อหา สาระ หลักการ และความรู้ทางคณิตศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกันมาจัดให้เป็นระบบ และนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ได้อย่างถูกต้อง (ปพนวัจน์

ลภัสภิญโญโชค, 2558) แนวทางในการส่งเสริมความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ประยุกต์แนวทางในการส่งเสริมความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ไปใช้ โดยการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนที่สนับสนุนส่งเสริมให้นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์กัน โดยการจัดเป็นกลุ่มย่อยนำสถานการณ์ในชีวิตประจำวันสถานการณ์ใกล้ตัวหรือสถานการณ์ที่นักเรียนมีประสบการณ์มาใช้ประกอบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ สามารถบอกแนวคิดและแสดงเหตุผลได้ ส่งเสริมให้นักเรียนได้มีการนำความรู้และทักษะทางคณิตศาสตร์มาแก้ปัญหาในสถานการณ์ที่กำหนด เพื่อฝึกให้นักเรียนเห็นความเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์กับชีวิตจริง มีการกระตุ้นให้นักเรียนเชื่อมโยงระหว่างความรู้ใหม่และความรู้ส่วนหนึ่งที่เคยเรียนรู้มาแล้ว

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า

1. ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model

รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา หมายถึง การจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล และ 5) ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ผลการหาค่าประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model ตามเกณฑ์ E_1/ E_2 กับกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้ค่าประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนรู้ เท่ากับ 84.60/82.75

2. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model

กลุ่มทดลอง	n	คะแนนเต็ม	*M*	*S.D.*	t-test	Sig
ก่อนเรียน	40	12	3.45	1.43	32.98*	.00
หลังเรียน	40	12	10.15	1.37		

หมายเหตุ: *p < .05

นักเรียนที่เรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model พบว่า นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์หลังเรียน (M = 10.15, S.D. = 1.37) สูงกว่าก่อนเรียน (M = 3.45, S.D. = 1.43) ตรงกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ที่กล่าวว่า หลังการเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สูงกว่าก่อนเรียน ดังแสดงในตารางที่ 2

3. ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model

นักเรียนที่เรียนรู้ตามรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model พบว่านักเรียนมีความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์หลังเรียน (M = 8.05, S.D. = 1.02) สูงกว่าก่อนเรียน (M = 3.75, S.D. = 1.18) ตรงกับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 ที่กล่าวว่า หลังการเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model นักเรียนมีความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนเรียน ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model

กลุ่มทดลอง	n	คะแนนเต็ม	*M*	*S.D.*	t-test	Sig
ก่อนเรียน	40	10	3.75	1.18	25.49*	.00
หลังเรียน	40	10	8.05	1.02		

หมายเหตุ: *p < .05

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย อภิปรายผลได้ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model ที่พัฒนาขึ้นได้ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 7 คน ในภาพรวมมีความเหมาะสมและสอดคล้องอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model ได้พัฒนาขึ้นอย่างเป็นระบบ มีการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเชิงนโยบายการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ และหลักสูตรสถานศึกษา วิเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยศึกษา วิเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนา ร่วมกับ ADDIE Model (Kruse, 2007) แล้วดำเนินการออกแบบรูปแบบการเรียนรู้ โดยกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้ไว้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ 4) การวัดและประเมินผล และ 5) ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ รวมถึงมีการสัมภาษณ์ครูผู้สอนคณิตศาสตร์และสอบถามนักเรียนที่อยู่ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์เอกสารเกี่ยวกับหลักการ แนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา เกี่ยวกับ 1) การจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบซิปปา (CIPPA MODEL) 2) การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL: Problem-Based Learning) 3) การจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL 4) ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และ 5) ความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของทิศนา แขมมณี (2545) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ความคิดเห็นและประสบการณ์ และได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆอย่างหลากหลาย รวมทั้งการผลิตผลงานซึ่งมีการคิดวิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลาย สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ให้นักเรียนเป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองตามแนวคิดการสร้างความรู้ (Constructivism) จึงนำไปสู่รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model

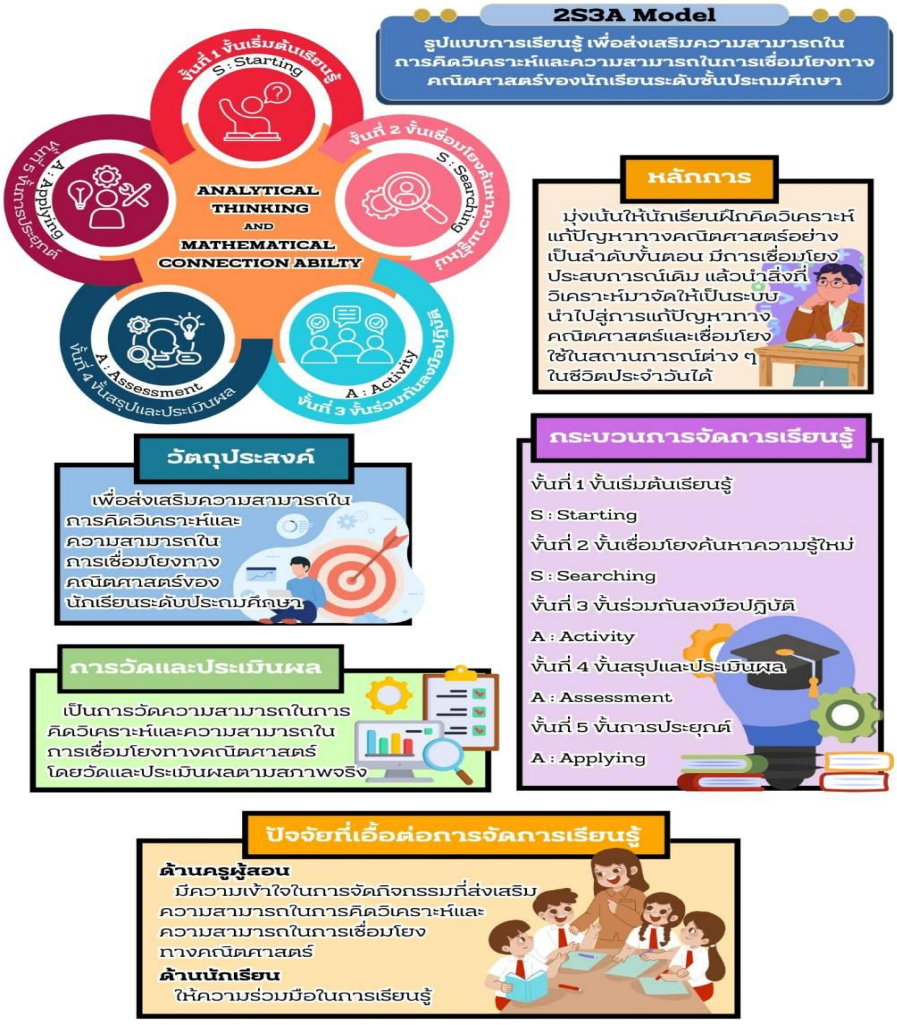
2) ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model พบว่า หลังเรียนตามรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์สูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 2 ที่กล่าวว่า ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังการเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model สูงกว่าก่อนเรียน เนื่องมาจากรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เป็นการผสมผสานการจัดการเรียนรู้และเทคนิคการจัดการเรียนรู้ระหว่างการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบซิปปา (CIPPA MODEL) การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL: Problem-Based Learning) และการจัดการเรียนรู้โดยใช้เทคนิค KWDL กล่าวคือ นักเรียนได้เรียนรู้อย่างเป็นระบบ เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง นักเรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้ มีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลความรู้ ความคิดเห็นและประสบการณ์ และได้เรียนรู้กระบวนการต่าง ๆอย่างหลากหลาย รวมทั้งการผลิตผลงานซึ่งมีการคิดวิเคราะห์และความคิดสร้างสรรค์ที่หลากหลาย สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นักเรียนได้เป็นผู้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของพรพิทักษ์ หมู่หัวนา (2561) ที่กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นสำคัญ มีการจัดประสบการณ์ที่ช่วยกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ มีการทบทวนความรู้เดิม สร้างความรู้ใหม่ มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งที่กำลังจะเรียน กับเพื่อนและครูผู้สอน รวมทั้งมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ทำให้นักเรียนเข้าใจสิ่งต่าง ๆ

ได้ดีขึ้น โดยการจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติจริง ฝึกคิดวิเคราะห์ และฝึกแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน จะทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจด้วยตนเองอย่างแท้จริง

3) ผลการเปรียบเทียบความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนก่อนและหลังการใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model พบว่า หลังเรียนตามรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model นักเรียนมีความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนเรียน ซึ่งยอมรับสมมติฐานการวิจัยข้อที่ 3 ที่กล่าวว่า ความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนหลังการเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model สูงกว่าก่อนเรียน ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เปิดโอกาสให้นักเรียนได้มีโอกาสคิดหาแนวทางที่จะนำความรู้ความเข้าใจไปใช้ในชีวิตประจำวัน เชื่อมโยงความรู้เดิมมาแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ต่อยอดเป็นความรู้ใหม่ เน้นส่งเสริมการอ่านเชิงวิเคราะห์ การคิดวิเคราะห์ นอกจากนี้สถานการณ์ปัญหาทางคณิตศาสตร์ที่ครูสร้างขึ้นมีความสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจ สามารถสร้างความรู้ด้วยตนเอง มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ และสร้างความสัมพันธ์โดยการนำคณิตศาสตร์ไปเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวันที่มีความสัมพันธ์กัน นอกจากนี้จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ากระบวนการ Starting และ Searching ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาการคิดวิเคราะห์ สอดคล้องกับคำกล่าวของวรรณวิสา จันทร์สุนทราพร (2557) ที่กล่าวว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ควรเน้นให้นักเรียนมีการเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมและความรู้ส่วนหนึ่งที่เคยเรียนรู้มาแล้ว นำไปพัฒนาความเข้าใจแนวคิดทางคณิตศาสตร์ใหม่ ๆได้ด้วยตนเอง โดยการใช้คำถาม นอกจากนี้ควรจัดการเรียนรู้โดยจัดเนื้อหาที่มีความสัมพันธ์กันให้อยู่ด้วยกัน เพื่อให้นักเรียนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกันและสามารถเชื่อมโยงความรู้ต่าง ๆ จะทำให้เข้าใจภาพรวมของคณิตศาสตร์ได้ดีขึ้น

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model ที่พัฒนาขึ้น เป็นกรอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่บูรณาการแนวคิด CIPPA MODEL, PBL และ KWDL เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) กระบวนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งกระบวนการจัดการเรียนรู้มี 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นเริ่มต้นเรียนรู้ (S : Starting) ขั้นที่ 2 ขั้นเชื่อมโยงค้นหาความรู้ใหม่ (S : Searching) ขั้นที่ 3 ขั้นร่วมกันลงมือปฏิบัติ (A : Activity) ขั้นที่ 4 ขั้นสรุปและประเมินผล (A : Assessment) และ ขั้นที่ 5 ขั้นการประยุกต์ (A : Applying) 4) การวัดและประเมินผล และ 5) ปัจจัยที่เอื้อต่อการจัดการเรียนรู้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา

สรุปผลการวิจัย

รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา ในภาพรวมได้ค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 84.60/82.75 ซึ่งมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนหลังการเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนหลังการเรียนโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษาสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ในการนำรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model นี้ไปใช้ ควรมุ่งเน้นให้นักเรียนฝึกพิจารณาและคิดวิเคราะห์ปัญหาทางคณิตศาสตร์อย่างเป็นลำดับขั้นตอน มีการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิม โดยมีครูคอยแนะนำ ชี้แนะแนวทางให้นักเรียนได้พิจารณาและคิดวิเคราะห์ให้หลากหลายมากที่สุด แล้วนำสิ่งที่วิเคราะห์มาจัดให้เป็นระบบ นำไปสู่การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ และเชื่อมโยงใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวันได้

1.2 จากผลการวิจัยพบว่า หลังเรียนตามรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model นักเรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์สูงกว่าก่อนเรียนเช่นเดียวกัน ดังนั้นโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องควรนำรูปแบบการเรียนรู้นี้ไปใช้ส่งเสริมและพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ ของนักเรียนระดับประถมศึกษา เพื่อให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่ดีและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model ที่พัฒนาขึ้น สามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการคิดวิเคราะห์และความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรมีการวิจัยเพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ในด้านทักษะและกระบวนการทางคณิตศาสตร์อื่น ๆ เช่น การสื่อสารและการสื่อความหมายทางคณิตศาสตร์ การแก้ปัญหา การให้เหตุผล และการคิดสร้างสรรค์

2.2 ในการวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาความพึงพอใจหรือทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนรู้ 2S3A Model เพื่อจะได้นำข้อมูลไปพัฒนาและปรับปรุงรูปแบบการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการและกระตุ้นความใฝ่รู้ของนักเรียนได้อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

ทิศนา แขมมณี. (2545). *ศาสตร์การสอน องค์ความรู้เพื่อการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิรันดร์ แสงกุหลาบ. (2547). *การเปรียบเทียบผลการเรียนรู้เรื่องโจทย์ปัญหาทศนิยมและร้อยละ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่จัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิค เค ดับเบิ้ลยู ดี แอล และตามแนว สสวท*. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

ปพนวัจน์ ลภัสภิญโญโชค. (2558). *การพัฒนารูปแบบการสอน เพื่อส่งเสริมมโนทัศน์และกระบวนการทางคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนระดับประถมศึกษา*. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

พรพิทักษ์ หมู่หัวนา. (2561). *การพัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปา กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่อง เงิน สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม).

มาเรียม นิลพันธุ์. (2555). *วิจัยทางการศึกษา*. นครปฐม: ศูนย์วิจัยและพัฒนาการทางการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.

โรงเรียนบ้านแห่ประชานุเคราะห์. (2567). รายงานผลการทดสอบระดับชาติ RT, NT และ O-NET ประจำปีการศึกษา 2567. สืบค้นจาก https://share.google/RSnvPbdUOv25si1JJ.

วรรณวิสา จันทร์สุนทราพร. (2557). *การพัฒนากิจกรรมการจัดการเรียนดรู้ด้วยกระบวนการสืบเสาะหาความรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหาและความสามารถในการเชื่อมโยงทางคณิตศาสตร์ เรื่อง ความคล้าย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. (การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ).

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี. (2560). *คู่มือการใช้หลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กระทรวงศึกษาธิการ.

อัมพร ม้าคนอง. (2557). *คณิตศาสตร์สำหรับครูมัธยม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

Joyce, B. R., Weil, M., & Calhoun, E. (2009). *Models of teaching*. (8th ed.). Boston, Massachusetts: Pearson.

Kruse, K. (2007). *Instruction to Instruction Design and ADDIE Model*. Retrieved from http://www.e-learningguru.com/artcles/art_1.htm.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 211-224.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Development of Academic Administration Models Affecting of School Effectiveness Under Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2

Kusuma Chotiwangso[1*] Apisit Somsrisuk[2] and Suphirun Jantarak[2]

[1] *Graduate Student, Master of Education, Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand*

[2] *Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: Kusuma.c.kc110@gmail.com*

ABSTRACT

This article aimed to: 1) identify the components of academic administration models of school effectiveness; 2) develop academic administration models of school effectiveness; and 3) evaluate the appropriateness of the proposed academic administration models of school effectiveness under the Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2. The research was conducted in two phases. Phase 1 involved model development with five experts selected through purposive sampling using an agree–disagree questionnaire, with an acceptance criterion of 80 percent or higher. Phase 2 examined the appropriateness of the developed model. The sample consisted of 348 school administrators and teachers selected through multi-stage random sampling. Data were collected using a five-point rating scale questionnaire with a content validity index (IOC) of 0.60–1.00, discrimination power of 0.52–0.93, and a reliability coefficient of 0.99. The statistics used in data analysis were frequency, percentage, and standard deviation. The results of the study found that: 1) the academic administration model of school effectiveness comprised four components: factors affecting academic administration, scope of academic administration, academic administration process, and school effectiveness; 2) the academic administration models of school effectiveness consisted of four main components, as follows: (1) Factors affecting academic administration consisted of four elements: administrators, teachers and personnel, general conditions and environment, and parents and community; (2) The scope of academic administration consisted of eight components: school curriculum development, educational measurement and evaluation, educational supervision, development of educational media, innovation and technology, research to develop educational quality, development of learning processes, and development of educational quality assurance systems; (3) The academic administration process consisted of four components: planning, implementation of the plan, monitoring and evaluation, and improvement; (4) School effectiveness consisted of four components: development of academic achievement, school transformation and development, development of positive student attitudes, and problem-solving in schools; and 3) The academic administration models of school effectiveness under Nakhon Phanom Primary Educational Service Area Office 2 were overall at a high level.

Keywords: Development Model, Academic Administration, School Effectiveness

Received: 23 December 2025;
Revised: 17 March 2026;
Accepted: 20 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

กุสุมา โชติวังโส[1*] อภิสิทธิ์ สมศรีสุข[2] และ ทรัพย์หิรัญ จันทรักษ์[2]

[1] *นักศึกษาปริญญาโท ครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ประเทศไทย*

[2] *คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: Kusuma.c.kc110@gmail.com*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน 2) พัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน และ 3) ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 การวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบ กลุ่มเป้าหมายเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามชนิดเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย ใช้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไป และระยะที่ 2 การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารโรงเรียนและครู จำนวน 348 คน โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60-1.00 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.52-0.93 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.99 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน มีจำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ กระบวนการบริหารวิชาการ และประสิทธิผลของโรงเรียน 2) รูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน มี 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านผู้บริหาร ด้านครูและบุคลากร ด้านสภาพทั่วไปและสภาพแวดล้อม และด้านผู้ปกครองและชุมชน (2) ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ จำนวน 8 องค์ประกอบ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน การวัดผลและประเมินผลการศึกษา การนิเทศการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ (3) กระบวนการบริหารวิชาการ จำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงานตามแผน การตรวจสอบและประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข (4) ประสิทธิผลของโรงเรียน มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน การพัฒนาเจตคติเชิงบวกของผู้เรียน และการแก้ปัญหาในโรงเรียน และ 3) รูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ, การบริหารงานวิชาการ, ประสิทธิผลของโรงเรียน

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) มีสถานะเป็นแผนระดับที่ 2 ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญในการแปลงยุทธศาสตร์ชาติไปสู่การปฏิบัติ และใช้เป็นกรอบสำหรับการจัดทำแผนระดับที่ 3 เพื่อให้การดำเนินงานของภาคีการพัฒนาที่เกี่ยวข้องสามารถสนับสนุนการบรรลุเป้าหมายตามยุทธศาสตร์ชาติตามกรอบระยะเวลาที่คาดหวังไว้ได้ รวมไปถึงสภาวะการเปลี่ยนแปลงด้านภูมิรัฐศาสตร์ระหว่างประเทศ การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องมุ่งเน้นการสร้างความเข้มแข็งจากภายใน เพื่อให้สามารถเติบโตได้อย่างมั่นคงท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่หลากหลายที่เกิดขึ้นรอบด้าน

อีกทั้งต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของประเทศในทุกมิติ ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม หรือสิ่งแวดล้อม อย่างยั่งยืนและสมดุล (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

การบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลถือเป็นความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทุกชนิดในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนเพื่อประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญของสถานศึกษาและตัวชี้วัดความสำเร็จตามหลักสูตร (วิลัยวรรณ ปู่ธิรัตน์, 2558) ฉะนั้นการบริหารงานวิชาการจึงเป็นงานสำคัญสำหรับผู้บริหารการศึกษาทุกระดับและเป็นหัวใจของภารกิจการบริหารสถานศึกษา การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจหลักของการบริหารสถานศึกษาในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้และการพัฒนาผู้เรียนให้ดีมีประสิทธิภาพ (ธีระภาพ เพชรมาลัยกุล, 2561) และด้วยเป้าหมายที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดนโยบายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีความเป็นเลิศด้านวิชาการ นำไปสู่การสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน โดยกำหนดตัวชี้วัดด้านผู้เรียน ได้แก่ ร้อยละของผู้เรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้รับการพัฒนาร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา มีพัฒนาการที่ดีรอบด้าน ร้อยละของผู้เรียนที่อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น และมีนิสัยรักการอ่าน ร้อยละของผู้เรียนที่มีทักษะการคิดวิเคราะห์ ร้อยละของผู้เรียนที่มีคะแนนผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) มากกว่าร้อยละ 50 ในแต่ละวิชาเพิ่มขึ้นจากปีการศึกษาที่ผ่านมา ดังนั้น การประเมินคุณภาพผู้เรียนจึงเป็นภารกิจทางวิชาการที่จะสะท้อนให้เห็นถึงผลที่ตอบสนองของตัวชี้วัดด้านผู้เรียนตามนโยบายการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนดังกล่าว เพื่อให้ทราบถึงความรู้ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นของผู้เรียน (สำนักทดสอบทางการศึกษา, 2565)

ดังนั้น จึงเห็นได้ว่า สถานศึกษาควรให้ความสำคัญในการบริหารงานในทุก ๆ ด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งในงานด้านวิชาการ โดยภาพรวมยังมีปัญหาหลายประการซึ่งจำเป็นจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นในด้านการดำเนินการ ซึ่งจากผลการประเมินความสามารถพื้นฐานระดับชาติ (O-NET) ปีการศึกษา 2565 ของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า โรงเรียนสังกัดสeนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีคะแนนเฉลี่ยลดลงจากปีการศึกษา 2564 ในรายวิชาภาษาอังกฤษและคณิตศาสตร์ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการเร่งดำเนินการช่วยเหลือและพัฒนาให้สถานศึกษาได้จัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนยกระดับ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2, 2566)

จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 เพื่อนำไปสู่การยกระดับการพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพและมาตรฐานเป็นไปตามเจตนารมณ์ของหลักสูตร ตลอดจนความต้องการของชุมชนและระดับชาติได้ในที่สุด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2
3. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1. ระยะที่ 1 การพัฒนารูปแบบ

1.1. กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เพื่อพิจารณาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

1.2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามชนิดเห็นด้วย หรือไม่เห็นด้วย ผู้วิจัยสร้างขึ้นเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน

1.3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ โดยใช้เครื่องมือที่สร้างขึ้นในการสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ฉบับ ซึ่งผู้วิจัยขอนัดหมายผู้ทรงคุณวุฒิล่วงหน้าประมาณ 1 สัปดาห์ เพื่อขอความอนุเคราะห์พิจารณาร่างองค์ประกอบการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน แล้วมารวบรวมข้อมูลอย่างเป็นระบบก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

1.4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมจากแบบสอบถามความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ มาวิเคราะห์ร้อยละ โดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 80 ขึ้นไปและวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อใช้ประกอบการสร้างกรอบแนวคิดการวิจัย

2. ระยะที่ 2 การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ

2.1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 1,961 คน จำแนกเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 181 คน และครู จำนวน 1,780 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ที่ปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษา 2567 จำนวน 348 คน จำแนกเป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 83 คน และครู จำนวน 265 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling)

2.2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย สภานภาพการดำรงตำแหน่ง วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงานของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน มีลักษณะเป็นมาตราส่วน ประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ซึ่งประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน โดยมีค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่าง 0.60-1.00 ค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.52-0.93 และมีค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.99

2.3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยทำหนังสือราชการขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อเสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีกลุ่มตัวอย่าง แล้วจัดส่งแบบสอบถาม ในรูปแบบออนไลน์ (Google Form) จำนวน

348 ฉบับ และรวบรวมแบบสอบถามมาตรวจสอบความสมบูรณ์เพื่อดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอนต่อไป โดยแบบสอบถามที่ส่งไปทั้งหมด 348 ฉบับ ได้คืน 348 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 100

2.4. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปในการหาค่าทางสถิติ ดังนี้

2.4.1 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และการหาค่าร้อยละ (Percentage)

2.4.2 วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 ใช้สถิติพื้นฐานวิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายค่าเฉลี่ย ดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด
ค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.50 หมายถึง รูปแบบมีความเหมาะสมอยู่ในระดับน้อยที่สุด

โดยผู้วิจัยกำหนดเกณฑ์การตรวจสอบความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบ คือ มีค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.51 ขึ้นไปถือว่าใช้ได้ (สิรดา สายมายา, 2565)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

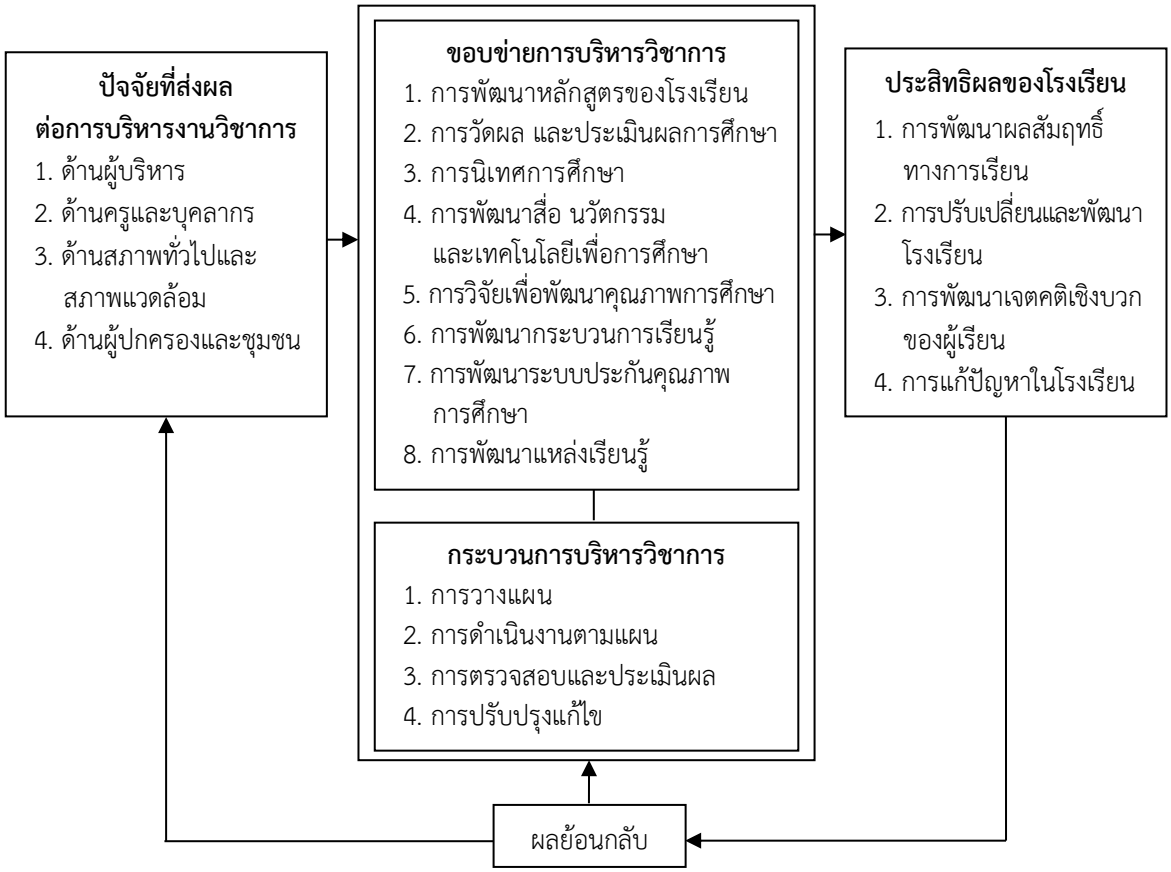
ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์จากวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการบริหาร งานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ สังเคราะห์จากแนวคิดของ วิลัยวรรณ ปู่ธิรัตน์ (2558); สุชาดา ถาวรชาติ (2559); วิภาภรณ์ สร้อยคำ (2560); วรพล เจริญชัย (2561); อาทิฏยา โชคดีวัฒนา (2561); แคทรียา บุตรศรีผา (2565); นิตยา ไชยสุระ (2565); สิรดา สายมายา (2565); จิรวัฒน์ อำมุกคะ (2566); และนฤมล มณีแดง (2566) ซึ่งมีจำนวน 4 องค์ประกอบ อันได้แก่ 1) ด้านผู้บริหาร 2) ด้านครูและบุคลากร 3) ด้านสภาพทั่วไปและสภาพแวดล้อม และ 4) ด้านผู้ปกครองและชุมชน

2. ขอบข่ายการบริหารวิชาการ สังเคราะห์จากแนวคิดของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2550); เจริญพร คำจารย์ (2558); วิลัยวรรณ ปู่ธิรัตน์ (2558); ชวัลลักษ์ รติวรภัทรกุล (2559); วิภาภรณ์ สร้อยคำ (2560); อภิเชษฐ์ บุญพะยอม (2560); สิรดา สายมายา (2567); Faber & Gilbert (1970); Sergiovanni et al. (1980) และ Owen R.G. (2001) ซึ่งมีจำนวน 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน 2) การวัดผล และประเมินผลการศึกษา 3) การนิเทศการศึกษา 4) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 5) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 6) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 7) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา และ 8) การพัฒนา แหล่งเรียนรู้

3. กระบวนการบริหารวิชาการ สังเคราะห์จากแนวคิดของ เจริญพร คำจารย์ (2558); ภรปภา ศรีธิสาร (2558); วิลัยวรรณ ปู่ธิรัตน์ (2558);ชวัลลักษ์ รติวรภัทรกุล (2559); สมัย ชารมาลย์ (2559); ธัญดา ยงยศยิ่ง (2560); วิภาภรณ์ สร้อยคำ (2560); จารุณี หงษาชุม (2561); ดวงนภา เตปา (2562) และสิรดา สายยามา (2565) ซึ่งมีจำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การดำเนินงานตามแผน 3) การตรวจสอบและประเมินผล และ 4) การปรับปรุงแก้ไข

4. ประสิทธิผลของโรงเรียน สังเคราะห์จากแนวคิดของ กิติยา บุญแซม (2561); ทิพมาศ ดนตรีพงษ์ (2561); นพรัตน์ ศรีสุวรรณ (2561); ปฐมพงษ์ ชวาลิต (2561); สิรดา สายมายา (2565); จรูญ พุทธจักร (2566); ภัทรนิธิ์ ภักดีพันดอน (2566); ยุทธศักดิ์ อินทฤกูร สวัสดิ์วงศ์ชัย (2566); Irfan et al. (2024) และ Saga, J. G. (2025) ซึ่งมีจำนวน 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) การปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน 3) การพัฒนาเจตคติเชิงบวกของผู้เรียน และ 4) การแก้ปัญหาในโรงเรียน

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดของการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

1.1 ผลการสังเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ โดยคัดสรรปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการที่มีความถี่ 5 หรือร้อยละ 50 ขึ้นไป พบว่า มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านผู้บริหาร 2) ด้านครูและบุคลากร 3) ด้านสภาพทั่วไปและสภาพแวดล้อม และ 4) ด้านผู้ปกครองและชุมชน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ

องค์ประกอบของปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ	วิลัยวรรณ ปูธิรัตน์ (2558)	สุชาดา ถาวรชาติ (2559)	วิภาภรณ์ สร้อยคำ (2560)	วรพล เจริญชัย (2561)	อาทิฏิยา โชคดีวัฒนา (2561)	แคทรียา บุตรศรีผา (2565)	นิตยา ไชยสุระ (2565)	สิรดา สายมายา (2565)	จิรวัฒน์ อำมุกคะ (2566)	นฤมล มณีแดง (2566)	ความถี่	ร้อยละ
1. ด้านผู้บริหาร	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	10	100
2. ด้านครูและบุคลากร	√	√	√	√	√	√	√	√	√	√	10	100
3. ด้านสภาพทั่วไปและสภาพแวดล้อม	√	√	√		√		√	√		√	7	70
4. ด้านผู้ปกครองและชุมชน	√	√	√			√	√	√		√	7	70

1.2 ผลการสังเคราะห์ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ โดยคัดสรรขอบข่ายการบริหารงานวิชาการที่มีความถี่ 5 หรือร้อยละ 50 ขึ้นไป พบว่า มี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน 2) การวัดผลและประเมินผลการศึกษา 3) การนิเทศการศึกษา 4) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 5) การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ

การศึกษา 6) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 7) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา และ 8) การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การสังเคราะห์องค์ประกอบขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

องค์ประกอบของขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ	สพฐ. (2550)	เจริญพร คำจารย์ (2558)	วิลัยวรรณ ปู่ธิรัตน์ (2558)	ชวัลลักษ์ รติวรภัทรกุล (2559)	วิภาภรณ์ สร้อยคำ (2560)	อภิเชษฐ์ บุญพะยอม (2560)	สิรดา สายมายา (2565)	Faber & Gilbert (1970)	Sergiovanni et al. (1980)	Owen R.G. (2001)	ความถี่	ร้อยละ
1. การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน	√	√	√	√	√	√	√	√	√		9	90
2. การวัดผลและประเมินผลการศึกษา	√	√	√	√	√	√	√		√	√	9	90
3. การนิเทศการศึกษา	√	√	√	√	√	√	√	√		√	9	90
4. การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	√	√	√	√	√		√	√	√		8	80
5. การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา	√	√	√	√	√	√	√				7	70
6. การพัฒนากระบวนการเรียนรู้	√	√			√	√	√			√	6	60
7. การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา	√	√		√		√	√	√			6	60
8. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้	√	√		√	√		√				5	50

1.3 ผลการสังเคราะห์กระบวนการบริหารงานวิชาการ โดยคัดสรรกระบวนการบริหารงานวิชาการที่มีความถี่ 5 หรือร้อยละ 50 ขึ้นไป พบว่า มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การดำเนินงานตามแผน 3) การตรวจสอบและประเมินผล และ 4) การปรับปรุงแก้ไข ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การสังเคราะห์องค์ประกอบกระบวนการบริหารงานวิชาการ

องค์ประกอบของกระบวนการบริหารงานวิชาการ	เจริญพร คำจารย์ (2558)	ภรปภา ศรีธิสาร (2558)	วิลัยวรรณ ปู่ธิรัตน์ (2558)	ชวัลลักษ์ รติวรภัทรกุล (2559)	สมัย ชารมาลย์ (2559)	ธัญดา ยงยศยิ่ง (2560)	วิภาภรณ์ สร้อยคำ (2560)	จารุณี หงษาชุม (2561)	ดวงนภา เตปา (2562)	สิรดา สายยามา (2565)	ความถี่	ร้อยละ
1. การวางแผน	√	√	√	√	√	√	√	√	√		9	90
2. การดำเนินงานตามแผน	√	√	√	√	√	√	√		√	√	9	90
3. การตรวจสอบ	√	√	√	√	√	√	√	√		√	9	90
4. การปรับปรุงแก้ไข	√	√	√	√	√		√	√	√		8	80

1.4 ผลการสังเคราะห์ประสิทธิผลของโรงเรียน โดยคัดสรรกระบวนการบริหารงานวิชาการที่มีความถี่ 5 หรือร้อยละ 50 ขึ้นไป พบว่า มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) การปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน 3) การพัฒนาเจตคติเชิงบวกของผู้เรียน และ 4) การแก้ปัญหาในโรงเรียน ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 การสังเคราะห์องค์ประกอบประสิทธิผลของโรงเรียน

องค์ประกอบของประสิทธิผลของโรงเรียน	กิติยา บุญแซม (2561)	ทิพมาศ ดนตรีพงษ์ (2561)	นพรัตน์ ศรสุพรรณ (2561)	ปฐมพงษ์ ชวาลิต (2561)	สิรดา สายมายา (2565)	จรูญ พุทธจักร (2566)	ภัทรนิธิ์ ภักดีพันดอน (2566)	ยุทธศักดิ์ อินทฤกูร สวัสดิ์วงศ์ชัย (2566)	Irfan et al. (2024)	Saga (2025)	ความถี่	ร้อยละ
1. การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	√	√	√	√	√	√	√	√	√		9	90
2. การปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน	√	√	√			√	√			√	6	60
3. การพัฒนาเจตคติเชิงบวกของผู้เรียน	√	√	√			√		√			5	50
4. การแก้ปัญหาในโรงเรียน	√	√	√		√	√					5	50

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นด้วยกับองค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผล ของโรงเรียน โดยแต่ละองค์ประกอบมีความถี่ 4 คิดเป็นร้อยละ 80 ขึ้นไป นั่นแสดงว่าองค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สามารถนำไปใช้ได้ ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ข้อ	องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2	ความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่					ความถี่	ร้อยละ
		1	2	3	4	5		
	1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ							
1.1	ด้านผู้บริหาร	√	√	√	√	√	5	100
1.2	ด้านครูและบุคลากร	√	√	√	√	√	5	100
1.3	ด้านสภาพทั่วไปและสภาพแวดล้อม	√	√	√	√	√	5	100
1.4	ด้านผู้ปกครองและชุมชน	√	√	√	√	√	5	100
	2. ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ							
2.1	การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน	√	√	√	√	√	5	100
2.2	การวัดผล และประเมินผลการศึกษา	√	√	√	√	√	5	100
2.3	การนิเทศการศึกษา	√	√	√	√	√	5	100
2.4	การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	√	√	√	√	√	5	100
2.5	การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน	√	√	√	√	√	5	100
2.6	การวัดผล และประเมินผลการศึกษา	√	√	√	√	√	5	100
2.7	การนิเทศการศึกษา	√	√	√	√	√	5	100
2.8	การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา	√	√	√	√	√	5	100
	3. กระบวนการบริหารวิชาการ							
3.1	การวางแผน	√	√	√	√	√	5	100
3.2	การดำเนินงานตามแผน	√	√	√	√	√	5	100
3.3	การตรวจสอบและประเมินผล	√	√	√	√	√	5	100
3.4	การปรับปรุงแก้ไข	√	√	√	√	√	5	100
	4. ประสิทธิผลของโรงเรียน							
4.1	การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	√	√	√	√	√	5	100
4.2	การปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน		√	√	√	√	4	80
4.3	การพัฒนาเจตคติเชิงบวกของผู้เรียน	√	√	√	√	√	5	100
4.4	การแก้ปัญหาในโรงเรียน		√	√	√	√	4	80

3. ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2

ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.08, S.D. = 0.12) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ ประสิทธิผลของโรงเรียน ($\bar{X}$ = 4.14, S.D. = 0.20) กระบวนการบริหารวิชาการ ($\bar{X}$ = 4.12, S.D. = 0.27) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ ($\bar{X}$ = 4.06, S.D. = 0.20) และขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ($\bar{X}$ = 4.05, S.D. = 0.18) ตามลำดับ ดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน โดยรวม

รูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน	ผลการวิเคราะห์		ระดับความเหมาะสม	อันดับ
	$\bar{x}$	S.D.		
1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ	4.06	0.20	มาก	3
2. ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ	4.05	0.18	มาก	4
3. กระบวนการบริหารวิชาการ	4.12	0.27	มาก	2
4. ประสิทธิผลของโรงเรียน	4.14	0.20	มาก	1
เฉลี่ย	**4.08**	**0.12**	**มาก**	**-**

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย สามารถนำมาอภิปรายผลได้ ดังนี้

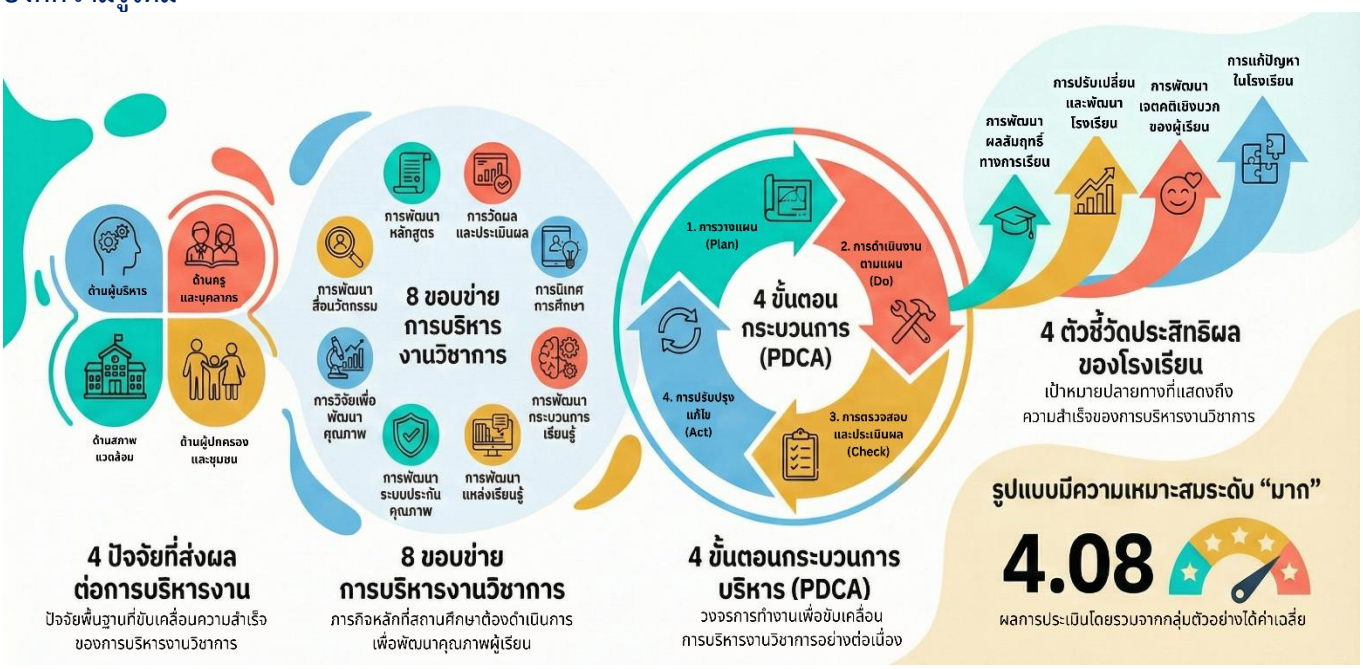
องค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน มีจำนวน 4 องค์ประกอบหลัก ประกอบด้วย 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ 2) ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ 3) กระบวนการบริหารวิชาการ และ 4) ประสิทธิผลของโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ในการศึกษาองค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ผู้วิจัยศึกษาหลักการและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ กระบวนการบริหารวิชาการ และประสิทธิผลของโรงเรียน จากตำรา เอกสารวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของนักวิชาการที่หลากหลาย ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อนำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ในการกำหนดองค์ประกอบ นิยามปฏิบัติการ พฤติกรรมบ่งชี้ และนำผลที่ได้จากการวิเคราะห์มากำหนดกรอบแนวคิดเบื้องต้นของการวิจัย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิรดา สายมายา (2565) ที่พบว่า การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียน มี 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ 2) ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ 3) กระบวนการบริหารงานวิชาการ และ 4) ประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการ

ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน พบว่า องค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน มี 4 องค์ประกอบหลัก ทั้งนี้อาจเพราะว่า ในการพัฒนาการบริหารงานวิชาการต้องอาศัยปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ ซึ่งถือเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้เกิดผลหรือส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานด้านการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน โดยอาศัยความเหมาะสมกับการดำเนินงานขององค์กร โดยขึ้นอยู่กับลักษณะหรือประเภทขององค์กรนั้น ๆ ด้วย เช่น โครงสร้างองค์กร วัฒนธรรมองค์กร บรรยากาศองค์กร การรับรู้ ทัศนคติและค่านิยมบุคลิกภาพ รวมถึงนโยบายการบริหารและการปฏิบัติ การวิเคราะห์เชิงกลยุทธ์ การกำหนดกลยุทธ์ และการปฏิบัติตามกลยุทธ์ต่าง ๆ ของผู้บริหาร การปฏิบัติงานของครูผู้สอนที่มีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงานด้านสภาพทางกายภาพที่แสดงถึงความพร้อมของโรงเรียนในการจัดการศึกษาให้ได้ผลดี และปฏิสัมพันธ์ระหว่างชุมชนใกล้เคียงกับโรงเรียนในการมีส่วนร่วมกับการจัดการศึกษาต่อผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ นฤมล มณีแดง (2566) ที่พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการ มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้บริหาร ด้านครูผู้สอน ด้านสภาพทั่วไปของสถานศึกษา และด้านผู้ปกครองและชุมชน ประกอบกับการมีขอบข่ายงานและภาระงานทางวิชาการที่อยู่ในความรับผิดชอบกิจการของสถานศึกษาที่เกี่ยวกับการจัดการกลุ่มสาระการเรียนรู้ หลักสูตรการจัดการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลที่เป็นกระบวนการบริหารในกิจกรรมต่าง ๆ ที่สถานศึกษาจัดขึ้นเพื่อให้เป็นไปตามหลักสูตรและเกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อผู้เรียน และมีการจัดแหล่งเรียนรู้อย่างหลากหลายเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อย่างเต็มที่และปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิภาภรณ์ สร้อยคำ (2560) ที่พบว่า ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ มี 8 ด้าน ได้แก่ การนิเทศ การศึกษา การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลการศึกษา การวิจัยและการพัฒนา การพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา และสื่อการเรียนการสอน ทั้งนี้ในขั้นตอนการขับเคลื่อนการบริหารงานวิชาการในโรงเรียน เพื่อพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการให้เกิดขึ้นต่อเนื่องและบรรลุตามเป้าประสงค์ที่คาดหวังของโรงเรียน ตั้งแต่กระบวนการที่บุคลากรในโรงเรียนเตรียมการล่วงหน้าเพื่อให้การดำเนินงานเกิดความสำเร็จ

อย่างมีประสิทธิผลในอนาคต โดยอาศัยการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนสามารถปรับปรุงแก้ไขได้อยู่เสมอ ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมัย ชารมาลย์ (2559) ที่พบว่า กระบวนการบริหารงานวิชาการ มี 4 ขั้นตอน ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงานตามแผน การตรวจสอบ และการปรับปรุง/นำไปใช้ ตลอดจนการมีประสิทธิผลของโรงเรียน หรือความสามารถในการบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายของโรงเรียนในการจัดการศึกษา โดยพิจารณาจากผลการปฏิบัติงานที่บรรลุเป้าหมายตามที่กำหนดไว้ ตั้งแต่การดำเนินงานของโรงเรียนในการพัฒนาผู้เรียนให้มีผลการเรียนที่สูงขึ้น เป็นคนเก่ง คนดี มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ มีความสามารถในการคิดเลข อ่านและเขียน มีทักษะในการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ทิพมาศ ดนตรีพงษ์ (2561) ที่พบว่า ประสิทธิผลของโรงเรียน มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การผลิตนักเรียน ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูง 2) การปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน 3) การพัฒนานักเรียนให้มีทัศนคติทางบวก และ 4) การแก้ปัญหาในโรงเรียน

รูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้อาจเพราะว่า การบริหารงานวิชาการนั้นเป็นภารกิจหลักที่ขับเคลื่อนกระบวนการส่งเสริม สนับสนุน การพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดีและบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพภายใต้คุณภาพและมาตรฐานที่กำหนดให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน และผู้บริหารโรงเรียนมีความรู้ความสามารถในการบริหารงานวิชาการ ครูและบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจในกระบวนการทำงานด้านวิชาการ โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมที่แสดงถึงความพร้อมของโรงเรียนในการจัดการศึกษา รวมถึงผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการติดตามการเรียนรู้ของนักเรียน ประกอบกับรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ได้ผ่านการดำเนินการตามขั้นตอนพร้อมศึกษาทฤษฎี หลักการ งานวิจัย สอบถามผู้เชี่ยวชาญ และตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบอย่างรอบคอบ โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิภาภรณ์ สร้อยคำ (2560) ที่พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สิรดา สายมายา (2556) ที่พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 โมเดลการขับเคลื่อนรูปแบบการบริหารงานวิชาการเชิงระบบที่มุ่งเน้นการสร้างประสิทธิผลของโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2

จากการวิจัย ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่แสดงถึงความสำคัญในการบริหารงานวิชาการที่มุ่งเน้นการสร้างประสิทธิผลของโรงเรียน นำมาซึ่งโมเดลการขับเคลื่อนรูปแบบการบริหารงานวิชาการเชิงระบบที่มุ่งเน้นการสร้างประสิทธิผลของโรงเรียนในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครพนม เขต 2 โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. โครงสร้างและองค์ประกอบหลักของรูปแบบ มี 4 องค์ประกอบหลัก และเมื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน พบว่า องค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน มี 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ 2) ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ 3) กระบวน การบริหารวิชาการ และ 4) ประสิทธิผลของโรงเรียน ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่มีความเชื่อมโยงเชิงระบบ (Inputs-Process-Outputs) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1 ปัจจัยนำเข้า (Input): ความสำเร็จของการบริหารงานวิชาการต้องอาศัย ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้บริหาร ด้านครูและบุคลากร ด้านสภาพทั่วไปและสภาพแวดล้อม และด้านผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นสิ่งที่สนับสนุนให้เกิดผลหรือส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานด้านการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน

2.2 ขอบเขตงาน (Tasks): ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน การวัดผลและประเมินผลการศึกษา การนิเทศการศึกษา การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ ซึ่งขอบข่ายงานเหล่านี้เกี่ยวข้องกับภาระงานทางวิชาการที่สถานศึกษาต้องรับผิดชอบ

2.3 การขับเคลื่อน (Process): การดำเนินงานทั้งหมดจะถูกขับเคลื่อนด้วย กระบวนการบริหารวิชาการ ซึ่งมี 4 องค์ประกอบที่สอดคล้องกับวงจรบริหาร PDCA ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงานตามแผน การตรวจสอบและประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข

2.4 ผลลัพธ์ (Outcome): เมื่อดำเนินการตามกระบวนการอย่างมีประสิทธิภาพ จะนำไปสู่ประสิทธิผลของโรงเรียน ซึ่งสะท้อนความสามารถในการบรรลุเป้าหมายทางการศึกษา เช่น การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน การปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน การพัฒนาเจตคติเชิงบวกของผู้เรียน และการแก้ปัญหาในโรงเรียน

กล่าวโดยสรุปได้ว่า รูปแบบนี้เน้นย้ำว่าการบรรลุประสิทธิผลของโรงเรียน (P4) จำเป็นต้องมีปัจจัยสนับสนุน (P1) ที่แข็งแกร่ง และการจัดการขอบข่ายงาน (P2) ที่ชัดเจน ผ่านกระบวนการบริหารที่เป็นระบบและต่อเนื่อง (P3) เพื่อให้การพัฒนาการเรียนการสอนบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัย ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ดังนี้

1. องค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน มีจำนวน 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ 2) ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ 3) กระบวนการบริหารวิชาการ และ 4) ประสิทธิผลของโรงเรียน

2. ผลการพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน พบว่า องค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน มี 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ 2) ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ 3) กระบวน การบริหารวิชาการ และ 4) ประสิทธิผลของโรงเรียน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

2.1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านผู้บริหาร 2) ด้านครูและบุคลากร 3) ด้านสภาพทั่วไปและสภาพแวดล้อม และ 4) ด้านผู้ปกครองและชุมชน

2.2. ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ มี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียน 2) การวัดผลและประเมินผลการศึกษา 3) การนิเทศการศึกษา 4) การพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา 5) การวิจัย

เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 6) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 7) การพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา และ 8) การพัฒนา แหล่งเรียนรู้

2.3. กระบวนการบริหารวิชาการ มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การดำเนินงานตามแผน 3) การตรวจสอบและประเมินผล และ 4) การปรับปรุงแก้ไข

2.4. ประสิทธิผลของโรงเรียน มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) การปรับเปลี่ยนและพัฒนาโรงเรียน 3) การพัฒนาเจตคติเชิงบวกของผู้เรียน และ 4) การแก้ปัญหาในโรงเรียน

3. รูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน มีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ 1) ประสิทธิผลของโรงเรียน 2) กระบวนการบริหารวิชาการ 3) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการ และ 4) ขอบข่ายการบริหารงานวิชาการ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากการศึกษา พบว่า องค์ประกอบรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 มี 4 องค์ประกอบหลัก ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนและครูควรให้ความสำคัญในการพัฒนาองค์ประกอบต่าง ๆ ดังกล่าว เพื่อให้การบริหารงานวิชาการเกิดประสิทธิผลกับโรงเรียนมากขึ้น

1.2 จากผลการวิจัย พบว่า รูปแบบมีความเหมาะสมโดยรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนั้น ผู้บริหารโรงเรียนและครูควรดำเนินงานตามรูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวางแผน การดำเนินงานตามแผน การตรวจสอบและประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้เกิดประสิทธิผลของโรงเรียนตามที่วางไว้

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยการประเมินผลการใช้รูปแบบการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2 และจัดทำเป็นคู่มือ เพื่อพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการและยกระดับการพัฒนาการศึกษาให้เกิดประสิทธิผลของโรงเรียนอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง

เอกสารอ้างอิง

กิติยา บุญแซม. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาชลบุรี เขต 2*. (การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).

แคทรียา บุตรศรีผา. (2565). *ปัจจัยทางการบริหารทส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษานครพนม.* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).

จรูญ พุทธจักร. (2566). *ปัจจัยการบริหารงานวิชาการที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนจังหวัดสุพรรณบุรี.* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม).

จารุณี หงษาชุม. (2561). *สภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้เพื่อรองรับการประเมินผลนักเรียนร่วมกับนานาชาติ (PISA) ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 23.* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).

จิรวัฒน์ อำมุกคะ. (2566). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 3*. (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).

เจริญพร คำจารย์. (2558). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสานักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).

ชวัลลักษ์ รติวรภัทรกุล. (2559). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).

ดวงนภา เตปา. (2562). *การพัฒนาคู่มือการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนบ้านท้าวบุญเรือง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่.* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่).

ทิพมาศ ดนตรีพงษ์. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9.* (การศึกษาหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).

ธัญดา ยงยศยิ่ง. (2560*). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษายะลา เขต 3.* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา).

ธีระภาพ เพชรมาลัยกุล. (2561). รูปแบบการบริหารงานวิชาการและการจัดการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างคุณลักษณะและทักษะในศตวรรษที่ 21 ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน: การวิเคราะห์เชิงปริมาณผสานเชิงคุณภาพ. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ, 11*(1), 126-127.

นพรัตน์ ศรีสุวรรณ. (2561). *ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนในประเทศไทย.* (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี).

นฤมล มณีแดง. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย, 7*(1), 172-187.

นิตยา ไชยสุระ. (2565). *ปัจจัยการบริหารที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานศึกษาธิการจังหวัดสกลนคร.* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น.* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปฐมพงศ์ ชวาลิต. (2561). *ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาภาคใต้ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาขั้นพื้นฐาน.เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9*. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).

ภรปภา ศรีธิสาร. (2558). *การบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐานที่ส่งผลต่อผลสำเร็จในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1.* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).

ภัทรนิธิ์ ภักดีพันดอน. (2566). *รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี).

ยุทธศักดิ์ อินทฤกูร สวัสดิ์วงศ์ชัย. (2566). *การพัฒนารูปแบบการทางานเป็นทีมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).

วรพล เจริญชัย. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระแก้ว เขต 2*. (การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).

วิภาภรณ์ สร้อยคำ. (2560). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาในจังหวัดสกลนคร.* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).

วิลัยวรรณ ปู่ธิรัตน์. (2558). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลในโรงเรียนขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุดรธานี เขต 4.* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).

สมัย ชารมาลย์. (2559). *รูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนเอกชนประเภทสามัญศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.* (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2. (2566). *รายงายผลการดำเนินงานประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566.* นครพนม: กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครพนม เขต 2.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). *แนวทางการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษาให้คณะกรรมการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาตามกฎกระทรวง กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและจัดการศึกษา พ.ศ. 2550.* กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2567). สืบค้นจาก https://www.nesdc.go.th/the-national-economic-and-social-development-plan/the-thirteenth-plan-2023-2027/.

สำนักทดสอบทางการศึกษา. (2565). *รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ปีการศึกษา 2564.* กรุงเทพฯ: อักษรไทย (น.ส.พ.ฟ้าเมืองไทย).

สิรดา สายมายา. (2567). *การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผลสำหรับ โรงเรียนในโครงการ “การพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดาร ตามพระราชดำริสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี.* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร).

สุชาดา ถาวรชาติ. (2559). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2.* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์).

อภิเชษฐ์ บุญพะยอม. (2560). *แนวทางการบริหารงานวิชาการโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์ เขต 2.* (ครุศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์).

อาฑิฏยา โชคดีวัฒนา. (2561). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการบริหารงานวิชาการของโรงเรียนประถมศึกษาจังหวัดตราด สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาตราด.* (การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยบูรพา).

Faber, C.F., & Gilbert, F.S. (1970). *Elementary school administration*. New York: Holt Rhinehart and Winston.

Irfan, S., Ibrahim, M. B. B., & Riaz, M. (2024). Exploring the Nexus Between Leadership and School Effectiveness: A Comprehensive Review of Past Literature. *COMPETITIVE: Journal of Education, 3*(3), 159-176.

Owens, R.G. (2001). *Organization Behavior in Education: Instructional Leadership and School Reform*. (7th ed.). Boston: Allyn & Bacon.

Saga, J. G. (2025). A Structural Model on School Management Effectiveness. *International Journal of Research and Innovation in Social Science, 9*(3), 3303-3313.

Sergiovanni, T. J., Burlingame, M., Coombs, F. D., & Thurston, P. W. (1980). *Education Governance and Administration*. Englewood Cliffs, N.J.: Prentice - Hall.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 225-242.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

An Empirical Study on Cross-Cultural Teaching Management in Guangxi Universities Against the Backdrop of China-ASEAN Cooperation

Qin Hailun[1*] Supalucsana Lomlai[2] and Wei Yanyan[3]

[1] *Ph.D. in Educational Administration, Payap University, Chiang Mai, Thailand*
[2] *Interdisciplinary Studies College, Payap University, Chiang Mai, Thailand*
[3] *No. 4 Junior High School, Dahua County, Guangxi, China*
[*] *Corresponding author. E-mail: qinhailun@126.com*

ABSTRACT

Against the backdrop of deepening China–ASEAN educational cooperation, cross-cultural teaching management has become an important issue in the internationalization of higher education in border regions. Drawing on Cultural Integration and Synergy Theory, this study adopts a mixed-methods approach to explore the key influencing factors and operational mechanisms of cross-cultural teaching management in Guangxi universities. Data were collected from 238 teachers across three types of universities in Guangxi using stratified cluster sampling. The results indicate that the effectiveness of cross-cultural teaching management is influenced by six core dimensions, among which local context adaptation shows the strongest effect. The synergy mechanism plays a significant mediating role between the core variables and management effectiveness, while inclusive leadership positively moderates the relationship between local context adaptation and the synergy mechanism. In addition, significant perceptual differences exist among teacher groups with different backgrounds. Based on these findings, this study proposes optimization strategies such as localized teaching resource development and differentiated teacher training. The study provides empirical evidence for improving cross-cultural teaching management in Guangxi universities and offers insights for the internationalization of higher education in multi-ethnic border regions under the China–ASEAN cooperation framework.

Keywords: China-ASEAN Cooperation, Guangxi Universities, Cross-Cultural Teaching Management, Local Context Adaptation; Synergy Mechanism

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

Introduction

With the in-depth advancement of the “Belt and Road” Initiative and the accelerated construction of the China–ASEAN Education Community, Guangxi, leveraging its dual advantages of bordering ASEAN and its diverse multi-ethnic demographics, has become a key hub for China's educational opening-up and cooperation with ASEAN (Guo & Laokulrach, 2024). In recent years, the number of students from ASEAN countries studying at universities in Guangxi has steadily increased, making cross-cultural teaching an important component of the internationalization of regional higher education.

Received: 11 January 2026;
Revised: 17 March 2026;
Accepted: 21 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

Cross-cultural teaching management has become an important issue in the internationalization of higher education. With the growing mobility of international students and faculty, universities are required to create inclusive learning environments that accommodate diverse cultural backgrounds and learning styles (Deardorff, 2011). Effective cross-cultural teaching management helps integrate multicultural perspectives into teaching processes and cultivate students' intercultural competence, which is widely recognized as a key outcome of higher education internationalization (Deardorff, 2006). Studies show that developing intercultural competence can significantly enhance students' global awareness, communication skills, and collaborative learning abilities in multicultural academic environments (Ji, 2020).

Moreover, cross-cultural teaching management plays a crucial role in improving teaching quality and promoting international educational cooperation. Universities are encouraged to integrate intercultural competence into curriculum design, faculty development, and institutional governance to respond to the challenges of educational globalization (Pinto, 2018). Teachers' intercultural competence and cross-cultural teaching abilities are also critical factors influencing the effectiveness of international classrooms and international students' learning experiences (Zelenková & Hanesová, 2019). Therefore, strengthening cross-cultural teaching management mechanisms has become an important approach to improving the quality of international education and fostering sustainable academic cooperation (Deardorff & Jones, 2022).

However, cross-cultural teaching management in Guangxi universities still faces several challenges, including limited adaptability of teaching resources to ASEAN cultures, insufficient collaboration mechanisms between Chinese and foreign teachers, weak cross-cultural teaching abilities among young teachers, and inadequate integration of local cultures with international teaching standards (Zhan, Cheng, Wijaya, & Zhang, 2024). In addition, differences in cultural values, pedagogical traditions, and communication styles may further create barriers in multicultural classrooms when effective management and coordination mechanisms are lacking (Gopal, 2011).

Despite the growing importance of cross-cultural teaching in border regions, existing research has paid relatively limited attention to the specific context of Guangxi and similar China–ASEAN frontier areas, resulting in a lack of context-sensitive empirical evidence. Given Guangxi's distinctive role as a key interface for China–ASEAN educational cooperation, its cross-cultural teaching practices offer valuable insights that differ from those observed in inland or coastal regions. Therefore, focusing on Guangxi is not only contextually appropriate but also essential for addressing current research gaps, enriching the empirical foundation of cross-cultural teaching management, and providing more targeted theoretical and practical implications for higher education internationalization (Guo & Laokulrach, 2024; Zhan, Cheng, Wijaya, & Zhang, 2024).

Research Objectives

1. To identify the key factors influencing the effectiveness of cross-cultural teaching management in Guangxi universities and to examine the mediating role of the synergy mechanism and the moderating role of inclusive leadership.

2. To compare perceptual differences in core variables among teachers with different backgrounds, including teaching experience, institutional type, and course type.

3. To identify the major challenges in cross-cultural teaching management and to propose data-driven optimization strategies based on empirical findings.

Research Methodology

1. Participants and Sampling

This study employed a stratified cluster sampling approach. First, the target population was defined as teachers engaged in cross-cultural teaching in Guangxi universities. To ensure representativeness, universities were stratified into three categories based on institutional characteristics: comprehensive universities, ethnic universities, and foreign language universities.

Within each stratum, one university with active participation in China–ASEAN educational cooperation was purposively selected as a representative cluster. Subsequently, within each selected university, teachers who had been involved in cross-cultural teaching activities within the past three years were identified with the assistance of academic affairs offices.

A convenience-based random invitation strategy was then applied, in which eligible teachers were invited to participate through institutional communication channels. Participation was voluntary, and all respondents met the predefined inclusion criteria.

This multi-stage sampling procedure ensured diversity across institutional types while maintaining practical feasibility in data collection.

2. Research Tools

Based on the theory of cultural integration and synergy and combined with the characteristics of Guangxi–ASEAN intercultural teaching, a comprehensive questionnaire was designed with reference to established scales (Gunawardena et al., 2023; Korkmaz et al., 2022) and optimized through expert review and a pilot survey (n = 30):

Demographic scale: provides background variables for group difference analysis (Objective 2);

Five-point Likert core variable scale: covers key dimensions of intercultural teaching management, synergy mechanisms, inclusive leadership, and management effectiveness, with good reliability and validity (Cronbach's $\alpha \geq 0.80$, CR ≥ 0.87, AVE ≥ 0.63), used to identify key influencing factors and test the proposed mechanisms (Objective 1);

Open-ended questionnaire: 165 valid responses were collected (response rate = 69.3%) and coded using NVivo 12 to provide qualitative evidence for diagnosing challenges and proposing optimization strategies (Objective 3).

3. Data Collection

Data were collected through an online questionnaire survey. With the assistance of the academic affairs offices of the sampled universities, the questionnaire was distributed via the Tencent

Questionnaire platform between November and December 2025. A total of 238 questionnaires were distributed to teachers involved in cross-cultural teaching, and all were returned as valid responses, resulting in an effective response rate of 100%. The collected data provided the empirical basis for subsequent quantitative and qualitative analyses.

4. Data Management and Quality Control

After the questionnaires were collected, the raw data underwent strict logical consistency checks, including the screening of extreme values and the verification of duplicate responses, in order to eliminate invalid data. All valid research data were stored in encrypted form to ensure data security and reliability, thereby providing a solid foundation for subsequent empirical analysis.

5. Data Analysis

A mixed-methods approach (Johnson & Onwuegbuzie, 2004) was employed, with analytical procedures aligned with each research objective:

• For Objective 1: SmartPLS 3 was used to construct a PLS-SEM model (with 5,000 bootstrap samples) to test the effects of core dimensions on management effectiveness, as well as the mediating role of the synergy mechanism and the moderating role of inclusive leadership.

• For Objective 2: SPSS 27.0 was used to conduct independent-samples t-tests and one-way ANOVA (with post-hoc LS.D. tests) to analyze perceptual differences in core variables among teachers with diverse backgrounds.

• For Objective 3: Nvivo 12 was used to conduct inductive coding of open-ended questionnaire responses. Based on the coding results, key challenges were identified, and localized optimization strategies were proposed in combination with the quantitative findings.

In addition, the explanatory power and effect sizes of the structural model were evaluated using the R^2 and f^2 indices.

Conceptual Framework

This study takes Cultural Integration and Synergy Theory (Adler, 1991) as its core and integrates the Glocalization Education Model (Robertson, 1995), Super-Diversity Theory (Vertovec, 2007), Inclusive Leadership Theory (Shore et al., 2011), Digital Intercultural Competence Theory (Dooly & Darvin, 2022), and the Kirkpatrick Evaluation Model (Kirkpatrick, 1959) to construct a model explaining the influence mechanism of cross-cultural teaching management in universities in Guangxi. The roles of variables in the model are defined as follows: the independent variables (X) consist of six core dimensions, namely Curriculum Cultural Integration (X_1), Teachers' Intercultural Competence (X_2), Classroom Cultural Conflict Mediation (X_3), Teaching Support Services (X_4), Digital Intercultural Competence (X_5), and Local Context Adaptation (X_6). The mediating variable (M) refers to the synergy mechanism among these dimensions, the moderating variable (Mo) is inclusive leadership, and the dependent variable (Y) is the effectiveness of cross-cultural teaching management.

Each theory provides specific support for the research design. Cultural Integration and Synergy Theory guides the overall design of dimensions and variable relationships through its logical framework of "cultural differences ⟶ factor synergy ⟶ effectiveness improvement." Super-Diversity Theory supports

the construction of the Classroom Cultural Conflict Mediation dimension, while the Glocalization Education Model provides the theoretical basis for the Local Context Adaptation dimension. Inclusive Leadership Theory clarifies the conceptual connotation and measurement boundaries of inclusive leadership. Digital Intercultural Competence Theory defines the three-dimensional framework of digital intercultural competence. Meanwhile, the Kirkpatrick Evaluation Model specifies the evaluation criteria for the effectiveness of cross-cultural teaching management. Together, these six theories complement one another and form a comprehensive theoretical system.

Based on theoretical deduction, the following research hypotheses are proposed. H1–H6: Drawing on the core logic of Cultural Integration and Synergy Theory and the regional integration requirements of the Glocalization Education Model, the six core dimensions are expected to exert significant positive effects on the effectiveness of cross-cultural teaching management from the perspectives of content, subject, context, service, conflict mediation, and technological empowerment. H7–H12: According to Cultural Integration and Synergy Theory, the effectiveness of elements within a cross-cultural system arises from synergistic interaction. Therefore, the synergy mechanism plays a significant mediating role in the relationships between each of the six core dimensions and the effectiveness of cross-cultural teaching management. H13: Based on Inclusive Leadership Theory, inclusive leadership can foster an inclusive organizational climate and is expected to exert a significant positive moderating effect on the relationship between Local Context Adaptation and the synergy mechanism.

The model constructed in this study thus forms a logical system characterized by “direct effects of core elements + mediating transmission of the synergy mechanism + boundary moderation of inclusive leadership.” The six independent variables not only exert direct positive effects on the dependent variable but also produce indirect effects through the synergy mechanism, while inclusive leadership strengthens the positive relationship between Local Context Adaptation and the synergy mechanism. Guided by Cultural Integration and Synergy Theory, the model reflects the regional characteristics of cross-cultural teaching management in Guangxi within the China–ASEAN context and provides a clear and systematic theoretical framework for subsequent empirical testing.

Research Results

Based on survey data collected from three universities in Guangxi (238 questionnaires were distributed and returned, yielding a valid response rate of 100%), this study employed SPSS 27.0 for group difference analysis and SmartPLS 3 to construct a partial least squares structural equation model (PLS-SEM) to test the relationships among the variables. The empirical results are presented as follows.

1. Research Objective 1: Identification of Key Influencing Factors and Testing of Mediating and Moderating Effects

This study focuses on intercultural teaching management in three universities in Guangxi. The primary objective is to identify the key factors influencing the effectiveness of intercultural teaching management (Y), while also examining the mediating role of the synergy mechanism (M) and the moderating role of inclusive leadership (Mo). The relevant test results are presented in Table 1 and Table 2.

1.1 Identification of Key Influencing Factors

The partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM) method was employed to examine the direct effects of six core dimensions (X_1–X_6) on the effectiveness of intercultural teaching management (Y). The results indicate that all six dimensions exert significant positive effects on management effectiveness ($p < 0.001$), with standardized path coefficients (β) ranging from 0.12 to 0.23.

Among these variables, local context adaptation (X_6) demonstrates the strongest influence ($\beta = 0.23$, $t = 5.75$), indicating that universities' ability to adapt to differences between local cultures and ASEAN cultures is a crucial factor in enhancing the effectiveness of intercultural teaching management. Curriculum cultural integration (X_1) ($\beta = 0.19$), classroom cultural conflict mediation (X_3) ($\beta = 0.18$), and teachers' intercultural competence (X_2) ($\beta = 0.17$) also show relatively strong positive effects, suggesting that curriculum-level cultural integration, classroom conflict mediation, and teachers' intercultural competence play important roles in intercultural teaching management.

By comparison, teaching support services (X_4) ($\beta = 0.14$) and digital intercultural competence (X_5) ($\beta = 0.12$) exhibit relatively weaker influences, although they still reach statistical significance.

The hypothesis testing results indicate that H1–H6 are supported, suggesting that all six core dimensions significantly contribute to improving the effectiveness of intercultural teaching management.

Table 1 Direct Effects and Identification of Key Influencing Factors (N = 238)

Dimension (Influencing Factor)	Path	β	t	p	Impact Classification
Curriculum Cultural Integration (X_1)	$X_1 \rightarrow Y$	0.19	4.75	<0.001	Important factor
Teachers' Intercultural Competence (X_2)	$X_2 \rightarrow Y$	0.17	4.25	<0.001	Important factor
Classroom Cultural Conflict Mediation (X_3)	$X_3 \rightarrow Y$	0.18	4.50	<0.001	Important factor
Teaching Support Services (X_4)	$X_4 \rightarrow Y$	0.14	3.50	<0.001	Basic factor
Digital Intercultural Competence (X_5)	$X_5 \rightarrow Y$	0.12	3.00	<0.001	Basic factor
Local Context Adaptation (X_6)	$X_6 \rightarrow Y$	0.23	5.75	<0.001	Core factor

1.2 Testing the Mediating Effect of the Synergy Mechanism

The mediating effect of the synergy mechanism (M) was examined using the bootstrap method with 5,000 resamples. The results show that among the six core dimensions, curriculum cultural integration (X_1), teachers' intercultural competence (X_2), classroom cultural conflict mediation (X_3), teaching support services (X_4), and digital intercultural competence (X_5) do not exhibit significant indirect effects on intercultural teaching management effectiveness through the synergy mechanism ($p > 0.05$), as their 95% confidence intervals include zero.

However, the mediating path from local context adaptation (X_6) through the synergy mechanism to intercultural teaching management effectiveness is statistically significant ($\beta = 0.264$, $p < 0.001$, 95% CI [0.135, 0.397]). This finding indicates that in intercultural teaching contexts, universities'

capacity to adapt to local cultural environments can enhance intercultural teaching management effectiveness by promoting collaborative synergy among multiple stakeholders.

The hypothesis testing results indicate that H7–H11 are not supported, whereas H12 is supported.

1.3 Testing the Moderating Effect of Inclusive Leadership

The moderating effect analysis shows that inclusive leadership (Mo) plays a significant positive moderating role in the relationship between local context adaptation (X6) and the synergy mechanism (M) (β = 0.15, t = 5.00, p < 0.001). This result suggests that in intercultural teaching contexts within universities, when administrators demonstrate higher levels of inclusive leadership, the positive influence of local context adaptation on the synergy mechanism becomes stronger. In other words, inclusive leadership helps translate local contextual understanding into more effective collaborative synergy among teaching elements.

The hypothesis testing results indicate that H13 is supported.

Table 2 Core Testing Results of Mediating and Moderating Effects

Hypothesis	Testing Path	β	p	95% CI	Result
H7	$X_1 \rightarrow M \rightarrow Y$	-0.001	0.986	[-0.062, 0.056]	Not supported
H8	$X_2 \rightarrow M \rightarrow Y$	0.006	0.850	[-0.058, 0.073]	Not supported
H9	$X_3 \rightarrow M \rightarrow Y$	0.026	0.463	[-0.045, 0.098]	Not supported
H10	$X_4 \rightarrow M \rightarrow Y$	-0.003	0.937	[-0.074, 0.068]	Not supported
H11	$X_5 \rightarrow M \rightarrow Y$	0.006	0.879	[-0.067, 0.080]	Not supported
H12	$X_6 \rightarrow M \rightarrow Y$	0.264	<0.001	[0.135, 0.397]	Supported
H13	X6×Mo$\rightarrow$M	0.15	<0.001	[0.09, 0.21]	Supported

2. Research Objective 2: Perceptual Difference Analysis Among Teachers with Different Characteristics

To examine perceptual differences in the core variables among teachers with different background characteristics, this study conducted independent-samples t-tests for binary group comparisons and one-way ANOVA for multi-group comparisons. LS.D. post-hoc tests were further applied to identify specific group differences (Hair et al., 2017). Statistical significance was set at $p < 0.05$ and $p < 0.01$.

As shown in Table 3 (N = 238), significant perceptual differences were observed across several teacher characteristics, including teaching experience, teacher type, type of university, and course type. These findings indicate that teachers' background characteristics are associated with variations in intercultural competence, cultural collaboration, and teaching management–related variables.

Table 3 Perceived Differences in Core Variables Among Teachers with Different Background Characteristics (N = 238)

Teacher Background	Group	n	Core Variable (M ± S.D.)	Statistic	p	Core Conclusion
Teaching Experience	<5 years	63	Teachers' Intercultural Competence (X_2) = 3.42 ± 0.89	F = 3.62	<0.05	Teachers with 21+ years show significantly higher intercultural competence than those with less than 5 years
	6–10 years	65	X_2 = 3.68 ± 0.85			
	11–20 years	66	X_2 = 3.71 ± 0.82			
	≥21 years	44	X_2 = 3.95 ± 0.76			
Teacher Type	Chinese Teachers	226	Cultural Collaboration (sub-dimension) = 4.28 ± 0.55	t = 2.35	<0.05	Foreign teachers show significantly higher cultural collaboration and intercultural adaptation
	Foreign Teachers (ASEAN)	12	4.63 ± 0.42			
Type of University	University A	85	Foreign Teacher Allocation Ratio = 8.2% ± 2.1%	F = 3.89	<0.05	University A has the highest foreign teacher allocation, while University B shows the best local context adaptation
	University B	78	Local Context Adaptation (X6) = 4.61 ± 0.43	F = 4.86	<0.01	
	University C	75	Management Effectiveness (Y) = 4.12 ± 0.49	F = 4.15	<0.01	
Course Type	Intercultural Communication	100	Digital Intercultural Competence (X5) = 3.79 ± 0.81	F = 3.98	<0.01	Intercultural communication courses outperform professional courses on X5, X4, and Y
	Professional Courses	167	Teaching Support Services (X4) = 3.15 ± 1.02	F = 3.56	<0.05	
	ASEAN Culture Introduction	78	Management Effectiveness (Y) = 4.32 ± 0.47	–	–	
	General Education	18	Local Context Adaptation (X6) = 4.05 ± 0.56	F = 4.38	<0.01	

Note: Only statistically significant group differences are reported. Groups with non-significant results ($p > 0.05$) are omitted to avoid redundancy. Mean (M) and standard deviation (S.D.) are reported only for the focal comparison groups. Because teachers may teach more than one type of course, the sample sizes of course categories may exceed the total number of respondents.

In addition to examining the significance of the path relationships, the explanatory power of the structural model was also evaluated.

The explanatory power of the model is presented in Table 4. The results indicate that the six dimensions explain 54% of the variance in intercultural teaching management effectiveness (R^2 = 0.54). According to the evaluation criteria for PLS-SEM, the explanatory power of a structural model is commonly assessed using the coefficient of determination (R^2), where values of 0.75, 0.50, and 0.25 indicate substantial, moderate, and weak explanatory power, respectively (Hair et al., 2017). Therefore, the R^2 value obtained in this study indicates a moderate level of explanatory power, suggesting that the model demonstrates satisfactory explanatory capability.

Table 4 Structural Model Explanatory Power and Effect Size

Dependent Variable	R^2	Adjusted R^2	f^2 (Effect Size)
Cross-Cultural Teaching Management Effectiveness	0.54	0.54	0.15

Note: R^2 indicates the variance explained by the structural model.

3. Research Objective 3: Core Challenge Diagnosis and Optimization Suggestions (Quantitative-Qualitative Integrated Analysis)

3.1 Diagnosis of Core Challenges: Based on Quantitative Data and Qualitative Coding Results

The reliability of the qualitative coding was evaluated using the criterion proposed by Landis & Koch (1977), whereby a Kappa value of ≥ 0.75 indicates good coding consistency. In this study, the Kappa value for the coding of open-ended questionnaire responses reached 0.86, indicating a high level of coding reliability.

In addition, a frequency ratio of ≥ 15% was defined as the threshold for identifying core difficulties or major suggestions, in order to ensure the representativeness of the qualitative findings.

By integrating quantitative results (dimensions with relatively low mean values) and qualitative coding of open-ended questionnaire responses (165 valid responses), the core challenges in cross-cultural teaching management and teachers' optimization suggestions were systematically summarized (see Table 5). Three major challenges were identified:

(1) Insufficient adaptation of teaching resources. The mean value for teaching support services was 3.24, indicating a relatively low level. In addition, 47.3% of teachers reported a shortage of localized teaching cases and ASEAN minority-language textbooks.

(2) Weak digital intercultural competence. The mean value of digital intercultural competence was 3.53, while the VR/AR application subdimension scored 3.21. Furthermore, 19.4% of teachers reported difficulties in applying digital teaching technologies.

(3) Uneven implementation of the synergy mechanism. Although the mean value of the synergy mechanism is relatively high (M = 4.35), this does not necessarily indicate effective implementation in practice. A proportion of teachers (23.0%) still reported issues such as information fragmentation between departments and the absence of university–enterprise collaboration. These findings suggest that the synergy mechanism is not uniformly implemented across institutions, and that underlying structural and coordination challenges continue to limit its practical effectiveness.

Table 5 Coding Statistics of Core Difficulties and Optimization Suggestions from Open Questionnaires

(N=165)

Category	Specific Dimensions	Mention Times	Proportion	Quantitative Data Support
Core Difficulties	Teaching resource shortage (localization/multilingual/digital)	78	47.3%	Teaching support services: 3.24 (dedicated personnel support: 2.98)
	Teaching adaptation dilemmas caused by cultural differences	65	39.4%	Classroom conflict mediation: 3.72 (moderate)
	Barriers in language communication and stratified teaching	42	25.5%	Conflict prevention sub-dimension of teachers' intercultural competence: 3.24
	Lack of synergy mechanism (department/Chinese-foreign teachers/university-enterprise)	38	23.0%	Synergy mechanism: 4.35, with insufficient inter-departmental synergy feedback
	Insufficient application ability of digital teaching technologies	32	19.4%	VR/AR application sub-dimension of digital intercultural competence: 3.21
	Unclear policy support and service processes	25	15.2%	-
	Lack of cross-cultural teaching models for engineering majors	23	13.9%	-
Optimization Suggestions	Construct localized cross-cultural teaching resource database	85	51.5%	-
	Improve the digital teaching technology support system	52	31.5%	-
	Establish stratified teaching and cultural adaptation mechanism	48	29.1%	-
	Build a multi-subject synergy support mechanism	45	27.3%	-
	Clarify policy support processes and service system	36	21.8%	-
	Develop cross-cultural teaching models for engineering majors	31	18.8%	-
	Strengthen the integration of Guangxi characteristic culture into teaching	28	17.0%	-

These findings provide a direct empirical basis for the subsequent development of targeted optimization strategies, ensuring that the proposed recommendations are closely aligned with the actual challenges identified in the data.

3.2 Regionally Adaptive Optimization Suggestions

(1) Develop a localized digital resource database. Co-develop the Guangxi–ASEAN Cross-Cultural Teaching Resource Database in collaboration with regional universities, incorporating border trade cases and bilingual materials related to Zhuang culture. The database should aim to achieve a coverage rate of ≥ 60% for engineering-related cases by 2027 and be made freely accessible to universities in the region.

(2) Implement stratified digital competence training. Provide specialized VR/AR application training (≥ 20 instructional hours per year) for teachers with less than five years of teaching experience. In addition, establish a digital teaching mentoring mechanism pairing Chinese and international teachers.

(3) Strengthen the multi-stakeholder synergy mechanism. Establish a joint working group involving the International Affairs Office, the Academic Affairs Office, and industry partners, and incorporate the development and transformation of local context–adapted resources into the synergy assessment system with a weight of ≥ 20%.

(4) Formulate differentiated support strategies. Establish ASEAN enterprise internship bases for foreign-language universities, introduce a “Guangxi Characteristic Culture” module in general education courses, and provide cross-cultural teaching model templates for engineering faculty.

Discussions

This study examines cross-cultural teaching management in universities in Guangxi within the context of China–ASEAN educational cooperation. Using a mixed-methods approach that combines structural equation modeling with coding of open-ended questionnaire responses, the study investigates the key mechanisms influencing the effectiveness of cross-cultural teaching management. The findings indicate that local context adaptation, synergy mechanisms, and inclusive leadership play significant roles in improving cross-cultural teaching management effectiveness. However, it is important to note that the effectiveness of the synergy mechanism is not uniformly realized in practice. Despite its relatively high overall evaluation, evidence from the results suggests that its implementation remains uneven, with persistent challenges in cross-departmental coordination and university–enterprise collaboration. In addition, significant perceptual differences were observed among different groups of teachers across several dimensions. These findings provide new empirical evidence for understanding cross-cultural teaching management in universities located in ethnically diverse border regions.

1. Local Context Adaptation as the Core Driver of Cross-Cultural Teaching Management

The results show that local context adaptation exerts the strongest influence on the effectiveness of cross-cultural teaching management. This suggests that, in the context of the growing internationalization of higher education, effective cross-cultural teaching management depends not only on internationalization policies and global educational concepts but also on careful consideration of the socio-cultural environments in which universities operate.

As an important gateway for China–ASEAN cooperation, Guangxi is characterized by both ethnic diversity and strong regional collaboration. In this context, cross-cultural teaching management involves not only interactions among different national cultures but also the integration of ethnic cultural resources and regional cooperation needs. Simply transplanting internationalized teaching models

without adapting them to local cultural contexts and regional demands may limit the effectiveness of cross-cultural teaching management.

This finding aligns with Robertson's (1995) theory of glocalization, which emphasizes the interaction between global and local forces. In the process of higher education internationalization, universities must balance global educational standards with local cultural environments. Recent studies also suggest that effective internationalization increasingly relies on regional strategies that integrate local cultural resources with regional development needs (Guillén-Yparrea & Ramírez-Montoya, 2023; Goh et al., 2024). In the context of Guangxi universities, incorporating ASEAN cultural elements, ethnic cultural resources, and regional cooperation cases into curricula and teaching practices represents an important pathway for enhancing cross-cultural teaching management.

2. "Conditional Synergy": A Contextual Extension of Cultural Integration and Synergy Theory

The findings further indicate that the synergy mechanism plays a significant mediating role between the six core dimensions and the effectiveness of cross-cultural teaching management. Among these relationships, the mediating effect of synergy is particularly pronounced in the pathway involving local context adaptation.

This finding provides a contextual extension of Adler's (1991) Cultural Integration and Synergy Theory, which posits that synergy in multicultural environments enables the integration of diverse cultural strengths and enhances organizational performance. However, the present study suggests that within university cross-cultural teaching contexts, synergy does not occur automatically but instead exhibits strong contextual dependence. Only when teaching management practices effectively adapt to local cultural contexts and regional cooperation environments can synergy among different teaching elements be fully realized.

Recent studies on internationalized higher education also indicate that cross-cultural collaboration depends not only on individual intercultural competence but also on institutional coordination and resource integration (De Hei et al., 2020). Within cross-cultural teaching management systems, coordination among curriculum design, teacher collaboration, teaching resources, and classroom management forms the foundation for achieving synergistic outcomes. Therefore, the concept of "conditional synergy" proposed in this study contributes to a deeper understanding of the conditions under which cultural synergy operates.

3. The Moderating Role of Inclusive Leadership in Cross-Cultural Teaching Management

The results further indicate that inclusive leadership positively moderates the relationship between local context adaptation and the synergy mechanism, highlighting the importance of leadership styles in cross-cultural teaching management systems.

Inclusive leadership emphasizes respect for diversity, encouragement of participation, and open communication (Shore et al., 2011). In cross-cultural teaching environments, teachers often differ in cultural backgrounds and disciplinary traditions. Without inclusive leadership, cultural differences may lead to communication barriers; in contrast, inclusive leadership fosters an open organizational climate that facilitates collaboration and knowledge sharing among teachers from diverse backgrounds.

The findings suggest that even when universities establish policies to promote local context adaptation, the effectiveness of these policies may remain limited without supportive leadership. In institutions where inclusive leadership is stronger, local context adaptation is more likely to translate into effective synergy mechanisms, thereby improving overall cross-cultural teaching management effectiveness. Related research also indicates that inclusive institutional environments can promote intercultural collaboration and pedagogical innovation among faculty members (Kalogerogianni, 2025). Consequently, universities should cultivate leadership practices that support multicultural cooperation when promoting cross-cultural teaching management.

4. Explaining Teacher Group Differences from a Super-Diversity Perspective

The t-test and one-way ANOVA results reveal significant perceptual differences among teachers with different teaching experience, teacher types, institutional types, and course types. These findings can be interpreted through the lens of super-diversity theory proposed by Vertovec (2007).

Super-diversity suggests that diversity in contemporary societies extends beyond nationality or ethnicity to include factors such as educational background, professional experience, and institutional context. In higher education institutions, these dimensions jointly shape complex patterns of organizational diversity.

The study finds that teachers with more teaching experience demonstrate higher levels of intercultural competence, suggesting that such competence often develops through long-term teaching practice and international engagement. Previous research also indicates that participation in internationalized teaching activities contributes significantly to the development of teachers' intercultural competence (Guo & Laokulrach, 2024). Moreover, foreign teachers report higher levels of cultural collaboration than local teachers, reflecting differences in communication styles and collaborative practices.

Differences across course types also emerge. Teachers of intercultural communication courses report higher levels of digital intercultural competence and greater utilization of teaching support services than teachers of professional courses. This suggests that cross-cultural teaching practices remain unevenly developed across disciplines. Existing studies indicate that different disciplines have distinct needs in intercultural competence development and therefore require discipline-specific teaching strategies (Hussain, Nshom, & Lin, 2025).

5. Challenges in Cross-Cultural Teaching Management in Regional Universities

By integrating quantitative and qualitative findings, this study identifies three major challenges facing cross-cultural teaching management in Guangxi universities.

First, the localization of teaching resources remains insufficient. Some teachers reported a lack of teaching materials and case studies related to ASEAN cooperation, indicating that internationalization policies have not yet been fully translated into practical teaching resources.

Second, teachers' digital intercultural competence still requires improvement. With the growing importance of online collaboration and virtual exchange, digital technologies have become key tools for cross-cultural teaching. However, some teachers still encounter difficulties in effectively applying these technologies. Research has shown that digital competence is increasingly intertwined with intercultural competence in digital learning environments (De Soriano, Montoro, & Colón, 2024).

Third, the development of cross-cultural teaching remains uneven across disciplines. Current cross-cultural teaching practices are concentrated mainly in language and cultural courses, whereas engineering and technical disciplines still lack systematic models for integrating intercultural competence into professional education. Therefore, universities need to promote the integration of cross-cultural teaching across different academic disciplines.

6. Research Contributions

This study makes several theoretical contributions to the field of cross-cultural teaching management.

First, it extends Cultural Integration and Synergy Theory (Adler, 1991) by introducing the concept of conditional synergy, emphasizing that synergy mechanisms in university cross-cultural teaching management are strongly context-dependent.

Second, the study incorporates glocalization theory (Robertson, 1995) into research on cross-cultural teaching management and confirms the critical role of local context adaptation in the internationalization of regional universities.

Third, by applying super-diversity theory (Vertovec, 2007) to analyze differences among teacher groups, the study highlights the influence of teaching experience, disciplinary background, and course type on cross-cultural teaching management, thereby extending the application of this theory in higher education research.

In addition, the findings provide several practical implications for universities. Institutions should place greater emphasis on local context adaptation by incorporating regional culture and China–ASEAN cooperation cases into curricula and teaching resources. Universities should also strengthen teachers' intercultural and digital competencies to support online collaboration and virtual exchange. Furthermore, institutional mechanisms that promote synergy—such as cross-departmental collaboration platforms and resource-sharing systems—should be developed to improve coordination among curriculum design, teacher collaboration, and teaching support. Finally, university leaders should adopt inclusive leadership practices and encourage the development of cross-cultural teaching models tailored to different academic disciplines.

Originality and Body of Knowledge

This study offers three original contributions to intercultural teaching management in the China–ASEAN context (see Figure 1 for an illustration):

1. Theoretical Integration: By synthesizing Adler's (1991) concept of cultural synergy with Robertson's (1995) theory of glocalization, this study identifies local context adaptation as a core driver in multi-ethnic border regions, thereby bridging the traditional divide between universalism and particularism.

2. Practical Innovation: The study identifies a critical gap in engineering education and proposes a discipline-sensitive approach that integrates localized adaptation, differentiated support, and institutional collaboration, offering actionable pathways for technical fields where cultural integration remains underdeveloped.

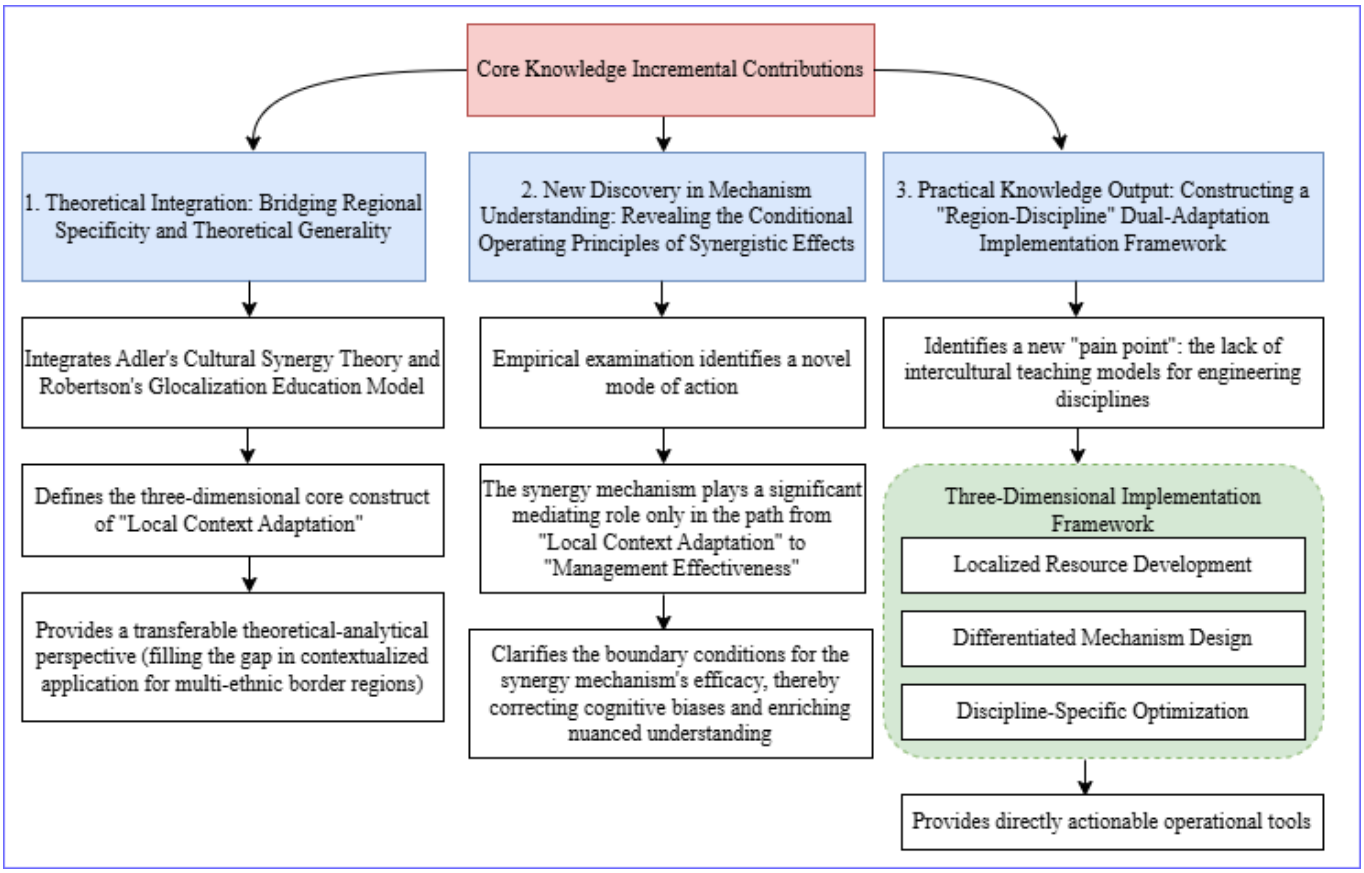

Figure 1 Schematic Diagram of Core Knowledge Contributions

Conclusions

Drawing on cultural integration and synergy theory, this mixed-methods study analyzes data from 238 teachers across three universities in Guangxi. The findings indicate that local context adaptation serves as the primary driver of intercultural teaching management effectiveness, while the synergy mechanism plays a selective mediating role and inclusive leadership exerts a positive moderating effect.

The analysis further identifies significant perceptual differences among teacher groups and reveals several structural challenges, including insufficient localization of teaching resources and limited institutional support for digital competence development.

By situating the findings within the China–ASEAN educational cooperation context, this study extends the application of cultural integration and synergy theory to cross-border higher education environments and provides practical recommendations for improving intercultural teaching management in Guangxi universities.

Future research may expand the sample scope, adopt longitudinal research designs, and incorporate multi-stakeholder perspectives in order to further explore the dynamic mechanisms underlying regional educational cooperation.

Recommendations

1. Policy Formulation Recommendations

Based on the qualitative feedback collected from participants, several key areas for improvement in cross-cultural teaching management were identified.

First, there is a need to strengthen institutional support systems, particularly in terms of teaching resources, administrative coordination, and policy guidance, to better facilitate cross-cultural teaching practices.

Second, enhancing teachers' intercultural competence remains a priority. Targeted professional development programs, including intercultural communication training and context-specific pedagogical workshops, should be systematically implemented.

Third, participants highlighted the importance of improving classroom-level management strategies, especially in addressing cultural misunderstandings, language barriers, and diverse learning expectations.

Fourth, the integration of digital tools and platforms should be further promoted to support cross-cultural interaction and resource accessibility in teaching and learning processes.

Finally, a more inclusive and flexible management approach is recommended, encouraging collaboration among stakeholders and fostering a supportive environment for both teachers and international students.

These recommendations reflect common concerns shared by participants and provide practical directions for optimizing cross-cultural teaching management in the context of China–ASEAN educational cooperation.

2. Future Research Recommendations

2.1 Expand the Research Object Scope and Enrich Research Contexts

Future studies should expand the research sample to include different types of higher education institutions in Guangxi, including higher vocational colleges, ASEAN-funded educational institutions operating in China, and China–ASEAN cooperative education programs. The sample size should also be broadened to include teachers from diverse disciplinary backgrounds and levels of teaching experience. Comparative analyses across different institutional types and cooperative education programs may further enhance the generalizability of the research findings.

2.2 Adopt Diversified Research Designs and Deepen the Exploration of Dynamic Mechanisms

Building upon the existing cross-sectional data, future research may incorporate longitudinal research designs combined with qualitative methods such as in-depth interviews, classroom observations, and case studies. Such approaches would allow scholars to track the dynamic evolution of core variables, including synergy mechanisms and local context adaptation.

In addition, representative universities may be selected for multi-dimensional case studies in order to reveal the internal operational logic and evolutionary patterns of intercultural teaching management in greater depth.

2.3 Expand Multi-dimensional Research Perspectives and Refine Professional Classification

Future research should move beyond a single teacher-centered perspective by incorporating multiple stakeholders, including ASEAN international students, teaching administrators, and university–

industry partners. A collaborative research framework that integrates these perspectives would enable a more comprehensive understanding of intercultural teaching management.

Given the current lack of mature intercultural teaching models in engineering disciplines, future studies may focus on engineering-oriented universities and core engineering programs. Through pilot testing and iterative optimization, discipline-specific intercultural teaching models adapted to engineering education contexts could be developed, thereby providing targeted guidance for different academic fields.

References

Adler, N. J. (1991). *International dimensions of organizational behavior*. (2nd ed.). Boston, Massachusetts: PWS-Kent.

De Hei, M., Tabacaru, C., Sjoer, E., Rippe, R., & Walenkamp, J. (2020). Developing intercultural competence through collaborative learning in international higher education. *Journal of studies in international education, 24*(2), 190-211.

De Soriano, A. J. Z. G., Montoro, M. A., & Colón, A. M. O. (2024). Digital teaching competence and educational inclusion in higher education. A systematic review. *Electronic Journal of e-Learning, 22*(1), 31-45.

Deardorff, D. K. (2006). Identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization. *Journal of studies in international education, 10*(3), 241-266.

_____. (2011). Assessing intercultural competence. *New directions for institutional research, 149*, 65.–79.

Deardorff, D. K., & Jones, E. (2022). Intercultural competence as a core focus in international higher education. In D. K. Deardorff, H. de Wit, B. Leask, & F. Charles (Eds.), *The handbook of international higher education* (pp. 223–241). Oxfordshire: Routledge.

Dooly, M., & Darvin, R. (2022). Intercultural communicative competence in the digital age: Critical digital literacy and inquiry-based pedagogy. *Language and Intercultural Communication, 22*(3), 354-366.

Goh, M., Akiba, H., Yonezawa, Y., Hirai, T., & Horie, M. (2024). Developing intercultural competence through internationalizing higher education: case studies of three Japanese universities. *Journal of Contemporary East Asia Studies, 13*(1), 62-90.

Gopal, A. (2011). Internationalization of higher education: Preparing faculty to teach cross-culturally. *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education, 23*(3), 373-381.

Guillén-Yparrea, N., & Ramírez-Montoya, M. S. (2023). Intercultural competencies in higher education: A systematic review from 2016 to 2021. *Cogent Education, 10*(1), 2167360.

Guo, L., & Laokulrach, M. (2024). The influences of teachers' intercultural competence on teaching performance and international student engagement: The mediating role of teachers' transformational leadership. *International Journal of Education and Practice, 12*(4), 1201-1223.

Gurjar, N., & Bai, H. (2023). Assessing culturally inclusive instructional design in online learning. *Educational technology research and development, 71*(3), 1253-1274.

Hair, J. F., Hult, G. T. M., Ringle, C. M., & Sarstedt, M. (2017). *A primer on partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM)*. (2nd ed.). Thousand Oaks, California: Sage.

Hussain, S., Nshom, E., & Lin, J. (2025). Intercultural communication competence from 2000 to 2024: A systematic review. *Review of Communication, 25*(4), 229-249.

Ji, Y. (2020). Embedding and facilitating intercultural competence development in internationalization of the curriculum of higher education. *Journal of Curriculum and Teaching, 9*(3), 13-19.

Johnson, R. B., & Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational researcher, 33*(7), 14-26.

Kalogerogianni, F. (2025). Teaching in multicultural classrooms through an intercultural perspective on citizenship. *Frontiers in Education, 10*, 1581833.

Kirkpatrick, D. L. (1959). Techniques for evaluation training programs. *Journal of the american society of training directors, 13*, 21-26.

Korkmaz, A. V., van Engen, M., Schalk, R., Bauwens, R., & Knappert, L. (2022). *INCLEAD: Development of an inclusive leadership measurement tool*. Tilburg University Research Portal.

Landis, J. R., & Koch, G. G. (1977). The measurement of observer agreement for categorical data. *Biometrics, 33*(1), 159–174.

Pinto, S. (2018). Intercultural competence in higher education: Academics' perspectives. *On the Horizon, 26*(2), 137–147.

Robertson, R. (1995). Glocalization: Time-space and homogeneity-heterogeneity. In M. Featherstone, S. Lash, & R. Robertson (Eds.), *Global modernities* (pp. 25–44). Thousand Oaks, California: Sage.

Shore, L. M., Randel, A. E., Chung, B. G., Dean, M. A., Ehrhart, M. G., & Singh, G. (2011). Inclusion and diversity in work groups: A review and model for future research. *Journal of Management, 37*(4), 1262–1289.

Thompson, S. K. (2012). Sampling. New York: Wiley.

Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its implications. *Ethnic and Racial Studies, 30*(6), 1024–1054.

Zelenková, A., & Hanesová, D. (2019). Intercultural competence of university teachers: A challenge of internationalization. *Journal of Language and Cultural Education, 7*(1), 1–17.

Zhan, H., Cheng, K. M., Wijaya, L., & Zhang, S. (2024). Investigating the mediating role of self-efficacy between digital leadership capability, intercultural competence, and employability among working undergraduates. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning, 14*(4), 796-820.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

The Effect of 5E Inquiry-Based Learning with Board Games on Learning Achievement in the Topic of Laws and Daily Life among Grade 8 Students

Onpapha Khosuk[1*] and Pasuda Pakapol[2]

[1] *Master of Education (Innovative Curriculum and Learning Management), Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand*

[2] *Curriculum and Instruction Department, Faculty of Education, Ramkhamhaeng University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: onnaruk16@gmail.com*

ABSTRAC

The objectives of this research were: 1) to compare Grade 8 students' learning achievement on the topic of Laws and Daily Life before and after instruction using the 5E inquiry-based learning approach integrated with board games; and 2) to examine Grade 8 students' satisfaction with the 5E inquiry-based learning approach using board games. The sample consisted of 13 Grade 8 students from Prangmaka School in the first semester of the 2025 academic year, selected through cluster random sampling. The research instruments included (1) lesson plans, (2) a board game on "Laws and Daily Life," (3) a learning achievement test, and (4) a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using the mean and standard deviation. The research results showed that: 1) The post-test scores were significantly higher than the pre-test scores at the .05 level; and 2) The Grade 8 students were highly satisfied with the 5E inquiry-based learning approach using board games, with overall satisfaction at the highest level.

Keywords: 5E Inquiry-Based Learning, Board Games, Learning Achievement

Received: 17 February 2026;
Revised: 18 March 2026;
Accepted: 21 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

ผลของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับบอร์ดเกม ที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

อรประภา ขอสุข[1*] และ ภาสุดา ภาคาผล[2]

[1] *นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชานวัตกรรมหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย*

[2] *ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: onnaruk16@gmail.com*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิต ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 โรงเรียนบ้านปรางค์มะค่า จำนวน 13 คน ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้ (2) บอร์ดเกม เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิต (3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ผลการวิจัย พบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกมหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจของต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น, บอร์ดเกม, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ระบบการศึกษายุคปัจจุบันมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีองค์ความรู้ ทักษะการคิด และสมรรถนะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิตในสังคม ซึ่งเป็นเป้าหมายสำคัญของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562 โดยเฉพาะการสร้างความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการทำงานร่วมกับผู้อื่น สอดคล้องกับทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ในรายวิชาสังคมศึกษา สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม นักเรียนควรได้รับการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับสิทธิ หน้าที่ และกฎหมายพื้นฐานต่าง ๆ อย่างถูกต้อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) อย่างไรก็ตาม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านปรางค์มะค่า ในช่วง 2–3 ปีที่ผ่านมา ยังต่ำกว่าเกณฑ์ ร้อยละ 70 ส่วนสำคัญเกิดจากวิธีสอนที่ยังเน้นการบรรยาย ทำให้ผู้เรียนขาดแรงจูงใจและไม่สามารถเชื่อมโยงเนื้อหาเข้ากับสถานการณ์จริงได้ เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการตั้งคำถาม วิเคราะห์ และสรุปผล จึงเป็นแนวทางที่เหมาะสม อีกทั้งบอร์ดเกมยังเป็นสื่อการเรียนรู้ที่ช่วยจำลองสถานการณ์ต่าง ๆ กระตุ้นความสนใจ และสร้างปฏิสัมพันธ์ในการเรียนรู้ได้อย่างดี เมื่อนำทั้งสองแนวทางมาผสานกัน สามารถช่วยเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและส่งเสริมเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ได้ (นลินนิภา ชัยกาศ, 2565)

จากปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในช่วง 2–3 ปีที่ผ่านมาอยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์ การที่จะสอนให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น จำเป็นต้องใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองอย่างมีความหมาย ซึ่งรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสม คือ การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5Es of Inquiry-Based Learning) เป็นแนวทางการสอน

ที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียนเป็นหลัก โดยส่งเสริมให้นักเรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองอย่างมีขั้นตอน ผ่านการตั้งคำถาม การค้นคว้าข้อมูล และการลงมือปฏิบัติจริงอย่างเป็นระบบ แนวคิดนี้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะการคิดขั้นสูง และความสามารถในการเชื่อมโยงประสบการณ์เดิมกับความรู้ใหม่ เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ไปปรับใช้ในบริบทต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิผล การจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบ่งเป็น 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 สร้างความสนใจ ขั้นที่ 2 สำรวจและค้นหา ขั้นที่ 3 อธิบายและลงข้อสรุป ขั้นที่ 4 ขยายความรู้ ขั้นที่ 5 ประเมินผล โดยทุกขั้นตอนมีวัตถุประสงค์เพื่อฝึกฝนทักษะในการเรียนรู้ ทั้งในมิติของเนื้อหา ทฤษฎี และการปฏิบัติจริง แนวทางนี้สอดคล้องกับแนวคิดของทิศนา แขมมณี (2563) การนำบอร์ดเกม เข้ามาใช้ในการสอนจึงเป็นเครื่องมือการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผล เพราะมีความสามารถในการจำลองสถานการณ์ต่างๆ ได้อย่างใกล้เคียงความเป็นจริง ซึ่งช่วยส่งเสริมบรรยากาศในการเรียนรู้เป็นไปอย่างสนุกสนานและกระตุ้นการมีส่วนร่วมของนักเรียน (วรัตต์ อินทสระ, 2562) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนโดยใช้บอร์ดเกมจึงช่วยให้ผู้เรียนได้รับทั้งความรู้และความสนุกสนานไปพร้อมกัน ผู้เรียนเกิดความผ่อนคลายจากการเล่นเกม อีกทั้งยังรู้สึกตื่นเต้นและท้าทายจากการแข่งขัน พร้อมทั้งได้เรียนรู้เนื้อหาผ่านภารกิจที่สอดแทรกอยู่ภายในบอร์ดเกม (ทิพรัตน์ สิทธิวงศ์, 2564)

จากเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจในการศึกษาผลของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิต ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 เนื่องจากการใช้บอร์ดเกมเข้ามาร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้จะช่วยให้นักเรียนเกิดความสนใจในเนื้อหาบทเรียน มีความกระตือรือร้นในการเรียนมากขึ้น ส่งเสริมให้นักเรียนหาคำตอบในสิ่งที่ต้องการศึกษา และต่อยอดความคิดผ่านการเล่นบอร์ดเกมได้ โดยมีครูเป็นผู้ให้คำปรึกษาและคอยให้กำลังใจในการเรียนรู้ เน้นให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นผ่านการทำงานร่วมกันตามกระบวน ซึ่งจะช่วยยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนให้สูงขึ้น สามารถนำความรู้ไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิต ของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม
2. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองเบื้องต้น (Pre-Experimental Designs) ดำเนินการตามแผนแบบการวิจัยกลุ่มเดียวที่มีการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียน (The One-Group Pretest-Posttest Design) (บุญชม ศรีสะอาด, 2560) ซึ่งมีการดำเนินวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 67 คน ของกลุ่มโรงเรียนศูนย์พัฒนาคุณภาพการศึกษาลำน้ำเจา จำนวน 4 ห้องเรียน จาก 4 โรงเรียน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบ้านปรางค์มะค่า ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 13 คน ซึ่งได้มาโดยใช้วิธีการสุ่มแบบแบ่งกลุ่ม (Cluster Random Sampling) โดยใช้โรงเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อนำมาใช้ในการวิจัยมี 4 ชนิด ดังนี้

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิต โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 5 แผน จำนวน 10 ชั่วโมง ผู้วิจัยได้ศึกษาหลักสูตรแกนกลางฯ 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560) สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เพื่อกำหนดเนื้อหาที่จะใช้ในการสร้างแผนการจัดการเรียนรู้ โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 5 แผน แผนละ 2 ชั่วโมง รวมจำนวน 10 ชั่วโมง ดังนี้

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 เรื่อง กฎหมายแพ่งเกี่ยวกับความสามารถของผู้เยาว์	จำนวน 2 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 เรื่อง กฎหมายเกี่ยวกับบัตรประจำตัวประชาชน	จำนวน 2 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เรื่อง กฎหมายแพ่งเกี่ยวกับครอบครัว	จำนวน 2 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่อง กฎหมายแรงงาน	จำนวน 2 ชั่วโมง
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 5 เรื่อง กฎหมายปกครอง	จำนวน 2 ชั่วโมง

กิจกรรมการเรียนรู้ดำเนินการผ่านกระบวนการ 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) สร้างความสนใจ 2) สำรวจและค้นหา 3) อธิบายและลงข้อสรุป 4) ขยายความรู้ และ 5) ประเมินผล จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสม ซึ่งผลประเมินมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.83-4.93 และส่วนเบี่ยงเบนมาตราฐานอยู่ระหว่าง 0.12-0.20

2.2 บอร์ดเกม ผู้วิจัยดำเนินการสร้างบอร์ดเกมและพัฒนาบอร์ดเกม จำนวน 5 บอร์ดเกม ซึ่งประกอบด้วย 1) กระดานเกม 2) การ์ดคำถาม/การ์ดสถานการณ์/การ์ดเสี่ยงดวง 3) ตัวเดินเกม 4) ลูกเต๋า 5) คู่มือการเล่นเกม 6) ใบบันทึกคะแนน จากนั้นนำบอร์ดเกมเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อประเมินความเหมาะสมของบอร์ดเกม พบว่าความเหมาะสมของบอร์ดเกมอยู่ในเกณฑ์ระดับมากที่สุด ซึ่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ระหว่าง 4.51-5.00 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ระหว่าง 0.00-0.20

2.3 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิต เนื้อหาประกอบด้วย 5 หัวข้อ ได้แก่ 1) กฎหมายแพ่งเกี่ยวกับความสามารถของผู้เยาว์ 2) กฎหมายเกี่ยวกับบัตรประจำตัวประชาชน 3) กฎหมายแพ่งเกี่ยวกับครอบครัว 4) กฎหมายแรงงาน 5) กฎหมายปกครอง โดยวิเคราะห์ข้อสอบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ ตามเนื้อหาที่กำหนดและระดับพฤติกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ตามแนวคิดของ Bloom จากนั้นนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิต ที่สร้างขึ้น เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องและความเที่ยงตรงของเนื้อหา แล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่ามีค่าความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.67 - 1.00 จำนวน 37 ข้อ ปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิต ไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านปรางค์มะค่า จำนวน 14 คน ซึ่งเป็นนักเรียนที่เคยได้รับการจัดการเรียนรู้เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิต นำผลการทดสอบมาวิเคราะห์ค่าความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) พิจารณาคัดเลือกแบบทดสอบ พบว่า ค่าความยากง่ายระหว่าง 0.63 – 0.75 และค่าอำนาจจำแนกระหว่าง 0.25 – 0.75 ซึ่งผ่านเกณฑ์จำนวน 34 ข้อ และคัดเลือกไว้เป็นแบบทดสอบวัดสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 30 ข้อ จากนั้นนำมาวิเคราะห์ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยใช้สูตรการหาสัมประสิทธิ์แอลฟาของ ครอนบาค (Cronbach's Alpha Coefficient) (Cronbach, L. J., 1990) พบว่า แบบทดสอบมีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.884

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจ มีจำนวนข้อคำถามทั้งหมด 20 ข้อ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านบรรยากาศ 2) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ 3) ด้านการใช้บอร์ดเกม และ 4) ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ตรวจสอบคุณภาพโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ซึ่งมีผลประเมินความเหมาะสมพบว่า มีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

3.2 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกมอยู่ในระดับมาก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ประสานกับผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านปรางค์มะค่า เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลวิจัย

4.2 ทดสอบก่อนเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิต ปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

4.3 ดำเนินการจัดการเรียนการสอนตามแผนการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม จำนวน 5 แผน เป็นระยะเวลา 10 ชั่วโมง

4.4 ทดสอบหลังเรียนโดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิต ปรนัย 4 ตัวเลือก จำนวน 30 ข้อ

4.5 นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ประเมินความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะร่วมกับบอร์ดเกม

4.6 นำข้อมูลที่ได้จากการทดสอบและประเมินความพึงพอใจไปทำการวิเคราะห์ข้อมูล

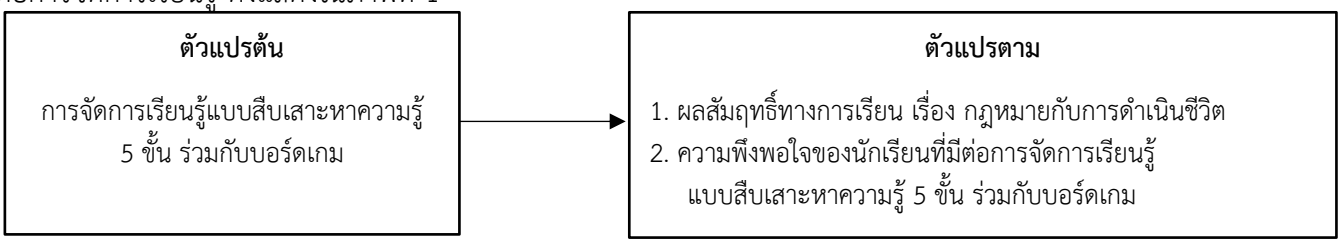
5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 วิเคราะห์คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังเรียน ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการคำนวณคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์จากแบบทดสอบ

5.2 วิเคราะห์ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกมของนักเรียน ด้วยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

กรอบแนวคิดนี้นำรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ของทิศนา แขมมณี (2563) บูรณาการจัดการเรียนรู้ผ่านบอร์ดเกม โดยบอร์ดเกมจะถูกออกแบบให้มีความสอดคล้องกับเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ และผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง เพื่อใช้เป็นนวัตกรรมในการพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเพิ่มความพึงพอใจของนักเรียนต่อการจัดการเรียนรู้ ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิต ก่อนเรียนและหลังเรียน

นักเรียน	N	คะแนนเต็ม	Mean	S.D.
ก่อนเรียน	13	30	12.15	3.05
หลังเรียน	13	30	23.92	3.95

จากตารางที่ 1 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิตของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 พบว่า นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียน (M = 23.92, S.D. = 3.95) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน (M= 12.15, S.D. = 3.05) โดยมีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 11.77 คะแนน

ตารางที่ 2 แสดงพัฒนาการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

เลขที่	คะแนนก่อนเรียน (X)	คะแนนหลังเรียน (Y)	คะแนนเต็ม (F)	คะแนนพัฒนาการ (Y-X)	พัฒนาการสัมพัทธ์ (RG) 100(Y-X)/(F-X)
1	15	28	30	13	86.67
2	8	17	30	9	40.91
3	11	23	30	12	63.16
4	13	25	30	12	70.59
5	14	26	30	12	75.00
6	11	22	30	11	57.89
7	5	15	30	10	40.00
8	12	24	30	12	66.67
9	13	25	30	12	70.59
10	14	26	30	12	75.00
11	12	25	30	13	72.22
12	17	28	30	11	84.62
13	13	27	30	14	82.35
M	**12.15**	**23.92**	**30.00**	**11.77**	**68.13**
S.D.	**3.05**	**3.95**	**0.00**	**1.30**	**14.73**

จากตารางที่ 2 แสดงผลการประเมินพัฒนาการผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 13 คน ด้วยคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ พบว่า นักเรียนที่มีคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์ต่ำสุด คิดเป็นร้อยละ 40.00 นักเรียนที่มีคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์สูงสุด คิดเป็นร้อยละ 86.67 สรุปได้ว่านักเรียนที่เรียนโดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการทางการเรียนเพิ่มขึ้นทุกคน มีค่าเฉลี่ยพัฒนาการสัมพัทธ์ (RG) เท่ากับ 68.13

2. ความพึงพอใจของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม

ตารางที่ 3 การประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

	รายการประเมิน	Mean	S.D.	แปลผล
ด้านบรรยากาศ				
1	บรรยากาศของการเรียนเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	5.00	0.00	มากที่สุด
2	บรรยากาศของการเรียนทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม	4.77	0.44	มากที่สุด
3	บรรยากาศของการเรียนทำให้นักเรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียน	4.77	0.44	มากที่สุด
4	บรรยากาศของการเรียนเปิดโอกาสให้ทำกิจกรรมอย่างอิสระ	5.00	0.00	มากที่สุด
5	บรรยากาศของการเรียนสนุกน่าสนใจ กระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนรู้ และเข้าร่วมกิจกรรม	5.00	0.00	มากที่สุด
	เฉลี่ย	**4.91**	**0.10**	**มากที่สุด**
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้				
6	ขั้นที่ 1 สร้างความสนใจ (Engagement) กิจกรรมการเรียนเริ่มต้นได้น่าสนใจ กระตุ้นให้เกิดความอยากเรียนรู้ และเปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นหรือแลกเปลี่ยนกับเพื่อนในประเด็นที่สนใจ	4.62	0.51	มากที่สุด
7	ขั้นที่ 2 สำรวจและค้นหา (Exploration) ทำให้นักเรียนได้ร่วมกันวางแผน ตั้งคำถาม และสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับเนื้อหาที่เรียน และการลงมือปฏิบัติช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้ลึกซึ้งขึ้น	4.62	0.51	มากที่สุด

ตารางที่ 3 การประเมินความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 (ต่อ)

	รายการประเมิน	Mean	S.D.	แปลผล
ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ (ต่อ)				
8	ขั้นที่ 3 อธิบายและลงข้อสรุป (Explanation) นักเรียนได้รวบรวมข้อมูล และมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์และสรุปผลด้วยตนเอง	4.77	0.44	มากที่สุด
9	ขั้นที่ 4 ขยายความรู้ (Elaboration) นักเรียนได้นำบอร์ดเกมมาใช้เป็นสื่อในการเชื่อมโยงความรู้กับสถานการณ์หรือบริบทใหม่ ๆ	4.85	0.38	มากที่สุด
10	ขั้นที่ 5 ประเมินผล (Evaluation) การทำแบบทดสอบมีส่วนช่วยให้นักเรียนทบทวนและเข้าใจบทเรียนมากขึ้น	4.77	0.44	มากที่สุด
11	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการคิด การตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างเป็นระบบและมีเหตุผล	4.92	0.28	มากที่สุด
12	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมทักษะการทำงานร่วมกันเป็นทีม	4.85	0.38	มากที่สุด
13	รูปแบบการวัดและประเมินผลมีความหลากหลาย	4.69	0.48	มากที่สุด
	เฉลี่ย	**4.77**	**0.12**	**มากที่สุด**
ด้านการใช้สื่อบอร์ดเกม				
14	สื่อบอร์ดเกมช่วยให้การเรียนรู้สนุกและน่าสนใจยิ่งขึ้น	4.77	0.44	มากที่สุด
15	การใช้บอร์ดเกมช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาเกี่ยวกับกฎหมายได้ดีขึ้น	4.85	0.38	มากที่สุด
16	บอร์ดเกมช่วยส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการทำงานร่วมกับเพื่อน	4.77	0.44	มากที่สุด
17	บอร์ดเกมมีรูปแบบและกติกาที่ชัดเจน เข้าใจง่าย	5.00	0.00	มากที่สุด
	เฉลี่ย	**4.85**	**0.13**	**มากที่สุด**
ด้านประโยชน์ที่ได้รับ				
18	การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับบอร์ดเกมช่วยทำให้เข้าใจเรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิตได้มากยิ่งขึ้น	4.77	0.44	มากที่สุด
19	สามารถนำความรู้ที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงหรือชีวิตประจำวันได้	4.69	0.48	มากที่สุด
20	การจัดการเรียนรู้ทำให้นักเรียนรู้จักสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบของตนเองมากขึ้น	4.77	0.44	มากที่สุด
	เฉลี่ย	**4.74**	**0.20**	**มากที่สุด**
	เฉลี่ยรวม	**4.82**	**0.07**	**มากที่สุด**

จากตารางที่ 3 แสดงความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (M = 4.82, S.D. = 0.07) ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านบรรยากาศ (M = 4.91, S.D. = 0.10) ด้านการใช้สื่อบอร์ดเกม (M = 4.85, S.D. = 0.13) ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ (M = 4.77, S.D. = 0.12) และด้านประโยชน์ที่ได้รับ (M = 4.74, S.D. = 0.20) ตามลำดับ

อภิปรายผล

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยใช้จัดการเรียนรู้สืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม พบว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน และเมื่อพิจารณาคะแนนพัฒนาการสัมพัทธ์เป็นรายบุคคล พบว่า นักเรียนมีพัฒนาการทางการเรียนเพิ่มขึ้นทุกคน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม เป็นการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้นักเรียนสร้างองค์ความรู้ผ่านกระบวนการที่เป็นระบบ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 สร้างความสนใจ ขั้นที่ 2 สำรวจและค้นหา ขั้นที่ 3 อธิบายและลงข้อสรุป ขั้นที่ 4

ขยายความรู้โดยใช้บอร์ดเกม และขั้นที่ 5 ประเมินผล ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5E) ร่วมกับบอร์ดเกม ช่วยให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ค้นคว้า อภิปราย และสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ในขั้นขยายความรู้นักเรียนได้เล่นบอร์ดเกมที่ออกแบบให้สอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้เพื่อทบทวนและประยุกต์ใช้ความรู้ผ่านภารกิจหรือสถานการณ์ในเกม ซึ่งช่วยกระตุ้นความสนใจ ความสนุกสนาน ความตื่นเต้นและความท้าทายในการเรียนรู้ กระบวนการดังกล่าวส่งผลให้นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับบอร์ดเกมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ทิศนา แขมมณี (2563) ที่เน้นการจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างเป็นลำดับขั้น ผ่านกระบวนการสืบเสาะ คิดวิเคราะห์ และสร้างองค์ความรู้จากประสบการณ์การเรียนรู้ของตนเอง ผลการศึกษานี้สัมพันธ์กับ นลินนิภา ชัยกาศ (2565) ที่แสดงให้เห็นว่า นักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับเกมกระดาน มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญ .05 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการสอนโดยใช้เกมกระดานเป็นกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองและช่วยสร้างแรงจูงใจในการทำกิจกรรมสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนที่ดีมีความสำคัญต่อนักเรียนในหลาย ๆ ด้านการนำเกมกระดานมาใชเป็นสื่อในการเรียนรู้จึงช่วยพัฒนานักเรียนในด้านความรู้และทักษะไปพร้อม ๆ กัน สอดคล้องกับ วีรวิชญ์ บุญส่ง, ศิรินภา ปิ่นแก้ว และ พิยะดา ดอนนุ่มไพร (2567) ที่พบว่า การใช้บอร์ดเกม Do You Know วัฒนธรรมไทยส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องจากบอร์ดเกมช่วยส่งเสริมนักเรียนให้กล้าคิด กล้าตัดสินใจ และมีทักษะการทำงานกลุ่ม ยิ่งไปกว่านั้น ศิรินาฏ อ่อนชื่นจิตร์และอลงกรณ์ อัศวโสวรรณ (2568) พบว่า ผลของการจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ เรื่อง กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์เพิ่มขึ้นหลังการจัดการเรียนรู้ เนื่องจาก นักเรียนมีส่วนร่วมในการอภิปรายและการวิเคราะห์ร่วมกันของผู้เรียนในรูปแบบกลุ่มซึ่งเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการสร้างองค์ความรู้ใหม่และการแก้ปัญหาจากสถานการณ์ และยังสอดคล้องกับ Abanum et. al. (2024) พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนโดยใช้บอร์ดเกมสูงกว่านักเรียนที่เรียนด้วยวิธีการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าบอร์ดเกมเป็นกลยุทธ์การจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของ นักเรียนได้เป็นอย่างดี

ภาพรวมความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับบอร์ดเกมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทั้ง 4 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ ด้านบรรยากาศ ด้านการใช้สื่อบอร์ดเกม ด้านกิจกรรมการเรียนรู้ และด้านประโยชน์ที่ได้รับ ตามลำดับ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับบอร์ดเกมสูงกว่าสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องมาจากการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับบอร์ด มีขั้นตอนที่ชัดเจน เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมอย่างเต็มที่ สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้มีความสวยงาม ช่วยสร้างความสนใจ ทำให้นักเรียนเข้าใจบทเรียนที่สอดแทรกในบอร์ดเกมได้ดีและช่วยลดความเบื่อหน่ายในเนื้อหาที่ยากขึ้นให้กลายเป็นความท้าทายที่สนุกสาน ซึ่งสอดคล้องกับ ศิรินาฏ อ่อนชื่นจิตร์และอลงกรณ์ อัศวโสวรรณ (2568) พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมในระดับมาก และสัมพันธ์กับปนัดดา พาณิชยพันธุ์ และวีรวิชญ์ บุญส่ง (2566) ที่แสดงให้เห็นว่า การใช้บอร์ดเกม SIM Geography ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน ส่งผลให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้โดยภาพรวมทั้ง 5 ด้านอยู่ในระดับมากที่สุด ดังนั้นงานวิจัยนี้แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นที่ผสมผสานกับบอร์ดเกมเป็นสื่อการเรียนรู้ เป็นวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่สนุกสนานที่มีประสิทธิภาพในการส่งเสริมความพึงพอใจของนักเรียน

องค์ความรู้ใหม่

การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม เป็นการจัดการเรียนการสอนด้วยลำดับขั้นตอนของการสืบเสาะหาความรู้โดยใช้บอร์ดเกมเข้ามาเป็นตัวช่วยเสริมในการจัดการเรียนรู้ผ่านกระบวนการที่เป็นระบบ 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 สร้างความสนใจ ขั้นที่ 2 สำรวจและค้นหา ขั้นที่ 3 อธิบายและลงข้อสรุป ขั้นที่ 4 ขยายความรู้โดยใช้บอร์ดเกม และขั้นที่ 5 ประเมินผล เพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียน ทำให้การจัดการเรียนการสอนมีความแปลกใหม่ เริ่มจากการสร้างความสนใจ สำรวจและค้นหา อธิบายและลงข้อสรุป ขยายความรู้โดยใช้บอร์ดเกม เพื่อให้นักเรียนนำความรู้ที่ได้จากการสำรวจและสรุปไปเชื่อมโยงกับสถานการณ์หรือบริบท ใหม่ ๆ และประเมินผลจากการจัดการเรียนรู้ที่เป็นลำดับขั้นร่วมกับการใช้บอร์ดเกมเป็นสื่อการเรียนรู้ ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ผ่อนคลายและสนุกสนาน ส่งผลให้นักเรียนเกิดความสนใจในการศึกษาเนื้อหา อีกทั้งยังเอื้อต่อการพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์สถานการณ์ทางกฎหมายได้ด้วยตนเอง การตัดสินใจ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการแก้ปัญหาร่วมกับผู้อื่น จึงส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงขึ้นได้

ภาพที่ 2 การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม

สรุปผลการวิจัย

จากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายกับการดำเนินชีวิต โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับบอร์ดเกมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 สรุปผลได้ดังนี้

1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียนเท่ากับ 12.15 และคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนเพิ่มขึ้นเท่ากับ 23.92 โดยผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 มีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น ร่วมกับบอร์ดเกม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.82 อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 สถานศึกษาควรสนับสนุนงบประมาณในการพัฒนาและสร้างสื่อการเรียนรู้ประเภทบอร์ดเกม พร้อมทั้งส่งเสริมการและส่งเสริมให้มีการสร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนนวัตกรรม เพื่อลดภาระในการเตรียมสื่อของครูและส่งเสริมการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 ควรจัดให้มีห้องกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ที่สามารถปรับเปลี่ยนรูปแบบการจัดที่นั่งได้อย่างยืดหยุ่น เพื่อเอื้อต่อการทำกิจกรรมกลุ่มและการใช้บอร์ดเกมในการจัดการเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาผลการใช้บอร์ดเกมร่วมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้อื่น ๆ เช่น การจัดการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) หรือการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐาน (GBL) เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของการจัดการเรียนรู้ แต่ละรูปแบบ และควรศึกษาผลของการใช้บอร์ดเกมต่อทักษะที่หลากหลาย เช่น ทักษะการแก้ปัญหา เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น

2.2 ในการวิจัยครั้งต่อไป สามารถนำวิธีการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับบอร์ดเกม ไปใช้ในวิชาสังคมศึกษาในเนื้อหาอื่น ๆ เพื่อให้นักเรียนเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์และความสนุกสนาน

เอกสารอ้างอิง

กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2560)*. กรุงเทพฯ: สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา.

ทิพรัตน์ สิทธิวงศ์. (2564). การศึกษาผลของการใช้บอร์ดเกมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ สำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 23*(4), 187-200.

ทิศนา แขมมณี. (2563). *ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นลินนิภา ชัยกาศ. (2565). *การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้นร่วมกับเกมกระดานที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง พลังงานบนโลกของเรา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3*. (การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).

บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น ฉบับปรับปรุงใหม่*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ปนัดดา พาณิชยพันธุ์ และ วีรวิชญ์ บุญส่ง. (2566). ผลของบอร์ดเกม SIM Geography ร่วมกับการจัดการเรียนรู้โดยใช้เกมเป็นฐานที่มีต่อพัฒนาการคิดแบบองค์รวมทางภูมิศาสตร์ในรายวิชา สศ 2203101 ภูมิศาสตร์กายภาพ สำหรับนักศึกษาชั้นปีที่ 1 สาขาวิชาสังคมศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ปริทัศน์, 38*(1), 150-165.

วรัตต์ อินทสระ. (2562). *เอกสารประกอบการอบรมและปฏิบัติการ “เปลี่ยนห้องเรียนเป็นห้องเล่น”: Game Based Learning: The Latest Trend Education 2019*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสวนดุสิต.

วีรวิชญ์ บุญส่ง, ศิรินภา ปิ่นแก้ว และ พิยะดา ดอนนุ่มไพร. (2567). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เรื่อง วัฒนธรรมไทย สำหรับนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนเทพศิรินทร์พุแค สระบุรี โดยใช้บอร์ดเกม. *วารสารมจร พุทธศาสตร์ปริทรรศน์, 8*(1), 95-108.

ศิรินาฏ อ่อนชื่นจิตร์ และ อลงกรณ์ อัศวโสวรรณ. (2567). ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เรื่อง กฎหมายแพ่งและกฎหมายอาญา โดยใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับบอร์ดเกมที่มีต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. *วารสารสังคมศาสตร์ปัญญาพัฒน์, 7*(2), 225-236.

Abanum, C. I., Falade, E.O. & Aina, J.O. (2024). Assessment of Instructional Board Games on Academic Performance of Primary School Pupils, Lagos State, Nigeria. *Educational Perspectives, 12*(1), 279-289.

Cronbach, L. J. (1990). *Essentials of psychological testing*. (5th ed.). New York: Harper Collins.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 253-262.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

The Development of Learning Achievement and Analytical Thinking Skills on Economics Using Inquiry-Based Learning (5Es) With Graphic Organizers for Matthayomsuksa 5 Students at Teeparatpittaya School

Teerarat Khotphan[1*] Watthana Ratthanaprom[1] and Thanya Kadroon[2]

[1] *Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Suratthani Rajabhat University, Thailand*

[2] *Faculty of Education, Silpakorn University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: 64052505001@student.sru.ac.th*

ABSTRACT

The objectives of this research article were to: 1) develop a learning management plan using the 5Es inquiry-based learning model combined with graphic organizer techniques in the economics subject to meet the 80/80 efficiency criterion; 2) compare the learning achievement of students taught with the 5Es inquiry-based learning model combined with graphic organizer techniques versus those taught using conventional methods; 3) compare analytical thinking skills between students taught using the 5Es model combined with graphic organizers and those taught with traditional methods; and 4) study the satisfaction of students learning through the 5Es model combined with graphic organizer techniques in the economics subject. The population used in this research consisted of 280 Mathayom Suksa 5 (Grade 11) students from 7 classrooms. The sample group, selected through cluster random sampling using classrooms as sampling units, included 80 students from two classrooms. The research tools included: (1) 10 lesson plans using the 5Es inquiry-based learning model combined with graphic organizer techniques; (2) a 40-item multiple-choice learning achievement test; (3) a 40-item multiple-choice analytical thinking skills test; and (4) A 20-item student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using percentage, and standard deviation. The findings were as follows: 1) The learning management plan using the 5Es model combined with graphic organizer techniques achieved an effectiveness score of E1 = 82.05 and E2 = 90.06, meeting the 80/80 criterion. 2) Students in the experimental group (n = 40), who were taught using the 5Es model combined with graphic organizers, had a higher average achievement score (mean = 22.05) than those in the control group (mean = 18.33). 3) In terms of analytical thinking skills, the experimental group (mean = 28.55) outperformed the control group (mean = 25.98). 4) Overall, student satisfaction with the 5Es inquiry-based learning model combined with graphic organizer techniques was at a high level.

Keywords: 5Es Inquiry-Based Learning Model, Graphic Organizer Techniques, Learning Achievement, Analytical Thinking Skills, Student Satisfaction

Received: 21 February 2026;
Revised: 18 March 2026;
Accepted: 21 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก สาระเศรษฐศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทีปราษฎร์พิทยา

ธีรรัตน์ โคตรพันธ์[1*] วัฒนา รัตนพรหม[1] และ ธัญญา กาศรุณ[2]

[1] *สาขาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี ประเทศไทย*

[2] *คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: 64052505001@student.sru.ac.th*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก สาระเศรษฐศาสตร์ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนกลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) กับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ 3) เปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนกลุ่มทดลองที่ใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) กับกลุ่มควบคุมที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบปกติ 4) ศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่ได้รับการเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก สาระเศรษฐศาสตร์ กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 2 ห้องเรียน จำนวน 80 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยในการสุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย (1) แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน (2) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ประเภทปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ (3) แบบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ ประเภทปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 40 ข้อ (4) แบบวัดความพึงพอใจ จำนวน 20 ข้อ ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 82.05/90.06 ตามเกณฑ์ 80/80 2) ผู้เรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าผู้เรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผู้เรียนกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าผู้เรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4) ความพึงพอใจของผู้เรียนที่ได้รับการเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก สาระเศรษฐศาสตร์ อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es), เทคนิคการใช้ผังกราฟิก, ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, ทักษะการคิดวิเคราะห์, ความพึงพอใจ

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ความรู้ด้านเศรษฐศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการใช้ชีวิตของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพเพื่อสร้างรายได้ การเลือกบริโภคสินค้าและบริการ ตลอดจนกระบวนการผลิตและการจัดสรรทรัพยากร ความเข้าใจในศาสตร์ดังกล่าวช่วยให้มองเห็นภาพการทำงานของระบบเศรษฐกิจ การพัฒนาของประเทศ และความเชื่อมโยงทางการค้าระหว่างประเทศได้อย่างเป็นระบบ (วิภาพรรณ พินลา และวิภาดา พินลา, 2564) ขณะเดียวกัน สถานศึกษาก็มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะสำคัญ โดยเฉพาะความสามารถด้านการคิด ซึ่งครอบคลุมการคิดวิเคราะห์ การสังเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการคิดอย่างเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่การสร้างองค์ความรู้และการตัดสินใจอย่างเหมาะสมทั้งในระดับบุคคลและสังคม อย่างไรก็ตามผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) รายวิชาสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของโรงเรียนทีปราษฎร์พิทยา ปีการศึกษา 2563 พบว่า คะแนนเฉลี่ยของสถานศึกษายังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยในระดับจังหวัดและระดับประเทศ โดยมีคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 32.92 ขณะที่ระดับจังหวัด

และประเทศอยู่ที่ 35.90 และ 35.93 ตามลำดับ โดยเฉพาะในสาระเศรษฐศาสตร์ โรงเรียนมีคะแนนเฉลี่ย 28.15 ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยระดับจังหวัด (M=31.09) และระดับประเทศ (M=31.17) อย่างชัดเจน จึงสะท้อนถึงความจำเป็นในการเร่งพัฒนาการเรียนรู้ในสาระเศรษฐศาสตร์ (สถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ, 2563) แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เป็นรูปแบบที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านกระบวนการแสวงหาคำตอบอย่างเป็นขั้นตอน โดยอาศัยวิธีคิดเชิงกระบวนการคล้ายกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ประกอบด้วย 5 ขั้น ได้แก่ 1) การสร้างความสนใจ 2) การสำรวจและค้นหา 3) การอธิบาย 4) การขยายความรู้ 5) การประเมินผล (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2561) กระบวนการดังกล่าวมีส่วนช่วยพัฒนาทักษะการคิดของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ การประยุกต์ใช้ผังกราฟิกเป็นอีกเทคนิคหนึ่งที่ช่วยเสริมประสิทธิภาพการเรียนรู้ เนื่องจากเป็นเครื่องมือที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนจัดระบบข้อมูลจากการฟัง การอ่าน หรือการค้นคว้า แล้วนำมาจัดหมวดหมู่และเชื่อมโยงแนวคิดใหม่กับความรู้เดิม ทำให้เห็นโครงสร้างของเนื้อหาได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และช่วยให้ความเข้าใจมีลักษณะเป็นรูปธรรม (มนสิช สิทธิสมบูรณ์, 2565) จากประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนรู้ในรายวิชาสังคมศึกษา สาระเศรษฐศาสตร์ ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2564 ประกอบกับผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติขั้นพื้นฐานที่กล่าวมา พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบปกติ ซึ่งแบ่งเป็น 1) ขั้นนำ 2) ขั้นสอน 3) ขั้นสรุป แม้จะดำเนินการได้ตามลำดับกระบวนการ แต่ยังไม่สามารถส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้อย่างเต็มศักยภาพ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนยังไม่เป็นไปตามเกณฑ์ที่คาดหวัง

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญของการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง เพื่อช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงแนวคิด สังเคราะห์ข้อมูล และพัฒนาความสามารถในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่การยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในสาระเศรษฐศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทีปราษฎร์พิทยา ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม
3. เพื่อเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหความรู้ (5Es) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบกึ่งทดลอง (Quasi-Experimental Research) แบบ 2 กลุ่ม วัดหลังการทดลองเพียงอย่างเดียวและมีกลุ่มควบคุม (Posttest only Control Group Design) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร เป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทีปราษฎร์พิทยา ปีการศึกษา 2566 จำนวน 7 ห้องเรียน รวม 280 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 โรงเรียนทีปราษฎร์พิทยา ปีการศึกษา 2566 จำนวน 40 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม (Cluster Random Sampling) เป็นกลุ่มทดลอง และ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 โรงเรียนทีปราษฎร์พิทยา ปีการศึกษา 2566 จำนวน 40 คน เป็นกลุ่มควบคุม ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม (Cluster Random Sampling)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แผนการจัดการเรียนรู้ สาระเศรษฐศาสตร์ จำนวน 10 แผน รวม 10 ชั่วโมง และผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 ซึ่งผู้วิจัยได้พัฒนาตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ 1) ศึกษาหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ หลักสูตรสถานศึกษา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวชี้วัด 2) ออกแบบแผนการจัดการ

เรียนรู้ 3) ปรับปรุงแผนการจัดการเรียนรู้ตามคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และคำนวณเพื่อหาค่าดัชนีความสอดคล้อง 4) ทดลองใช้แผนการจัดการเรียนรู้และปรับปรุงแก้ไข 5) นำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้จริง

2.2 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางเรียน จำนวน 40 ข้อ ซึ่งเป็นแบบทดสอบประเภทปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก (Multiple Choice) โดยกำหนดว่า ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสร้างตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ 1) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของเนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้และจำนวนข้อคำถาม 2) สร้างแบบทดสอบและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ถูกต้อง แล้วนำมาปรับปรุง 3) พิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้ แล้วจึงนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้องโดยใช้สูตร IOC 4) นำข้อเสนอที่ผ่านการพิจารณาจากผู้เชี่ยวชาญพร้อมทั้งพิมพ์เป็นแบบทดสอบแล้วนำไปทดลอง กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง เพื่อหาคุณภาพของแบบทดสอบโดยการนำคะแนนมาวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกรายข้อ (B) โดยใช้วิธีการของเบรนแนน (Brennan) 5) คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับ โดยวิธีการของ Cronbach’s Alpha 6) จัดพิมพ์แบบทดสอบเป็นฉบับจริงเพื่อใช้เป็นเครื่องมือวิจัย

2.3 แบบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ สาระเศรษฐศาสตร์ จำนวน 40 ข้อ ซึ่งเป็นแบบทดสอบประเภทปรนัย ชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก โดยกำหนดว่า ตอบถูกได้ 1 คะแนน ตอบผิดได้ 0 คะแนน ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการสร้างตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารและเนื้อหาของการวัดการคิดวิเคราะห์ 2) สร้างแบบวัดตามเนื้อหาและจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม โดยสร้างแบบวัดได้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ วิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์ความสัมพันธ์ และวิเคราะห์หลักการ 3) สร้างแบบวัดและนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ แล้วนำมาปรับปรุง 4) พิจารณาความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับจุดประสงค์การเรียนรู้จากนั้นนำมาหาดัชนีความสอดคล้องโดยใช้สูตร IOC 5) นำแบบวัดที่แก้ไขแล้วไปทดลองใช้ เพื่อหาค่าความยากง่าย และค่าอำนาจจำแนก พร้อมทั้งวิเคราะห์ความเชื่อมั่น โดยใช้สูตรของ Cronbach’s Alpha 6) จัดพิมพ์แบบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ฉบับสมบูรณ์และนำไปใช้เพื่อเก็บข้อมูลต่อไป

2.4 แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งวัดในด้านเนื้อหา ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านบรรยากาศ สื่อและอุปกรณ์การเรียนรู้ ตลอดจนด้านการวัดผลและประเมินผล โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้ 1) ศึกษาเอกสารเกี่ยวกับความพึงพอใจ 2) สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจ เป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ ของลิเคิร์ท 3) นำแบบสอบถามความพึงพอใจเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจความถูกต้องเหมาะสมของแบบสอบถามแล้วนำมาปรับปรุง 4) วิเคราะห์ความสอดคล้องและทดลองใช้ 5) จัดพิมพ์แบบสอบถามความพึงพอใจฉบับจริงและนำไปใช้เก็บข้อมูลต่อไป

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนา มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

3.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนกลุ่มทดลองสูงกว่าผู้เรียนกลุ่มควบคุม

3.3 ทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนกลุ่มทดลองสูงกว่าผู้เรียนกลุ่มควบคุม

3.4 ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิกมีความพึงพอใจในระดับมาก

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 ขอหนังสือขอความอนุเคราะห์ทดลองใช้เครื่องมือการวิจัยและหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลจากบัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานีส่งถึงผู้อำนวยการโรงเรียนทีปราษฎร์พิทยา อำเภอเกาะ สมุย จังหวัดสุราษฎร์ธานี เพื่อขออนุญาตดำเนินการทดลองใช้และเก็บข้อมูล

4.2 ปฐมนิเทศให้นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เพื่อชี้แจงแนวทางการจัดการเรียนรู้ และดำเนินการจัดการเรียนรู้ตามแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้พัฒนา

4.3 ดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้กับกลุ่มทดลองด้วยกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนากับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 5/1 ในส่วนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5/2 ที่เป็นกลุ่มควบคุม จัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยรูปแบบปกติ

4.4 เมื่อสิ้นสุดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาแล้วนั้น ดำเนินการวัดผลภายหลังการทดลอง โดยใช้แบบทดสอบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพื่อนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์

4.5 ขั้นหลังการทดลอง ให้ผู้เรียนทำแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อการจัดการเรียนรู้

4.6 นำผลคะแนนมาวิเคราะห์โดยวิธีการทางสถิติเพื่อทดสอบสมมติฐานและสรุปผลการวิจัย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การจัดกระทำข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการจัดกระทำข้อมูล ดังนี้

5.1.1 ตรวจให้คะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแบบวัดทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยให้ 1 คะแนน สำหรับคำตอบถูก และให้ 0 คะแนน สำหรับคำตอบผิด

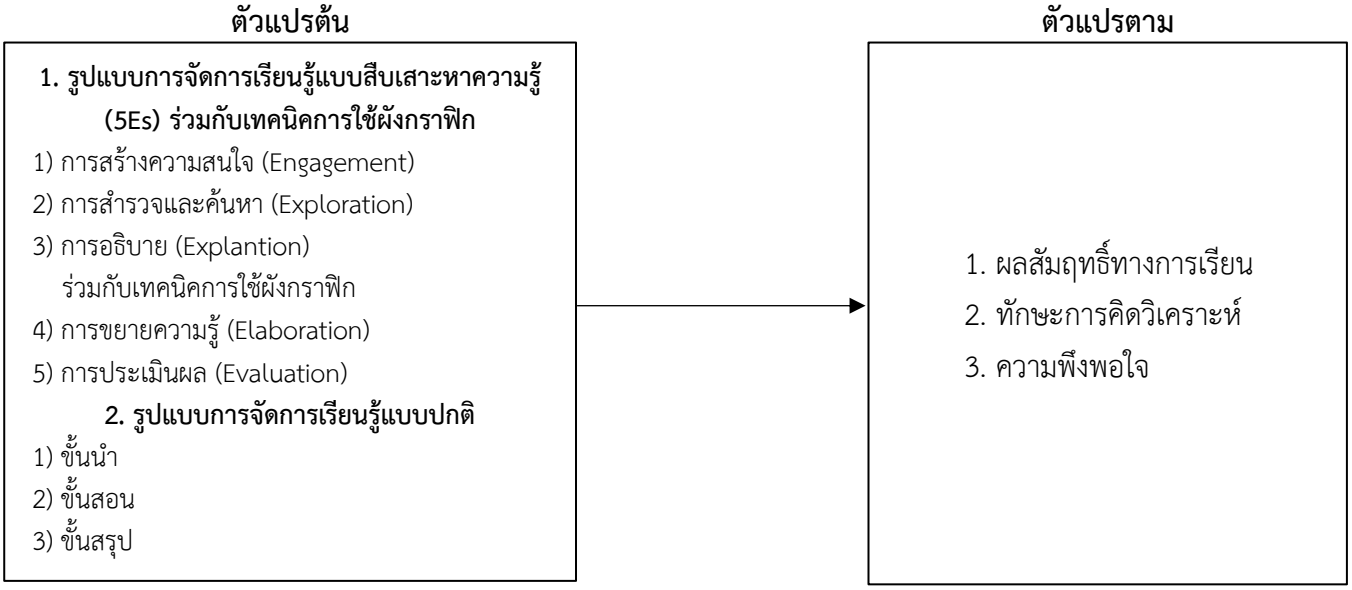
5.2 การวิเคราะห์ข้อมูล การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยดำเนินการตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

5.2.1 หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ ตามเกณฑ์ 80/80 โดยการหาค่าเฉลี่ยส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ

5.2.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยวิเคราะห์คะแนนหลังการทดลองของผู้เรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์โดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก สาระเศรษฐศาสตร์ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนทีปราษฎร์พิทยา สร้างกรอบแนวคิดการวิจัยจากเอกสารของ ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2561) และ มนสิช สิทธิสมบูรณ์ (2565) ดังแสดงในแผนภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

ตารางที่ 1 ผลการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

จำนวนนักเรียน (40 คน)	แผน 1	แผน 2	แผน 3	แผน 4	แผน 5	แผน 6	แผน 7	แผน 8	แผน 9	แผน 10	คะแนนรวม	คะแนนหลังเรียน
รวม	168	161	148	159	166	165	169	169	167	169	1,641	1,441
เฉลี่ย	4.2	4.03	3.7	3.98	4.15	4.13	4.23	4.23	4.18	4.23	41.03	36.03
คะแนนร้อยละ E_1= 82.05 E_2=90.06												

จากตารางที่ 1 พบว่า แผนการจัดการเรียนรู้สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 40 คน คะแนนรวมเฉลี่ยอยู่ที่ 41.03 จากคะแนนเต็ม 1,641 คะแนน มีค่าประสิทธิภาพ E1 เท่ากับ 82.05 และคะแนนหลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 36.03 จากคะแนนเต็ม 1,441 คะแนน มีค่าประสิทธิภาพ E2 เท่ากับ 90.06 แสดงว่า แผนการจัดการเรียนรู้มีค่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

การทดสอบ	N	$\bar{x}$	S.D.	t
การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก	40	22.05	2.80	5.27**
การจัดการเรียนรู้แบบปกติ	40	18.32	3.46	

หมายเหตุ: **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนกลุ่มทดลอง มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าผู้เรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม

การทดสอบ	N	$\bar{x}$	S.D.	t
การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก	40	28.55	3.63	2.57**
การจัดการเรียนรู้แบบปกติ	40	25.97	5.17	

หมายถึง: **มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า ทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนกลุ่มทดลองสูงกว่าผู้เรียนกลุ่มควบคุม อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ความพึงพอใจของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก

ข้อ	รายการประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความพึงพอใจ
ด้านเนื้อหา				
1.	ได้รับความรู้ เรื่อง เศรษฐกิจระหว่างประเทศ สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด	3.73	1.03	**ระดับมาก**
2.	ความรู้ที่ได้สามารถนำไปพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี	3.98	0.85	**ระดับมาก**
3.	สามารถนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันและเชื่อมโยงกับวิชาอื่น ๆ ได้เป็นอย่างดี	3.98	0.69	**ระดับมาก**
4.	ความรู้ที่ได้ช่วยให้นักเรียนได้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์	4.10	0.66	**ระดับมาก**
5.	ข้อคำถามหรือสถานการณ์ปัญหามีความเหมาะสมกับเนื้อหา	4.05	0.82	**ระดับมาก**
ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้				
6.	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ค้นพบความรู้ด้วยตนเองผ่านการลงมือทำ	4.08	0.89	**ระดับมาก**
7.	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ได้เป็นอย่างดี	4.05	0.61	**ระดับมาก**
8.	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้เกิดทักษะวิเคราะห์เนื้อหา นำไปสู่การสร้างผังกราฟิก	3.63	1.11	**ระดับมาก**
9.	กิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้เกิดความสนุกสนานในการเรียน และการสร้างผังกราฟิก	3.83	1.17	**ระดับมาก**
10.	กิจการการเรียนรู้ส่งเสริมให้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างอิสระ ทำงานร่วมกันเป็นทีม	4.35	0.75	**ระดับมาก**
ด้านบรรยากาศ สื่อ และอุปกรณ์ในการเรียนรู้				
11.	เปิดโอกาสให้นักเรียนทำกิจกรรมได้อย่างอิสระและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม	4.28	1.03	**ระดับมาก**
12.	บรรยากาศของการเรียนทำให้นักเรียนมีความรับผิดชอบต่อตนเองและกลุ่ม	4.40	0.55	**ระดับมาก**
13.	ใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยหลากหลายเหมาะสม ประกอบการสอน และใช้วิธีสอนหลาย ๆ แบบ ไม่ซ้ำซาก	4.08	0.74	**ระดับมาก**
14.	จัดเตรียมแหล่งเรียนรู้ที่มีความหลากหลายและเหมาะสมกับเนื้อหา	4.13	0.83	**ระดับมาก**
15.	บรรยากาศในการเรียนรู้เป็นบรรยากาศที่เป็นกันเอง อบอุ่น	4.05	1.02	**ระดับมาก**
ด้านการวัดและประเมินผล				
16.	การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด	4.18	0.71	**ระดับมาก**
17.	มีการวัดผล ประเมินผล หลากหลายวิธี	4.00	1.08	**ระดับมาก**
18.	มีการประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่มหรือการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มชั้นเรียน	4.15	0.64	**ระดับมาก**
19.	นักเรียนทราบพัฒนาการและผลการเรียนรู้ของตนเอง	4.08	0.53	**ระดับมาก**
20.	ภาระงาน กิจกรรม เหมาะสมกับการประเมินผล	4.10	0.66	**ระดับมาก**
เฉลี่ย		**4.06**	**0.04**	**ระดับมาก**

จากตารางที่ 4 พบว่า ในภาพรวมของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก โดยผู้เรียนชื่นชอบบรรยากาศของการเรียนที่เอื้อให้เกิดความรับผิดชอบทั้งต่อตนเองและหมู่คณะ (M = 4.40, SD = 0.75) รองลงมา คือ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริม

ให้ผู้เรียนสามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระและทำงานเป็นหมู่คณะ (M = 4.35, SD = 0.75) และในด้านการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้และตัวชี้วัด มีระดับความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก (M = 4.18, SD = 0.71) นอกจากนี้ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.06)

อภิปรายผล

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นมา มีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.05/90.06 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 หมายความว่า ผู้เรียนได้คะแนนเฉลี่ยระหว่างทำกิจกรรมจำนวน 10 แผนการจัดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 82.05 และได้คะแนนหลังการจัดการเรียนรู้ คิดเป็นร้อยละ 90.06 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 เนื่องจากแผนการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบ ได้มีการแบ่งเนื้อหาตามตัวชี้วัดที่เอื้อต่อการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ ส่งผลให้แผนการจัดการเรียนรู้มีค่าประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด สอดคล้องกับ วรีรัตน์ กุสันเทียะ และ สังเวียน ปิ่นกาลัง (2559 ซึ่งพัฒนาแผนจัดกิจกรรมการเรียนรู้วิชาสุขศึกษา เรื่องมหันตภัยจากสารเสพติด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น (5Es) ผลการวิจัยพบว่า คะแนนประเมินพฤติกรรมระหว่างเรียนและใบกิจกรรมมีประสิทธิภาพ 84.37/85.26 และสอดคล้องกับ เนตรนารี ไพโรจน์พิริยะกุล (2565) ซึ่งการพัฒนาชุดฝึกทักษะคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่องลำดับและอนุกรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ผลการศึกษาพบว่า ชุดฝึกทักษะมีประสิทธิภาพ 82.38/83.49

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุมพบว่า ผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบทั่วไปอย่างมีนัยยะสำคัญ .01 ทั้งนี้เนื่องมาจากการออกแบบการจัดการเรียนรู้ผู้วิจัยได้ออกแบบเป็นลำดับขั้นตอนอย่างชัดเจนในทุกแผนการจัดการเรียนรู้ เริ่มตั้งแต่การสร้างความสนใจ การสำรวจและค้นหา อธิบายความรู้ (โดยการสร้างแผนผังกราฟิก) ขยายความรู้ ประเมินผล จึงทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิผล พัฒนาองค์ความรู้อย่างเป็นลำดับ ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่านักเรียนกลุ่มควบคุม ซึ่งสอดคล้องกับ เนตรนารี ไพโรจน์วิริยะกุล (2565) ศึกษาการพัฒนาชุดฝึกทักษะคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่องลำดับและอนุกรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ ปฐมรัฐ คูหา และคณะ (2560) ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบ 5Es ร่วมกับการสอนเน้นมโนทัศน์ เรื่องการสังเคราะห์ด้วยแสง สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 พบว่า หลังเรียน นักเรียนมีมโนทัศน์ทางชีววิทยาและความสามารถในการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนกลุ่มทดลองกับกลุ่มควบคุม พบว่าผู้เรียนกลุ่มทดลองมีทักษะการคิดวิเคราะห์สูงกว่าผู้เรียนกลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แสดงว่าแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้พัฒนาขึ้นนั้นเป็นการฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้เป็นลำดับขั้น พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์จากการสร้างองค์ความรู้ผ่านการทำแผนผังกราฟิกในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 10 แผน จะออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์และทักษะการคิดวิเคราะห์ โดยผู้เรียนได้สร้างแผนผังกราฟิก ในขั้นที่ 4 การขยายความรู้ (Elaboration) ในแต่ละแผนการจัดการเรียนรู้จะมีกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบ ทำให้ผู้เรียนได้สร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองในขั้นขยายความรู้ ผ่านการทำแผนผังกราฟิก พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ เชื่อมโยงเนื้อหาและสร้างความเข้าใจในเนื้อหาได้อย่างชัดเจน เมื่อผู้เรียนได้สร้างแผนผังกราฟิกซ้ำ ๆ จากการเรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิกในทุกแผนการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับ มัทนา ดวงกลาง (2561) ซึ่งจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ 5Es เพื่อพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนองครักษ์ และพบว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวช่วยพัฒนาทักษะการคิดอย่างต่อเนื่อง โดยทักษะการคิดวิเคราะห์มีพัฒนาการร้อยละ 85.73

ผลการศึกษาความพึงพอใจของผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับเทคนิคการใช้ผังกราฟิก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.06 อยู่ในระดับมาก เนื่องจาก เนื้อหาที่ผู้วิจัยได้ออกแบบการเรียนรู้ ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับความรู้และเกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนค้นพบความรู้ด้วยตนเอง เกิดความสนุกในการเรียนรู้ ส่งเสริม

การทำงานเป็นทีม มีปฏิสัมพันธ์ในการเรียน ส่งผลให้ความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับ ศิริรัตน์ อุ่นเกิด (2560) ซึ่งพัฒนาความสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณและการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้กระบวนการสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับกลวิธีสอนตามแนวคิด PCK และพบว่า ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดการเรียนรู้อยู่ในระดับมาก

องค์ความรู้ใหม่

รายวิชาสังคมศึกษา โดยความเข้าใจของบุคคลทั่วไปมักมองเป็นวิชาที่มีเนื้อหาเป็นความรู้ความจำ ทำให้การจัดการเรียนรู้ไม่น่าสนใจและไม่จูงใจผู้เรียน จากการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้วิจัยนั้น ได้ชี้ให้เห็นว่า รายวิชาสังคมศึกษาสามารถสร้างความน่าสนใจได้เป็นอย่างดี และยังสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ได้อย่างมีประสิทธิภาพผ่านการสร้างแผนผังกราฟิกในแต่ละกิจกรรม อีกประการหนึ่ง การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) มักนิยมใช้ในรายวิชาวิทยาศาสตร์เพียงอย่างเดียว แต่จากการศึกษาและทำวิจัยในครั้งนี้ ได้พิสูจน์ให้เห็นว่ารายวิชาสังคมศึกษาก็สามารถใช้การจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ได้เช่นกัน ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย

สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้ง 10 แผนการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 หลังจากจัดกิจกรรมการเรียนรู้ครบแล้วนั้น มีการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนและพบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนที่เรียนด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ที่ได้พัฒนาขึ้นมานั้นสูงกว่าผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบทั่วไป อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนการเปรียบเทียบทักษะการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนที่เรียนโดยการจัดการเรียนรู้ที่ได้พัฒนาขึ้น พบว่ามีทักษะการคิดวิเคราะห์สูงกว่าผู้เรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบทั่วไป อย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ ผู้เรียนมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้น โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผู้บริหารควรมีนโยบายพัฒนาครูในด้านเทคนิคและวิธีการจัดการเรียนรู้ในทุกปีการศึกษา

1.2 ศึกษานิเทศก์ควรมีบทบาทในการนำพาครูพัฒนาการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการนำเทคนิคการจัดการเรียนรู้ในแบบอื่น ๆ ที่น่าสนใจ มาบูรณาการร่วมกับการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ให้สูงยิ่งขึ้น

2.2 ควรมีการนำสาระการเรียนรู้อื่น มาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5 Es) เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะการคิดวิเคราะห์ให้สูงยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

กลุ่มงานผลิตและพัฒนาเครื่องมือวัดและประเมินผล. (2563). *รายงานผลการทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563 โรงเรียนทีปราษฎร์พิทยา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2561). *80 นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ*. (พิมพ์ครั้งที่ 8). นนทบุรี: P Balans Design and Printing.

เนตรนารี ไพโรจน์พิริยะกุล.(2565).การพัฒนาชุดฝึกทักษะการเรียนรู้คณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) เรื่อง ลำดับและอนุกรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์, 15*(1), 1–14.

ปฐมรัฐ คูหา, กิตติมา พันธ์พฤกษา, เชษฐ์ ศิริสวัสดิ์ และ สมศิริ สิงห์ลพ. (2560). ผลของการจัดการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นมโนทัศน์ เรื่อง การสังเคราะห์ด้วยแสง ที่มีต่อมโนทัศน์ทางชีววิทยาและความสามารถในการสื่อสารทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 21*(4), 198–211.

มนสิช สิทธิสมบูรณ์. (2565). *กลยุทธ์การจัดการเรียนรู้เชิงรุก*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มัทนา ดวงกลาง. (2561). *การใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ตามขั้นตอน 5Es เพื่อส่งเสริมการพัฒนาทักษะการคิดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5: กรณีศึกษา โรงเรียนองครักษ์*. (ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรังสิต).

วรีรัตน์ กุสันเทียะ และ สังเวียน ปินะกาลัง. (2559). การพัฒนาแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และความสามารถในการคิดวิเคราะห์วิชาสุขศึกษา เรื่อง มหันตภัยจากสารเสพติด สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยใช้รูปแบบการสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ 5 ขั้น 5Es. *วารสารศึกษาศาสตร์ ฉบับวิจัยบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 10*(1), 124-129.

วิภาพรรณ พินลา และ วิภาดา พินลา. (2564). *การจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศิริรัตน์ อุ่นเกิด. (2560). *การพัฒนาความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณและความสามารถในการแก้ปัญหาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้กระบวนการเรียนรู้แบบสืบเสาะหาความรู้ (5Es) ร่วมกับกลวิธีการสอนตามแนวคิด PCK*. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น).

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). *ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 263-282.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

An Investigation of Barriers and Strategies in English-Speaking Skills for Buddhist Monks during Chatting Activities with Foreigners

Vixay Chittaphone[1] and Rutthaphak Huttayavilaiphan[1*]

[1] *School of Liberal Arts, University of Phayao, Phayao, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: rutthaphak.hu@up.ac.th*

ABSTRACT

This study investigated (1) English-speaking barriers experienced by Thai Buddhist monks when communicating with foreigners during Monk Chat activities about Buddhism and (2) strategies used to overcome these barriers. Participants were 30 Buddhist monks from Mahachulalongkornrajavidyalaya University (MCU), Chiang Mai Campus, Thailand, purposively selected based on active participation in the Monk Chat Program. Data were collected using two 5-point Likert-scale questionnaires (barriers and strategies) and semi-structured interviews with 10 volunteer monks. A convergent mixed-methods design was employed, integrating descriptive statistics (means, standard deviations, and percentages) with thematic analysis. Results showed that intercultural communication barriers occurred at a moderate level. The most salient barriers were understanding slang/idioms and language proficiency. Monks reported difficulties with fluency, comprehending diverse accents, translating Buddhist terminology, and responding spontaneously. External constraints included limited opportunities for practice and challenges related to foreigners' speech patterns. Regarding coping strategies, monks reported frequent overall strategy use. Social skills were used most often, particularly active listening and showing cultural respect, followed by personal skills, non-verbal strategies, and verbal strategies such as approximation, paraphrasing, and clarification requests. Peer support and technology use also emerged as supplementary strategies. Overall, the findings indicate that monks manage linguistic limitations through interpersonal sensitivity and strategic resourcefulness in authentic intercultural exchanges.

Keywords: Barriers, Strategies, Buddhist Monks, Intercultural Communication, English as a Lingua Franca

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

Introduction

Globalization has intensified cross-border mobility, tourism, and intercultural encounters, creating frequent communication among people from diverse linguistic and cultural backgrounds (Library of Congress, 2024; Revida et al., 2021). In this environment, English commonly functions as a lingua franca that enables interaction in settings where interlocutors do not share a first language. As a result, speaking English for real-time communication has become increasingly important for individuals and institutions operating in international and multicultural contexts (Purba, 2021).

Received: 7 January 2026;
Revised: 20 March 2026;
Accepted: 29 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

In Thailand, English has gained heightened significance across sectors such as tourism, business, trade, technology, and education (Wongkumsai, 2023). Despite ongoing efforts to strengthen English education, English-speaking ability in Thailand has been repeatedly reported as an area of concern in regional comparisons, with national indicators suggesting persistent challenges in communicative competence and oral fluency (Chuanpongpanich, 2021; EF Education First, 2023). Thai learners commonly report difficulties related to pronunciation, grammar, and vocabulary use in conversation, and these linguistic constraints often interact with psychological factors (e.g., anxiety, fear of mistakes) and limited opportunities for authentic speaking practice (Chuanchaisit & Prapphal, 2024; Tahe, 2020). These barriers can undermine participation in intercultural interactions where successful communication depends not only on linguistic accuracy but also on intelligibility, responsiveness, and pragmatic appropriateness.

Intercultural communication barriers may be understood as obstacles that disrupt meaning-making due to limitations in verbal and non-verbal resources, sociocultural understanding, and interactional management in cross-cultural exchanges (Pavenkov & Rubtcova, 2021). In real conversations, barriers may emerge from limited language proficiency, unfamiliar accents, idiomatic usage, time pressure, topic specificity, or insufficient interactional strategies, especially when speakers must respond spontaneously. Accordingly, communication strategies become crucial as compensatory resources that help speakers negotiate meaning, maintain interaction, and minimize breakdowns when linguistic or contextual difficulties arise.

Thailand is a predominantly Buddhist country, and Buddhist institutions play a central role in cultural and educational life. Thai Buddhist universities provide a distinctive learning ecology in which monks study religious doctrine while also engaging with international visitors and intercultural communities (Srinok et al., 2021). Buddhism itself has a global presence, and Thailand attracts substantial numbers of visitors who are interested in Buddhist teachings and practices (Schedneck, 2021). Within such contexts, monks are not only learners of English but also mediators of Buddhist knowledge who interact with foreigners about religious and philosophical concepts. These interactions place monks in a specialized communicative position: they must explain abstract concepts, interpret culturally embedded meanings, and respond to questions that may involve differences in worldview and communicative norms (Boonmatun & Huttayavilaiphan, 2025; Simmali & Huttayavilaiphan, 2025).

Monk Chat Programs, organized on many Buddhist university campuses, provide an informal space where monks and foreign visitors converse about Buddhism in English as a lingua franca. Such programs potentially support language development through experiential learning in authentic exchanges, while also contributing to cultural tourism and the communication of Buddhist teachings to international audiences (Schedneck, 2021). However, these settings can also intensify communicative demands. Monks may experience language-related challenges such as limited fluency, difficulty with unfamiliar accents, and the need to translate Buddhist terminology into accessible English. At the same time, sociocultural factors; including the symbolic role of monks, behavioral norms, and expectations in religious discourse, may shape the interaction in ways that differ from general EFL classroom communication. Without sufficient intercultural communication competence, monks may struggle to convey Buddhist concepts accurately or to respond appropriately to visitors' questions, potentially limiting mutual understanding.

Previous research on English-speaking barriers among university learners commonly identifies linguistic difficulties (e.g., vocabulary limitations, grammar control, word choice), as well as affective barriers such as nervousness and fear of making mistakes (Chand, 2021). Studies also suggest that speaking is often perceived as the most demanding language skill because it requires real-time processing and immediate interactional responses (Tahe, 2020). Importantly, learners' ability to cope with speaking barriers is shaped not only by their language knowledge but also by the strategies they employ to manage communication breakdowns and maintain interaction. In intercultural settings, such strategies may include asking for clarification, paraphrasing, approximating meanings, using non-verbal cues, and drawing on interpersonal and relational resources (e.g., showing respect, active listening, rapport-building) (Coskun, 2016; Kramsch, 1993; Listyani, 2018). Regular participation in authentic conversation can also strengthen confidence and promote adaptive communication behaviors over time (Coskun, 2016; Listyani, 2018).

Although barriers and strategies in English speaking have been explored in general university EFL populations, research focusing specifically on Buddhist monks in informal intercultural chatting contexts remains limited (Boonmatun & Huttayavilaiphan, 2025; Simmali & Huttayavilaiphan, 2025). Findings derived from lay university students may not generalize to monks for at least three reasons. First, Monk Chat interactions often involve specialized discourse about Buddhism, including culturally embedded and abstract concepts that are difficult to translate and explain. Second, monks' institutional role and visible identity (e.g., wearing robes, adhering to monastic rules) can influence conversational topics, power dynamics, and pragmatic expectations. Third, the communicative goal in Monk Chat is not only to practice English but also to communicate religious teachings to international visitors, which may increase the stakes of clarity and appropriateness in communication. For these reasons, a focused examination of monks' perceived barriers and coping strategies is needed to inform context-sensitive language support and training.

Accordingly, this study investigates English-speaking barriers and communication strategies among Buddhist monks participating in Monk Chat activities with foreigners about Buddhism. By identifying salient barriers and documenting the strategies monks use to manage them, the study contributes to intercultural communication scholarship in religious and tourism-related contexts and provides practical implications for developing English training programs tailored to monks' communicative needs.

Research Objectives

1. Identify specific barriers that Buddhist monks face when speaking in English with foreigners during Buddhist chatting activities.

2. Explore effective strategies employed by Buddhist monks to overcome these English-speaking barriers during Buddhist chatting activities with foreigners.

Research Methodology

1. Research Design

This study adopted a convergent mixed-methods design (Creswell & Plano Clark, 2018) to examine intercultural communication barriers and coping strategies among Buddhist monks in Monk Chat interactions. Quantitative and qualitative data were collected in parallel, analyzed separately, and then integrated to provide complementary explanations and strengthen the interpretation of findings. Mixed methods were appropriate because intercultural communication involves linguistic, affective, sociocultural, and contextual dimensions that may not be fully captured by a single method (Byram, 1997; Deardorff, 2006). Integration was conducted through triangulation and comparison of convergent results (Fetters et al., 2013).

2. Research Setting

Data were collected at the Monk Chat Program at Mahachulalongkornrajavidyalaya University (MCU), Chiang Mai Campus, Thailand. The program is an informal intercultural exchange in which foreign visitors converse with monks about Buddhism and monastic life using English as a lingua franca.

3. Population and Sample

3.1 Quantitative Participants

The population comprised Buddhist monks enrolled at MCU Chiang Mai Campus who regularly participated in Monk Chat activities in 2024. Using purposive sampling, 30 monks were recruited on a voluntary basis, with participation criteria including regular engagement in Monk Chat sessions and willingness to complete questionnaires. Participants included monks from Thailand (40%), Myanmar (30%), Laos (26.7%), and Nepal (3.3%). Most reported limited formal English learning experience (0–2 years: 40%; 3–5 years: 30%; 6–8 years: 24%). The majority were undergraduate students (76.7%), while 23.3% were enrolled in master's programs. None reported having lived or studied in English-speaking countries. Regarding English use, 40% used English daily, 37% weekly, and 16.7% monthly.

3.2 Qualitative Participants

From the 30 questionnaire participants, 10 monks volunteered to participate in semi-structured interviews. These participants represented a range of nationalities, education levels, and English proficiency backgrounds reflected in the larger sample. Interviews were conducted face-to-face immediately after Monk Chat sessions, lasted approximately 15–30 minutes, and followed an interview guide with open-ended questions focusing on barriers experienced during the conversation and strategies used to cope with them. Interviews were audio-recorded with consent and transcribed for analysis. Because participants included monks from multiple nationalities, interviews were conducted in a language participants were comfortable with (Thai and/or English), and clarification or rephrasing was provided when necessary. Where Thai was used, interview excerpts were translated into English for reporting, with careful attention to retaining the intended meaning in context.

4. Research Instruments

Three instruments were used for data collection: a Barriers Questionnaire, a Strategies Questionnaire, and semi-structured interviews. The Barriers Questionnaire measured monks' perceived barriers encountered during Monk Chat interactions. Items covered internal barriers (e.g., language proficiency, personal traits, affective factors, and communicative skills) and external barriers (e.g.,

environmental constraints, interlocutor-related challenges, and material/resource limitations). Responses were rated on a 5-point Likert scale (1 = never, 2 = rarely, 3 = sometimes, 4 = often, 5 = always). The instrument was adapted from relevant speaking-barrier and intercultural communication frameworks (e.g., Rahayu, 2015; Chand, 2021). Prior to administration, the questionnaire was checked for clarity and appropriateness of wording, and minor wording adjustments were made to improve readability.

The Strategies Questionnaire assessed strategies used to manage communication difficulties during Monk Chat interactions. It included four domains: verbal strategies, non-verbal strategies, personal skills, and social skills, and used the same 5-point Likert scale response format. The questionnaire was informed by established communication strategy frameworks (Tarone, 1983; Faerch & Kasper, 1983) and later applied models in related contexts (e.g., Syarifudin & Rahmant, 2021). Before data collection, items were reviewed to ensure they aligned with the study context and were understandable for participants, and the final version was administered immediately after chatting sessions to support accurate recall.

To gain deeper insight into monks' experiences, semi-structured interviews were conducted with 10 volunteer monks selected from the 30 participants. Interviews were carried out face-to-face immediately after Monk Chat sessions, lasted approximately 15–30 minutes, and followed an interview guide with open-ended questions focusing on barriers experienced during the conversation and strategies used to cope with them. Interviews were audio-recorded with consent and transcribed for analysis. Because participants included monks from multiple nationalities, interviews were conducted in a language participants were comfortable with (Thai and/or English), and clarification or rephrasing was provided when necessary. Where Thai was used, interview excerpts were translated into English for reporting, with careful attention to retaining the intended meaning in context.

5. Data Collection Procedures

Following ethical approval from the University of Phayao Human Research Ethics Committee (HREC) data collection was conducted during Monk Chat activities at MCU Chiang Mai Campus. After each monk–foreigner chatting session, participating monks completed the Barriers and Strategies Questionnaires to support accurate recall. The researcher provided standardized instructions and collected completed questionnaires. Volunteers for interviews then participated in a semi-structured interview immediately after questionnaire completion. Prior to recording, participants were informed of the purpose of the interview and provided consent for audio recording.

6. Data Analysis and Integration

Quantitative data from questionnaires (n = 30) were analyzed using SPSS. Descriptive statistics (means, standard deviations, and percentages) were calculated for each dimension and item. Mean scores were interpreted using the following scale: 1.00–1.80 = never; 1.81–2.60 = rarely; 2.61–3.40 = sometimes; 3.41–4.20 = often; 4.21–5.00 = always.

Qualitative data from interviews (n = 10) were transcribed verbatim. Where needed, transcripts were translated into English for reporting. Thematic analysis (Braun & Clarke, 2006) was used to identify recurring patterns and themes related to barriers and strategies. Coding combined (a) theory-informed categories aligned with the study framework and (b) inductive codes emerging from the data. Representative excerpts were selected to illustrate key themes.

For Mixed-methods integration, findings from quantitative and qualitative strands were compared and integrated to identify convergence, complementarity, and areas of divergence, thereby strengthening interpretation through triangulation (Fetters et al., 2013).

The Conceptual Framework

This study's conceptual framework integrates perspectives from intercultural communicative competence (ICC) and communication strategy research to explain how Buddhist monks manage English-mediated interactions with foreigners in Monk Chat settings. Drawing on ICC scholarship (Byram, 1997; Deardorff, 2006), the framework assumes that successful intercultural communication depends on the interplay of (a) linguistic resources and (b) intercultural competence, including relevant attitudes, knowledge, and interactional skills.

Within this framework, communication barriers are conceptualized as obstacles that may disrupt meaning-making during intercultural exchanges. Barriers are organized into two broad domains: internal barriers and external barriers. Internal barriers refer to factors within the speaker, including limitations in language proficiency, personal traits, affective factors (e.g., anxiety), and communicative skills. External barriers refer to contextual constraints such as environmental conditions, interlocutor-related challenges (e.g., unfamiliar accents or interactional styles), and material/resource limitations. This internal–external categorization is informed by prior research on speaking barriers and intercultural communication challenges (Rahayu, 2015; Dwi, 2018; Chand, 2021).

To account for how monks cope with these barriers, the framework conceptualizes communication strategies as deliberate techniques used to maintain interaction, negotiate meaning, and achieve mutual understanding in real-time communication. This definition follows foundational work in communication strategy research (Tarone, 1983; Faerch & Kasper, 1983). Strategies are grouped into (1) language-oriented strategies, including verbal (e.g., paraphrasing, approximation, clarification requests) and non-verbal strategies (e.g., gestures, facial expressions), and (2) intercultural interactional resources, operationalized in this study as personal skills and social skills that support relationship management and culturally appropriate interaction (e.g., active listening, respect, and rapport-building). This distinction reflects the dual requirement of linguistic management and intercultural sensitivity in lingua franca communication.

Finally, the framework aligns these strategic resources with ICC-related components, particularly attitudes, knowledge, and skills, highlighted in Deardorff's (2006) process model and Baker's (2011) notion of intercultural awareness. In this study, barriers and strategies are therefore examined as interconnected: perceived barriers indicate where communication is vulnerable, while strategy use reflects how monks mobilize linguistic and intercultural resources to sustain communication and develop competence through authentic intercultural engagement. Figure 1 illustrates the conceptual framework of this study, showing the relationship between intercultural communication barriers (internal and external) and communication strategies (language strategies and cultural skills) within the Monk Chat context.

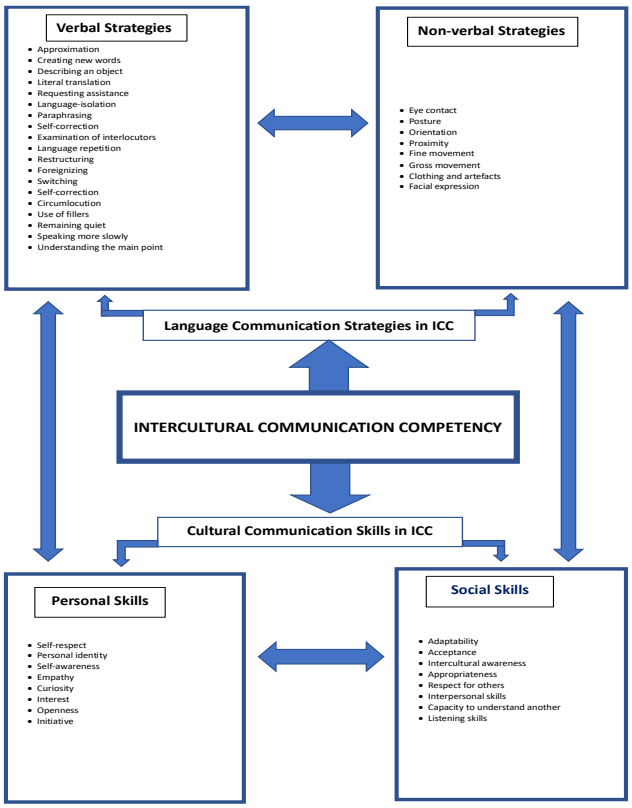

Figure 1 Conceptual Framework of Intercultural Communication Barriers and Strategies

Research Results

The findings are presented in three sections: (1) participants' background information, (2) intercultural communication barriers, and (3) intercultural communication strategies reported by the monks.

1. Background Information of Participants

The 30 participating monks represented diverse backgrounds from four countries. Table 1 presents the complete demographic profile of the participants.

Table 1 Demography of Participants

Demography	Category	Frequency	Percentage
Country of origin	Thailand	12	40%
	Myanmar	9	30%
	Laos	8	26.7%
	Nepal	1	3.3%
Years of English education	0-2	12	40%
	3-5	9	30%
	6-8	7	24%
	9+	2	6%
Current education level	Bachelor's	23	76.7%
	Master's	7	23.3%
English use frequency	Daily	12	40%
	Weekly	11	37%
	Monthly	6	20%
	Rarely	1	3.3%

Table 1 Demography of Participants (Continued)

Demography	Category	Frequency	Percentage
Years of experience chatting with foreigners about Buddhism	0-2	16	53.3%
	3-5	9	30%
	6-8	5	16.7%
Comfort level in chatting with foreigners about Buddhism	Sometimes comfortable	11	36.7%
	Usually comfortable	10	33.3%
	Always comfortable	9	30%

The participants represented four countries, with the highest proportion from Thailand (40%), followed by Myanmar (30%), Laos (26.7%), and Nepal (3.3%). In terms of English education, most had studied English for relatively short periods: 40% reported 0-2 years of study, 30% had 3-5 years, and 24% had 6-8 years. Regarding educational level, 76.7% were enrolled in bachelor's programs and 23.3% in master's programs. With respect to English use frequency, 40% reported using English daily, 37% weekly, and 20% monthly. Their experience with chatting to foreigners about Buddhism was also limited: 53.3% had only 0-2 years of experience, 30% had 3-5 years, and 16.7% had 6-8 years. Levels of comfort in chatting with foreigners varied: 36.7% felt “sometimes comfortable,” 33.3% “usually comfortable,” and 30% “always comfortable.”

2. Intercultural Communication Barriers

The intercultural communication barriers faced by Buddhist monks are categorized into internal barriers (language proficiency, traits, affect, and skills) and external barriers (environment and linguistic/conversational challenges). Table 2 presents the quantitative results ordered from highest to lowest mean scores, which are further explored through qualitative insights from semi-structured interviews.

Table 2 Intercultural Communication Barriers

Barrier Category	Specific Barrier	Mean	S.D.	Interpretation
Language Proficiency	Speaking fluency	3.27	0.74	Sometimes
	Comprehension	3.17	0.69	Sometimes
	Category Mean	**3.22**	**0.71**	**Sometimes**
Linguistic/Conversational	Slang/idioms	3.37	1.03	Sometimes
	Native speaker practice	3.07	1.31	Sometimes
	Category Mean	**3.22**	**1.17**	**Sometimes**
Skills	Grammar & vocabulary	3.20	1.18	Sometimes
	Quick response	3.10	1.18	Sometimes
	Category Mean	**3.08**	**1.12**	**Sometimes**
Environment	Practice time	3.17	0.98	Sometimes
	Teaching methods	3.03	1.06	Sometimes
	Category Mean	**3.08**	**1.00**	**Sometimes**
Affect	Fear of mistakes	3.10	1.12	Sometimes
	Motivation	2.73	1.23	Sometimes
	Category Mean	**2.91**	**1.17**	**Sometimes**
Traits	Understanding feelings	3.10	0.92	Sometimes
	Starting conversations	3.10	1.21	Sometimes
	Category Mean	**2.77**	**1.19**	**Sometimes**
Overall Mean Score		**3.09**	**1.10**	**Sometimes**

Language Proficiency: Language proficiency was the highest-rated barrier category (M = 3.22, S.D. = 0.71), with speaking fluency (M = 3.27) and comprehension (M = 3.17) being the most significant challenges. These findings were reflected in interview responses, where monks described challenges with various accents and pronunciation differences.

Excerpt 1 (P1): “Accents like Caribbean or African are hard to follow; I had to ask many times.”

Excerpt 2 (P2): “I misunderstood the question. They asked, who created the rules? but I heard Who created the world?”

Linguistic and Conversational Challenges: Linguistic/conversational challenges also scored highly (M = 3.22, S.D. = 1.17), with slang/idioms (M = 3.37) being the most difficult issue, followed by native speaker practice (M = 3.07). Monks found it particularly challenging when foreigners used colloquial language or spoke with unfamiliar accents.

Excerpt 3 (P3): “Sometimes foreigners use idioms I cannot understand at all.”

Excerpt 4 (P8): “The American pronunciation of car made me confused; I only understood when they repeated it.”

Skills-Related Barriers: Skills-related barriers were also considerable (M = 3.08, S.D. = 1.12), with grammar & vocabulary (M = 3.20) and quick response (M = 3.10) being most common. Monks struggled to express complex Buddhist concepts in English due to limited vocabulary and grammatical knowledge.

Excerpt 5 (P5): “Sometimes I want to explain Buddhist terms but do not know the English word, so I use another.”

Excerpt 6 (P8): “Sometimes when they ask me a question suddenly, I stop and think for quite a while before I can give an answer.”

Environmental Barriers: Environmental barriers received a mean score of M = 3.08 (S.D. = 1.00), with practice time (M = 3.17) and teaching methods (M = 3.03) being the primary concerns. Interview data supported these findings, as several monks mentioned that limited practice opportunities constrained their English development.

Excerpt 7 (P5): “I do not spend enough time practicing English outside of the Monk Chat Program.”

Excerpt 8 (P6): “My teacher's methods make it hard to learn English effectively.”

Affective Barriers: Affective barriers were somewhat less prominent (M = 2.91, S.D. = 1.17), with fear of making mistakes being the most common issue (M = 3.10). Despite the lower mean score, these emotional challenges still reduced monks' willingness to participate actively in intercultural exchanges.

Excerpt 9 (P4): “In my first years, I often felt nervous and asked senior monks to help answer.”

Excerpt 10 (P9): “When I made a mistake in speaking, the foreigners laughed. They were not mocking me, but I still felt embarrassed, so I stayed quiet.”

Trait-Related Barriers: Trait-related barriers were the least significant (M = 2.77, S.D. = 1.19), although understanding feelings (M = 3.10) and starting conversations (M = 3.10) were still reported at a moderate level. This indicates that personality traits were not a major obstacle; instead, linguistic and experiential limitations were the dominant barriers.

Excerpt 11 (P7): “I rarely start the conversation. I wait for them to ask, because I am not sure what topic is safe.”

Excerpt 12 (P3): “I find it hard to understand foreigners' feelings sometimes.”

Mixed-Methods Integration of Barriers: The qualitative themes largely converged with the quantitative results. Language proficiency and linguistic/conversational challenges, which received the highest mean scores in the survey (both M = 3.22), were also the most frequently discussed in interviews, with monks providing detailed accounts of fluency difficulties, comprehension breakdowns, and confusion caused by idiomatic language. Skills-related barriers reflected in the survey (grammar & vocabulary M = 3.20; quick response M = 3.10) were supported by interview accounts of monks struggling to explain Buddhist terminology in English and needing extended time to formulate responses. Affective barriers, though rated lower quantitatively (M = 2.91), were nonetheless vividly described in interviews, particularly fear of mistakes and embarrassment, suggesting that the emotional impact may be more significant than frequency scores alone indicate. Environmental barriers (practice time M = 3.17; teaching methods M = 3.03) were confirmed by interview accounts of limited practice opportunities and perceived constraints in teaching approaches. Trait-related barriers were least prominent in both data strands, consistent across the survey and interviews. One area that emerged more prominently in qualitative data than in the survey was cultural misunderstanding monks described situations where visitors' expectations or assumptions about Buddhism led to communication difficulties, an aspect not directly captured by the questionnaire items.

Summary of Barriers: In summary, monks experienced intercultural communication barriers across both internal and external dimensions. Language proficiency and linguistic/conversational challenges were the most salient domains (both M = 3.22), highlighting difficulties with fluency, comprehension of unfamiliar accents, and understanding slang/idioms. Skills-related and environmental barriers (both M = 3.08) further constrained performance, particularly grammar/vocabulary limitations and insufficient practice opportunities, which contributed to delayed or hesitant responses. Affective barriers (M = 2.91), especially fear of mistakes, could reduce participation, while trait-related barriers (M = 2.77) were least prominent. Together, these results illustrate that monks’ intercultural communication difficulties reflect an interplay of linguistic constraints, real-time interactional demands, and contextual limitations.

3. Intercultural Communication Strategies

To address intercultural communication challenges, Buddhist monks employed various strategies categorized into verbal strategies, non-verbal strategies, personal skills, and social skills. Table 3 presents the quantitative results ordered from highest to lowest mean scores, which are further illustrated through qualitative examples from interviews.

Table 3 Intercultural Communication Strategies

Strategy Type	Strategy	Mean	S.D.	Interpretation
Social Skills	Listening	4.30	1.05	Often
	Respect	4.20	1.09	Often
	Category Mean	**4.16**	**1.14**	**Often**
Personal Skills	Acceptance	4.23	1.00	Often
	Curiosity	4.13	1.03	Often
	Category Mean	**3.99**	**1.01**	**Often**
Non-Verbal Strategies	Eye contact	4.00	1.08	Often
	Posture	3.83	1.11	Often
	Category Mean	**3.73**	**1.05**	**Often**
Verbal Strategies	Approximation	3.87	0.97	Often
	Self-correction	3.73	1.08	Often
	Category Mean	3.59	1.00	Often
Overall Mean Score		3.74	1.05	**Often**

Social Skills: Social skills were the most frequently employed strategies (M = 4.16, S.D. = 1.14). Listening carefully to people from other cultures obtained the highest score across all items (M = 4.30), while showing respect for cultural rights was also highly rated (M = 4.20). These interpersonal skills reflected monks' strong orientation toward creating welcoming and respectful interactions.

Excerpt 13 (P9): “I observe body actions and eye contact to check if they really understand.”

Excerpt 14 (P3): “After conversations, I always ask, did you understand?”

Personal Skills: Personal skills scored highly (M = 3.99, S.D. = 1.01), with monks expressing willingness to accept new perspectives (M = 4.23) and curiosity to learn about other cultures (M = 4.13). These attitudes facilitated mutual learning and created comfortable communication environments.

Excerpt 15 (P6): “I am curious to learn their culture, so I ask them questions too.”

Excerpt 16 (P7): “At first I did not understand Western culture, but later I learned to adapt and accept differences.”

Non-Verbal Strategies: Non-verbal strategies were frequently reported (M = 3.73, S.D. = 1.05), with maintaining eye contact (M = 4.00) and showing interest through posture (M = 3.83) being especially common. Monks relied heavily on body language as a compensatory resource when vocabulary or grammar was insufficient.

Excerpt 17 (P6): “When I talk with them, I smile and use facial expressions and gestures to make the communication more friendly and easier to understand.”

Excerpt 18 (P10): “I use my hands and examples so they can visualize what I mean.”

Verbal Strategies: Verbal strategies had a mean score of 3.59 (S.D. = 1.00), with approximation, or using a word close in meaning to the target word (M = 3.87), and self-correction (M = 3.73) being the most frequently employed. Monks actively used paraphrasing and clarification requests to compensate for vocabulary limitations.

Excerpt 19 (P1): “If I do not know the exact word, I use another one with a similar meaning.”

Excerpt 20 (P2): “If I do not understand, I ask them to repeat slowly.”

Mixed-Methods Integration of Strategies: Quantitative and qualitative findings showed strong convergence regarding strategy use. Social skills, rated highest in the survey (M = 4.16), were consistently

described in interviews as central to monks' communicative approach, particularly listening carefully and showing respect for cultural differences. Personal skills such as acceptance and curiosity, also highly rated (M = 3.99), were reflected in monks' descriptions of approaching Monk Chat as mutual learning rather than one-way teaching. Non-verbal strategies (M = 3.73), while rated slightly lower in the survey, were frequently mentioned in interviews as practical compensatory tools when vocabulary was insufficient. Verbal strategies (M = 3.59), including approximation and self-correction, were confirmed by interview accounts of monks using alternative words, requesting repetition, and asking visitors to speak slowly. Additionally, two supplementary strategies emerged from qualitative data that were not directly captured by the questionnaire items: peer support (consulting senior monks or volunteers) and technology use (using translation applications). These findings suggest that monks draw on collaborative and technological resources beyond individual linguistic and interpersonal skills.

Summary of Strategies: In summary, monks reported frequent use of strategies to manage intercultural communication demands (Overall M = 3.74). The most prominent domain was social skills (M = 4.16), reflecting a strong emphasis on attentive listening, respect, and maintaining a supportive interactional climate. Personal skills (M = 3.99), including openness and curiosity, appeared to facilitate mutual learning and adaptation. Non-verbal strategies (M = 3.73) helped reinforce meaning and rapport through gestures and facial expressions, while verbal strategies (M = 3.59) supported negotiation of meaning through approximation and self-correction. Taken together, these strategies suggest that monks relied not only on linguistic techniques but also on interpersonal and intercultural resources to sustain communication in authentic Monk Chat interactions.

Discussions

This study examined intercultural communication barriers and coping strategies among Buddhist monks participating in Monk Chat interactions with foreign visitors about Buddhism in English. Overall, the findings indicate that monks experienced barriers at a moderate level, particularly in language proficiency and pragmatic understanding in authentic exchanges, while also reporting frequent use of interpersonal, cultural, and compensatory strategies. The background data further suggest that while monks had frequent opportunities to use English in daily or weekly interactions, their limited years of English study and relatively short experience with Monk Chat activities may have constrained their confidence and competence in intercultural communication. These patterns add empirical insight into English as a lingua franca (ELF) communication in a religious setting, where speakers are required not only to convey information but also to explain culturally embedded concepts and manage relationship-oriented interaction.

1. Intercultural Communication Barriers

The barriers reported by monks can be interpreted through the internal–external distinction commonly used in speaking-barrier and intercultural communication research (Rahayu, 2015; Dwi, 2018; Chand, 2021). Language proficiency emerged as the most salient barrier domain, reflected in difficulties with fluency and comprehension—especially when interlocutors used unfamiliar accents, rapid delivery, or idiomatic expressions. This pattern is consistent with research on monks' English communication in Buddhist contexts, which similarly highlights language difficulties as a primary challenge when

communicating with foreigners (Simmali & Huttayavilaiphan, 2025). Importantly, the communicative demands of Monk Chat are not limited to everyday conversation; monks often need to explain abstract and culturally grounded Buddhist concepts (e.g., karma, anatta, nirvana) that may not have direct equivalents in English and therefore require elaboration and contextualization. This helps explain why vocabulary limitations and comprehension challenges can become particularly pronounced in this setting.

Skills-related barriers further compounded these difficulties, particularly constraints in grammar and vocabulary and the pressure to respond spontaneously in real-time interaction. This supports prior accounts that limited lexical resources and insufficient speaking practice can hinder oral performance and interactional management (Rahayu, 2015). The results also resonate with observations that traditional instructional emphasis on forms and receptive skills may leave learners underprepared for the pragmatic complexity of authentic spoken interaction (Littlewood, 2013). In this respect, challenges in translating Buddhist terminology and meanings can be understood through the lens of cultural scripts, where culturally specific concepts resist straightforward transfer across languages without additional explanation (Wierzbicka, 1997).

Affective barriers, while lower than linguistic barriers, still influenced participation through fear of making mistakes and concern about giving inaccurate explanations. This aligns with the Affective Filter Hypothesis, which suggests that anxiety can interfere with language processing and performance (Krashen, 1982). For monks, the perceived responsibility of representing Buddhist teachings may intensify communicative pressure, potentially creating a cycle in which linguistic uncertainty increases anxiety and anxiety further reduces fluency. Similar affective and cognitive challenges have been reported among monks communicating Buddhist teachings in English (Boonmatun & Huttayavilaiphan, 2025).

External barriers were also evident, particularly interlocutor-related linguistic/conversational challenges, with understanding slang/idioms being the most difficult single item. This suggests that classroom exposure alone may not prepare speakers for informal, idiomatic, and context-dependent language commonly used in spontaneous interaction (Littlewood, 2013). Environmental constraints, including limited practice time and limited access to sustained authentic interaction, further restricted opportunities for skill development. Taken together, these findings indicate that monks' difficulties should be viewed not only as individual limitations but also as outcomes shaped by interactional demands and contextual constraints.

Finally, although cultural misunderstandings were not directly measured quantitatively, interview responses suggested that misalignment in expectations and interpretation can occur when visitors and monks draw on different cultural assumptions about appropriate topics, norms, or meanings in religious conversation. This supports the view that successful ELF communication depends on context-sensitive negotiation and intercultural awareness rather than strict adherence to native-speaker norms (Baker, 2011).

2. Intercultural Communication Strategies

Despite these barriers, monks reported frequent use of strategies overall. Social skills were the most frequently used domain, especially careful listening and respectful interaction. This reflects the relational nature of Monk Chat, where maintaining a welcoming and respectful atmosphere can help

sustain interaction even when linguistic gaps occur. Personal skills were also high, particularly openness and curiosity, which are consistent with intercultural competence models that emphasize respectful attitudes and openness as foundational conditions for effective intercultural engagement (Deardorff, 2006). In practice, these dispositions may facilitate mutual learning by encouraging visitors to elaborate, rephrase, or adjust their speech, thereby reducing communicative breakdowns.

Non-verbal strategies served as an additional compensatory resource. Gestures, facial expressions, eye contact, and demonstrative examples helped clarify meaning and convey engagement when precise vocabulary was unavailable. This aligns with research highlighting the supportive role of non-verbal communication in intercultural interaction, especially under conditions of limited shared linguistic resources (Wilson, 2021). Verbal strategies, including approximation and self-correction, indicate active meaning negotiation and monitoring; patterns that are consistent with classic communication strategy taxonomies (Tarone, 1983; Faerch & Kasper, 1983). Moreover, interview evidence suggested that monks also relied on interaction management moves such as requesting repetition or clarification when needed, reinforcing the view that strategic competence plays a key role in sustaining ELF interaction.

The qualitative emergence of peer support and technology use further suggests that monks approach communication as a collaborative process. Consulting senior peers or using translation tools can function as immediate scaffolding, helping monks maintain interactional flow and accuracy when discussing specialized concepts. Such support may be particularly valuable in contexts where learners have limited formal training but are expected to communicate complex content in authentic intercultural exchanges.

3. Developing Intercultural Communicative Competence in Monk Chat

Although the study did not directly measure ICC as a standardized construct, the patterns of reported attitudes (e.g., respect, openness), interactional skills (e.g., listening, adapting), and strategic coping behaviors are broadly consistent with ICC-oriented perspectives (Byram, 1997; Deardorff, 2006). The findings also align with an ELF view emphasizing mutual accommodation and shared responsibility for intelligibility (Baker, 2011). In many interactions, communicative success appears to depend on reciprocal adjustment; for example, monks simplifying explanations and using multimodal cues, while visitors slow down, rephrase, or avoid idioms. This underscores that effective intercultural communication is co-constructed rather than determined solely by one party's language proficiency.

4. Summary

In summary, monks in Monk Chat settings experienced moderate barriers, particularly related to fluency, comprehension of diverse accents, and pragmatic challenges such as idioms and informal expressions. At the same time, they reported frequent use of strategies, especially social and personal resources, supported by non-verbal and verbal compensatory techniques. These findings highlight the interplay of linguistic constraints, affective factors, and contextual conditions in religious ELF communication and suggest the value of context-specific language support that integrates (a) speaking practice with authentic interaction, (b) pragmatic listening for accents and idioms, (c) strategies for explaining Buddhist concepts in accessible English, and (d) confidence-building and supportive learning environments.

Originality and Body of Knowledge

This study contributes to intercultural communication, English as a lingua franca (ELF), and English language teaching in religious contexts by foregrounding Buddhist monks as a communicative group that has been underrepresented in mainstream EFL and intercultural communication research in Thailand. Unlike typical university learners or tourism workers, monks in Monk Chat settings interact with international visitors while simultaneously acting as mediators of Buddhist knowledge. Their interactions involve topic-specific discourse, culturally embedded concepts, and institutional norms (e.g., monastic protocols and expectations of appropriate topics), which create communicative demands that differ from general conversational English contexts. By documenting barriers and coping strategies in this specialized setting, the study extends current understanding of intercultural communication in Thailand beyond commonly examined learner populations.

Methodologically, the study employs a convergent mixed-methods design, combining questionnaire-based patterns of perceived barriers and strategy use with interview-based explanations of how monks manage breakdowns and sustain interaction. This approach strengthens interpretation by linking frequency patterns (e.g., challenges with idioms and comprehension; frequent reliance on social and personal skills) with contextualized accounts from authentic intercultural encounters. As a result, the study offers both descriptive breadth and explanatory depth regarding communication processes in an informal religious exchange program.

Theoretically, the findings provide empirical support that elements commonly discussed in ICC-oriented models, particularly interactional attitudes and skills such as respect, openness, curiosity, and attentive listening (Byram, 1997; Deardorff, 2006), are salient resources in religious ELF communication. While the study does not claim to measure intercultural communicative competence (ICC) as a standardized construct, the pattern of strategy use suggests that monks draw heavily on interpersonal and cultural resources to sustain communication when linguistic limitations are present. This offers a context-sensitive extension of ICC discussions by illustrating how intercultural interaction in a Buddhist setting may be supported by value-consistent practices such as respectful engagement and mindful attention.

Practically, the study provides an empirical basis for context-specific language support in Buddhist educational institutions and contributes to ELF research by examining communication in a religious discourse domain. Identified barriers (e.g., explaining Buddhist terminology and concepts, managing idiomatic speech, responding spontaneously) and strategies (e.g., approximation, multimodal explanation, peer support, and interactional checking) can inform targeted training materials and speaking practice tasks aligned with Monk Chat realities. Notably, the finding that social and personal resources were reported more frequently than purely linguistic strategies suggests that communication effectiveness in intercultural contexts may be supported substantially by interpersonal and interactional competence alongside language proficiency, with implications for ESP-oriented curriculum design for monks.

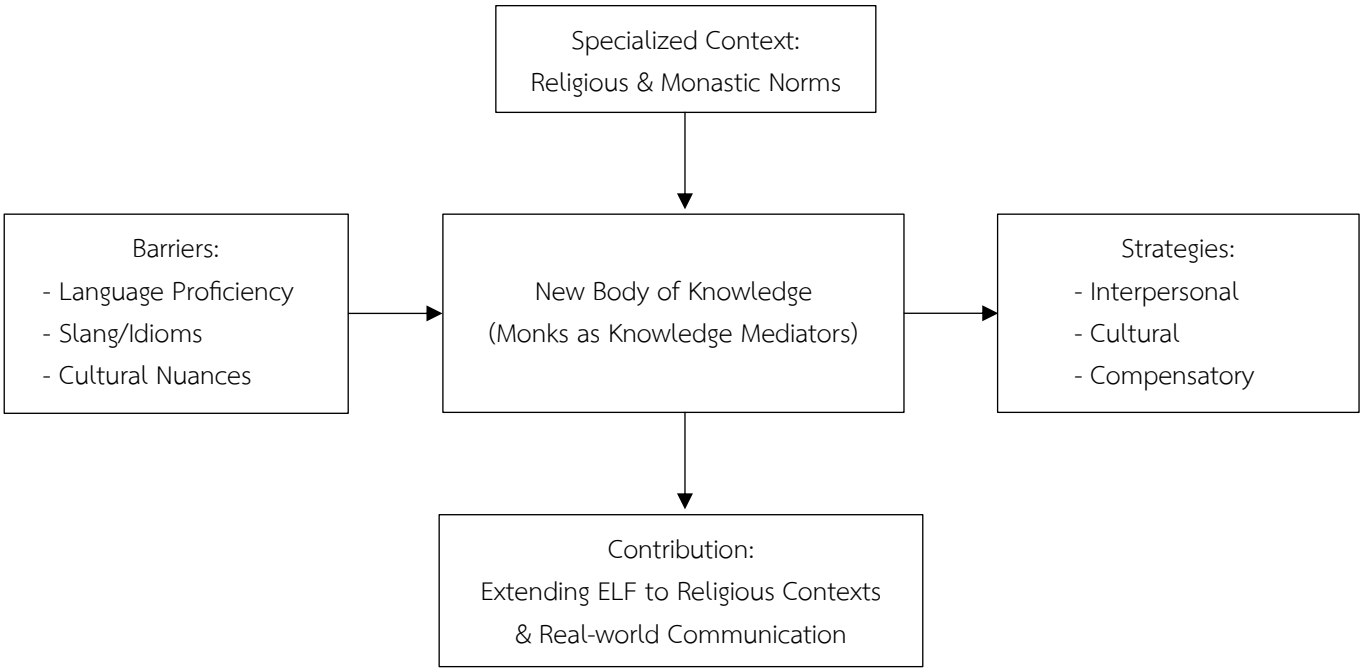

Figure 2 Body of Knowledge: Intercultural Communication in Monk Chat

Conclusions

This study examined English-mediated intercultural communication barriers and coping strategies among Buddhist monks participating in Monk Chat interactions with foreign visitors about Buddhism. Using questionnaire and interview data, the findings show that monks experienced communication barriers at a moderate level, with the most salient challenges related to language proficiency and authentic conversational demand, particularly fluency, comprehension of diverse accents, and understanding idioms or informal expressions. Skills-related constraints (e.g., grammar/vocabulary limitations and time pressure for spontaneous responses) and environmental factors (e.g., limited practice opportunities) further shaped communication difficulties, while affective concerns such as fear of making mistakes also influenced participation.

Despite these challenges, monks reported frequent use of strategies to sustain interaction. Social skills and personal dispositions, especially attentive listening, respectful engagement, openness, and curiosity, were the most prominent resources, complemented by non-verbal strategies (e.g., gestures and facial expressions) and verbal compensatory strategies (e.g., approximation and self-correction). Together, the results suggest that monks manage intercultural communication not only through linguistic techniques but also through interpersonal and interactional resources that help maintain rapport and negotiate meaning in real time.

The study contributes to ELF and intercultural communication research by extending empirical attention to religious intercultural exchanges in a Monk Chat context and by highlighting how communication effectiveness can be supported through interpersonal and strategic competence alongside language proficiency. Practically, the findings support the development of context-specific training for monks, including (a) speaking practice with authentic interactional tasks, (b) listening and pragmatic awareness training for accents and idioms, (c) strategy instruction for explaining Buddhist concepts in accessible English, and (d) supportive learning environments that reduce anxiety and encourage

participation. Strengthening these areas may help monks communicate Buddhist teachings more effectively with international visitors and foster mutual understanding in intercultural encounters.

Recommendations

1. Policymaking and Institutional Recommendations

Based on the identified barriers (e.g., fluency and listening difficulties with diverse accents, idioms, limited practice opportunities) and the strategies monks reported using frequently (e.g., listening, respectful interaction, non-verbal support, approximation), Buddhist educational institutions and relevant policymakers should strengthen structured support for English-mediated intercultural communication in monastic contexts. First, institutions should develop context-specific ESP modules that incorporate Buddhist terminology, common visitor questions, and guided practice in explaining culturally embedded concepts in accessible English, alongside explicit instruction in communication strategies (e.g., paraphrasing, approximation, clarification requests) and pragmatic listening for informal expressions. Second, programs should expand regular low-anxiety speaking opportunities (e.g., structured Monk Chat sessions, peer-speaking circles, and facilitated exchange activities) to increase authentic interaction time and reduce fear of mistakes through supportive practice. Third, institutions should provide professional development for teachers and program facilitators focusing on ESP for religious discourse, intercultural pedagogy, and task-based speaking instruction aligned with real Monk Chat scenarios. Finally, resource allocation should support materials development (e.g., bilingual glossaries of Buddhist concepts, scenario-based speaking tasks) and sustainable partnerships with language specialists to strengthen program quality and continuity. Such measures can create an enabling environment in which monks can communicate more effectively with international visitors and manage intercultural interactional demands (Spencer-Oatey & Franklin, 2009).

2. Recommendations for Future Research

Future research could extend this study in several ways. Longitudinal designs could track how perceived barriers and strategy use change as monks gain experience or receive targeted training. Intervention studies could evaluate the effectiveness of specific ESP curricula, strategy instruction, or technology-enhanced learning tools designed for Monk Chat contexts. Comparative studies across settings (e.g., different institutions, regions, or communication formats such as formal Dhamma talks versus informal conversations) could test the transferability of findings. In addition, research incorporating multiple perspectives; such as foreign visitors' perceptions of comprehensibility and interaction quality, would provide a fuller account of communicative success in ELF exchanges. Finally, qualitative work exploring how monastic values and practices shape interactional choices may deepen understanding of how interpersonal resources contribute to communication effectiveness in religious intercultural encounters.

References

Baker, W. (2011). Intercultural awareness: Modelling an understanding of cultures in intercultural communication through English as a lingua franca. *Language and intercultural communication, 11*(3), 197-214.

Boonmatun, S., & Huttayavilaiphan, R. (2025). Intercultural communication in the temple: Challenges and strategies for Thai monks using English to share Buddhist teachings. *World Journal of English Language, 15*(5), 141-155.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology, 3*(2), 77-101.

Byram, M. (1997). *Teaching and assessing intercultural communicative competence*. Bristol: Multilingual Matters.

Chand, G. B. (2021). Challenges faced by bachelor level students while speaking English. *Indonesian Journal of English Language Teaching and Applied Linguistics, 6*(1), 45-60.

Chuanchaisit, S., & Prapphal, K. (2024). A study of English communication strategies of Thai university students. *MANUSYA: Journal of Humanities, 12*(3), 100-126.

Chuanpongpanich, S. (2021). The challenges of Thailand in promoting the students' English skills to be an effective ASEAN citizen. *Santapol College Academic Journal, 7*(2), 229-238.

Coskun, A. (2016). Benefits of out-of-class speaking activities for EFL students. *Uluslararasi Turkce Edebiyat Kultur Egitim Dergisi, 5*(3), 1448-1464.

Creswell, J. W., & Plano Clark, V. L. (2018). *Designing and conducting mixed methods research*. (3rd ed.). Thousand Oaks, California: SAGE Publications.

Deardorff, D. K. (2006). Identification and assessment of intercultural competence as a student outcome of internationalization. *Journal of Studies in International Education, 10*(3), 241-266.

EF Education First. (2023). *EF English Proficiency Index: Thailand*. Retrieved from https://www.ef.com/epi/regions/asia/thailand.

Faerch, C., & Kasper, G. (1983). *Strategies in interlanguage communication*. Harlow: Longman.

Fetters, M. D., Curry, L. A., & Creswell, J. W. (2013). Achieving integration in mixed methods designs—Principles and practices. *Health Services Research, 48*(6), 2134-2156.

Kramsch, C. (1993). *Context and culture in language teaching*. Oxford: Oxford University Press.

Krashen, S. (1982). *Principles and practice in second language acquisition*. New York: Pergamon Press.

Library of Congress. (2024). *Defining globalization. Globalization: A resource guide*. Retrieved from https://guides.loc.gov/globalization/definition.

Listyani, L., & Kristie, L. S. (2018). Teachers' strategies to improve students' self-confidence in speaking: A study at two vocational schools in Central Borneo. *Register Journal, 11*(2), 139-153.

Littlewood, W. (2013). Developing a context-sensitive pedagogy for communication-oriented language teaching. *English Teaching, 68*(3), 3-25.

Pavenkov, O., & Rubtcova, M. (2021, August 6). *Barriers in intercultural communication*. Retrieved from https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3983460.

Purba, H. (2021). Intercultural communicative competence in the 21st century: Challenges and opportunities. *Journal of English Education and Linguistics Studies, 8*(1), 12–30.

Rahayu, N. (2015). *An analysis of students' problems in speaking English daily language program at Husnul Khotimah Islamic Boarding School*. (Doctoral dissertation, IAIN Syekh Nurjati Cirebon).

Revida, E., Trimurni, F., & Purba, S. (2021). The innovation of tourist villages to enhance tourist visits in Samosir, North Sumatera. *Review of International Geographical Education Online, 11*(5), 2526-2533.

Schedneck, B. (2021). *Religious tourism in northern Thailand: Encounters with Buddhist monks*. Seattle: University of Washington Press.

Simmali, J., & Huttayavilaiphan, R. (2025). Intercultural communication barriers and strategies of Thai Buddhist monks with foreigners at an international Buddhist center in Thailand. *Journal of Social Science Panyapat, 7*(1), 223-240.

Spencer-Oatey, H., & Franklin, P. (2009). *Intercultural interaction: A multidisciplinary approach to intercultural communication*. London: Palgrave Macmillan.

Srinok, S., Wongsuwan, N., Buppapan, S., Widesbrommakun, P., & Thongdee, V. (2021). Buddhism and Thai educational system: Historical perspectives. *Linguistics and Culture Review, 5*(4), 1336-1346.

Tahe, A. (2020). The problems of Thai students in mastering English speaking skills in the Islamic University of Lamongan. *E-Link Journal, 7*(2), 1-16.

Wongkumsai, S. (2023). The importance of English in Thai society and in technology. *Northeastern University Academic and Research Journal, 13*(2), 232-239.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 283-296.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Enhancing Second-Year Vocational Students' Collaborative Skills through Team-Based Learning Combined with Gamification

Xiaodan Tang[1] Rossarin Jermtaisong[1*] and Pranom Punsawai[1]

[1] *Faculty of Technical Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: Rossarin_j@rmutt.ac.th*

ABSTRACT

This study aimed to: 1) compare the collaborative skills of second-year vocational students before and after learning management using the traditional teaching method; 2) compare the collaborative skills of second-year vocational students before and after learning management using team-based learning collaboration combined with gamification; and 3) compare the collaborative skills of second-year vocational students between learning management using team-based learning collaboration combined with gamification and the traditional teaching method. The sample consisted of 80 second-year vocational students from 2 classrooms at a college in China, selected through cluster random sampling. The instruments for data collection included lesson plans for the traditional teaching method, lesson plans for team-based learning collaboration combined with gamification, and an assessment of collaborative skills. The data were analyzed using mean, standard deviation, independent-samples t-test, and dependent-samples t-test, along with descriptive statistics and content analysis. The results of the study indicated that: 1) the collaborative skills of second-year vocational students after learning management using the traditional teaching method were significantly higher than those before learning at the statistical significance level of .05; 2) the collaborative skills of second-year vocational students after learning management using team-based learning collaboration combined with gamification were significantly higher than those before learning at the statistical significance level of .05; and 3) the collaborative skills of second-year vocational students after learning management using team-based learning collaboration combined with gamification were significantly higher than those after learning management using the traditional teaching method at the statistical significance level of .05.

Keywords: Team-Based Learning, Gamification, Collaborative Skills

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

Introduction

Career guidance courses play a critical role in higher education, particularly within China's vocational college system, which is explicitly oriented toward employment outcomes. Vocational colleges in China generally operate under a three-year curriculum, during which students undertake enterprise-based internships in their final year and typically transition directly into employment upon graduation.

Received: 7 February 2026;
Revised: 22 March 2026;
Accepted: 29 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

Within this educational structure, participation in career guidance courses during the first two academic years is especially significant, as these courses are expected to prepare students for professional practice by fostering essential competencies required in the workplace. Recent research on Chinese higher vocational students highlights that challenges in this formative period can hinder the development of sustainable employability (Huang et al., 2025). Insufficient engagement during this formative period may negatively affect students' internship performance and limit their ability to adapt effectively to real-world work environments.

Among the professional competencies emphasized in vocational education, collaborative skills have attracted increasing scholarly attention. Ellis & Han (2021) define collaborative skills as the capacity to collectively apply procedural knowledge while assuming shared responsibility for group processes in pursuit of common objectives. These skills are closely associated with academic achievement, career development, and employability. In this study, collaborative skills were operationalized into five key dimensions: 1) shared understanding, referring to the ability to develop a common interpretation of tasks and goals; 2) active listening and participation, reflecting students' engagement and responsiveness during group interaction; 3) constructive dialogue, involving the exchange of ideas through reasoned discussion; 4) role negotiation, indicating the ability to coordinate and adjust responsibilities within a team; and 5) accountability, representing shared responsibility for group outcomes. From an industry perspective, employers consistently report that graduates who demonstrate effective communication, cooperative behavior, and constructive teamwork attitudes tend to perform more successfully in professional contexts (Yadav et al., 2024). In career guidance courses, collaboration is essential for activities such as career decision-making and peer interaction, requiring context-specific instructional support.

Collaboration is also widely recognized as a key educational outcome at both national and international levels. The Program for International Student Assessment (PISA), for instance, identifies collaborative competence as a core capability that supports learners' social, emotional, and cognitive development in contemporary societies (Graesser et al., 2018). Complementing this perspective, research on teamwork has consistently demonstrated that effective collaboration enhances group performance and learning outcomes across both academic and occupational settings (Salas et al., 2004; Mathieu et al., 2017).

Despite its acknowledged importance, fostering collaborative skills within educational settings remains challenging. Prior research indicates that although collaboration is frequently emphasized in educational policies and curricula, its practical implementation often lacks clear instructional standards, appropriate assessment instruments, and systematically designed teaching methods (Thornhill-Miller et al., 2023). Ellis & Han (2021) further observe that many students struggle to monitor and reflect on the development of their own collaborative abilities during learning experiences. Common deficiencies include limited listening skills, ineffective articulation of ideas, and weak negotiation abilities within group contexts. Instructors similarly report that students typically enter higher education with little formal preparation in collaboration, which constrains their capacity to engage meaningfully in group-based learning activities (Cherbonnier et al., 2025).

In the vocational college where this study was conducted, traditional teaching methods continued to dominate career guidance courses for second-year Architectural Engineering students. These

approaches emphasized structured content delivery, clear learning objectives, and teacher-centered guidance, contributing to a stable learning environment. However, classroom observations revealed notable collaborative limitations. During group activities, students struggled with shared decision-making and demonstrated limited collective responsibility. Discussions were often dominated by a few individuals, while others remained passively disengaged, indicating limited experience in shared accountability (Gillies, 2016; Loes, 2022). Additionally, students had difficulty sustaining meaningful peer interaction, particularly in career-related tasks requiring negotiation from diverse perspectives. This aligns with Roselli (2016), who argued that traditional instruction provides insufficient opportunities to develop higher-order collaborative skills. Therefore, although these methods supported foundational knowledge acquisition, their effectiveness in fostering collaborative competencies in this context remained limited, highlighting the need for alternative instructional approaches.

These persistent challenges highlight the need for pedagogical strategies that deliberately and systematically promote collaborative skill development, especially among second-year students in vocationally oriented institutions. One instructional approach that has gained increasing attention is team-based learning, which emphasizes active participation, mutual accountability, and structured communication within small groups (Arumugam et al., 2024). Empirical studies indicate that team-based learning can enhance student engagement, learning satisfaction, motivation, and problem-solving abilities through carefully designed collaborative tasks and peer accountability mechanisms (Ngoc et al., 2020; Andrews-Dickert et al., 2024; Burton et al., 2021).

At the same time, gamification has been increasingly adopted as a strategy to enhance student motivation and engagement in learning. When appropriately designed, gamification can encourage active participation and support productive learning behaviors (Triantafyllou et al., 2025). Common elements such as points, badges, and leaderboards have been shown to reinforce intrinsic motivation and self-regulated learning (Brandenburger & Janneck, 2023). Additional research suggests that gamification may also foster learner confidence, appreciation of diverse perspectives, and sustained engagement through feedback mechanisms and role-playing activities (Chen & Liang, 2022).

Although team-based learning and gamification have each been shown to be effective instructional strategies, empirical studies examining their deliberate integration to develop collaborative skills remain scarce. Recent reviews indicate that while gamified elements are increasingly incorporated into collaborative learning contexts, they are often treated as additive motivational tools rather than integral components of collaborative pedagogy (García-Tudela & Marín-Marín, 2025). Similarly, research on team-based learning has primarily focused on conventional classroom implementation, with limited attention to how game-based or technology-enhanced elements may strengthen its collaborative mechanisms (Neo et al., 2023). Furthermore, Zairon et al. (2025) highlighted that adaptive gamification in collaborative environments remains underexplored, particularly in aligning motivational design with structured collaborative learning to foster competencies such as shared accountability and constructive dialogue. This gap underscores the need for a more intentional approach that moves beyond treating gamification and team-based learning as parallel techniques and instead synthesizes their core principles into a unified instructional process. Accordingly, the present study develops a learning management model integrating

team-based learning with gamification and examines its effects, in comparison with the traditional teaching method, on the collaborative skills of second-year undergraduate students in a vocational college context.

This study positions collaborative skills not as a fixed interpersonal trait, but as a learnable process competence shaped through structured interaction, shared accountability, and iterative feedback. By integrating team-based learning and collaboration combined with gamification, this research advances a pedagogical framework that explicates how motivational design and collaborative structure jointly enable the systematic development of collaborative skills in vocational career guidance contexts.

Research Objectives

1. To compare the collaborative skills of second-year vocational students before and after learning management using the traditional teaching method.

2. To compare the collaborative skills of second-year vocational students before and after learning management using team-based learning collaboration combined with gamification.

3. To compare the collaborative skills of second-year vocational students who learned through team-based learning collaboration combined with gamification with those who learned through the traditional teaching method.

Research Methodology

A quasi-experimental design was employed, comprising an experimental group that received team-based learning integrated with gamification and a control group that received a traditional teaching method.

1. Population and Sample.

The population of this study consisted of 200 second-year vocational students enrolled in the Architectural Engineering program across five classrooms at a college in China during the first semester of the 2025 academic year (September–December 2025). The research sample included 80 students selected from two intact classrooms. Cluster random sampling was used to assign one classroom to the experimental group and the other to the control group, thereby ensuring group comparability while preserving the natural classroom structure.

2. Research Instrument.

The research instruments were classified into those used in the experiment and those used for data collection. With details as follows:

2.1 Lesson Plan Using the Traditional Teaching Method. The traditional teaching method lesson plan was developed for second-year vocational students and implemented through three steps: 1) introduction to the topic, 2) lesson delivery, and 3) summary of key points. The learning content focused on Area 2: Employment Preparation and Actions Exploration, and was delivered over eight instructional hours, divided into two tasks: Task 1: How can one find the ideal job? (4 hours). Task 2: How to be a well-presented professional? (4 hours). Content validity was evaluated by a panel of five experts using the Index of Item-Objective Congruence (IOC), which yielded values ranging from 0.8 to 1.00.

2.2 Lesson Plan Using Team-Based Learning Collaboration Combined with Gamification. The experimental lesson plan integrated the structured processes of team-based learning with principles of

gamification. Team-Based Learning comprised four steps: 1) preparation phase, 2) readiness assurance (including individual tests, team tests, and immediate feedback), 3) application exercises (based on the 4S framework), and 4) peer evaluation. Gamification was embedded through a five-step process:1) preparation phase, 2) clarification of rules and objectives, 3) application of knowledge, 4) immediate feedback, 5) evaluation phase. Team-Based Learning combined with Gamification was conceptualized by aligning the structured collaborative processes of Team-Based Learning with the motivational elements of Gamification to enhance participation, engagement, and collaborative skills. The KGAFE instructional model was developed by mapping key principles of both approaches into a coherent sequence: Knowledge Preparation and Game-oriented Readiness were derived from preparation processes, Interactive Knowledge Application from collaborative task activities, Real-Time Feedback Loop from immediate response mechanisms, and Reflective Evaluation from reflective practices. The model comprises five phases: (1) knowledge preparation, (2) game-oriented readiness, (3) interactive knowledge application, (4) real-time feedback loop, and (5) reflective evaluation

The instructional content mirrored that of the control group, covering Area 2: Employment Preparation and Actions Exploration over 8 hours, divided into the same two tasks. Content validity was confirmed by five experts, with an IOC value of 0.8–1.00. To ensure standardization of the experimental intervention, the researchers followed a detailed lesson plan and maintained reflective journals throughout the teaching period to verify faithful implementation of each stage of the KGAFE model.

2.3 Collaborative Skills Assessment Rubric. A rubric was developed to assess collaborative skills within the college career guidance context. The rubric comprised five dimensions: 1) shared understanding, 2) active listening and participation, 3) constructive dialogue, 4) role negotiation, and 5) accountability. Each dimension included two behavioral indicators, resulting in 10 assessment criteria rated on a five-level performance scale. Content validity was verified by five experts using the IOC technique. The rubric demonstrated content validity, with an Item-Objective Congruence (IOC) index of 1.00 and internal consistency reliability, as indicated by a Cronbach's alpha of 0.89.

3. Research Hypothesis

3.1 The collaborative skills of the second-year vocational students after learning management using the traditional teaching method were higher than those before learning at the statistical significance level of .05.

3.2 The collaborative skills of the second-year vocational students after learning management using team-based learning collaboration combined with gamification were higher than those before learning at the statistical significance level of .05.

3.3 The collaborative skills of the second-year vocational students after learning management using team-based learning collaboration combined with gamification were higher than those after learning management using the traditional teaching method at the statistical significance level of .05.

4. Data Collection

Data collection was conducted between September and December 2025 at Guangxi Modern Polytechnic College after obtaining formal permission from the School of Civil Engineering. The researcher coordinated with the academic administration to explain the research objectives, procedures, and potential impact on regular teaching activities. Institutional approval and support were secured prior to

implementation. The study population consisted of 200 second-year vocational students from five classes. Using cluster random sampling, two comparable classes were selected, with one assigned to the experimental group and the other to the control group. Before the intervention, both groups were informed about the study purpose, procedures, confidentiality, and participant responsibilities to ensure voluntary participation.

A pre-test assessment of collaborative skills was administered to both groups to establish baseline data. The instructional intervention was then implemented during the College Career Guidance course, with the researcher serving as the instructor for both groups to ensure consistency. The control group received traditional instruction, while the experimental group participated in team-based learning combined with gamification. Student participation and group interaction were observed throughout the intervention to support result interpretation. At the end of the course, a post-test assessment of collaborative skills was administered to both groups. The pre- and post-test data were analyzed using appropriate statistical methods, organized in tabular form, and interpreted in relation to the research objectives to evaluate the effectiveness of KGAFE model in enhancing collaborative skills.

5. Data analysis

Statistical analyses were conducted using standard statistical software. Descriptive statistics, including mean and standard deviation, were calculated to summarize students' collaborative skills. A dependent-samples t-test was applied to examine pretest–posttest differences in collaborative skills within each instructional condition. An independent-samples t-test was used to compare posttest collaborative skills between students receiving team-based learning collaboration combined with gamification and those taught using the traditional teaching method. Effect sizes (Cohen's d) were calculated using the mean difference divided by the pooled standard deviation, and 95% confidence intervals were reported to estimate precision. The reliability of the collaborative skills instrument was assessed using Cronbach's alpha, with coefficients reported for each dimension. Although the same instructor implemented both conditions to ensure consistency, potential teacher expectancy and implementation bias were considered when interpreting the results.

The Conceptual Framework

The selection of the KGAFE model as the instructional intervention was grounded in prior research demonstrating its effectiveness in developing student competencies. Team-based learning promotes structured collaboration, shared responsibility, and active engagement, contributing to critical thinking, communication, and collaborative problem-solving skills (Arumugam et al., 2024). It has also been shown to enhance student engagement, learning satisfaction, decision-making, and meaningful teacher–student interaction, while supporting the application of knowledge to real-life contexts (Andrews-Dickert et al., 2024; Burton et al., 2021).

Gamification complements this structure by strengthening motivation and engagement through dynamic feedback and goal-oriented challenges. Empirical evidence indicates that gamified environments foster intrinsic motivation, sustained participation, and positive behavioral change (Triantafyllou et al., 2025), while game elements such as points, leaderboards, and interactive platforms increase involvement, enjoyment, and exploratory learning behaviors (García-Iruela & Hijón Neira, 2018; Brandenburger & Janneck,

2023). Within this framework, collaborative skills were defined as the key dependent variable, representing essential competencies for employability and professional readiness. Prior studies have emphasized their importance for workplace performance and adaptability (Okolie et al., 2022; Thianthai & Sutamchai, 2022). Therefore, the integration of these approaches was expected to create a structured and motivating learning environment that supports the development of collaborative skills among second-year vocational students.

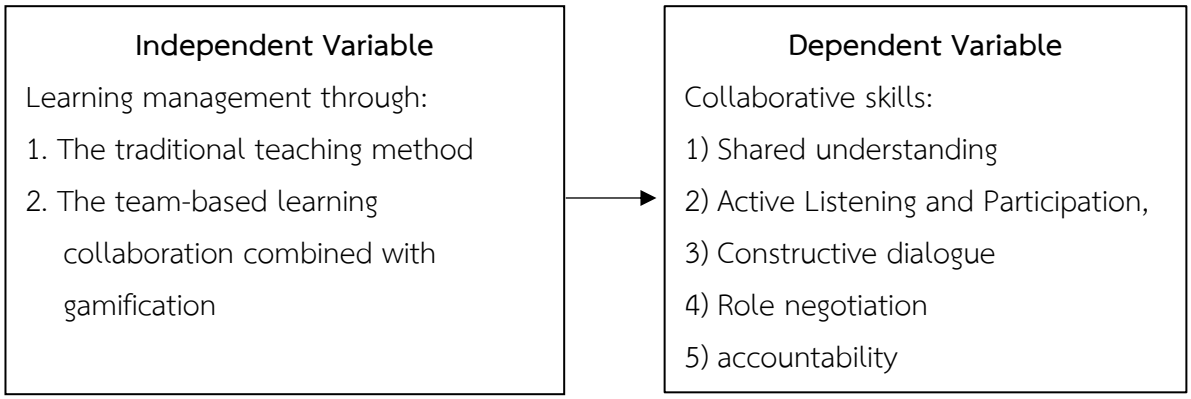

Figure 1 Conceptual Research Framework.

Research Results

1. Comparison analysis of collaborative skills of second-year vocational students before and after learning management using the traditional teaching method.

The post-test mean score ($\bar{x}$= 27.48, S.D. = 3.04) was higher than the pre-test mean score ($\bar{x}$ = 22.40, S.D.= 2.44). The results of the paired samples t-test indicated that the difference between the two mean scores was statistically significant at .05. This finding indicates that the traditional teaching method improved students' collaborative skills. The effect size was large (Cohen's d = 0.84), indicating a substantial increase in students' collaborative skills following the traditional teaching method, as shown in Table 1.

Table 1 Comparison of Collaborative Skills Before and After Learning Management Using the Traditional Teaching Method (Paired Samples t-test)

Traditional teaching method	Number of Units (n)	Mean ($\bar{x}$)	Standard Deviation (S.D.)	Computed t-value (t)	Degrees of Freedom (df)	Sig. (p-value)	Cohen's d
Before	40	22.40	2.44	18.239*	39	0.000	0.84
After	40	27.48	3.04				

2. Comparison analysis of collaborative skills of second-year vocational students before and after learning management using team-based learning combined with gamification.

The post-test mean score ($\bar{x}$= 31.98, S.D. = 1.31) was substantially higher than the pre-test mean score ($\bar{x}$ = 23.00, S.D.= 1.13). The results of the paired samples t-test revealed a statistically significant difference between the pre-test and post-test scores at the .05 level. This result suggests that KGAFE model was highly effective in enhancing second-year vocational students' collaborative skills. The

magnitude of the effect was very large (Cohen's d = 2.30), demonstrating that KGAFE model produced a strong practical impact on collaborative skill development, as shown in Table 2.

Table 2 Comparison of Collaborative Skills Before and After Learning Management Using Team-Based Learning Combined with Gamification (Paired Samples t-test).

KGAFE Model	Number of Units (n)	Mean ($\bar{x}$)	Standard Deviation (S.D.)	Computed t-value (t)	Degrees of Freedom (df)	Sig. (p-value)	Cohen's d
Before	40	23.00	1.13	29.85*	39	0.000	2.30
After	40	31.98	1.31				

3. Comparison analysis of collaborative skills of second-year vocational students between learning management using team-based learning combined with gamification and the traditional teaching method.

An independent Welch's t-test was conducted to compare the collaborative skills of students taught using KGAFE model and those taught using the traditional teaching method. Due to unequal variances, Welch's t-test was applied. The results indicated that students who learned through KGAFE model achieved significantly higher collaborative skills ($\bar{x}$= 31.98, S.D. = 1.31) than those who learned through the traditional teaching method ($\bar{x}$= 27.48, S.D. = 3.04). The difference between the two groups was statistically significant at the .05 level. The between-group comparison revealed a large effect size (Cohen's d = 1.48), indicating a substantial difference in collaborative skills between the groups, as shown in Tables 3 and 4.

Table 3 Levene's Test for Equality of Variances

F	Df1	Df2	Sig.
22.25	1	75	0.001

Since the significance value of Levene's test was less than .05, the assumption of equal variances was violated. Therefore, Welch's t-test was applied.

Table 4 Comparison of Collaborative Skills of Second-Year Vocational Students between Team-Based Learning with Gamification and Traditional Teaching Methods. (Equal variances not assumed)

Learning Management	Number of Units (n)	Mean($\bar{x}$)	Standard Deviation (S.D.)	Computed t-value (t)	Degrees of Freedom (df)	Sig. (p-value)	Cohen's d
KGAFE model	40	31.98	1.31	8.602*	53	0.000	1.48
Traditional	40	27.48	3.04				

Note: Cohen's d was used to estimate the effect size. According to Cohen (1988), d = 0.20 indicates a small effect, d = 0.50 a medium effect, and d = 0.80 a large effect.

Discussions

1. Effects of Traditional Teaching Method on Collaborative Skills

Although traditional teaching is commonly characterized as teacher-centered, the findings indicate that it can still foster collaborative skills when implemented with a clear structure and instructional purpose. Well-sequenced instruction, explicit task guidance, and predictable routines appear to support foundational collaboration processes, including role clarity, task coordination, and procedural compliance. This aligns with cognitive structuring theory, which suggests that organized instruction reduces extraneous cognitive load and enables learners to focus on coordinated group performance (Klein et al., 2023). However, collaboration developed through traditional instruction remains largely operational. Rather than fostering deep interdependence or co-construction of meaning, it primarily facilitates cooperation through shared expectations and instructional clarity. Consistent with Dietrich & Evans (2022) and Pen & Singh (2025), traditional teaching thus functions best as a baseline scaffold, supporting limited but measurable collaborative skills without fully enabling higher-order collaborative competence.

2. Effects of Team-Based Learning Combined with Gamification on Collaborative Skills

The substantial improvement in collaborative skills following team-based learning combined with gamification indicates that this instructional integration operates at a qualitatively different level of learning engagement. Unlike traditional instruction, the KGAFE model actively structures positive interdependence, individual accountability, and iterative interaction, which are core mechanisms in social constructivist and collaborative learning theories. Team-based learning compels learners to negotiate meaning, justify decisions, and coordinate roles under conditions of shared responsibility, closely mirroring professional collaborative environments (Andrews-Dickert et al., 2024; Burton et al., 2021). Gamification further amplifies these processes by introducing motivational affordances such as immediate feedback, challenge progression, and visible performance indicators, which sustain engagement and regulate group dynamics (Dichev & Dicheva, 2017; Triantafyllou et al., 2025).

Theoretically, the observed gains suggest a synergistic interaction between cognitive structuring (via TBL) and motivational regulation (via gamification). While team-based learning establishes the cognitive and social architecture for collaboration, gamification energises and stabilises participation, reducing social loafing and enhancing accountability. This finding extends prior research by demonstrating that collaborative skill development is maximised not through isolated instructional strategies, but through intentional orchestration of cognitive, social, and motivational design elements.

3. Comparative Effects of the Two Instructional Approaches

The significantly superior collaborative skill outcomes associated with the KGAFE model underscore the limitations of traditional teaching methods in cultivating higher-order collaboration competencies. While traditional teaching methods support cooperation through task alignment and procedural compliance, they lack design mechanisms that promote negotiation, shared ownership, and adaptive teamwork. In line with Chen and Liang (2022) and Matyakhan et al. (2024), gamified team-based environments enhance self-efficacy, sustained participation, and emotional investment, thereby deepening collaborative engagement.

Crucially, this study extends collaborative learning theory by demonstrating that collaborative skills are not merely behavioural by-products of group activity, but emergent competencies shaped by

instructional system design. From a design-based perspective, collaboration should be conceptualised as a dynamic learning outcome arising from the alignment of instructional structure, learner agency, and motivational feedback. The KGAFE model exemplifies how such alignment transforms surface-level collaboration into an integrated cognitive and social competence.

Taken together, these findings suggest a theoretical shift from viewing collaboration as an inherent consequence of group work to understanding it as a design-dependent outcome of pedagogical and technological orchestration. This perspective provides a critical bridge from discussion to conclusion by foregrounding the role of intentional instructional design in shaping collaborative capacity within technology-enhanced higher education contexts.

This study had several limitations that should be considered when interpreting the findings. First, to ensure instructional consistency, the same instructor taught both the experimental and control groups; however, this may have introduced experimenter expectancy effects, as the instructor's expectations or enthusiasm could have unintentionally influenced student performance (Bell et al., 2022). In addition, as intact classrooms were used, potential selection bias may have affected group equivalence. Second, the sample was limited to students from a single major (Architectural Engineering) at a vocational college in Guangxi, which restricts the generalizability of the findings. Third, the intervention duration was relatively short (eight hours). As noted by Gillies (2016), collaborative skills such as shared accountability and constructive dialogue require time to develop; therefore, short-term interventions may not fully capture this process. Furthermore, students' awareness of participating in an intervention may have introduced a Hawthorne effect. Accordingly, caution is warranted when applying these findings to other disciplines or extended time frames without further research.

Originality and Body of Knowledge

The instructional model developed in this study is grounded in two well-established pedagogical theories: Team-Based Learning and gamification. Team-Based Learning emphasizes structured collaborative learning through systematic phases, including preparation, readiness assurance, application exercises, and peer evaluation, which collectively support knowledge construction, accountability, and teamwork. Gamification, on the other hand, focuses on enhancing learner engagement and motivation by incorporating game-oriented rules, feedback mechanisms, and evaluative elements into non-game learning contexts. Together, these theories provide a complementary foundation for understanding the cognitive and motivational dimensions of learning in vocational and career-oriented education.

Building on these theoretical foundations, this study does not merely apply Team-Based Learning and gamification as parallel instructional techniques. Instead, it synthesizes their core principles into a unified and structured instructional process that responds to the practical demands of career guidance and professional skill development. This synthesis yields a new instructional framework, the KGAFE instructional model, that integrates collaborative learning and motivational design in a process-oriented manner.

The KGAFE instructional model consists of five sequential phases: (1) Knowledge Preparation, (2) Game-Oriented Readiness, (3) Interactive Knowledge Application, (4) Real-Time Feedback Loop, and (5) Reflective Evaluation. These phases reflect a deliberate alignment of the procedural logic of Team-Based

Learning with the motivational dynamics of gamification, forming a coherent learning sequence that supports both active participation and reflective learning.

By articulating the instructional process into clearly defined phases, the KGAFE model contributes new pedagogical knowledge by shifting the focus from method-based implementation to process-based instructional design. The model provides a transferable framework that can be adapted to similar vocational and higher education contexts where collaborative skills, engagement, and applied learning outcomes are central objectives. KGAFE phases were mapped to collaborative skills with Game-Oriented Readiness addressing active listening and role negotiation, Interactive Knowledge Application promoting constructive dialogue and collaborative problem-solving, Real-Time Feedback Loop fostering accountability, and Reflective Evaluation supporting self-regulation. The overall structure and flow of the proposed instructional process are visually presented in Figure 1, which illustrates the newly developed KGAFE model and highlights its potential for replication and further empirical investigation.

Figure 2 KGAFE model

Conclusion

This study demonstrates that collaborative skills are not incidental by-products of group activity but competencies that can be intentionally cultivated through systematic instructional design. The findings provide robust evidence that team-based learning combined with gamification produces significantly stronger collaborative skills than traditional teaching, underscoring the critical role of aligning cognitive structuring with motivational regulation in higher education pedagogy. From a theoretical perspective, this study extends collaborative learning theory by conceptualizing collaboration as an emergent competence arising from instructional systems design rather than as a function of individual disposition or group configuration alone. This reconceptualization shifts the analytical focus from learner traits to the orchestration of pedagogical, social, and motivational mechanisms within learning environments.

In practice, the results highlight the need for higher education institutions to move beyond unstructured group work and adopt theory-informed, design-based instructional models that explicitly target collaborative skill development. Such approaches are essential for preparing vocationals with transferable collaboration competencies, increasingly demanded in both academic and professional contexts. At the institutional level, these findings suggest that collaborative skill development should be embedded as a core curricular outcome and supported through instructional design frameworks that integrate pedagogical structure.

Recommendations

1. Recommendations for applying the research results.

Higher education institutions should move beyond treating collaboration as an implicit by-product of group work and instead adopt systematically designed instructional models that intentionally integrate cognitive structures with motivational mechanisms. Collaborative skill development should be explicitly positioned as a curricular goal, supported by aligned instructional strategies, learning activities, and assessment rubrics. In this regard, professional development policies need to prioritize instructors' capacity to design and facilitate team-based learning processes and implement gamification elements in ways that meaningfully support learning objectives rather than encourage superficial engagement. Such institutional support is essential for ensuring the effective and sustainable implementation of collaborative learning innovations in vocational and higher education contexts.

2. Recommendations for Future Research

Future research should examine how different configurations and intensities of team-based learning and gamification influence specific dimensions of collaborative skills across diverse disciplines and educational levels. Longitudinal studies are particularly needed to investigate the sustainability, transferability, and real-world applicability of collaborative competencies beyond a single course or instructional period. Additionally, further inquiry into instructional design fidelity and teacher decision-making processes would provide valuable insights into how variations in implementation quality mediate collaborative learning outcomes and contribute to the effectiveness of integrated pedagogical models.

References

Andrews-Dickert, R., Nagaraj, R., Zhan, L., Knittig, L., & Zhao, Y. (2024). Improving learning experience through implementing standardized team-based learning process in undergraduate medical education. *BMC Medical Education, 24*(1), 1098.

Arumugam, B., Shoraf, P., Sanjana, L., Mahendran, C., Ramesh, T., & Sakthipriyan, S. (2024). Implementation of team-based learning for MBBS students – An innovative teaching learning method in medical education. *Journal of Education Technology in Health Sciences, 11*(1), 28–33.

Bell, M. L., Whitehead, A. L., & Julious, S. A. (2022). Guidance for the design and analysis of pilot and feasibility studies. *Journal of Clinical Epidemiology, 142*, 253-263.

Brandenburger, J., & Janneck, M. (2023). A gamified career guidance platform with the potential to motivate young people intrinsically. In *7th International GamiFIN Conference 2023* (pp. 25–36). Lapland, Finland: Tampere University

Burton, R., van de Mortel, T., & Kain, V. (2021). Applying team-based learning in a transnational post-registration bachelor of nursing program in Singapore. *BMC Nursing, 20*(1), Article 82.

Chen, J., & Liang, M. (2022). Play hard, study hard? The influence of gamification on students' study engagement. *Frontiers in Psychology, 13*, 994700.

Cherbonnier, A., Hémon, B., Michinov, N., Jamet, E., & Michinov, E. (2025). Collaborative skills training using digital tools: A systematic literature review. *International Journal of Human–Computer Interaction, 41*(7), 4155–4173.

Dichev, C., & Dicheva, D. (2017). Gamifying education: What is known, what is believed and what remains uncertain: A critical review. *International Journal of Educational Technology in Higher Education, 14*(1), 9.

Dietrich, H., & Evans, T. (2022). Traditional lectures versus active learning--a false dichotomy?. *STEM Education, 2*(4), 275-292.

Ellis, R., & Han, F. (2021). Assessing university student collaboration in new ways. *Assessment & Evaluation in Higher Education, 46*(4), 509-524.

García Iruela, M., & Hijón Neira, R. (2018). How gamification impacts on vocational training students. In *International conference on artificial intelligence in education* (pp. 99-103). Cham: Springer International Publishing.

García-Tudela, P. A., & Marín-Marín, J. A. (2025). Gamification, collaborative learning and transversal competences: Analysis of academic performance and students' perceptions. *Smart Learning Environments, 12*(1), 2.

Gillies, R. M. (2016). Cooperative learning: Review of research and practice. *Australian Journal of Teacher Education, 41*(3), 39-54.

Graesser, A. C., Fiore, S. M., Greiff, S., Andrews-Todd, J., Foltz, P. W., & Hesse, F. W. (2018). Advancing the science of collaborative problem solving. *Psychological Science in the Public Interest, 19*(2), 59–92.

Huang, Z., Phatchareephorn Bangkheow, Phisanu Bangkheow, & Sarayuth Sethakhajorn. (2025). Strategies for promoting sustainable employability development among students in higher vocational colleges. *Higher Education Studies, 15*(1), 166–180.

Klein, K., Calabrese, J., Aguiar, A., Mathew, S., Ajani, K., Almajid, R., & Aarons, J. (2023). Evaluating active lecture and traditional lecture in higher education. *Journal on Empowering Teaching Excellence, 7*(2), 6.

Loes, C. N. (2022). The effect of collaborative learning on academic motivation. *Teaching & Learning Inquiry, 10*(4), 1-17.

Mathieu, J. E., Hollenbeck, J. R., van Knippenberg, D., & Ilgen, D. R. (2017). A century of work teams in the Journal of Applied Psychology. *Journal of Applied Psychology, 102*(3), 452–467.

Matyakhan, T., Chaowanakritsanakul, T., & Santos, J. A. L. (2024). Implementing gamification to enhance reading engagement and reading comprehension of Thai EFL university students. *LEARN Journal, 17*(1), 212–239.

Neo, M., Ismat, Z., & Mahendru, N. (2023). A game-based augmented reality experience for team-based learning in a Malaysian classroom: Its impact on student learning. In *ICERI2023 Proceedings* (pp. 4857-4862). Valencia, Spain: IATED.

Ngoc, P. N., Cheng, C. L., Lin, Y. K., Wu, M. S., Chu, J. S., & Tang, K. P. (2020). A meta-analysis of students' readiness assurance test performance with team-based learning. *BMC Medical Education, 20*(1), 223.

Okolie, U. C., Oluka, B. N., Oluwayemisi, F. B., Achilike, B. A., & Marcel Ezemoyih, C. (2022). Overcoming obstacles to collaborative learning practices: A study of student learning in higher education-based vocational education and training. *International Journal of Training Research, 20*(1), 73-91.

Pen, S., & Singh, P. (2025). A comparative analysis of traditional and interactive teaching methods in English. *International Journal of Research in English, 7*(1), 625-629.

Roselli, N. D. (2016). Collaborative Learning: Theoretical Foundations and Applicable Strategies to University. *Journal of Educational Psychology-Propositos y Representaciones, 4*(1), 251-280.

Salas, E. E., & Fiore, S. M. (2004). *Team cognition: Understanding the factors that drive process and performance*. Washington, DC: American Psychological Association.

Thianthai, C., & Sutamchai, K. (2022, May). Skills that matter: Qualitative study focusing on the transfer of training through the experience of Thai vocational students. *Frontiers in Education, 7*, 897808.

Thornhill-Miller, B., Camarda, A., Mercier, M., Burkhardt, J.-M., Morisseau, T., Bourgeois-Bougrine, S., Vinchon, F., El Hayek, S., Augereau-Landais, M., Mourey, F., Feybesse, C., Sundquist, D., & Lubart, T. (2023). Creativity, critical thinking, communication, and collaboration: Assessment, certification, and promotion of 21st century skills for the future of work and education. *Journal of Intelligence, 11*(3), 54.

Triantafyllou, S. A., Georgiadis, C., & Sapounidis, T. (2025). Gamification in education and training: A literature review: SA Triantafyllou et al. *International Review of Education, 71*(3), 483-517.

Yadav, M., Mittal, S., Kumar, M., Sahoo, A., & Jayarathne, P. A. (2025). From textbooks to teamwork: The importance of collaboration skills in workforce preparation. In *Revitalizing student skills for workforce preparation* (pp. 333-352). New York: IGI Global Scientific Publishing.

Zairon, I. Y., Wook, T. S. M. T., Salleh, S. M., & Dahlan, H. A. (2025). Adaptive gamification in collaborative virtual classroom: a systematic review. *PeerJ Computer Science, 11*, e3146.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 297-306.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Development of Mae Bot Yai Thai Classical Dance Skills of First-Year Undergraduate Students Using the Jigsaw Cooperative Learning Technique Combined with Simpson's Psychomotor Skill Instruction Model

Kasini Ponan[1*] and Uthan Boonmuang[1]

[1] *Music and Performing Arts Education Program, Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: kkasini1234@gmail.com*

ABSTRACT

This research aimed to: 1) compare the learning achievement in knowledge of Mae Bot Yai Thai classical dance among first-year undergraduate students before and after learning through the Jigsaw cooperative learning technique combined with Simpson's psychomotor skill instruction model; and 2) compare the learning achievement in practical skills of Mae Bot Yai Thai classical dance among first-year undergraduate students before and after learning through the Jigsaw cooperative learning technique combined with Simpson's psychomotor skill instruction model. This study employed an experimental research design. The research instruments consisted of: (1) four learning management plans, (2) a multiple-choice test with four options totaling 20 items, and (3) a practical skill assessment rubric. The data were analyzed using mean, standard deviation, and the dependent samples t-test. The results revealed that: 1) the students' learning achievement in knowledge of Mae Bot Yai Thai classical dance after learning through the Jigsaw cooperative learning technique combined with Simpson's psychomotor skill instruction model was significantly higher than before the experiment at the .05 level; and 2) the students' practical skill performance in Mae Bot Yai Thai classical dance after the experiment was significantly higher than before the experiment at the .05 level.

Keywords: Skill Development, Mae Bot Yai Dance Performance, Jigsaw Cooperative Learning Method, Simpson's Psychomotor Instructional Model

Received: 10 January 2026;
Revised: 16 March 2026;
Accepted: 30 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

การพัฒนาทักษะการรำแม่บทใหญ่ของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน

เกสิณี พอเณร[1*] และ อุทาน บุญเมือง[1]

[1] *สาขาดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: kkasini1234@gmail.com*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้การรำแม่บทใหญ่ของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ทั้งก่อนและหลังเรียน 2) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการรำแม่บทใหญ่ ของนักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันทั้งก่อนและหลังเรียน การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ (1) แผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 แผน (2) แบบทดสอบแบบปรนัยเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ และ (3) แบบประเมินทักษะปฏิบัติ (Rubric Score) สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และค่าเฉลี่ย (Mean) และสถิติ (t-test dependent) ผลการศึกษาพบว่า 1) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้แม่บทใหญ่ของนักศึกษา ก่อนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน พบว่า นักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้เรื่องการรำแม่บทใหญ่ หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะปฏิบัติการรำแม่บทใหญ่ของนักศึกษาโดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน พบว่า นักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน มีคะแนนทักษะการรำแม่บทใหญ่หลังทดลองสูงกว่าทดลองเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: การพัฒนาทักษะ, การรำแม่บทใหญ่, การจัดการเรียนรู้แบบจิ๊กซอร์, การสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

นาฏศิลป์ไทยเป็นศิลปะแห่งการฟ้อนรำที่มีการเลียนแบบและพัฒนามาจากธรรมชาติ แต่ได้รับการตกแต่งและปรับปรุงให้งดงามยิ่งขึ้น จนก่อให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกแก่ผู้ดูผู้ชม การฟ้อนรำก็คือศิลปะของการเคลื่อนไหวอวัยวะต่าง ๆ ของมนุษย์ เช่น แขน ขา เอว ไหล่ หน้าตา ฯลฯ ด้วยเหตุนี้ธรรมชาติที่เป็นพื้นฐานเบื้องต้นของการฟ้อนรำจึงมาจากอิริยาบทต่าง ๆ ของมนุษย์ ได้แก่ ยืน เดิน นั่ง นอน ฯลฯ ตามปกติคนเราจะก้าวเท้าเดินพร้อมแกว่งแขนสลับกันไปเมื่อก้าวเท้าซ้าย ก็จะแกว่งแขนขวาออก และเมื่อก้าวเท้าขวาก็จะแกว่งแขนซ้ายออกสลับกัน เพื่อเป็นหลักในการ ทรงตัว ครั้นเมื่อนำมาตกแต่งเป็นท่ารำขึ้น ก็กลายเป็นท่าที่มีลีลาก้าวเท้าและแกว่งแขน โดยให้สัดส่วนงดงามถูกต้องตามแบบแผนที่กำหนด ตลอดจนท่วงทำนองและจังหวะ นาฏศิลป์ไทยเกิดจากอากัปกิริยาของสามัญชนพื้นฐาน ซึ่งโดยทั่วไปมนุษย์ทุกคนย่อมมี อารมณ์ต่าง ๆ ได้แก่ รัก โกรธ โศกเศร้า เสียใจ ดีใจ ร้องไห้ ฯลฯ แต่ที่น่าสังเกตก็คือ เมื่อมนุษย์มีอารมณ์อย่างหนึ่งอย่างใดเกิดขึ้น นอกจากจะมีความรู้สึกเกิดขึ้นในจิตใจแล้ว ยังแสดงปฏิกิริยาตอบโต้ออกมาทางกายในลักษณะต่าง ๆ เช่น อารมณ์รัก หน้าตากิริยาที่แสดงออกอ่อนโยน รู้สึกเล้าโลม เจ้าชู้ อารมณ์โกรธ หน้าตาบึ้งตึง กระทืบเท้า ชี้หน้าด่าว่าต่าง ๆ สรุปได้ว่า นาฏศิลป์ไทยเกิดมาจากกริยาท่าทางซึ่งแสดงออกในอารมณ์ของมนุษย์ปุถุชน อากัปกิริยาต่าง ๆ เหล่านี้เป็นมูลเหตุให้ ปรมาจารย์ทางศิลปะนำมาปรับบัญญัติสัดส่วนและกำหนด วิธีการขึ้น จนกลายเป็นท่าฟ้อนรำ โดยวาง

แบบแผนลีลาท่ารำของมือ เท้า ให้งดงาม รู้จักวิธีเยื้องยัก และกล่อมตัว ให้สอดคล้องสัมพันธ์กันจน เกิดเป็นท่ารำขึ้น และมีวิวัฒนาการปรับปรุงมาตามลำดับ จนดูประณีตงดงาม อ่อนช้อยวิจิตรพิสดาร (ขวัญฟ้า ภู่แพ่งสุทธิ์, 2561)

ซึ่งรำแม่บทใหญ่เป็นบทเรียนที่ใช้สำหรับการฝึกหัดนาฏศิลป์ต่อจากเพลงช้าเพลงเร็ว ให้ผู้เรียนได้รู้จักท่ารำ และยังเป็นชื่อของท่ารำแต่ละท่าที่มีในนาฏศิลป์ไทย (ธนิต อยู่โพธิ์, 2531) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการฝึกรำแม่บทใหญ่มีประโยชน์เป็นอย่างมาก สามารถช่วยให้นักศึกษาที่เรียนวิชาเอกนาฏศิลป์ได้ใช้ฝึกหัดตามท่าแม่บทใหญ่ ส่งผลให้มีท่วงท่าที่งดงามตามแบบนาฏศิลป์ไทยได้อย่างแท้จริง

ทักษะปฏิบัติตามแนวคิดของซิมพ์ซันเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการพัฒนาทางด้านร่างกายของผู้เรียน โดยเน้นความสามารถในการประสานการทำงานของกล้ามเนื้อและระบบร่างกายในการปฏิบัติกิจกรรมที่มีความซับซ้อน ซึ่งต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของกล้ามเนื้อหลายส่วนภายใต้การควบคุมของระบบประสาทส่วนกลาง กระบวนการดังกล่าวเกิดจากการสั่งงานของสมองเชื่อมโยงกับการรับรู้และความรู้สึก ทำให้การเคลื่อนไหวเป็นไปอย่างมีระบบ และมีประสิทธิภาพ ทักษะปฏิบัติสามารถพัฒนาได้ผ่านกระบวนการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง หากผู้เรียนได้รับการฝึกฝน อย่างเหมาะสม จะก่อให้เกิดความถูกต้อง ความคล่องแคล่ว ความชำนาญ และความคงทนของพฤติกรรมการปฏิบัติ ทั้งนี้ ผลของการพัฒนาทักษะสามารถสังเกตได้จากความรวดเร็ว ความแม่นยำ และความราบรื่นของการกระทำ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถปฏิบัติงานหรือแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ ซิมพ์ซันได้เสนอขั้นตอน การพัฒนาทักษะปฏิบัติไว้ 7 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นการรับรู้ (2) ขั้นการเตรียมความพร้อม (3) ขั้นการสนองตอบภายใต้ การควบคุม (4) ขั้นการลงมือปฏิบัติจนเกิดกลไกการกระทำโดยอัตโนมัติ (5) ขั้นการปฏิบัติอย่างชำนาญ (6) ขั้นการปรับปรุงและประยุกต์ใช้ และ (7) ขั้นการคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งลำดับขั้นดังกล่าวสะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนจากการรับรู้ไปสู่ การปฏิบัติอย่างเชี่ยวชาญและสามารถนำทักษะไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมในบริบทที่หลากหลาย (Simpson, 1972)

เทคนิคจิ๊กซอว์ (Jigsaw) เป็นการเรียนร่วมมือรูปแบบหนึ่งที่มีแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการจดจำ สิ่งที่ได้เรียนรู้ยาวนานยิ่งขึ้น การจัดการเรียนรู้แบบปกติครูจะยืนบรรยายอยู่หน้าชั้นเรียนและมีผู้เรียนฟังอย่างเงียบ ๆ ซึ่งผู้เรียนจะไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ แตกต่างจากการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอว์ที่มีจุดเด่นในการเน้นการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนในชั้นเรียน เป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพในการช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาสาระจากมุมมองที่แตกต่างกัน เพราะได้อภิปรายร่วมกันกับคนอื่น ๆ และให้ผู้เรียนมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน ส่งผลให้เกิดความไว้วางใจในการดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะได้เป็นอย่างดี (Ninomiya & Pusri, 2015)

ปัญหาการวิจัยครั้งนี้เป็นปัญหาที่ผู้วิจัยค้นพบจากการจัดการเรียนรู้สำหรับนักศึกษาสาขาวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ ศึกษาชั้นปีที่ 1 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จากการสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียน พบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดทักษะการทำงานเป็นกลุ่ม โดยมีแนวโน้มที่จะรับผิดชอบงานเดี่ยวได้ดีกว่าการทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น และไม่ให้ความสนใจกับภาระงานที่ได้รับมอบหมาย ส่งผลให้การทำงานกลุ่มมักกระจุกตัวอยู่กับนักเรียนที่มีผลการเรียนดี ขณะที่สมาชิกกลุ่มอื่นมีส่วนร่วมในกิจกรรมค่อนข้างน้อย นอกจากนี้ ผู้เรียนยังมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันในระดับต่ำ และขาดทักษะพื้นฐานด้านนาฏศิลป์ ซึ่งส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะที่จำเป็นตามเป้าหมายของรายวิชา

จากความสำคัญและสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจในการพัฒนาทักษะการรำแม่บทใหญ่ ของนักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 สาขาดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน จึงนำทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันและกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ดังกล่าวมา ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนและเป็นระบบ เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ และการปฏิบัติโดยเริ่มจากการฝึกฝนจากส่วนย่อย ๆ ไปสู่ความชำนาญ ซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน ในการนำกระบวนการจัดการเรียนรู้เทคนิคจิ๊กซอร์และทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน มาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์ เพื่อพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้ด้วย และยังเป็นการฝึกฝนทักษะปฏิบัติ เนื่องจากการรำแม่บทใหญ่มีเนื้อร้อง จำเป็นต้องฝึกทักษะ

การร้อง และการรำ เมื่อนำเทคนิคทั้ง 2 รูปแบบนี้มาผสมผสานเข้าด้วยกันถือว่าเป็นการจัดการเรียนการรู้ที่มีประสิทธิภาพเป็นอย่างมาก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ของการรำแม่บทใหญ่ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ทั้งก่อนและหลังการทดลอง

2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะของการรำแม่บทใหญ่ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ทั้งก่อนและหลังการทดลอง

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลองโดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษาระดับปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2568 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม จำนวน 60 คน

กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้แก่ นักศึกษาสาขาวิชาดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษาระดับ ปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ปีการศึกษา 2568 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ที่เรียนกลุ่มนาฏศิลป์ จำนวน 15 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากประชากรจำนวน 60 คน โดยใช้วิธีการจับฉลาก

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพแผนการจัดการเรียนรู้

ผู้วิจัยศึกษาหลักสูตร รายวิชา และสาระการเรียนรู้เรื่องการรำแม่บทใหญ่ แล้วออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้จำนวน 4 แผน ได้แก่ 1) แม่บทใหญ่น่ายล 2) นาฏยแม่บทใหญ่ 1 3) นาฏยแม่บทใหญ่ 2 และ 4) แม่บทใหญ่ลีลา โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามกระบวนการของเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับลำดับขั้นทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน (Simpson, 1972) ให้สัมพันธ์กับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในแต่ละแผน จากนั้นนำแผนการจัดการเรียนรู้เสนอผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์และด้านการวัดและประเมินผล จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความถูกต้อง และความสอดคล้องของสาระจุดประสงค์การเรียนรู้ กระบวนการจัดกิจกรรม และการวัดผล โดยพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-Objective Congruence: IOC) ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67–1.00 จากนั้นผู้วิจัยนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญมาปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้จริง

2.2 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้

ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหาและสร้างตารางวิเคราะห์ข้อสอบ (Table of Specifications) ให้ครอบคลุมสาระการเรียนรู้เรื่องการรำแม่บทใหญ่ จากนั้นสร้างแบบทดสอบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 20 ข้อ แล้วนำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และคัดเลือกข้อคำถาม ที่มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป และนำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับนักศึกษาที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 15 คน เพื่อนำผลมาวิเคราะห์คุณภาพรายข้อ พบว่า ค่าความยากง่าย (p) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.32–0.78 และค่าอำนาจจำแนก (r) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.26–0.68 จากนั้นคัดเลือกข้อคำถามที่มีคุณภาพเหมาะสมไว้ใช้ในการเก็บข้อมูลจริง โดยแบบทดสอบฉบับสมบูรณ์มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.82 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ดี

2.3 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพแบบประเมินทักษะปฏิบัติการรำแม่บทใหญ่

ผู้วิจัยสร้างแบบประเมินทักษะปฏิบัติการรำแม่บทใหญ่ในรูปแบบรูบริก (Rubric Score) โดยกำหนดองค์ประกอบการประเมินให้สัมพันธ์กับลักษณะทักษะการรำแม่บทใหญ่ ได้แก่ 1) ความถูกต้องของท่ารำ 2) ความสัมพันธ์กับจังหวะและลีลา 3) ความต่อเนื่องของการเคลื่อนไหว 4) การทรงตัว และ 4) ความสง่างาม พร้อมกำหนดระดับคะแนนและคำอธิบายพฤติกรรมในแต่ละระดับอย่างชัดเจน จากนั้นนำแบบประเมินเสนอผู้เชี่ยวชาญด้านนาฏศิลป์และด้านการวัด

และประเมินผล จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา โดยมีค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67–1.00 และปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และนำแบบประเมินไปทดลองใช้เพื่อพิจารณาความเชื่อมั่นของการให้คะแนน โดยให้ผู้ประเมินจำนวน 3 คน ประเมินการปฏิบัติของผู้เรียนชุดเดียวกัน แล้วคำนวณความสอดคล้องระหว่างผู้ประเมิน (Inter-rater reliability) พบว่ามีค่าความสอดคล้องเท่ากับ 0.89 ซึ่งอยู่ในระดับสูง แสดงให้เห็นว่าแบบประเมินมีความเชื่อมั่นเหมาะสมสำหรับนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจริง

3. สมมติฐานการวิจัย

3.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ของการรำแม่บทใหญ่ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง

3.2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะของการรำแม่บทใหญ่ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน หลังทดลองสูงกว่าก่อนทดลอง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาสาระ และระยะเวลาในการจัดการเรียนรู้ตามลำดับ ดังนี้

4.1 ดำเนินการจัดการเรียนรู้และวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้ ในแผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 ใช้แบบทดสอบปรนัยจำนวน 20 ข้อ บันทึกคะแนนสอบก่อนการทดลองและหลังการทดลองเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

4.2 ดำเนินการจัดการเรียนรู้และวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะปฏิบัติ โดยใช้แบบประเมินการปฏิบัติทักษะ ดังนี้

1) ใช้แบบประเมินทักษะปฏิบัติสำหรับการขับร้องเพลงแม่บทใหญ่ (แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2)

2) ใช้แบบประเมินทักษะปฏิบัติสำหรับท่ารำ (แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3-4) บันทึกผลคะแนนที่ได้ระหว่างปฏิบัติเพื่อนำไปวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ

4.3 ดำเนินการรวบรวมคะแนนในแต่ละด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ และด้านทักษะปฏิบัติ แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

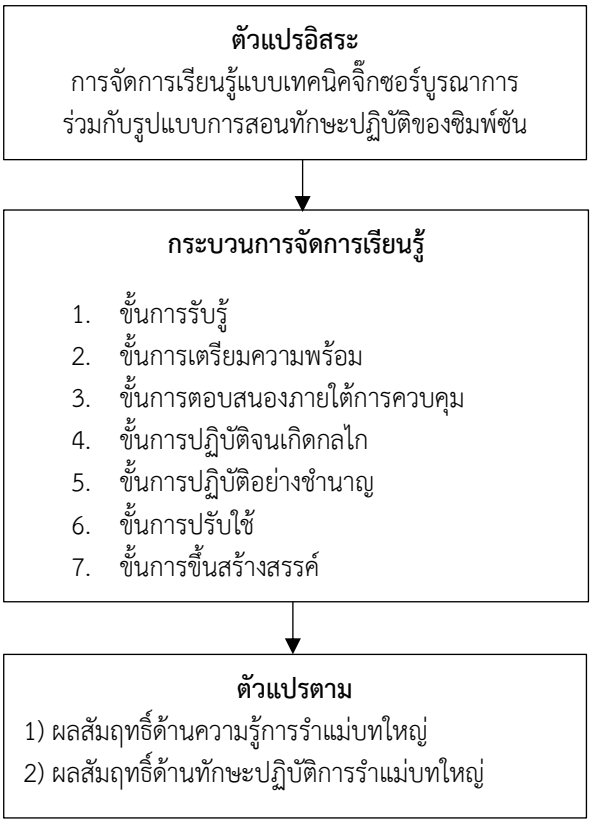
ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

5.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้เกี่ยวกับการรำแม่บทใหญ่ การพัฒนาทักษะการรำแม่บทใหญ่ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันก่อนการทดลองกับหลังการทดลอง ด้วยแบบทดสอบ และแบบประเมินทักษะปฏิบัติ วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที่ (t-test dependent)

5.2 เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะปฏิบัติเกี่ยวกับการรำแม่บทใหญ่ โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ด้วยแบบประเมินทักษะปฏิบัติ วิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test dependent)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะการรำแม่บทใหญ่ สำหรับนักศึกษา ปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันสามารถ นำมาสร้างกรอบแนวคิดการวิจัยได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้เกี่ยวกับการรำแม่บทใหญ่ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ทั้งก่อนและหลังการทดลอง

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้เกี่ยวกับการรำแม่บทใหญ่ ของนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันหลังการทดลองสูงกว่าการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้เกี่ยวกับการรำแม่บทใหญ่ของนักศึกษากลุ่มทดลอง ก่อนเรียน และหลังเรียน

การทดสอบ	n	$\bar{x}$	S.D.	D	t	Sig.
ก่อนทดลอง	15	11.30	4.40	4.85	4.00	.000
หลังทดลอง	15	16.15	0.90			

หมายเหตุ: * ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้เกี่ยวกับการรำแม่บทใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างทั้งก่อนและหลังการทดลอง โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน พบว่า ค่าเฉลี่ยผลต่างของคะแนนก่อนและหลังการทดลองเท่ากับ 4.85 เมื่อทดสอบด้วย สถิติ t-test พบว่าค่า t = 4.00 ทำให้สามารถสรุปได้ว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังการทดลองสูงกว่าการทดลอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2. ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการรำแม่บทใหญ่ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรี ชั้นปีที่ 1 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ทั้งก่อนและหลังการทดลอง

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะการรำแม่บทใหญ่ สำหรับนักศึกษาปริญญาตรีชั้นปีที่ 1 โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ทั้งก่อนและหลังการทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังแสดงไว้ในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะปฏิบัติการรำแม่บทใหญ่ของกลุ่มตัวอย่างทั้งก่อนและหลังการทดลอง

การทดสอบ	n	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	15	47.30	3.50	6.10	.000
หลังเรียน	15	53.20	2.90		

จากตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะปฏิบัติการรำแม่บทใหญ่กลุ่มตัวอย่างทั้งก่อนและหลังการทดลอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยหลังเรียน ($\bar{x}$ = 53.20, S.D. = 2.90) สูงกว่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเรียน ($\bar{x}$ = 47.30, S.D. = 3.50) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่า t = 6.10 และค่า Sig. = .000 แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันร่วมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์สามารถพัฒนาทักษะปฏิบัติ การรำแม่บทใหญ่ของนักศึกษาให้สูงขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผล

นักศึกษาที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้เรื่องการรำแม่บทใหญ่ หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่าแนวทางการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ และความเข้าใจเกี่ยวกับ การรำแม่บทใหญ่เพิ่มมากขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์เป็นกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือ ที่เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ แสวงหาความรู้ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และช่วยกันอธิบายเนื้อหาแก่เพื่อนร่วมกลุ่ม ส่งผลให้เกิดการทำงานของกระบวนการคิดขั้นสูง (Higher–order thinking) และเกิดความเข้าใจ ในเนื้อหาได้อย่างลึกซึ้ง นอกจากนี้การผสมผสานกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ซึ่งมีการจัดลำดับขั้น ของทักษะอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่ขั้นการรับรู้ไปจนถึงขั้นการปฏิบัติอย่างชำนาญ ทำให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อมโยงระหว่างความรู้ความเข้าใจเชิงทฤษฎีกับการนำไปใช้จริง ซึ่งสนับสนุนให้การเรียนรู้มีความหมายและยั่งยืนมากขึ้น แนวคิดดังกล่าวนี้สัมพันธ์กับชัชพร ภู่น้อย (2565) ได้ทำการศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชานาฏศิลป์พื้นเมืองชุดฟ้อนเงี้ยว ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมาบตาพุดพันพิทยาคาร โดยจัดกิจกรรมการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ผสมผสานกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันในกลุ่มทดลอง เปรียบเทียบกับกลุ่มควบคุมที่จัดการเรียนรู้แบบปกติ ผลการวิจัยพบว่า ผู้เรียนในกลุ่มทดลองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านความรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ และยังมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่ากลุ่มควบคุม ทั้งในด้านความรู้และด้านทักษะปฏิบัติ แสดงให้เห็นว่าเทคนิคจิ๊กซอร์เมื่อถูกนำไปใช้ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน สามารถยกระดับความเข้าใจในเนื้อหาวิชานาฏศิลป์ได้อย่างชัดเจน

ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้านทักษะปฏิบัติการรำแม่บทใหญ่ของนักศึกษา โดยการจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน พบว่า นักศึกษาที่เรียนด้วยวิธีการจัดการเรียนรู้เทคนิคจิ๊กซอร์ผสมผสานกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน มีคะแนนทักษะการรำแม่บทใหญ่หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบดังกล่าวสามารถพัฒนาทักษะการเคลื่อนไหวและการปฏิบัติท่ารำได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน เน้นการฝึกอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ขั้นการรับรู้ ขั้นการเตรียมความพร้อม ขั้นการปฏิบัติภายใต้การควบคุม ไปจนถึงขั้น การปฏิบัติอย่างชำนาญ ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาการทำงานของกล้ามเนื้อ การทรงตัว จังหวะ ท่วงท่า และความประสานสัมพันธ์ของร่างกายได้อย่างเป็นระบบ เมื่อผสมผสานกับเทคนิคจิ๊กซอร์ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกอธิบาย ฝึกสังเกต และให้ข้อเสนอแนะกับเพื่อนร่วมกลุ่ม ทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งจากการลงมือปฏิบัติจริงและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ร่วมกัน ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจและพัฒนาทักษะการรำได้อย่างเด่นชัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ บุสรินทร์ พาระแพน (2561) ได้ศึกษาการพัฒนาชุดการเรียนรู้การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านตามแนวทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซันที่ส่งเสริมบุคลิกภาพและความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติท่ารำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า ชุดการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยมีค่าประสิทธิภาพ (E1/E2) เท่ากับ 92.51/87.05 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ แสดงให้เห็นว่าชุดการเรียนรู้ดังกล่าวสามารถส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และทักษะการปฏิบัติท่ารำของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ผลการประเมินบุคลิกภาพด้านการปฏิบัติท่ารำของนักเรียนที่เรียนด้วยชุดการเรียนรู้การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านตามแนวทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ซึ่งมุ่งเน้นการส่งเสริมบุคลิกภาพและความคิดสร้างสรรค์ พบว่า โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดดังกล่าวมีส่วนช่วยพัฒนาทั้งทักษะการปฏิบัติ บุคลิกภาพ และความสามารถเชิงสร้างสรรค์ของผู้เรียนควบคู่กันอย่างเป็นระบบ

องค์ความรู้ใหม่

การพัฒนาทักษะการรำแม่บทใหญ่ ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน

องค์ประกอบองค์ความรู้ใหม่	กระบวนการดำเนินการ	ผลที่เกิดขึ้น
รูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติแบบผสมผสาน	บูรณาการการเรียนรู้แบบร่วมมือกับการพัฒนาทักษะเชิงลำดับขั้นใช้เทคนิคจิ๊กซอร์ควบคู่ลำดับขั้นทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน	ผู้เรียนเข้าใจและปฏิบัติท่ารำได้อย่างเป็นระบบ
การแตกทักษะย่อยของแม่บทใหญ่	จากท่ารำรวมทักษะย่อยตามระดับความยากจัดกิจกรรมตาม 7 ขั้นของซิมพ์ซัน	ลดการจำท่าแบบท่องจำเพิ่มความแม่นยำและต่อเนื่อง
กลไกจิ๊กซอร์ในการเรียนรู้	ผู้เรียนมีบทบาททั้งผู้เรียนรู้และผู้ถ่ายทอดกลุ่มบ้าน กลุ่มผู้เชี่ยวชาญ กลับไปสอนเพื่อน	เพิ่มการมีส่วนร่วมและความรับผิดชอบร่วม
การเชื่อมความรู้กับการปฏิบัติ	เรียนรู้ชื่อท่า เหตุผล จังหวะ และลีลาไปพร้อมกันอธิบาย สาธิต ฝึก สะท้อนผลการเรียนรู้	ความรู้และทักษะพัฒนาไปพร้อมกัน
การประเมินทักษะเชิงสมรรถนะ	ประเมินจากพฤติกรรมการรำจริงใช้รูบริกด้านความถูกต้องจังหวะ ลีลา และความสง่างาม	ผู้เรียนเห็นเป้าหมายการพัฒนาอย่างชัดเจน
กรอบพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาครูนาฏศิลป์	จาก “จำท่า” สู่ “เข้าใจโครงสร้างและควบคุมการเคลื่อนไหว” Active & Cooperative Learning เชิงปฏิบัติ	พร้อมต่อยอดสู่รายวิชาปฏิบัติอื่นในหลักสูตร

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย คือ การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงปฏิบัติด้านนาฏศิลป์ไทยแบบผสมผสานที่บูรณาการเทคนิคจิ๊กซอร์กับการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน เพื่อพัฒนาทักษะการรำแม่บทใหญ่ โดยให้ผู้เรียนเรียนรู้ทักษะย่อยเป็นลำดับขั้น และเรียนรู้ร่วมกันแบบเพื่อนช่วยเพื่อน จนสามารถรำแม่บทใหญ่ได้อย่างถูกต้องและเข้าใจทั้งท่ารำ จังหวะ และลีลาไปพร้อมกัน นอกจากนี้ งานวิจัยยังเสนอกรอบแนวคิดในการพัฒนาสมรรถนะของนักศึกษาครูนาฏศิลป์ที่เน้นให้ผู้เรียนก้าวจากการ “จำท่า” ไปสู่การ “เข้าใจโครงสร้างของท่าและบริหารการเคลื่อนไหวของตนเอง” ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ ฝึกอธิบาย แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และให้ข้อเสนอแนะต่อเพื่อนร่วมกลุ่ม องค์ความรู้ใหม่ชุดนี้ จึงเป็นทั้งรูปแบบการสอนเชิงปฏิบัติที่ผ่านการทดสอบในบริบทจริง และเป็นกรอบแนวทางที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ กับรายวิชาเชิงปฏิบัติอื่น ๆ ในสาขาดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษาได้อย่างมีความหมายในระดับหลักสูตรและการผลิตครูนาฏศิลป์ในอนาคต

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน สามารถยกระดับผลการเรียนรู้ของนักศึกษาที่เข้าร่วมการวิจัยได้อย่างชัดเจน โดยในด้านความรู้เกี่ยวกับการรำแม่บทใหญ่ นักศึกษามีความเข้าใจเชิงเนื้อหาเพิ่มขึ้นอย่างเป็นระบบ ทั้งในส่วนของความหมาย ลำดับท่า และองค์ประกอบของการรำ ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ดีขึ้น

ในด้านทักษะการรำแม่บทใหญ่ พบว่านักศึกษามีพัฒนาการด้านการเคลื่อนไหวร่างกาย ความถูกต้องของท่ารำ การควบคุมจังหวะ ท่วงท่า และความประสานสัมพันธ์ของอวัยวะต่าง ๆ ดีขึ้นอย่างเห็นได้ชัด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผสมผสานระหว่างการมีปฏิสัมพันธ์ในกลุ่ม การอธิบายแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน และการฝึกทักษะปฏิบัติอย่างเป็นขั้นตอน มีส่วนช่วยให้ผู้เรียนเกิดความมั่นใจในการแสดงออกและสามารถพัฒนาทักษะได้อย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุป การจัดการเรียนรู้ด้วยเทคนิคจิ๊กซอร์ร่วมกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน มีประสิทธิผลทั้งต่อการพัฒนาความรู้และทักษะปฏิบัติการรำแม่บทใหญ่ของนักศึกษาครูสาขาดนตรีและนาฏศิลป์ศึกษา และสามารถใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ในรายวิชานาฏศิลป์ที่มุ่งเน้นการปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมได้ต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 เสริมสร้างนโยบายการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในรายวิชานาฏศิลป์ โดยสถาบันอุดมศึกษาและคณะครุศาสตร์ควรส่งเสริมให้มีการนำ เทคนิคจิ๊กซอว์ร่วมกับแนวคิดทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ไปบูรณาการในรายวิชาที่มุ่งพัฒนาทักษะปฏิบัติด้านนาฏศิลป์อย่างต่อเนื่องเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ที่เน้น “การลงมือทำจริง การมีส่วนร่วม และการเรียนรู้ร่วมกัน”

1.2 พัฒนาศักยภาพครูผู้สอนด้านนาฏศิลป์ให้เชี่ยวชาญด้าน Active Learning โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรกำหนด แผนอบรมและพัฒนาครูผู้สอน ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Cooperative Learning) เทคนิคจิ๊กซอว์ แนวคิดพัฒนาทักษะปฏิบัติ (Psychomotor Domain) เพื่อให้ครูสามารถออกแบบกิจกรรมที่เหมาะสมกับบริบทนักศึกษาและเป้าหมายเชิงสมรรถนะ

1.3 บรรจุการจัดการเรียนรู้เชิงบูรณาการไว้ในนโยบายพัฒนานักศึกษา โดยผู้บริหารควรส่งเสริมให้หลักสูตรด้านดนตรีและนาฏศิลป์บรรจุแนวทางจัดกิจกรรมที่ผสมผสานทั้งความรู้ ทักษะ การทำงานกลุ่ม เป็นส่วนหนึ่งของกรอบมาตรฐานการเรียนรู้เพื่อสนับสนุนการพัฒนานักศึกษาให้เกิดความมั่นใจ ความมีวินัย การสื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นควบคู่ไปกับทักษะวิชาชีพ

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่มีความหลากหลายและจำนวนมากขึ้น โดยทดลองกับหลายระดับชั้น หลายสถาบัน หรือกลุ่มประชากรที่มีพื้นฐานนาฏศิลป์ต่างกัน เพื่อเพิ่มความแม่นยำของผล และทำให้สามารถ สรุปอ้างอิงไปยังประชากร ในวงกว้างได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2.2 ควรศึกษาเชิงลึกด้านพฤติกรรมการเรียนรู้และกระบวนการเป็นรายบุคคล โดยใช้วิธีวิจัยแบบผสม (Mixed Methods) เช่น สังเกตพฤติกรรม สัมภาษณ์รายบุคคล หรือสนทนากลุ่มร่วมกับการวัดคะแนนเพื่อให้เข้าใจกระบวนการเกิดทักษะ แรงจูงใจ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติของผู้เรียนอย่างรอบด้าน

2.3 ควรเปรียบเทียบรูปแบบการสอนที่แตกต่างกัน เช่น ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเทคนิคจิ๊กซอว์กับซิมพ์ซันกับรูปแบบการสอนสมัยใหม่อื่น ๆ เช่น PBL, Flipped Classroom, Studio-based Learning เพื่อค้นหารูปแบบที่เหมาะสมที่สุดกับรายวิชานาฏศิลป์รวมทั้งศึกษาผลต่อทักษะปฏิบัติ ความคิดสร้างสรรค์ วินัย และการทำงานร่วมกัน

เอกสารอ้างอิง

ขวัญฟ้า ภู่แพ่งสุทธิ์. (2561). *นาฏศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ: มิตรสยาม.

ชัชพร ภู่น้อย. (2565). *การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา นาฏศิลป์พื้นเมืองชุดฟ้อนเงี้ยวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนมาบตาพุดพันพิทยาคารที่เรียนโดยใช้วิธีการสอนเทคนิคจิ๊กซอร์ผสมผสานกับรูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน*. (ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี).

ธนิต อยู่โพธิ์. (2531). *ศิลปละคอนรำ หรือ คู่มือนาฏศิลป์ไทย*. กรุงเทพฯ: ศิวพร.

บุสรินทร์ พาระแพน. (2561). *การพัฒนาชุดการเรียนรู้การแสดงนาฏศิลป์พื้นบ้านตามแนวคิดทักษะปฏิบัติของซิมพ์ซัน ที่ส่งเสริมบุคลิกภาพและความคิดสร้างสรรค์การปฏิบัติท่ารำ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3*. (การศึกษามหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม).

Ninomiya, N., & Pusri, P. (2015). The study of open-ended approach in mathematics teaching using jigsaw method. *Bulletin of Saitama University Faculty of Education, 64*(2), 11-22.

Simpson, E. J. (1972). *The classification of educational objectives in the psychomotor domain*. Washington, DC: Gryphon House.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 307-328.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Assessing the Economic Role and Competitiveness of Thailand's Telecommunications Industry

Mana Luksamee-Arunothai[1*]

[1] *Assistant Professor, Department of Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: mana.l@ku.th*

ABSTRACT

This article aims to (1) assess the economic role of Thailand's telecommunications industry through the Thailand Social Accounting Matrix (SAM) for 2021, updated to reflect the overall economic structure in 2024, and (2) evaluate and compare the competitiveness of Thailand's telecommunications industry with eight Asian economies, namely Singapore, Malaysia, Indonesia, the Philippines, Vietnam, China, Japan, and South Korea. This study adopts a mixed-methods approach. The quantitative analysis employs a Social Accounting Matrix (SAM), while the qualitative analysis utilizes a scoring-based prioritization technique to assess competitiveness across various dimensions. The results of the study indicate that: (1) In Thailand's telecommunications industry, the construction of buildings and communication systems sector recorded output, value-added, and income multipliers of 3.83, 1.39, and 1.27, respectively. Meanwhile, the postal, telegraph, telephone, and communication services sector recorded corresponding multipliers of 3.84, 1.52, and 1.36, respectively. The postal, telegraph, telephone, and communication services sector demonstrates slightly higher multiplier effects in all categories due to its stronger intersectoral linkages, particularly forward linkages, while the construction sector relies heavily on imported intermediate inputs. (2) Overall, the telecommunications industry represents a competitive strength for Thailand, with 6 out of 7 competitiveness dimensions identified as strengths: ICT usage, digital divide reduction, cybersecurity, B2C e-commerce, e-government, and digital skills. The remaining dimension—access to services—emerges as a weakness, particularly concerning fixed-line subscriptions and international bandwidth capacity.

Keywords: Competitiveness, Social Accounting Matrix (SAM), Telecommunications Industry

Received: 3 January 2026;
Revised: 22 March 2026;
Accepted: 30 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

การประเมินบทบาททางเศรษฐกิจและขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทย

มานะ ลักษมีอรุโณทัย[1*]

[1] *ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: mana.l@ku.th*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ประเมินบทบาททางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในประเทศไทยผ่านบัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทย พ.ศ. 2564 ที่ปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน เพื่อสะท้อนภาพรวมเศรษฐกิจ พ.ศ. 2567 และ 2) ประเมินและเปรียบเทียบขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยกับ 8 ประเทศในทวีปเอเชีย ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม โดยเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์เชิงปริมาณ คือ บัญชีเมตริกซ์สังคม และเชิงคุณภาพ คือ เทคนิคการจัดลำดับความสำคัญแบบการให้ค่าคะแนน เพื่อประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันในองค์ประกอบต่าง ๆ ผลการศึกษา พบว่า 1) อุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยในสาขาการก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสาร มีค่าตัวคูณทวีด้านผลผลิต ด้านมูลค่าเพิ่ม และด้านรายได้ เท่ากับ 3.83 1.39 และ 1.27 ตามลำดับ และสาขาบริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสาร เท่ากับ 3.84 1.52 และ 1.36 ตามลำดับ โดยในสาขาบริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสารมีค่า ตัวคูณทวีในทุกประเภทที่สูงกว่าสาขาการก่อสร้างเล็กน้อย เนื่องจากโดยภาพรวมสาขาดังกล่าวมีระดับความเชื่อมโยงกับสาขาการผลิตอื่น ๆ ที่สูงกว่า โดยเฉพาะระดับความเชื่อมโยงไปข้างหน้า และสาขาการก่อสร้างค่อนข้างพึ่งพิงปัจจัยขั้นกลางที่นำเข้าจากต่างประเทศในระดับสูง และ 2) อุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยโดยภาพรวมนับเป็นจุดแข็งของประเทศไทย เนื่องจากมีองค์ประกอบจำนวน 6 จากทั้งหมด 7 องค์ประกอบเป็นจุดแข็ง ได้แก่ ด้านการใช้งานด้าน ICTs ด้านการถูกแบ่งแยก โดยดิจิทัล ด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ ด้านอีคอมเมิร์ซแบบ B2C ด้านรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และด้านทักษะด้านดิจิทัล ขณะที่องค์ประกอบด้านการเข้าถึงบริการนับเป็นจุดอ่อนของประเทศไทย โดยเฉพาะในด้านการสมัครใช้งานโทรศัพท์พื้นฐาน และด้านแบนด์วิดท์ระหว่างประเทศ

คำสำคัญ: ขีดความสามารถในการแข่งขัน, บัญชีเมตริกซ์สังคม (SAM), อุตสาหกรรมโทรคมนาคม

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

อุตสาหกรรมโทรคมนาคม (Telecommunication Industry) เป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ เนื่องจากเป็นอุตสาหกรรมที่มีขนาดใหญ่และครอบคลุมการให้บริการแก่ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ของระบบเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy) (Tapscott, 1995) ตลอดจนเป็นบริการที่มีบทบาทเป็นตัวกลางและเป็นรายการต้นทุนที่สำคัญในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสาขาการผลิตต่าง ๆ โดยเศรษฐกิจดิจิทัลเป็นระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICT) และเครือข่ายดิจิทัล ซึ่งถูกนำมาใช้ทั้งในกระบวนการผลิต การดำเนินธุรกิจ และการดำรงชีวิตประจำวันของประชาชนเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ (Tapscott, 1995) โดยในบริบทปัจจุบัน เศรษฐกิจดิจิทัลมีบทบาทสำคัญต่อการยกระดับขีดความสามารถ ในการแข่งขันของภาคธุรกิจ

ทั้งนี้ องค์การการค้าโลก (WTO) ได้ประเมินว่า มูลค่าทางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมดังกล่าวในระดับโลกในปัจจุบันอยู่ที่ประมาณ 1.6 ล้านล้านเหรียญดอลลาร์สหรัฐ โดยประมาณร้อยละ 65 จะอยู่ในธุรกิจบริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile Services) นอกจากนี้ ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ในช่วงปี พ.ศ. 2563-

2565 ที่ผ่านมา จะเห็นได้ว่า อุตสาหกรรมโทรคมนาคมดังกล่าวมีบทบาทและความสำคัญเพิ่มมากขึ้นในการสนับสนุนและส่งเสริมให้ภาคส่วนต่าง ๆ ในระบบเศรษฐกิจมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ โดยเฉพาะอุปสงค์ที่เพิ่มขึ้นอย่างมากในธุรกิจและกิจกรรมออนไลน์ในช่วงเวลาดังกล่าว ตลอดจนบริบทการควบรวมกิจการโทรคมนาคมในช่วงปี พ.ศ. 2566–2567 ซึ่งทำให้โครงสร้างตลาดโทรคมนาคมไทยมีความกระจุกตัวมากขึ้น และอาจส่งผลต่อพลวัตของการแข่งขัน ราคา คุณภาพบริการ และการเข้าถึงบริการของผู้บริโภค

แม้ว่างานวิจัยที่ผ่านมาของหน่วยงานต่าง ๆ ได้แก่ สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (ITU) องค์การการค้าโลก (World Bank) องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (OECD) สำนักงาน กสทช. และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ จะมีการประเมินบทบาททางเศรษฐกิจ (Economic Contributions) และ วิเคราะห์ขีดความสามารถในการแข่งขัน (Competitiveness) ของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยและประเทศต่าง ๆ อย่างไรก็ดี หน่วยงานดังกล่าวได้ประเมินบทบาทและขีดความสามารถในการแข่งขันเฉพาะภายในอุตสาหกรรมโทรคมนาคมเองในประเด็นต่าง ๆ อาทิ การเข้าถึงการเชื่อมต่ออย่างทั่วถึงและเกิดประโยชน์จริง (Universal and Meaningful Connectivity) ความสามารถในการเข้าถึงได้ (Accessibility) คุณภาพที่เพียงพอ (Quality) ราคาและความสามารถในการจ่าย (Affordability) ทักษะด้านดิจิทัล (Digital Skills) และความปลอดภัยและเชื่อถือได้ (Safety and Security) เป็นต้น

งานวิจัยฉบับนี้มีความแตกต่างจากงานวิจัยที่ผ่านมา เนื่องจากมุ่งประเมินบทบาททางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยผ่านบัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทย (Social Accounting Matrix (SAM) for Thailand) ปี พ.ศ. 2564 ที่จัดทำขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของประเทศไทย (Input-output of Thailand) ฉบับล่าสุดที่เผยแพร่ในปัจจุบัน คือ ตาราง ณ ปี พ.ศ. 2564 เนื่องจากตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญที่สุดในการจัดทำบัญชีเมตริกซ์สังคม โดยประเมินทั้งขนาด (Contribution) และผลกระทบเชิงระบบ ได้แก่ การคำนวณค่าตัวคูณทวี (Multiplier) และระดับความเชื่อมโยงไปข้างหลังและไปข้างหน้า (Backward and Forward Linkages) โดยงานวิจัยนี้มีส่วนสำคัญในการเติมเต็มช่องว่างของวรรณกรรม (Literature Gap) โดยนำเสนอบัญชีเมตริกซ์สังคมที่สะท้อนโครงสร้างเศรษฐกิจไทยอย่างเป็นระบบ และช่วยให้สามารถวิเคราะห์ผลกระทบทางเศรษฐกิจได้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะมิติด้านเศรษฐกิจสังคม เมื่อเทียบกับการใช้ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตเพียงอย่างเดียว

นอกจากนี้ งานวิจัยนี้ยังประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยโดยเปรียบเทียบกับ 8 ประเทศในทวีปเอเชีย ประกอบด้วย 5 ประเทศในกลุ่มอาเซียน ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ และเวียดนาม และ 3 ประเทศในเอเชีย ได้แก่ จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ ในองค์ประกอบ 7 ด้าน (ITU, 2023; UNCTAD, 2023; United Nations, 2024; OECD, 2020; World Bank, 2021) ประกอบด้วย 1) การเข้าถึงบริการ (Access to Services) 2) การใช้งาน ICTs (Use of ICTs) 3) การถูกแบ่งแยกโดยดิจิทัล (Digital Divide) 4) ความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security) 5) อีคอมเมิร์ซแบบ B2C (B2C e-Commerce) 6) รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) และ 7) ทักษะด้านดิจิทัล (Digital Skills) ซึ่งเป็นการวัดและประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมที่มิใช่แค่เฉพาะภายในอุตสาหกรรมเองเท่านั้น แต่ยังเชื่อมโยงไปถึงผลลัพธ์เศรษฐกิจดิจิทัล (Digital Economy Outcomes) ขั้นปลายน้ำ ได้แก่ ด้านอีคอมเมิร์ซแบบ B2C (B2C e-Commerce) และรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) ที่สะท้อนถึงการนำโครงสร้างพื้นฐานโทรคมนาคมไปใช้ในการสร้างกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการให้บริการภาครัฐอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น การประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันทั้ง 7 องค์ประกอบดังกล่าวจึงเป็นการประเมินที่ครอบคลุมทั้งด้านโครงสร้างพื้นฐาน การเข้าถึงและการใช้งาน ความเท่าเทียมและความปลอดภัย ความเชื่อมั่นและทักษะ ตลอดจนผลลัพธ์กิจกรรมเศรษฐกิจและบริการรัฐดิจิทัล ทั้งนี้ ผลการศึกษายังสนับสนุนแนวคิดการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนโดยโครงสร้างพื้นฐาน (Infrastructure-led Growth) ผลกระทบของเครือข่าย (Network Effects) และทฤษฎีความเชื่อมโยงไปข้างหน้าและไปข้างหลัง (Forward–Backward Linkage Theory) ซึ่งอธิบายบทบาทของโครงสร้างพื้นฐานโทรคมนาคมในการยกระดับการเติบโตทางเศรษฐกิจ การเพิ่มมูลค่าจากการเชื่อมต่อเครือข่าย

และการส่งผ่านผลกระทบไปยังสาขาการผลิตอื่น ๆ (Hirschman, 1958; Katz & Shapiro, 1985; Roller & Waverman, 2001)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อประเมินบทบาททางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในประเทศไทยผ่านบัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทย (Social Accounting Matrix (SAM) for Thailand) พ.ศ. 2564 ที่ปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน เพื่อสะท้อนภาพรวมเศรษฐกิจ พ.ศ. 2567

2. เพื่อประเมินและเปรียบเทียบขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยกับ 8 ประเทศในทวีปเอเชีย ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Methods Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. หน่วยวิเคราะห์

1.1 วัตถุประสงค์ที่ 1: งานวิจัยนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อจัดทำบัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2564 ที่ปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันเพื่อสะท้อนภาพรวมเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2567 ทั้งนี้ บัญชีเมตริกซ์สังคมเป็นตารางที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยเศรษฐกิจต่าง ๆ ได้แก่ ภาคการผลิตในระดับรายสาขาการผลิต ภาคครัวเรือน ภาครัฐบาล ภาคการออมและการลงทุน และภาคต่างประเทศ (Stone, R., & Brown, A. (1962) และ Pyatt, G., & Round, J. I. (Eds.). (1985)) การสร้างบัญชีเมตริกซ์สังคมจำเป็นต้องใช้ข้อมูลจากหลายแหล่งเพื่อเชื่อมโยง ส่วนต่าง ๆ ของระบบเศรษฐกิจเข้าด้วย โดยแหล่งข้อมูลที่สำคัญ ได้แก่ บัญชีประชาชาติ (National Income Accounts) และตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต (Input-Output Table) และบัญชีเมตริกซ์สังคมจะมีความสมบูรณ์และมีการกำหนดรายละเอียดได้มากกว่าบัญชีประชาชาติและตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิต เนื่องจากมีการขยายขอบเขตของตาราง โดยเพิ่มบัญชีต่าง ๆ เพื่อให้รวมถึงมิติด้านเศรษฐกิจและสังคม โดยการใช้ข้อมูลจากการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES Survey) (ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์ และปราณี ทินกร, 2542; Li, Yanyan, 2002; ธนาคารแห่งประเทศไทย, 2561; มานะ ลักษมีอรุโณทัย, 2561 และณัฐกานต์ อ่อนรักษ์, 2567) งานวิจัยนี้ได้ดำเนินการเก็บรวมรวมข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อจัดทำบัญชีเมตริกซ์สังคมดังกล่าว ได้แก่

1) ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของประเทศไทย (Input-output of Thailand) ปี พ.ศ. 2564 จัดทำโดยสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.)

2) รายได้ประชาชาติของประเทศไทย (National Income of Thailand) ปี พ.ศ. 2567 จัดทำโดย สศช.

3) ข้อมูลสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน (SES Survey) ปี พ.ศ. 2567 จัดทำโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ (สสช.)

4) ข้อมูลการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร (Labor Force Survey) ปี พ.ศ. 2567 จัดทำโดย สสช.

1.2 วัตถุประสงค์ที่ 2: งานวิจัยนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อประเมินและเปรียบเทียบขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยกับ 8 ประเทศในทวีปเอเชียใน 7 องค์ประกอบในปี พ.ศ. 2567 ได้แก่

1) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดด้านการเข้าถึงบริการ (Access to Services) การใช้งาน ICTs (Use of ICTs) การถูกแบ่งแยกโดยดิจิทัล (Digital Divide) และความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security) จากสหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (ITU) (International Telecommunication Union [ITU], 2024)

2) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดด้านอีคอมเมิร์ซแบบ B2C (B2C e-Commerce) จากธนาคารโลก และสหภาพสากลไปรษณีย์ (UPU) (World Bank, 2024; Universal Postal Union [UPU], 2024)

3) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดด้านรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (e-Government) จากองค์การสหประชาชาติ (UN) (United Nations, 2024)

4) ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวชี้วัดด้านทักษะด้านดิจิทัล (Digital Skill) จากสถาบันสถิติแห่งองค์การยูเนสโก (UIS) (UNESCO Institute for Statistics [UIS], 2024)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 วัตถุประสงค์ที่ 1: เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ บัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2564 ขนาด 28 สาขาการผลิต ที่ปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันเพื่อสะท้อนภาพรวมเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2567 โดยใช้วิธี Cross-entropy เพื่อปรับตารางบัญชีเมตริกซ์สังคมให้มีความสมดุลระหว่างตารางในแนวตั้ง (Column) และแนวนอน (Row) (Robinson et al., 2001; McDougall, 1999; Golan et al., 1996) ตารางประกอบไปด้วย 12 บัญชีย่อย ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 รายละเอียดบัญชีย่อยในบัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทย

1. ปัจจัยการผลิตแรงงาน	7. ภาษีศุลกากรขาเข้า
2. ปัจจัยการผลิตทุน	8. ภาษีทางอ้อม
3. การผลิตสินค้าและบริการ จำนวน 28 สาขาการผลิต	9. ภาคครัวเรือน ซึ่งแบ่งเป็น 5 ชั้นรายได้เท่า ๆ กัน
4. สินค้าและบริการที่ผลิตในประเทศ จำนวน 28 สินค้าและบริการ	10. ภาครัฐบาล
5. สินค้าและบริการที่นำเข้าจากต่างประเทศ จำนวน 28 สินค้าและบริการ	11. ภาคต่างประเทศ (The Rest of the World)
6. ภาษีทางตรง	12. การออมและการลงทุน

หมายเหตุ: สาขาการผลิตจำนวน 28 สาขาดังกล่าว ประกอบด้วย 1) การเพาะปลูกพืช 2) ปศุสัตว์ 3) ป่าไม้ 4) ประมง 5) เหมืองแร่และเหมืองหิน 6) การผลิตอาหาร 7) การผลิตเครื่องดื่มและยาสูบ 8) การผลิตสิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม 9) การผลิตผลิตภัณฑ์กระดาษและสิ่งพิมพ์ 10) การผลิตเคมีภัณฑ์ 11) การกลั่นน้ำมันปิโตรเลียม 12) การผลิตผลิตภัณฑ์ยางและพลาสติก 13) การผลิตผลิตภัณฑ์อโลหะ 14) การผลิตผลิตภัณฑ์โลหะพื้นฐาน 15) การผลิตผลิตภัณฑ์โลหะสำเร็จรูป 16) การผลิตเครื่องจักร 17) การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมอื่น ๆ 18) ไฟฟ้าและประปา 19) การก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสาร (Construction of Communication Facilities) 20) การก่อสร้างอื่น ๆ 21) การค้าส่งและค้าปลีก 22) โรงแรมและร้านอาหาร 23) การขนส่ง 24) บริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสาร 25) การธนาคารและประกันภัย 26) อสังหาริมทรัพย์ 27) การบริการอื่น ๆ และ 28) กิจกรรมที่ไม่สามารถจำแนกสาขาการผลิตได้ (Unclassified Sector)

ที่มา: เรียบเรียงโดยผู้วิจัยจาก Pyatt & Round (1985) และ United Nations et al. (2009)

ทั้งนี้ สาขาการผลิตในตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมโทรคมนาคม มีจำนวน 2 สาขาหลัก ได้แก่ สาขาการก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสาร และสาขาบริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสาร โดยมีรายละเอียดนิยามและความครอบคลุม (Definition and Coverage) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 นิยามและความครอบคลุมของสาขาการก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสาร และสาขาการสื่อสาร

สาขาการผลิต	นิยามและความครอบคลุม
การก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสาร (Construction of Communication Facilities)	สาขานี้ประกอบด้วยการก่อสร้างอาคารและระบบการสื่อสาร เช่น โทรเลข โทรศัพท์ สถานีวิทยุ กระจายเสียง เป็นต้น
บริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสาร (Post and Telecommunication)	สาขานี้ประกอบด้วยกิจการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสารอื่น ๆ รวมทั้งจานดาวเทียม

ที่มา: ตารางปัจจัยการผลิตและผลผลิตของประเทศไทย (Input-output Table of Thailand) ปี พ.ศ. 2564

กระแสรายรับ (Inflow) ของตารางเมทริกซ์บัญชีสังคมจะแสดงตามแถว (Row) หรือแนวนอนของตาราง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหน่วยเศรษฐกิจของระบบเศรษฐกิจนั้นได้รับรายรับจากหน่วยเศรษฐกิจที่แสดงในสดมภ์ (Column) หรือแนวตั้งหน่วยใดบ้าง ในทางกลับกัน หากพิจารณาตามแนวตั้งจะเป็นการแสดงถึงรายจ่ายของหน่วยเศรษฐกิจของระบบเศรษฐกิจที่จ่ายให้กับหน่วยเศรษฐกิจอื่น ๆ (Outflow) ในแนวนอน โดยหน่วยเศรษฐกิจแต่ละส่วนมีรายละเอียดของกระแสรายรับและรายจ่าย ดังตารางที่ 3

2.2 วัตถุประสงค์ที่ 2: งานวิจัยนี้จะอาศัยการวิเคราะห์ด้วยเทคนิคการจัดลำดับความสำคัญ (Prioritization Techniques) แบบการให้ค่าคะแนนที่อ้างอิงใน OECD & JRC. (2008) เพื่อประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในองค์ประกอบต่าง ๆ โดยแนวทางดังกล่าวได้รับการประยุกต์ใช้อย่างแพร่หลายในการศึกษาด้าน ICT และโทรคมนาคม เช่น การพัฒนาดัชนี ICT Development Index ของ ITU และการวัดขีดความสามารถด้านดิจิทัลและโทรคมนาคมในระดับประเทศ ซึ่งล้วนใช้วิธีการรวมตัวชี้วัดหลายด้านเพื่อจัดอันดับและเปรียบเทียบสมรรถนะระหว่างประเทศ (Gerpott & Ahmadi (2015) Dobrota et al. (2015) และ ITU (2023))[1] ภายใต้เทคนิคนี้ ข้อมูลตัวชี้วัดที่หลากหลายจะถูกนำมารวมเป็นค่าคะแนนเพื่อระบุจุดแข็งและจุดอ่อนของประเทศไทยโดยเปรียบเทียบกับประเทศในกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 8 ประเทศในทวีปเอเชีย โดยมีขั้นตอนในการคำนวณ ดังนี้

1) การกำหนดเกณฑ์และช่วงระดับคะแนน โดยกำหนดให้ระดับคะแนนอยู่ในช่วง (-10, -8, ..., 0, ..., +8, +10) จำนวนทั้งสิ้น 11 อัตราภาคชั้น (ช่วงละ 2 คะแนน) คิดเป็นจำนวนอันตราภาคชั้นรวมทั้งสิ้น 11 อันตรภาคชั้น สำหรับช่วงคะแนนในแต่ละอันตรภาคชั้น คำนวณได้จาก

$$\text{ช่วงข้อมูลในแต่ละอันตรภาคชั้น} = \frac{\text{ค่าสูงสุด} - \text{ค่าต่ำสุด}}{\text{จำนวนชั้น}}$$

โดยที่ ค่าสูงสุดและค่าต่ำสุด หมายถึง คะแนนของประเทศในอันดับ 1 และอันดับสุดท้ายจากตัวชี้วัดด้านนั้น ๆ และจำนวนชั้นถูกกำหนดให้มีค่าเท่ากับ 11 ช่วง ทั้งนี้ในการตีความช่วงข้อมูล กำหนดให้ คะแนนในช่วงตั้งแต่ 1 – 10 แสดงถึงความเป็นจุดแข็งของตัวชี้วัดในมิติดังกล่าว คะแนนเท่ากับ 0 แสดงว่ามิติของตัวชี้วัดไม่เป็นทั้งจุดแข็งหรือจุดอ่อนของประเทศ ขณะที่คะแนนที่ติดลบในช่วง – 1 ถึง – 10 แสดงถึงความเป็นจุดอ่อนของตัวชี้วัด

2) การกำหนดตำแหน่งโดยเปรียบเทียบของประเทศไทย โดยผู้วิจัยจะกำหนดให้น้ำหนัก (Weighting) ของตัวชี้วัดมีขนาดเท่ากันในการคำนวณค่าคะแนนรวมในแต่ละด้าน เนื่องจากมิติของการชี้วัดมีหลายมิติ และเป็นการยากในทางปฏิบัติที่จะระบุว่ามิติใดมีความสำคัญมากกว่าในการชี้วัดถึงระดับความสามารถในการแข่งขัน

3) ขั้นตอนสุดท้าย คือ การนำคะแนนของประเทศไทยมาเปรียบเทียบกับคะแนนของประเทศเป้าหมาย โดยนำเสนอในรูปของแผนภูมิใยแมงมุม (Radar Chart) เพื่อความชัดเจนในการพิจารณา

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 วัตถุประสงค์ที่ 1: เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อจัดทำบัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทย (Social Accounting Matrix (SAM) for Thailand) (รายละเอียดดังที่กล่าวในหัวข้อที่ 1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ)

[1] ในทางทฤษฎีและหลักปฏิบัติ พบว่า มีเทคนิคการจัดลำดับความสำคัญ (Prioritization Techniques) ที่เป็นไปได้ในหลายวิธีที่แตกต่างกันไป อาทิ วิธีการให้ค่าคะแนน (Numerical Assignment) วิธีการเปรียบเทียบแพร์ไวส์ หรือการเปรียบเทียบเชิงคู่ (Pairwise Comparison) วิธีวิเคราะห์มูลค่าจากต้นทุน (Cost-value Approach) วิธีการลงคะแนนเสียงแบบสะสม (Cumulative Voting) และวิธีการวิเคราะห์ต้นทุน-ผลประโยชน์ (Cost-benefit Analysis Method) เป็นต้น โดยโครงการวิจัยนี้ได้ใช้เทคนิคการจัดลำดับความสำคัญแบบการให้ค่าคะแนน เนื่องจากเป็นการวัดที่มีความชัดเจนและตรงไปตรงมาเมื่อเทียบกับวิธีอื่น ๆ (Relatively Straightforward) (Kaleem, S., et al. (2024), Achimugu, P., et al. (2014))

ตารางที่ 3 โครงสร้างบัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทย (Social Accounting Matrix (SAM) for Thailand) ปี พ.ศ. 2564 ที่ปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน เพื่อสะท้อนภาพรวมเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2567

		C1	C2	C3	C4	C5	C6	C7	C8	C9	C10	C11	C12	
		แรงงาน	ทุน	การผลิต 42 สาขา	สินค้าที่ผลิตภายในประเทศ 42 กลุ่ม	สินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศ 42 กลุ่ม	ภาษีทางตรง	ภาษีศุลกากร	ภาษีทางอ้อม	ครัวเรือน 5 กลุ่ม	รัฐบาล	ต่างประเทศ	การออมและการลงทุน	รวม
R1	แรงงาน			ค่าจ้าง										X1
R2	ทุน			ผลตอบแทนทุน										X2
R3	การผลิต 42 สาขา				รายได้จากการขายสินค้าที่ผลิตในประเทศ									X3
R4	สินค้าที่ผลิตภายในประเทศ 42 กลุ่ม			การบริโภคขั้นกลางในสินค้าที่ผลิตในประเทศ						การบริโภคขั้นสุดท้ายของครัวเรือนในสินค้าที่ผลิตในประเทศ	การบริโภคขั้นสุดท้ายของรัฐในสินค้าที่ผลิตในประเทศ	การส่งออกสินค้าไปยังต่างประเทศ	การบริโภคขั้นสุดท้ายในสินค้าทุนที่ผลิตในประเทศ	X4
R5	สินค้าที่นำเข้าจากต่างประเทศ 42 กลุ่ม			การบริโภคขั้นกลางในสินค้านำเข้า						การบริโภคขั้นสุดท้ายของครัวเรือนในสินค้านำเข้า	การบริโภคขั้นสุดท้ายของรัฐในสินค้านำเข้า		การบริโภคขั้นสุดท้ายในสินค้าทุนนำเข้า	X5
R6	ภาษีทางตรง									ภาษีทางตรง				X6
R7	ภาษีศุลกากร					ภาษีศุลกากร								X7
R8	ภาษีทางอ้อม			ภาษีทางอ้อม										X8
R9	ครัวเรือน 5 กลุ่ม	ค่าจ้าง	ผลตอบแทนทุน							เงินโอนระหว่างภาคครัวเรือน	เงินโอนของรัฐบาลให้ภาคครัวเรือน	เงินโอนของภาคต่างประเทศให้ครัวเรือน		X9
R10	รัฐบาล						ภาษีทางตรง	ภาษีศุลกากร	ภาษีทางอ้อม	เงินโอนของครัวเรือนให้รัฐ		เงินโอนของภาคต่างประเทศให้รัฐ		X10
R11	ต่างประเทศ					การนำเข้าสินค้าจากต่างประเทศ				เงินโอนให้ภาคต่างประเทศ	เงินโอนของรัฐบาลให้ภาคต่างประเทศ			X11
R12	การออมและการลงทุน									เงินออมภาคครัวเรือน	เงินออมภาครัฐบาล	เงินออมภาคต่างประเทศ		X12
รวม		Y1	Y2	Y3	Y4	Y5	Y6	Y7	Y8	Y9	Y10	Y11	Y12	

ที่มา: นำเสนอโดยผู้วิจัย

3.2 วัตถุประสงค์ที่ 2: เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในองค์ประกอบและตัวชี้วัดต่าง ๆ

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 วัตถุประสงค์ที่ 1: การประเมินบทบาททางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในประเทศไทยผ่านบัญชีเมตริกซ์สังคม เป็นการประเมินความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจผ่านการคำนวณผลของค่าตัวคูณทวี (Multiplier Effects) ซึ่งเป็นความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจทั้งทางตรงและทางอ้อม (Direct and Indirect Linkages) และที่เชื่อมโยงกับภาคการบริโภคและภาคการผลิต (Consumption and Production Linkages) ทั้งที่เชื่อมโยงไปข้างหลังและไปข้างหน้า (Backward and Forward Linkages) ทั้งนี้ ค่าตัวคูณทวีดังกล่าวมีสามประเภท ได้แก่ ค่าตัวคูณทวีด้านผลผลิต (Output

Multiplier) ด้านมูลค่าเพิ่ม (Value-added Multiplier) และด้านรายได้ (Income Multiplier) (Breisinger, C., Thomas, M., & Thurlow, J. (2009) และ Round, J. (2003))[2]

งานวิจัยนี้ได้คำนวณค่าตัวคูณทวีผ่านบัญชีเมตริกซ์สังคม (SAM Multiplier) ผ่านสมการที่แสดงความสมดุลอุปสงค์-อุปทาน (Material Balance Equation) ซึ่งเป็นการประมาณการผลกระทบของตัวแปรภายนอกแบบจำลอง (Exogenous Variables) ด้านอุปสงค์ขั้นสุดท้าย (Final Demand) ต่อตัวแปรภายในแบบจำลอง (Endogenous Variables) ได้แก่ผลผลิตรวมภายในประเทศในระดับรายสาขาการผลิต (Gross Domestic Output) ดังสมการข้างล่างนี้

$$Z = (I - M)^{-1}E$$

โดยที่ Z คือ เมตริกซ์ผลผลิตรวมภายในประเทศในระดับรายสาขาการผลิต ขนาด 28 x 1 ซึ่งเป็นตัวแปรที่กำหนดภายในแบบจำลอง (Endogenous Variable)

I คือ เมตริกซ์เอกลักษณ์ (Identity Matrix) ขนาด 28 x 28

M คือ เมตริกซ์ค่าสัมประสิทธิ์ (Coefficient Matrix) ทั้งสัมประสิทธ์ด้านการผลิตและการบริโภค ขนาด 28 x 28

E คือ เมตริกซ์อุปสงค์ขั้นสุดท้าย (Final Demand Matrix) ขนาด 28 x 1 ซึ่งเป็นตัวแปรที่ถูกกำหนดภายนอกแบบจำลอง (Exogenous Variable)

4.2 วัตถุประสงค์ที่ 2: การประเมินและเปรียบเทียบขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยกับ 8 ประเทศในทวีปเอเชียใน 7 องค์ประกอบหลัก มีรายละเอียดดังตารางที่ 4 ดังนี้

ตารางที่ 4 องค์ประกอบและตัวชี้วัดเพื่อประเมินและเปรียบเทียบขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคม

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	แหล่งที่มาของข้อมูล
1. การเข้าถึงบริการ (Access to Services)	1.1 การสมัครใช้งานโทรศัพท์พื้นฐาน (Fixed-telephone Subscriptions) ปี ค.ศ. 2024 1.2 การใช้งานโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile-cellular Subscriptions) ปี ค.ศ. 2024 1.3 แบนด์วิดท์ระหว่างประเทศ (International Bandwidth) ปี ค.ศ. 2024	สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (ITU)
2. การใช้งานด้าน ICTs (Use of ICTs)	2.1 การใช้งานอินเทอร์เน็ตระดับบุคคล (Individuals Using the Internet) ปี ค.ศ. 2024 2.2 การใช้งานอินเทอร์เน็ตประจำที่ (Fixed-broadband Subscriptions) ปี ค.ศ. 2024 2.3 การใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Active Mobile-broadband Subscriptions) ปี ค.ศ. 2024	สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (ITU)
3. การถูกแบ่งแยกโดยดิจิทัล (Digital Divide)	3.1 ด้านราคา ICT ซึ่งมี 4 ตัวชี้วัดย่อย ได้แก่ 3.1.1 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile Cellular) ต่อรายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อหัว (GNI per capita) ปี ค.ศ. 2024 3.1.2 Mobile-cellular sub-basket (ซึ่งเป็นราคามาตรฐานของแพคเกจโทรศัพท์มือถือแบบรายเดือน) (ในรูปสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐฯ) ปี ค.ศ. 2024	สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (ITU)

[2] 1) ค่าตัวคูณทวีด้านผลผลิต (Output Multiplier) จะรวมผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อม (ทั้งด้านการบริโภคและการผลิต) ผ่านกระบวนการปรับตัวเพื่อเข้าสู่ดุลยภาพใหม่ (Multiple Rounds) และในท้ายที่สุด จะแสดงผลกระทบต่อการเพิ่มขึ้นของผลผลิตรวมใน ทุกสาขาการผลิต อันเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของอุปสงค์ขั้นสุดท้าย (Final Demand) ในอุตสาหกรรมโทรคมนาคม 2) ค่าตัวคูณทวี ด้านมูลค่าเพิ่ม (Value-added Multiplier) จะรวมผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อมูลค่าเพิ่มหรือต่อรายได้ของปัจจัยการผลิตต่าง ๆ อันได้แก่ ปัจจัยแรงงานและทุน และ 3) ค่าตัวคูณทวีด้านรายได้ (Income Multiplier) จะรวมผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของภาคครัวเรือน

ตารางที่ 4 องค์ประกอบและตัวชี้วัดเพื่อประเมินและเปรียบเทียบขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคม (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	แหล่งที่มาของข้อมูล
3. การถูกแบ่งแยกโดยดิจิทัล (Digital Divide) (ต่อ)	3.1 ด้านราคา ICT (ต่อ) 3.1.3 Mobile-cellular sub-basket (ซึ่งเป็นราคามาตรฐานของแพคเกจโทรศัพท์มือถือแบบรายเดือน) (ในรูป Purchasing Power Parity: PPP) ปี ค.ศ. 2024 3.1.4 อัตราภาษีที่จัดเก็บสำหรับการใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ปี ค.ศ. 2024 3.2 ด้านราคาอินเทอร์เน็ตประจำที่ (Fixed Broadband Price) ซึ่งมี 5 ตัวชี้วัดย่อย ได้แก่ 3.2.1 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการใช้อินเทอร์เน็ตประจำที่ต่อรายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อหัว (GNI per capita) ปี ค.ศ. 2024 3.2.2 Fixed-broadband sub-basket (ซึ่งเป็นราคามาตรฐานของอินเทอร์เน็ตประจำที่แบบรายเดือน ความจุ 1 GB ในรูปสกุลเงินดอลลาร์สหรัฐฯ) ปี ค.ศ. 2024 3.2.3 Fixed-broadband sub-basket (ซึ่งเป็นราคามาตรฐานของอินเทอร์เน็ตประจำที่แบบรายเดือน ความจุ 1 GB ในรูป Purchasing Power Parity: PPP) ปี ค.ศ. 2024 3.2.4 อัตราภาษีที่จัดเก็บสำหรับการใช้บริการอินเทอร์เน็ตประจำที่ ปี ค.ศ. 2024 3.2.5 ความเร็วอินเทอร์เน็ตประจำที่ (Mbit/s) ปี ค.ศ. 2024	สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (ITU)
4. ความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security)	ความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security) ปี ค.ศ. 2024	สหภาพโทรคมนาคมระหว่างประเทศ (ITU)
5. อีคอมเมิร์ซแบบ B2C (B2C E-Commerce)	5.1 ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต (Internet Users) ปี ค.ศ. 2024	ธนาคารโลก
	5.2 การจ่ายเงิน (Payment) ในที่นี้หมายถึง สัดส่วนของจำนวนประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป (ร้อยละ) ที่มีการเปิดบัญชีกับธนาคารพาณิชย์หรือมีการเปิดบัญชีกับผู้ให้บริการชำระเงินโดยอุปกรณ์เคลื่อนที่ในแต่ละประเทศ ปี ค.ศ. 2024	ธนาคารโลก
	5.3 การมีเว็บ B2C (B2C Web Presence) ในที่นี้ใช้ดัชนีจำนวนเว็บ B2C ที่ปลอดภัยต่อประชากร 1 ล้านคน (ร้อยละ) เป็นตัวแทนในการวัด	UNCTAD
	5.4 การจัดส่งสินค้า (Delivery) ในที่นี้ใช้ดัชนีแสดงความน่าเชื่อถือด้านการจัดส่งสินค้า (Postal Reliability Score) ปี ค.ศ. 2024	สหภาพสากลไปรษณีย์ (UPU)
6. รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Government)	6.1 ดัชนีโครงสร้างพื้นฐานโทรคมนาคม (Telecommunications Infrastructure Index) ปี ค.ศ. 2024 6.2 ดัชนีการให้บริการออนไลน์ (Online Service Index: OSI) ปี ค.ศ. 2024 6.3 ดัชนีทุนมนุษย์ (Human Capital Index: HCI) ปี ค.ศ. 2024 6.4 ดัชนีการมีส่วนร่วมด้านอิเล็กทรอนิกส์ (E-participation Index) ปี ค.ศ. 2024	องค์การสหประชาชาติ (UN)
7. ทักษะด้านดิจิทัล (Digital Skill)	7.1 จำนวนปีในระบบโรงเรียนเฉลี่ย (Mean Years of Schooling) ปี ค.ศ. 2023* 7.2 อัตราการลงทะเบียนรวมระดับมัธยมศึกษา (Gross Enrolment Ratio (Secondary Level)) ปี ค.ศ. 2023 ** 7.3 อัตราการลงทะเบียนรวมระดับอุดมศึกษา (Gross Enrolment Ratio (Tertiary Level)) ปี ค.ศ. 2023 ***	สถาบันสถิติแห่งองค์การยูเนสโก (UIS)

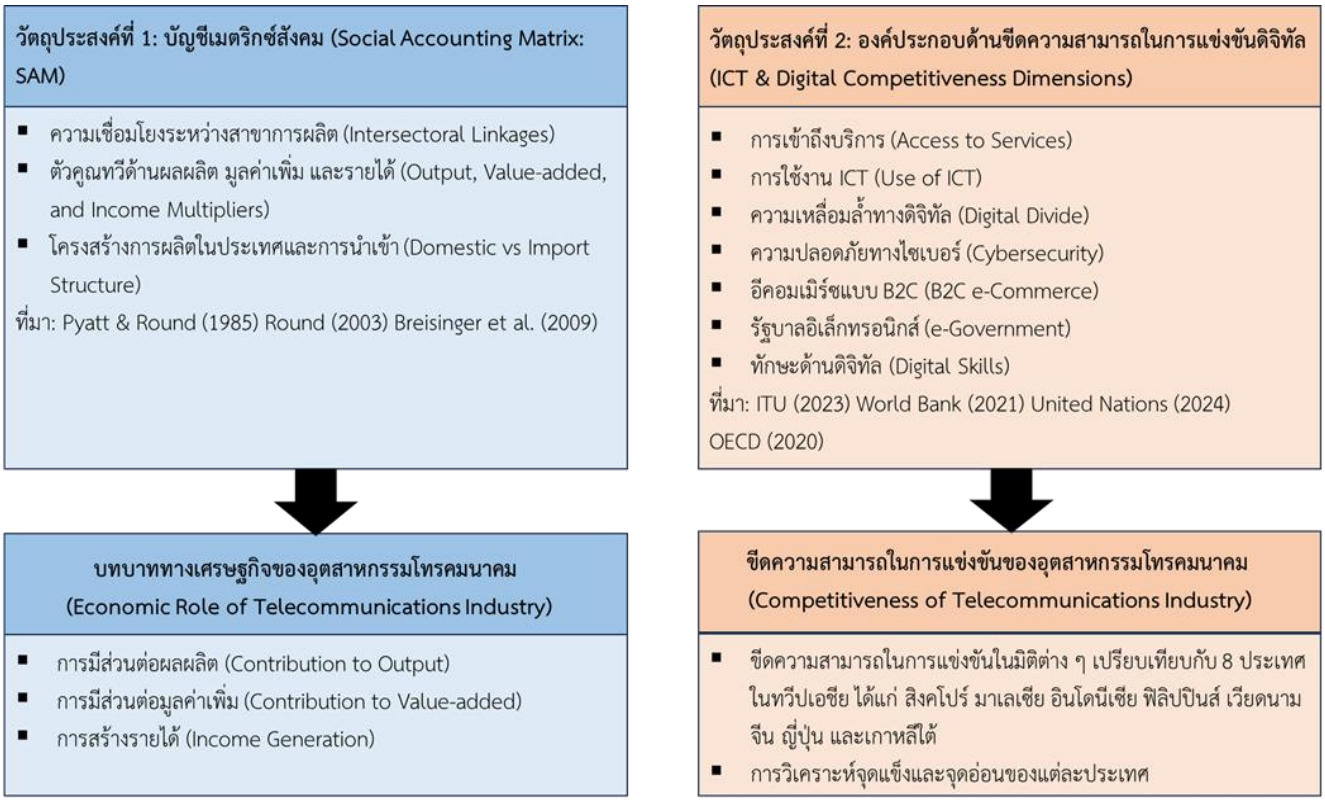
หมายเหตุ: * จำนวนปีในระบบโรงเรียนเฉลี่ย (Mean Years of Schooling) เป็นตัวแปรที่สะท้อนให้เห็นถึงระดับทักษะของประชาชน ทั้งในส่วนของทักษะทางด้าน ICT โดยตรง และยังสะท้อนให้เห็นถึงความเพียงพอของทักษะของแรงงานที่มีต่อการเข้าถึงหรือการยอมรับเทคโนโลยี ซึ่งเป็นตัวชี้วัดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ

** อัตราการลงทะเบียนรวมระดับมัธยมศึกษา หมายถึง จำนวนนักเรียนที่มีการลงทะเบียนในระดับมัธยม โดยคิดเป็นร้อยละของจำนวนนักเรียนที่อยู่ในช่วงวัยที่มีการเรียนในระดับมัธยมทั้งหมด (Official School Age Population) ซึ่งเป็นตัวแปรที่ใช้เป็นตัวแทนของระดับทักษะที่เพียงพอต่อการเข้าถึงหรือยอมรับการใช้เทคโนโลยี ซึ่งถือเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการแข่งขันด้าน ICT ของประเทศ

*** อัตราการลงทะเบียนรวมระดับอุดมศึกษา หมายถึง จำนวนนักศึกษาที่มีการลงทะเบียนในระดับอุดมศึกษา โดยคิดเป็นร้อยละของจำนวนนักศึกษา ที่อยู่ในช่วงวัยของการเรียนในระดับอุดมศึกษาทั้งหมด (Official School Age Population) ตัวแปรนี้ถูกที่ใช้เป็นตัวแทนของจำนวนแรงงานที่มีระดับทักษะขั้นสูงที่มีความจำเป็นในการยกระดับความสามารถในการแข่งขันด้าน ICT ของประเทศ

ที่มา: นำเสนอโดยผู้วิจัย

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการประเมินบทบาททางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในประเทศไทยผ่านบัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทย (Social Accounting Matrix (SAM) for Thailand) พ.ศ. 2564 ที่ปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันเพื่อสะท้อนภาพรวมเศรษฐกิจ พ.ศ. 2567

1.1 การวิเคราะห์โครงสร้างการกระจายผลผลิตและโครงการสร้างการผลิตของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทย

1.1.1 โครงสร้างการกระจายผลผลิต

ผลการวิเคราะห์โครงสร้างการกระจายผลผลิต (Output Distribution) ของ อุตสาหกรรมโทรคมนาคมในประเทศไทยผ่านบัญชีเมตริกซ์สังคม โดยพบว่า

สาขาการก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสาร มีโครงสร้างการกระจายผลผลิตไปยังอุปสงค์ขั้นสุดท้าย (Final Demand) ในด้านรายจ่ายเพื่อการลงทุน (Investment Expenditure) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 100 ของผลผลิตภายในประเทศรวม (Gross Domestic Output)

สาขาบริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสาร มีโครงสร้างการกระจายผลผลิตไปยังอุปสงค์ขั้นกลาง (Intermediate Demand) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 54.04 และอุปสงค์ขั้นสุดท้าย (Final Demand) ร้อยละ 45.96 ของผลผลิตภายในประเทศรวม โดยอุปสงค์ขั้นสุดท้ายดังกล่าวประกอบด้วยรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคภาคเอกชน ร้อยละ 32.21 รายจ่ายเพื่อการลงทุน ร้อยละ 9.13 และการส่งออก ร้อยละ 4.61 (ตามตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 การวิเคราะห์โครงสร้างการกระจายผลผลิต (Output Distribution) ของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในประเทศไทย

หน่วย: สัดส่วนต่อผลผลิตภายในประเทศรวม (ร้อยละ)

สาขาการผลิต	อุปสงค์ขั้นกลาง (Intermediate Demand)		อุปสงค์ขั้นสุดท้าย (Final Demand)				
	ภายในประเทศ (Domestic)	นำเข้า (Import)	รายจ่ายเพื่อ การอุปโภคบริโภคของเอกชน	การใช้จ่าย เพื่อการอุปโภคบริโภคของรัฐบาล	รายจ่ายลงทุน	การส่งออก	รวม
1. การก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสาร (Construction of Communication Facilities)	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	100.00%	0.00%	100.00%
2. บริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์และการสื่อสาร (Post and Telecommunication)	54.04%	0.00%	32.21%	9.13%	0.00%	4.61%	100.00%

หมายเหตุ: 1. รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของเอกชน หมายถึง รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของเอกชน เป็นรายจ่ายรวมที่ครัวเรือนและสถาบันที่ไม่แสวงหากำไรได้ใช้จ่ายไปในการซื้อสินค้าและบริการ โดยไม่คำนึงถึงอายุของการใช้งาน

2. รายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของรัฐบาล ได้แก่ รายจ่ายรวมของรัฐบาลในการซื้อสินค้าและบริการทั้งนี้รวมถึงรายจ่ายของทหารทั้งหมดและการใช้จ่ายของราชวงศ์ แต่ไม่รวมรายจ่ายของสถานประกอบการของรัฐที่ประกอบการเพื่อหวังผลกำไร

3. รายจ่ายลงทุน ประกอบด้วยการสะสมทุน 1) การสะสมทุน ได้แก่ สิ่งก่อสร้าง เครื่องจักรและเครื่องมือทั้งของภาครัฐบาลและเอกชน แต่ไม่รวมสิ่งก่อสร้างทางทหาร และ 2) ส่วนเปลี่ยนแปลงของสินค้าคงเหลือ

4. การส่งออกในที่นี้รวมถึงการส่งออกพิเศษ ซึ่งได้แก่ non-merchandised goods และบริการที่มิได้รายงานไว้ในหนังสือรายงานสินค้าเข้าและออกของประเทศไทย ซึ่งจัดทำโดยกรมศุลกากร

ที่มา: วิเคราะห์และคำนวณผ่านบัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2564 ขนาด 28 สาขาการผลิต ที่ปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันเพื่อสะท้อนภาพรวมเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2567

1.1.2 โครงสร้างการผลิต

ตารางที่ 6 การวิเคราะห์โครงสร้างการผลิตของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในประเทศไทย

หน่วย: สัดส่วนต่อต้นทุนการผลิตรวม (ร้อยละ)

สาขาการผลิต	ปัจจัยการผลิตขั้นกลาง (Intermediate Input)		ปัจจัยการผลิตขั้นปฐม (Primary Input)				
	ภายในประเทศ (Domestic)	นำเข้า (Import)	เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน	ผลตอบแทนการผลิต (Operating Surplus)	ค่าเสื่อมราคา (Depreciation)	ภาษีทางอ้อมสุทธิ (Net Indirect Taxes)	รวม
1. การก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสาร (Construction of Communication Facilities)	38.05%	19.83%	13.97%	19.75%	6.96%	1.44%	100.00%
2. บริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์และการสื่อสาร (Post and Telecommunication)	34.10%	3.59%	19.10%	23.05%	18.00%	2.16%	100.00%

หมายเหตุ: 1. เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน ได้แก่ เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทนที่ผู้จ้างจ่ายให้แก่ผู้รับจ้างทั้งในรูปของตัวเงินและสิ่งของผู้รับจ้าง ได้แก่ ลูกจ้างระยะยาว ลูกจ้างชั่วคราว ผู้บริหาร เป็นต้น

2. ผลตอบแทนการผลิต (Operating Surplus) ผลตอบแทนการผลิต ได้แก่ ผลตอบแทนจากปัจจัยการผลิตทั้งหมด หรือมูลค่าเพิ่มทั้งหมดหักด้วยค่าตอบแทนแรงงาน ค่าเสื่อมราคา และภาษีทางอ้อมสุทธิ

3. ค่าเสื่อมราคา (Depreciation) คือ เงินสำรองค่าสึกหรอของสินทรัพย์ประเภททุนต่าง ๆ เช่น ค่าเสื่อมของอาคารที่ทำการของสถานประกอบการและเครื่องมือ เครื่องจักรต่าง ๆ

4. ภาษีทางอ้อมสุทธิ (Indirect Taxes) ได้แก่ ภาษีการค้า ภาษีส่งออก ภาษีใบอนุญาต ภาษีค่าบริการในโรงแรมและภัตตาคาร แสตมป์ และภาษีการขายพิเศษอื่น ๆ เช่น รถยนต์ เครื่องทางไฟฟ้า เครื่องดื่ม ชนิดมีแอลกอฮอล์ บุหรี่ ผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียม ภาษีทางอ้อมแตกต่างจากการคำนวณของกองบัญชีประชาชาติตรงที่ภาษีขาเข้า และภาษีการค้าจากสินค้านำเข้าไม่ได้รวมอยู่ด้วย ภาษีทางอ้อมสุทธิเท่ากับภาษีทางอ้อมทั้งหมดหักด้วยเงินอุดหนุน

ที่มา: วิเคราะห์และคำนวณผ่านบัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2564 ขนาด 28 สาขาการผลิต ที่ปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันเพื่อสะท้อนภาพรวมเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2567

จากตารางที่ 6 แสดงการวิเคราะห์โครงสร้างการผลิตของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในประเทศไทยผ่านบัญชีเมตริกซ์สังคม โดยพบว่า

สาขาการก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสาร มีโครงสร้างการผลิตที่ใช้ปัจจัยการผลิตขั้นกลาง (Intermediate Input) คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 57.88 (ประกอบไปด้วยปัจจัยการผลิตขั้นกลางภายในประเทศ ร้อยละ 38.05 และนำเข้าจากต่างประเทศ ร้อยละ 19.83) และปัจจัยการผลิตขั้นปฐม (Primary Input) ร้อยละ 42.12 (ประกอบด้วยเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน ร้อยละ 13.97 ผลตอบแทนการผลิต ร้อยละ 19.75 ค่าเสื่อมราคา ร้อยละ 6.96 และภาษีทางอ้อมสุทธิ ร้อยละ 1.44)

สาขาบริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสาร มีโครงสร้างการผลิตที่ใช้ปัจจัยการผลิตขั้นกลาง คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ 37.69 (ประกอบไปด้วยปัจจัยการผลิตขั้นกลางภายในประเทศ ร้อยละ 34.10 และนำเข้าจากต่างประเทศ ร้อยละ 3.59) และปัจจัยการผลิตขั้นปฐม ร้อยละ 62.31 (ประกอบด้วยเงินเดือน ค่าจ้าง ค่าตอบแทน ร้อยละ 19.10 ผลตอบแทนการผลิต ร้อยละ 23.05 ค่าเสื่อมราคา ร้อยละ 18.00 และภาษีทางอ้อมสุทธิ ร้อยละ 2.16)

1.2 ผลการประเมินบทบาททางเศรษฐกิจและการวิเคราะห์ค่าตัวคูณทวี (Multiplier)

ผลการประเมินบทบาททางเศรษฐกิจและผลการคำนวณค่าตัวคูณทวี (Multiplier) ในอุตสาหกรรมโทรคมนาคมผ่านบัญชีเมตริกซ์สังคม โดยพบว่า

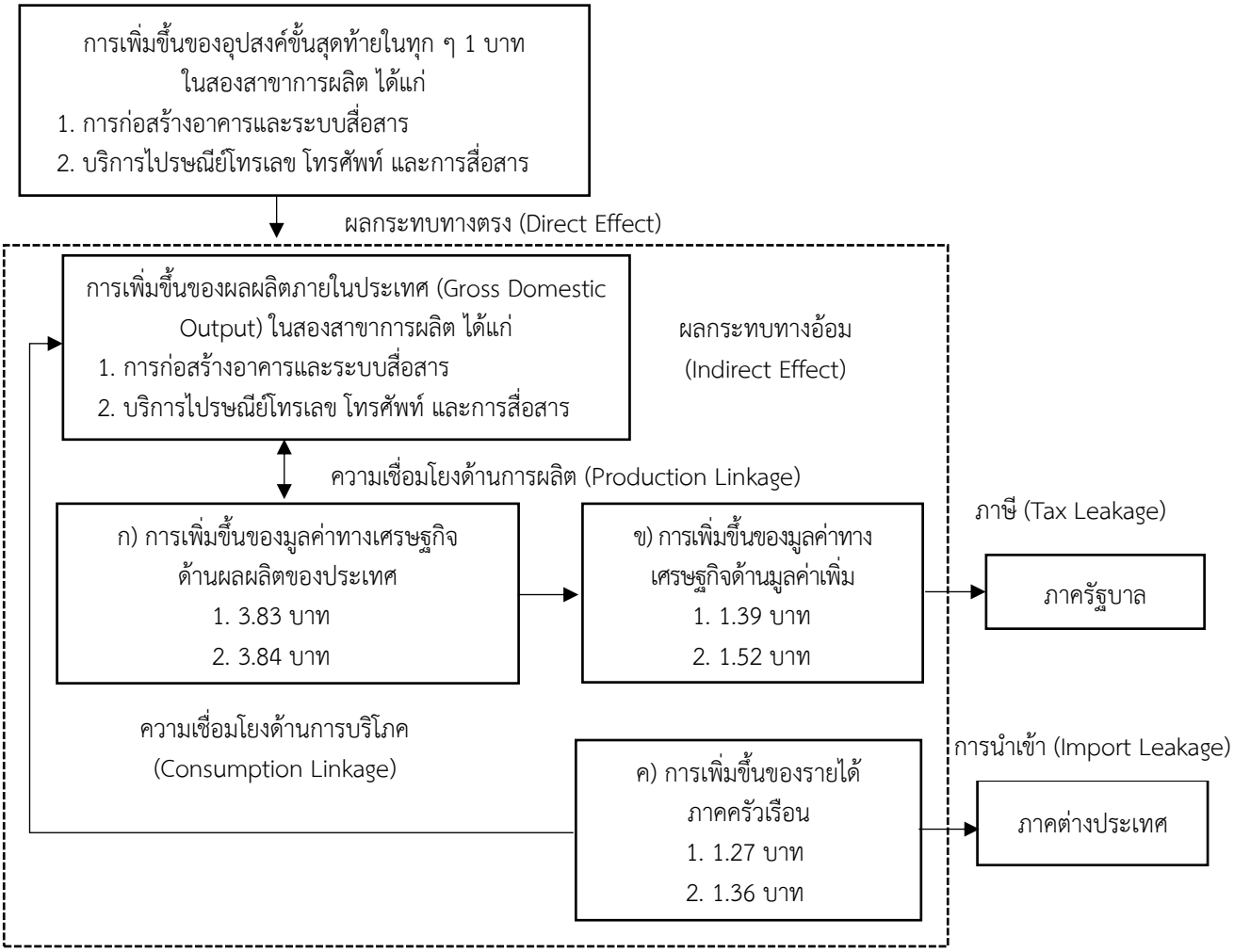
สาขาการก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสาร มีค่าตัวคูณทวีผลผลิต (Output Multiplier) เท่ากับ 3.83 ค่าตัวคูณทวีมูลค่าเพิ่ม (Value-added Multiplier) เท่ากับ 1.39 และค่าตัวคูณทวีรายได้ (Income Multiplier) เท่ากับ 1.27 นั่นหมายความว่า การเพิ่มขึ้นของอุปสงค์ขั้นสุดท้าย (Final Demand) ในทุก ๆ 1 บาท จะสามารถสร้างมูลค่าผลผลิตภายในประเทศ ได้รวมทั้งสิ้น 3.83 บาท สร้างมูลค่าเพิ่ม (ซึ่งอยู่ในรูปเงินเดือน/ค่าจ้าง/ค่าตอบแทนแรงงาน กำไร ค่าเช่าที่ดิน ค่าเสื่อมราคา ภาษีทางอ้อม (Indirect Taxes) และผลตอบแทนการผลิต อื่น ๆ) ให้แก่ระบบเศรษฐกิจได้รวมทั้งสิ้น 1.39 บาท และสร้างรายได้ให้แก่ภาคครัวเรือนได้รวมทั้งสิ้น 1.27 บาท

สาขาบริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสาร มีค่าตัวคูณทวีผลผลิต เท่ากับ 3.84 ค่าตัวคูณทวีมูลค่าเพิ่ม เท่ากับ 1.52 และค่าตัวคูณทวีรายได้ เท่ากับ 1.36 นั่นหมายความว่า การเพิ่มขึ้นของอุปสงค์ ขั้นสุดท้ายในทุก ๆ 1 บาท จะสามารถสร้างมูลค่าผลผลิตภายในประเทศ ได้รวมทั้งสิ้น 3.84 บาท สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ระบบเศรษฐกิจได้รวมทั้งสิ้น 1.52 บาท และสร้างรายได้ให้แก่ภาคครัวเรือนได้รวมทั้งสิ้น 1.36 บาท (ตามตารางที่ 7 และภาพที่ 2)

ตารางที่ 7 ค่าตัวคูณทวี (Multiplier) ของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในประเทศไทย

สาขาการผลิต	ค่าตัวคูณทวีผลผลิต (Output Multiplier)	ค่าตัวคูณทวีมูลค่าเพิ่ม (Value-added Multiplier)	ค่าตัวคูณทวีรายได้ (Income Multiplier)
1. การก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสาร (Construction of Communication Facilities)	3.83	1.39	1.27
2. บริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสาร (Post and Telecommunication)	3.84	1.52	1.36

ที่มา: วิเคราะห์และคำนวณผ่านบัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2564 ขนาด 28 สาขาการผลิต ที่ปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันเพื่อสะท้อนภาพรวมเศรษฐกิจ ปี พ.ศ. 2567

ภาพที่ 2 ค่าตัวคูณทวี (Multiplier) ของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในประเทศไทย

2. ผลการประเมินและเปรียบเทียบขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยกับ8 ประเทศในทวีปเอเชีย ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้

ตารางที่ 8 องค์ประกอบและตัวชี้วัดเพื่อประเมินและเปรียบเทียบขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคม

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ประเทศ								
		THA	SGP	MYS	IDN	PHL	VNM	CHN	JPN	KOR
1. การเข้าถึงบริการ (Access to Services)	1.1 การสมัครใช้งานโทรศัพท์พื้นฐาน	-10	-4	-6	-10	-10	-10	-8	-2	-2
	1.2 การใช้งานโทรศัพท์เคลื่อนที่	8	4	4	4	4	4	2	6	4
	1.3 แบนด์วิดท์ระหว่างประเทศ	-8	0	-8	-4	-10	-8	4	-10	-10
	ค่าเฉลี่ยด้านการเข้าถึงบริการ	**-3.33**	**0.00**	**-3.33**	**-3.33**	**-5.33**	**-4.67**	**-0.67**	**-2.00**	**-2.67**
2. การใช้งานด้าน ICTs (Use of ICTs)	2.1 การใช้งานอินเทอร์เน็ตระดับบุคคล	8	10	10	4	4	6	8	8	10
	2.2 การใช้งานอินเทอร์เน็ตประจำที่	-6	-2	-8	-10	-8	-4	2	0	4
	2.3 การใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่	0	4	0	-2	-6	-2	0	10	0
	ค่าเฉลี่ยการใช้งานด้าน ICTs	**0.67**	**4.00**	**0.67**	**-2.67**	**-3.33**	**0.00**	**3.33**	**6.00**	**4.67**
3. การถูกแบ่งแยกโดยดิจิทัล (Digital Divide)	3.1 ด้านราคา ICTs ซึ่งมี 4 ตัวชี้วัดย่อย ได้แก่ 3.1.1 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ ต่อรายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อหัว	10	10	10	10	10	10	10	10	10
	3.1.2 Mobile-cellular sub-basket ในรูป USD	8	8	10	10	10	10	8	0	8

ตารางที่ 8 องค์ประกอบและตัวชี้วัดเพื่อประเมินและเปรียบเทียบขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคม (ต่อ)

องค์ประกอบ	ตัวชี้วัด	ประเทศ								
		THA	SGP	MYS	IDN	PHL	VNM	CHN	JPN	KOR
3. การถูกแบ่งแยกโดยดิจิทัล (Digital Divide) (ต่อ)	3.1 ด้านราคา ICTs (ต่อ) 3.1.3 Mobile-cellular sub-basket ในรูป PPP	8	10	10	10	10	10	10	6	8
	3.1.4 อัตราภาษีที่จัดเก็บสำหรับการใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่	2	2	4	0	-2	0	10	2	2
	ค่าเฉลี่ยด้านราคา ICTs	**7.00**	**7.50**	**8.50**	**7.50**	**7.00**	**7.50**	**9.50**	**4.50**	**7.00**
	3.2 ด้านราคาอินเทอร์เน็ตประจำที่ ซึ่งมี 5 ตัวชี้วัดย่อย ได้แก่ 3.2.1 อัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการใช้อินเทอร์เน็ตประจำที่ต่อรายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อหัว	10	10	10	10	8	10	10	10	10
	3.2.2 Fixed-broadband sub-basket ในรูป USD	8	4	6	8	4	10	10	6	6
	3.2.3 Fixed-broadband sub-basket ในรูป PPP	6	6	6	4	2	10	10	8	8
	3.2.4 อัตราภาษีที่จัดเก็บสำหรับการใช้บริการอินเทอร์เน็ตประจำที่	6	6	8	6	4	6	10	6	6
	3.2.5 ความเร็วอินเทอร์เน็ตประจำที่ (Mbit/s)	8	10	-4	-10	-10	-8	4	4	10
	ค่าเฉลี่ยด้านราคาอินเทอร์เน็ตประจำที่	**7.60**	**7.20**	**5.20**	**3.60**	**1.60**	**5.60**	**8.80**	**6.80**	**8.00**
	ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวม	**7.30**	**7.35**	**6.85**	**5.55**	**4.30**	**6.55**	**9.15**	**5.65**	**7.50**
4. ความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security)	ความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security)	8	10	10	2	6	10	10	10	10
5. อีคอมเมิร์ซแบบ B2C (B2C E-Commerce)	5.1 ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต (Internet Users)	8	8	10	2	0	4	4	8	10
	5.2 การจ่ายเงิน (Payment)	6	10	8	0	-2	-6	6	10	10
	5.3 การมีเว็บ B2C (B2C Web Presence)	- 10	- 6	- 10	- 10	- 10	- 10	-10	-10	- 10
	5.4 การจัดส่งสินค้า	10	10	8	-2	-2	10	8	10	10
	ค่าเฉลี่ย	**3.50**	**5.50**	**4.00**	**-2.50**	**-3.50**	**-0.50**	**2.00**	**4.50**	**5.00**
6. รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Government)	6.1 ดัชนีโครงสร้างพื้นฐานโทรคมนาคม	6	8	6	4	2	4	6	10	10
	6.2 ดัชนีการให้บริการออนไลน์	6	10	6	10	2	4	8	10	10
	6.3 ดัชนีทุนมนุษย์	6	8	6	6	6	4	6	8	8
	6.4 ดัชนีการมีส่วนร่วมด้านอิเล็กทรอนิกส์	6	10	4	4	0	0	8	10	10
	ค่าเฉลี่ย	**6.00**	**9.00**	**5.50**	**6.00**	**2.50**	**3.00**	**7.00**	**9.50**	**9.50**
7. ทักษะด้านดิจิทัล (Digital Skill)	7.1 จำนวนปีในระบบโรงเรียนเฉลี่ย	2	6	4	2	2	2	0	8	8
	7.2 อัตราการลงทะเบียนรวมระดับมัธยมศึกษา	2	2	-2	2	0	n/a	n/a	0	0
	7.3 อัตราการลงทะเบียนรวมระดับอุดมศึกษา	- 2	8	- 4	- 2	- 2	n/a	0	0	4
	ค่าเฉลี่ย	**0.67**	**5.33**	**-0.67**	**0.67**	**0.00**	**2.00**	**0.00**	**2.67**	**4.00**
ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวม		**3.16**	**5.50**	**2.84**	**1.32**	**-0.15**	**1.85**	**4.28**	**4.57**	**5.07**

หมายเหตุ: 1. THA: ไทย, SGP: สิงคโปร์, MYS: มาเลเซีย, IDN: อินโดนีเซีย, PHL: ฟิลิปปินส์, VNM: เวียดนาม, CHN: จีน, JPN: ญี่ปุ่น, KOR: เกาหลีใต้
2. n/a = ไม่มีข้อมูล

ที่มา: คำนวณและประมวลผลโดยผู้วิจัย

ผลการประเมินและเปรียบเทียบขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยกับ 8 ประเทศในทวีปเอเชีย ใน 7 องค์ประกอบ (ตามตารางที่ 8 และภาพที่ 3) พบว่า

2.1 ด้านการเข้าถึงบริการ (Access to Services) โดยภาพรวม เป็นจุดอ่อนของประเทศไทย เนื่องจากมีตัวชี้วัดจำนวน 2 ใน 3 ตัวชี้วัดเป็นจุดอ่อนของประเทศไทย ได้แก่ ตัวชี้วัดด้านการสมัครใช้งานโทรศัพท์พื้นฐาน (Fixed-telephone

Subscriptions) และด้านแบนด์วิดท์ระหว่างประเทศ (International Bandwidth) ขณะที่ตัวชี้วัดด้านการใช้งานโทรศัพท์เคลื่อนที่ (Mobile-cellular Subscriptions) เป็นจุดแข็งของประเทศไทย

2.2 ด้านการใช้งานด้าน ICTs (Use of ICTs) โดยภาพรวม เป็นจุดแข็งของประเทศไทย โดยตัวชี้วัดด้านการใช้งานอินเทอร์เน็ตระดับบุคคล (Individuals Using the Internet) เป็นจุดแข็ง ด้านการใช้งานอินเทอร์เน็ตประจำที่ (Fixed-broadband Subscriptions) เป็นจุดอ่อน และด้านการใช้งานอินเทอร์เน็ตผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ ไม่เป็นทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน

2.3 ด้านการถูกแบ่งแยกโดยดิจิทัล (Digital Divide) เป็นจุดแข็งของประเทศไทย ทั้งในตัวชี้วัดด้านราคา ICTs และด้านราคาอินเทอร์เน็ตประจำที่ (Fixed Broadband Price)

1) ด้านราคา ICTs เป็นจุดแข็งของประเทศไทยในทุกตัวชี้วัดย่อย ได้แก่ ด้านอัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ต่อรายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อหัว ด้าน Mobile-cellular sub-basket ในรูป USD ด้าน Mobile-cellular sub-basket ในรูป PPP และด้านอัตราภาษีที่จัดเก็บสำหรับการใช้บริการโทรศัพท์เคลื่อนที่ด้าน

2) ด้านราคาอินเทอร์เน็ตประจำที่ (Fixed Broadband Price) เป็นจุดแข็งของประเทศไทย ในทุกตัวชี้วัดย่อย ได้แก่ ด้านอัตราส่วนค่าใช้จ่ายในการใช้อินเทอร์เน็ตประจำที่ต่อรายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อหัว ด้าน Fixed-broadband sub-basket ในรูป USD ด้าน Fixed-broadband sub-basket ในรูป PPP ด้านอัตราภาษีที่จัดเก็บสำหรับการใช้บริการอินเทอร์เน็ตประจำที่ และด้านความเร็วอินเทอร์เน็ตประจำที่ (Mbit/s)

2.4 ด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ (Cyber Security) เป็นจุดแข็งของประเทศไทย

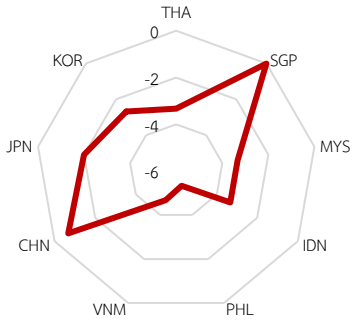
2.5 ด้านอีคอมเมิร์ซแบบ B2C (B2C E-Commerce) โดยภาพรวม เป็นจุดแข็งของประเทศไทย เนื่องจากมีตัวชี้วัดจำนวน 3 ใน 4 ตัวชี้วัดเป็นจุดแข็ง ได้แก่ ด้านผู้ใช้อินเทอร์เน็ต (Internet Users) ด้านการจ่ายเงิน (Payment) และด้านการจัดส่งสินค้า ขณะที่ตัวชี้วัดด้านการมีเว็บ B2C (B2C Web Presence) เป็นจุดอ่อน

2.6 ด้านรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Government) เป็นจุดแข็งของประเทศไทยในทุกตัวชี้วัด ได้แก่ ด้านดัชนีโครงสร้างพื้นฐานโทรคมนาคม ด้านดัชนีการให้บริการออนไลน์ (Online Service Index: OSI) ด้านดัชนีทุนมนุษย์ (Human Capital Index: HCI) และดัชนีการมีส่วนร่วมด้านอิเล็กทรอนิกส์ (E-participation Index)

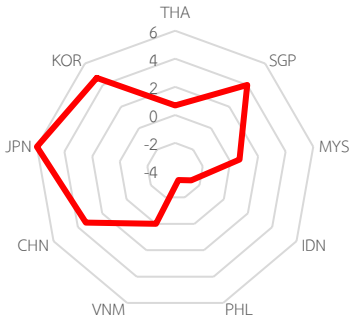
2.7 ด้านทักษะด้านดิจิทัล (Digital Skill) โดยภาพรวม เป็นจุดแข็งของประเทศไทย เนื่องจากมีตัวชี้วัดจำนวน 2 ใน 3 ตัวชี้วัดเป็นจุดแข็ง ได้แก่ จำนวนปีในระบบโรงเรียนเฉลี่ย (Mean Years of Schooling) และอัตราการลงทะเบียนรวมระดับมัธยมศึกษา (Gross Enrolment Ratio (Secondary Level)) ขณะที่ตัวชี้วัดด้าน อัตราการลงทะเบียนรวมระดับอุดมศึกษา (Gross Enrolment Ratio (Tertiary Level)) เป็นจุดอ่อน

2.8 อุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยโดยภาพรวม เป็นจุดแข็ง เนื่องจากมีองค์ประกอบจำนวน 6 จากทั้งหมด 7 องค์ประกอบเป็นจุดแข็ง ได้แก่ ด้านการใช้งานด้าน ICTs ด้านการถูกแบ่งแยกโดยดิจิทัล ด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ ด้านอีคอมเมิร์ซแบบ B2C ด้านรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และด้านทักษะด้านดิจิทัล ขณะที่องค์ประกอบด้านการเข้าถึงบริการนับเป็นจุดอ่อนของประเทศไทย

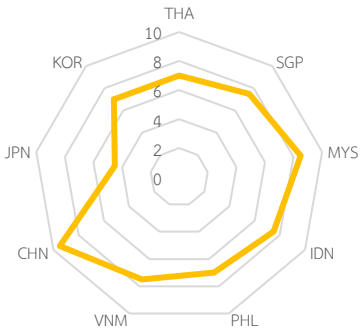
1. การเข้าถึงบริการ (Access to Services)

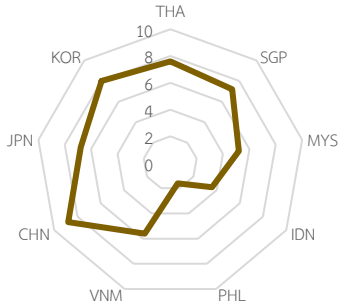
2. การใช้งานด้าน ICTs (Use of ICTs)

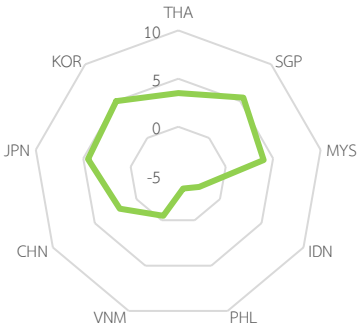
3. การถูกแบ่งแยกโดยดิจิทัล (Digital Divide) ค่าเฉลี่ยด้านราคา ICTs

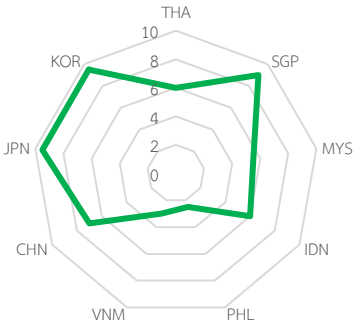
3. การถูกแบ่งแยกโดยดิจิทัล (Digital Divide) ค่าเฉลี่ยด้านราคาอินเทอร์เน็ตประจำที่

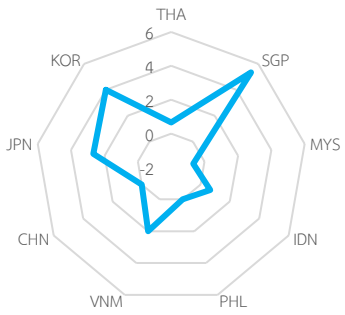
5. อีคอมเมิร์ซแบบ B2C (B2C E-Commerce)

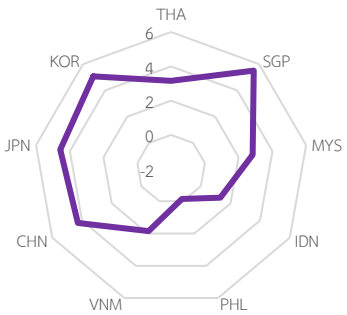
6. รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Government)

7. ทักษะด้านดิจิทัล (Digital Skill)

ค่าเฉลี่ยโดยภาพรวมในทั้ง **7** องค์ประกอบ

ภาพที่ 3 องค์ประกอบและตัวชี้วัดเพื่อประเมินและเปรียบเทียบขีดความสามารถในการแข่งขัน ของอุตสาหกรรมโทรคมนาคม

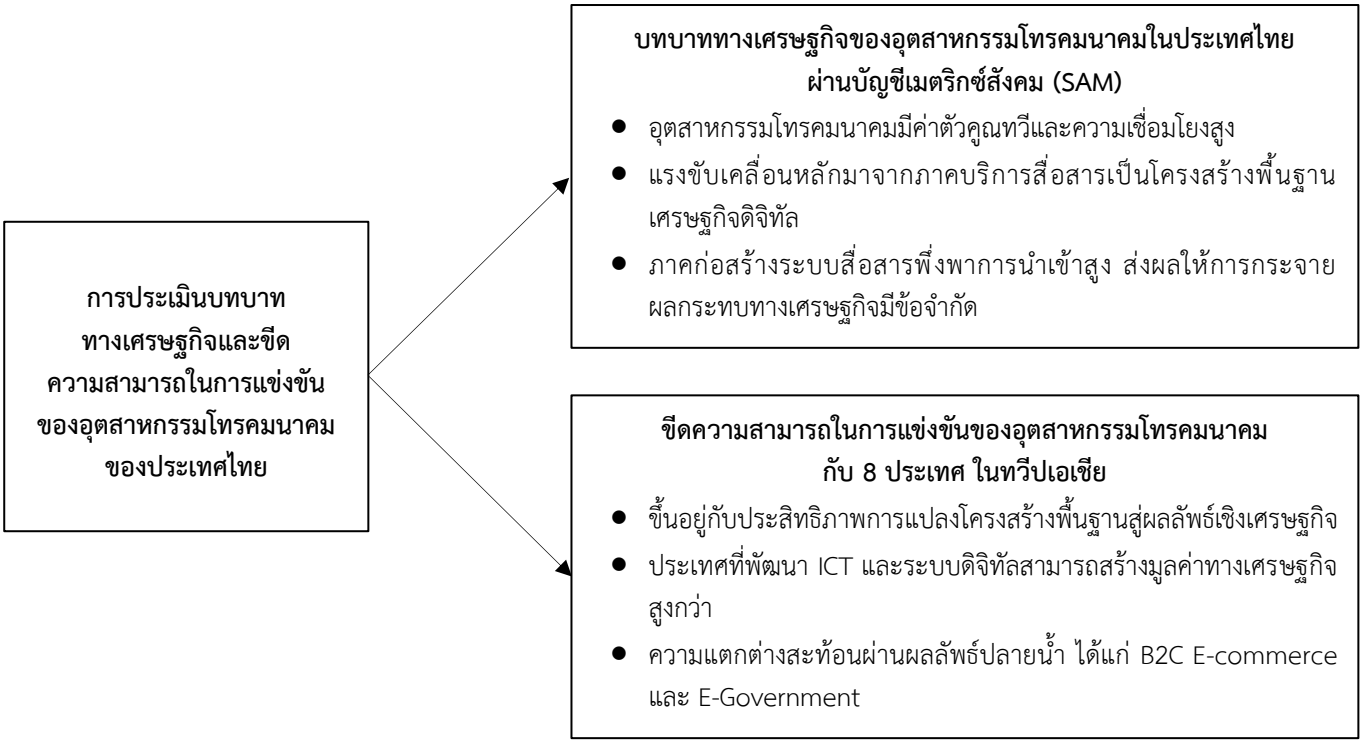
อภิปรายผล

ผลการประเมินบทบาททางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในประเทศไทยผ่านบัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทย (Social Accounting Matrix (SAM) for Thailand) พ.ศ. 2564 ที่ปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน เพื่อสะท้อนภาพรวมเศรษฐกิจ พ.ศ. 2567 พบว่า สาขาการก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสาร มีโครงสร้างการกระจายผลผลิตไปยังอุปสงค์ขั้นสุดท้าย (Final Demand) ในด้านรายจ่ายเพื่อการลงทุนเท่านั้น ขณะที่สาขาบริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสาร มีโครงสร้างการกระจายผลผลิตไปเพื่อทั้งอุปสงค์ขั้นกลาง (Intermediate Demand) และอุปสงค์ขั้นสุดท้าย (Final Demand) นอกจากนี้ ทั้งสองสาขาดังกล่าวมีโครงสร้างการผลิตที่พึ่งพิงการใช้ปัจจัยการผลิตทั้งขั้นกลางและขั้นสุดท้าย โดยบางส่วนเป็นปัจจัยขั้นกลางนำเข้าจากต่างประเทศ ซึ่งทั้งสองสาขาดังกล่าว มีค่าตัวคูณทวีด้านผลผลิต ด้านมูลค่าเพิ่ม และด้านรายได้ที่ค่อนข้างใกล้เคียงกัน โดยในสาขาบริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสารมีค่าตัวคูณทวีในทุกประเภทที่สูงกว่าสาขาการก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสารเล็กน้อย เนื่องจากโดยภาพรวมสาขาบริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสาร มีระดับความเชื่อมโยงกับสาขาการผลิตอื่น ๆ (Inter-industry Linkages) ที่สูงกว่าโดยเฉพาะระดับความเชื่อมโยงไปข้างหน้า (Forward Linkage) และสาขาก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสารค่อนข้างพึ่งพิงปัจจัยขั้นกลางที่นำเข้าจากต่างประเทศในระดับสูง ซึ่งสอดคล้องกับ Backinezos, C., Panagiotou, S., & Vourvachaki, E. (2020) Drejer, I. (2002) และ Kay, D. L., Pratt, J. E., & Warner, M. E. (2007) ที่ศึกษาถึงระดับความเชื่อมโยงระหว่างอุตสาหกรรมและค่าตัวคูณทวี (Multiplier) โดยพบว่า สาขา การก่อสร้างมีค่าตัวคูณทวีที่ต่ำกว่าสาขาโทรคมนาคมและการสื่อสาร เนื่องจากสาขาการก่อสร้างมีการพึ่งพิงปัจจัยขั้นกลาง ที่นำเข้าจากต่างประเทศในระดับสูง แม้จะมีระดับความเชื่อมโยงไปข้างหลัง (Backward Linkage) ในระดับสูงก็ตาม นอกจากนี้ สาขาโทรคมนาคมและการสื่อสารมีบทบาทสำคัญด้านความเชื่อมโยงไปข้างหน้า (Forward Linkage) กับอุตสาหกรรมในระดับปลายน้ำ

ประเด็นด้านการถูกแบ่งแยกโดยดิจิทัล (Digital Divide) ควรพิจารณาควบคู่กับผลการวิเคราะห์ตัวคูณทวีของสาขาการสื่อสารด้วย เนื่องจากสาขาบริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสารมีค่าตัวคูณทวีด้านรายได้ (Income Multiplier) สูงถึง 1.36 สะท้อนว่าเมื่อเกิดการขยายตัวของสาขาดังกล่าว จะสามารถส่งผ่านรายได้ไปยังภาคครัวเรือนได้ค่อนข้างสูง ดังนั้น หากมีการกระจายโครงสร้างพื้นฐานโทรคมนาคมอย่างทั่วถึงและเข้าถึงได้ในทุกพื้นที่ ย่อมมีส่วนช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางดิจิทัล และสนับสนุนการกระจายโอกาสทางเศรษฐกิจไปสู่ครัวเรือนได้อย่างกว้างขวางมากขึ้น

ส่วนผลการประเมินและเปรียบเทียบขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยกับ 8 ประเทศในทวีปเอเชีย ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ พบว่า อุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยโดยภาพรวมนับเป็นจุดแข็ง ของประเทศไทย เนื่องจากมีองค์ประกอบจำนวน 6 จากทั้งหมด 7 องค์ประกอบเป็นจุดแข็ง ได้แก่ ด้านการใช้งานด้าน ICTs ด้านการถูกแบ่งแยกโดยดิจิทัล ด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ ด้านอีคอมเมิร์ซแบบ B2C ด้านรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และด้านทักษะด้านดิจิทัล ขณะที่องค์ประกอบด้านการเข้าถึงบริการนับเป็นจุดอ่อนของประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับ United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2024) ซึ่งจัดทำ UN E-Government Survey 2024 แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์เป็นจุดแข็งของไทย Srinuan and Bohlin (2013) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการเข้าถึงและการใช้บริการอินเทอร์เน็ตบรอดแบนด์ในประเทศไทย พบว่า โครงสร้างพื้นฐานด้านเครือข่าย (Fixed Infrastructure) เป็นเงื่อนไขสำคัญที่สุดในการกำหนดระดับการเข้าถึงบริการบรอดแบนด์ของประชาชน โดยเฉพาะในพื้นที่นอกเขตเมืองที่เครือข่าย ยังขยายตัวได้จำกัด และ International Telecommunication Union, UNESCO, & UNICEF. (2022) ซึ่งพบว่า แม้โรงเรียนและเด็กจำนวนมากสามารถใช้อินเทอร์เน็ตเพื่อเรียนออนไลน์ได้ แต่ยังมีช่องว่างด้านโครงสร้างพื้นฐานและอุปกรณ์ในพื้นที่ชนบทและกลุ่มเปราะบางอย่างชัดเจน

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 4 องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาวิจัย สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ใหม่ได้ดังนี้

1. การประเมินบทบาททางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในประเทศไทยผ่านบัญชีเมตริกซ์สังคม (SAM) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงองค์ความรู้ใหม่ว่า แม้ว่าอุตสาหกรรมโทรคมนาคมโดยรวมจะมีค่าตัวคูณทวีและความเชื่อมโยงไปข้างหน้าสูง แต่ผลการศึกษาพบว่าแรงขับเคลื่อนหลักมาจาก ภาคบริการสื่อสาร ซึ่งมีบทบาทเป็นโครงสร้างพื้นฐานของกิจกรรมเศรษฐกิจดิจิทัล ขณะที่ภาคก่อสร้างระบบสื่อสารมีการพึ่งพาการนำเข้าค่อนข้างสูง ส่งผลให้การกระจายผลกระทบทางเศรษฐกิจภายในประเทศมีข้อจำกัด

2. การประเมินและเปรียบเทียบขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยกับ 8 ประเทศ ในทวีปเอเชีย ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงองค์ความรู้ใหม่ว่า ขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมไม่ได้ขึ้นอยู่กับระดับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพียงอย่างเดียว แต่ขึ้นอยู่กับ ประสิทธิภาพในการแปลงโครงสร้างพื้นฐานไปสู่ผลลัพธ์เชิงเศรษฐกิจ (Economic Outcomes) โดยประเทศที่มีระดับการใช้งาน ICT และระบบดิจิทัลที่พัฒนาแล้วสามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและประสิทธิภาพภาครัฐได้สูงกว่า แม้มีระดับโครงสร้างพื้นฐานใกล้เคียง กัน ทั้งนี้ ความแตกต่างดังกล่าวสะท้อนผ่านผลลัพธ์ปลายน้ำ (Downstream Outcomes) ได้แก่ พาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์แบบ B2C (B2C E-commerce) และรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ (E-Government)

สรุปผลการวิจัย

ผลการประเมินบทบาททางเศรษฐกิจของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมในประเทศไทยผ่านบัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทย (Social Accounting Matrix (SAM) for Thailand) พ.ศ. 2564 ที่ปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน เพื่อสะท้อนภาพรวมเศรษฐกิจ พ.ศ. 2567 พบว่า สาขาการก่อสร้างอาคารและระบบสื่อสาร มีค่าตัวคูณทวีด้านผลผลิต (Output Multiplier) เท่ากับ 3.83 ด้านมูลค่าเพิ่ม (Value-added Multiplier) เท่ากับ 1.39 และด้านรายได้ (Income Multiplier) เท่ากับ 1.27 และสาขาบริการไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ และการสื่อสาร มีค่าตัวคูณทวีด้านผลผลิต เท่ากับ 3.84 ด้านมูลค่าเพิ่ม เท่ากับ 1.52 และด้านรายได้ เท่ากับ 1.36

ผลการประเมินและเปรียบเทียบขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยกับ 8 ประเทศในทวีปเอเชีย ได้แก่ สิงคโปร์ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ เวียดนาม จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ พบว่า อุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทยโดยภาพรวมนับเป็นจุดแข็งของประเทศไทย เนื่องจากมีองค์ประกอบจำนวน 6 จากทั้งหมด 7 องค์ประกอบเป็นจุดแข็ง ได้แก่ ด้านการใช้งานด้าน ICTs ด้านการถูกแบ่งแยกโดยดิจิทัล ด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์ ด้านอีคอมเมิร์ซแบบ B2C ด้านรัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และด้านทักษะด้านดิจิทัล ขณะที่องค์ประกอบด้านการเข้าถึงบริการนับเป็นจุดอ่อนของประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากผลการศึกษา พบว่า องค์ประกอบด้านการเข้าถึงบริการ (Access to Services) ยังคงเป็นจุดอ่อนของอุตสาหกรรมโทรคมนาคมของประเทศไทย ดังนั้น ภาครัฐควรมุ่งลดจุดอ่อนด้านการเข้าถึงบริการดังกล่าว โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบท ชายขอบ และกลุ่มรายได้ต่ำ ผ่านมาตรการต่าง ๆ เช่น การลงทุนและสนับสนุนการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานบรอดแบนด์ประจำที่และเคลื่อนที่ (เช่น โครงข่ายไฟเบอร์ อุปกรณ์กระจายสัญญาณ) ในพื้นที่ที่ภาคเอกชนลงทุนไม่คุ้ม การปรับปรุงการให้บริการโทรคมนาคมอย่างทั่วถึง (Universal Service Obligation: USO) โดยเน้นคุณภาพและการใช้งานจริง ไม่ใช่แค่จำนวนจุดติดตั้ง ออกมาตรการช่วยความสามารถในการจ่ายของกลุ่มเปราะบาง เช่น แพ็กเกจอินเทอร์เน็ตราคาประหยัดสำหรับนักเรียนและผู้มีรายได้น้อย หรือคูปองดิจิทัลในพื้นที่ห่างไกล เป็นต้น

1.2 จากผลการศึกษา พบว่า อุตสาหกรรมโทรคมนาคมไทยมีจุดแข็งในหลายด้าน ทั้งด้านการใช้งาน ICTs การถูกแบ่งแยกโดยดิจิทัล (ในแง่ราคา/แพ็กเกจที่แข่งขันได้) ความปลอดภัยทางไซเบอร์ อีคอมเมิร์ซแบบ B2C รัฐบาลอิเล็กทรอนิกส์ และทักษะดิจิทัลของประชากร ดังนั้น ภาครัฐควรใช้จุดแข็งเหล่านี้เป็น “คันโยก” (Lever) ในการยกระดับเศรษฐกิจดิจิทัล เช่น บูรณาการโครงสร้างพื้นฐานโทรคมนาคมเข้ากับแพลตฟอร์ม e-government และบริการสาธารณะออนไลน์ให้ลึกขึ้น เช่น ระบบบริการภาครัฐแบบจุดเดียวเบ็ดเสร็จ (One-stop Portal) การพิสูจน์และยืนยันตัวตนทางดิจิทัล (Digital ID) และระบบชำระเงินอิเล็กทรอนิกส์ (e-payment) ของรัฐ ตลอดจนส่งเสริมให้ SMEs และเกษตรกรนำ e-commerce และแพลตฟอร์มดิจิทัลมาใช้มากขึ้น เช่น การฝึกอบรม และการให้แรงจูงใจด้านภาษีอากรและสินเชื่อ โดยอาศัยจุดแข็งด้าน B2C e-commerce ที่ไทยมีอยู่แล้ว

1.3 จากการผลการศึกษา พบว่า อุตสาหกรรมโทรคมนาคม (ทั้งการก่อสร้างระบบสื่อสารโทรคมนาคมและการให้บริการสื่อสารโทรคมนาคม) มีค่าตัวคูณทวีด้านผลผลิต มูลค่าเพิ่ม และรายได้ในระดับค่อนข้างสูง ดังนั้น ภาครัฐควรเสริมกลไกกำกับดูแลการแข่งขันและการติดตามบทบาททางเศรษฐกิจของโทรคมนาคม โดยพัฒนากรอบกำกับดูแลการแข่งขัน (Regulation) ที่เอื้อต่อการลงทุน แต่ป้องกันการผูกขาด/อำนาจเหนือตลาด เช่น นโยบายเปิดให้ใช้โครงข่ายหลักร่วมกัน (Open Access) และการกำกับราคาค่าบริการที่สำคัญ ตลอดจนส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ สำนักงาน กสทช. สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สดช.) สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในการใช้ข้อมูลและเครื่องมือทางเศรษฐศาสตร์ อาทิ บัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทย และเครื่องมือประเมินขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมโทรคมนาคม เพื่อมาวิเคราะห์ผลกระทบ เชิงระบบก่อนออกมาตรการสำคัญ

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากข้อจำกัดของแบบจำลองบัญชีเมตริกซ์สังคมในการวิเคราะห์ระดับรายภูมิภาคและการวิเคราะห์ผลกระทบต่อการกระจายรายได้ของภาคครัวเรือน การขยายการวิเคราะห์บัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทยไปสู่มิติกระจายผลประโยชน์เชิงพื้นที่และเชิงสังคม โดยการพัฒนาบัญชีเมตริกซ์สังคมในเชิงภูมิภาค (Regional SAM) หรือ การวิเคราะห์เชิงลึกด้านการกระจายรายได้ ว่า การเพิ่มขึ้นของอุปสงค์ในโทรคมนาคมส่งผลต่อครัวเรือนแต่ละกลุ่มรายได้อย่างเท่าเทียมหรือไม่ เช่น ครัวเรือนตามชั้นรายได้ (Household Quintiles 1-5) หรือครัวเรือนในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตร เป็นต้น

2.2 การผสมผสานแบบจำลองบัญชีเมตริกซ์สังคมของประเทศไทยกับแบบจำลองพลวัต (Dynamic Model) อื่น ๆ เพื่อประเมินผลในระยะยาว อาทิ พัฒนาแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปเชิงคำนวณ (CGE Model) หรือแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปเชิงพลวัตภายใต้ความไม่แน่นอน (DSGE) ที่อิงโครงสร้าง SAM เพื่อจำลองผลกระทบของนโยบายโทรคมนาคมในระยะยาว เช่น การลดค่าบริการอินเทอร์เน็ต การลงทุน 5G/ใยแก้วนำแสง และการจัดสรรคลื่นความถี่ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

ฉลองภพ สุสังกร์กาญจน์ และ ปราณี ทินกร. (2542). *บัญชีเมตริกซ์สังคม (Social Accounting Matrix) และการวิเคราะห์ผลกระทบของการใช้จ่ายงบประมาณ*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.

ณัฐกานต์ อ่อนรักษ์. (2567). *การพัฒนาตารางบัญชีเมทริกซ์เชิงสังคมเพื่อการวิเคราะห์แรงงาน และการกระจายรายได้ของครัวเรือนในประเทศไทย*. (เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).

มานะ ลักษมีอรุโณทัย. (2561). *ผลกระทบทางเศรษฐกิจของภาคการท่องเที่ยวในประเทศไทย: วิเคราะห์โดยใช้บัญชีเมตริกซ์สังคมด้านการท่องเที่ยว (งานวิจัยลำดับที่ 23/2561)*. กรุงเทพฯ: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Achimugu, P., Selamat, A., Ibrahim, R., & Mahrin, M. N. R. (2014). A systematic literature review of software requirements prioritization research. *Information and software technology, 56*(6), 568-585.

Backinezos, C., Panagiotou, S., & Vourvachaki, E. (2020). Multiplier effects by sector: An input-output analysis of the Greek economy. *Bank of Greece Economic Bulletin, 52*, 7–28.

Breisinger, C., Thomas, M., & Thurlow, J. (2009). *Social accounting matrices and multiplier analysis: An introduction with exercises*. Washington, DC: International Food Policy Research Institute.

Dobrota, M., Jeremic, V., & Markovic, A. (2012). A new perspective on the ICT Development Index. *Information Development, 28*(4), 271–280.

Drejer, I. (2002). *Input-output based measures of interindustry linkages revisited: A survey and discussion*. Retrieved from https://iioa.org/conferences/14th/files/Drejer_.pdf.

Gerpott, T. J., & Ahmadi, N. (2015). Composite indices for the evaluation of a country's information technology development level: Extensions of the IDI of the ITU. *Technological Forecasting and Social Change, 98*, 174-185.

Golan, A., Judge, G., & Miller, D. (1996). *Maximum entropy econometrics: Robust estimation with limited data*. New Jersey: Wiley.

Hirschman, A. O. (1958). *The strategy of economic development*. London: Yale University Press.

International Telecommunication Union, UNESCO, & UNICEF. (2022). *E-learning in Thailand: Mapping the digital divide*. Retrieved from https://handle.itu.int/11.1002/pub/81dc9e5b-en.

International Telecommunication Union. (2023a). *Measuring digital development: Facts and Figures 2023*. Retrieved from https://www.itu.int/itu-d/reports/statistics/facts-figures-2023/.

_____. (2023b). *The ICT Development Index 2023*. Retrieved from https://www.itu.int/itu-d/reports/statistics/idi2023/.

_____. (2024). *ICT statistics / ICT DataHub*. Retrieved from https://data.itu.int/.

Kaleem, S., Asim, M., El-Affendi, M., & Babar, M. (2024). Optimizing requirements prioritization for IoT applications using extended analytical hierarchical process and an advanced grouping framework. *Future Internet, 16*(5), 160.

Katz, M. L., & Shapiro, C. (1985). Network externalities, competition, and compatibility. *The American Economic Review, 75*(3), 424–440.

Kay, D. L., Pratt, J. E., & Warner, M. E. (2007). Role of services in regional economy growth. *Growth and Change, 38*(3), 419–442.

McDougall, R. A. (1999). *Entropy theory and RAS are friends*. Retrieved from https://ageconsearch.umn.edu/record/283439/?v=pdf.

OECD, & Joint Research Centre. (2008). *Handbook on constructing composite indicators: Methodology and user guide*. Paris: OECD Publishing.

OECD. (2020). *OECD Digital Economy Outlook 2020*. Paris: OECD Publishing.

Pyatt, G., & Round, J. I. (Eds.). (1985). *Social accounting matrices: A basis for planning*. Washington, D.C.: World Bank.

Robinson, S., Cattaneo, A., & El-Said, M. (2001). Updating and estimating a social accounting matrix using cross entropy methods. *Economic Systems Research, 13*(1), 47–64.

Röller, L.-H., & Waverman, L. (2001). Telecommunications infrastructure and economic development: A simultaneous approach. *American Economic Review, 91*(4), 909–923.

Round, J. (2003). Social accounting matrices and SAM-based multiplier analysis. In F. Bourguignon & L. A. Pereira da Silva (Eds.), *The impact of economic policies on poverty and income distribution: Evaluation techniques and tools* (pp. 301–324). World Bank and Oxford University Press.

Srinuan, C., & Bohlin, E. (2013). Analysis of fixed broadband access and use in Thailand: Drivers and barriers. *Telecommunications Policy, 37*(8), 615–625.

Stone, R., & Brown, A. (1962). *A computable model of economic growth*. London: Chapman and Hall.

Tapscott, D. (1995). *The digital economy: Promise and peril in the age of networked intelligence*. New York: McGraw-Hill.

UNESCO Institute for Statistics. (2024). *UIS Data Browser*. Retrieved from https://databrowser.uis.unesco.org/

United Nations Conference on Trade and Development. (2023). *E-commerce and digital economy programme: Year in review 2023*. Geneva: UNCTAD.

United Nations Department of Economic and Social Affairs. (2024). *UN E-Government Survey 2024: Accelerating digital transformation for sustainable development*. New York: United Nations.

United Nations, European Commission, International Monetary Fund, Organisation for Economic Co-operation and Development, & World Bank. (2009). *System of National Accounts 2008*. New York: United Nations.

Universal Postal Union. (2024). *Integrated Index for Postal Development (2IPD) / State of the Postal Sector 2024*. Bern, Switzerland: Universal Postal Union.

World Bank. (2021). *World Development Indicators*. Washington, D.C.: World Bank.

_____. (2024). *World Development Indicators*. Washington, D.C.: World Bank.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 329-340.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Enhancing Household Income through the Cultivation of *Coprinopsis cinerea* (Hed-cone-noi) Mushroom with Appropriate Technology to Promote the Grassroots Economy: the Case Study of Nong Faek Subdistrict, Saraphi District, Chiang Mai Province

Wutthipong Chuatrakul[1*]

[1] *School of Tourism Development, Maejo University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: wutthipongchautrakul@gmail.com*

ABSTRACT

This study aimed to strengthen the local community economy by enhancing the net household income of Coprinopsis cinerea (Hed-cone-noi) mushroom cultivators in Nong Faek Subdistrict, Saraphi District, Chiang Mai Province, Thailand. A mixed methods research design was employed, integrating Participatory Action Research (PAR) to promote experiential learning, community engagement, and capacity building among 75 target households. Quantitative data were collected using pre- and post-intervention assessments measuring participants' knowledge and understanding of income generation through Hed-cone-noi cultivation, along with performance-based evaluations of operational skills related to the appropriate technology for controlling temperature and humidity. Data analysis primarily utilized descriptive statistics, including mean values and percentage distributions. The findings revealed that: 1) the target households demonstrated a significant improvement in knowledge, understanding, and collaborative capacity following the intervention ($p < 0.05$), with mean scores increasing from 3.6 to 4.7, reflecting enhanced capacity to effectively operate the technological system; 2) although households gained a solid understanding of cultivation principles and key factors affecting production efficiency, they continued to require expert guidance in certain contexts. In terms of operational skills and system adjustments, households remained dependent on expert support and were unable to independently link production outputs with system performance. Additionally, maintenance and troubleshooting skills were limited, particularly for advanced system management; and 3) the average net income of participating households showed a substantial increase, with monthly net income ranging from 6,148 to 12,650 Thai Baht, and an average increase of 6,870 Baht per household. These findings underscore the pivotal role of appropriate technology integration and participatory learning processes in improving agro-based livelihoods. The study provides empirical evidence that combining PAR with context-specific technological interventions can strengthen agro-based household economic resilience and contribute to sustainable community-based development in local farming communities in Thailand.

Keywords: Household Income, Grassroots Economy, Coprinopsis cinerea (Hed-cone-noi) Mushroom

Received: 12 February 2026;
Revised: 19 March 2026;
Accepted: 30 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

การยกระดับรายได้ครัวเรือนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยด้วยการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม เพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานราก : กรณีศึกษา ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

วุฒิพงษ์ ฉั่วตระกูล[1*]

[1] *คณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้ ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: wutthipongchautrakul@gmail.com*

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อยกระดับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากด้วยการเพิ่มรายได้สุทธิของครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อย พื้นที่ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสาน (Mixed Research Method) ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินระดับความรู้ความเข้าใจในแนวทางการสร้างรายได้ด้วยอาชีพการเพาะเห็ดโคนน้อยของครัวเรือนเป้าหมายจำนวน 75 ครัวเรือนแบบก่อน-หลัง (Pre-Post testing) และแบบวัดและประเมินผลทักษะการใช้งานเทคโนโลยีชุดอุปกรณ์การควบคุมอุณหภูมิและระดับความชื้นที่เหมาะสม (Appropriate Technology) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) แสดงค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย ผลการศึกษาพบว่า 1) ครัวเรือนเป้าหมายมีระดับความรู้ความเข้าใจและความร่วมมือเพื่อสร้างอาชีพการเพาะเห็ดโคนน้อยด้วยการปรับใช้เทคโนโลยีชุดอุปกรณ์เพิ่มขึ้น โดยค่าคะแนนการประเมินเปลี่ยนแปลงจากก่อนการอบรมที่ 3.6 คะแนน เพิ่มขึ้นเป็น 4.7 คะแนนเมื่อเสร็จสิ้นการอบรม และจากการเปรียบเทียบด้วยสถิติ Paired simple t-test พบว่า ครัวเรือนเป้าหมายมีการเปลี่ยนแปลงของระดับความรู้ความเข้าใจเพิ่มขึ้นจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่งผลต่อการใช้งานชุดอุปกรณ์ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ 2) ครัวเรือนเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจในหลักการเพาะเลี้ยงและปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อย แต่ยังคงต้องการคำแนะนำ (Guideline) จากผู้เชี่ยวชาญในบางสถานการณ์ ในส่วนของทักษะการใช้งานและการปรับแต่งครัวเรือนเป้าหมายยังต้องการความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญในการปรับแต่งระบบ ยังไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลผลผลิตกับประสิทธิภาพในการใช้งานระบบด้วยตนเองได้ ทักษะการบำรุงรักษาและการแก้ไขปัญหา ครัวเรือนเป้าหมายยังไม่สามารถแก้ไข ปรับปรุง รวมทั้งการบำรุงรักษาระบบเชิงลึกได้ด้วยตนเอง ยังคงต้องรับความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญ 3) การเปลี่ยนแปลงรายได้สุทธิเฉลี่ยของครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยเป้าหมาย รายได้สูงสุดเท่ากับ 12,650 บาทต่อเดือน ต่ำสุดที่ 6,148 บาทต่อเดือน คิดเป็นรายได้สุทธิที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยเท่ากับ 6,870 บาทต่อเดือน

คำสำคัญ: รายได้ครัวเรือน, เศรษฐกิจชุมชนฐานราก, เห็ดโคนน้อย

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

จากแผนปฏิบัติราชการระยะ 5 ปี (2566 - 2570) (กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย, 2565) ซึ่งความสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ แผนแม่บท แผนการปฏิรูปประเทศ รวมทั้งแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กำหนดเป้าหมายภายใต้วิสัยทัศน์ **“เศรษฐกิจฐานรากมั่นคง ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน ด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง”** เน้นการสร้างศักยภาพให้ชุมชนบริหารจัดการตนเอง สร้างรายได้ และพึ่งตนเองได้ โดยมียุทธศาสตร์หลัก 4 ประการ ได้แก่ เสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน การสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การพัฒนาองค์กรให้ทันสมัย และ “ยุทธศาสตร์การยกระดับเศรษฐกิจฐานราก” ที่มีเป้าหมายคือ การส่งเสริมและยกระดับเศรษฐกิจฐานรากให้มั่นคง ภายใต้ 6 แนวทางการพัฒนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวทางที่ 6 คือ การแก้ไขปัญหาปัญหาความยากจน ลดความเหลื่อมล้ำด้วยระบบปฏิบัติการเชิงรุกที่เข้าถึงประชาชนรายครัวเรือน เป็นประเด็นที่สอดคล้องกับ กิตติ สัจจาวัฒนา (2567) ที่ระบุว่า

การแก้ไขปัญหาความยากจน ไม่ควรใช้นโยบายการแก้ไขปัญหาแบบ one size fit all แต่ต้องทำการวิเคราะห์ปัญหาที่แท้จริงจากบริบทของพื้นที่ที่แตกต่างกัน มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาของ “ครัวเรือน” ซึ่งเป็น “รากฐาน” ที่แท้จริงของเศรษฐกิจฐานราก ผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี ประสานเข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น ทุนทางสังคมที่สำคัญและเป็นรากฐานของการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริง (สำนักงานพัฒนาชุมชน, 2566)

เห็ดโคนน้อย (*Coprinopsis cinerea*) (Redhead et al., 2001) หรือที่มีชื่อเรียกทางภาคเหนือของไทยว่า เห็ดถั่วเน่า เดิมจัดอยู่ในจีนัส Coprinus (อานนท์ เอื้อตระกูล, 2541) มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Coprinopsis cinerea* (เดิมชื่อ *Coprinus cinereus* หรือ *Coprinus fimetarius*) และมีชื่อสามัญภาษาอังกฤษว่า Inky Cap mushroom, Shaggy Ink Cap, Inky Cap และ Wooly Cap (Keizer, 2007) เป็นอีกหนึ่งพืชเศรษฐกิจพื้นถิ่นที่สร้างรายได้สูงและมีความต้องการในรูปแบบของ Over demand (วุฒิพงษ์ ฉั่วตระกูล, 2568) คือ ความต้องการบริโภคสูงกว่าปริมาณการผลิตที่ผู้เพาะเลี้ยงทำได้ พิจารณาจากข้อมูลความต้องการผลผลิตเห็ดโคนน้อยใน 2 พื้นที่เป้าหมายทั้งดอยสะเก็ดและสารภีที่มีปริมาณความต้องการรวม (Demand) 610 กิโลกรัมต่อวัน ในขณะที่ปริมาณผลผลิตจากชุมชนมีเพียง 46 กิโลกรัมต่อวัน เมื่อใช้ฐานคิดจากราคาขายในตลาดสินค้าเกษตร ณ ปัจจุบันที่อยู่ระหว่าง 100-150 บาท มูลค่าส่วนต่าง (Over demand) จึงสูงถึง 68,965 บาทต่อวันหรือกว่า 2 ล้านบาทต่อเดือน มูลค่าความต้องการส่วนเกินนี้จะสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนในชุมชนที่มีความสามารถในการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยได้กว่า 400 ครัวเรือน ณ ระดับรายได้ที่ต้องการคือเพิ่มขึ้นขั้นต่ำ 5,000 บาทต่อเดือน เมื่อเทียบกับรายได้สุทธิ (รายได้-ค่าใช้จ่าย) คงเหลือเฉลี่ยต่อเดือนของประชาชนภาคเกษตรกรรมในจังหวัดเชียงใหม่ที่ระดับ 2,134 บาทต่อเดือน (สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่, 2564)

ในขณะที่ปริมาณความต้องการผลผลิตเห็ดโคนน้อยจะอยู่ในสถานการณ์ Over Demand กอปรกับระดับราคาขายปลีกที่สูง (100-150 บาทต่อกิโลกรัม) ซึ่งเป็นระดับราคาที่เย้ายวนใจ ในทางตรงกันข้าม จำนวนครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยยังคงมีจำนวนจำกัด เนื่องจากปัญหาการควบคุมอุณหภูมิและระดับความชื้นของก้อนเห็ด ที่เกิดจากวิธีการรดน้ำด้วยแรงงานคนแบบดั้งเดิม เป็นปัญหา (Pain point) ที่ส่งผลโดยตรงต่อปริมาณผลผลิตเห็ดโคนน้อยสดที่ไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด ครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงมีรายได้ไม่คุ้มกับต้นทุนและเกิดค่าเสียโอกาสจากขั้นตอนการดูแลรดน้ำ การประยุกต์ใช้ชุดอุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อควบคุมสภาวะความชื้นของการเพาะเห็ดโคนน้อยในโรงเรือนขนาดเล็กแบบกึ่งอัตโนมัติ จึงเป็นหนึ่งในแนวปฏิบัติเพื่อยกระดับกระบวนการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยของเกษตรกรครัวเรือนเป้าหมาย โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายคือ ตำบลแม่แฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นชุมชนใกล้เมือง ใกล้ตลาดรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรของจังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มปริมาณ (Quantity) ผลผลิตเห็ดโคนน้อยสด ควบคู่ไปกับการควบคุมระดับคุณภาพผลผลิต (Quality) รวมทั้งการลดต้นทุน (Cost Deduction) ของกระบวนการผลิต ซึ่งเป็นหนึ่งในปัญหาสำคัญของเกษตรกรและครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงผลผลิตทางการเกษตรชาวไทยที่มีมาอย่างช้านาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยีชุดอุปกรณ์การควบคุมอุณภูมิและระดับความชื้นที่เหมาะสมแก่ครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยพื้นที่ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

2. เพื่อพัฒนาศักยภาพการใช้งานชุดอุปกรณ์เทคโนโลยีที่เหมาะสมของผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยพื้นที่ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

3. เพื่อเปรียบเทียบรายได้สุทธิก่อนและหลังการใช้ชุดอุปกรณ์เทคโนโลยีที่เหมาะสมของผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยพื้นที่ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Research Method) ด้วยกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ ประชาชนทั่วไปซึ่งประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผู้สูงอายุ และผู้ที่หลุดออกจากระบบการศึกษาในพื้นที่ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 6,372 คน (เทศบาลตำบลหนองแฝก, 2566) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบไม่ใช้ความน่าจะเป็น (Non-probability sampling) ด้วยวิธีการคัดเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) (ณัฐชยา เลาหรอดวิทย์, 2560) ได้จำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 75 คน กำหนดคุณสมบัติผู้ที่ถูกคัดเลือกประกอบด้วย 1) มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป 2) เป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจเพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืนบ้านหนองแฝก ต.หนองแฝก อ.สารภี จ.เชียงใหม่ หรือกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรรมพื้นบ้านตำบลสำราญราษฎร์ ต.สำราญราษฎร์ อ.ดอยสะเก็ด จ.เชียงใหม่ 3) มีความสามารถในการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยเพื่อให้ได้ผลผลิตขั้นต่ำ 10 กิโลกรัมต่อ 15 วัน (1 Crop) จากปริมาณก้อนเห็ดโคนน้อยจำนวน 100 ก้อน 4) มีความสนใจหรือมีความรู้พื้นฐานการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเครื่องพ่นละอองน้ำเพื่อให้น้ำก้อนเห็ดโคนน้อย 5) ยินยอมให้ความร่วมมือเพื่อจดบันทึกข้อมูลรายได้-ต้นทุน-ปริมาณผลผลิต ตลอดระยะเวลาการดำเนินงานด้วยชุดเครื่องมือการเก็บข้อมูล (บัญชีครัวเรือน) ที่ผู้วิจัยจัดเตรียม และ 6) มีโรงเรือนขนาดเล็กหรืออุปกรณ์ที่ใช้ก่อสร้างโรงเรือนขนาดเล็กได้ ผู้วิจัยเข้าถึงกลุ่มตัวอย่างผ่านทางประธานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนเกษตรกรเพื่อการเกษตรอย่างยั่งยืนบ้านหนองแฝก เพื่อสร้างความเข้าใจและเต็มใจเข้าร่วมกิจกรรมการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือเพื่อสร้างอาชีพการเพาะเห็ดโคนน้อยด้วยการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) และกิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบอาชีพเพาะเห็ดโคนน้อยด้านการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับโรงเรือนขนาดเล็กสำหรับการสร้างรายได้ครัวเรือน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือเพื่อสร้างอาชีพการเพาะเห็ดโคนน้อยด้วยการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) วิธีดำเนินงานประกอบด้วย 1) การบรรยายเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่ครัวเรือนเป้าหมาย และ 2) การประชุมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ มุมมอง ปัญหา อุปสรรคที่คาดว่าจะเกิดขึ้น พร้อมข้อเสนอแนะหรือแนวทางการแก้ไขปัญหา

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบอาชีพเพาะเห็ดโคนน้อยด้านการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับโรงเรือนขนาดเล็กสำหรับการสร้างรายได้ครัวเรือน ดำเนินงานด้วยวิธีกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Learning Process) โดยกำหนดให้ผู้ประกอบการธุรกิจชุมชนการเพาะเห็ดโคนน้อยในพื้นที่ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ทำหน้าที่ Facilitator เพื่อจัดกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ สำหรับสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติฝึกใช้งานชุดอุปกรณ์ควบคุมสภาวะการเพาะเห็ดโคนน้อยในโรงเรือนขนาดเล็กแบบกึ่งอัตโนมัติ ภายใต้การควบคุมและประเมินผลของผู้วิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

กิจกรรมที่ 1 กิจกรรมการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือเพื่อสร้างอาชีพการเพาะเห็ดโคนน้อยด้วยการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) กำหนดเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินระดับความรู้ความเข้าใจในแนวทางการสร้างรายได้ด้วยอาชีพการเพาะเห็ดโคนน้อยของครัวเรือนเป้าหมายแบบก่อน-หลัง (Pre-Post testing)

กิจกรรมที่ 2 กิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบอาชีพเพาะเห็ดโคนน้อยด้านการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับโรงเรือนขนาดเล็กสำหรับการสร้างรายได้ครัวเรือน กำหนดเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบวัดและประเมินผลทักษะการใช้งานชุดอุปกรณ์เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) และใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมสำหรับเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

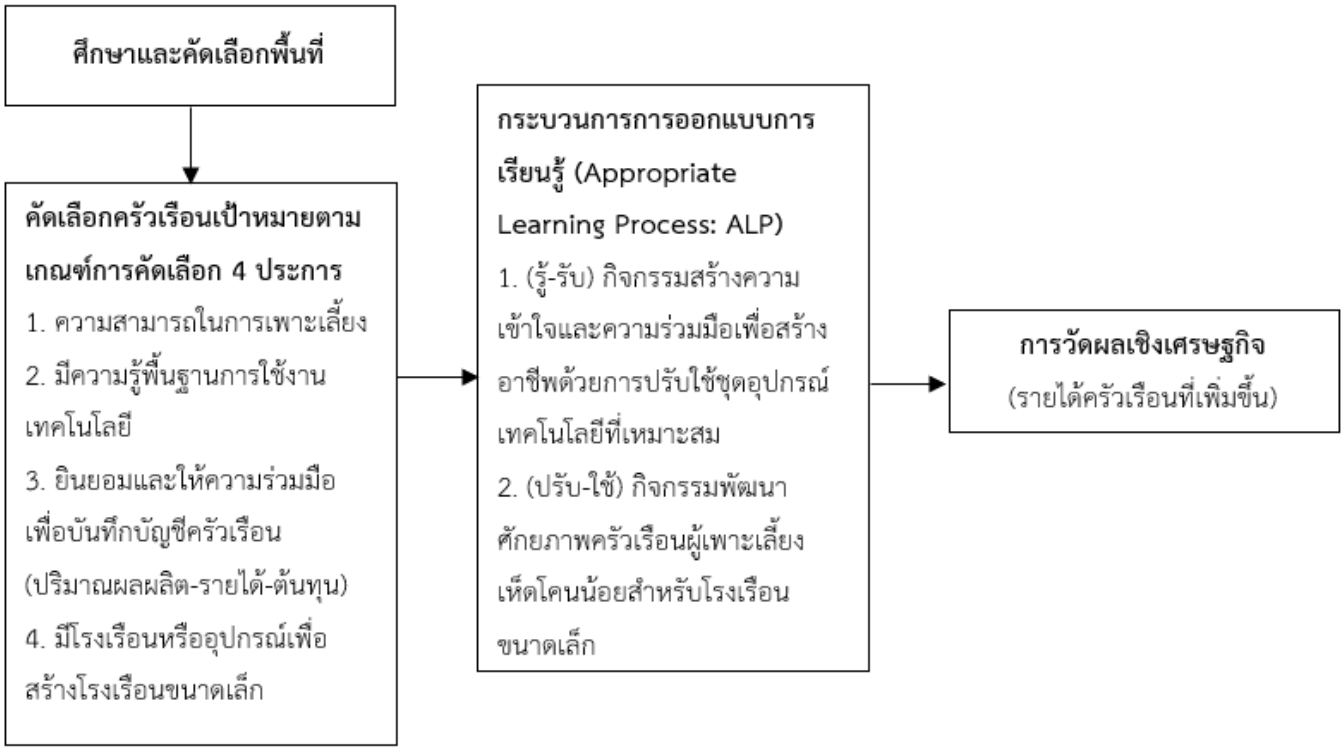
ผู้วิจัยทำการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการหาค่า Item Objective Congruence (IOC) โดยผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาจำนวน 3 ท่าน พบค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์อยู่ระหว่าง .80-1.00 ทุกข้อ สูงกว่าเกณฑ์ค่า IOC ของ Rovinelli & Hambleton (1977). ที่ระบุว่าเกณฑ์ค่าความเที่ยงของเนื้อหาควรใช้ค่าตั้งแต่ .50 ขึ้นไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) แสดงค่าร้อยละและค่าเฉลี่ย และใช้วิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) สำหรับข้อมูลเชิงคุณภาพเพื่อสรุปอธิบายรูปแบบของพฤติกรรมและสิ่งที่สังเกตเห็น

กรอบแนวคิดในการวิจัย

เศรษฐกิจฐานราก คือ ระบบเศรษฐกิจของชุมชนท้องถิ่นที่สามารถพึ่งพาตนเองภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่คนในชุมชนช่วยเหลือ เอื้อเฟื้อซึ่งกันและกัน ด้วยหลักคุณธรรม เป็นระบบเศรษฐกิจแนบราบที่ส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือที่ดีระหว่างเศรษฐกิจปัจเจกและชุมชน (คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก, 2559) การยกระดับเศรษฐกิจฐานรากต้องมีการผลิตจากฐานทุนทรัพยากรในพื้นที่ โดยใช้องค์ความรู้สั่งสมที่มี พัฒนาให้ทันยุคสมัย ด้วยการผสานเข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสร้างผลผลิต ผลิตภัณฑ์ และบริการที่สามารถตอบสนองและเชื่อมโยงกับตลาดเพื่อสร้างรายได้ให้แก่คนในชุมชน ความสามารถในการใช้งานเทคโนโลยีของคนในชุมชนพื้นที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดและสามารถใช้งานให้เต็มประสิทธิภาพ จำเป็นต้องมีการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process Design) ซึ่ง Dick et al. (2005) ระบุว่าควรมุ่งเน้นและให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนที่สามารถจะปฏิบัติได้ ผ่านวิธีการระบุปัญหา วิเคราะห์ความต้องการและเป้าหมายเพื่อออกแบบรูปแบบกิจกรรมและกระบวนการการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งมีคุณสมบัติและระดับศักยภาพตามที่โครงการกำหนด เพื่อการบรรลุเป้าหมายการดำเนินงานโครงการคือ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมและการบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ ได้แก่ ความสามารถในการผลิต นำไปสู่การบรรลุเป้าหมายเชิงเศรษฐกิจคือการเพิ่มขึ้นของรายได้ครัวเรือนอย่างชัดเจน (รายละเอียดแสดงดังภาพที่ 1)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการดำเนินงานกิจกรรมการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือเพื่อสร้างอาชีพการเพาะเห็ดโคนน้อยด้วยการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology)

ตารางที่ 1 ระดับความรู้ความเข้าใจของครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยก่อน-หลังการเข้าร่วมกิจกรรม

ข้อมูลตัวชี้วัด	ผลการประเมิน			
	ก่อนการอบรม		หลังการอบรม	
	ระดับ	ร้อยละ	ระดับ	ร้อยละ
ระดับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุดอุปกรณ์เทคโนโลยี	2 (ต่ำ)	36.67	4 (ดี)	37.33
ระดับความรู้ความเข้าใจว่า เทคโนโลยีสามารถช่วยแก้ไขปัญหาการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยได้	3 (ปานกลาง)	30.67	4 (ดี)	53.33
เทคโนโลยีนี้จะช่วยยกระดับอาชีพการเพาะเห็ดโคนน้อยของครัวเรือนเป้าหมาย	3 (ปานกลาง)	32.00	4 (ดี)	50.67
เทคโนโลยีนี้จะช่วยพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตเห็ดโคนน้อยของครัวเรือนเป้าหมาย	4 (ดี)	32.00	5 (ดีเยี่ยม)	44.00
เทคโนโลยีนี้จะช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ครัวเรือนเป้าหมาย	4 (ดี)	41.33	5 (ดีเยี่ยม)	57.33
เทคโนโลยีนี้ช่วยลดต้นทุนของกระบวนการการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยของครัวเรือนเป้าหมาย	4 (ดี)	34.67	5 (ดีเยี่ยม)	64.00
ระดับความรู้ความเข้าใจในการใช้งานเทคโนโลยีเพื่อควบคุมการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยของครัวเรือนเป้าหมาย	4 (ดี)	46.67	5 (ดีเยี่ยม)	49.33
ระดับความความรู้ความเข้าใจในการดูแลรักษาอุปกรณ์เทคโนโลยีให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งานของครัวเรือนเป้าหมาย	4 (ดี)	37.33	5 (ดีเยี่ยม)	65.33
ระดับของความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการติดตั้งอุปกรณ์เทคโนโลยีของครัวเรือนเป้าหมาย	4 (ดี)	38.67	5 (ดีเยี่ยม)	46.67
ความสามารถในการปรับใช้ชุดอุปกรณ์เทคโนโลยีฯ ร่วมกับภูมิปัญญาดั้งเดิมของครัวเรือนเป้าหมาย	4 (ดี)	48.00	5 (ดีเยี่ยม)	42.67
เฉลี่ยรวม	**3.6**	**-**	**4.7**	-

ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมที่ 1 กิจกรรมการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือเพื่อสร้างอาชีพการเพาะเห็ดโคนน้อยด้วยการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) ครัวเรือนเป้าหมายมีระดับความรู้ความเข้าใจและความร่วมมือเพื่อสร้างอาชีพการเพาะเห็ดโคนน้อยด้วยการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) เพิ่มขึ้น แสดงได้จากค่าคะแนนเฉลี่ยก่อนเข้าร่วมกิจกรรม (Pre-test) เท่ากับ 3.6 เพิ่มขึ้นเป็น 4.7 หลังการเข้าร่วมกิจกรรม (Post-test) แบ่งออกเป็นระดับดี (ค่าคะแนน 4) จำนวน 3 ตัวชี้วัดและระดับดีเยี่ยม (ค่าคะแนน 5) จำนวน 7 ตัวชี้วัด และจากการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบผลประเมินก่อนและหลังการเข้าร่วมกิจกรรมของครัวเรือนเป้าหมายด้วยสถิติ Paired simple t-test สรุปได้ว่า กิจกรรมการสร้างความเข้าใจและความร่วมมือเพื่อสร้างอาชีพการเพาะ

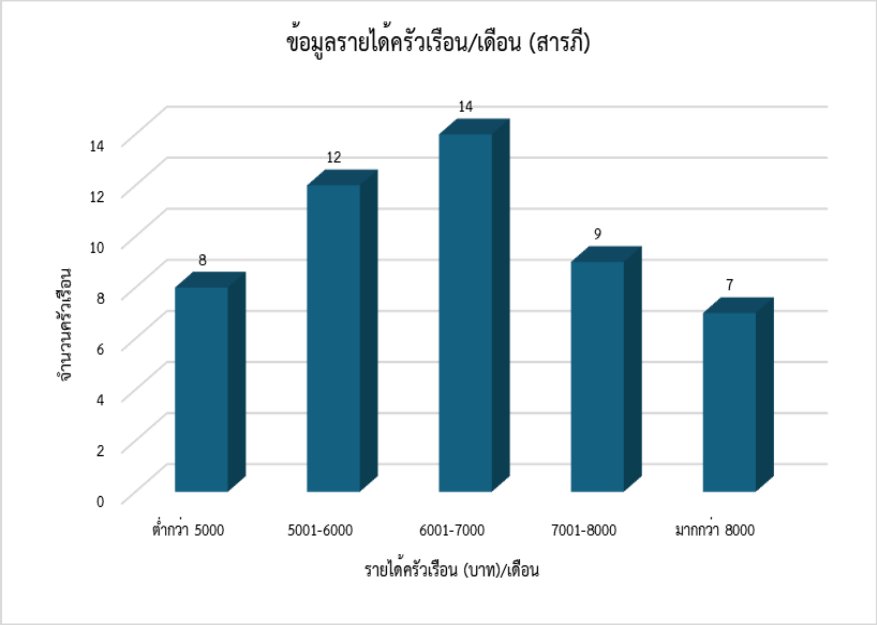
เห็ดโคนน้อยด้วยการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมทำให้ระดับความรู้ความเข้าใจของครัวเรือนเป้าหมายเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจริงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (ค่าอัลฟ่าหรือค่า Sig.) คือ P = 0.000

2. ผลการศึกษาการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากด้วยการเพิ่มรายได้สุทธิของครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อย พื้นที่ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ ผ่านกิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบอาชีพเพาะเห็ดโคนน้อยด้านการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับโรงเรือนขนาดเล็กสำหรับการสร้างรายได้ครัวเรือน

ตารางที่ 2 ระดับศักยภาพครัวเรือนผู้เพาะเห็ดโคนน้อยด้านการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับโรงเรือนขนาดเล็ก

เกณฑ์การประเมินผล	ค่าคะแนน (คะแนนเต็ม 3.0)	ความหมาย
พื้นฐานความรู้ความเข้าใจในปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อย	2.0	มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการเพาะเลี้ยงและปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อย **แต่** ยังต้องการคำแนะนำ (Guideline) จากผู้เชี่ยวชาญ
ทักษะการใช้งานและการปรับแต่งระบบ	1.9	ยังคงต้องการความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญในการปรับแต่งระบบ และไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลผลผลิตกับประสิทธิภาพในการใช้งานระบบด้วยตนเองได้
ทักษะการบำรุงรักษาและการแก้ไขปัญหา	1.5	มีความรู้ ความเข้าใจระดับปฏิบัติงาน แต่ไม่สามารถแก้ไข ปรับปรุง บำรุงรักษาระบบเชิงลึกได้ ต้องได้รับความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญ

เมื่อเสร็จสิ้นการเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาศักยภาพผู้ประกอบอาชีพเพาะเห็ดโคนน้อยด้านการปรับใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับโรงเรือนขนาดเล็กสำหรับการสร้างรายได้ครัวเรือน วิทยากรกระบวนการประเมินผลการพัฒนาของครัวเรือนเป้าหมายด้วยเกณฑ์ค่าคะแนนเต็ม 3 โดยให้ค่าความหมาย คือ พอใช้ 1 คะแนน ดี 2 คะแนน และดีมาก 3 คะแนน แสดงความหมายผลการประเมินดังนี้ 1) ครัวเรือนเป้าหมายมีความรู้ความเข้าใจในหลักการเพาะเลี้ยงและปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยแต่ยังคงต้องการคำแนะนำ (Guideline) จากผู้เชี่ยวชาญในบางสถานการณ์ (คะแนน 2.0/3.0) 2) ทักษะการใช้งานและการปรับแต่ง ครัวเรือนเป้าหมายยังต้องการความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญในการปรับแต่งระบบ และไม่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลผลผลิตกับประสิทธิภาพในการใช้งานระบบด้วยตนเองได้ (คะแนน 1.9/3.0) 3) ทักษะการบำรุงรักษาและการแก้ไขปัญหา ครัวเรือนเป้าหมายยังไม่สามารถแก้ไข ปรับปรุง รวมทั้งการบำรุงรักษาระบบเชิงลึกได้ ยังคงต้องรับความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญ (คะแนน 1.5/3.0)

ภาพที่ 2 รายได้ครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยซึ่งเป็นผลของการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมสำหรับโรงเรือนขนาดเล็ก พื้นที่ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

จากภาพที่ 2 แสดงรายได้ของครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยกลุ่มเป้าหมายพื้นที่ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ครัวเรือนเป้าหมายมีรายได้เพิ่มขึ้นอยู่ในช่วงระหว่าง 5,001 – 6,000 บาทต่อเดือน มากที่สุดที่จำนวน 38 ครัวเรือน (คิดเป็นร้อยละ 76) รองลงมา มีรายได้เพิ่มขึ้นน้อยกว่า 5,000 บาทต่อเดือน จำนวน 8 ครัวเรือน (คิดเป็นร้อยละ 16) และครัวเรือนที่มีรายได้เพิ่มขึ้นอยู่ในช่วงระหว่าง 6,001 – 7,000 บาทต่อเดือน จำนวน 4 ครัวเรือน (คิดเป็นร้อยละ 8) มีรายละเอียดของการเพิ่มขึ้นของรายได้ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยจำนวน 75 ครัวเรือนมีรายได้จากการจำหน่ายผลผลิตเห็ดโคนน้อยสดสูงสุด 15,150 บาทต่อเดือน ต่ำสุด 10,500 บาทต่อเดือน หักต้นทุนการผลิต (เฉลี่ย) 6,152 บาทต่อเดือน (ประกอบด้วยต้นทุนค่าก้อนเห็ด 6,000 บาท ต้นทุนค่าไฟฟ้า 24 บาท ต้นทุนค่าน้ำประปา 24 บาท และต้นทุนค่าชุดอุปกรณ์ 104 บาท) รายได้สุทธิที่เพิ่มขึ้นของครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงสูงสุดเท่ากับ 10,850 บาทต่อเดือน (เป็นรายได้สุทธิของครัวเรือนที่เป็นทั้งผู้เพาะเลี้ยงและผู้ประกอบการชุมชนผู้ผลิตก้อนเห็ด จึงไม่มีต้นทุนค่าก้อนเห็ด) และต่ำสุด 4,348 บาทต่อเดือน เมื่อรวมกับต้นทุนที่ลดลงจากการประหยัดค่าแรงงาน จำนวน 1,800 บาทต่อเดือน สรุปรายได้สุทธิเฉลี่ยของครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยสูงสุดจะเท่ากับ 12,650 บาทต่อเดือน ต่ำสุดเท่ากับ 6,148 บาทต่อเดือน คิดเป็นรายได้สุทธิที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยของครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงในพื้นที่ ต.หนองแฝก อ.สารภี จ.เชียงใหม่ เท่ากับ 6,870 บาทต่อเดือน

อภิปรายผล

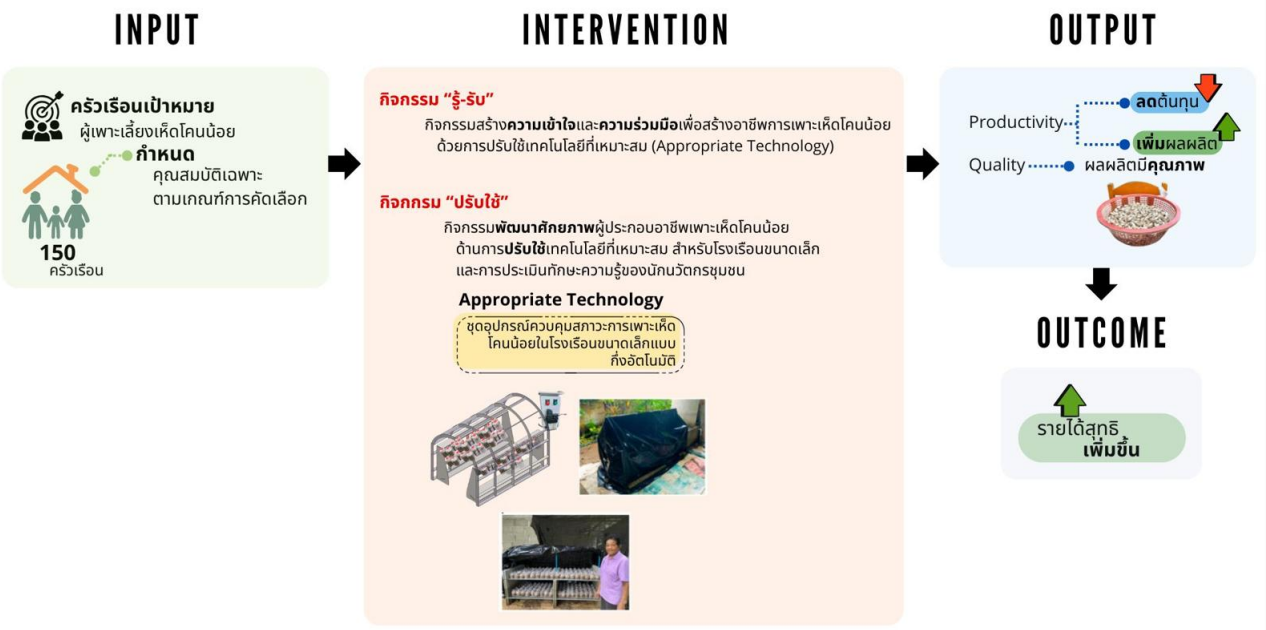
ผลการศึกษาการยกระดับรายได้ครัวเรือนด้วยธุรกิจการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานรากควรเริ่มจากกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชุดอุปกรณ์เทคโนโลยีให้แก่ครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยจะช่วยลดปัญหาความชื้นของก้อนเห็ดทดแทนวิธีการรดน้ำด้วยแรงงานคนแบบดั้งเดิม สามารถควบคุมอุณหภูมิภายในโรงเรือน ส่งผลต่อการพัฒนาและเพิ่มขีดความสามารถการเพาะเลี้ยง สร้างผลผลิตเห็ดโคนน้อยสดที่ครบถ้วนทั้งปริมาณและคุณภาพ สอดคล้องกับผลการศึกษาของ สุทิน อ้อนอุบล (2567) ที่ระบุว่า กระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจเป็นรากฐานสำคัญในการเพิ่มขีดความสามารถ (Capacity Building) และยกระดับมาตรฐานการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำให้ยั่งยืน ช่วยให้เกษตรกรและผู้ประกอบการเปลี่ยนผ่านจากการผลิตแบบดั้งเดิมไปสู่การใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและการแข่งขันในเชิงพาณิชย์ สามารถแข่งขันชุมชนอื่น ๆ ได้

นอกจากนี้ กิจกรรมดังกล่าวยังช่วยเสริมสร้างการรับรู้ของครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงด้านการลดต้นทุนของกระบวนการผลิตซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหา “ต้นทุนสูง รายได้ต่ำ” เป็นปัญหาเรื้อรังของภาคเกษตรกรรมไทย สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ Meechoovet & Siriwato (2023) ที่ระบุว่า กิจกรรมพัฒนาเกษตรอัจฉริยะสามารถช่วยลดต้นทุนการผลิต เพิ่มผลผลิตทั้งในแง่ปริมาณและคุณภาพได้

และเพื่อสร้างประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้งานชุดอุปกรณ์ของครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อย ครัวเรือนจำเป็นต้องได้รับการพัฒนาและยกระดับทักษะการติดตั้ง การใช้งาน การดูแลรักษาชุดอุปกรณ์เทคโนโลยี สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของ Chen et al. (2023) ซึ่งระบุว่า เกษตรกรที่มีทักษะการดูแลรักษาเครื่องจักร (Maintenance Skills) มีแนวโน้มที่จะขยายขอบเขตการใช้งานอุปกรณ์ได้กว้างขวางขึ้น และช่วยลดต้นทุนแฝงที่เกิดจากการหยุดชะงักของเครื่องจักร ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อรายได้สุทธิและการคืนทุนที่รวดเร็วขึ้น รวมทั้งสอดคล้องกับผลการศึกษาของสุภาวดี ขุนทองจันทร์ และคณะ (2566) ที่สรุปว่า การประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในกระบวนนการเพาะปลูกของครัวเรือนเกษตรกรสามารถลดต้นทุน ลดเวลา และเพิ่มผลผลิตได้

ทักษะและความสามารถที่เกิดจากกิจกรรมการฝึกอบรมของครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยในพื้นที่ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ นี้ นำไปสู่การเพิ่มขึ้นของรายได้ครัวเรือนต่อเดือนสุทธิสูงสุดที่ระดับ 12,650 บาทต่อเดือน ต่ำสุดเท่ากับ 6,148 บาทต่อเดือน คิดเป็นรายได้สุทธิที่เพิ่มขึ้นเฉลี่ยต่อเดือนต่อครัวเรือนเท่ากับ 6,870 บาทต่อเดือน ซึ่งเป็นการยกระดับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากของประเทศไทยอย่างแท้จริง สอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของลัทธพร รัตนวรารักษ์ และคณะ (2562) ที่ระบุว่า การปรับใช้เทคโนโลยีจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ความสามารถในการแข่งขัน ตลอดจนการยกระดับรายได้และความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของครัวเรือนเกษตรกรไทยได้

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 3 องค์ความรู้ใหม่

การยกระดับเศรษฐกิจชุมชนฐานรากด้วยการเพิ่มรายได้สุทธิของครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อย ควรเริ่มจากกระบวนการคัดเลือกครัวเรือนที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับศักยภาพด้านการเพาะเลี้ยง เพื่อให้ได้ผลลัพธ์คือปริมาณและคุณภาพผลผลิตเห็ดโคนน้อยสดที่เพียงพอและตรงกับความต้องการของผู้บริโภคหรือผู้รับซื้อกลุ่มเป้าหมาย นอกจากนี้ยังส่งผลโดยตรงต่อการเป็นต้นแบบเชิงประจักษ์ (Empirical Role Model) ให้แก่ชุมชนใกล้เคียงที่ต้องการนำองค์ความรู้นี้ไปประยุกต์ใช้ในบริบทพื้นที่ของตนเอง โมเดลนี้แตกต่างจากวิธีการส่งเสริมการเกษตรดั้งเดิมรูปแบบ Fit-for-all ที่เน้น

การแจกจ่ายปัจจัยการผลิต การกระจายข่าวสารและถ่ายทอดชุดข้อมูลความรู้ไปยังครัวเรือนเป้าหมายจำนวนมากในคราวเดียว โดยไม่ได้วิเคราะห์ความแตกต่างของบริบทพื้นที่ ตลอดจนทักษะ (Skills) ของกลุ่มเป้าหมายที่แตกต่างกัน

ดังนั้น ความแตกต่างที่สำคัญของโมเดลนี้เริ่มต้นจาก ครัวเรือนที่ผ่านเกณฑ์การคัดเลือกต้องเข้าสู่กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเพื่อ “เรียนรู้-รับ”องค์ความรู้ด้านการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อย และ “ปรับใช้” ชุดอุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อควบคุมปริมาณและคุณภาพ ตลอดจนลดต้นทุนในกระบวนการผลิตอย่างเคร่งครัด ภายใต้การควบคุมดูแลและการฝึกแบบลงมือทำ (On-The-Job Training) ของผู้เชี่ยวชาญ ครัวเรือนที่ผ่านกระบวนการฝึกปฏิบัตินี้จะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการใช้งานชุดอุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อเพาะเลี้ยงและสร้างผลผลิตเห็ดโคนน้อยสดเพื่อจัดจำหน่ายเชิงพาณิชย์เพื่อสร้างรายได้ครัวเรือน เป็นหนึ่งแนวทาง **“การพัฒนาชุมชน”** ในมิติด้านเศรษฐกิจและยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิต (มิติทางสังคม) ของชุมชนชนบทไทยซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนเกษตรกรรมได้อย่างแท้จริง

สรุปผลการวิจัย

การยกระดับรายได้ครัวเรือนเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยด้วยการใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมเพื่อส่งเสริมเศรษฐกิจชุมชนฐานราก พื้นที่ตำบลหนองแฝก อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ มีเป้าหมายสำคัญคือการยกระดับคุณภาพชีวิตผ่านการเพิ่มรายได้สุทธิครัวเรือนสุทธิด้วยการประยุกต์ใช้ชุดอุปกรณ์การควบคุมอุณภูมิและระดับความชื้นที่เหมาะสมเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการผลิตและเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) ผลผลิตเห็ดโคนน้อยสดสำหรับจำหน่ายเชิงพาณิชย์

ปัจจัยเริ่มต้นที่สำคัญซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของโครงการคือ กระบวนการคัดเลือกครัวเรือนเป้าหมายที่ถูกต้อง แม่นยำ เป็นกระบวนการที่หยิบจับผู้ที่มีคุณสมบัติ ทักษะ ความสามารถที่ครบถ้วน มีความตั้งใจในการหลุดพ้นจากกับดักปัญหาความยากจนของครัวเรือนเกษตรไทยเพื่อเข้าสู่ขั้นตอนกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการจากผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ วิทยากรกระบวนการที่เป็นผู้ประกอบการชุมชนในพื้นที่ เพื่อให้ครัวเรือนเป้าหมายมีศักยภาพในการประยุกต์ใช้ชุดอุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อควบคุมสภาวะความชื้นในกระบวนการขั้นตอนการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อย

โมเดลการยกระดับเพื่อพัฒนาศักยภาพ เพิ่มประสิทธิภาพและผลิตภาพของครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยด้วยการประยุกต์ใช้ชุดอุปกรณ์เทคโนโลยีที่เหมาะสมนี้ มีความแตกต่างจากการส่งเสริมการเกษตรแบบเหมารวมดั้งเดิม เนื่องจากเป็นการประสานความทันสมัยของเทคโนโลยีเข้ากับภูมิปัญญาชาวบ้าน (Local wisdom) ซึ่งเป็นอีกหนึ่งแนวทางที่มีความน่าสนใจเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับครัวเรือนในพื้นที่ สอดคล้องกับบริบทและฐานทุนเดิม แสดงผลสำเร็จเชิงประจักษ์โดยจำนวนเงินรายได้สุทธิที่เพิ่มขึ้นของครัวเรือนที่เข้าร่วม สามารถใช้เป็นโมเดลต้นแบบให้แก่สังคม ชุมชน ตลอดจนหน่วยงานภาครัฐในการส่งเสริมการพัฒนาเชิงพื้นที่ซึ่งเป็นรากฐานที่แท้จริงของระบบเศรษฐกิจไทยในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับนำไปปฏิบัติ (ระยะสั้น) (ระยะเวลา 0-6 เดือน) สำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีบริบทความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพของครัวเรือนประชาชนซึ่งสนใจเพิ่มรายได้ และยกระดับเศรษฐกิจชุมชนจากการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อย คือ การประยุกต์ใช้แนวทางในการสร้างความรู้ ความเข้าใจ พัฒนา และยกระดับศักยภาพด้านการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อย พร้อมสาธิตวิธีการประยุกต์ใช้ชุดอุปกรณ์เทคโนโลยีเพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตเห็ดโคนน้อยสดสู่ตลาดรับซื้อที่ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับนำไปปฏิบัติ (ระยะยาว) (ระยะเวลา 6 เดือน-2 ปี) คือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือครัวเรือนผู้เพาะเลี้ยงเห็ดโคนน้อยระหว่างพื้นที่ตำบลใกล้เคียง เพื่อเพิ่มปริมาณผลผลิตเห็ดโคนน้อยสดสำหรับจัดจำหน่ายเชิงพาณิชย์ร่วมกัน สามารถต่อยอดสู่การสร้างอำนาจในการต่อรองเพื่อลดต้นทุนการเลี้ยง เช่น ต้นทุนค่าก้อนเห็ดกับผู้จัดจำหน่าย (Supplier) หรือธุรกิจฟาร์มเอกชนได้ในอนาคต

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาและติดตามผลลัพธ์ระยะยาว (1-3 ปี) ด้วยวิธีการวิจัยแบบติดตามผล (Longitudinal study) เพื่อประเมินผลกระทบเชิงเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนของครัวเรือนในพื้นที่ชุมชนเป้าหมาย

2.2 ควรศึกษาเชิงเปรียบเทียบ (Comparative study) ระดับความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (Appropriate Technology) เพื่อเพิ่มผลผลิตเห็ดโคนน้อยสดและสร้างรายได้เชิงเศรษฐกิจ ที่แตกต่างตามช่วงวัยหรือกลุ่มอายุ สำหรับวางแผนกิจกรรมการพัฒนาที่เหมาะสม

2.3 การวิจัยเชิงเปรียบเทียบข้ามพื้นที่กับพื้นที่ใกล้เคียงหรือพื้นที่ที่มีบริบทชุมชนและสังคมใกล้เคียงกับชุมชนเป้าหมายการวิจัยครั้งนี้ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงระดับรายได้ครัวเรือนและเศรษฐกิจชุมชน เพื่อสร้างความรู้ที่กว้าง ตลอดจนการขยายฐานสำหรับกำหนดแนวทาง นโยบายในระดับจังหวัดและภูมิภาคต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. (2565). *แผนปฏิบัติราชการระยะ 5 ปี พ.ศ.2566-2570*. สืบค้นจาก https://plan.cdd.go.th/th/content/category/detail/id/601/iid/279581.

กิตติ สัจจาวัฒนา. (2567). *ทางออก “ความยากจน” กับ ‘กิตติ สัจจาวัฒนา’ ใช้กลไก Change Agent เจาะ Area Development 20 จังหวัดแบบมุ่งเป้า-แม่นยำ*. สืบค้นจาก https://thaipublica.org/2024/06/thailands-structural-problems-poverty.

คณะอนุกรรมการยุทธศาสตร์เศรษฐกิจฐานราก. (2559). *คู่มือการส่งเสริมการพัฒนา “ระบบเศรษฐกิจฐานราก”*. กรุงเทพฯ: กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.

ณัฐชยา เลาหรอดวิทย์. (2560). *ระเบียบวิธีวิจัยทางสังคมศาสตร์*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

เทศบาลตำบลหนองแฝก. (2566). *หน้าแรก.* สืบค้นจาก https://nongfag.go.th/index.php.

ลัทธพร รัตนวรารักษ์, โสมรัศมิ์ จันทรัตน์, ชนกานต์ ฤทธินนท์, บุญธิดา เสงี่ยมเนตร, อุกฤษ อุณหเลขกะ, รัสรินทร์ ชินโชติ ธีรนันท์ และกัมพล ปั้นตะกั่ว. (2562). *Digital technology กับการยกระดับคุณภาพชีวิตเกษตรกรไทย*. สืบค้นจาก https://www.pier.or.th/abridged/2019/19/.

วุฒิพงษ์ ฉั่วตระกูล, อริย์ธัช อักษรทับ และ เพ็ญวรัตน์ พันธ์ภัทรชัย. (2568). *การสร้างศูนย์สร้างงานและกระจายรายได้ให้แก่เศรษฐกิจฐานรากผ่านธุรกิจการเพาะเห็ดโคนน้อย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: หน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ (บพท.).

สำนักงานพัฒนาชุมชน. (2566). *การพัฒนาชุมชนไทยในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพัฒนาชุมชน.

สำนักงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่. (2565). *รายงานสถิติจังหวัดเชียงใหม่ 2565*. สืบค้นจาก https://chiangmai.nso.go.th/images/s-101.pdf.

สุทิน อ้อนอุบล. (2567). นวัตกรรมทางสังคมสำหรับการพัฒนาผลิตภัณฑ์สู่ตลาด เชิงพาณิชย์ภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนของกลุ่ม วิสาหกิจชุมชนตำบลหนองปลาไหล อำเภอหนองปรือ จังหวัดกาญจนบุรี. *วารสารพิกุล, 22*(2), 39-59.

สุภาวดี ขุนทองจันทร์, ภวิษฐ์พร วงศ์ศักดิ์, ปิ่นปินันท์ กมลอิง และ พัชรพร ด้วงอุดม. (2566). *การศึกษาเพื่อถอดองค์ความรู้การพัฒนาตำบลเข้มแข็ง มิติคนมีคุณภาพ และมิติการประยุกต์ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเชิงพื้นที่*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) พอช.

อานนท์ เอื้อตระกูล. (2541). *การเพาะเห็ดโคนน้อย (เห็ดถั่ว)*. กรุงเทพฯ: ชมรมเห็ดสากล.

Chen, L., Zhang, Z., Li, H., & Zhang, X. (2023). Maintenance Skill Training Gives Agricultural Socialized Service Providers More Advantages. *Agriculture, 13*(1), 135.

Dick, W., Carey, L., & Carey, J. O. (2005). *The systematic design of instruction.* (6th ed.). Boston: Pearson/Allyn and Bacon.

Keizer, GJ. (2007). *The Complete Encyclopedia of Mushrooms.* Groningen: Rebo Publishers.

Meechoovet, Y. & Siriwato, S. (2023). Thailand's Smart Agriculture and Its Impacts on Thai Farmers: A Case Study of Smart Agriculture in Ayutthaya, Thailand. *Asian Political Science Review*, *7*(1), 1-17.

Redhead, S. A., Vilgalys, R., Moncalvo, J.-M., Johnson, J., & Hopple, J. S., Jr. (2001). Coprinus Pers. and the disposition of Coprinus species sensu lato. *Taxon*, *50*(1), 203–241.

Rovinelli, R.J. & Hambleton, R.K. (1977). On the Use of Content Specialists in the Assessment of Criterion-Referenced Test Item Validity. *Tijdschrift Voor Onderwijs Research, 2*(2), 49-60.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 341-352.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Developed Learning Management through Task-Based Learning Combined with Guided Writing to Enhance Career Planning Skills for Second-Year Vocational Students

Xin Ning[1] Rossarin Jermtaisong[1*] and Pornpirom Lhongsap[1]

[1] *Faculty of Technical Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: Rossarin_j@rmutt.ac.th*

ABSTRACT

This research aimed to: 1) compare the career planning skills of second-year vocational students before and after learning through traditional teaching methods; 2) compare the career planning skills of students before and after learning through task-based learning combined with guided writing; and 3) compare the career planning skills of students between traditional teaching methods and task-based learning combined with guided writing. The study employed a quasi-experimental pretest–posttest control group design. The sample consisted of 80 second-year vocational students from the Faculty of Education at a Chinese college, selected using cluster random sampling and assigned to two groups. The instruments included: 1) a traditional learning management plan, 2) a learning management plan based on task-based learning combined with guided writing, and 3) a career planning skills assessment. The data were analyzed using means, standard deviations, and t-tests. The results indicated that: 1) the career planning skills of the students after learning through traditional teaching methods were significantly higher than before learning ($p < .05$), with a large effect size ($d = 2.88$); 2) the career planning skills of the students after learning through task-based learning combined with guided writing were significantly higher than before learning ($p < .05$), with a large effect size ($d = 4.20$); and 3) the career planning skills of the students after learning through task-based learning combined with guided writing were significantly higher than those of students who learned through traditional teaching methods ($p < .05$), with a large effect size ($d = 0.88$).

Keywords: Task-Based Learning, Guided Writing, Career Planning Skills

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

Introduction

Career planning skills constitute a critical bridge between vocational students' academic experiences and their long-term career success (Fedrina & Juliejantiningsih, 2024). For second-year vocational students, this developmental stage marks a pivotal transition in which academic engagement must increasingly align with emerging professional aspirations, making effective career planning essential for informed decision-making and sustainable personal growth.

Received: 6 February 2026;
Revised: 23 March 2026;
Accepted: 30 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

Despite its importance, empirical evidence consistently indicates that many university students struggle with career planning. Fedrina and Juliejantiningsih (2024) reported that a substantial proportion of students lack clear career direction, have a limited understanding of their academic programs, and fail to meaningfully connect education with future careers. Similarly, studies of Chinese college students reveal below-average career planning ability, with notable deficiencies in self-awareness, career information processing, and goal formulation (Gao, 2020). Although most students recognise the importance of career planning, they often lack the skills and structured support necessary to translate intentions into actionable plans.

Career planning skills play a decisive role in reducing career-related anxiety, supporting informed educational choices, and promoting long-term employability and personal development (Martini et al., 2023; Zuhara et al., 2025). For second-year vocational students, establishing a coherent career direction helps align interests, abilities, and academic trajectories, thereby reducing mismatches between education and future employment outcomes (Fedrina & Juliejantiningsih, 2024). In the Career Planning classroom context at a vocational college, baseline data indicated that these second-year vocational students faced specific local challenges: over half lacked formal career planning skills, were unable to link their study programs to potential careers, had weak self-awareness of their own strengths and interests, and failed to create feasible career goals and action plans, which are core skills that the Career Planning course aims to develop. These challenges highlighted the urgent need for instructional approaches that actively support both career planning skills and students' learning management capabilities.

Task-Based Learning has been widely recognised as a learner-centred approach that promotes authentic engagement, decision-making, and problem-solving through meaningful tasks grounded in real-life contexts (Sholeh et al., 2020; Zuhara et al., 2025). Such characteristics make Task-Based Learning particularly suitable for developing career-related competencies and learning management skills. Meanwhile, Guided Writing provides structured scaffolding that enables students to reflect on experiences, articulate goals, and organise ideas systematically, key processes underlying effective career planning and self-regulated learning (Wendimu & Gebremariam, 2024; Virgiawan et al., 2020).

However, when applied independently, each approach presents limitations. Task-Based Learning prioritises action and collaboration but may not sufficiently support deep reflection and long-term goal internalisation, whereas Guided Writing enhances introspection and goal articulation but lacks opportunities for authentic decision-making and interactive problem-solving (Zuhara et al., 2025). Considering their complementary strengths, this study proposes an integrated instructional model—Task-Based Learning combined with Guided Writing (PIPRAL Model) to enhance second-year vocational students' career planning skills and learning management. The integrated PIPRAL model combined task-based learning and Guided Writing to engage students in authentic contexts, support structured reflection, and connect learning with career pathways, thereby promoting self-efficacy and informed decision-making.

Although prior research has examined TBL and Guided Writing separately, empirical evidence on their integrated application for career planning and learning management development remains limited, particularly in vocational higher education contexts (Song, 2015). Task-Based Learning alone may not sufficiently support structured introspection, while Guided Writing may not provide authentic contexts for career-related decision-making. Their integration combines experiential task-based practices with reflective

processes, thereby addressing these limitations and fostering more comprehensive career planning skills. Addressing this gap, the present study employs a quasi-experimental design to compare the effectiveness of traditional instruction and the integrated PIPRAL model in developing career planning skills and learning management among second-year vocational students.

This study was initiated by identifying and analyzing the key challenges related to career planning faced by second-year vocational students. These prevalent issues provided the primary motivation for investigating a more effective instructional approach to enhance students' career planning skills. By systematically integrating experiential task engagement with structured reflective writing, this study advances an instructional framework that reconceptualises career planning as both a cognitive–behavioural process and a learning management competency. The findings aim to contribute empirical and pedagogical insights that inform the design of career-oriented instruction in higher education, particularly for students navigating critical academic–professional transitions.

Research Objectives

1. To compare the career planning skills of second-year vocational students before and after learning management through traditional teaching methods.

2. To compare the career planning skills of second-year vocational students before and after learning management through Task-Based Learning combined with Guided Writing.

3. To compare the career planning skills of second-year vocational students between learning management through traditional teaching methods and Task-Based Learning combined with Guided Writing.

Research Methodology

This study employed a quasi-experimental pretest–posttest control-group design to examine the effects of different instructional approaches on the career planning skills of second-year vocational students.This study used intact classes (no random assignment of individual students) for the experimental and control groups, which was necessary to keep normal teaching in a Chinese college. To ensure fairness, the same instructor taught both groups, and strict rules were set: groups had classes in different rooms at different times, and students could not share learning materials or talk about the course with each other across groups.

1. Population and Sample.

The population of this study consisted of 200 second-year vocational students enrolled in five classes within a Chinese college during the first semester of the 2025 academic year. The sample comprised 80 students selected through cluster random sampling from two intact classes within the same faculty and semester. The experimental group (n = 40) received instruction using Task-Based Learning combined with Guided Writing (PIPRAL Model), while the control group (n = 40) learned through traditional teaching methods.

2. Research Instrument.

The research instruments were developed to examine the effectiveness of traditional teaching methods and Task-Based Learning combined with Guided Writing (PIPRAL Model) in enhancing students' career planning skills. All instruments were reviewed and validated by a panel of experts, yielding an Item–Objective Congruence (IOC) index of 1.00, indicating high alignment with the intended learning objectives. All instruments were reviewed and validated by a panel of five experts in career education and vocational pedagogy. The Item–Objective Congruence (IOC) index was calculated, yielding mean IOC values ranging from 0.8 to 1 across all items, indicating a high degree of alignment with the intended learning objectives.

2.1. Learning Management Plan Using Traditional Teaching Methods. The learning management plan for the control group was designed for second-year vocational students enrolled in the Career Planning course. The total instructional time was eight hours. Traditional Learning Management Plans used learning management through Traditional teaching methods, in the Learning Areas: Career Planning, which covered Area 2: Career Planning and included one core task: Core Task: How to Make Effective Career Planning? Allocated a total of 8 hours of instructional time.

2.2 The learning management plan used learning management through Task-Based Learning combined with Guided Writing, in the Learning Areas: Career Planning, which covered Area 2: Career Planning and included one core task: Core Task: How to Make Effective Career Planning? Allocated a total of 8 hours of instructional time. Allocated a total of 8 hours of instructional time.

2.3 Career planning skills were assessed using a rubric-based evaluation tool adapted from Yavuz Eroğlu (2020), Prescod et al. (2019), and Martini et al. (2023). The rubric comprised two dimensions: 1) Skill dimension, including self-awareness, career information literacy, decision-making ability, goal setting and planning, and language use and reflection; and 2) Product dimension, including structural completeness, content depth and relevance, language quality, originality and personalisation, and task fulfilment and timeliness. The rubric employed a four-level performance scale. Expert validation yielded an IOC index of 1 for all items, confirming alignment with the research objectives.

3. Research Hypothesis

3.1 The career planning skills of second-year vocational students after learning management through traditional teaching methods were higher than before, at a statistically significant difference at .05.

3.2 The career planning skills of second-year vocational students after learning management through Task-Based Learning combined with Guided Writing were higher than before, at a statistically significant difference at .05.

3.3 The career planning skills of second-year vocational students learning management through Task-Based Learning combined with Guided Writing were higher than those of Traditional Teaching Methods, at a statistically significant difference at .05.

4. Data Collection

The data collection was carried out step by step. First, the researchers contacted the Faculty of Education at a Chinese college to obtain permission and coordinate data collection. All students' personal information and assessment data were kept confidential and used only for this research. .Data collection took place during the first semester of the 2025 academic year over 4 weeks (September 15 to October 10, 2025), with two 2-hour sessions per week for both groups. Students were selected using

cluster random sampling, with one class assigned to the experimental group and another to the control group.

Before the learning activities started, both groups completed the Career Planning Skills Assessment as a pre-test to determine their initial level of career planning skills. During the study, the control group learned through traditional teaching methods, while the experimental group participated in Task-Based Learning combined with Guided Writing. After the learning activities were completed, the same assessment was administered again as a post-test to measure changes in students' career planning skills

Finally, the pre-test and post-test data were analysed using statistical methods. The results were then presented in tables and discussed in relation to the research objectives.

5. Data Analysis

Descriptive statistics, including means and standard deviations, were calculated to summarise the pretest and posttest scores of career planning skills for both groups. Dependent-samples t-tests were used to compare pretest and posttest scores within each group to examine internal improvements in career planning skills. Independent-samples t-tests were employed to compare posttest scores between the experimental and control groups. Levene's test was conducted to assess the homogeneity of variances, and Welch's t-test was applied when the assumption of equal variances was violated. Statistical significance was set at the .05 level. In addition, effect sizes were calculated using Cohen's d to determine the magnitude of differences for both within-group and between-group comparisons.

The Conceptual Framework

This study is guided by an experimental conceptual framework integrating Task-Based Learning, Guided Writing, and career planning skills. Task-Based Learning, as conceptualised by Wongchalee and Tutwisoot (2024), provides a structured sequence of meaningful tasks that promote collaboration, communication, and real-world problem-solving. Guided Writing, as outlined by Risqi et al. (2016), provides scaffolded instruction that enables students to reflect on their experiences, organise their ideas, and articulate their career goals systematically. Career planning skills, as defined by Zuhara et al. (2025), function as the central learning outcome, encompassing self-reflection, goal-setting, and informed decision-making. The integration of Task-Based Learning and Guided Writing operates through a clear causal pathway: first, experiential task engagement immerses students in real-life career scenarios; second, structured reflective writing helps students process these experiences; third, this reflection enhances self-awareness of personal interests and abilities; fourth, improved self-awareness supports more informed career decision-making; finally, these combined processes strengthen overall career planning skills.The integration of Task-Based Learning and Guided Writing is expected to create a complementary instructional environment in which experiential task engagement is reinforced by reflective and structured writing activities. Together, these components form a theoretically grounded and pedagogically coherent framework for enhancing second-year vocational students' career planning skills.

This framework provides a systematic structure for hypothesis testing, data collection, and analysis, ensuring methodological rigour and enabling valid conclusions regarding the effectiveness of Task-Based Learning combined with Guided Writing in career planning education.

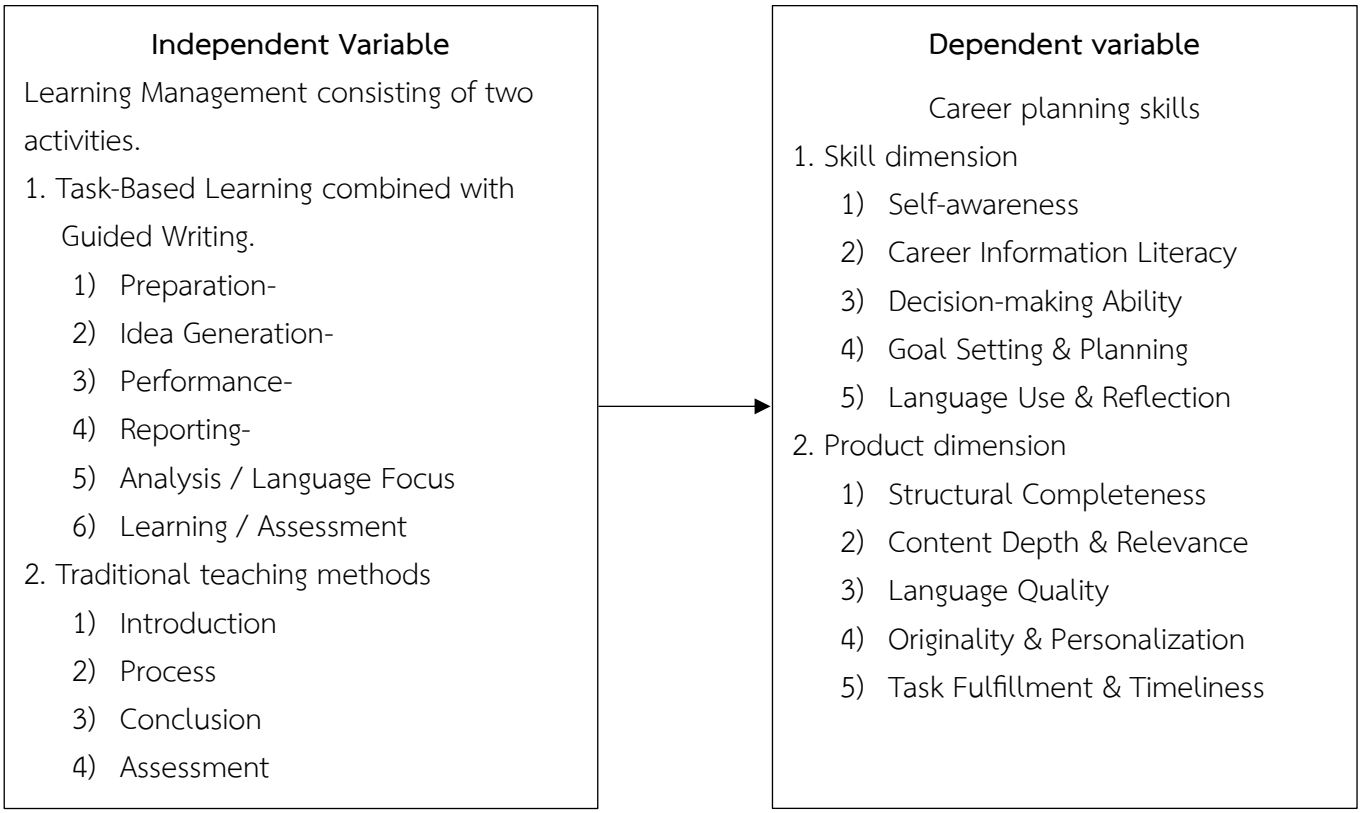

Figure 1 Conceptual Research Framework

Research Results

1. Comparison of Career Planning Skills Before and After Learning Management Using Traditional Teaching Methods.

The comparison of career planning skills of second-year vocational students before and after learning management through traditional teaching methods. The results indicate that the mean pretest score was 23.80 (S.D. = 4.63), while the posttest mean score increased to 37.90 (S.D. = 5.46). The paired-samples t-test revealed a statistically significant difference between the pretest and posttest scores ($t = 25.483$, $df = 39$, $p < .05$). The magnitude of the effect size was exceptionally large (Cohen's $d = 2.88$). This finding suggests that traditional teaching methods contributed to a significant improvement in students' career planning skills, as presented in Table 1.

Table 1 Comparison of students' career planning skills before and after learning management through Traditional teaching methods.

Traditional teaching methods	Number of Units (n)	Mean ($\bar{x}$)	Standard Deviation (S.D.)	Computed t-value (t)	Degrees of Freedom (df)	Sig. (p-value)	Cohen's d
Before	40	23.80	4.63	25.483*	39	< .001	2.88
After	40	37.90	5.46				

2. Comparison of Career Planning Skills Before and After Learning Management Using the PIPRAL Model

Students who learned through Task-Based Learning combined with Guided Writing (PIPRAL Model) demonstrated a substantial increase in career planning skills. The mean pretest score was 23.80 (S.D. = 4.66), whereas the posttest mean score rose markedly to 42.10 (S.D. = 4.04). The paired-samples t-test indicated that this improvement was statistically significant ($t = 24.420$, $df = 39$, $p < .05$). The magnitude of the effect size was exceptionally large (Cohen's $d = 4.20$), confirming the effectiveness of the PIPRAL Model in enhancing students' career planning skills, presents at Table 2.

Table 2 Comparison of students' career planning skills before and after learning management through PIPRAL Model.

PIPRAL Model	Number of Units (n)	Mean ($\bar{x}$)	Standard Deviation (S.D.)	Computed t-value (t)	Degrees of Freedom (df)	Sig. (p-value)	Cohen's d
Before	40	23.80	4.66	24.42*	39	< .001	4.20
After	40	42.10	4.04				

3. Comparison of Career Planning Skills Between Traditional Teaching Methods and the PIPRAL Model

Before conducting the between-group comparison, Levene's test for equality of variances was performed, yielding a statistically significant result ($F = 0.006$, $p = .937 > .05$), indicating that the assumption of homogeneity of variances was met. Therefore, the independent samples t-test assuming equal variances was used. As presented in Table 3, students in the experimental group achieved a higher mean score ($\bar{x}$= 42.10, S.D. = 4.04) than those in the control group ($\bar{x}$= 37.90, S.D. = 5.46). The results of Welch's t-test revealed a statistically significant difference between the two groups ($t = 3.911$, $df = 53$, $p < .05$). The magnitude of the effect size was large (Cohen's $d = 0.88$). This finding indicates that Task-Based Learning combined with Guided Writing (PIPRAL Model) was significantly more effective than traditional teaching methods in improving career planning skills, presents at Table 3.

Table 3 Comparison of Career Planning Skills Between Traditional Teaching Methods and the PIPRAL Model

Learning Management	Number of Units (n)	Mean ($\bar{x}$)	Standard Deviation (S.D.)	Computed t-value (t)	Degrees of Freedom (df)	Sig. (p-value)	Cohen's d
PIPRAL Model	40	42.10	4.04	3.911*	53	< .001	0.88
Traditional	40	37.90	5.46				

Discussions

1. The results of Objective 1 indicate that traditional instruction remains effective in delivering foundational knowledge for career planning, including key concepts, processes, and theoretical frameworks. For students with limited prior exposure, such approaches help establish an initial cognitive structure, explaining their continued use in higher education. However, the results also highlight clear limitations in supporting the development of deeper career planning skills. Traditional teaching is predominantly teacher-centered and relies on lectures, presentations, and knowledge reproduction, positioning students as passive recipients of information. As noted by Chen (2025), this one-way transmission limits interaction and reduces opportunities for active engagement, critical thinking, and intrinsic motivation. In the present study, students tended to memorize career-related content rather than meaningfully integrate it with their personal contexts, resulting in limited gains in core skills such as self-awareness, career information evaluation, and decision-making.

Moreover, traditional instruction provides insufficient opportunities for practical application, collaboration, and reflection. The lack of experiential tasks constrains students' ability to transform conceptual knowledge into usable skills, consistent with Tularam's (2018) assertion that teacher-led models often fail to promote long-term learning outcomes such as problem-solving and knowledge transfer. Supporting this view, Li et al. (2025) emphasized that lecture-dominated classrooms increase cognitive load and limit learning depth, while Khan and Khan (2024) highlighted constraints related to flexibility and technology integration. Collectively, these findings demonstrate that although traditional teaching supports basic knowledge acquisition, its pedagogical limitations hinder the comprehensive development of career planning skills, underscoring the need for more learner-centered approaches.

2. The Results of objective 2 findings revealed that after adopting the PIPRAL Model of Task-Based Learning combined with Guided Writing, second-year vocational students effectively enhanced their career planning competencies at the .05 level, indicating that the instructional approach. This improvement can be attributed to the pedagogical structure of the PIPRAL Model, which emphasizes learning through authentic and meaningful tasks. Task-Based Learning requires students to actively engage in problem analysis, communication, collaboration, and decision-making through tasks such as drafting career planning outlines and participating in group discussions on career goals. These activities reflect real-life career planning processes and encourage students to apply knowledge in practical contexts. This finding aligns with Sholeh M. B. et al. (2020, p. 141), who reported that Task-Based Learning promotes the integrated development of multiple skills and enhances learner engagement and motivation through collaborative learning environments.

In addition, the Guided Writing component plays a crucial role in supporting students' reflective and analytical thinking. Through structured stages such as pre-writing discussions, idea organization, collaborative writing, and feedback-based revision, students are guided to systematically reflect on their interests, strengths, and future career goals. Wendimu & Gebremariam (2024, pp. 2–4) similarly emphasized that Guided Writing enhances learners' confidence, logical expression, and problem-solving abilities by providing scaffolding through modeling, collaboration, and feedback. Therefore, the significant improvement observed in post-test scores reflects not only increased knowledge of career planning concepts but also the development of reflective and self-regulatory skills essential for effective career

planning. The integration of Task-Based Learning and Guided Writing creates a synergistic process in which experiential task engagement is reinforced through reflective writing, leading to deeper development of career planning skills.

3. The Results of objective 3 findings that Task-Based Learning combined with Guided Writing is more effective than traditional teaching methods in enhancing career planning skills among second-year vocational students. The PIPRAL Model's superiority lies in its alignment with the core competencies required for career planning. Traditional teaching methods often emphasize knowledge transmission and passive learning, which may limit students' opportunities to engage in self-exploration, decision-making, and goal setting. In contrast, the PIPRAL Model actively involves students in collaborative tasks that stimulate initiative and responsibility for learning, thereby reducing reliance on rote memorization.

Moreover, integrating Guided Writing enables personalized reflection, allowing students to connect self-awareness with career planning in a meaningful way. This reflective dimension supports the transformation of experiential learning into internalized understanding. Lestariani (2023, pp. 54–56) similarly found that Task-Based Learning enhances problem-solving, critical thinking, and analytical skills, while structured task design supports the application of theory to practice and fosters self-directed learning. Overall, the PIPRAL Model promotes a continuous learning cycle of practice, reflection, and revision, which strengthens essential career planning skills such as decision-making, goal setting, and future-oriented thinking. As a result, students not only acquire knowledge of career planning but also develop transferable skills that provide long-term benefits for their academic and professional development.

Several limitations of this study should be noted. First, the sample of 80 second-year vocational students from two intact classes at a single college provided a focused context, and future research may include more diverse populations to enhance generalizability. Second, the 8-hour intervention offered initial insights into career planning skill development; longer durations may better capture sustained effects. Third, rubric-scored assessments enabled structured evaluation, although additional methods may further strengthen the findings. Finally, while the quasi-experimental design supported practical classroom implementation, future studies may incorporate individual random assignment to enhance causal interpretation. These limitations suggest directions for future research, including larger samples, longer interventions, and more diverse assessment approaches.

Originality and Body of Knowledge

This study's core contribution is the development of the PIPRAL Model, a novel instructional integration framework that synergizes Task-Based Learning and Guided Writing for cultivating career planning skills among vocational students. Conceptually, the study addresses the inherent limitations of standalone Task-Based Learning and Guided Writing by merging the former's experiential, collaborative task cycles with the latter's scaffolded reflective writing stages into a coherent six-step instructional structure. This integration advances the understanding of career education instructional design, as it unites hands-on experiential practice with structured written reflection to form a holistic pathway for transforming theoretical career planning knowledge into actionable cognitive and behavioral skills.

Methodologically, the study provides notable value to career planning education research through its rigorous quasi-experimental pretest-posttest control group design, paired with a systematic dual-

dimension (Skill, Product) rubric-based assessment for career planning skills. The structured task-reflection cycle embedded in the PIPRAL Model also establishes a replicable methodological protocol for designing and evaluating career planning skill interventions, filling the gap of standardized instructional and assessment design in vocational career education research.

Empirically, the study extends existing research on task-based instruction and reflective learning in higher education by offering empirical validation for their integrated application in vocational career planning education. The findings confirm that the PIPRAL Model outperforms traditional teaching methods in enhancing students' career planning skills, demonstrating that the fusion of Task-Based Learning's authentic task completion and Guided Writing's guided reflective writing fosters deeper and more sustainable development of core career planning competencies among second-year vocational students.

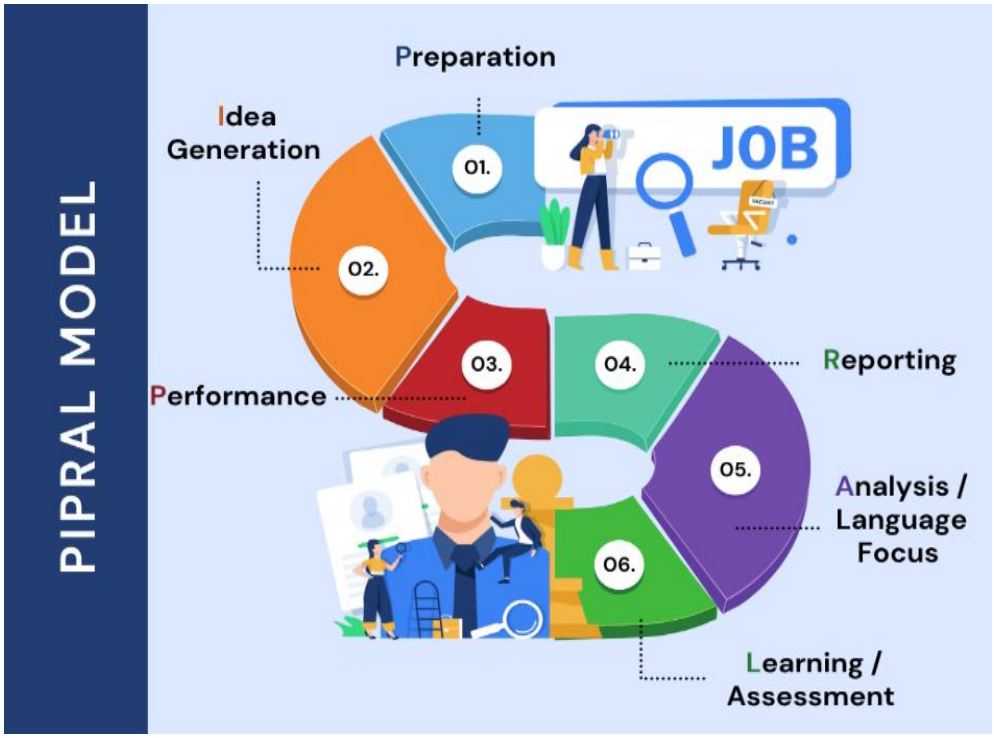

Figure 2 Task-Based Learning Combined with Guided Writing Activities.

Conclusion

This study compared the effectiveness of traditional teaching methods and Task-Based Learning combined with Guided Writing (the PIPRAL Model) in enhancing career planning skills among second-year vocational students. Both approaches significantly improved students' career planning skills, with the PIPRAL Model yielding stronger outcomes. The findings support the integration of experiential, collaborative tasks with scaffolded reflective writing to promote holistic career development. Practically, the PIPRAL Model provides educators with a structured framework to enhance students' career planning competencies and self-regulated learning. Limitations include the small sample size, short intervention period, and reliance on rubric-based assessments, suggesting directions for future research with larger samples, longer interventions, and diversified evaluation methods.

Recommendations

1. Recommendations for Teaching Practice

Vocational colleges should apply the PIPRAL Model in career planning courses. Teachers design career-related practical tasks and guided writing activities following its six stages, turning passive knowledge learning into students' active exploration and improving their practical career planning skills.

2. Recommendations for Future Research

Expand research objects to vocational students of different majors and grades, and conduct long-term follow-up studies. Explore the universal applicability and long-term effect of the PIPRAL Model, and enrich the empirical basis for its promotion in vocational education.

3. Implications for the Curriculum of Career Planning

Optimize the career planning curriculum system with the PIPRAL Model as the core, integrate task-based learning and guided writing into course modules. Balance theoretical knowledge teaching and practical skill training to fit the cultivation needs of vocational students' career planning abilities.

References

Chen, X. (2025). A comparative study on the effectiveness of traditional and modern teaching methods. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media, 85*, 13-18.

Fedrina, F. A. D. S., & Juliejantiningsih, Y. (2024). Analysis of Career Planning Ability Level of Vocational High School Students. *QUANTA: Kajian Bimbingan dan Konseling dalam Pendidikan, 8*(2), 75-80.

Gao, A. (2020). *Research on the cultivation of career planning ability of college students*. (Doctoral dissertation, Zhengzhou University).

Lestariani, N. (2023). The Effectiveness of Task-Based Learning (TBL) Models on Improving Students' Problem-Solving Skills. *DIDAKTIKA: Jurnal Penelitian Tindakan Kelas, 1*(2), 51-57.

Martini, S., Khan, W. A., & Muttaqiyathun, A. (2023). The influence of training, motivation, and self-efficacy on career planning. *Jurnal Genesis Indonesia, 2*(02), 54-73.

Prescod, D., Gilfillan, B., Belser, C., Orndorff, R., & Ishler, M. (2019). Career Decision-Making for Undergraduates Enrolled in Career Planning Courses. *College Quarterly, 22*(2), n2.

Risqi, S., Rais, D., & Sarosa, T. Improving Students' Writing Skill by Using Guided Writing. *English Education, 5*(1), 96-104.

Sholeh, M. B. (2020). Implementation of task-based learning in teaching English in Indonesia: Benefits and problems. *Language Circle: Journal of Language and Literature, 15*(1), 1-9.

Song, Y. (2015). Research of college students' career planning and employment. In *Proceedings of the 3rd International Conference on Management Science, Education Technology, Arts, Social Science and Economics* (pp. 278–282). Dordrecht, The Netherlands: Atlantis Press.

Tularam, G. A. (2018). Traditional vs Non-traditional Teaching and Learning Strategies-the case of E-learning!. *International Journal for Mathematics Teaching and Learning, 19*(1), 129-158.

Virgiawan, M., Suryani, N., & Sutimin, L. A. (2020). The effectiveness of guided writing combined with virtual reality video as teaching media on students' writing achievement. *International Journal of Linguistics, Literature and Translation, 3*(10), 41-47.

Wendimu, S. G., & Gebremariam, H. T. (2024). Teacher-students collaboration: Using guided-writing instruction to assist learners with writing difficulties and low motivation to write. *Sage Open, 14*(2), 21582440241258020.

Wongchalee, P., & Tutwisoot, W. (2024). Using Task-Based Learning to Enhance the English Reading Comprehension ability of Matthayomsuksa 4 Students. *Journal of Asian Language Teaching and Learning, 5*(3), 353-366.

Yavuz Eroğlu, S. (2020). Career planning levels: A study on students of physical education and sports school. *International Journal of Education Technology & Scientific Researches, 5*(11), 1–15.

Zuhara, E., Khaira, W., & Husna, N. (2025). The Use of Spinning Wheel Media and Its Impact on Students' Career Planning Skills. *QUANTA: Kajian Bimbingan dan Konseling dalam Pendidikan, 9*(1), 1-9.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 353-370.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

The Development of English Speaking Skills of Secondary School Students Through Think- Pair-Share Technique

Kunthida Roekurai[1] and Thitapa Sinturat[1*]

[1] *Faculty of Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Thanyaburi, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: thitapa_s@rmutt.ac.th*

ABSTRACT

This study aimed to: (1) examine the effectiveness of the Think–Pair–Share (TPS) instructional technique in enhancing English speaking skills and (2) investigate students' perceptions toward its implementation in the classroom. The participants were 38 lower secondary school students enrolled in an English course. A pre-experimental one-group pretest–posttest design was employed. The research instruments included an English speaking test assessing five components—fluency, vocabulary use, grammatical accuracy, pronunciation, and content relevance—TPS-based lesson plans, and a student perception questionnaire. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics (mean and standard deviation) and a paired-samples t-test. The findings revealed that students' English speaking performance after the TPS intervention was significantly higher than before the intervention ($t = 18.92$, $p < .05$). The results also indicated improvement across multiple dimensions of speaking ability, suggesting that the structured stages of TPS supported both linguistic development and communicative performance. In addition, students reported very high levels of positive perceptions toward the TPS technique, particularly in terms of classroom participation, confidence in speaking English, and attitudes toward learning. Overall, the findings suggest that TPS provides learners with structured opportunities for idea organization, peer interaction, and gradual participation, which contribute to a supportive learning environment for speaking practice. The study highlights the effectiveness of TPS as a pedagogical approach for enhancing English speaking skills and fostering positive learner perceptions in the EFL classroom. Pedagogical implications and recommendations for future research are also discussed.

Keywords: Think–Pair–Share, English Speaking Skills, Cooperative Learning, Student Perceptions, Lower Secondary School Students

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

Introduction

In Thailand, English is taught as a foreign language and is regarded as an essential language skill for students' academic advancement and future career opportunities. The Basic Education Core Curriculum emphasizes the development of communicative competence, particularly the ability to use English for real-life communication (Ministry of Education, 2008). However, despite continuous exposure to English

Received: 4 February 2026;
Revised: 22 March 2026;
Accepted: 30 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

instruction throughout basic education, many Thai secondary school students still demonstrate limited speaking proficiency.

In Thai secondary school classrooms, English instruction has traditionally focused on grammatical accuracy, vocabulary memorization, and examination-oriented learning. As a result, students are often given limited opportunities to practice speaking English in meaningful and interactive contexts. Previous studies have reported that Thai EFL learners frequently experience difficulties in expressing ideas orally, maintaining fluency, and speaking with confidence, especially in front of peers or the whole class (Noom-Ura, S., 2013; Tatsanajamsuk, P., & Saengboon, S., 2021). These challenges are more evident at the lower secondary level, where students are in the early stage of developing communicative competence.

The situation is further compounded by affective factors such as anxiety, fear of making mistakes, and low self-confidence, which discourage students from actively participating in speaking activities (Woodrow, 2006). In many classrooms, teacher-centered instruction continues to dominate, resulting in passive learning behaviors and minimal student interaction. Consequently, students may have insufficient opportunities to practice spoken English and develop positive attitudes toward language learning.

A number of studies in the Thai EFL context have explored instructional strategies to enhance English learning; however, most have primarily focused on reading comprehension, writing skills, or general classroom engagement rather than speaking development (Wiriyachitra, 2002; Khamkhien, 2010). While cooperative learning approaches have been widely examined and shown to improve student participation and interaction (Slavin, 1995; Johnson & Johnson, 1999), relatively few studies have specifically investigated structured techniques that directly support the development of speaking skills, particularly at the lower secondary level (Kayi, 2006). Furthermore, existing research on cooperative learning in Thailand often addresses overall language achievement without isolating speaking performance as a primary outcome (Panthumasen, 2007; Noom-Ura, S., 2013).

Think–Pair–Share (TPS), a cooperative learning technique, provides a structured approach that allows students to think individually, discuss ideas with peers, and share responses with the class (Lyman, 1981). This technique is grounded in cooperative learning principles that emphasize active participation, peer interaction, and accountability (Johnson & Johnson, 1999; Robert E. Slavin, 1995). Additionally, TPS has been recognized as an effective strategy for promoting student engagement and increasing opportunities for verbal interaction in language classrooms (Kagan, 1994; Zwiers & Crawford, 2023). By structuring classroom discourse into sequential stages, TPS supports learners in organizing their thoughts, reducing anxiety, and enhancing confidence in speaking (Gillies, 2006). This technique offers learners adequate preparation time and peer support, which may help reduce speaking anxiety and increase confidence. Previous research has suggested that cooperative learning approaches can enhance learner engagement and promote communicative competence in EFL classrooms (Gillies, 2016; Johnson & Johnson, 2020). Nevertheless, empirical studies specifically examining the effectiveness of TPS in improving English speaking skills among Thai lower secondary school students remain scarce. In particular, there is limited evidence on how TPS influences students' speaking performance, confidence, and perceptions in this educational context.

As an English teacher in a Thai secondary school, the researcher observed that Mattayomsuksa 3 students were generally reluctant to speak English during classroom activities. Many students tended to

remain silent, avoided responding to questions, or relied heavily on short and rehearsed answers. When speaking tasks were assigned, students often showed signs of anxiety and lacked confidence, particularly when required to speak in front of the whole class. These classroom observations motivated the researcher to seek instructional strategies that could encourage active participation and create a supportive learning environment for speaking practice.

Therefore, this study aims to investigate the effectiveness of the Think–Pair–Share technique in developing English speaking skills of Thai lower secondary school students and to examine students' perceptions toward learning English through TPS-based instruction. By focusing specifically on speaking performance and learner perceptions at the lower secondary level, this study seeks to extend existing research and provide more targeted empirical evidence on the use of TPS in the Thai EFL context. The findings are expected to contribute to pedagogical practices and offer practical insights for English teachers seeking effective strategies to enhance students' speaking skills.

Research Objectives

1. To examine the effectiveness of the Think–Pair–Share technique in enhancing English speaking skills among students.

2. To investigate students' perceptions with the implementation of the Think–Pair–Share technique in English speaking instruction.

Research Methodology

This study employed a pre-experimental research design, specifically a one-group pretest-posttest design, to examine the effectiveness of an instructional intervention in an EFL classroom. Specifically, a one-group pretest–posttest design was adopted, in which participants were assessed before and after the implementation of the instructional treatment. This design was considered appropriate for exploring changes in learners' performance attributable to the intervention within an authentic classroom context (Campbell & Stanley, 1963). The research procedures were organized and implemented as follows.

1. Population and Sample

The study was conducted in a public secondary school in Thailand. At the Grade 9 (Mattayomsuksa 3) level, there were nine classrooms in total. One classroom, consisting of 38 students, was selected as the sample group through purposive sampling. This class was chosen because it was officially assigned to and taught by the researcher during the academic term in which the study was conducted. Furthermore, the selected classroom represented a heterogeneous group of English proficiency levels, as the students were not streamed by ability. This characteristic allowed for more consistent implementation of the instructional intervention and clearer observation of its effects. In addition, the class was identified as requiring further development in speaking skills, making it particularly appropriate for the objectives of the study.

2. Research Instruments

Three research instruments were employed in this study: (1) an English speaking ability test, (2) lesson plans based on the Think–Pair–Share (TPS) technique, and (3) a student perception questionnaire.

All research instruments were developed by the researcher and examined for content validity by three experts in English language teaching using the Index of Item-Objective Congruence (IOC).

2.1 English Speaking Ability Test

The English speaking ability test was developed to assess students' English speaking performance before and after the implementation of the Think–Pair–Share instructional technique. The test focused on five components of speaking skills: fluency, vocabulary use, grammatical accuracy, pronunciation, and content relevance. The speaking tasks were designed in accordance with the instructional content and learning objectives of the course.

To ensure content validity, the speaking test was evaluated by three experts in English language teaching. The mean Index of Item–Objective Congruence (IOC) value of the test items was 0.82, indicating that all items were consistent with the research objectives. Therefore, the English speaking ability test was considered valid and appropriate for measuring students' English speaking skills.

2.2 Lesson Plans Based on the Think–Pair–Share Technique

Nine lesson plans were designed based on the Think–Pair–Share (TPS) cooperative learning technique to support English speaking instruction. Each lesson plan included learning objectives, instructional procedures, learning activities, and assessment methods aligned with the Basic Education Core Curriculum. The instructional activities emphasized three stages: individual thinking (Think), paired discussion (Pair), and whole-class sharing (Share), in order to promote communicative language use and active student participation.

The TPS-based speaking activities included a variety of tasks designed to encourage meaningful communication. For example, in the Think stage, students were asked to generate individual responses to prompts such as describing personal experiences or expressing opinions on familiar topics. In the Pair stage, students discussed their ideas with a partner, practiced forming extended responses, and provided peer support. In the Share stage, students presented their ideas to the class or participated in group discussions, allowing for authentic speaking practice. Additional tasks included role-plays, short dialogues, picture descriptions, and opinion-sharing activities, all structured within the TPS framework to enhance students' fluency, confidence, and interaction skills.

Each lesson was implemented over a 50-minute class period, resulting in a total instructional time of 450 minutes across the nine lessons. The lesson plans were organized progressively to develop students' speaking skills from controlled to more communicative tasks. To ensure content validity, the lesson plans were reviewed by three experts in English language teaching. The mean Index of Item–Objective Congruence (IOC) value of the lesson plans was 0.70, indicating an acceptable level of content validity.

2.3 Student Perception Questionnaire

A student perception questionnaire was constructed to investigate students' perceptions toward learning English speaking skills through the Think–Pair–Share technique. The questionnaire consisted of Likert-scale items covering three aspects: learning activities, classroom atmosphere, and perceived improvement in English speaking skills.

The questionnaire employed a 5-point Likert scale, ranging from 1 (strongly disagree) to 5 (strongly agree), allowing students to indicate their level of agreement with each statement.

To ensure content validity, the questionnaire was evaluated by three experts in English language teaching using the Index of Item–Objective Congruence (IOC) technique. The mean IOC value of the questionnaire items was 0.92, indicating a high level of content validity and strong alignment with the research objectives.

To establish reliability, the internal consistency of the questionnaire was examined using Cronbach's alpha coefficient. The obtained reliability value was 0.88, indicating a high level of internal consistency among the items. This suggests that the questionnaire was reliable for measuring students' perceptions.

The questionnaire was administered to students after the completion of the instructional intervention to collect data on their perceptions toward learning English through the Think–Pair–Share technique.

2.4 Speaking Evaluation Form

The speaking evaluation form was used as a research instrument to assess students' English speaking performance in both the pretest and posttest. The evaluation rubric was adapted from established analytic speaking assessment frameworks proposed by Brown (2001, 2007) and Bygate (2018), which emphasize the assessment of multiple components of oral communication. The rubric covered five key aspects of speaking ability: fluency, vocabulary usage, grammatical accuracy, pronunciation, and content relevance. These criteria were selected to ensure alignment with the components assessed in the speaking tasks and to provide a comprehensive evaluation of students' oral performance. Each component was rated using an analytic scoring rubric to allow detailed and systematic evaluation of students' speaking ability and to enhance scoring objectivity. To ensure scoring reliability, three independent raters with experience in English language teaching were invited to assess students' speaking performances. Prior to the scoring process, the raters participated in a calibration session to ensure a shared understanding of the scoring criteria. All raters used the same rubric to evaluate both the pretest and posttest performances. The final score for each student was calculated by averaging the scores from the three raters. To examine the consistency of the scoring process, inter-rater reliability was calculated using Pearson's correlation coefficient. The results indicated a high level of agreement among the raters ($r = 0.87$), suggesting that the evaluation process was reliable and consistent.

3. Research Hypothesis

Learners' English speaking performance after participating in Think–Pair–Share (TPS)-based instruction would be significantly higher than their performance prior to the intervention.

4. Research Question

What is the level of students' perception toward learning English speaking through the Think–Pair–Share technique?

5. Data Collection Procedures

Data collection was conducted in accordance with the pre-experimental one-group pretest–posttest research design and was implemented in a systematic sequence to examine changes in students' English speaking performance and learning perceptions resulting from the Think–Pair–Share (TPS) instructional intervention. The procedures were carried out as follows:

5.1 Formal permission to conduct the study was obtained from the school administration prior to the commencement of data collection. Participants were informed of the purpose and procedures of the study, and instructional activities were conducted within regular classroom settings.

5.2 A speaking pretest was administered to all participants to assess their baseline English speaking ability before the implementation of the TPS-based instruction. The results served as initial data for subsequent comparison.

5.3 The instructional intervention was implemented over a period of 3 weeks, with three 50-minute periods per week, totaling 450 minutes of instruction. The intervention consisted of nine lesson plans integrating the Think–Pair–Share technique into English speaking activities. Students participated in structured stages of individual thinking (Think), paired discussion (Pair), and whole-class sharing (Share) to practice oral communication in English.

5.4 Upon completion of the instructional period, a speaking posttest was administered to measure students' English speaking performance after the TPS intervention. In addition, a perception questionnaire was distributed to collect data on students' perceptions of the TPS-based learning activities.

5.5 The data obtainned from the pretest and posttest were analyzed using a paired-samples t-test to determine whether there was a statistically significant difference in students' English speaking performance before and after the intervention. The questionnaire responses were analyzed using descriptive statistics, including mean and standard deviation, to examine overall student perceptions toward the instructional intervention.

The Conceptual Framework

Literature review

1. English Speaking Skills in EFL Contexts

Speaking is a fundamental productive skill that plays a central role in second language communication. Effective speaking requires the integration of linguistic knowledge, including vocabulary and grammatical accuracy, with fluency and the ability to convey meaning appropriately in social interaction (Canale & Swain, 1980; Bygate, 2018). In EFL contexts, speaking is often regarded as one of the most challenging skills for learners due to limited exposure to authentic language use and restricted opportunities for oral practice in the classroom (Nation & Newton, 2020).

Previous research has indicated that EFL learners frequently experience difficulties in organizing ideas, maintaining fluency, and speaking with confidence, particularly in teacher-centered instructional environments (Burns, 2019; Richards, 2017).

According to speaking proficiency, the essential components of speaking proficiency include fluency, vocabulary, grammatical accuracy, pronunciation, and content relevance are included. Fluency reflects the ability to produce speech smoothly and continuously (Michael Bygate, 2018), while vocabulary and grammatical accuracy represent learners' control of linguistic resources (Canale & Swain, 1980). Pronunciation is associated with intelligibility and comprehensibility in oral communication (Anne Burns, 2019). Content relevance, which involves the ability to organize and express meaningful ideas appropriately, is related to discourse competence and the effective use of language in context (Jack C.

Richards, 2017). Together, these components provide a comprehensive framework for assessing learners' speaking ability in EFL contexts.

2. Communicative Competence and Speaking Development

The concept of communicative competence extends beyond grammatical knowledge to include sociolinguistic, discourse, and strategic competence (Canale & Swain, 1980). From this perspective, speaking development involves not only producing accurate language forms but also using language meaningfully and appropriately in interaction.

Sociocultural theory further emphasizes that language learning is mediated through social interaction and collaborative activity (Vygotsky, 1978; James P. Lantolf et al., 2015). Learners develop higher levels of communicative ability when they engage in meaningful dialogue with others, receive feedback, and co-construct understanding. Central to this perspective is the concept of the Zone of Proximal Development (ZPD), defined as the distance between what learners can do independently and what they can achieve with guidance or collaboration (Vygotsky, 1978). Within the ZPD, learning occurs most effectively through scaffolding and mediation provided by more capable peers or teachers.

The Think–Pair–Share (TPS) technique can be effectively explained through the lens of sociocultural theory. In the Think stage, learners engage in individual cognitive processing, activating prior knowledge and preparing initial responses. This stage allows learners to organize their thoughts independently before entering social interaction. In the Pair stage, learners interact with a peer, which provides opportunities for scaffolding and mediation, as they exchange ideas, clarify meanings, and support each other's language production. This collaborative interaction enables learners to operate within their Zone of Proximal Development (ZPD), where they can perform at a higher level with peer assistance than they could individually (Vygotsky, 1978). In the Share stage, learners present their ideas to the whole class, which extends interaction to a broader social context and allows for additional feedback from both peers and the teacher. This stage reinforces learning through further mediation and helps consolidate communicative competence.

Thus, TPS aligns closely with sociocultural principles by structuring learning as a progression from individual cognition to collaborative interaction and social communication. Through these stages, learners are provided with opportunities to develop speaking skills in a supportive environment that promotes interaction, scaffolding, and meaningful language use.

3. Cooperative Learning in Language Education

Cooperative learning has been widely recognized as an effective instructional approach that encourages active participation, peer interaction, and shared responsibility for learning (Johnson & Johnson, 2020; Gillies, 2016). In language classrooms, cooperative learning provides learners with increased opportunities to use the target language, negotiate meaning, and receive support from peers.

While cooperative learning serves as a broad pedagogical framework, it encompasses a variety of instructional techniques that differ in structure and implementation. General cooperative learning approaches often emphasize group work and peer collaboration but may vary in the level of structure and teacher guidance provided. In contrast, Think–Pair–Share (TPS) is a highly structured cooperative learning technique that organizes interaction into three clearly defined stages: individual thinking (Think), paired discussion (Pair), and whole-class sharing (Share) (Lyman, 1981).

This structured sequence distinguishes TPS from more general forms of cooperative learning by ensuring that all learners actively participate at each stage of the learning process. The Think stage promotes individual accountability and cognitive preparation, the Pair stage facilitates focused peer interaction and language practice, and the Share stage provides opportunities for public communication and feedback. Due to this systematic design, TPS is particularly effective in supporting speaking development, as it scaffolds learners' participation and gradually builds confidence in oral communication.

Therefore, while cooperative learning provides the theoretical and pedagogical foundation for interactive language learning, TPS represents a specific and structured technique that operationalizes these principles in a way that directly supports the development of English speaking skills in EFL classrooms.

4. Think–Pair–Share Technique

Think–Pair–Share (TPS) is a cooperative learning technique originally introduced by Lyman (1981) that structures classroom interaction into three stages: individual thinking, paired discussion, and whole-class sharing. This sequence allows learners time to organize ideas before speaking, rehearse language with peers, and gradually participate in public communication.

Previous studies have indicated that TPS can enhance learners' speaking performance by providing structured opportunities for interaction and reducing cognitive and affective pressure during oral tasks (Johnson & Johnson, 2020; Richards, 2017). The "think" stage supports idea generation and planning, while the "pair" stage facilitates peer feedback and negotiation of meaning. The "share" stage encourages learners to articulate ideas more confidently in front of others. Empirical research in EFL contexts has reported improvements in learners' fluency, participation, and confidence following TPS-based instruction, with some studies indicating moderate gains in speaking performance.

In EFL classrooms, TPS has been found to promote learner engagement, increase participation, and foster positive attitudes toward speaking activities (Gillies, 2016; Nation & Newton, 2009). Additionally, McDonough, J., & McDonough, S. (2014) emphasizes that structured peer interaction such as TPS provides learners with increased opportunities for comprehensible output and interactional feedback, which are crucial for second language development. Empirical studies in Asian EFL contexts have also shown that TPS can help reduce speaking anxiety and enhance learners' willingness to communicate by creating a supportive and low-risk learning environment (Zheng, S., & Zhou, X. (2022).

However, despite these positive findings, some limitations and inconsistencies have been reported in TPS research. For instance, the effectiveness of TPS may vary depending on factors such as task design, student proficiency levels, and the quality of peer interaction. In some cases, students may rely on more proficient peers during the Pair stage, which can limit equal participation and reduce individual language production. Additionally, without careful teacher facilitation, the Share stage may be dominated by more confident learners, while less proficient students remain passive. Furthermore, some studies have reported only modest improvements in speaking accuracy, suggesting that TPS may be more effective in promoting fluency and confidence than grammatical development.

Although TPS has been widely examined in various EFL contexts, there remains a lack of research focusing specifically on Thai lower secondary school students. Existing studies in Thailand have often emphasized general language achievement, reading, or classroom engagement rather than providing

in-depth analysis of speaking performance (Wiriyachitra, 2002; Noom-Ura, S., 2013; Foley, 2005). Moreover, few studies have systematically investigated how TPS influences multiple dimensions of speaking ability, such as fluency, vocabulary use, grammatical accuracy, pronunciation, and content relevance, within this specific educational context.

Therefore, further empirical investigation is needed to examine the effectiveness of TPS in developing English speaking skills among Thai lower secondary learners. In particular, research focusing on Grade 9 students can provide valuable insights into how structured cooperative techniques support speaking development at a critical stage of communicative competence formation.

5. Think–Pair–Share in the Thai Educational Context

In Thailand, English is taught as a foreign language, yet many learners continue to face persistent challenges in developing oral proficiency despite prolonged exposure to English instruction. Earlier studies have highlighted that English teaching practices often emphasize grammar and examination-oriented learning, which limits opportunities for meaningful speaking practice (Noom-Ura, S., 2013; Tatsanajamsuk, P., & Saengboon, S., 2021). More recent empirical research in the Thai context continues to report similar issues, including learners' low confidence, limited vocabulary, and insufficient opportunities for authentic oral communication in classroom settings.

Educational reforms and policy initiatives have increasingly emphasized communicative competence and learner-centered instruction (Ministry of Education, 2008). However, these policy directions have not been consistently translated into classroom practice. Empirical evidence suggests that, despite policy advocacy, many classrooms still rely on teacher-centered approaches, and opportunities for interactive speaking activities remain limited. This indicates a clear gap between policy expectations and instructional realities in Thai EFL classrooms.

Recent studies conducted in Thailand have explored the use of interactive and collaborative approaches to improve English learning outcomes. For example, collaborative and peer-assisted learning approaches have been shown to enhance students' speaking performance, confidence, and engagement in both primary and secondary contexts. Similarly, project-based and activity-based instruction has demonstrated positive effects on students' speaking skills through increased opportunities for meaningful communication. However, much of this research has focused on general collaborative learning, vocabulary development, or overall language achievement rather than providing a detailed analysis of speaking performance across multiple dimensions.

Despite the growing body of research on interactive learning in Thailand, there remains a lack of empirical studies specifically examining the effectiveness of structured cooperative techniques such as Think–Pair–Share (TPS) in developing English speaking skills among Thai lower secondary students, particularly at the Mattayomsuksa 3 (Grade 9) level. Moreover, few studies (Noom-Ura, S., 2013; Apaporn Wiriyachitra, 2002; Jack C. Richards, 2006) have simultaneously investigated both speaking performance and students' perceptions within a single research design. This gap highlights the need for focused research that examines how TPS can be systematically implemented to enhance multiple components of speaking ability in the Thai EFL classroom context.

The conceptual framework guiding this study positions the Think–Pair–Share technique as the independent variable influencing learners' English speaking skills, specifically fluency, vocabulary use,

grammatical accuracy, and confidence. Learner interaction and engagement function as mediating variables that facilitate the development of communicative competence (Hymes, 1972). The conceptual framework underlying this study is illustrated in Figure 1.

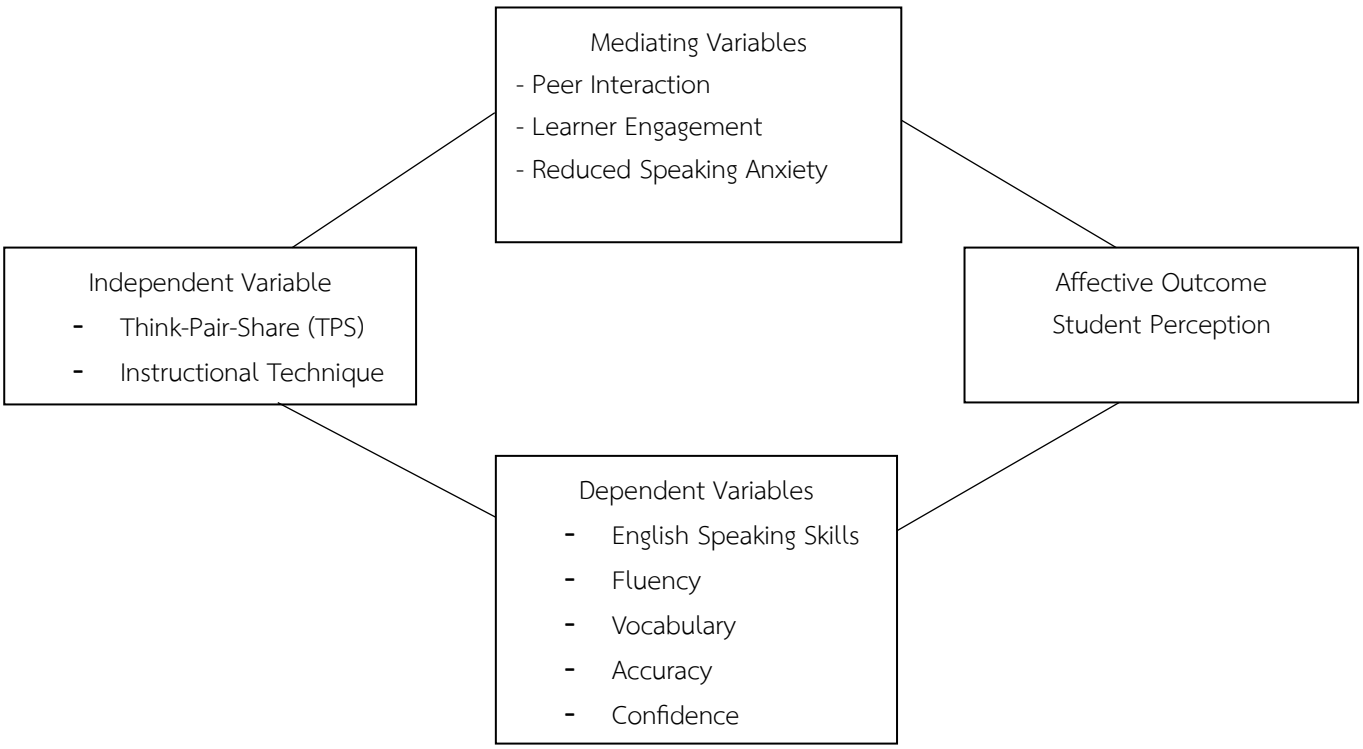

Figure 1 Conceptual Framework

Research Results

The findings indicated that

1. To examine the effectiveness of the Think–Pair–Share technique in enhancing English speaking skills among students.

The findings indicated that learners demonstrated a significant improvement in overall speaking performance following the TPS intervention. Posttest scores were notably higher than pretest scores, suggesting that structured peer interaction contributed positively to the development of oral proficiency.

Table 1 Comparison of Students' English Speaking Performance Before and After the TPS Intervention

Test	N	$\bar{x}$	S.D.	t	Sig.
Pre-test	38	14.45	1.13		
Post-test	38	20.74	1.45	18.92	.05

Note: Statistically significant at the .05 level

Table 1 presents a comparison of students' English speaking performance before and after the implementation of the Think–Pair–Share (TPS) instructional technique. The results show that the mean post-test score ($\bar{x}$ = 20.74, S.D. = 1.45) was substantially higher than the mean pre-test score ($\bar{x}$ = 14.45, S.D. = 1.13). The paired-samples t-test revealed a statistically significant difference between the two sets

of scores, t(37) = 18.92, p < .001, indicating that the TPS intervention had a positive effect on students' English speaking performance.

2. To investigate students' perception with the implementation of the Think–Pair–Share technique in English speaking instruction.

Students' perception with the Think–Pair–Share (TPS) instructional technique was examined using a questionnaire administered after the completion of the intervention. The questionnaire aimed to investigate learners' perceptions of TPS in terms of engagement, confidence in speaking English, opportunities for interaction, and overall learning experience.

The interpretation of the mean scores was based on the following criteria:

Mean Score	Interpretation Level
4.21 – 5.00	Very High
3.41 – 4.20	High
2.61 – 3.40	Moderate
1.81 – 2.60	Low
1.00 – 1.80	Very Low

Table 2 Learner Perception with the Think–Pair–Share (TPS) Instructional Technique

Aspect of Perception	N	Mean ($\bar{x}$)	S.D.	Level
Development of English speaking skills	38	4.35	0.52	Very High
Confidence in speaking English	38	4.28	0.56	Very High
Participation in learning activities	38	4.47	0.49	Very High
Attitudes toward learning English	38	4.41	0.51	Very High
Overall perception	38	4.38	0.52	Very High

Table 2 presents learners' perceptions of the Think–Pair–Share (TPS) instructional technique across four dimensions. Based on the interpretation criteria, the findings indicate that students reported a very high level of perception in all aspects measured, suggesting that the TPS technique was highly effective in promoting positive learning experiences.

Among the four aspects, participation in learning activities received the highest mean score ($\bar{x}$ = 4.47, S.D. = 0.49), followed by attitudes toward learning English ($\bar{x}$ = 4.41, S.D. = 0.51). This indicates that TPS effectively encouraged active engagement and fostered positive attitudes toward English learning. The aspects of development of English speaking skills ($\bar{x}$ = 4.35, S.D. = 0.52) and confidence in speaking English ($\bar{x}$ = 4.28, S.D. = 0.56) were also rated at a very high level, reflecting learners' perceived improvement in their speaking ability and self-confidence.

In relation to students' speaking performance, the results from Table 1 showed a substantial improvement, with a mean gain score of 6.29 points (from 14.45 to 20.74). This represents an approximate 43.53% increase in speaking performance.

This considerable improvement is consistent with students' positive perceptions, particularly in terms of increased participation and confidence, suggesting that the TPS technique not only enhanced speaking performance but also contributed to a supportive and engaging learning environment.

If analyzed by speaking components (if applicable), improvements were observed across key dimensions such as fluency, vocabulary use, grammatical accuracy, pronunciation, and content relevance, indicating that the TPS technique supported multiple aspects of speaking development rather than a single skill area.

Overall, the findings suggest that the Think–Pair–Share instructional technique had a significant and meaningful impact on both students' English speaking performance and their perceptions toward learning, reinforcing its effectiveness as a pedagogical strategy in the EFL classroom.

Discussions

The findings of this study indicate that the Think–Pair–Share (TPS) instructional technique had a positive impact on students' English speaking performance. The significant improvement in posttest scores, with a mean gain of 6.29 points and a substantial effect size, suggests that structured cooperative learning can effectively support the development of oral communication skills in an EFL context. This finding is consistent with previous research indicating that cooperative learning approaches enhance speaking proficiency by increasing opportunities for interaction and meaningful language use (Johnson & Johnson, 2020; Gillies, 2016). It also aligns with studies emphasizing that EFL learners benefit from instructional techniques that provide adequate planning time and gradual participation in speaking activities (Richards, 2017; Nation & Newton, 2020).

One plausible explanation for the observed improvement lies in the sequential structure of TPS. The Think stage allows learners to organize ideas individually, which may reduce cognitive load during speech production and support more fluent oral performance (Bygate, 2018). The Pair stage facilitates language development by enabling learners to negotiate meaning, clarify ideas, and receive immediate peer feedback in a low-pressure environment. This interactional support is consistent with sociocultural theory, which posits that language development is mediated through social interaction and collaborative activity (Vygotsky, 1978; Lantolf et al., 2015). From this perspective, TPS functions as an instructional scaffold that supports learners' progression toward higher levels of communicative competence (Canale & Swain, 1980).

However, while the findings suggest a strong positive effect, alternative explanations should also be considered. First, the observed improvement may be partially influenced by the pre-experimental one-group pretest–posttest design, which does not include a control group. As a result, factors such as test familiarity, practice effects, or increased exposure to speaking tasks over time may have contributed to the improvement in posttest scores. Second, the relatively short duration of the intervention, although intensive, may have led to rapid gains in performance that reflect short-term improvement rather than long-term retention of speaking skills.

In addition, the very large effect size observed in this study should be interpreted with caution. Such a large magnitude may be partly attributable to the within-subject design, which tends to produce higher effect sizes compared to between-group designs. It is also possible that the scoring rubric, while reliable, may have been sensitive to observable improvements in fluency and participation, potentially inflating the overall performance gains. Furthermore, variation in rater judgment, despite efforts to ensure inter-rater reliability, may still have influenced the scoring outcomes to some extent.

Regarding learner perceptions, the findings revealed very high levels across all measured dimensions, particularly in participation and classroom atmosphere. While these results support previous studies suggesting that cooperative learning fosters supportive and inclusive learning environments (Gillies, 2016; Johnson & Johnson, 2020), alternative interpretations should also be considered. For instance, students' positive responses may have been influenced by novelty effects, as the TPS technique may have differed from their usual classroom experience. Additionally, social desirability bias may have led students to report favorable perceptions, especially when the questionnaire was administered within the classroom context.

The reported increase in speaking confidence is also consistent with prior research on affective factors in EFL learning (Woodrow, 2006; Burns, 2019). However, it is important to note that self-reported confidence does not always correspond directly to actual speaking proficiency. While students perceived improvement in their speaking ability, further investigation using longitudinal data or external assessment measures would be necessary to confirm sustained development.

Overall, the results of this study support the effectiveness of the Think–Pair–Share technique in improving English speaking performance and promoting positive learner perceptions. At the same time, the inclusion of alternative explanations highlights the need for cautious interpretation of the findings. Future research employing more rigorous experimental designs, longer intervention periods, and multiple data sources is recommended to further validate the effectiveness of TPS in diverse EFL contexts.

Originality and Body of Knowledge

This study contributes to the field of English language teaching by providing empirical evidence on the effectiveness of the Think–Pair–Share (TPS) instructional technique in enhancing English speaking skills among lower secondary EFL learners in the Thai educational context. While previous research has established the general benefits of cooperative learning, this study refines existing theoretical understandings by demonstrating how a highly structured cooperative technique such as TPS can systematically support both individual cognitive processing and collaborative interaction in speaking development. Unlike broader cooperative learning approaches, TPS operationalizes key principles - such as individual accountability and peer interaction - through clearly defined stages, thereby offering a more precise model for classroom implementation.

In relation to sociocultural theory, this study extends current interpretations of structured peer interaction by providing empirical support for the role of staged interaction in facilitating language development. The findings suggest that the sequential design of TPS (Think–Pair–Share) functions as a form of pedagogical scaffolding that enables learners to progress from individual idea construction to socially mediated language use. In particular, the Pair and Share stages create opportunities for mediation, feedback, and co-construction of meaning, which align with the concept of the Zone of Proximal Development (ZPD). This study therefore contributes to the theoretical understanding of how structured interaction, rather than unstructured group work, can more effectively support language learning within a sociocultural framework.

Furthermore, this study provides new empirical evidence regarding the effectiveness of TPS for early adolescent learners, particularly students at the Mattayomsuksa 3 (Grade 9) level. This

developmental stage is characterized by emerging communicative competence alongside heightened affective sensitivity, such as anxiety and lack of confidence in speaking. The findings demonstrate that TPS not only improves measurable speaking performance but also positively influences affective dimensions, including confidence, participation, and classroom climate. This highlights the importance of integrating cognitive and affective considerations in instructional design and suggests that structured cooperative techniques are particularly well-suited for learners at this stage of development.

In addition, the study offers an integrative perspective by demonstrating that improvements in speaking performance are closely associated with positive learner perceptions. This finding supports the view that cognitive and affective dimensions of language learning are interdependent rather than separate constructs. By showing that TPS simultaneously enhances linguistic performance and learner engagement, the study contributes to a more holistic understanding of effective speaking instruction in EFL contexts.

Overall, this study advances theoretical understanding in three key ways: (1) by refining cooperative learning theory through the application of a structured interactional model, (2) by extending sociocultural theory to emphasize the role of staged peer interaction in language development, and (3) by providing context-specific evidence of TPS effectiveness among lower secondary learners. These contributions offer both theoretical insight and pedagogical implications for the design of interactive speaking instruction in EFL classrooms.

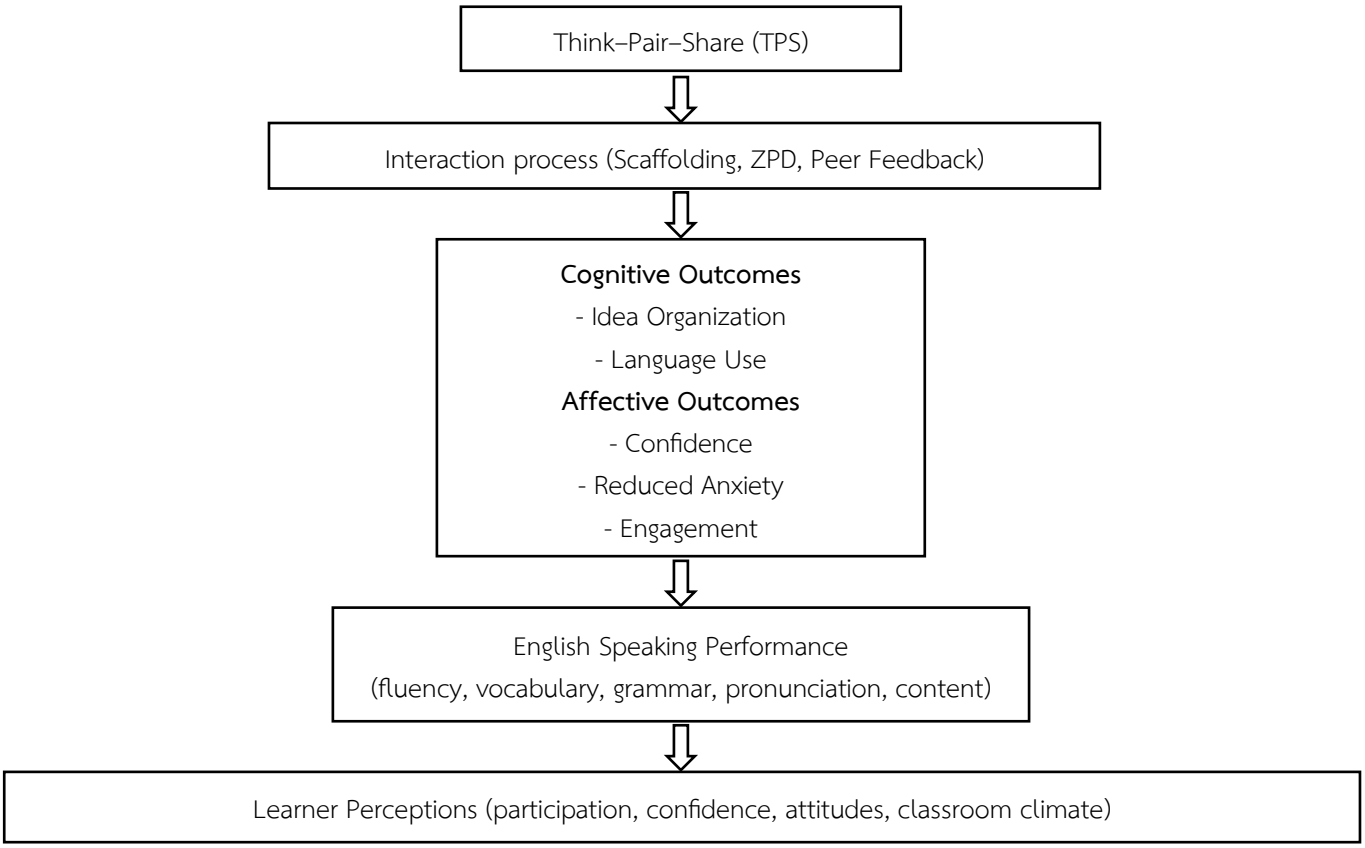

Figure 2 Conceptual framework illustrating the cognitive and affective impact of Think–Pair–Share on speaking development

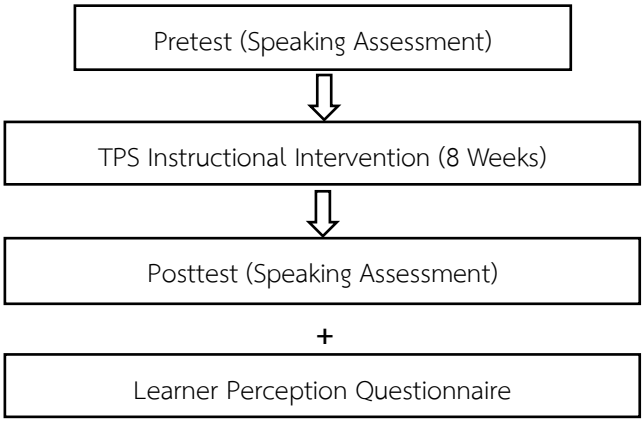

Figure 3 Pre - experimental one-group pretest–posttest design used in the study

Conclusion

This study investigated the effectiveness of the Think–Pair–Share (TPS) instructional technique in enhancing English speaking skills among lower secondary EFL learners and examined students' perception with its implementation. The findings demonstrate that TPS had a significant positive effect on learners' speaking performance, as evidenced by the substantial improvement in posttest scores compared with pretest scores. These results indicate that structured cooperative learning can effectively support the development of oral communication skills in EFL classrooms.

In addition to linguistic gains, the study highlights the importance of affective factors in speaking instruction. Learners reported high levels of perception with TPS-based activities, particularly in relation to participation, confidence in speaking, and classroom atmosphere. These findings suggest that TPS not only facilitates language development but also fosters a supportive learning environment that encourages active engagement and willingness to communicate.

Overall, the results underscore the pedagogical value of integrating Think–Pair–Share into English speaking instruction at the lower secondary level. By combining individual reflection with collaborative interaction, TPS provides learners with meaningful opportunities to practice speaking in a low-anxiety context. The study therefore supports the systematic use of cooperative learning techniques as an effective approach to enhancing both speaking proficiency and learner engagement in EFL settings.

Recommendations

1. Policy Recommendations

1.1 Instructional Integration of TPS

English language programs at the lower secondary level should integrate cooperative learning techniques, particularly Think–Pair–Share (TPS), as a core instructional strategy to enhance learners' speaking proficiency and classroom interaction. However, effective implementation requires well-structured speaking tasks, clear learning objectives, and alignment with curriculum standards. TPS is most effective when instructional activities are designed to promote meaningful communication rather than rote responses, and when sufficient classroom time is allocated for each stage (Think, Pair, Share).

1.2 Teacher professional development

Initiatives should emphasize practical training in implementing TPS and other interaction-based pedagogies to support communicative language teaching in EFL classrooms. Training programs should focus not only on the procedural steps of TPS but also on classroom management strategies, such as facilitating balanced peer interaction, providing appropriate scaffolding for mixed-ability learners, and using effective questioning techniques. TPS is more likely to be successful when teachers are able to monitor interaction, provide feedback, and create a supportive learning environment that reduces students' anxiety in speaking.

1.3 Supportive Classroom and Institutional Conditions

School administrators and curriculum planners are encouraged to promote learner-centered classroom environments that provide sufficient time and opportunities for peer interaction and oral language practice. The effectiveness of TPS depends on contextual factors such as class size, time allocation, and classroom climate. Smaller or well-managed classes, flexible lesson structures, and reduced emphasis on examination-oriented instruction can facilitate more effective implementation. Additionally, institutional support for communicative activities - such as incorporating speaking-focused assessment - can further reinforce the use of TPS in classroom practice.

2. Recommendations for Future Research

Future research should employ true-experimental or quasi-experimental designs with control groups to strengthen causal claims regarding the effectiveness of TPS on English speaking development. Comparative studies between TPS and other instructional approaches would further clarify its relative effectiveness.

In addition, studies involving larger and more diverse samples across different educational levels and institutional contexts are recommended to enhance the generalizability of the findings. This would provide a broader understanding of how TPS functions in varied EFL settings.

Furthermore, the use of qualitative research methods, such as classroom observations, discourse analysis, and learner interviews, is encouraged to provide deeper insights into interactional patterns, learner engagement, and affective responses during TPS-based instruction. Such approaches would complement quantitative findings and offer a more comprehensive understanding of the learning process.

Finally, longitudinal research designs are recommended to examine the long-term effects of TPS on learners' speaking proficiency, confidence, and willingness to communicate in English. This would help determine whether the observed improvements are sustained over time.

References

Brown, H. D. (2001). *Teaching by principles: An interactive approach to language pedagogy*. Harlow: Longman.

_____. (2007). *Principles of language learning and teaching*. (5th ed.). London: Pearson Education.

Burns, A. (2019). *Concepts for teaching speaking in the English language classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.

Bygate, M. (2018). *Learning to speak*. Oxford: Oxford University Press.

Campbell, D. T., & Stanley, J. C. (1963). *Experimental and quasi-experimental designs for research*. Boston, Massachusetts: Houghton Mifflin.

Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. *Applied Linguistics, 1*, 1-47.

Foley, J. A. (2005). English in Thailand. *RELC journal, 36*(2), 223-234.

Gillies, R. M. (2016). Cooperative learning: Review of research and practice. *Australian Journal of Teacher Education, 41*(3), 39-54.

Hymes, D. (1972). On communicative competence. In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics* (pp. 269–293). London: Penguin.

Johnson, D. W., & Johnson, R. T. (1999). *Learning together and alone: Cooperative, competitive, and individualistic learning*. (5th ed.). Allyn & Bacon.

_____. (2020). *An Overview of Cooperative Learning*. Retrieved from http://www.co-operation.org/what-is-cooperative-learning.

Kagan, S. (1994). *Cooperative learning*. San Clemente: Kagan Publishing.

Kayi, H. (2006). Teaching speaking: Activities to promote speaking in a second language. *The internet TESL journal, 12*(11), 1-6.

Khamkhien, A. (2010). Thai learners' English pronunciation competence: Lesson learned from word stress assignment. *Journal of language teaching and research, 1*(6), 757-764.

Lantolf, J. P., Thorne, S. L., & Poehner, M. E. (2015). Sociocultural theory and second language development. In B. VanPatten & J. Williams (Eds.), *Theories in second language acquisition (2nd ed.)* (pp. 207–226). Oxfordshire: Routledge.

Lyman, F. T. (1981). The responsive classroom discussion. In A. S. Anderson (Ed.), *Mainstreaming digest* (pp. 109–113). Maryland: University of Maryland.

McDonough, J., & McDonough, S. (2014). *Research methods for English language teachers*. New York: Routledge.

Ministry of Education (Thailand). (2008). *The Basic Education Core Curriculum B.E. 2551 (A.D. 2008)*. Bangkok: Ministry of Education.

Nation, I. S. P., & Newton, J. (2020). *Teaching ESL/EFL listening and speaking*. (2nd ed.). Oxfordshire: Routledge.

Noom-Ura, S. (2013). English-Teaching Problems in Thailand and Thai Teachers' Professional Development Needs. *English Language Teaching, 6*(11), 139-147.

Punthumasen, P. (2007). International program for teacher education: An approach to tackling problems of English education in Thailand. In *The 11th UNESCO-APEID international conference reinventing higher education: Toward participatory and sustainable development* (pp. 1-14). Bangkok: UNESCO.

Richards, J. C. (2017). Teaching English through English: Proficiency, pedagogy and performance. *RELC journal, 48*(1), 7-30.

Slavin, R. E. (1995). *Cooperative learning: Theory, research, and practice*. (2nd ed.). Boston, Massachusetts: Allyn & Bacon.

Tatsanajamsuk, P., & Saengboon, S. (2021). The roles of indirect asynchronous electronic feedback and direct corrective feedback in improving students' L2 writing: A multiple case study of Thai undergraduate students. *LEARN Journal: Language Education and Acquisition Research Network, 14*(2), 397-426.

Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Wiriyachitra, A. (2002). English language teaching and learning in Thailand in this decade. *Thai TESOL focus, 15*(1), 4-9.

Woodrow, L. (2006). Anxiety and speaking English as a second language. *RELC journal, 37*(3), 308-328.

Zheng, S., & Zhou, X. (2022). Positive influence of cooperative learning and emotion regulation on EFL learners' foreign language enjoyment. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 19*(19), 12604.

Zwiers, J., & Crawford, M. (2023). *Academic conversations: Classroom talk that fosters critical thinking and content understandings*. Oxfordshire: Routledge.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 371-386.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

Guidelines for Applying the Middle Path Principle to Quantum Strategic Management of Leading Buddhist Schools under the Office of Secondary Education Service Area Office Bangkok 1

Bunkasin Rutchado[1*] Wanwisa Suebnusorn Klaijumlang[2] and Suchada Nanthachai[2]

[1] *Master's Student, Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand*

[2] *Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: bunkasin.r@ku.th*

ABSTRACT

The purposes of this research were: 1) Study the application of the Middle Path (Majjhima patipada) in school administration; 2) Examine quantum strategic management within leading Buddhist-oriented schools; and 3) Synthesize guidelines for integrating the Middle Path into quantum strategic management for school administrators under the Secondary Educational Service Area Office Bangkok 1. This study employed a qualitative research methodology. Primary data were collected through semi-structured interviews with purposively selected administrators from five school "Leading Buddhist-Oriented Schools." The research instruments included document analysis summaries and semi-structured interview guides. Data were analyzed using content analysis and presented through descriptive analysis. The research findings revealed that: 1) Regarding the application of the Middle Path, administrators prioritize management based on the foundation of "moderation and balance" by integrating the Noble Eightfold Path into four key dimensions: balancing organizational goals with personnel well-being, implementing innovation under the principle of Right Livelihood, balancing academic excellence with moral development, and employing Right View as a compass for organizational transformation. 2) In terms of quantum strategic management, administrators focus on managing under conditions of uncertainty by viewing the school as an interconnected ecosystem. This approach emphasizes organizational agility and the creation of synergy through the "Home-Temple-School" (Bovorn) network, driven by mindfulness and wisdom rather than quantitative metrics. 3) The synthesized guidelines resulted in the "Four Pillars of Modern Buddhist-Quantum School Administration Model," which consists of: (1) Middle Path Strategy, creating a strategic balance between academic outcomes and organizational welfare; (2) Right Harmonization, establishing flexible collaborative networks and participatory decision-making; (3) Mindfulness Innovation, utilizing modern technology without compromising interpersonal relationships or morality; and (4) Holistic Quality, measuring success through spiritual, academic, and social dimensions to ensure organizational sustainability in the digital age.

Keywords: The Middle Path, Quantum Strategic Management for School Administrators, Leading Buddhist Schools

Received: 15 February 2026;
Revised: 28 March 2026;
Accepted: 30 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาในการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัมของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

บุญญ์กสิณ รัชโด[1*] วรรณวิศา สืบนุสรณ์ คล้ายจำแลง[2] และ สุชาดา นันทะไชย[2]

[1] *นิสิตปริญญาโท คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย*

[2] *คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: bunkasin.r@ku.th*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ 2) ศึกษาการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ และ 3) สังเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาในการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัมของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างกับผู้ให้ข้อมูลหลักซึ่งเป็นผู้บริหารจากโรงเรียนที่ได้รับการรับรองเป็น “โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ” จำนวน 5 ท่าน จาก 5 โรงเรียน ซึ่งคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลประกอบด้วยแบบสรุปการวิเคราะห์เอกสารและแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์ ผลการวิจัยพบว่า 1) การประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาผู้บริหารให้ความสำคัญกับการบริหารบนฐานของ “ความพอดีและสมดุล” โดยบูรณาการอริยมรรคมีองค์ 8 ใน 4 มิติหลัก ได้แก่ ความสมดุลระหว่างเป้าหมายองค์กรกับสุขภาวะของบุคลากร การใช้นวัตกรรมภายใต้หลักสัมมาอาชีวะ ความสมดุลระหว่างความเป็นเลิศทางวิชาการกับการพัฒนาคุณธรรม และการใช้สัมมาทิฏฐิเป็นเข็มทิศในการเปลี่ยนแปลงองค์กร 2) ในด้านการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม พบว่าผู้บริหารเน้นการจัดการภายใต้สภาวะความไม่แน่นอน โดยมองโรงเรียนเป็นระบบนิเวศที่ทุกส่วนเชื่อมโยงกัน เน้นความคล่องตัวในการปรับตัว และการสร้างพลังร่วมผ่านภาคีเครือข่าย “บ้าน-วัด-โรงเรียน” (บวร) โดยมีสติและปัญญาเป็นตัวขับเคลื่อนคุณภาพมากกว่าปริมาณ 3) แนวทางการประยุกต์ใช้ที่สังเคราะห์ได้คือ “4 แนวทางการบริหารสถานศึกษายุคใหม่วิถีพุทธควอนตัม” ประกอบด้วย (1) มัชฌิมากลยุทธ์ (Middle Path Strategy) โดยการสร้างสมดุลเชิงกลยุทธ์ระหว่างผลลัพธ์ทางวิชาการและสวัสดิภาพของคนในองค์กร (2) สัมมาประสาน (Right Harmonization) โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่ยืดหยุ่นและการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม (3) นวัตกรรมแห่งสติ (Mindfulness Innovation) โดยการเลือกใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่โดยไม่ทำลายสัมพันธภาพและคุณธรรมอันดี และ (4) คุณภาพองค์รวม (Holistic Quality) โดยการวัดผลสำเร็จที่ครอบคลุมทั้งมิติจิตใจ วิชาการ และการรับใช้สังคม เพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับองค์กรในยุคดิจิทัล

คำสำคัญ: มัชฌิปาปฏิปทา, การบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม, โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

ในยุคสมัยที่สังคมโลกต้องเผชิญกับความผันผวนและความซับซ้อนอย่างรวดเร็ว ระบบการศึกษาไทยกำลังเผชิญกับจุดเปลี่ยนสำคัญในการก้าวข้าม โลกทัศน์แบบจักรกล (Mechanistic Worldview) ตามแนวคิดฟิสิกส์แบบนิวตันที่มองสถานศึกษาเป็นเครื่องจักร เน้นการบริหารแบบแยกส่วนและควบคุมตามลำดับขั้น ไปสู่ โลกทัศน์แบบควอนตัม (Quantum Worldview) ที่นำเสนอภาพลักษณ์ของความจริงที่มีลักษณะเป็นความน่าจะเป็น (Probabilistic) และเน้นความเชื่อมโยง (Interconnectedness) ของทุกสรรพสิ่ง (วีระ สมบูรณ์, 2550; บัลลังก์ มงคลคำนวณเขตต์, 2566) การเปลี่ยนแปลงเชิงมโนทัศน์นี้ส่งผลให้ปรัชญาการศึกษาต้องปรับเปลี่ยนจากการอธิบายเหตุและผลแบบเส้นตรง

ไปสู่การใช้การคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) เพื่อทำความเข้าใจองค์รวมและปรากฏการณ์ที่อุบัติขึ้นใหม่ โดยพลวัตความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ทั้งจากการปฏิวัติเทคโนโลยีดิจิทัล และวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ทำให้รูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง ปัญหาสำคัญของการบริหารในปัจจุบันคือวิธีการแบบดั้งเดิมที่ไม่สามารถตอบสนองต่อสภาวะที่มีพลวัตสูงและความซับซ้อนแบบองค์รวมได้

ระบบการศึกษาไทยจึงต้องปรับตัวตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579 ที่เน้นย้ำว่า “การพัฒนาคน” คือหัวใจสำคัญ โดยมุ่งสร้างพลเมืองที่มีทั้งทักษะชีวิต (Life Skills) ความสามารถในการปรับตัว (Resilience) และคุณลักษณะทางจิตวิญญาณที่แข็งแรง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) เพื่อให้สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals [SDGs]) (United Nations, 2015) ที่ครอบคลุมทั้งมิติทางวิชาการ คุณธรรม จริยธรรม และการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุข

การบริหารสถานศึกษาในปัจจุบันต้องเผชิญกับความไม่แน่นอน (Uncertainty) ตามหลักของ Heisenberg (1927) และความซับซ้อน (Complexity) จากปรากฏการณ์การพัวพันทางควอนตัม (Quantum Entanglement) ที่ชี้ให้เห็นว่าทุกส่วนในระบบมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก องค์กรในมิติควอนตัมจึงจำเป็นต้องมีคุณสมบัติของความยืดหยุ่น (Flexibility) และมีพลวัต (Dynamic) สูง เพื่อเปิดรับทางเลือกที่หลากหลาย (Multiple Possibilities) และเกิดการจัดระเบียบตัวเอง (Self-Organization) ได้อย่างอิสระตามบริบทที่มากระทบ (Shelton & Darling, 2001) การบริหารเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัมจึงเป็นหัวใจสำคัญในการเปลี่ยนผ่านสถานศึกษาไปสู่ “การฟื้นฟู” (Regeneration) ที่สร้างความเจริญงอกงามร่วมกัน

เพื่อรับมือกับปัญหาดังกล่าว แนวคิด การบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม (Quantum Strategic School Administration: QSSA) จึงถูกนำมาใช้เพื่อปรับเปลี่ยนบทบาทผู้บริหารจากการควบคุมแบบเส้นตรงไปสู่การจัดการพลังงาน และความสัมพันธ์โดยอาศัยการคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) และการมองภาพรวมแบบองค์รวม ตามที่ Zohar (2022) และ Wheatley (2006) เสนอไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรกมล น้อยโสภณ (2567) ที่ระบุว่าพฤติกรรมผู้บริหารในยุคใหม่ต้องเน้นการกระจายอำนาจและการทำงานร่วมกัน เพื่อสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยืดหยุ่นและเข้มแข็งภายใต้บริบทการเปลี่ยนแปลงความโดดเด่นของงานวิจัยนี้คือการนำ หลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) มาบูรณาการร่วมกับการบริหารแบบควอนตัม ซึ่งถือเป็นการประสาน “ภูมิปัญญาตะวันออก” เข้ากับ “วิทยาศาสตร์ตะวันตก” ได้อย่างลงตัว โดยหลักมัชฌิมาปฏิปทาทำหน้าที่เป็นเข็มทิศเชิงจริยธรรมที่ช่วยรักษาสมดุลระหว่างเป้าหมายขององค์กรกับสุขภาวะของบุคลากร ไม่ให้ตึงหรือหย่อนจนเกินไปการใช้ “สติและปัญญา” เป็นตัวเชื่อมโยงช่วยให้การตัดสินใจมีความรอบคอบและมีเมตตาซึ่งเป็นจุดเด่นที่แตกต่างจากการบริหารเชิงกลยุทธ์ทั่วไป เนื่องจากเป็นการบริหารที่มีทั้ง “ตรรกะ (Logic)” และ “จิตวิญญาณ (Soul)” ทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนในโรงเรียนวิถีพุทธ

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีแนวคิดเหล่านี้แต่ยังขาดงานวิจัยที่ศึกษาการประยุกต์ใช้อย่างเป็นระบบในบริบทของ โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ โดยเฉพาะในเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายและต้องเผชิญกับความท้าทายทั้งด้านเทคโนโลยีดิจิทัล และความคาดหวังที่ซับซ้อนจากสังคม ผู้วิจัยจึงมุ่งหวังที่จะสังเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักธรรมร่วมกับนวัตกรรมการบริหารสมัยใหม่นี้ เพื่อยกระดับสถานศึกษาให้เป็นชุมชนการเรียนรู้ที่มีชีวิต และส่งเสริมให้ผู้เรียนเติบโตเป็นพลเมืองโลกที่มีคุณภาพ และมีความสุขอย่างยั่งยืนในยุคดิจิทัล

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1
2. เพื่อศึกษาการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1
3. เพื่อสังเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาในการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัมของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) มุ่งเน้นการศึกษาข้อมูลเชิงลึกจากประสบการณ์ ความคิดเห็น และการปฏิบัติจริงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยเริ่มต้นจากการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง และเน้นไปที่กลุ่มบุคคลที่มี “ประสบการณ์ตรง” หรือเป็นผู้เชี่ยวชาญในประเด็นนั้น ๆ ซึ่งจำนวนผู้ให้ข้อมูลไม่ได้ถูกกำหนดด้วยความนัยสำคัญทางสถิติ แต่ถูกกำหนดด้วย “จุดอิ่มตัวของข้อมูล” (Data Saturation) นั่นคือเมื่อสัมภาษณ์คนถัดไปแล้วไม่พบประเด็นใหม่ที่แตกต่างจากเดิมอีก

ในการดำเนินการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง” (Semi-structured Interview Guide) ซึ่งจะระบุหัวข้อหลักที่ต้องการคำตอบไว้ แต่มีความยืดหยุ่นสูงพอที่จะปรับเปลี่ยนลำดับหรือเพิ่มคำถามตามสถานการณ์หน้างาน โดยผู้วิจัยต้องใช้ทักษะการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) และการใช้คำถามเชิงรุก (Probing) เพื่อกระตุ้นให้ผู้ให้ข้อมูลขยายความในประเด็นที่ซับซ้อน

เมื่อได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะนำมาสู่ขั้นตอนการ “ถอดบทสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ” (Verbatim Transcribing) เพื่อรักษาอารมณ์และบริบทดั้งเดิมไว้ จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการ “วิเคราะห์เนื้อหา” (Content Analysis) โดยการให้รหัส (Coding) เพื่อจัดกลุ่มคำพูดที่มีความหมายเหมือนกัน แล้วนำรหัสเหล่านั้นมาสังเคราะห์เป็น “ประเด็นหลัก” (Themes) ท้ายที่สุด ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะถูกนำไปตรวจสอบความถูกต้อง (Triangulation) โดยเปรียบเทียบกับข้อมูลจากการวิเคราะห์เอกสารที่ได้ทำไว้ในตอนแรก เพื่อหาความสอดคล้องหรือความขัดแย้ง ซึ่งจะนำไปสู่การสรุปผลการวิจัยที่มีคุณภาพ และมีความน่าเชื่อถือมากที่สุด โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 ประกอบไปด้วย 5 ท่านจาก 5 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนโพธิสารพิทยากร 2) โรงเรียนแจงร้อนวิทยา 3) โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม 4) โรงเรียนจันทร์ประดิษฐารามวิทยาคม และ 5) โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ สตรีวิทยา พุทธมณฑล โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากโรงเรียนที่ได้รับการรับรองเป็น “โรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ” อย่างเป็นทางการ และผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่มีบทบาทในการกำหนดนโยบาย และบริหารเชิงกลยุทธ์ของโรงเรียน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview Guide) ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นโดยอ้างอิงจากกรอบแนวคิดการวิจัย ได้แก่ หลักมัชฌิมาปฏิปทา การบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม และการประยุกต์ใช้มัชฌิมาปฏิปทาในการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัมของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ โดยแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วยคำถามปลายเปิด เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลสามารถแสดงความคิดเห็นเชิงลึกได้อย่างอิสระ ได้แก่

ตอนที่ 1 ความเข้าใจของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับมัชฌิมาปฏิปทา และการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม

ตอนที่ 2 แนวทางการการประยุกต์ใช้มัชฌิมาปฏิปทาในการบริหารสถานศึกษาของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ

ตอนที่ 3 แนวทางการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม

ตอนที่ 4 การประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาในการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม

กระบวนการสร้างคำถามสัมภาษณ์ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ได้แก่

(1) การวิเคราะห์วัตถุประสงค์การวิจัย และกรอบแนวคิดการวิจัย

(2) การออกแบบคำถามตาม 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ หลักมัชฌิมาปฏิปทา การบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม และการประยุกต์ใช้มัชฌิมาปฏิปทาในการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม

(3) การตรวจสอบความเหมาะสมของแบบสัมภาษณ์ (Content Validity) โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ตรวจสอบความสมบูรณ์ และความเหมาะสมของแบบสัมภาษณ์ (Expert Review) ก่อนเก็บข้อมูลจริง หลังจากได้ข้อมูลที่ผ่านกระบวนการตรวจสอบความถูกต้องของ “วิธีการ” และ “กรอบการวิเคราะห์” จากผู้เชี่ยวชาญมาแล้ว จึงนำผลสรุปหรือบทถอดความนั้น กลับไปให้ “ผู้ให้ข้อมูล” ตรวจสอบ หรือที่เรียกว่า การตรวจสอบความถูกต้องโดยผู้ให้ข้อมูล

(Member Check) เพื่อเป็นการยืนยันในขั้นสุดท้ายว่าสิ่งที่สรุปมานั้น ถูกต้องและตรงกับข้อมูลที่ผู้ให้ข้อมูลต้องการสื่อสารจริง ๆ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 ท่าน โดยใช้เวลาเฉลี่ยท่านละ 45-60 นาที ในระหว่างกระบวนการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้เทคนิคการทวนคำถามเพื่อยืนยันความเข้าใจ และทำการบันทึกเสียงควบคู่กับการจดบันทึกประเด็นสำคัญ หลังจากนั้นจึงนำข้อมูลมาทำการถอดความแบบคำต่อคำ (Verbatim Transcription) เพื่อเตรียมเข้าสู่ขั้นตอนการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ต่อไป

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการวิเคราะห์แก่นสาร (Thematic Analysis) โดยมีขั้นตอนที่เป็นระบบและต่อเนื่อง ดังนี้:

4.1 การเตรียมข้อมูลและการจัดกระทำข้อมูล (Data Preparation) ภายหลังจากเสร็จสิ้นการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้วิจัยดำเนินการถอดบทสัมภาษณ์แบบคำต่อคำ (Verbatim Transcribing) จากบันทึกเสียง และจากการตอบแบบสัมภาษณ์อย่างละเอียด เพื่อให้คงไว้ซึ่งภาษา บริบท และอารมณ์ความรู้สึกของผู้บริหารสถานศึกษาให้ได้มากที่สุด จากนั้นผู้วิจัยจะทำการอ่านทบทวนบทถอดสัมภาษณ์ซ้ำหลาย ๆ รอบ (Data Familiarization) เพื่อสร้างความคุ้นเคยกับข้อมูลและเห็นภาพรวมของประสบการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลสะท้อนออกมา

4.2 การให้รหัสข้อมูลและการจำแนกกลุ่มข้อมูล (Data Coding and Categorization) ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลในระดับย่อยโดยการกำหนดรหัส (Coding) ซึ่งเป็นการสกัดส่วนของข้อความหรือคำพูดที่มีนัยสำคัญต่อวัตถุประสงค์การวิจัยออกมาเป็นหน่วยข้อมูล ดังนี้

ตารางที่ 1 ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์

รหัสผู้ให้ข้อมูล	เพศ	ระดับการศึกษา		สาขาวิชา	บริบทสถานศึกษา
		ปริญญาโท	ปริญญาเอก		
P1	ชาย	✓		การบริหารการศึกษา	ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ (เน้นความสมดุลเชิงโครงสร้าง)
P2	ชาย	✓		การบริหารการศึกษา	ผู้บริหารโรงเรียนเน้นเทคโนโลยีและนวัตกรรม (เน้นการปรับตัวรวดเร็ว)
P3	หญิง		✓	การบริหารการศึกษา	ผู้บริหารโรงเรียนขนาดกลาง (เน้นการประสานพลังภาคส่วน)
P4	ชาย	✓		การบริหารการศึกษา	ผู้บริหารโรงเรียนเน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ (เน้นคุณภาพเชิงลึก)
P5	ชาย	✓		การบริหารการศึกษา	ผู้บริหารโรงเรียนน้องใหม่สู่ระดับสากล (เน้นการเปลี่ยนแปลงเชิงรุก)
สรุป		4	1		

จากนั้นจะนำรหัสที่มีความหมายสอดคล้องหรือสัมพันธ์กันมาจัดกลุ่มเข้าด้วยกัน (Categorization) เพื่อลดทอนความซ้ำซ้อนของข้อมูล และจัดระเบียบความคิดเห็นที่หลากหลายของผู้บริหารให้เป็นหมวดหมู่ที่ชัดเจน

4.3 การสังเคราะห์ประเด็นหลักและการตีความ (Thematic Synthesis and Interpretation) ตามเกณฑ์ของ Braun & Clarke (2006) ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยนำหมวดหมู่ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเชื่อมโยง และรูปแบบความสัมพันธ์เพื่อสังเคราะห์ขึ้นเป็น “ประเด็นหลัก” (Themes) และประเด็นรอง (Sub-themes) ที่สามารถตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

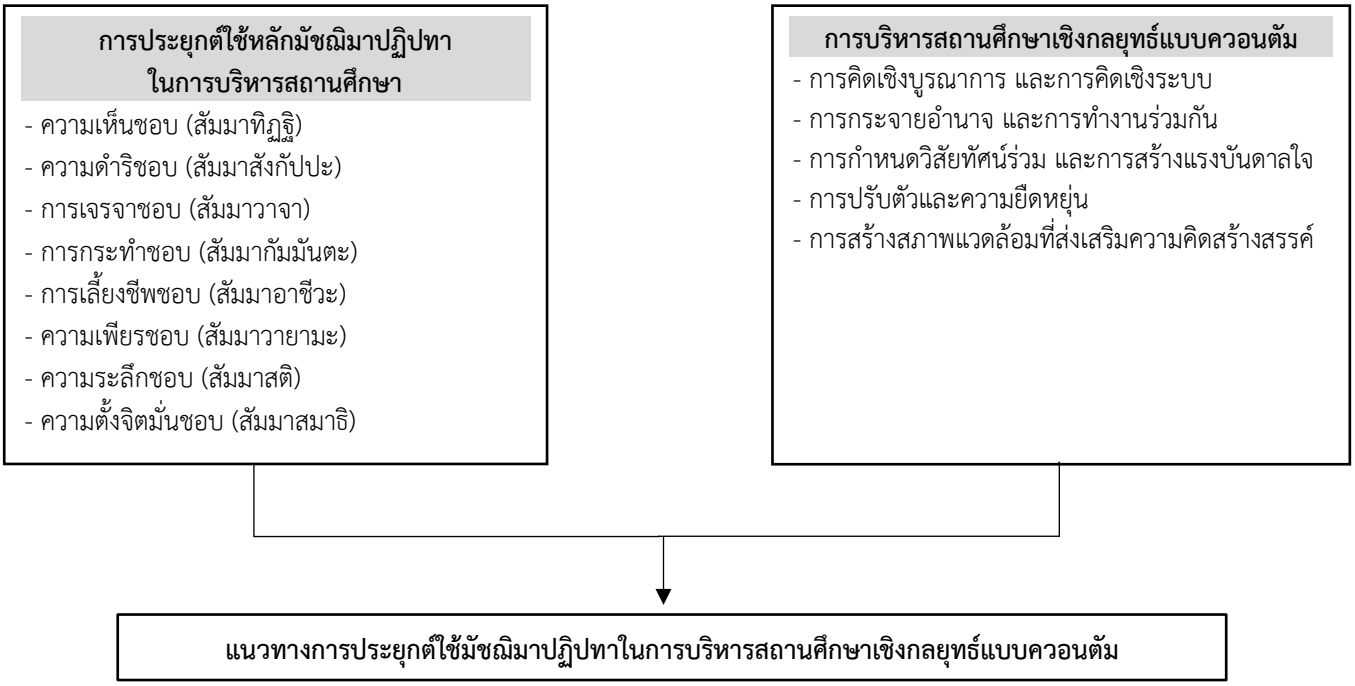
ได้ครอบคลุม โดยผู้วิจัยจะใช้กระบวนการตีความ (Interpretation) ข้อมูลเหล่านั้นภายใต้บริบททางการบริหารสถานศึกษาและกรอบแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่สะท้อนถึงการปฏิบัติจริงและมุมมองเชิงลึกของผู้บริหาร

4.4 การตรวจสอบและสรุปผลความน่าเชื่อถือ (Data Validation) ตามเกณฑ์ของ Lincoln & Guba (1985) เพื่อให้ข้อสรุปของการวิเคราะห์ข้อมูลมีความเที่ยงตรง โดยการนำประเด็นหลักที่สังเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์ไปเปรียบเทียบกับข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร (Document Analysis) ในเบื้องต้น เพื่อพิจารณาความสอดคล้องหรือความขัดแย้งของข้อมูลจากสองแหล่ง หากข้อมูลมีความสอดคล้องกันจะยิ่งช่วยเสริมความน่าเชื่อถือให้กับผลการวิจัย แต่หากพบความขัดแย้ง ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์เจาะลึกถึงสาเหตุหรือบริบทที่ทำให้เกิดความแตกต่างนั้น ก่อนจะนำไปสรุปผลการวิจัยในขั้นสุดท้ายเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่สมบูรณ์และเป็นที่ยอมรับในเชิงวิชาการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อกำหนดเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลักที่เชื่อมโยงกัน ดังนี้ 1) การสังเคราะห์แนวคิดหลักมัชฌิมาปฏิปทา (ทางสายกลาง) จากการทบทวนวรรณกรรมทางพุทธศาสนา ผู้วิจัยสรุปว่า “มัชฌิมาปฏิปทา” คือหลักปฏิบัติที่เป็นกลาง ไม่ตึงหรือหย่อนเกินไป และเป็นระบบจริยธรรมที่นำไปสู่ความดับทุกข์หรือความสำเร็จอย่างยั่งยืน โดยมีหัวใจสำคัญคือ “อริยมรรคมีองค์ 8” ผู้วิจัยได้นำหลักการนี้มาเป็นตัวแปรต้นในกรอบแนวคิด โดยกำหนดตัวแปรย่อยตามหลักอริยมรรคทั้ง 8 ประการ ได้แก่ ความเห็นชอบ (สัมมาทิฏฐิ), ความดำริชอบ (สัมมาสังกัปปะ), การเจรจาชอบ (สัมมาวาจา), การกระทำชอบ (สัมมากัมมันตะ), การเลี้ยงชีพชอบ (สัมมาอาชีวะ), ความเพียรชอบ (สัมมาวายามะ), ความระลึกชอบ (สัมมาสติ), และความตั้งจิตมั่นชอบ (สัมมาสมาธิ) ชี้ให้เห็นว่า หลักการนี้สามารถประยุกต์ใช้ในการบริหารสถานศึกษาได้โดยเน้น “ความสมดุล” บนพื้นฐานของปัญญาและเหตุผล เช่น การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมที่ไม่สุดโต่งไปทางการรวมศูนย์หรือการกระจายอำนาจจนไร้ทิศทาง 2) การสังเคราะห์แนวคิดการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม ในส่วนนี้ ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับทฤษฎีควอนตัมในการบริหารจัดการ (Quantum Management) ซึ่งเน้นการรับมือกับความซับซ้อน (Complexity) ความไม่แน่นอน (Uncertainty) และความเชื่อมโยงของระบบ (Interconnectedness) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้วิจัยได้อ้างอิงแนวคิดของ วรกมล น้อยโสภณ และคณะ (2568) ซึ่งได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับผู้บริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัมและวัฒนธรรมองค์กร ได้สังเคราะห์และระบุองค์ประกอบสำคัญที่ผู้บริหารยุคใหม่ต้องมีเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ผู้วิจัยจึงได้นำองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน ตามแนวคิดของ วรกมล น้อยโสภณ และคณะ (2568) มากำหนดเป็นตัวแปรตามในกรอบแนวคิดการวิจัย (ภาพที่ 2) ดังนี้: (1) การคิดเชิงบูรณาการและการคิดเชิงระบบ (Integrated and Systems Thinking): การมองภาพรวมองค์กรแบบองค์รวม เชื่อมโยงปัจจัยต่าง ๆ วิเคราะห์ผลกระทบทั้งภายในและภายนอก (2) การกระจายอำนาจและการทำงานร่วมกัน (Decentralization and Collaboration): การเปิดโอกาสให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม แบ่งปันความรับผิดชอบ เพื่อสร้างความผูกพันและความโปร่งใส (3) การกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมและการสร้างแรงบันดาลใจ (Shared Vision and Inspiration): การสร้างเป้าหมายเดียวกันเพื่อให้เกิดแรงขับเคลื่อนทั่วทั้งองค์กร (4) การปรับตัวและความยืดหยุ่น (Adaptability and Flexibility): ความสามารถในการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ตามสถานการณ์และปัจจัยแวดล้อมอย่างรวดเร็ว เพื่อให้การดำเนินงานต่อเนื่อง และ (5) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ (Creating an Environment for Innovation): การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการคิดริเริ่ม ทดลองนวัตกรรม และเปิดรับความคิดเห็นใหม่ ๆ

ผู้วิจัยได้นำผลการสังเคราะห์จากทั้งสองแนวคิดข้างต้นมาบูรณาการร่วมกันเป็น **กรอบแนวคิดการวิจัย** โดยกำหนดให้ **“การประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทา”** (ผ่านตัวแปรอริยมรรคมีองค์ 8) เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์และส่งผลต่อ **“การบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม”** (ผ่านตัวแปร 5 องค์ประกอบที่สังเคราะห์จากแนวคิดของ วรกมล น้อยโสภณ และคณะ, 2568) เพื่อนำไปสู่การสังเคราะห์แนวทางใหม่สำหรับการบริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการบริหารบนฐานของ “ความพอดีและความสมดุล” โดยบูรณาการอริยมรรคมีองค์ 8 เข้ากับมิติต่าง ๆ ขององค์กรอย่างเป็นระบบ โดยแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ คือ การรักษาสมดุลระหว่างเป้าหมายเชิงโครงสร้างหรือตัวชี้วัดความสำเร็จ (Key Performance Indicators: KPI) กับสุขภาวะและความเป็นมนุษย์ของบุคลากร โดยใช้หลักสัมมาวาจา และสัมมาสติในการเจรจาเพื่อปรับลดภาระงานที่ไม่จำเป็น

“การบริหารสถานศึกษาในโลกปัจจุบัน เชื่อว่าเป็นยุคที่มีความไม่แน่นอน และมีความซับซ้อน ผู้บริหารจะต้องมีวิธีการรับมือกับความท้าทาย และการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แต่สิ่งที่สำคัญ เราต้องไม่ลืมที่จะใช้หลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ทุกอย่างต้องมีความพอดี ไม่ตึง และไม่หย่อน สำหรับผม มัชฌิมาปฏิปทาคือการบริหารที่ยึด “ความพอดี” ครับ โดยเฉพาะการหาจุดสมดุลระหว่างเป้าหมายความสำเร็จขององค์กรหรือ KPI กับความเป็นมนุษย์ของครู ในวันที่ครูมีภาระงานล้นมือ ผมจะใช้หลัก “สัมมาวาจา” และการมี “สติ” เข้าไปเจรจาเพื่อตัดทอนงานที่ไม่จำเป็นออก เพื่อให้ครูมีขวัญกำลังใจและกลับไปสอนนักเรียนได้อย่างเต็มที่”

(ผู้บริหาร P1 , การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 มกราคม 2569)

“การทำงานกับชุมชนที่มีความหลากหลาย มัชฌิมาปฏิปทาคือศิลปะการรักษาสมดุลระหว่าง วิชาการและวิชาคน ต้องยืดหยุ่น ไม่ตึงจนเกินไป และไม่หย่อนมากไป ลดภาระงานที่ไม่จำเป็น เน้นการใช้ความเข้าใจและคำพูดที่สุภาพในการลดความขัดแย้ง เพื่อหา จุดกึ่งกลาง ที่ทุกฝ่าย ทั้งบ้าน วัด และโรงเรียน พึงพอใจและเดินไปด้วยกันได้”

(ผู้บริหาร P3 , การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 มกราคม 2569)

นอกจากนี้ ยังเน้นความสมดุลในการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีภายใต้ หลักสัมมาอาชีวะเพื่อไม่ให้ทำลายสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์ รวมถึงการรักษาสมดุลระหว่างความเป็นเลิศทางวิชาการ และการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน โดยใช้ความเพียรที่กำกับด้วยสติ ไม่กดดันจนเกินไปเพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ที่มีคุณภาพ และใช้การสร้างสัมมาทิฏฐิหรือความเข้าใจที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานสำคัญในการเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงองค์กร

“ในยุคที่ก้าวล้ำขนาดนี้ ผู้บริหารมีหน้าที่ผลักดันให้ข้าราชการครูและบุคลากรก้าวทันเทคโนโลยีอย่างเลี่ยงไม่ได้ โดยยึดหลักความเพียรพยายามที่จะเรียนรู้ และส่งเสริมให้ครูและบุคลากรใช้เทคโนโลยีให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน แต่ต้องใช้อย่างมีสติ ให้นึกเสมอว่า เทคโนโลยีเป็นสื่อที่ช่วยอำนวยความสะดวก แต่ไม่ใช่สื่อที่มาแทนที่ความสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียน”

(ผู้บริหาร P2 , การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 มกราคม 2569)

2. ผลการศึกษาการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัมของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

ผู้บริหารมุ่งเน้นการจัดการภายใต้สภาวะที่มีความซับซ้อนและความไม่แน่นอน โดยมองสถานศึกษาเป็น “ระบบองค์รวม (Holistic)” ที่ทุกภาคส่วนเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน และไม่แยกส่วนปัญหา แนวทางที่โดดเด่นคือการสร้างความยืดหยุ่นและการปรับตัวอย่างรวดเร็ว (Agility) เพื่อตอบสนองต่อวิกฤต เช่น การปรับใช้รูปแบบ Hybrid Learning และการทำงานแบบ Agile เพื่อสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา ดังนี้

“สำหรับโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ผมมองว่าโรงเรียนคือ “ระบบที่ซับซ้อน” ครับ ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายงาน เป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นได้ แต่ผมจะไม่แก้ปัญหาแบบแยกส่วน ผมใช้การ มองความเชื่อมโยงแบบองค์รวม โดยการสร้างวงสนทนาที่เน้นความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ให้ทุกฝ่ายมาคุยกัน เพื่อให้เห็นภาพเดียวกันว่างานของแต่ละฝ่ายส่งผลกระทบถึงกันอย่างไรครับ”

(ผู้บริหาร P1 , การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 มกราคม 2569)

“ผมให้ความสำคัญกับการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่มองความเชื่อมโยงของทุกองค์ประกอบไว้ล่วงหน้า ครับ ทั้งคน เทคโนโลยี และหลักสูตร พอเกิดวิกฤตที่ต้องเปลี่ยนรูปแบบการเรียนรู้ เราเลยมองเห็นภาพรวมและสามารถปรับมาใช้ Hybrid Learning ได้ทันทีโดยที่ระบบไม่สะดุดครับ”

(ผู้บริหาร P2 , การสื่อสารส่วนบุคคล, 8 มกราคม 2569)

“การบริหารสถานศึกษาในบริบทชุมชน เราจะมองแค่ในรั้วโรงเรียนไม่ได้ค่ะ ดิฉันใช้วิธีพิจารณาความสัมพันธ์แบบองค์รวม ระหว่าง เศรษฐกิจในชุมชนและผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน เราจะไม่แยกส่วนมองแค่คะแนนสอบ แต่ต้องมองลึกไปถึงบริบททางบ้านและวัฒนธรรม เพราะความเป็นอยู่ของชุมชนส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของผู้เรียนค่ะ”

(ผู้บริหาร P3 , การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 มกราคม 2569)

อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการสร้างพลังร่วม (Synergy) ผ่านภาคีเครือข่าย “บ้าน-วัด-โรงเรียน” (บวร) และวงสนทนาที่เน้นความเห็นอกเห็นใจเพื่อลดช่องว่างระหว่างฝ่ายงาน รวมถึงการนำแนวคิดควอนตัมมาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างสภาวะจิตใจที่สงบของนักเรียนกับความสามารถในการเรียนรู้ขั้นสูง (Deep Learning) โดยใช้การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม และมีสติเพื่อมุ่งเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ

“การบริหารโรงเรียนวิถีพุทธในชุมชนที่มีความซับซ้อนทางวัฒนธรรม เราจะทำงานแบบแยกส่วนไม่ได้ค่ะ ดิฉันเน้น การประสานพลัง (Synergy) ตามหลัก “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) โดยดึงพลังจากพระธรรมวิทยากรและปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาร่วมกันสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่อิงกับบริบทท้องถิ่น ซึ่งพลังร่วมนี้ทำให้โรงเรียนเราเข้มแข็งกว่าการเดินเพียงลำพังค่ะ”

(ผู้บริหาร P3 , การสื่อสารส่วนบุคคล, 9 มกราคม 2569)

“โรงเรียนของพี่เป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่กำลังเติบโต ทรัพยากรเราอาจมีจำกัด และความซับซ้อนก็สูงครับ การประสานพลังสำหรับผมคือการจับมือกับ โรงเรียนเครือข่ายพี่เลี้ยง เราใช้ความร่วมมือนี้ในการช่วยกันแก้ปัญหาและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ทำให้เราสามารถขยับตัวได้ไวและเติบโตได้อย่างมั่นคงครับ”

(ผู้บริหาร P5 , การสื่อสารส่วนบุคคล, 12 มกราคม 2569)

“เมื่อต้องเผชิญกับสถานการณ์ไม่คาดคิด เช่น นโยบายที่เปลี่ยนกะทันหัน ผมจะไม่สั่งการจากบนลงล่าง แต่จะใช้การ ประสานพลังจากทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ครับ เราเปิดพื้นที่ให้ระดมสมองและตัดสินใจร่วมกัน เพื่อหาทางออกที่ยืดหยุ่นและส่งผลกระทบต่อครูและนักเรียนน้อยที่สุดครับ”

(ผู้บริหาร P1 , การสื่อสารส่วนบุคคล, 7 มกราคม 2569)

3. ผลการสังเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาในการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัมของผู้บริหารโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจากการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ จากผู้ให้ข้อมูล สามารถสรุปเป็นแนวทางที่เรียกว่า “4 แนวทางการบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธแบบควอนตัม” ซึ่งประกอบด้วย

1. มัชฌิมากลยุทธ์ (Middle Path Strategy) คือ การวางแผนหรือแนวทางปฏิบัติที่ “ไม่ตึงจนเกินไปและไม่หย่อนจนเกินไป” รวมถึงการกำหนดกลยุทธ์ที่สมดุลระหว่างผลลัพธ์ของงาน (Work) และความสุขของบุคลากร (Humanity) โดยใช้ สัมมาทิฏฐิ เป็นตัวนำในการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องในองค์กร

2. สัมมาประสาน (Right Harmonization) คือ การร่วมมือกันทำงานโดยมีพื้นฐานที่อยู่บนความสุจริตและความเข้าใจซึ่งกันและกัน ไม่ใช่การประสานงานเพื่อผลประโยชน์ส่วนตนหรือพวกพ้องแบบผิด ๆ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่ยืดหยุ่น ไม่ยึดติดกับโครงสร้างสายบังคับบัญชาที่แข็งตัว เน้นการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม และมีสติ

3. นวัตกรรมแห่งสติ (Mindfulness Innovation) คือ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ (Innovation) ที่ไม่ได้มุ่งเน้นแค่ความล้ำสมัย แต่ต้อง “มีสติ” กำกับในทุกขั้นตอนในการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม โดยมีสติกำกับ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้โดยไม่ทำลายคุณธรรมและสัมพันธภาพอันดี

4. คุณภาพองค์รวม (Holistic Quality) คือ การมองคุณภาพแบบ “ครบทุกมิติ” ไม่ได้มองแค่ตัวสินค้าหรือบริการเพียงอย่างเดียวการประเมินความสำเร็จของสถานศึกษาที่ครอบคลุมทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม และความเชื่อมโยงกับชุมชน โดยไม่ตัดสินความสำเร็จเพียงด้านใดด้านหนึ่ง

จากการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกของผู้บริหารทั้ง 5 ท่าน สามารถแยกประเด็นและเปรียบเทียบได้ดังตารางนี้

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาและการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม

ผู้ให้ข้อมูล	ประเด็นการเปรียบเทียบ					
	นิยามมัชฌิมาปฏิปทา	แนวคิดการบริหารแบบควอนตัม	การตัดสินใจภายใต้ความไม่แน่นอน	นวัตกรรม/กิจกรรมเด่น	อุปสรรคและแนวทางแก้ไข	ข้อเสนอแนะ หรือปัจจัยความสำเร็จ
P1	สมดุลระหว่างเป้าหมาย (KPI) กับความเป็นมนุษย์	มองโรงเรียนเป็นระบบที่ซับซ้อนและเชื่อมโยงแบบองค์รวม	ใช้ความยืดหยุ่นและการประสานพลังจากทุกกลุ่มสาระ	“Sati-Model” ลดความเครียดครูและนักเรียน	**อุปสรรค:** โครงสร้างรวมศูนย์ **แก้ไข:** กระจายอำนาจและสร้างความเชื่อมั่น	
P2	การใช้เทคโนโลยีอย่างมีสัมมาอาชีวะและสัมมาวายามะ	เน้นความยืดหยุ่นและปรับตัวสู่ Hybrid Learning ได้ทันที	วางแผนเชิงกลยุทธ์ที่มองความเชื่อมโยงล่วงหน้า	แอปพลิเคชัน “Daily Mindfulness”		**ข้อเสนอแนะ:** พัฒนา “ดิจิทัลสติ” ของบุคลากรเป็นลำดับแรก
P3	สมดุลระหว่าง “วิชาการ” และ “วิชาคน”	เน้นการประสานพลัง (Synergy) จากภาคี “บวร”	ใช้การสื่อสารที่สุภาพเพื่อหาจุดกึ่งกลางร่วมกับชุมชน	โครงการ “ธรรมะในใจ ชุมชนร่วมสร้าง”	**อุปสรรค:**งบประมาณรัฐไม่ยืดหยุ่น **แก้ไข:** ระดมทรัพยากรแบบสัมมาอาชีวะ	
P4	ความเพียร (สัมมาวายามะ) ที่มีสติกากับ ไม่กดดัน	ใช้กระบวนการ Agile และเชื่อมโยงจิตใจกับการเรียนรู้ขั้นสูง	พิจารณาประสิทธิภาพงานควบคู่ไปกับสุขภาวะของนักเรียน	กิจกรรม “Research-based Mindfulness”		**ปัจจัยสำเร็จ:** การได้รับอิสระในการออกแบบหลักสูตรจากต้นสังกัด

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาและการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม (ต่อ)

ผู้ให้ข้อมูล	ประเด็นการเปรียบเทียบ					
	นิยามมัชฌิมาปฏิปทา	แนวคิดการบริหารแบบควอนตัม	การตัดสินใจภายใต้ความไม่แน่นอน	นวัตกรรม/กิจกรรมเด่น	อุปสรรคและแนวทางแก้ไข	ข้อเสนอแนะ หรือปัจจัยความสำเร็จ
P5	การสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฏฐิ) เป็นจุดเริ่ม	ประสานพลังกับโรงเรียนพี่เลี้ยงเพื่อแก้ปัญหาทรัพยากร	ตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมและมีสติ เน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ	โครงการ “วิถีพุทธก้าวไกล” สู่ความเป็นสากล		**ข้อเสนอแนะ:** ให้ความสำคัญกับวัฒนธรรมองค์กรที่สมดุลเป็นอันดับแรก

จากตารางการเปรียบเทียบแนวทางการประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาและการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม ของผู้บริหารทั้ง 5 ท่าน (P1 - P5) สามารถอธิบายในมิติต่าง ๆ ได้ดังนี้

1) มิติการตีความหลักมัชฌิมาปฏิปทา (ความพอดีและความสมดุล)

จากการเปรียบเทียบ พบว่าผู้บริหารทุกท่านยึดหลัก “ความพอดี” เป็นหัวใจสำคัญ แต่มีจุดเน้นที่ต่างกันตามบริบทของโรงเรียน คือ P1 และ P3 เน้นความสมดุลในเชิงความสัมพันธ์และการบริหารคน โดย P1 มุ่งรักษาสมดุลระหว่างตัวชี้วัดองค์กร (KPI) กับความเป็นมนุษย์ของครู ขณะที่ P3 เน้นการสร้างจุดกึ่งกลางระหว่าง “วิชาการ” และ “วิชาคน” เพื่อลดความขัดแย้งในชุมชน ในขณะที่ P2 และ P4 ให้ความสำคัญกับการนำหลักธรรมไปใช้กับภารกิจเฉพาะด้าน โดย P2 ใช้หลักสัมมาอาชีวะ และสัมมาวายามะในการกำกับการใช้เทคโนโลยีไม่ให้ทำลายความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ส่วน P4 ใช้สัมมาวายามะเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการอย่างมีสติโดยไม่กดดันนักเรียนจนเกินไป ส่วน P5 มองในเชิงกลยุทธ์การเปลี่ยนแปลง โดยถือว่าความพอดีต้องเริ่มจากการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง (สัมมาทิฏฐิ) ให้แก่บุคลากรเป็นอันดับแรก

2) มิติการบริหารเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม (ความซับซ้อนและความยืดหยุ่น)

ผู้บริหารทั้ง 5 ท่านแสดงให้เห็นถึงการก้าวข้ามการบริหารแบบเส้นตรง (Linear) ไปสู่การบริหารแบบควอนตัมที่เน้นองค์รวม ในด้านการมองภาพรวม (Holistic) P1 มองโรงเรียนเป็นระบบที่ซับซ้อนและแก้ปัญหาความขัดแย้งผ่านพื้นที่สนทนา ขณะที่ P3 วิเคราะห์ภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจชุมชนกับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนโดยไม่แยกส่วนมองแค่คะแนนสอบ ด้านความยืดหยุ่นและการปรับตัว (Agility) P2 มีจุดเด่นด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ที่เชื่อมโยงทุกองค์ประกอบทำให้ปรับสู่ Hybrid Learning ได้ทันที ส่วน P4 ใช้กระบวนการทำงานแบบ Agile เพื่อสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา และด้านการประสานพลัง (Synergy) P3 ใช้พลังจากเครือข่าย “บวร” และ P5 ใช้พลังจากโรงเรียนเครือข่ายพี่เลี้ยงเพื่อแก้ปัญหาข้อจำกัดด้านทรัพยากร

3) มิติการสร้างนวัตกรรมฐานสติ (Sati-based Innovation)

นวัตกรรมที่ปรากฏในตารางเปรียบเทียบสะท้อนการบูรณาการวิถีพุทธเข้ากับยุคสมัย โดย P1 สร้างประยุกต์ใช้ “Sati-Model” เพื่อลดความเครียดเชิงโครงสร้าง ได้แก่

1. S - Structure Awareness (การตระหนักรู้ในโครงสร้าง) ขั้นตอนแรกคือการหยุดพิจารณาว่าความเครียดที่เกิดขึ้น “มาจากไหน” ในเชิงระบบ ไม่ใช่การโทษตัวเอง

2. A - Alignment & Adjustment (การจัดระเบียบและการปรับเปลี่ยน) เมื่อรู้จุดที่เป็นปัญหาแล้ว ต้องมีการปรับจูนโครงสร้างให้สอดคล้องกับความเป็นจริง

3. T - Trust & Transparency (ความไว้วางใจและความโปร่งใส) ความเครียดเชิงโครงสร้างมักเกิดจากการสื่อสารที่ล้มเหลวหรือการปิดบังข้อมูล

4. I - Integrated Well-being (การบูรณาการสุขภาวะ) มองว่าความสุขของคนในระบบคือส่วนหนึ่งของโครงสร้าง ไม่ใช่เรื่องแยกส่วน

ในขณะที่ P2 พัฒนาแอปพลิเคชัน “Daily Mindfulness” และระบบ AI วิเคราะห์พฤติกรรมส่วน P4 บูรณาการการวิจัยเข้ากับสติในโครงการ “Research-based Mindfulness” เพื่อเชื่อมโยงจิตใจที่สงบเข้ากับการเรียนรู้ขั้นสูง (Deep Learning)

4) มิติอุปสรรคและแนวทางการแก้ปัญหา

ข้อค้นพบสำคัญจากการเปรียบเทียบคืออุปสรรคเชิงโครงสร้างและงบประมาณ ในปัญหาด้านโครงสร้าง P1 ระบุว่าการรวมศูนย์อำนาจเป็นอุปสรรคต่อการบริหารแบบควอนตัม จึงต้องใช้วิธีกระจายอำนาจและสร้างความเชื่อมั่น ในปัญหาด้านงบประมาณ P3 ประสบปัญหางบประมาณภาครัฐที่ไม่ยืดหยุ่น จึงใช้หลักสัมมาอาชีวะในการระดมทรัพยากรจากภาคีเครือข่ายแทน และด้านการเริ่มต้น P5 และ P2 เสนอแนะตรงกันว่า การจะประสบความสำเร็จได้ต้องเริ่มจากการพัฒนา “วัฒนธรรมองค์กร” และ “ดิจิทัลสติ” ของบุคลากรเพื่อให้เกิดความสมดุลอย่างแท้จริง

อภิปรายผล

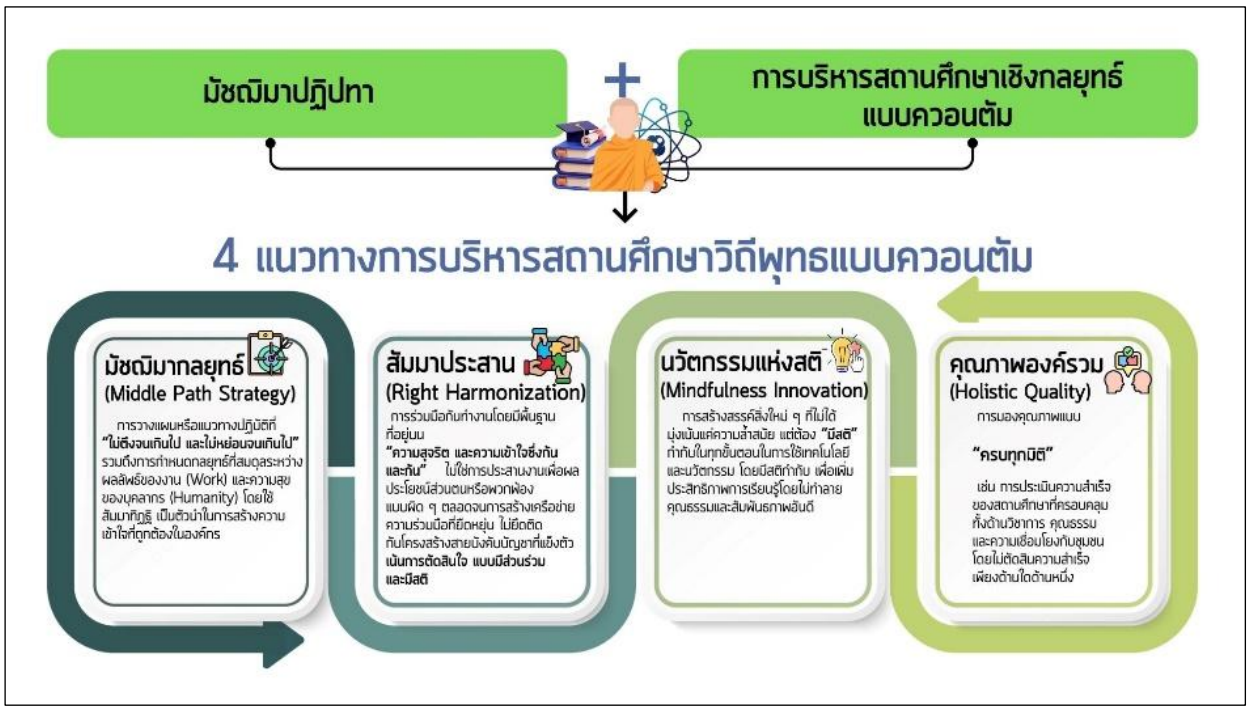
ผู้วิจัยได้นำข้อค้นพบมาอภิปรายเปรียบเทียบกับแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษามีความเข้าใจว่า มัชฌิมาปฏิปทา คือ การบริหารบนพื้นฐานของ “ความพอดี” และ “ความสมดุล” โดยมีการนำอริยมรรคมีองค์ 8 มาประยุกต์ใช้เพื่อรักษาสมดุลระหว่างเป้าหมายองค์กร (Key Performance Indicators: KPI) กับสุขภาวะของบุคลากร รวมถึงการใช้เทคโนโลยีอย่างมี “สัมมาอาชีวะ” และ “สัมมาวายามะ” เพื่อสร้าง “ดิจิทัลสติ” ให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทัน โดยไม่ทำลายสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์ ประเด็นนี้สามารถอภิปรายได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ กิจจ์พิภัช เกตุแก้ว (2568) ที่ระบุว่ามัชฌิมาปฏิปทาเป็นระบบจริยธรรมที่หลีกเลี่ยงความสุดโต่ง ช่วยให้การบริหารแบบมีส่วนร่วมมีความเหมาะสม ไม่เอนเอียงไปทางการใช้อำนาจนิยม หรือการปล่อยเสรีจนขาดเป้าหมาย ซึ่งการใช้ “ปัญญา” เป็นตัวกำกับในการตัดสินใจเลือกหนทางที่เหมาะสมนี้ถือเป็นแก่นสำคัญของจริยธรรมทางศาสนาที่ช่วยให้การพัฒนาองค์กรเป็นไปอย่างยั่งยืน ในด้านการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าผู้บริหารมุ่งเน้นการจัดการภายใต้สภาวะ “ความซับซ้อนและความไม่แน่นอน” โดยมองโรงเรียนเป็นระบบองค์รวม (Holistic) ที่ทุกภาคส่วนเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกัน มีการสร้างความยืดหยุ่น (Agility) ผ่านการทำงานแบบ Agile และรูปแบบ Hybrid Learning เพื่อตอบสนองต่อวิกฤตได้อย่างรวดเร็ว ประเด็นนี้สามารถอภิปรายได้ว่าสอดคล้องกับแนวคิดของ Marion & Uhl-Bien (2001) และ Wheatley (2006) ที่มองว่าองค์กรในยุคควอนตัมต้องก้าวข้ามการควบคุมแบบเส้นตรงไปสู่การสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ และการกระจายอำนาจ การที่ผู้บริหารมองเห็นความเชื่อมโยงระหว่าง “สภาวะจิตที่สงบ” กับ “การเรียนรู้ขั้นสูง” (Deep Learning) สะท้อนให้เห็นถึงการใช้ “เลนส์ควอนตัม” ในการมองความสัมพันธ์ของมนุษย์และสิ่งแวดล้อมว่าเป็นพลวัตที่ส่งผลต่อความมุ่งมั่นและประสิทธิภาพขององค์กรอย่างลึกซึ้ง อีกทั้งการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ภายใต้หลัก สัมมาอาชีวะ และ สัมมาวายามะ มุ่งเน้นการพัฒนา “ดิจิทัลสติ” เพื่อให้บุคลากรใช้เทคโนโลยีอย่างรู้เท่าทันโดยไม่ทำลายสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์ การสร้างพลังร่วม (Synergy) ผ่านเครือข่าย “บ้าน-วัด-โรงเรียน” (บวร) และวงสนทนาที่เน้นความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ช่วยลดช่องว่างระหว่างฝ่ายงานและสร้างความร่วมมือที่ยืดหยุ่น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Abangan (2024) ที่พบว่าภาวะผู้นำเชิงควอนตัมและบรรยากาศทางจริยธรรม มีอิทธิพลต่อความมุ่งมั่นของผู้นำสถานศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ นอกจากนี้ยังสอดรับกับผลงานของ วรกมล น้อยโสภณ (2567) ที่ชี้ว่าการบริหารแบบควอนตัมเน้นการกระจายอำนาจและการทำงานร่วมกันซึ่งส่งผลเชิงบวกต่อวัฒนธรรมองค์กรที่สำคัญยิ่ง ข้อค้นพบในการสังเคราะห์ “4 แนวทางการบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธแบบควอนตัม” อันประกอบด้วย มัชฌิมากลยุทธ์ (Middle Path Strategy), สัมมาประสาน (Right Harmonization), นวัตกรรมแห่งสติ (Mindfulness Innovation) และคุณภาพองค์รวม (Holistic Quality) ถือเป็นการบูรณาการที่ตอบโจทย์บริบทของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำได้อย่างมีนัยสำคัญ โดยใช้ “สติและปัญญา” เป็นตัวเชื่อมโยง (Entanglement) เพื่อรักษาจุดเน้นด้านคุณธรรมควบคู่ไปกับความคล่องตัวเชิงธุรกิจ ช่วยแก้ปัญหาของโรงเรียนวิถีพุทธที่เดิมมักขาดกรอบการบริหารจัดการที่รองรับความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว การนำหลักไตรสิกขามาผสานเข้ากับเครือข่ายภาคี “บวร” ช่วยให้โรงเรียนสามารถสร้าง “ปัญญาภายใน” ให้ผู้เรียนพร้อมเผชิญโลกยุคใหม่ได้อย่างมั่นคง

เปลี่ยนจากการทำกิจกรรมเชิงพิธีกรรมมาเป็นการสร้าง “วิถี” แห่งการเรียนรู้แบบองค์รวมที่ยั่งยืนนอกจากนี้ แนวทางการบริหารดังกล่าวมีความสอดคล้องอย่างยิ่งกับแนวคิด Human 5.0 ที่มุ่งเน้นการสร้างสังคมที่มนุษย์และเทคโนโลยีขั้นสูง (เช่น AI และ IoT) อยู่ร่วมกัน โดยมี “มนุษย์เป็นศูนย์กลาง” (Human-Centric) การบริหารในวิถีพุทธแบบควอนตัมที่มุ่งเน้น “ดิจิทัลสติ” และ “สัมมาประสาน” เป็นการเตรียมพร้อมบุคลากรและผู้เรียนให้ก้าวข้ามการเป็นเพียงผู้ใช้เทคโนโลยีไปสู่การเป็นมนุษย์ที่ทรงภูมิปัญญาและมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของ Human 5.0 ที่ต้องการให้เทคโนโลยีทำหน้าที่ส่งเสริมคุณภาพชีวิตและจิตวิญญาณ มากกว่าการลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์ การบูรณาการนี้จึงไม่ใช่เพียงการพัฒนาสถานศึกษาในมิติทางศาสนาหรือการบริหารจัดการเท่านั้น แต่เป็นการสร้างต้นแบบนิเวศการเรียนรู้ที่ตอบรับต่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งใหม่ได้อย่างสมบูรณ์

องค์ความรู้ใหม่

จากการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงลึกจากการเก็บข้อมูลและสัมภาษณ์ จากผู้ให้ข้อมูล สามารถสรุปเป็นแนวทางที่เรียกว่า **“4 แนวทางการบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธแบบควอนตัม”** ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

จากภาพที่ 2 การบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธแบบควอนตัม (Quantum Buddhist School Management) เป็นองค์ความรู้ใหม่ที่เกิดจากการบูรณาการอย่างเป็นระบบระหว่างภูมิปัญญาตะวันออกผ่านหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง เข้ากับวิทยาศาสตร์ตะวันตกผ่านทฤษฎีควอนตัม เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ยั่งยืนท่ามกลางความท้าทายในยุคปัจจุบันโดยมองว่าโรงเรียนคือระบบนิเวศที่เชื่อมโยงกัน และเป็นองค์กรแบบองค์รวมที่ทุกส่วนมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกขาดไม่ได้ หัวใจสำคัญของแนวคิดนี้คือ 4 แนวทางสำคัญได้แก่ 1) มัชฌิมากลยุทธ์” (Middle Path Strategy) ซึ่งเป็นการสร้างสมดุลเชิงกลยุทธ์ระหว่างการมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการตามมาตรฐาน และการดูแลสวัสดิภาพรวมถึงความสุขของคนในองค์กรโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการร่วมมือกันทำงานด้วยความสุจริตและความเข้าใจซึ่งกันและกัน 2) สัมมาประสาน (Right Harmonization) เป็นรากฐานการบริหารที่นำหลักมรรคมีองค์ 8 มาเป็นแนวทางในการดำเนินงาน เพื่อบูรณาการทั้งมิติด้านตรรกะเหตุผล และจิตวิญญาณเข้าด้วยกันอย่างลงตัว รวมทั้งการสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างบ้าน วัด และโรงเรียน (บวร) เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมและสร้างพลังร่วมจากทุกภาคีเครือข่ายในการพัฒนาผู้เรียน 3) นวัตกรรมแห่งสติ (Mindfulness Innovation) เป็นการเลือกสรรและใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

ในการบริหารและการเรียนการสอนอย่างมีสติ โดยมีเป้าหมายสำคัญคือต้องไม่ทำลายสัมพันธภาพระหว่างบุคคลและคุณธรรมอันดีงามของสถานศึกษา 4) คุณภาพองค์รวม (Holistic Quality) การกำหนดตัวชี้วัดความสำเร็จของงานที่ก้าวข้ามเพียงแค่ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แต่ต้องครอบคลุมทั้งมิติด้านจิตใจ วิชาการ และการอุทิศตนเพื่อรับใช้สังคม โดยนำเสนอรูปแบบการบริหารที่เปลี่ยนผ่านจากการมองแยกส่วนไปสู่การมองแบบองค์รวม ที่ใช้ “สติ” และ “ทางสายกลาง” เป็นเข็มทิศในการขับเคลื่อนนวัตกรรมและคุณภาพ เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและคุณธรรมในจิตใจมนุษย์

สรุปผลการวิจัย

การประยุกต์ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาในการบริหารสถานศึกษา ของโรงเรียนวิถีพุทธชั้นนำ พบว่า ผู้บริหารให้ความสำคัญกับการบริหารบนฐานของ “ความพอดีและความสมดุล” โดยบูรณาการอริยมรรคมีองค์ 8 เข้ากับมิติต่าง ๆ ขององค์กรอย่างเป็นระบบ โดยแนวทางปฏิบัติที่สำคัญ คือ การรักษาสมดุลระหว่างเป้าหมายเชิงโครงสร้างหรือตัวชี้วัดความสำเร็จ (Key Performance Indicators: KPI) กับสุขภาวะและความเป็นมนุษย์ของบุคลากร โดยใช้หลักสัมมาวาจาและสัมมาสติในการเจรจาเพื่อปรับลดภาระงานที่ไม่จำเป็น นอกจากนี้ ยังเน้นความสมดุลในการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีภายใต้ หลักสัมมาอาชีวะเพื่อไม่ให้ทำลายสัมพันธภาพระหว่างมนุษย์ รวมถึงการรักษาสมดุลระหว่างความเป็นเลิศทางวิชาการ และการพัฒนาคุณลักษณะผู้เรียน โดยใช้ความเพียรที่กำกับด้วยสติ ไม่กดดันจนเกินไปเพื่อให้ได้ผลสัมฤทธิ์ที่มีคุณภาพ และใช้การสร้างสัมมาทิฏฐิ หรือความเข้าใจที่ถูกต้องเป็นพื้นฐานสำคัญในการเริ่มต้นเปลี่ยนแปลงองค์กร

สำหรับการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัม ผู้บริหารมุ่งเน้นการจัดการภายใต้สภาวะที่มีความซับซ้อนและความไม่แน่นอน โดยมองสถานศึกษาเป็น “ระบบองค์รวม (Holistic)” ที่ทุกภาคส่วนเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน และไม่แยกส่วนปัญหา แนวทางที่โดดเด่นคือการสร้างความยืดหยุ่นและการปรับตัวอย่างรวดเร็ว (Agility) เพื่อตอบสนองต่อวิกฤต เช่น การปรับใช้รูปแบบ Hybrid Learning และการทำงานแบบ Agile เพื่อสร้างนวัตกรรมทางการศึกษา อีกทั้งยังให้ความสำคัญกับการสร้างพลังร่วม (Synergy) ผ่านภาคีเครือข่าย “บ้าน-วัด-โรงเรียน” (บวร) และวงสนทนาที่เน้นความเห็นอกเห็นใจเพื่อลดช่องว่างระหว่างฝ่ายงาน รวมถึงการนำแนวคิดควอนตัมมาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างสภาวะจิตใจที่สงบของนักเรียนกับความสามารถในการเรียนรู้ขั้นสูง (Deep Learning) โดยใช้การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมและมีสติเพื่อมุ่งเน้นคุณภาพมากกว่าปริมาณ

แนวทางที่เหมาะสมในการประยุกต์ใช้ ทั้งสองหลักการร่วมกันที่สังเคราะห์ได้คือ “โมเดล 4 แนวทางการบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธแบบควอนตัม” ประกอบด้วย 1) มัชฌิมากลยุทธ์ (Middle Path Strategy) คือการวางแผนที่สมดุลระหว่างผลลัพธ์ของงานและสวัสดิภาพของบุคลากร ไม่ตึงหรือหย่อนเกินไป 2) สัมมาประสาน (Right Harmonization) คือ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่ยืดหยุ่นบนพื้นฐานความสุจริต และการตัดสินใจแบบมีส่วนร่วม 3) นวัตกรรมแห่งสติ (Mindfulness Innovation) คือ การบูรณาการเทคโนโลยีและนวัตกรรมโดยมีสติกำกับเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้โดยไม่ทำลายคุณธรรมและสัมพันธภาพ และ 4) คุณภาพองค์รวม (Holistic Quality) คือ การประเมินความสำเร็จที่ครอบคลุมทุกมิติทั้งวิชาการ คุณธรรม และชุมชน โดยสรุป แนวทางนี้ใช้ “สติและปัญญา” เป็นตัวเชื่อมโยง (Entanglement) เพื่อสร้างระบบการทำงานที่มีความคล่องตัว ยืดหยุ่น และยั่งยืนท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วของโลกปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย มีข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและการวางแผน

1.1 การกำหนดทิศทางองค์กรหน่วยงานต้นสังกัด เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 1 (สพม.กท 1) และสถานศึกษาทั่วไป ควรนำ “โมเดลการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์วิถีพุทธแบบควอนตัม” ซึ่งประกอบด้วย 4 เสาหลัก (มัชฌิมากลยุทธ์, สัมมาประสาน, นวัตกรรมแห่งสติ และคุณภาพองค์รวม) ไปใช้เป็นกรอบคิดและแนวทางสำคัญในการวางแผนพัฒนาองค์กร

1.2 ในด้านการวางแผนแบบมีส่วนร่วม สถานศึกษาควรกำหนดหลักมัชฌิมาปฏิปทาเป็นแนวทางสำคัญในการวางแผน โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วน ทั้งคณะครู ผู้เรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการกำหนดเป้าหมายและตัดสินใจอย่างสมดุล

1.3 ในด้านการจัดสรรทรัพยากร หากงบประมาณภาครัฐมีข้อจำกัด ผู้บริหารควรใช้หลัก “สัมมาอาชีวะ” ในการระดมทรัพยากรจากภาคีเครือข่ายและชุมชนตามหลัก “บวร” (บ้าน-วัด-โรงเรียน) เพื่อสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา

2.1 ด้านบทบาทภาวะผู้นำ ผู้บริหารควรแสดงบทบาทผู้นำที่ยึดหลักพอดี มีวิสัยทัศน์ และมีสติ ไม่ยึดติดความคิดเห็นของตนเองเพียงฝ่ายเดียว

2.2 ด้านการตัดสินใจ ในสภาวะที่เผชิญกับสถานการณ์ไม่คาดคิด ผู้บริหารควรใช้การตัดสินใจแบบมีส่วนร่วมและมีสติ โดยพิจารณาด้วยเหตุผลที่ยึดประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ไม่ใช้ความเด็ดขาดแบบอำนาจนิยมหรือปล่อยเสรีจนขาดทิศทาง

2.3 ด้านการสื่อสารเชิงสร้างสรรค์ ควรใช้หลัก “สัมมาวาจา” และ “สัมมาสติ” ในการเจรจาเพื่อปรับลดภาระงานที่ไม่จำเป็นของครู เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงานและรักษาความเป็นมนุษย์ควบคู่ไปกับเป้าหมายขององค์กร

3. ข้อเสนอแนะด้านวัฒนธรรมองค์กรและกิจกรรม

3.1 ในด้านการสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ สถานศึกษาควรส่งเสริมวัฒนธรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเรื่องสำคัญ เช่น การจัดการเรียนรู้ หรือการดูแลพฤติกรรมผู้เรียน ภายใต้กรอบที่เหมาะสม ไม่สุดโต่งหรือขาดวินัย

3.2 ในด้านการแก้ปัญหาด้วยสติและปัญญา ควรส่งเสริมให้บุคลากรใช้สติและปัญญาในการจัดการความขัดแย้งโดยใช้ความเมตตาและความเข้าใจ ปราศจากอคติ และไม่ยึดติดเพียงผลลัพธ์เชิงปริมาณเพียงอย่างเดียว

3.3. ในด้านนวัตกรรมแห่งสติ (Mindfulness Innovation) ในการนำเทคโนโลยีหรือปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) มาใช้ ผู้บริหารและครูต้องพัฒนา “ดิจิทัลสติ” (Digital Mindfulness) เพื่อให้ใช้เครื่องมือดิจิทัลได้อย่างรู้เท่าทัน โดยไม่ทำลายสัมพันธภาพอันดีระหว่างมนุษย์

3.4 ในด้านการจัดกิจกรรมปลูกฝังแนวคิด: ควรจัดโครงการที่สร้างความตระหนักถึงความพอดีและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เช่น โครงการคุณธรรมจริยธรรม เวทีเสวนา หรือค่ายภาวนา เพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในชุมชนการเรียนรู้

4. ข้อเสนอแนะด้านการประเมินผล

4.1 การประเมินคุณภาพองค์รวม (Holistic Quality) สถานศึกษาควรประเมินความสำเร็จของการบริหารแบบรอบด้าน โดยไม่ตัดสินจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพียงอย่างเดียว

4.2 ตัวบ่งชี้ความสำเร็จ ควรให้ความสำคัญกับตัวบ่งชี้ด้านความพึงพอใจของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ความผูกพันของบุคลากร และพฤติกรรมที่สะท้อนถึงคุณธรรมและความรับผิดชอบ เพื่อให้มั่นใจว่าการบริหารจัดการนั้นเกิดความสมดุลและยั่งยืนตามหลักพุทธธรรม

โดยสรุปแล้ว การนำผลวิจัยไปใช้คือการบูรณาการ “สติและปัญญา” เพื่อรักษาสมดุลตามทางสายกลาง พร้อมกับสร้างความเชื่อมโยงและยืดหยุ่นในระบบที่ซับซ้อน เพื่อนำพาองค์กรให้เติบโตได้อย่างมั่นคงท่ามกลางความเปลี่ยนแปลง

5. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

5.1 ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงปริมาณเพื่อทดสอบประสิทธิภาพของ “4 แนวทางการบริหารสถานศึกษาวิถีพุทธแบบควอนตัม” ในสถานศึกษาจำนวนมากขึ้น เพื่อยืนยันว่าแนวทางนี้ สามารถส่งผลต่อคุณภาพการศึกษา และสุขภาวะของบุคลากรได้อย่างมีนัยสำคัญในระดับกว้าง

5.2 ควรมีการศึกษาในลักษณะการทดลองนำโมเดลแนวทางการบริหารสถานศึกษาเชิงกลยุทธ์แบบควอนตัมไปใช้ อย่างเต็มรูปแบบในโรงเรียนวิถีพุทธทั่วไป (ที่ยังไม่ใช่ระดับชั้นนำ) เพื่อศึกษาปัจจัยความสำเร็จและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นในบริบทที่แตกต่างกัน

5.3 ควรมีการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับความเชื่อมโยงระหว่าง “สภาวะจิตใจที่สงบ” กับ “การเรียนรู้ขั้นสูง” (Deep Learning) ในผู้เรียนยุคดิจิทัล เพื่อหาแนวทางที่ชัดเจน ในการใช้นวัตกรรมส่งเสริมปัญญาภายในควบคู่ไปกับคุณภาพวิชาการ

เอกสารอ้างอิง

กิจจ์พิภัช เกตุแก้ว. (2568). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมตามหลักมัชฌิมาปฏิปทา. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์, 10*(2), 27-42.

บัลลังก์ มงคลคำนวณเขตต์. (2566). *กระบวนทัศน์ทางการบริหารการศึกษาในบริบทสังคมไทยยุคปกติใหม่*. (ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต, มหาวิทยาลัยศิลปากร).

วรกมล น้อยโสภณ, วรรณวิศา สืบนุสรณ์ คล้ายจำแลง และ สุชาดา นันทะไชย. (2568). อิทธิพลของวัจนภาษาและอวัจนภาษาของผู้บริหารสถานศึกษา เชิงกลยุทธ์แบบควอนตัมต่อวัฒนธรรมองค์กร. *Journal of Education and Innovation, 27*(3), 248–262.

วีระ สมบูรณ์. (2550). *ควอนตัมกับการบริหารจัดการ*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560 – 2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ.

Abangan, M. L. M. (2024). Quantum leadership, ethical climate and commitment of school administrators: A convergent design. *EPRA International Journal of Multidisciplinary Research, 10*, 561-577.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology, 3*(2), 77-101.

Heisenberg, W. (1927). Über den anschaulichen Inhalt der quantentheoretischen Kinematik und Mechanik. *Zeitschrift für Physik, 43*(3-4), 172-198.

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Thousand Oaks: Sage Publications.

Marion, R., & Uhl-Bien, M. (2001). Leadership in complex organizations. *The leadership quarterly, 12*(4), 389-418.

Shelton, C. K. (2001). *Quantum Leaps: 7 Skills for 21st Century Leaders*. Oxford: Butterworth-Heinemann.

United Nations. (2015). *THE 17 GOALS: Sustainable Development*. Retrieved from https://sdgs.un.org/goals.

Wheatley, M. J. (2006). *Leadership and the new science*. (3rd ed.). San Francisco: Berrett-Koehler Publishers.

Zohar, E. (2022). Quantum simulation of lattice gauge theories in more than one space dimension—requirements, challenges and methods. *Philosophical Transactions of the Royal Society A: Mathematical, Physical and Engineering Sciences, 380*(2216), 20210069.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 387-398.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Research Article

The Development of an Experiential Learning Model with Reflective Practice for Enhancing the Teaching Professional Spirit of Pre-Service Teachers in Private Universities

Chollada Deewan[1*] Piyanart Piyasatit[1] and Thitichaya Em-ong[2]

[1] *School of Education, Panyapiwat Institute of Management, Thailand*

[2] *Urban Community Development College, Navamindradhiraj University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: E-mail: chollada.deewan@gmail.com*

ABSTRACT

This study aimed to: 1) develop an experiential learning model integrated with reflective thinking to enhance the teacher spirit of pre-service teachers in private universities; 2) examine the effects of the experiential learning model integrated with reflective thinking on the teacher spirit of pre-service teachers before and after its implementation; and 3) investigate students' satisfaction with the developed learning model. The participants were 54 students enrolled in the Graduate Diploma Program in Teaching Profession at the Faculty of Education, Panyapiwat Institute of Management. The learning model was evaluated by five experts, including both internal and external instructors. The research instruments consisted of a self-assessment questionnaire on teacher spirit administered before and after the intervention, an evaluation form assessing the appropriateness of the learning model, and a student satisfaction questionnaire. Data were analyzed using means, standard deviations, and content analysis. The results indicated that: 1) the development of an experiential learning model integrated with reflective practice to enhance teacher professional identity among pre-service teachers, comprising four stages—concrete experience, reflective observation and active response, abstract conceptualization, and active experimentation with reflection—was overall at the highest level; 2) the assessment results of teacher spirit before and after the implementation of the experiential learning model integrated with reflective thinking showed a statistically significant difference at the .05 level; and 3) the overall satisfaction of pre-service teachers toward the experiential learning model integrated with reflective thinking for enhancing teacher spirit was at the highest level, particularly in terms of overall satisfaction (mean = 4.58, S.D. = 0.53), while satisfaction with the learning model aspect was at a high level (mean = 4.10, S.D. = 0.66).

Keywords: Teacher Professional Spirit, Experiential Learning, Pre-Service Teacher

Received: 9 February 2026;
Revised: 22 March 2026;
Accepted: 30 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด เพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ชลลดา ดีวัน[1*] ปิยนาถ ปิยสาธิต[1] และ ฐิติชญา เอมอ่อง[2]

[1] *คณะครุศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ ประเทศไทย*

[2] *วิทยาลัยพัฒนาชุมชนเมือง มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช ประเทศไทย*

* *Corresponding author. E-mail: chollada.deewan@gmail.com*

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันอุดมศึกษาเอกชน 2) เพื่อศึกษาผลการประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูก่อนและหลังใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดของนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันอุดมศึกษาเอกชน และ 3) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันอุดมศึกษาเอกชน กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 54 คน ผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบการเรียนรู้ ได้แก่ อาจารย์ภายในและภายนอกสถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 3 คน เครื่องมือวิจัยที่ใช้ได้แก่ แบบประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูในตนเองก่อนและหลังใช้รูปแบบการเรียนรู้ แบบประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้และแบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด ทำการวิเคราะห์โดยการหาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาวิชาชีพครูที่มี 4 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วยขั้นการสร้างประสบการณ์ ขั้นสังเกตปฏิบัติตอบสนอง ขั้นสร้างมโนทัศน์เชิงนามธรรม และขั้นทดลองร่วมกับการสะท้อนคิด ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 2) ผลการประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูก่อนและหลังใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการสะท้อนคิดของนักศึกษาวิชาชีพครูอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 3) ความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีครูต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความป็นครูในภาพรวมและด้านรูปแบบการเรียนรู้ คือ ด้านภาพรวม (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53) อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านรูปแบบการเรียนรู้ (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66) อยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: จิตวิญญาณความเป็นคร, การเรียนรู้เชิงประสบการณ์, นักศึกษาวิชาชีพครู

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

การฝึกประสบการณ์วิชาชีพครู คือ การที่นักศึกษาวิชาชีพครูเข้าฝึกปฏิบัติงานด้านการสอนและงานที่เกี่ยวข้องในสถานศึกษาอย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาหนึ่ง เพื่อเรียนรู้ ฝึกฝน และทำความเข้าใจภาระงานของครู จนเกิดทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ ส่งเสริมให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการประกอบอาชีพครูในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเรียนรู้การพัฒนาศักยภาพผู้เรียน การประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี การปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมตามจรรยาบรรณวิชาชีพ และการออกแบบจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีความสุขและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ (สันติ กินรี, 2567) ตามข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2550 ได้กล่าวถึง “จรรยาบรรณวิชาชีพ” หมายความถึง มาตรฐานการปฏิบัติตนตามข้อบังคับคุรุสภาว่าด้วยมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2548 ระบุว่า แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพครู

ตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูทั้ง 5 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 จรรยาบรรณต่อตนเอง ส่วนที่ 2 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ส่วนที่ 3 จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ส่วนที่ 4 จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพและส่วนที่ 5 จรรยาบรรณต่อสังคม ซึ่งนักศึกษาวิชาชีพครูทุกคนควรปฏิบัติตนตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพที่คุรุสภากำหนด (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2550)

การที่นักศึกษาวิชาชีพครูได้รับการเรียนรู้ การบ่มเพาะผ่านเนื้อหารายวิชาที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักศึกษาวิชาชีพครูแสดงออกถึงหลักจรรยาบรรณวิชาชีพครูทั้ง 5 ส่วนนั้นต้องใช้ระยะเวลาในการบ่มเพาะ นักศึกษาวิชาชีพครูต้องมีความเพียรพยายาม ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง การปฏิบัติหรือการแสดงออกอย่างเป็นธรรมชาติเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตนตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพครูอย่างถูกต้องและเหมาะสม ปัญหาเหล่านั้นทำให้การบ่มเพาะความเป็นครูและการฝึกปฏิบัติของนักศึกษาวิชาชีพครูไม่เป็นไปตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพครูเท่าที่ควร ซึ่งสอดคล้องกับ ต้องลักษณ์ บุญธรรม และอรุณี หงษ์ศิริวัฒน์ (2560) ได้กล่าวว่า การพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 นอกเหนือจากทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 สำหรับผู้เรียนนั้นมิใช่เพียงการจัดการเรียนรู้ หรือจัดประสบการณ์ให้นิสิตนักศึกษาครูให้มีความรู้และทักษะในวิชาชีพเท่านั้น ต้องควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม เมื่อสำเร็จการศึกษาสามารถประกอบอาชีพที่ที่พึงประสงค์ มีสัมฤทธิผลทั้งด้านวิชาการและมีทักษะในศตวรรษที่ 21 พร้อมด้วยคุณธรรมละจริยธรรมที่พึงประสงค์ โดยเฉพาะนิสิตนักศึกษาครูที่จะเป็นแม่พิมพ์ของชาติต่อไป ย่อมเป็นหน้าที่ทางตรงและทางอ้อมของสถาบันอุดมศึกษา ในการหาแนวทางหรือกระบวนการที่เอื้อต่อการเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรมระดับบุคคลเพื่อมุ่งผลสำเร็จของส่วนรวมของนิสิตนักศึกษาครูแบบองค์รวมเพื่อกระตุ้นนักศึกษามีการระลึกถึงและปฏิบัติให้เกิดคุณค่า

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการปฏิบัติตนตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพครูซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการปฏิบัติหน้าที่ครูโดยตรง การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ เป็นการส่งเสริมการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์แก่นักศึกษาโดยอาศัยการให้ผู้เรียนลงพื้นที่จริงเพื่อศึกษาสภาพหรือความต้องการของผู้เรียน วิเคราะห์สภาพปัญหาและสามารถเสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาได้ การให้นักศึกษาวิชาชีพครูได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจะให้นักศึกษาวิชาชีพครูเข้าใจถึงปัญหาและมีความพยายามในการแสดงออกถึงความเป็นครูตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพครู อีกทั้งนอกจากจะให้นักศึกษาวิชาชีพครูได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเองแล้ว ผู้วิจัยยังเล็งเห็นถึงความสำคัญของการสะท้อนคิดจากการลงมือปฏิบัติตามรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นที่จะทำให้นักศึกษาวิชาชีพครูเข้าใจถึงแก่นสำคัญของการประกอบอาชีพครูให้เป็นไปตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพครู โดยในรูปแบบการเรียนรู้ในขั้นที่ 4 ขั้นทดลองร่วมกับการสะท้อนคิด ให้นักศึกษาได้ลงพื้นที่ปฏิบัติกิจกรรมที่กำหนดและมีกิจกรรมให้นักศึกษาสะท้อนคิดหลังจากปฏิบัติกิจกรรมตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพครูเพื่อเป็นการเสริมสร้างให้นักศึกษาได้สะท้อนคิดจากสิ่งที่ตนเองได้ปฏิบัติ และสะท้อนคิดเป็นไปตามจรรยาบรรณวิชาชีพครู ซึ่งสอดคล้องกับกัญญารัตน์ โคจร และกันยารัตน์ สอนสุภาพ (2565) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ของสถาบันการผลิตครูควรเน้นการจัดประสบการณ์ให้นิสิตครู ได้ฝึกปฏิบัติการสะท้อนคิดให้นิสิตครูได้รับประสบการณ์ตรงเพื่อที่จะสามารถพัฒนาการสะท้อนคิดตนเองและนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพในการพัฒนาตนเองสู่ความเป็นครูมืออาชีพอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันอุดมศึกษาเอกชน
2. เพื่อศึกษาผลการประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูก่อนและหลังใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการสะท้อนคิดของนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันอุดมศึกษาเอกชน
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันอุดมศึกษาเอกชน

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. กลุ่มเป้าหมาย

1.1 นักศึกษาหลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต สาขาวิชาชีพครู คณะครุศาสตร์ สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์ จำนวน 54 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.2 ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้เกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการสะท้อนคิด จำนวน 3 ท่าน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มีดังนี้

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู โดยนำการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ที่ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน (Kolb, D.A., 1984) ได้แก่ 1) ขั้นการสร้างประสบการณ์ 2) ขั้นสังเกตปฏิกิริยาตอบสนอง 3) ขั้นสร้างมโนทัศน์เชิงนามธรรม และ 4) ขั้นทดลอง ขั้นตอนการสะท้อนคิด (McGregor, D., & Cartwright, L., 2011) ที่ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การอธิบาย 2) ความรู้สึก 3) การประเมิน 4) การวิเคราะห์ 5) การสรุป และ 6) การวางแผนการกระทำอนาคต โดยผู้วิจัยนำขั้นการสะท้อนคิดมาร่วมกับขั้นที่ 4 การทดลอง (ขั้นตอนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์) ได้เป็นขั้นตอนที่ 4 ของรูปบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นคือ ขั้นที่ 4 การทดลองร่วมกับการสะท้อนคิด โดยมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.1.1 ศึกษาทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการสะท้อนคิด

2.1.2 ศึกษาทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้

2.1.3 สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญประเด็นเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด

2.1.4 พัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบคุณภาพ

2.1.5 วิเคราะห์ผลและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ใช้เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล 3 ประเภท ได้แก่

2.2.1 แบบประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูในตนเอง แบ่งเป็นแบบประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูในตนเองก่อนใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด จำนวน 1 ฉบับ และแบบประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูในตนเองหลังใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการ สะท้อนคิด จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งเป็นแบบประเมินชุดเดียวกัน โดยมีรายการการประเมินตามจรรยาบรรณวิชาชีพครูทั้ง 5 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนที่ 1 จรรยาบรรณต่อตนเอง ส่วนที่ 2 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ส่วนที่ 3 จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ส่วนที่ 4 จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอวิชาชีพ ส่วนที่ 5 จรรยาบรรณต่อสังคม โดยมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.2.1.1 ศึกษาทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับจิตวิญญาณความเป็นครู และจรรยาบรรณวิชาชีพ

2.2.1.2 ศึกษาทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมิน

2.2.1.3 สร้างแบบประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูในตนเอง และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบคุณภาพ

2.2.1.4 วิเคราะห์ผลและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.2.1.5 จัดพิมพ์แบบประเมิน

2.2.2 แบบสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญประเด็นเกี่ยวกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด จำนวน 1 ฉบับ โดยมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.2.2.1 ศึกษาทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการสะท้อนคิด

2.2.1.2 ศึกษาทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบสัมภาษณ์

2.2.2.3 สร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยมีข้อคำถามทั้ง 10 ข้อที่เกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครู การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการสะท้อนคิด นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบคุณภาพ

2.2.2.4 วิเคราะห์ผลและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

2.2.2.5 จัดพิมพ์แบบสัมภาษณ์

2.2.3 แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด จำนวน 1 ฉบับ มีรายการการประเมิน 2 ข้อหัวใหญ่คือ ความพึงพอใจต่อด้านรูปแบบการเรียนรู้และความพึงพอใจต่อภาพรวมของรูปแบบการเรียนรู้ โดยมีขั้นตอนการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังนี้

2.2.3.1 ศึกษาทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ และการสะท้อนคิด

2.2.3.2 ศึกษาทฤษฎีและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบประเมินความพึงพอใจ

2.2.3.3 สร้างแบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด และนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่านตรวจสอบคุณภาพ

2.2.3.4 วิเคราะห์ผลและแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ

3. การเก็บรวมข้อมูล

3.1 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ

3.1.1 แบบประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูในตนเอง

3.1.1.1 นำแบบประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูในตนเองก่อนใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด จำนวน 1 ฉบับ ให้กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 54 คนทำแบบประเมิน

3.1.1.2 ดำเนินการใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด จำนวน 10 สัปดาห์

3.1.1.3 นำแบบประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูในตนเอง หลังใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด จำนวน 1 ฉบับ ให้กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 54 คนทำการประเมิน

3.1.1.4 วิเคราะห์ผลการประเมินตนเอง

3.1.2 แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด

3.1.2.1 ดำเนินการใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด จำนวน 10 สัปดาห์

3.1.2.2 นำแบบประเมินความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้หลังใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิง ประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด จำนวน 1 ฉบับ ให้กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 54 คนทำการประเมิน

3.1.2.3 วิเคราะห์ผลการประเมิน

3.2 การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ

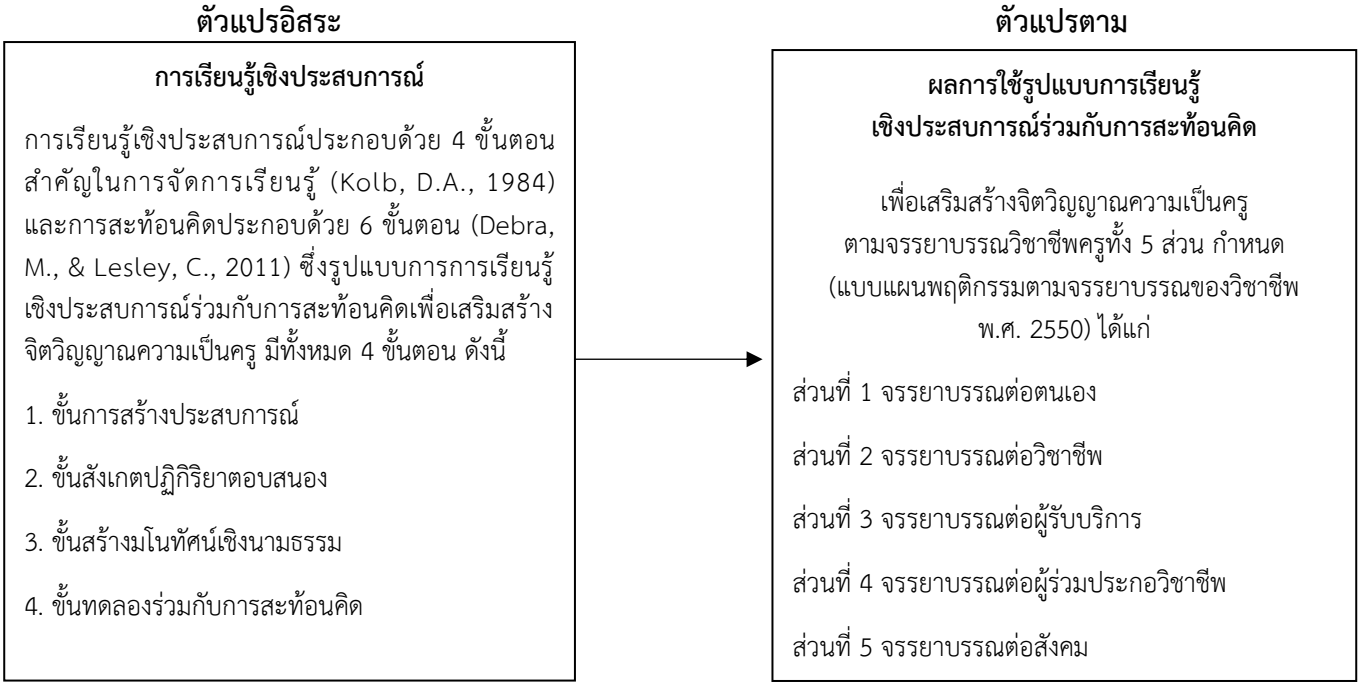
เก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทั้งหมด 3 คน เกี่ยวกับการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการสะท้อนคิดเพื่อนำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์จัดทำรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู

4.การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ผลการใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู ได้แก่ การเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูและความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า โดยใช้การวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ย (mean: $\bar{x}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation: S.D.)

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษารูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด กรอบแนวคิดการวิจัยแสดงถึงพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู โดยศึกษาขั้นตอนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์มีทั้งหมด 4 ขั้นตอน และศึกษาขั้นตอนการสะท้อนคิดทั้งหมด 6 ขั้นตอน จึงได้พัฒนารูปการเรียนรู้ดังกล่าวเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาวิชาชีพครู

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย พบว่า

1. ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู

ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูที่พัฒนาขึ้น ซึ่งประกอบด้วยขั้นที่ 1 ขั้นการสร้างประสบการณ์ ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกตปฏิกิริยาตอบสนอง ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างมโนทัศน์เชิงนามธรรม และขั้นที่ 4 ขั้นทดลองร่วมกับการสะท้อนคิด ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนรู้ การเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการสะท้อนคิด จำนวน 3 คน ตรวจสอบคุณภาพ ได้ผลการพิจารณาดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู (ผู้เชี่ยวชาญ)

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	4.80	0.44	มากที่สุด
2. สอดคล้องกับแนวคิดการสะท้อนคิด	4.80	0.44	มากที่สุด
3. รูปแบบการเรียนรู้สามารถเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูได้	4.40	0.54	มาก
4. กิจกรรมในแต่ละขั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์	4.40	0.54	มาก
5. วิธีการประเมินผลสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ซึ่งประกอบด้วย 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นการสร้างประสบการณ์ ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกตปฏิกิริยาตอบสนอง ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างมโนทัศน์เชิงนามธรรม และขั้นที่ 4 ขั้นทดลองร่วมกับการสะท้อนคิด	4.40	0.54	มาก
รวม	4.56	0.50	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 แสดงว่า ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการเรียนรู้ พบว่า ความเหมาะสมของรูปแบบการจัดเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดของนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันอุดมศึกษาเอกชน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีความเหมาะสมระดับมากสูงสุดได้แก่ สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.44) และสอดคล้องกับแนวคิดการสะท้อนคิด อยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.80 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.44)

2. ผลการการประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูในตนเองก่อนและหลังใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู

เมื่อพิจารณาผลการประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูในตนเองก่อนใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด จำนวนนักศึกษาวิชาชีพครูทั้งหมด 54 คน พบว่า การประเมินก่อนใช้รูปแบบการเรียนรู้ คะแนนแบบประเมินเฉลี่ยจรรยาบรรณวิชาชีพครูทั้ง 5 ส่วนเท่ากับ 3.23 (S.D. = 0.87) และการประเมินหลังใช้รูปแบบการเรียนรู้ คะแนนแบบประเมินเฉลี่ยจรรยาบรรณวิชาชีพครูทั้ง 5 ส่วนเท่ากับ 4.14 (S.D. = 0.49)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูในตนเองก่อนและหลังใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู (แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2550)

จรรยาบรรณวิชาชีพครู	ก่อนใช้		หลังใช้	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
ส่วนที่ 1 จรรยาบรรณต่อตนเอง	3.29	0.95	4.33	0.95
ส่วนที่ 2 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ	3.09	0.95	4.53	0.50
ส่วนที่ 3 จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ	3.07	0.54	3.92	0.44
ส่วนที่ 4 จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ	3.70	0.50	4.27	0.57
ส่วนที่ 5 จรรยาบรรณต่อสังคม	3.01	1.41	3.66	0.00
รวม	3.23	0.87	4.14	0.49

จากตารางที่ 2 แสดงว่า ผลการประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูในตนเองก่อนใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู พบว่า คะแนนเฉลี่ยรวมหลังใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยคะแนนแบบประเมินเฉลี่ยหลังใช้รูปแบบการเรียนรู้มีค่าเท่ากับ 4.14 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 และคะแนนแบบประเมินเฉลี่ยก่อนใช้รูปแบบการเรียนรู้มีค่าเท่ากับ 3.23 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.87 โดยคะแนนเฉลี่ยก่อนใช้รูปแบบการเรียนรู้ต่ำที่สุด คือ ส่วนที่ 5 จรรยาบรรณต่อสังคม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.01 คะแนนเฉลี่ยที่สูงที่สุด คือ ส่วนที่ 4 จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50 และคะแนนเฉลี่ยหลังใช้รูปแบบการเรียนรู้ต่ำที่สุด คือ ส่วนที่ 5 จรรยาบรรณต่อสังคม มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.66 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.00 คะแนนเฉลี่ยที่สูงที่สุด คือ ส่วนที่ 2 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์รายละเอียดผลประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูในตนเองก่อนและหลังใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู (รายข้อ) (แบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2550)

จรรยาบรรณวิชาชีพครู	ก่อนใช้		หลังใช้	
	$\bar{x}$	S.D.	$\bar{x}$	S.D.
ส่วนที่ 1 จรรยาบรรณต่อตนเอง				
1.1 มีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพและวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ	3.29	0.95	4.33	0.95
ส่วนที่ 2 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ				
2.1 รัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ	3.09	0.95	4.53	0.50
ส่วนที่ 3 จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ				
3.1 รัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอ	2.59	0.57	3.96	0.00
3.2 ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ และนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่อย่างเต็มความสามารถด้วยความบริสุทธิ์ใจ	2.94	0.57	4.12	0.57
3.3 ต้องประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งทางกาย วาจา และจิตใจ	2.98	0.50	3.88	0.57
3.4 ไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ	3.16	0.57	3.55	0.50
3.5 ให้บริการด้วยความจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์จาก การใช้ตำแหน่งหน้าที่โดยมิชอบ	3.68	0.50	4.09	0.57
ส่วนที่ 4 จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ				
4.1 พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ	3.70	0.50	4.27	0.57
ส่วนที่ 5 จรรยาบรรณต่อสังคม				
5.1 พึงประพฤติปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการ อนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมและยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	3.01	1.41	3.66	0.00
รวม	3.23	0.87	4.14	0.49

จากตารางที่ 3 แสดงว่า ผลการวิเคราะห์รายละเอียดรายข้อของจรรยาบรรณวิชาชีพสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนทั้ง 5 ส่วน โดยคะแนนเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.14 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.49 ซึ่งรายละเอียดรายข้อ พบว่า คะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดของผลแบบประเมินก่อนใช้รูปแบบการเรียนรู้ คือ ส่วนที่ 3 จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ข้อที่ 3.1 รัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริม ให้กำลังใจแก่ศิษย์และผู้รับบริการ ตามบทบาทหน้าที่โดยเสมอ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 2.59 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.57 และคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ส่วนที่ 4 จรรยาบรรณต่อผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ ข้อที่ 4.1 พึงช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.70 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50 คะแนนเฉลี่ยต่ำที่สุดของผลแบบประเมินหลังใช้รูปแบบการเรียนรู้ คือ ส่วนที่ 3 จรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ข้อที่ 3.4 ไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.55 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50 และคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ส่วนที่ 2 จรรยาบรรณต่อวิชาชีพ ข้อที่ 2.1 รัก ศรัทธา

ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด (ด้านรูปแบบการเรียนรู้)

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
ด้านรูปแบบการเรียนรู้			
1. ความพึงพอใจต่อขั้นตอนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์	4.07	0.72	มาก
2. ความพึงพอใจต่อขั้นตอนการเรียนรู้ส่งเสริมการสะท้อนคิด	3.90	0.65	มาก
3. ความพึงพอใจต่อขั้นตอนการเรียนรู้ส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพครู	4.55	0.50	มากที่สุด
4. ความพึงพอใจต่อความสอดคล้องกับเนื้อหาและจุดประสงค์การเรียนรู้	4.03	0.80	มาก
5. ความพึงพอใจต่อลำดับขั้นตอนการเรียนรู้ที่เหมาะสม	3.94	0.65	มาก
รวม	4.10	0.66	มาก

จากตารางที่ 4 แสดงว่า ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด (ด้านรูปแบบการเรียนรู้) โดยรวมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.10 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.66) ความพึงพอใจต่อขั้นตอนการเรียนรู้ส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพครู พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.50)

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด (ด้านภาพรวม)

รายการประเมิน	$\bar{x}$	S.D.	ระดับความเหมาะสม
ด้านภาพรวม			
1. ความพึงพอใจโดยรวมต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู	4.38	0.49	มาก
2. ความเหมาะสมของกิจกรรมในรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู	4.68	0.46	มากที่สุด
3. ประโยชน์ของรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู	4.66	0.64	มากที่สุด
รวม	4.58	0.53	มากที่สุด

จากตารางที่ 5 แสดงว่า ผลการวิเคราะห์แบบประเมินความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด (ด้านภาพรวม) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.53) ด้านความเหมาะสมของกิจกรรมในรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู พบว่า ค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.68 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.46)

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัย สามารถอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อสร้างเสริมจิต วิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาวิชาชีพครูมี 4 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วยขั้นที่ 1 ขั้นการสร้างประสบการณ์ ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกตปฏิกิริยาตอบสนอง ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างมโนทัศน์เชิงนามธรรม และขั้นที่ 4 ขั้นทดลองร่วมกับการสะท้อนคิด พบว่า ผู้เชี่ยวชาญเห็นถึงความเหมาะสมขององค์ประกอบของรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด สะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการเรียนรู้เชิง ประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดมีความเหมาะสม และมีความสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ มีความสอดคล้องกับแนวคิดการสะท้อนคิด รูปแบบการเรียนรู้สามารถเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูได้ กิจกรรมในแต่ละขั้น สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และวิธีการประเมินผลสอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริกัญญา แก่นทอง (2564) พบว่า ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมสะท้อนคิดของนักศึกษาครูก่อนและหลังได้รับมอบหมายให้เขียนบันทึกการเรียนรู้ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู พบว่า แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากนักศึกษาส่วนใหญ่ขาดพื้นฐานการฝึกฝนกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ การจัดกิจกรรมที่ฝึกทักษะกระบวนการคิดมีไม่มากเท่าที่ควร ประกอบกับทักษะการคิดพ้นฐานของนักศึกษาอยู่ในระดับต่ำถึงปานกลาง การจัดการเรียนการสอนโดยวิธีการสะท้อนคิดเป็นวิธีหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง จะช่วยส่งเสริมให้มีพฤติกรรมสะท้อนคิดที่ดีได้ด้วยการฝึกฝนทักษะการคิดเพราะสามารถนำมาใช้ฝึกฝนพัฒนาการคิดขั้นสูงของนักศึกษาได้เป็นอย่างดีเพื่อช่วยส่งเสริมพฤติกรรมสะท้อนคิดพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการคิดได้

2. ผลการศึกษาผลการประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูในตนเองของนักศึกษาวิชาชีพครู ผลการวิจัยพบว่า “ผลคะแนนแบบประเมินหลังใช้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดสูงกว่าก่อนใช้รูปแบบการเรียนรู้ทุกจรรยาบรรณวิชาชีพ” สะท้อนให้เห็นว่า รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดสามารถเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูให้แก่นักศึกษาวิชาชีพครูได้ ขั้นตอนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดทั้ง 4 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วยขั้นที่ 1 ขั้นการสร้างประสบการณ์ ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกตปฏิกิริยาตอบสนอง ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างมโนทัศน์เชิงนามธรรม และขั้นที่ 4 ขั้นทดลองร่วมกับการสะท้อนคิด ส่งเสริมให้กิจกรรมที่ให้นักศึกษาวิชาชีพครูได้ปฏิบัติและฝึกฝนสะท้อนสิ่งที่ได้ปฏิบัติและสิ่งที่รู้สึกหลังได้ปฏิบัติกิจกรรม นับเป็นการปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นครูที่เกิดจากประสบการณ์ที่ปฏิบัติจริงและเป็นการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนเกิดการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับ ธีรภัทร โคตรบรรเทา (2568) พบว่า สมรรถนะของนักศึกษาวิชาชีพครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนที่ผ่านกระบวนการชี้แนะสะท้อนคิดโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างก่อนดำเนินการชี้แนะสะท้อนคิดโดยรวมอยู่ในระดับปานกลางและหลังกระบวนการชี้แนะสะท้อนคิด พบว่า นักศึกษาวิชาชีพครูกลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยจากการประเมินคุณภาพสมรรถนะการวิจัยในชั้นเรียนอยู่ในระดับดีมาก

3. ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด พบว่า “ความพึงพอใจของนักศึกษาวิชาชีพครูต่อรูปแบบการเรียนรู้ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด” จากผลการวิเคราะห์ระดับความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาวิชาชีพครูเล็งเห็นถึงความเหมาะสมของกิจกรรมในรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูและประโยชน์ของรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูอยู่ในระดับมากที่สุด นักศึกษาวิชาชีพครูเล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการลงมือปฏิบัติจริงการได้ลงพื้นที่จริงในการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู และร่วมกันสะท้อนความคิดระหว่างการสำรวจพื้นที่ การเตรียมการระหว่างจัดกิจกรรม และการจัดกิจกรรมจริงในพื้นที่ ซึ่งผลการศึกษาความพึงพอใจต่อด้านรูปแบบการเรียนรู้ พบว่า รูปแบบการเรียนรู้ส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพครูอยู่ในระดับมากที่สุด นักศึกษาวิชาชีพครูได้ทำกิจกรรมที่เสริมสร้างความเป็นครู ได้ทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนครู และได้ทำกิจกรรมกับผู้เรียนที่หลากหลาย รวมไปถึงการทำกิจกรรมจิตสาธารณะ ฝึกการเสียสละและการทำเพื่อส่วนรวม ซึ่งสอดคล้องกับ ศศิธร อินตุ่น (2567) กล่าวว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ทำให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติรวมถึงการสร้างสรรค์ผลงานร่วมกัน

ในทีมงาน เกิดการแลกเปลี่ยนและยอมรับความคิดเห็นของสมาชิกในกลุ่ม และผู้สอนคอยให้คำปรึกษาและคำแนะนำอย่างทั่วถึงระหว่างการฝึกปฏิบัติการจัดสัมมนาทางวิชาการในสถานการณ์จริง

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยนี้ทำให้ได้รูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษาวิชาชีพครู สถาบันอุดมศึกษาเอกชน แผนภาพด้านล่างแสดงให้เห็นถึงรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครู โดยการศึกษาการจัดการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของนักศึกษวิชาชีพครูนั้น การลงมือปฏิบัติจริงเป็นตัวช่วยสามารถที่ทำให้นักศึกษาวิชาชีพครูเกิดจิตวิญญาณความเป็นครูได้อย่างแท้จริง รูปแบบการเรียนรู้และกิจกรรมที่ออกแบบส่งเสริมให้นักศึกษาวิชาชีพครูได้มีประสบการณ์จริงที่จะช่วยหล่อหลอมให้นักศึกษาเกิดความรัก ความศรัทธาในอาชีพครู โดยกิจกรรมจะดำเนินการตามขั้นตอนการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ 4 ขั้นตอนคือ 1) ขั้นการสร้างประสบการณ์ 2) การสังเกตปฏิกิริยาตอบสนอง 3) ขั้นสร้างมโนทัศน์เชิงนามธรรม และ 4) ขั้นทดลอง หลังจากการดำเนินการกิจกรรมจะให้นักศึกษาวิชาชีพครูร่วมกันสะท้อนคิดผ่านกิจกรรมที่ได้ดำเนินการ โดยมี 6 ขั้นตอนคือ 1) การอธิบาย 2) ความรู้สึก 3) การประเมิน 4) การวิเคราะห์ 5) การสรุป และ6) การวางแผนการกระทำอนาคต ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้นมีการนำการสะท้อนคิดรวมกับขั้นตอนที่ 4 การทดลอง เพื่อให้นักศึกษาได้สะท้อนคิดหลังจากลงมือปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งขั้นตอนของรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์รวมกับสะท้อนคิดที่พัฒนาขึ้นมี 4 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นการสร้างประสบการณ์ ขั้นที่ 2 ขั้นสังเกตปฏิกิริยาตอบสนอง ขั้นที่ 3 ขั้นสร้างมโนทัศน์เชิงนามธรรม และขั้นที่ 4 ขั้นทดลองร่วมกับการสะท้อนคิด

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ใหม่

สรุปผลการวิจัย

นักศึกษาวิชาชีพครูได้เรียนรู้ผ่านรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดเพื่อเสริมสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู โดยผลการประเมินจิตวิญญาณความเป็นครูในตนเองสูงกว่าก่อนเรียนรู้ผ่านรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิด ผู้เชี่ยวชาญประเมินผลการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดอยู่ในระดับมากที่สุด และนักศึกษาวิชาชีพครูมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ร่วมกับการสะท้อนคิดโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรพิจารณาเพิ่มเติมกิจกรรมที่สามารถส่งเสริมหัวข้อจรรยาบรรณต่อผู้รับบริการ ข้อ 3.4 ไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคมของศิษย์และผู้รับบริการ เช่น กิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาวะทางอารมณ์และจิตใจ กิจกรรมส่งเสริมทักษะสังคมและการเคารพผู้อื่น กิจกรรมที่พัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และการตระหนักรู้ตนเอง เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะด้านการวิจัยครั้งต่อไป

ควรศึกษาประเด็นตามหลักจรรยาบรรณวิชาชีพในแต่ละหัวข้อ และออกแบบกิจกรรมที่ส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูในแต่ละประเด็น เพื่อให้นักศึกษาวิชาชีพครูได้พัฒนาคุณลักษณะในแต่ละหัวข้อให้มีความลึกซึ้ง เช่น กิจกรรมจิตอาสาพัฒนาชุมชน กิจกรรมเรียนรู้วัฒนธรรมและความหลากหลาย กิจกรรมตระหนักถึงบทบาทแบบอย่างทางสังคม เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

กัญญารัตน์ โคจร และ กันยารัตน์ สอนสุภาพ. (2565). ความสัมพันธ์ของประสบการณ์ในการออกแบบการเรียนรู้และความสามารถในการสะท้อนคิดของนิสิตครู. *วารสารมนุษยสังคมสาร, 20*(1), 103-123.

ต้องลักษณ์ บุญธรรม และ อรุณี หงษ์ศิริวัฒน์. (2560). การพัฒนาการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับครูในศตวรรษที่ 21. *วารสารวิทยาลัยดุสิตธานี, 11*(2). 220-235.

ธีรภัทร โคตรบรรเทา. (2568). การพัฒนาสมรรถนะนักศึกษาวิชาชีพครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนโดยการชี้แนะสะท้อนคิด. *วารสารการบริหารการปกครองและนวัตกรรมท้องถิ่น*, *9*(3), 219-224.

ศศิธร อินตุ่น. (2567). ผลการจัดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่มีต่อความสามารถในการทำงานเป็นทีมและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชา ELE 6801 สัมมนาการประถมศึกษาของนักศึกษาครูระดับบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 26*(1), 321-333.

ศิริกัญญา แก่นทอง. (2564). การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมการสะท้อนคิดของนักศึกษาครู มหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ในรายวิชาสันติศึกษาสำหรับครู. *วารสารมหาวิทยาลัยนราธิวาสราชนครินทร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 8*(2), 180-197.

สันติ กินรี. (2560). บทบาทและแนวทางปฏิบัติของนักศึกษาวิชาชีพครู. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม, 9*(2), 275-287.

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2550). *ข้อบังคับคุรุสภา ว่าด้วยแบบแผนพฤติกรรมตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ พ.ศ. 2550*. สืบค้นจาก https://ratchakitcha.soc.go.th/documents/214339.pdf.

Kolb, D.A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Engiewood Cliff, N.J.: Pretice-Hall.

McGregor, D., & Cartwright, L. (2011). *Developing reflective practice: a guide for beginning teachers: a guide for beginning teachers*. London: McGraw-Hill Education (UK).

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 399-414.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Academic Article

From Expertise to Purpose: Institutional Legitimacy, Stakeholder Trust, and Long-Term Organizational Sustainability

Taisith Kruasom[1*]

[1] *Faculty of Management Science, Ubon Ratchathani University, Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: taisith.k@ubu.ac.th*

ABSTRACT

This conceptual article develops a framework for explaining leadership driven by purpose rather than expertise to address contemporary organizational contexts characterized by complexity, uncertainty, and distributed knowledge across teams and networks rather than concentrated in any single individual. While many organizations continue to treat technical excellence as the primary basis of leadership legitimacy, the article argues that relying on expertise as the sole source of authority has important limitations when decisions must confront incomplete information, multiple and competing goals, and moral consequences for stakeholders. The article proposes understanding purpose as a meaning structure that guides the interpretation of situations, the prioritization of values, and the use of knowledge in ways that are consistent with the organization's reason for existence. From an institutional perspective, the author distinguishes between leaders' technical authority and their authority based on meaning or legitimacy and explains how purpose functions as a justificatory basis for the exercise of authority. The developed framework suggests that alignment between purpose and actual decision-making constitutes a key mechanism for accumulating stakeholder trust. Such trust, in turn, enhances organizational adaptability, strengthens resilience, and supports long-term sustainability under conditions in which expertise has become a widely accessible resource. Finally, the article advances conceptual propositions for future empirical testing and outlines theoretical and practical implications for the design of governance, the selection and development of leaders, and the management of stakeholder relationships in highly uncertain environments.

Keywords: Purpose-driven Leadership, Expertise, Legitimacy, Trust, Good Governance, Organizational Resilience

Received: 5 January 2026;
Revised: 22 February 2026;
Accepted: 1 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

จากความเชี่ยวชาญสู่เป้าประสงค์: ความชอบธรรมเชิงสถาบัน ความไว้วางใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

ไทศิต เครือโสม[1*]

[1] คณะบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ประเทศไทย

* Corresponding author. E-mail: taisith.k@ubu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความเชิงแนวคิดนี้พัฒนากรอบการอธิบายภาวะผู้นำที่ขับเคลื่อนด้วยเป้าประสงค์มากกว่าความเชี่ยวชาญเพื่อตอบโจทย์บริบทองค์กรร่วมสมัยซึ่งเผชิญความซับซ้อน ความไม่แน่นอน และสภาพที่ความรู้กระจายตัวอยู่ในทีมและเครือข่ายมากกว่าบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แม้องค์กรจำนวนมากยังคงยึดความเป็นเลิศเชิงเทคนิคเป็นฐานของความชอบธรรมของผู้นำ บทความชี้ให้เห็นว่าการพึ่งพาความเชี่ยวชาญเป็นแหล่งอำนาจหลักเพียงประการเดียวมีข้อจำกัดเมื่อการตัดสินใจต้องเผชิญข้อมูลที่ไม่สมบูรณ์ เป้าหมายหลายมิติ และผลกระทบเชิงศีลธรรมต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย บทความเสนอให้ทำความเข้าใจเป้าประสงค์ในฐานะโครงสร้างเชิงความหมายที่ทำหน้าที่กำกับการตีความสถานการณ์ การจัดลำดับคุณค่า และการใช้ความรู้ให้สอดคล้องกับเหตุผลของการดำรงอยู่ขององค์กร บนฐานมุมมองเชิงสถาบัน ผู้เขียนแยกแหล่งอำนาจของผู้นำออกเป็นอำนาจเชิงเทคนิคและอำนาจเชิงความหมายหรือความชอบธรรม และอธิบายว่าเป้าประสงค์ทำหน้าที่เป็นฐานอธิบายของการใช้อำนาจอย่างไร กรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นชี้ว่าความสอดคล้องระหว่างเป้าประสงค์กับการตัดสินใจที่เกิดขึ้นจริงเป็นกลไกสำคัญในการสะสมความไว้วางใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ความไว้วางใจดังกล่าวเอื้อต่อความสามารถขององค์กรในการปรับตัว เสริมความยืดหยุ่นและสนับสนุนความยั่งยืนในระยะยาวภายใต้เงื่อนไขที่ความเชี่ยวชาญกลายเป็นทรัพยากรที่เข้าถึงได้อย่างกว้างขวาง ท้ายที่สุดบทความนำเสนอข้อเสนอเชิงแนวคิดสำหรับการทดสอบเชิงประจักษ์ในอนาคต และชี้นัยเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติต่อการออกแบบธรรมาภิบาล การคัดเลือกและพัฒนาผู้นำ และการบริหารความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในสภาพแวดล้อมที่มีความไม่แน่นอนสูง

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงเป้าประสงค์, ความเชี่ยวชาญ, ความชอบธรรม, ความไว้วางใจ, ธรรมาภิบาล, ความยืดหยุ่นขององค์กร

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดภาวะผู้นำที่ขับเคลื่อนด้วยเป้าประสงค์มากกว่าความเชี่ยวชาญและอธิบายว่าการยึดเป้าประสงค์ขององค์กรสามารถทำหน้าที่เป็นฐานความชอบธรรมของผู้นำได้อย่างไรในบริบทที่ความรู้และความเชี่ยวชาญกระจายตัวกว้างขวาง บทความโต้แย้งว่าการผูกความชอบธรรมของผู้นำเข้ากับความเป็นเลิศเชิงเทคนิคเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพออีกต่อไปสำหรับองค์กรร่วมสมัยที่เผชิญความซับซ้อนและความไม่แน่นอนสูง ตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา วรรณกรรมด้านภาวะผู้นำในสาขาการจัดการ รัฐประศาสนศาสตร์ และสังคมศาสตร์ประยุกต์ให้ความสนใจอย่างต่อเนื่องกับคำถามว่า ความชอบธรรมของผู้นำควรถูกสถาปนาบนฐานใด ระหว่างความเป็นผู้เชี่ยวชาญเชิงเทคนิคกับความสามารถในการกำหนดทิศทางร่วมขององค์กร (Weber, 1978; Selznick, 1957; Pfeffer, 1981) ภายใต้บริบทยุคอุตสาหกรรมซึ่งปัญหามักมีลักษณะเชิงเส้นและสามารถแก้ไขได้ด้วยความรู้เฉพาะด้าน องค์กรจำนวนมากจึงคัดเลือกและประเมินผู้นำจากระดับความเชี่ยวชาญ ความสามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และผลสัมฤทธิ์ที่ตรวจวัดได้ (Mintzberg, 1973; Katz, 1974; Mumford et al., 2000)

อย่างไรก็ตาม บริบทขององค์กรร่วมสมัยได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ ปัญหาเชิงองค์กรในปัจจุบันมีลักษณะซับซ้อน เชื่อมโยงหลายมิติ และเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม เทคโนโลยี สิ่งแวดล้อม และจริยธรรม

(Snowden & Boone, 2007; Head & Alford, 2015; Uhl-Bien et al., 2007) ในเวลาเดียวกัน ความรู้และความเชี่ยวชาญไม่ได้กระจุกตัวอยู่ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง หากกระจายตัวอยู่ในทีม หน่วยงานข้ามสายงาน เครือข่ายวิชาชีพ และระบบนิเวศขององค์กร หรือที่วรรณกรรมเรียกว่า distributed expertise (Tsoukas, 2009; Faraj et al., 2011; Nicolini, 2012)

ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว การยึดความเชี่ยวชาญส่วนบุคคลเป็นฐานอำนาจหลักของผู้นำอาจนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ไม่พึงประสงค์หลายประการ เช่น การรวมศูนย์การตัดสินใจจนลดคุณภาพข้อมูลเชิงบริบท การจำกัดพื้นที่ของการเรียนรู้ร่วมและการโต้แย้งเชิงสร้างสรรค์ และการทำให้เสียงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีน้ำหนักลดลง นอกจากนี้ เมื่อความผิดพลาดเชิงเทคนิคเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในโลกที่ไม่แน่นอน ความชอบธรรมของผู้นำที่ตั้งอยู่บนความเชี่ยวชาญเพียงอย่างเดียวจึงเปราะบางเป็นพิเศษ (Janis, 1982; Alvesson & Spicer, 2012a; Flyvbjerg, 2017)

บทความนี้จึงเสนอกรอบแนวคิดภาวะผู้นำที่ขับเคลื่อนด้วยเป้าประสงค์มากกว่าความเชี่ยวชาญ เพื่ออธิบายการขยับฐานความชอบธรรมของผู้นำจากการเป็นผู้รู้มากกว่า ไปสู่การยืนอยู่บนเหตุผลของการดำรงอยู่ขององค์กร (Gioia et al., 2013; Carton, 2018) ในกรอบนี้ เป้าประสงค์มิได้ถูกมองเป็นเพียงถ้อยคำเชิงสัญลักษณ์หรือสโลแกนองค์กร หากแต่เป็นโครงสร้างเชิงความหมายที่กำกับการตีความสถานการณ์ การจัดลำดับคุณค่า และการตัดสินใจภายใต้ทางเลือกที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (Weick, 1995; Maitlis & Sonenshein, 2010; Cornelissen, 2017) มุมมองดังกล่าวไม่ได้ลดทอนคุณค่าของความเชี่ยวชาญเชิงเทคนิค หากแต่ชี้ให้เห็นว่าบทบาทสำคัญของผู้นำคือการทำให้ความเชี่ยวชาญหลากหลายชุดที่กระจายตัวอยู่ในองค์กรสามารถถูกบูรณาการและนำไปใช้ในทิศทางเดียวกันภายใต้กรอบคุณค่าเดียวกัน ผู้นำจึงทำหน้าที่กำหนดขอบเขตเชิงบรรทัดฐานของการตัดสินใจ และรับผิดชอบต่อผลกระทบเชิงศีลธรรมและสังคมของการใช้อำนาจ (March & Olsen, 1989; Scott, 2014)

แม้แนวคิดภาวะผู้นำเชิงเป้าประสงค์จะได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นในวรรณกรรมสากล (Hollensbe et al., 2014; George et al., 2021) แต่ยังมีช่องว่างเชิงแนวคิดสำคัญอย่างน้อยสองประการ ประการแรก งานจำนวนมากนำเสนอแนวคิดนี้ในเชิงบรรทัดฐานหรือเชิงแรงบันดาลใจ จึงยังขาดการอธิบายเชิงกลไกว่าเป้าประสงค์ทำงานอย่างไรในกระบวนการนำองค์กรจริง (Alvesson & Spicer, 2012b; Tourish, 2019) ประการที่สอง ความสัมพันธ์ระหว่างเป้าประสงค์กับความชอบธรรมและความไว้วางใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมักถูกศึกษากันแยกส่วน ทำให้ยังไม่ชัดเจนว่าแหล่งอำนาจของผู้นำที่ยึดเป้าประสงค์แตกต่างจากแหล่งอำนาจที่ยึดความเชี่ยวชาญอย่างไรในทางทฤษฎี (Suchman, 1995; Deephouse & Suchman, 2008) เพื่ออุดช่องว่างเหล่านี้ บทความพัฒนากรอบแนวคิดเชิงสถาบันที่เชื่อมโยงสามแกน ได้แก่ เป้าประสงค์ในฐานะโครงสร้างเชิงความหมาย การเปลี่ยนฐานอำนาจของผู้นำจากอำนาจเชิงเทคนิคไปสู่อำนาจเชิงความชอบธรรม และผลลัพธ์ด้านความชอบธรรม ความไว้วางใจ และความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว (Suddaby et al., 2017; Ansell & Trondal, 2018) กรอบนี้เสนอว่าความไว้วางใจถูกสะสมผ่านความสอดคล้องระหว่างเป้าประสงค์กับการตัดสินใจจริงและผ่านการให้เหตุผลต่อสาธารณะ ซึ่งช่วยให้การตัดสินใจยังคงถูกมองว่าเหมาะสมและยอมรับได้แม้ผลลัพธ์เชิงเทคนิคจะผันผวนในสภาวะไม่แน่นอน (Habermas, 1996; Rawls, 1993; Bovens et al., 2014)

โดยสรุป บทความนี้มีส่วนเพิ่มเชิงทฤษฎีสามประการ ประการแรก จัดวางเป้าประสงค์เป็นกลไกเชิงสถาบันมากกว่าคุณลักษณะส่วนบุคคล ประการที่สอง อธิบายการเปลี่ยนฐานความชอบธรรมของผู้นำจากความเชี่ยวชาญไปสู่ความหมายและความรับผิดชอบ และประการที่สาม เสนอเส้นทางเชิงกลไกที่เชื่อมโยงเป้าประสงค์ ความชอบธรรม ความไว้วางใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และความยั่งยืนขององค์กรอย่างเป็นระบบ (Scott, 2014) ท้ายที่สุด บทความจัดโครงสร้างดังนี้ ส่วนที่ 2 ทบทวนวรรณกรรมและช่องว่าง ส่วนที่ 3 เสนอกรอบแนวคิดและกลไก ส่วนที่ 4 นำเสนอข้อเสนอเชิงแนวคิดและเงื่อนไขขอบเขต และส่วนที่ 5–6 อภิปรายเชิงนัยและสรุป

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับด้านภาวะผู้นำ

วรรณกรรมด้านภาวะผู้นำในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาแสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลงเชิงกรอบอธิบายอย่างมีนัยสำคัญ จากการมองผู้นำในฐานะปัจเจกบุคคลที่มีคุณลักษณะพิเศษและมีอิทธิพลเหนือผู้อื่น ไปสู่การมองภาวะผู้นำในฐานะกระบวนการทางสังคมที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์ ความสัมพันธ์ และบริบทเชิงสถาบันที่หล่อหลอมการกระทำของผู้คน (Uhl-Bien et al., 2007; Denis et al., 2012) การขยับมุมมองดังกล่าวช่วยลดการอธิบายภาวะผู้นำแบบยึดตัวบุคคลเป็นศูนย์กลาง และเปิดพื้นที่ให้การวิเคราะห์บทบาทของโครงสร้าง อำนาจ และบรรทัดฐานทางสังคมที่กำหนดขอบเขตการกระทำของผู้นำ (Crevani et al., 2010; Hosking, 2011)

แม้แนวโน้มดังกล่าวจะช่วยขยายความเข้าใจภาวะผู้นำในเชิงกระบวนการ งานวิจัยจำนวนมากยังคงผูกความชอบธรรมของผู้นำไว้กับระดับความเชี่ยวชาญและผลสัมฤทธิ์เชิงเทคนิคที่สามารถตรวจวัดได้ โดยเฉพาะในบริบทองค์กรที่ให้คุณค่ากับประสิทธิภาพ ความรวดเร็ว และความแม่นยำของการตัดสินใจ (Mumford et al., 2000; Hannah et al., 2013) ความตึงเครียดระหว่างการมองผู้นำในฐานะกระบวนการทางสังคม กับการประเมินผู้นำผ่านความเก่งเชิงเทคนิค จึงยังคงเป็นประเด็นถกเถียงสำคัญในวรรณกรรมร่วมสมัย

1. ภาวะผู้นำที่ยึดความเชี่ยวชาญเป็นศูนย์กลาง

แนวคิดภาวะผู้นำแบบดั้งเดิมจำนวนมากตั้งอยู่บนสมมติฐานว่าผู้นำควรเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์เหนือกว่าผู้อื่น ไม่ว่าจะสะท้อนผ่านกรอบภาวะผู้นำเชิงคุณลักษณะ ภาวะผู้นำเชิงทักษะ หรือภาวะผู้นำเชิงผู้เชี่ยวชาญ (Zaccaro et al., 2004; Mumford et al., 2000) กรอบเหล่านี้พัฒนาขึ้นภายใต้บริบทที่ปัญหามีลักษณะค่อนข้างชัดเจน สามารถแยกย่อย วิเคราะห์ และแก้ไขได้ด้วยความรู้เฉพาะด้านของบุคคลหรือกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ (March & Simon, 1958)

เมื่อองค์กรต้องเผชิญกับปัญหาที่มีความไม่แน่นอนสูง มีความคลุมเครือเชิงเป้าหมาย และต้องอาศัยความรู้จากหลายสาขา วรรณกรรมเริ่มตั้งคำถามต่อความเพียงพอของความเชี่ยวชาญส่วนบุคคลในฐานะแหล่งอำนาจหลักของผู้นำ (Grint, 2005; Heifetz et al., 2009) งานวิจัยจำนวนหนึ่งชี้ให้เห็นว่า การยกสถานะความเชี่ยวชาญเป็นฐานอำนาจหลักอาจนำไปสู่การรวมศูนย์การตัดสินใจ การลดพื้นที่ของการเรียนรู้ร่วม และการทำให้เสียงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีน้ำหนักลดลง (Tourish, 2013)

ในแง่นี้ ความเชี่ยวชาญไม่ได้เป็นปัญหาในตัวมันเอง หากแต่กลายเป็นข้อจำกัดเมื่อถูกใช้เป็นเกณฑ์ความชอบธรรมเพียงประการเดียว โดยเฉพาะในบริบทที่ผลลัพธ์เชิงเทคนิคไม่สามารถรับประกันได้อย่างต่อเนื่อง และความล้มเหลวเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ (Flyvbjerg, 2017)

2. การเปลี่ยนผ่านสู่ภาวะผู้นำเชิงคุณค่าและเชิงเป้าประสงค์

เพื่อตอบสนองต่อข้อจำกัดของกรอบที่ยึดความเชี่ยวชาญเป็นศูนย์กลาง วรรณกรรมได้พัฒนาแนวคิดภาวะผู้นำที่ให้ความสำคัญกับมิติด้านคุณค่า ความหมาย และจริยธรรมมากขึ้น แนวคิดอย่างภาวะผู้นำบนฐานคุณค่า ภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม และภาวะผู้นำเชิงรับใช้ เน้นบทบาทของผู้นำในการกำกับการใช้อำนาจให้สอดคล้องกับบรรทัดฐานและความคาดหวังทางสังคม มากกว่าการเป็นผู้ตัดสินใจเชิงเทคนิคเพียงอย่างเดียว (Greenleaf, 1977; Brown & Treviño, 2006; Maak & Pless, 2006)

บนฐานเดียวกัน แนวคิดภาวะผู้นำเชิงเป้าประสงค์ขยายการถกเถียงนี้ โดยเสนอว่าเป้าประสงค์ขององค์กรไม่ควรถูกมองเป็นเพียงคำประกาศเชิงสัญลักษณ์ แต่ควรถูกเข้าใจเป็นกรอบความหมายที่ช่วยจัดลำดับคุณค่า ประสานความรู้ที่กระจัดกระจาย และทำให้การตัดสินใจสามารถอธิบายได้ แม้ในสถานการณ์ที่ผลลัพธ์ไม่แน่นอน (Carton, 2018; Henderson & Van den Steen, 2015)

การตีความเช่นนี้ช่วยยกระดับแนวคิดเป้าประสงค์จากวาทกรรมเชิงบรรทัดฐาน ไปสู่กลไกเชิงการจัดระเบียบการกระทำในองค์กร

3. เป้าประสงค์ ความชอบธรรม และความไว้วางใจ

วรรณกรรมด้านธรรมาภิบาลชี้ให้เห็นอย่างต่อเนื่องว่า ความชอบธรรมของผู้นำมิได้เกิดจากผลลัพธ์เชิงเทคนิคเพียงอย่างเดียว แต่เกิดจากการรับรู้ว่าการใช้อำนาจนั้นเหมาะสม สอดคล้องกับคุณค่าร่วม และดำเนินไปผ่านกระบวนการที่ยอมรับได้ (Beetham, 1991; Suchman, 1995) ภายใต้กรอบนี้ ความไว้วางใจจึงถูกมองเป็นผลลัพธ์ของความสม่ำเสมอ ความโปร่งใส และการให้เหตุผล มากกว่าความแม่นยำของการตัดสินใจเพียงมิติเดียว (Levi & Stoker, 2000)

อย่างไรก็ดี งานวิจัยจำนวนมากยังคงศึกษาภาวะผู้นำเชิงเป้าประสงค์แยกออกจากกรอบการวิเคราะห์ด้านความชอบธรรมและความไว้วางใจ ส่งผลให้ยังขาดคำอธิบายเชิงกลไกว่าเป้าประสงค์ทำหน้าที่เป็นแหล่งอำนาจเชิงความหมายอย่างไร และแตกต่างจากความเชี่ยวชาญในฐานะแหล่งอำนาจเชิงเทคนิคอย่างไรในทางทฤษฎี (Tost, 2011; Bitektine & Haack, 2015)

4. ช่องว่างและตำแหน่งของบทความนี้

จากการทบทวนวรรณกรรม จะเห็นได้ว่างานร่วมสมัยให้ความสนใจกับภาวะผู้นำเชิงเป้าประสงค์เพิ่มขึ้น แต่ยังคงมีข้อจำกัดสำคัญ กล่าวคือ งานจำนวนมากอธิบายเป้าประสงค์ในฐานะคุณลักษณะของผู้นำ หรือในฐานะเครื่องมือเชิงการสื่อสาร มากกว่าการทำความเข้าใจเป้าประสงค์ในฐานะกลไกเชิงสถาบันที่กำกับการใช้อำนาจและการตัดสินใจในบริบทองค์กรจริง

บทความนี้จึงเสนอให้ขยับกรอบการวิเคราะห์ โดยมองภาวะผู้นำเชิงเป้าประสงค์ในฐานะกลไกเชิงสถาบันมากกว่าการเป็นเพียงคุณลักษณะส่วนบุคคลหรือสไตล์การนำ เป้าประสงค์ถูกจัดวางเป็นโครงสร้างเชิงความหมายที่ทำหน้าที่กำกับการใช้อำนาจ การจัดลำดับคุณค่า และการบูรณาการความเชี่ยวชาญที่กระจายตัวอยู่ในองค์กร

ในเชิงทฤษฎี กรอบแนวคิดของบทความมีเป้าหมายเพื่ออธิบายการเปลี่ยนฐานอำนาจของผู้นำจากความเชี่ยวชาญเชิงเทคนิคไปสู่ความชอบธรรมเชิงสถาบัน และเพื่อชี้ให้เห็นเส้นทางเชิงกลไกที่เชื่อมโยงเป้าประสงค์เข้ากับการสะสมความไว้วางใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งต่อมาเอื้อต่อความยืดหยุ่นและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว (Duchek, 2020)

เพื่อให้ตำแหน่งการมีส่วนเพิ่มของบทความมีความชัดเจน ตารางที่ 1 สังเคราะห์วรรณกรรมหลักที่เกี่ยวข้องและแสดงให้เห็นว่าบทความนี้ขยายกรอบการอธิบายโดยเชื่อมโยงแนวคิดที่มักถูกศึกษากันแยกส่วน ได้แก่ ความชอบธรรม ความไว้วางใจ เป้าประสงค์ ความเชี่ยวชาญที่กระจายตัว และความยืดหยุ่นขององค์กร เข้าด้วยกันภายใต้กรอบเชิงสถาบันเดียวกัน

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์วรรณกรรมและตำแหน่งการมีส่วนเติมเต็มของบทความ

แนวคิด	นิยามเชิงทฤษฎี	กลไกหลักที่วรรณกรรมเน้น	ตัวชี้วัดที่ใช้ในงานเดิม	ประเด็นการมีส่วนเพิ่มเชิงทฤษฎีของบทความ
ความชอบธรรมเชิงสถาบัน (Institutional legitimacy)	การรับรู้ร่วมว่าสิ่งที่ผู้นำหรือองค์กรกระทำมีความเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับภายใต้บรรทัดฐานและคุณค่าทางสังคม (Suchman, 1995)	ความสอดคล้องกับบรรทัดฐานและความคาดหวังมากกว่าความถูกต้องเชิงเทคนิค	การรับรู้ความชอบธรรม ชื่อเสียง การยอมรับจากสาธารณะ	อธิบายว่าเป้าประสงค์ทำหน้าที่เป็นฐานเชิงความหมายของการสร้างความชอบธรรมภายใต้ความไม่แน่นอน
ความไว้วางใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholder trust)	ความเต็มใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการยอมรับความเสี่ยงบนฐานความน่าเชื่อถือของผู้นำด้านความสามารถ ความหวังดี และความซื่อสัตย์ (Mayer et al., 1995)	ความสม่ำเสมอ ความโปร่งใส และการให้เหตุผลของการตัดสินใจ	แบบวัดความน่าเชื่อถือของผู้นำ ระดับความร่วมมือของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และระดับการสนับสนุนต่อการตัดสินใจขององค์กร	ชี้ว่าความไว้วางใจสะสมผ่านความสอดคล้องระหว่างเป้าประสงค์กับการตัดสินใจมากกว่าความเก่งเชิงเทคนิค

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์วรรณกรรมและตำแหน่งการมีส่วนเติมเต็มของบทความ (ต่อ)

แนวคิด	นิยามเชิงทฤษฎี	กลไกหลักที่วรรณกรรมเน้น	ตัวชี้วัดที่ใช้ในงานเดิม	ประเด็นการมีส่วนเพิ่มเชิงทฤษฎีของบทความ
เป้าประสงค์องค์กร/ความหมาย (Corporate purpose/meaning)	เหตุผลการดำรงอยู่ขององค์กรที่ถูกรับรู้และถูกใช้เป็นกรอบการตัดสินใจ (Gartenberg et al., 2019)	การจัดลำดับคุณค่าและการบูรณาการความรู้	ความชัดเจนของเป้าประสงค์องค์กรและการรับรู้ของพนักงานต่อเป้าประสงค์	ยกระดับเป้าประสงค์จากคำประกาศเชิงสัญลักษณ์สู่กลไกเชิงสถาบันที่กำกับการใช้อำนาจ
ความเชี่ยวชาญที่กระจายตัว (Distributed expertise)	ความรู้และความสามารถในการนำที่กระจายตัวในหลายบทบาทและหลายระดับ (Gronn, 2002)	การประสานและกำกับความรู้ข้ามบทบาท	ภาวะผู้นำแบบร่วมมือและเครือข่ายการทำงาน	วางบทบาทผู้นำเป็นผู้กำกับความหมายและทิศทาง ไม่ใช่ศูนย์รวมความรู้
ความยืดหยุ่นขององค์กร (Organizational resilience)	ความสามารถขององค์กรในการคาดการณ์ รับมือและปรับตัวต่อแรงกระแทก (Duchek, 2020)	ความไว้วางใจในฐานะทุนเชิงสถาบัน	ดัชนีความยืดหยุ่นขององค์กรและความเร็วในการฟื้นตัวขององค์กร	เชื่อมโยงเส้นทางเชิงกลไกจากความไว้วางใจสู่ความยืดหยุ่นและความยั่งยืนผ่านเป้าประสงค์

กรอบแนวคิดเชิงวิเคราะห์: ภาวะผู้นำที่ขับเคลื่อนด้วยเป้าประสงค์

ส่วนนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากรอบแนวคิดเชิงวิเคราะห์สำหรับการทำความเข้าใจภาวะผู้นำที่ขับเคลื่อนด้วยเป้าประสงค์มากกว่าความเชี่ยวชาญ โดยจัดวางเป้าประสงค์ขององค์กรเป็นแกนกลางของความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำ โครงสร้างองค์กร และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย กรอบแนวคิดนี้มองภาวะผู้นำไม่ใช่ในฐานะคุณลักษณะส่วนบุคคลหรือความสามารถเฉพาะตัว หากแต่เป็นกลไกเชิงสถาบันที่ทำงานผ่านการกำกับความหมาย ความชอบธรรม และความไว้วางใจ ซึ่งถูกผลิตและธำรงรักษาผ่านการรับรู้และการยอมรับของสังคม (Denis et al., 2012; Bitektine & Haack, 2015)

ในมุมมองเชิงสถาบัน บทบาทสำคัญของผู้นำไม่ได้อยู่ที่การเป็นผู้รู้มากที่สุด หากอยู่ที่การทำให้การใช้อำนาจและการตัดสินใจขององค์กรยังคงถูกมองว่าเหมาะสมและยอมรับได้ในสายตาของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แม้ภายใต้เงื่อนไขที่ผลลัพธ์เชิงเทคนิคมีความไม่แน่นอนหรือมีความเสี่ยงสูง

1. เป้าประสงค์ในฐานะโครงสร้างเชิงความหมาย

ในกรอบนี้ เป้าประสงค์ถูกนิยามว่าเป็นโครงสร้างเชิงความหมายที่กำหนดเหตุผลของการดำรงอยู่ขององค์กรและทำหน้าที่เป็นจุดอ้างอิงหลักในการตีความสถานการณ์ การจัดลำดับคุณค่า และการตัดสินใจเชิงกลยุทธ์ เป้าประสงค์จึงแตกต่างจากวิสัยทัศน์หรือพันธกิจในเชิงเครื่องมือ ซึ่งมักทำหน้าที่เป็นข้อความเชิงการสื่อสารหรือคำประกาศ มากกว่าการเป็นกรอบกำกับการเลือกทางปฏิบัติในชีวิตจริงขององค์กร (Alvesson & Spicer, 2012a)

งานด้านความหมายในองค์กรชี้ว่า โครงสร้างเชิงความหมายช่วยลดความคลุมเครือ และทำให้การกระทำขององค์กรยังคงมีทิศทางและความสอดคล้อง แม้ต้องเผชิญกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและไม่แน่นอน ภายใต้เงื่อนไขดังกล่าว ผู้นำไม่สามารถพึ่งพาการคำนวณเชิงประสิทธิภาพหรือความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านเพียงอย่างเดียวได้

เป้าประสงค์จึงทำหน้าที่เป็นฐานอธิบายของการตัดสินใจ กล่าวคือ ช่วยให้การเลือกทางปฏิบัติมีเหตุผลรองรับ สามารถสื่อสารต่อสาธารณะ และถูกประเมินในเชิงความเหมาะสม มากกว่าความถูกต้องเชิงเทคนิคเพียงมิติเดียว (Henderson & Van den Steen, 2015; Gioia et al., 2013)

2. แหล่งอำนาจของผู้นำ: จากความเชี่ยวชาญสู่ความชอบธรรม

กรอบแนวคิดนี้เสนอให้แยกแหล่งอำนาจของผู้นำออกเป็นสองประเภท ได้แก่ (1) อำนาจเชิงเทคนิค ซึ่งตั้งอยู่บนความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์เฉพาะด้าน และ (2) อำนาจเชิงความหมายและความชอบธรรม ซึ่งตั้งอยู่บนการยึดโยงการใช้อำนาจเข้ากับเป้าประสงค์และคุณค่าร่วมขององค์กรและสังคม (Tost, 2011)

วรรณกรรมเชิงสถาบันชี้ว่า ความชอบธรรมมิได้เกิดจากความถูกต้องเชิงเทคนิคเพียงอย่างเดียว หากเกิดจากการรับรู้ว่าการใช้อำนาจนั้นเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับภายใต้กรอบบรรทัดฐานและคุณค่าที่สังคมรับรอง (Scott, 2014)

ภาวะผู้นำที่ยึดความเชี่ยวชาญเป็นศูนย์กลางจึงพึ่งพาอำนาจเชิงเทคนิคเป็นหลัก ขณะที่ภาวะผู้นำเชิงเป้าประสงค์พึ่งพาอำนาจเชิงความชอบธรรม โดยเน้นความสามารถในการอธิบายเหตุผลของการตัดสินใจ การจัดการทางเลือกที่ต้องแลกเปลี่ยน และผลกระทบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มากกว่าการอ้างสถานะความรู้เหนือผู้อื่น (Creed et al., 2010; Reinecke & Ansari, 2015)

3. บทบาทของผู้นำในระบบความเชี่ยวชาญที่กระจายตัว

เมื่อความเชี่ยวชาญกระจายตัวอยู่ในองค์กร บทบาทของผู้นำย่อมเปลี่ยนจากผู้ตัดสินใจเชิงเทคนิคไปสู่ผู้ออกแบบเงื่อนไขเชิงสถาบันที่เอื้อให้ความรู้หลากหลายสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีทิศทาง งานด้านการนำแบบกระจายชี้ว่า ภาวะผู้นำและความรู้เชิงปฏิบัติมักเกิดขึ้นในหลายระดับและหลายบทบาท มากกว่าการรวมศูนย์อยู่ที่บุคคลเดียว (Bolden, 2011)

ภายใต้กรอบนี้ บทบาทสำคัญของผู้นำเชิงเป้าประสงค์ประกอบด้วย (1) การกำหนดขอบเขตเชิงคุณค่าเพื่อชี้นำการตัดสินใจ (2) การเชื่อมโยงและประสานความเชี่ยวชาญที่แตกต่างให้มุ่งไปสู่เป้าประสงค์เดียวกัน และ (3) การรับผิดชอบต่อผลกระทบเชิงสถาบันของการตัดสินใจ แม้ผู้นำจะไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญสูงสุดในทุกประเด็น

บทบาทดังกล่าวสะท้อนการเปลี่ยนจากผู้นำในฐานะศูนย์รวมความรู้ ไปสู่ผู้นำในฐานะศูนย์รวมความหมายและความรับผิดชอบ (Friedrich et al., 2009)

4. เป้าประสงค์ ความไว้วางใจ และความยืดหยุ่นขององค์กร

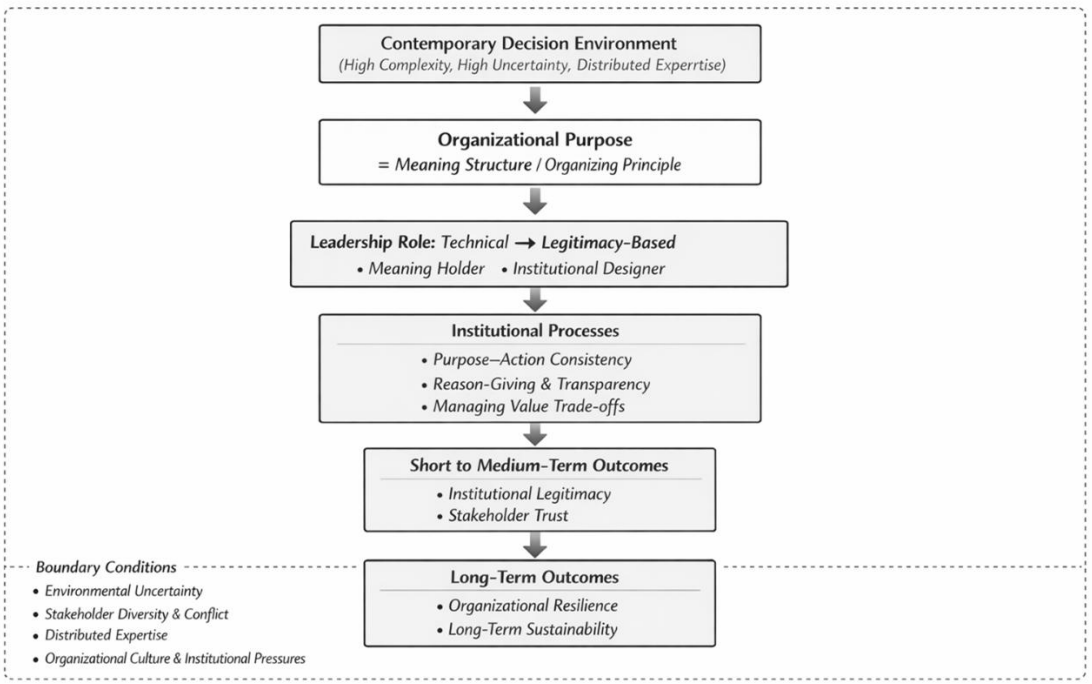
กรอบแนวคิดนี้เสนอว่า เป้าประสงค์ทำหน้าที่เป็นกลไกตัวกลางที่เชื่อมภาวะผู้นำเข้ากับความไว้วางใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เมื่อผู้นำแสดงความสม่ำเสมอระหว่างเป้าประสงค์ที่ประกาศกับการตัดสินใจที่เกิดขึ้นจริง ความไว้วางใจจะถูกสะสม แม้ในสถานการณ์ที่ผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามที่คาดหวัง (Easterby-Smith et al., 2008; Gillespie & Dietz, 2009)

วรรณกรรมด้านความไว้วางใจชี้ว่า ความไว้วางใจเป็นเงื่อนไขสำคัญของการยอมรับความเสี่ยงและการสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อความสามารถในการปรับตัวขององค์กร (Dirks & Ferrin, 2001; Fulmer & Gelfand, 2012) ความไว้วางใจที่สะสมจากการนำเชิงเป้าประสงค์จึงทำหน้าที่เป็นทุนเชิงสถาบันที่เสริมความยืดหยุ่นขององค์กรและช่วยให้องค์กรสามารถเผชิญแรงกดดันหรือวิกฤตได้โดยไม่สูญเสียความชอบธรรม (Lengnick-Hall et al., 2011; Vogus & Sutcliffe, 2007)

5. การสังเคราะห์กรอบแนวคิด

ภาพที่ 1 สะท้อนโครงสร้างเชิงระบบของภาวะผู้นำที่ขับเคลื่อนด้วยเป้าประสงค์ โดยจัดวางเป้าประสงค์เป็นจุดตั้งต้นของกลไกเชิงสถาบันที่เชื่อมโยงการใช้อำนาจของผู้นำเข้ากับความชอบธรรม ความไว้วางใจ และความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

กล่าวโดยสรุป กรอบแนวคิดนี้อธิบายลำดับเชิงเหตุผลจาก เป้าประสงค์ ไปสู่ภาวะผู้นำบนฐานความชอบธรรม ต่อด้วยการสะสมความไว้วางใจ และนำไปสู่ความยืดหยุ่นและความยั่งยืนขององค์กร พร้อมทั้งสะท้อนข้อเสนอหลักของบทความว่า ภาวะผู้นำเชิงเป้าประสงค์มิได้เป็นอุดมคติทางศีลธรรม หากแต่เป็นกลไกเชิงโครงสร้างที่จำเป็นต่อการดำรงอยู่ขององค์กรในโลกที่ความรู้มีอยู่อย่างล้นเหลือ แต่ความหมายและความชอบธรรมกลับเป็นทรัพยากรที่หายากขึ้นเรื่อย ๆ

ภาพที่ 1 กรอบภาวะผู้นำขับเคลื่อนด้วยเป้าประสงค์

อภิปรายเชิงทฤษฎีและข้อเสนอเชิงแนวคิด

ส่วนนี้อภิปรายกรอบแนวคิดที่พัฒนาขึ้นโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์ในภาพที่ 1 เข้ากับการถกเถียงเชิงทฤษฎีว่าด้วยภาวะผู้นำ ความชอบธรรม ความไว้วางใจ และธรรมาภิบาลในบริบทองค์กรร่วมสมัย การอภิปรายมิได้มุ่งทวนซ้ำโครงสร้างของกรอบแนวคิด หากมุ่งชี้นัยเชิงทฤษฎีว่าเหตุใดเป้าประสงค์จึงกลายเป็นฐานอำนาจของผู้นำที่มีเสถียรภาพมากกว่าความเชี่ยวชาญในสภาพแวดล้อมที่ซับซ้อนและไม่แน่นอน

1. การทบทวนฐานอำนาจของภาวะผู้นำ

วรรณกรรมภาวะผู้นำแบบดั้งเดิมมักตั้งสมมติฐานโดยนัยว่า ความรู้และความสามารถเชิงเทคนิคคือแหล่งอำนาจหลักของผู้นำ และเชื่อมความชอบธรรมเข้ากับความถูกต้องและประสิทธิภาพของการตัดสินใจ (Yukl, 2013) สมมติฐานนี้เหมาะกับบริบทที่ปัญหามีลักษณะเชิงเส้น เป้าหมายชัดเจน และผลลัพธ์สามารถประเมินได้อย่างเป็นกลาง

เมื่อบริบทเปลี่ยนไป งานร่วมสมัยเริ่มชี้ข้อจำกัดเชิงโครงสร้างของสมมติฐานดังกล่าว องค์กรจำนวนมากต้องเผชิญปัญหาที่คลุมเครือ เป้าหมายขัดแย้งกัน และผลลัพธ์ไม่สามารถประเมินได้อย่างเป็นกลางหรือทันที (Kahneman, 2011) ในสภาวะเช่นนี้ ความเชี่ยวชาญเพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอจะทำหน้าที่เป็นฐานความชอบธรรมได้อย่างยั่งยืน เพราะเมื่อผลลัพธ์ไม่เป็นไปตามคาด ความเชี่ยวชาญมักไม่สามารถอธิบายหรือปกป้องการตัดสินใจต่อสาธารณะได้อย่างน่าเชื่อถือ (Flyvbjerg, 2014; Stirling, 2010)

กรอบแนวคิดของบทความนี้จึงสอดคล้องกับมุมมองเชิงสถาบันที่เสนอว่า ฐานอำนาจของผู้นำต้องถูกประเมินผ่านกรอบคุณค่าและความเหมาะสม มากกว่าความถูกต้องเชิงเทคนิคเพียงมิติเดียว โดยเป้าประสงค์ทำหน้าที่เป็นฐานอำนาจเชิงความหมายที่ช่วยให้การใช้อำนาจของผู้นำถูกตีความ วิพากษ์ และยอมรับได้ในเชิงสังคม (Suddaby et al., 2017)

2. เป้าประสงค์ในฐานะแหล่งความชอบธรรมเชิงสถาบัน

การอภิปรายด้านธรรมาภิบาลและทฤษฎีเชิงสถาบันชี้อย่างต่อเนื่องว่า ความชอบธรรมของผู้นำมิได้เกิดจากผลลัพธ์ด้านประสิทธิภาพเพียงอย่างเดียว หากเกิดจากการรับรู้ว่าการใช้อำนาจนั้นสอดคล้องกับคุณค่าร่วม บรรทัดฐาน และผลประโยชน์สาธารณะ (Beetham, 2013; Schmidt, 2009)

ภายใต้กรอบนี้ เป้าประสงค์ทำหน้าที่เป็นกลไกกลางที่เชื่อมการตัดสินใจเชิงบริหารเข้ากับการยอมรับทางสังคม กล่าวคือ เป้าประสงค์ช่วยลดช่องว่างระหว่างเหตุผลเชิงการจัดการกับความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Ansell et al.,

2017) ผู้นำที่ยึดเป้าประสงค์เป็นแกนกลางจึงสามารถรักษาความชอบธรรมได้ แม้ต้องตัดสินใจภายใต้ข้อมูลไม่สมบูรณ์หรือแรงกดดันที่ขัดแย้งกัน เพราะเป้าประสงค์ทำหน้าที่เป็นกรอบอ้างอิงสำหรับการอธิบายว่าเหตุใดทางเลือกหนึ่งจึงเหมาะสมกว่าอีกทางเลือกหนึ่ง (Reinecke et al., 2017; Patriotta et al., 2011)

ในแง่นี้ เป้าประสงค์ไม่ใช่เพียงเครื่องมือเชิงการสื่อสาร หากเป็นโครงสร้างเชิงสถาบันที่กำกับการใช้อำนาจ ความรับผิดชอบ และขอบเขตของการตัดสินใจของผู้นำอย่างเป็นระบบ

3. เป้าประสงค์กับการก่อรูปความไว้วางใจ

วรรณกรรมด้านความไว้วางใจเสนอชัดว่า ความไว้วางใจเป็นผลลัพธ์เชิงความสัมพันธ์ที่ไม่สามารถสร้างได้จากความเชี่ยวชาญเพียงอย่างเดียว ความเชี่ยวชาญอาจสร้างความคาดหวังต่อประสิทธิภาพ แต่ความไว้วางใจต้องอาศัยความสม่ำเสมอ ความโปร่งใส และการอธิบายเหตุผลของการตัดสินใจ (Hosmer, 1995; McEvily et al., 2003)

กรอบแนวคิดนี้เสนอว่า เมื่อผู้นำตัดสินใจอย่างสอดคล้องกับเป้าประสงค์ที่ประกาศไว้ และสามารถอธิบายการแลกเปลี่ยนทางเลือกได้อย่างชัดเจน ความไว้วางใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะถูกสะสม แม้ผลลัพธ์เชิงเทคนิคจะไม่เป็นไปตามเป้าหมาย (Pirson & Malhotra, 2011; Legood et al., 2021) ในทางกลับกัน การอ้างความเชี่ยวชาญโดยไม่มีกรอบคุณค่าที่ชัดเจนมีแนวโน้มทำให้ความไว้วางใจสั่นคลอนเร็ว เมื่อเกิดความล้มเหลวหรือความขัดแย้ง เพราะผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไม่สามารถมองเห็นเหตุผลเชิงคุณค่าที่รองรับการใช้อำนาจ (Fulmer & Ostroff, 2016)

ดังนั้น ความไว้วางใจในกรอบนี้จึงมิใช่ผลพลอยได้ของความเก่ง หากเป็นผลสะสมของการใช้อำนาจที่อธิบายได้และสอดคล้องกับเป้าประสงค์

4. นัยต่อธรรมาภิบาลและความยั่งยืนขององค์กร

ในมุมมองเชิงระบบ ภาวะผู้นำเชิงเป้าประสงค์มีนัยสำคัญต่อการออกแบบธรรมาภิบาลองค์กร เพราะช่วยลดการพึ่งพาบุคคล ลดการรวมศูนย์เชิงความรู้ และเปิดพื้นที่ให้การมีส่วนร่วมของผู้เชี่ยวชาญและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่หลากหลาย (Emerson & Nabatchi, 2015; Provan & Kenis, 2008)

เป้าประสงค์ยังทำหน้าที่เป็นกลไกควบคุมเชิงนุ่มที่กำกับพฤติกรรมผ่านความหมายและคุณค่าร่วม มากกว่าการสั่งการเชิงลำดับชั้นหรือการควบคุมเชิงโครงสร้าง (Ouchi, 1979; Adler & Borys, 1996) ในระยะยาว กลไกดังกล่าวช่วยเสริมความยืดหยุ่นและความยั่งยืนขององค์กร โดยลดความเสี่ยงที่องค์กรจะผูกชะตากรรมไว้กับผู้นำที่เก่งเฉพาะตัวแต่ขาดฐานความชอบธรรมเชิงสถาบัน (Boin & van Eeten, 2013)

5. ข้อเสนอเชิงแนวคิด

ข้อเสนอเชิงแนวคิดที่ 1 ภาวะผู้นำที่ขับเคลื่อนด้วยเป้าประสงค์มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับระดับความชอบธรรมของผู้นำมากกว่าภาวะผู้นำที่ยึดความเชี่ยวชาญเป็นศูนย์กลาง

ข้อเสนอเชิงแนวคิดที่ 2 ความสอดคล้องระหว่างเป้าประสงค์ที่ผู้นำประกาศกับการตัดสินใจเชิงบริหารมีผลเชิงบวกต่อความไว้วางใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แม้ภายใต้สภาวะความไม่แน่นอนสูง

ข้อเสนอเชิงแนวคิดที่ 3 ในบริบทที่ความเชี่ยวชาญมีลักษณะกระจายตัว ภาวะผู้นำเชิงเป้าประสงค์ช่วยเพิ่มประสิทธิผลของการบูรณาการความรู้มากกว่าภาวะผู้นำเชิงผู้เชี่ยวชาญ

ข้อเสนอเชิงแนวคิดที่ 4 ความไว้วางใจที่เกิดจากภาวะผู้นำเชิงเป้าประสงค์ทำหน้าที่เป็นกลไกตัวกลางที่เชื่อมโยงภาวะผู้นำเข้ากับความยืดหยุ่นและความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

จากความเชี่ยวชาญสู่เป้าประสงค์: ความชอบธรรมเชิงสถาบัน ความไว้วางใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และความยั่งยืนขององค์กรในระยะยาว

ส่วนนี้มุ่งตีความกรอบแนวคิดและข้อเสนอเชิงแนวคิดที่พัฒนาขึ้น โดยเชื่อมโยงการวิเคราะห์เชิงแนวคิดเข้ากับการถกเถียงทางทฤษฎีว่าด้วยภาวะผู้นำ ความชอบธรรม ความไว้วางใจ และธรรมาภิบาลในองค์กรร่วมสมัย เป้าหมายไม่ใช่การทวนซ้ำกรอบแนวคิดหรือข้อเสนอเชิงแนวคิด แต่เพื่อขยายความเข้าใจเชิงทฤษฎีว่าบทบาทของผู้นำกำลังถูกนิยาม

ใหม่อย่างไร ในบริบทที่ความเชี่ยวชาญไม่ได้เป็นทรัพยากรที่ขาดแคลนอีกต่อไป กลับกลายเป็นทรัพยากรที่กระจายตัวและล้นเกิน

1. การตีความบทบาทของเป้าประสงค์ในฐานะฐานอำนาจ

ผลจากการพัฒนาแนวคิดชี้ว่า เป้าประสงค์ทำหน้าที่เป็นฐานอำนาจที่มีคุณภาพแตกต่างจากความเชี่ยวชาญ ความเชี่ยวชาญให้ความชอบธรรมในเชิงความถูกต้องทางเทคนิค ขณะที่เป้าประสงค์ให้ความชอบธรรมในเชิงความหมาย ความเหมาะสม และการยอมรับทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับมุมมองเชิงสถาบันที่เน้นการรับรองทางบรรทัดฐานมากกว่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว (Deephouse & Suchman, 2008)

การเปลี่ยนฐานอำนาจดังกล่าวสะท้อนการเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างของภาวะผู้นำในองค์กรร่วมสมัย กล่าวคือ ผู้นำไม่ได้รับการยอมรับเพราะรู้มากกว่า หรือครอบครองความรู้เหนือกว่า แต่เพราะสามารถอธิบายเหตุผลของการใช้อำนาจต่อสาธารณะ และเชื่อมการตัดสินใจเข้ากับคุณค่าที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียยอมรับร่วมกัน (Kornberger et al., 2011; Park & Blenkinsopp, 2011)

ในแง่นี้ เป้าประสงค์ทำหน้าที่เป็นตัวกรองเชิงบรรทัดฐานที่กำกับการใช้ความรู้ ทรัพยากร และอำนาจขององค์กร ซึ่งช่วยลดความเปราะบางของความชอบธรรมในสถานการณ์ที่ไม่สามารถอ้างความถูกต้องเชิงเทคนิคได้อย่างชัดเจน (Power, 2007; Flyvbjerg, 2017) การตีความนี้สนับสนุนข้อเสนอเชิงแนวคิดที่ 1 โดยชี้ว่าความชอบธรรมของผู้นำในโลกองค์กรร่วมสมัยมีแนวโน้มผูกกับการถือครองกรอบความหมายมากกว่าการถือครองความเชี่ยวชาญเฉพาะตัว

2. ความเชี่ยวชาญในตำแหน่งใหม่ จากศูนย์กลางสู่ทรัพยากร

การอภิปรายนี้ไม่ได้ปฏิเสธบทบาทของความเชี่ยวชาญ หากแต่เสนอการจัดวางตำแหน่งใหม่ของความเชี่ยวชาญจากการเป็นฐานอำนาจหลักของผู้นำ ไปสู่การเป็นทรัพยากรที่ต้องถูกกำกับและประสานผ่านเป้าประสงค์ การตีความนี้สอดคล้องกับงานที่ชี้ว่าความรู้เชิงผู้เชี่ยวชาญในองค์กรร่วมสมัยมีลักษณะกระจายตัว เคลื่อนที่ และต้องอาศัยการประสานเชิงสถาบันมากกว่าการควบคุมแบบลำดับชั้น (Faraj et al., 2011; Nicolini, 2012)

ภายใต้กรอบนี้ บทบาทของผู้นำไม่ใช่การเหนือกว่าหรือแทนที่ความเชี่ยวชาญของผู้อื่น แต่คือการออกแบบเงื่อนไขเชิงความหมายและเชิงสถาบันที่ทำให้ความเชี่ยวชาญหลากหลายสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีทิศทาง (Hernes & Irgens, 2013; McKenna, 2020) การจัดวางตำแหน่งใหม่ของความเชี่ยวชาญดังกล่าวช่วยคลี่คลายความตึงเครียดเชิงทฤษฎีระหว่างแนวคิดภาวะผู้นำเชิงเทคนิคกับแนวคิดภาวะผู้นำเชิงคุณค่า และสนับสนุนข้อเสนอเชิงแนวคิดที่ 3 ว่าภาวะผู้นำเชิงเป้าประสงค์มีศักยภาพสูงกว่าในการบูรณาการความรู้ภายใต้ความซับซ้อน

3. การอธิบายกลไกการก่อรูปความไว้วางใจ

การอภิปรายยังขยายความเข้าใจเรื่องความไว้วางใจ โดยชี้ว่า ความไว้วางใจไม่ได้เกิดจากความแม่นยำเชิงเทคนิคหรือความสำเร็จเชิงผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว หากเป็นผลจากความสม่ำเสมอระหว่างเป้าประสงค์ที่ผู้นำประกาศกับการกระทำที่เกิดขึ้นจริง (Hardin, 2002)

มุมมองนี้ช่วยอธิบายว่าทำไมผู้นำบางรายยังคงได้รับความไว้วางใจแม้เผชิญความล้มเหลวเชิงผลลัพธ์ ขณะที่ผู้นำที่มีความเชี่ยวชาญสูงอาจสูญเสียความไว้วางใจอย่างรวดเร็วเมื่อขาดกรอบคุณค่าที่ชัดเจน (Six, 2013; Schoorman et al., 2007) ภายใต้กรอบนี้ เป้าประสงค์ช่วยลดความไม่แน่นอนเชิงการรับรู้ และเปิดพื้นที่ให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียประเมินการตัดสินใจผ่านเจตนา เหตุผล และความรับผิดชอบ มากกว่าประเมินจากผลลัพธ์เพียงอย่างเดียว (Bachmann & Inkpen, 2011; Park & Blenkinsopp, 2011; Pirson, 2019)

การตีความดังกล่าวสนับสนุนข้อเสนอเชิงแนวคิดที่ 2 และตอกย้ำว่าความไว้วางใจเป็นผลลัพธ์เชิงกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์เชิงประสิทธิภาพ

4. นัยต่อธรรมาภิบาลและการออกแบบองค์กร

จากมุมมองเชิงระบบ กรอบแนวคิดนี้มีนัยสำคัญต่อการออกแบบธรรมาภิบาลองค์กร โดยเฉพาะในองค์กรที่มีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลากหลาย เมื่อเป้าประสงค์ถูกใช้เป็นกลไกกำกับการใช้อำนาจ องค์กรสามารถลดการพึ่งพาผู้นำ

เชิงปัจเจก ลดความเสี่ยงจากการรวมศูนย์เชิงความรู้ และเพิ่มพื้นที่ให้การมีส่วนร่วมเชิงความหมายของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Ansell & Gash, 2008; Klijn & Koppenjan, 2012)

ผลการอภิปรายชี้ว่า ภาวะผู้นำเชิงเป้าประสงค์ช่วยขยับธรรมาภิบาลจากระบบที่พึ่งพาการควบคุมเชิงโครงสร้างไปสู่ระบบที่พึ่งพาการกำกับผ่านคุณค่าและความไว้วางใจ ซึ่งมีความยืดหยุ่นและสามารถปรับตัวได้ดีกว่าในระยะยาว (Olsen, 2017; Rhodes, 2017) มุมมองนี้สนับสนุนข้อเสนอเชิงแนวคิดที่ 4 โดยชี้ว่าความยั่งยืนขององค์กรเป็นผลลัพธ์ของกลไกเชิงสถาบันมากกว่าความสามารถเฉพาะตัวของผู้นำ

โดยสรุป บทความนี้มีส่วนร่วมต่อการถกเถียงเชิงทฤษฎีอย่างน้อยสามประเด็น ได้แก่ (1) ท้าทายสมมติฐานที่ผูกความชอบธรรมของผู้นำเข้ากับความเชี่ยวชาญเชิงเทคนิค (2) เสนอให้มองเป้าประสงค์เป็นกลไกเชิงสถาบันมากกว่าคุณลักษณะหรือแรงจูงใจส่วนบุคคล และ (3) เชื่อมภาวะผู้นำเข้ากับความไว้วางใจและความยั่งยืนขององค์กรในเชิงระบบและเชิงกระบวนการ

บทสรุป

บทความนี้เสนอให้มองภาวะผู้นำผ่านเลนส์ของเป้าประสงค์มากกว่าการผูกความชอบธรรมของผู้นำไว้กับความเชี่ยวชาญเพียงอย่างเดียว ในโลกขององค์กรร่วมสมัยที่เต็มไปด้วยความซับซ้อน ความไม่แน่นอน และความรู้ที่กระจายตัว ผู้นำไม่อาจเป็นผู้รู้ทุกเรื่องได้อีกต่อไป แต่ยังคงถูกคาดหวังให้เป็นผู้ที่ทำให้การใช้อำนาจ การตัดสินใจ และทิศทางขององค์กรมีความหมายและน่าเชื่อถือ

งานวิจัยนี้มีคุณูปการเชิงทฤษฎีสามประการ ประการแรก บทความชี้ให้เห็นว่า เป้าประสงค์ทำหน้าที่เป็นกลไกเชิงสถาบัน ที่ช่วยจัดระเบียบความหมายและกำหนดความชอบธรรมของการกระทำ มากกว่าการเป็นเพียงถ้อยแถลงเชิงค่านิยม ประการที่สอง บทความอธิบายการเปลี่ยนฐานอำนาจของผู้นำจากการเป็นผู้รู้มากที่สุดไปสู่การเป็นผู้ยืนอยู่บนเป้าประสงค์ที่อธิบายได้ ซึ่งเปิดพื้นที่ให้ความเชี่ยวชาญที่หลากหลายสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างมีทิศทาง ประการที่สาม บทความเสนอว่า ความยั่งยืนขององค์กรเกิดขึ้นจากสายสัมพันธ์ระหว่างเป้าประสงค์ ความชอบธรรม และความไว้วางใจ มากกว่าการพึ่งพาประสิทธิภาพเชิงเทคนิคเพียงลำพัง

ในทางปฏิบัติ ข้อค้นพบเหล่านี้ชี้ว่าการพัฒนาผู้นำไม่ควรจำกัดอยู่ที่การเสริมทักษะหรือความรู้เฉพาะด้านเท่านั้น แต่ควรให้ความสำคัญกับการช่วยให้ผู้นำสามารถนิยาม สื่อสาร และใช้เป้าประสงค์เป็นฐานในการตัดสินใจได้อย่างสม่ำเสมอและตรวจสอบได้

โดยสรุป ภาวะผู้นำที่ขับเคลื่อนด้วยเป้าประสงค์ไม่ใช่ภาพฝันเชิงอุดมคติ หากเป็นเงื่อนไขพื้นฐานของความชอบธรรม ความไว้วางใจ และความยั่งยืนขององค์กร ในโลกที่มีข้อมูลล้นหลาม แต่ขาดความหมาย บทบาทสำคัญของผู้นำอาจไม่ใช่การรู้มากที่สุด หากคือการยืนอยู่บนเป้าประสงค์ที่ชัดเจน และรับผิดชอบต่อผลกระทบของการใช้อำนาจนั้นอย่างจริงใจ

เอกสารอ้างอิง

Adler, P. S., & Borys, B. (1996). Two types of bureaucracy: Enabling and coercive. *Administrative Science Quarterly, 41*(1), 61–89.

Alvesson, M., & Spicer, A. (2012a). A stupidity-based theory of organizations. *Journal of management studies, 49*(7), 1194-1220.

_____. (2012b). Critical leadership studies: The case for critical performativity. *Human relations, 65*(3), 367-390.

Ansell, C., & Gash, A. (2008). Collaborative governance in theory and practice. *Journal of public administration research and theory, 18*(4), 543-571.

Ansell, C., & Trondal, J. (2018). *Governing complexity: The global challenge for democratic governance*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ansell, C., Sørensen, E., & Torfing, J. (2017). Improving policy implementation through collaborative policymaking. *Policy & politics, 45*(3), 467-486.

Bachmann, R., & Inkpen, A. C. (2011). Understanding institutional-based trust building processes in inter-organizational relationships. *Organization Studies, 32*(2), 281–301.

Beetham, D. (1991). *The legitimation of power*. London: Palgrave Macmillan.

_____. (2013). *The legitimation of power*. (2nd ed.). London: Palgrave Macmillan.

Bitektine, A., & Haack, P. (2015). The macro and the micro of legitimacy: Toward a multilevel theory of the legitimacy process. *Academy of Management Review, 40*(1), 49–75.

Boin, A., & van Eeten, M. (2013). The resilient organization. *Public Management Review, 15*(3), 429–445.

Bolden, R. (2011). Distributed leadership in organizations: A review of theory and research. *International Journal of Management Reviews, 13*(3), 251–269.

Bovens, M., Goodin, R. E., & Schillemans, T. (2014). *Accountability and public governance*. Oxford: Oxford University Press.

Brown, M. E., & Treviño, L. K. (2006). Ethical leadership: A review and future directions. *The Leadership Quarterly, 17*(6), 595–616.

Carton, A. M. (2018). I'm not mopping the floors, I'm putting a man on the moon. *Administrative Science Quarterly, 63*(2), 323–369.

Cornelissen, J. (2017). *Corporate communication: A guide to theory and practice*. (5th ed.). London: SAGE.

Creed, W. D., DeJordy, R., & Lok, J. (2010). Being the change: Resolving institutional contradiction through identity work. *Academy of Management Journal, 53*(6), 1336–1364.

Crevani, L., Lindgren, M., & Packendorff, J. (2010). Leadership, not leaders. *Scandinavian Journal of Management, 26*(1), 77–86.

Deephouse, D. L., & Suchman, M. C. (2008). Legitimacy in organizational institutionalism. In Greenwood, R., Oliver, C., Lawrence, T. B., & Meyer, R. E. (Eds.), *The SAGE handbook of organizational institutionalism* (pp. 49–77). London: SAGE.

Denis, J. L., Langley, A., & Sergi, V. (2012). Leadership in the plural. *Academy of Management Annals, 6*(1), 211–283.

Dirks, K. T., & Ferrin, D. L. (2001). The role of trust in organizational settings. *Organization Science, 12*(4), 450–467.

Duchek, S. (2020). Organizational resilience. *Business Research, 13*(1), 215–246.

Easterby-Smith, M., Lyles, M. A., & Tsang, E. W. K. (2008). Inter-organizational knowledge transfer: Current themes and future prospects. *Journal of Management Studies, 45*(4), 677–690.

Emerson, K., & Nabatchi, T. (2015). *Collaborative governance regimes*. Washington, DC: Georgetown University Press.

Faraj, S., Jarvenpaa, S. L., & Majchrzak, A. (2011). Knowledge collaboration in online communities. *Organization Science, 22*(5), 1224–1239.

Flyvbjerg, B. (2014). What you should know about megaprojects and why: An overview. *Project Management Journal, 45*(2), 6–19.

_____. (2017). *The Oxford handbook of megaproject management*. Oxford: Oxford University Press.

Friedrich, T. L., Vessey, W. B., Schuelke, M. J., Ruark, G. A., & Mumford, M. D. (2009). A framework for understanding collective leadership. *The Leadership Quarterly, 20*(6), 933–958.

Fulmer, C. A., & Gelfand, M. J. (2012). At what level (and in whom) we trust: Trust across multiple organizational levels. *Journal of management, 38*(4), 1167-1230.

Fulmer, C. A., & Ostroff, C. (2016). Convergence and emergence in organizations: An integrative framework and review. *Journal of Organizational Behavior, 37*(S1), S122–S145.

Gartenberg, C., Prat, A., & Serafeim, G. (2019). Corporate purpose and financial performance. *Organization Science, 30*(1), 1–18.

George, B., Sims, P., McLean, A. N., & Mayer, D. (2021). *Discover your true north*. Hoboken, New Jersey: Wiley.

Gillespie, N., & Dietz, G. (2009). Trust repair after an organization-level failure. *Academy of Management Review, 34*(1), 127–145.

Gioia, D. A., Patvardhan, S. D., Hamilton, A. L., & Corley, K. G. (2013). Organizational identity formation and change. *Academy of Management Annals, 7*(1), 123–193.

Greenleaf, R. K. (1977). *Servant leadership: A journey into the nature of legitimate power and greatness*. New York: Paulist Press.

Grint, K. (2005). Problems, problems, problems: The social construction of leadership. *Human Relations, 58*(11), 1467–1494.

Gronn, P. (2002). Distributed leadership as a unit of analysis. *The Leadership Quarterly, 13*(4), 423–451.

Habermas, J. (1996). *Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

Hannah, S. T., Avolio, B. J., & Walumbwa, F. O. (2011). Relationships between authentic leadership, moral courage, and ethical and pro-social behaviors. *Business Ethics Quarterly, 21*(4), 555–578.

Hardin, R. (2002). Trust and trustworthiness. New York: Russell Sage Foundation.

Head, B. W., & Alford, J. (2015). Wicked problems: Implications for public policy and management. *Administration & Society, 47*(6), 711–739.

Heifetz, R. A., Grashow, A., & Linsky, M. (2009). *The practice of adaptive leadership*. Boston, Massachusetts: Harvard Business Press.

Henderson, R., & Van den Steen, E. (2015). Why do firms have purpose? The firm's role as a carrier of identity and reputation. *American Economic Review, 105*(5), 326–330.

Hernes, T., & Irgens, J. (2013). Keeping things mindfully on track: Organizational learning as a situated and mindfully dis/achieved accomplishment. *Organization, 20*(5), 673–696.

Hollensbe, E., Wookey, C., Hickey, L., George, G., & Nichols, C. V. (2014). Organizations with purpose. *Academy of Management Journal, 57*(5), 1227–1234.

Hosking, D. M. (2011). Moving relationality: Meditations on a relational approach to leadership. In Bryman, A., Collinson, D. L., Grint, K., Jackson, B., & Uhl-Bien, M. (Eds.), *The SAGE handbook of leadership* (pp. 455–467). London: SAGE.

Hosmer, L. T. (1995). Trust: The connecting link between organizational theory and philosophical ethics. *Academy of Management Review, 20*(2), 379–403.

Janis, I. L. (1982). *Groupthink: Psychological studies of policy decisions and fiascoes*. (2nd ed.). Boston, Massachusetts: Houghton Mifflin.

Kahneman, D. (2011). *Thinking, fast and slow*. New York: Farrar, Straus and Giroux.

Katz, R. L. (1974). Skills of an effective administrator. *Harvard Business Review, 52*(5), 90–102.

Klijn, E. H., & Koppenjan, J. F. M. (2012). Governance network theory: Past, present and future. *Policy & Politics, 40*(4), 587–606.

Kornberger, M., Justesen, L., & Mouritsen, J. (2011). When accounting acts. *Critical Perspectives on Accounting, 22*(5), 414–427.

Legood, A., van der Werff, L., Lee, A., & Den Hartog, D. (2021). A meta-analysis of the role of trust in the leadership-performance relationship. *European Journal of Work and Organizational Psychology, 30*(1), 1–22.

Lengnick-Hall, C. A., Beck, T. E., & Lengnick-Hall, M. L. (2011). Developing a capacity for organizational resilience through strategic human resource management. *Human Resource Management Review, 21*(3), 243–255.

Levi, M., & Stoker, L. (2000). Political trust and trustworthiness. *Annual Review of Political Science, 3*, 475–507.

Maak, T., & Pless, N. M. (2006). Responsible leadership in a stakeholder society. *Journal of Business Ethics, 66*(1), 99–115.

Maitlis, S., & Sonenshein, S. (2010). Sensemaking in crisis and change. *Journal of Management Studies, 47*(3), 551–580.

March, J. G., & Olsen, J. P. (1989). *Rediscovering institutions: The organizational basis of politics*. New York: Free Press.

March, J. G., & Simon, H. A. (1958). *Organizations*. New York: Wiley.

Mayer, R. C., Davis, J. H., & Schoorman, F. D. (1995). An integrative model of organizational trust. *Academy of Management Review, 20*(3), 709–734.

McEvily, B., Perrone, V., & Zaheer, A. (2003). Trust as an organizing principle. *Organization science, 14*(1), 91-103.

McKenna, E. (2020). *Business psychology and organizational behaviour*. (6th ed.). London: Routledge.

Mintzberg, H. (1973). *The nature of managerial work*. New York: Harper & Row.

Mumford, M. D., Zaccaro, S. J., Harding, F. D., Jacobs, T. O., & Fleishman, E. A. (2000). Leadership skills for a changing world. *The Leadership Quarterly, 11*(1), 11–35.

Nicolini, D. (2012). *Practice theory, work, and organization: An introduction*. Oxford: Oxford University Press.

Olsen, J. P. (2017). *Democratic accountability, political order, and change*. Oxford: Oxford University Press.

Ouchi, W. G. (1979). A conceptual framework for the design of organizational control mechanisms. *Management Science, 25*(9), 833–848.

Park, H., & Blenkinsopp, J. (2011). The roles of transparency and trust in the relationship between corruption and citizen satisfaction. *International Review of Administrative Sciences, 77*(2), 381–401.

Patriotta, G., Gond, J.-P., & Schultz, F. (2011). Maintaining legitimacy: Controversies, orders of worth, and public justifications. *Journal of Management Studies, 48*(8), 1804–1836.

Pfeffer, J. (1981). *Power in organizations*. Marshfield, Massachusetts: Pitman.

Pirson, M. (2019). *Trust in organizations: A behavioral and ethical perspective*. Cambridge: Cambridge University Press.

Pirson, M., & Malhotra, D. (2011). Foundations of organizational trust: What matters to different stakeholders?. *Organization Science, 22*(4), 1087–1104.

Power, M. (2007). *Organized uncertainty: Designing a world of risk management*. Oxford: Oxford University Press.

Provan, K. G., & Kenis, P. (2008). Modes of network governance: Structure, management, and effectiveness. *Journal of Public Administration Research and Theory, 18*(2), 229–252.

Rawls, J. (1993). *Political liberalism*. New York: Columbia University Press.

Reinecke, J., & Ansari, S. (2015). What is a "fair" price? Ethics as sensemaking. *Organization Science, 26*(3), 867–888.

Reinecke, J., Van Bommel, K., & Spicer, A. (2017). When orders of worth clash: Negotiating legitimacy in situations of moral multiplexity. *Research in the Sociology of Organizations, 52*, 33–72.

Rhodes, R. A. W. (2017). *Understanding governance: Policy networks, governance, reflexivity and accountability*. Maidenhead, UK: Open University Press.

Schmidt, V. A. (2009). Putting the political back into political economy by bringing the state back yet again. *World Politics, 61*(3), 516–548.

Schoorman, F. D., Mayer, R. C., & Davis, J. H. (2007). An integrative model of organizational trust: Past, present, and future. *Academy of Management Review, 32*(2), 344–354.

Scott, W. R. (2014). *Institutions and organizations: Ideas, interests, and identities*. (4th ed.). Los Angeles, California: SAGE.

Selznick, P. (1957). *Leadership in administration: A sociological interpretation*. New York: Harper & Row.

Six, F. (2013). Trust in regulatory relations: How new insights from trust research improve regulation theory. *Public Management Review, 15*(2), 163-185.

Snowden, D. J., & Boone, M. E. (2007). A leader's framework for decision making. *Harvard Business Review, 85*(11), 68–76.

Stirling, A. (2010). Multicriteria diversity analysis: A novel heuristic framework for appraising energy portfolios. *Energy Policy, 38*(4), 1622–1634.

Suchman, M. C. (1995). Managing legitimacy. *Academy of Management Review, 20*(3), 571–610.

Suddaby, R., Bitektine, A., & Haack, P. (2017). Legitimacy. *Academy of Management Annals, 11*(1), 451–478.

Tost, L. P. (2011). An integrative model of legitimacy judgments. *Academy of Management Review, 36*(4), 686–710.

Tourish, D. (2013). *The dark side of transformational leadership*. London: Routledge.

_____. (2019). *Management studies in crisis*. Cambridge: Cambridge University Press.

Tsoukas, H. (2009). A complex view of organizational knowledge. *Management Learning, 40*(4), 407–417.

Uhl-Bien, M., Marion, R., & McKelvey, B. (2007). Complexity leadership theory. *The Leadership Quarterly, 18*(4), 298–318.

Vogus, T. J., & Sutcliffe, K. M. (2007, October). Organizational resilience: Towards a theory and research agenda. In *2007 IEEE international conference on systems, man and cybernetics* (pp. 3418-3422). New York: IEEE.

Weber, M. (1978). *Economy and society: An outline of interpretive sociology*. Berkeley, California: University of California Press.

Weick, K. E. (1995). *Sensemaking in organizations*. Thousand Oaks, California: SAGE.

Yukl, G. (2013). *Leadership in organizations*. (8th ed.). Boston, Massachusetts: Pearson Education.

Zaccaro, S. J., Kemp, C., & Bader, P. (2004). Leader traits and attributes. In Antonakis, J., Cianciolo, A. T., & Sternberg, R. J. (Eds.), *The nature of leadership* (pp. 101–124). Thousand Oaks, California: SAGE.

JSSP: Journal of Social Science Panyapat, 2026. 8(1): 415-428.

PANYAPAT
ปัญญาพัฒน์

JSSP
Journal of Social Science Panyapat
https://so06.tci-thaijo.org/index.php/JSSP/index

Academic Article

The Dynamics of Otherness and Constructing New Understandings of Isan Identity in Social Media

Preecha Butrat[1*]

[1] *Faculty of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham Rajabhat University Thailand*

[*] *Corresponding author. E-mail: preecha.butrat@gmail.com*

ABSTRACT

This article investigates the dynamics of constructing and perceiving otherness in relation to Isan identity within contemporary Thai society, using Facebook as the primary site of analysis. The study aims to examine how Isan identity is represented, stigmatized, and contested in online spaces. Facebook has become a cultural arena where individuals continuously produce, share, and negotiate meanings of identity. Drawing upon the conceptual frameworks of otherness and cultural identity, Critical Discourse Analysis (CDA), the findings reveal that Isan identity is predominantly represented through two major dimensions: (1) negative stigmatization, including economic stereotyping and dialect usage, and (2) positive affirmation, such as the presentation of mor lam performance culture, local cuisine, and pride in ancestral roots. Interactions on social media not only reflect regional tensions but also open up spaces for new understandings and the acceptance of cultural diversity within Thai society.

Keywords: Otherness, Constructing New Understandings, Isan Identity, Social Media

Received: 14 January 2026;
Revised: 18 March 2026;
Accepted: 31 March 2026

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat
ISSN: 3027-6748 (Online)

พลวัตความเป็นอื่นและการสร้างความเข้าใจใหม่ต่ออัตลักษณ์อีสานในสื่อสังคมออนไลน์

ปรีชา บุตรรัตน์[1*]

[1] *คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ประเทศไทย*

[*] *Corresponding author. E-mail: preecha.butrat@gmail.com*

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มุ่งศึกษาพลวัตของการสร้างและการรับรู้ ความเป็นอื่น ที่สัมพันธ์กับอัตลักษณ์อีสาน ในสังคมไทยร่วมสมัย โดยใช้สื่อสังคมออนไลน์เฟซบุ๊กเป็นพื้นที่วิเคราะห์หลัก มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นอีสาน ที่ถูกนำเสนอ ถูกตีตรา และถูกท้าทายในพื้นที่ออนไลน์ เนื่องจากเฟซบุ๊กได้กลายเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ผู้คนสามารถผลิต แบ่งปัน และต่อรองความหมายของอัตลักษณ์ได้อย่างต่อเนื่อง การศึกษานี้ใช้กรอบแนวคิดเรื่อง ความเป็นอื่น และ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมประกอบกับการวิเคราะห์วาทกรรมเชิงวิพากษ์ พบว่า ความเป็นอีสานมักถูกสร้างภาพแทนในสองมิติหลัก คือ มิติของการตีตราเชิงลบ การเหมารวมด้านเศรษฐกิจหรือการใช้ภาษาถิ่น และมิติของการยืนยันเชิงบวก การนำเสนอวัฒนธรรมหมอลำ อาหารพื้นบ้าน และความภาคภูมิใจในรากเหง้า การปฏิสัมพันธ์ในสื่อสังคมออนไลน์ที่สะท้อนให้เห็นถึงความขัดแย้งเชิงภูมิภาคแล้ว ยังคงเปิดพื้นที่ให้เกิดการสร้างความเข้าใจใหม่และการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

คำสำคัญ: ความเป็นอื่น, การสร้างความเข้าใจใหม่, อัตลักษณ์อีสาน, สื่อสังคมออนไลน์

© 2026 JSSP: Journal of Social Science Panyapat

บทนำ

สื่อ อัตลักษณ์ และความเป็นเอกลักษณ์ สามารถที่จะกล่าวได้ว่าเป็นองค์ประกอบที่เชื่อมโยงกันเพื่อสร้างกรอบความหมายทางสังคม ซึ่งทำให้สิ่งเหล่านี้แยกจากกันไม่ได้ สื่อทำหน้าที่มากกว่าการส่งผ่านข้อมูลพื้นฐาน เพราะมันสร้างพื้นที่แห่งอำนาจที่ส่งผลต่ออัตลักษณ์ผ่านการจัดระเบียบการเป็นตัวแทนของกลุ่มต่าง ๆ ระหว่างชุมชนทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย (Hall, 1997) พื้นที่สื่อทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางวาทกรรมที่สร้างอัตลักษณ์อย่างต่อเนื่อง ที่กำหนดกรอบการรับรู้และการตีความอัตลักษณ์ผ่านกระบวนการคัดเลือก การจัดวาง และการสร้างภาพแทน ของกลุ่มคนหรือวัฒนธรรมต่าง ๆ (Hall, 1997) ด้วยเหตุนี้ สื่อจึงเป็นพื้นที่ทางวาทกรรมที่อัตลักษณ์ถูกผลิต กำกับความหมาย ตีตรา และต่อรองอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันก็กำหนดนิยามคุณค่าของอัตลักษณ์นั้นผ่านสื่อดิจิทัล และสื่อเองก็ไม่ได้ถูกจำกัดเพียงการเป็นสื่อกระแสหลักเท่านั้น แต่ยังคงเปิดโอกาสให้กลุ่มชายขอบสามารถเข้าถึงการแบ่งปันความหมายที่เป็นเอกลักษณ์ของตนในวงกว้างขึ้น (Miller et al., 2016) เมื่อพิจารณากรณีของความเป็นอีสานผ่านทางสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งทำให้เห็นถึงกรอบความคิดระดับชาติ ซึ่งมักกีดกันภาคอีสานให้เป็นคนนอกนั้น กำลังถูกโจมตีและเปลี่ยนแปลง ด้วยการปฏิบัติการทางดิจิทัลหลายรูปแบบช่วยให้เอกลักษณ์ของภาคอีสานสามารถฟื้นฟูทางวัฒนธรรมดั้งเดิมที่สูญหายไปในแพลตฟอร์มออนไลน์ผ่านการใช้ภาษา การสร้างเนื้อหา และการแสดงออกทางวัฒนธรรม ปรากฏการณ์ทางวัฒนธรรมนี้ไม่ใช่เพียงแค่การแสดงออกถึงวัฒนธรรมของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง แต่ยังแสดงให้เห็นว่าสังคมโดยรวมกำลังมีส่วนร่วมในการเจรจาต่อรองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม พื้นที่ออนไลน์เป็นอีกมิติหนึ่งของพลวัตของความแตกต่างตามที่ Miller & Horst (2012) กล่าวไว้ และสิ่งนี้ช่วยให้ข้อมูลแก่กรอบการวิเคราะห์ของมานุษยวิทยาดิจิทัล ในทางทฤษฎี บทความนี้ได้บูรณาการแนวคิดเรื่องความแตกต่างในฐานะกระบวนการวาทกรรมและการก่อตัวของอัตลักษณ์ แนวคิดนี้ครอบคลุมมากกว่าความรู้สึกอคติและการกีดกันทางสังคมอย่างง่าย ๆ เนื่องจากเกี่ยวข้องกับการก่อตัวของอัตลักษณ์ในกลุ่มต่าง ๆ ผ่านพลวัตของอำนาจ (Said, 1978)

แนวคิดเรื่องความแตกต่างทำหน้าที่ทั้งเป็นผลลัพธ์ของพลวัตของอำนาจและเป็นวิธีการสร้างความแตกต่างทางสังคม กระบวนการก่อตัวของภาคอีสานเกิดขึ้นจากความพยายามในการรวมศูนย์อำนาจทางประวัติศาสตร์ของรัฐบาลส่วนกลาง

เพื่อสร้างเอกลักษณ์ชาติไทยที่เป็นหนึ่งเดียว (Anderson, 2006) ทางการของรัฐได้กำหนดให้อีสานเป็นภูมิภาคชายขอบ โดยใช้ภาพลักษณ์ที่แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ดังกล่าวด้อยพัฒนา ยากจน และมีความแตกต่างทางวัฒนธรรม ในสื่อสังคมออนไลน์ อัตลักษณ์อีสานกลับถูกนำเสนอและต่อรองในรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น เยาวชน เน็ตไอดอล และผู้มีบทบาทในระดับชุมชนสามารถใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลในการผลิตภาพแทนชุดใหม่ที่ท้าทายต่อภาพจำเดิม พร้อมทั้งสร้างพื้นที่สาธารณะทางเลือกที่ทำให้เสียงจากภูมิภาคได้รับการมองเห็นและยอมรับมากขึ้น การปรากฏของ อัตลักษณ์อีสานในพื้นที่ดิจิทัลจึงไม่ได้เป็นเพียงการแสดงออกทางวัฒนธรรม แต่สะท้อนกระบวนการต่อรองเชิงอำนาจที่สัมพันธ์กับพลวัตของความเป็นอื่นในสังคมไทย ดังนั้น บทความนี้มุ่งวิเคราะห์ว่าอัตลักษณ์อีสานถูกสร้าง ตีตรา และท้าทายในวาทกรรมของสื่อสังคมออนไลน์อย่างไร

ความเป็นอื่นและอำนาจของการประกอบสร้างความเป็นอีสาน

การทำความเข้าใจเรื่อง “ความเป็นอื่น” และการสร้างอัตลักษณ์ของภูมิภาคอีสาน ต้องเริ่มจากการมองเห็นพลวัตของสังคมไทยที่ทำงานอยู่ภายใต้โครงสร้างศูนย์กลางและภูมิภาค ความแตกต่างทางภาษา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจไม่ใช่การพิจารณาถึงลักษณะเฉพาะของพื้นที่ แต่ได้รับการตีความและจัดวางผ่านกระบวนการที่อิงจากอำนาจรัฐและสถาบันทางสังคมการนิยามอีสานในฐานะภูมิภาคชายขอบจึงไม่ใช่แค่การบ่งชี้ความหลากหลาย หากเป็นการผลิตซ้ำความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่กำหนดตำแหน่งของผู้คนในโครงสร้างสังคมไทย จากบริบทดังกล่าวการศึกษาความเป็นอีสานภายใต้กรอบ “ความเป็นอื่น” จึงมีความสำคัญ เพราะช่วยให้เราเห็นว่าอัตลักษณ์ไม่ได้อยู่ในความหมายตายตัว แต่เป็นผลของการต่อรองและการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ทั้งในแนวทางลบที่ลดทอนคุณค่า และในแนวทางบวกที่สะท้อนถึงความภาคภูมิใจทางวัฒนธรรม การเข้าใจพลวัตนี้ไม่เพียงเปิดพื้นที่ให้เห็นการก่อรูปอัตลักษณ์ แต่ยังชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมกับโครงสร้างอำนาจ ซึ่งเป็นประเด็นหลักที่จะถูกวิเคราะห์ต่อไปในบทความนี้

แนวคิดเรื่อง “ความเป็นอื่น” เป็นกรอบทฤษฎีสำคัญในการทำความเข้าใจการก่อรูปของอัตลักษณ์ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในบริบทของโครงสร้างสังคมที่มีลักษณะศูนย์กลางและภูมิภาค การทำให้กลุ่มหนึ่งกลายเป็น “ผู้อื่น” ไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นกลาง มันเป็นผลของกระบวนการประกอบสร้างทางวาทกรรมที่กำหนดความแตกต่างระหว่างกลุ่มคน พร้อมทั้งจัดวางบางกลุ่มให้อยู่ในตำแหน่งชายขอบของโครงสร้างสังคม กระบวนการนี้มักเกิดขึ้นผ่านสถาบันทางสังคม เช่น นโยบายรัฐ ระบบการศึกษา และสื่อมวลชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการผลิตซ้ำความหมายเกี่ยวกับความแตกต่างทางวัฒนธรรมและลำดับชั้นทางสังคม ในบริบทของประเทศไทย การประกอบสร้าง “อีสาน” ในฐานะภูมิภาคชายขอบสามารถอธิบายได้ผ่านความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างศูนย์กลางกับภูมิภาค ซึ่งสะท้อนผ่านการนิยามความแตกต่างด้านภาษา วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ภาพแทนเกี่ยวกับอีสานในสื่อและวาทกรรมสาธารณะมักเน้นย้ำความล้าหลังทางเศรษฐกิจ การใช้ภาษาถิ่น หรือบทบาทในฐานะแรงงานราคาถูก การแทนภาพลักษณะนี้ไม่ได้เป็นเพียงการสะท้อนความหลากหลายทางวัฒนธรรม แต่ยังมีส่วนในการตอกย้ำลำดับชั้นเชิงอำนาจและความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้างในสังคมไทย

ในเชิงทฤษฎี Hall (1996) เสนอว่า อัตลักษณ์ไม่ใช่สารัตถะที่คงที่ มันเป็นกระบวนการทางสังคมที่ถูกผลิตซ้ำ ต่อรองและเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ อัตลักษณ์อีสานจึงไม่ได้ดำรงอยู่ในความหมายเดียว มันถูกประกอบสร้างผ่านวาทกรรมหลากหลายชุด ทั้งในเชิงลบที่ลดทอนคุณค่า และในเชิงบวกที่สะท้อนความภาคภูมิใจทางวัฒนธรรม เช่น การฟื้นฟูหมอลำ อาหารพื้นบ้าน หรือการเน้นย้ำรากเหง้าทางวัฒนธรรมของภูมิภาค แนวคิดเรื่อง hybridity ของ Bhabha (1994) ช่วยอธิบายว่าอัตลักษณ์ไม่ได้เกิดขึ้นจากการยืนยันความแตกต่างจากศูนย์กลางเพียงอย่างเดียว มันยังเกิดขึ้นใน “พื้นที่กั้นกึ่ง” ที่เปิดโอกาสให้เกิดการผสมผสานและการสร้างความหมายใหม่ระหว่างวัฒนธรรมท้องถิ่นกับวัฒนธรรมสมัยใหม่ ขณะเดียวกัน แนวคิด symbolic boundaries ของ Lamont & Molnár ชี้ให้เห็นว่าเส้นแบ่งระหว่าง “อีสาน” และ “ไทยส่วนกลาง” ไม่ได้เป็นเส้นแบ่งที่ตายตัว มันเป็นเส้นแบ่งเชิงสัญลักษณ์ที่ถูกต่อรองและเปลี่ยนแปลงได้ตามบริบททางสังคมและการเมือง การพิจารณาอัตลักษณ์อีสานภายใต้กรอบความเป็นอื่นช่วยให้เห็นว่าอัตลักษณ์ไม่เพียงเกี่ยวกับวัฒนธรรม แต่มันยังเชื่อมโยงกับโครงสร้างอำนาจและความเท่าเทียมในสังคม การถูกจัดวางให้เป็นภูมิภาคชายขอบอาจส่งผลต่อการเข้าถึงทรัพยากร

การยอมรับทางสังคม และการมีตัวแทนในพื้นที่สาธารณะ การเกิดขึ้นของพื้นที่สื่อใหม่ได้เปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการสร้างอัตลักษณ์ใหม่จากภายในภูมิภาค มันมีส่วนในการท้าทายวาทกรรมกระแสหลักและขยายพื้นที่ของการยอมรับทางวัฒนธรรมในสังคมไทย

แนวคิดเรื่องความเป็นอื่นเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ว่าเรามีความสัมพันธ์กันอย่างไรในแง่ของอัตลักษณ์และอำนาจในสังคมของเรา ผ่านการผลิตวาทกรรม ความแตกต่างถูกสร้างขึ้นโดยบุคคลหรือกลุ่มในความสัมพันธ์ทางสังคมที่เหนือกว่า ผลที่ตามมาคือ การกำหนด “ความแตกต่าง” ให้กับกลุ่มต่าง ๆ สร้างภาพลักษณ์ที่ผิดปกติของกลุ่มเหล่านั้น สถาบันต่าง ๆ ในสังคม (รัฐ การศึกษา สื่อ ฯลฯ) ส่งเสริมการพัฒนาความหมายเกี่ยวกับความแตกต่างและความไม่เท่าเทียมกันเชิงโครงสร้าง และความไม่เท่าเทียมกันจึงยังคงอยู่ต่อไปซึ่ง Hall (1996) แย้งว่าอัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่ตายตัว มีความเปลี่ยนแปลง อยู่ตลอดเวลา Bhabha (1994) นิยาม “ความเป็นลูกผสม” ว่าเป็นวิธีการที่สิ่งสองสิ่งแยกจากกันสามารถรวมกันเพื่อสร้างความหมายใหม่ ส่วน Lamont & Molnár (2002) กล่าวว่ามีความแตกต่างระหว่าง “เรา” และ “พวกเขา” ซึ่งถูกกำหนดโดยบริบททางสังคมและบริบททางการเมืองของเราเป็นการตรวจสอบความแตกต่างอย่างมีวิจารณญาณช่วยให้เข้าใจว่า อัตลักษณ์ทำงานอย่างไร การระบุโครงสร้างอำนาจที่กำหนดการจัดสรรทรัพยากร การเข้าถึงและการได้รับการยอมรับทางสังคม และการเป็นตัวแทนในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญในการวิเคราะห์ความไม่เท่าเทียมทางสังคมในปัจจุบันของเรา ซึ่งในมิติของการเป็นตัวแทนนี้เองที่ผู้เขียนจะกล่าวในหัวข้อต่อไปว่าตัวแทนหรือภาพแทนวัฒนธรรมอีสานเป็นอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมถูกสร้างขึ้นอย่างไร

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบภาพแทนความเป็นอีสาน

เมื่อเรามองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นตัวแทนของวัฒนธรรมอีสาน เราต้องตระหนักว่าอัตลักษณ์เป็นแนวคิดที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ซึ่งถูกสร้างและปรับเปลี่ยนโดยทั้งพลังทางสังคมและวัฒนธรรม อัตลักษณ์ถูกสร้างขึ้นผ่านการใช้ภาษา สัญลักษณ์ และกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงความหมายและหลักการของกลุ่มคนตามบริบททางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้น การแสดงออกถึงอัตลักษณ์จึงไม่ใช่เพียงแค่การถ่ายทอดข้อเท็จจริงที่มีผลต่อการรับรู้และการจัดวางตำแหน่งของกลุ่มในโครงสร้างสังคมในกรณีของอีสาน ภาพแทนที่ถูกผลิตซ้ำผ่านสื่อและวาทกรรมสาธารณะมักสะท้อนทั้งมิติของการครอบงำและการต่อรองทางวัฒนธรรม แนวคิดการครอบงำทางวัฒนธรรมด้วยอำนาจสื่อดิจิทัลสามารถกำหนดค่านิยมและความหมายให้เป็นมาตรฐาน ขณะที่กลุ่มชายขอบถูกลดทอนคุณค่านอกจากสื่อดิจิทัลจะมีอำนาจในการสร้างความเป็นอื่นตลอดจนมีการกำหนดค่านิยมต่าง ๆ ในสังคมแล้วยังเปิดพื้นที่ใหม่ที่ทำให้ชาวอีสานสามารถเล่าเรื่องราวสร้างภาพแทน และนิยามอัตลักษณ์ของตนเองในรูปแบบที่แตกต่างออกไปจากกระแสหลักได้ด้วย ดังจะกล่าวถึงในมิติของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบภาพแทนความเป็นอีสานที่ผ่านสื่อดิจิทัลต่อไปนี้

อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมยังคงเป็นแนวคิดสำคัญที่อธิบายถึงวิธีที่ผู้คนหรือหน่วยทางสังคมเข้าใจและแสดงออกถึงอัตลักษณ์ของตนเองโดยอิงจากสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมเฉพาะ อัตลักษณ์ไม่เคยเป็นแนวคิดที่คงที่ เพราะมันเกิดขึ้นผ่านกระบวนการทางสังคมที่ใช้ภาษา สัญลักษณ์ และการปฏิบัติทางวัฒนธรรมในการสร้างและเปลี่ยนแปลงความหมายของมัน (Hall, 1996) Stuart Hall ตั้งข้อสังเกตว่า อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมถูกสร้างขึ้นผ่านกระบวนการบางอย่างที่เขาเรียกว่า การเป็นตัวแทน ในสาขาวิชาการศึกษาทางวัฒนธรรม มันเป็นกระบวนการถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มหรือวัฒนธรรมผ่านภาษา สื่อ และสัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมอื่น ๆ การเป็นตัวแทนไม่ใช่แค่การแสดงออกถึงความเป็นจริงแต่เป็นกระบวนการที่สร้างความเป็นจริงทางสังคมของชุมชนและกำหนดว่าชุมชนจะมองกลุ่มต่าง ๆ อย่างไร ในการวิเคราะห์การเป็นตัวแทน คุณควรพิจารณาปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมและอำนาจ เพราะผู้ที่มีอำนาจในการผลิตและจัดจำหน่ายจะเป็นผู้กำหนดว่าคนอื่น ๆ มองกลุ่มทั้งหมดอย่างไร แนวคิดเรื่องการครอบงำทางวัฒนธรรมที่พัฒนาโดยแกรมชี (1971) แสดงให้เห็นว่ากลุ่มทางสังคมที่มีอำนาจเหนือกว่าสามารถกำหนดค่านิยมและความหมายที่ตนเองต้องการให้เป็นมาตรฐานทั่วทั้งสังคม ในขณะที่กลุ่มที่มีอำนาจน้อยกว่าจะถูกกีดกันออกไป อย่างไรก็ตาม การเข้ามาของสื่อดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงทั้งการผลิตและการเผยแพร่การนำเสนอภายใต้เงื่อนไขใหม่ มีพื้นที่ออนไลน์ที่เปิดโอกาสให้กลุ่มที่เคยถูกกีดกันจากสื่อกระแสหลักได้พัฒนาฐานผู้ชม เล่าเรื่องราว และสร้างอัตลักษณ์ที่แตกต่างออกไปจากกระแสหลัก (Couldry, 2000) ในภูมิภาค

อีสาน สื่อสังคมออนไลน์ได้กลายเป็นช่องทางหลักที่ผู้คนใช้แสดงออกถึงวัฒนธรรม อธิบายวิถีชีวิต และแบ่งปันประสบการณ์ส่วนตัว การนำเสนออัตลักษณ์ของชาวอีสานในรูปแบบดิจิทัลยังคงรักษาความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมดั้งเดิม พร้อมทั้งนำเอาองค์ประกอบทางวัฒนธรรมร่วมสมัยมาใช้ แพลตฟอร์มดิจิทัลที่มีอยู่สำหรับการพบปะพูดคุยระหว่างชาวอีสานและอัตลักษณ์ของตนเอง สร้างพื้นที่หลากหลายที่ผู้คนสามารถเชื่อมต่อองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน พื้นที่เหล่านี้ช่วยให้ชาวอีสานสามารถท้าทายความคิดเดิม ๆ เกี่ยวกับภูมิภาคของตนได้

การทำความเข้าใจอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบภาพแทนความเป็นอีสานจำเป็นต้องพิจารณาในเชิงวิพากษ์ว่าอัตลักษณ์มิใช่สิ่งที่คงที่ หากแต่เป็นพลวัตที่ถูกสร้างและปรับเปลี่ยนผ่านภาษา สัญลักษณ์ และการปฏิบัติทางวัฒนธรรม กระบวนการ “การเป็นตัวแทน” ไม่ใช่สิ่งเดียวที่สะท้อนความจริงในมิติทางสังคมที่กำหนดวิธีการรับรู้และการจัดวางตำแหน่งของกลุ่มในโครงสร้างสังคม ภาพแทนความเป็นอีสานที่ถูกผลิตซ้ำผ่านสื่อและวาทกรรมสาธารณะจึงสะท้อนทั้งมิติของการครอบงำและการต่อรองทางวัฒนธรรมซึ่งการเกิดขึ้นของสื่อดิจิทัลได้เปลี่ยนแปลงเงื่อนไขการผลิตและเผยแพร่ภาพแทนทางวัฒนธรรมอีสานในโลกดิจิทัลจึงเป็นการรักษาความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมดั้งเดิมและผสมผสานองค์ประกอบทางวัฒนธรรมร่วมสมัยเพื่อท้าทายภาพแทนเชิงลบที่เคยมีอยู่ จากที่กล่าวมานั้นสื่อดิจิทัลถือว่ามีบทบาทเป็นอย่างมากต่อการนำเสนอ อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของความเป็นอีสานโดยผู้เขียนจะกล่าวถึงสื่อดิจิทัลที่เป็นเครื่องมือหนึ่งในการศึกษาทางสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาที่เป็นส่วนสำคัญในการนำเสนอความเป็นอีสานผ่านแพลตฟอร์ม

มานุษยวิทยาดิจิทัลและอัตลักษณ์บนแพลตฟอร์ม

ในบริบทของสังคมปัจจุบันที่เทคโนโลยีดิจิทัลได้แทรกซึมเข้าสู่มิติทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง การทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับแพลตฟอร์มดิจิทัลจึงนับเป็นประเด็นสำคัญทางวิชาการโดยเฉพาะในมิติของการประกอบสร้างและการแสดงออกซึ่งอัตลักษณ์ มานุษยวิทยาดิจิทัลในฐานะกรอบแนวคิดเชิงวิเคราะห์ได้เปิดพื้นที่ให้สามารถอธิบายบทบาทของผู้ใช้ในฐานะผู้กระทำการทางสังคมที่มีความสามารถในการผลิตความหมายและกำหนดตัวตนของตนเองผ่านการปฏิสัมพันธ์บนแพลตฟอร์มออนไลน์ ภายใต้เงื่อนไขเชิงโครงสร้างของสังคมดิจิทัล นอกจากนี้แล้วแพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียยังทำหน้าที่เป็นพื้นที่เชิงวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงระดับท้องถิ่นกับระดับโลก ส่งผลให้กลุ่มทางสังคมที่เคยอยู่ในสถานะชายขอบสามารถสร้างการมองเห็นและนำเสนออัตลักษณ์ของตนเองต่อสาธารณะในวงกว้างได้มากยิ่งขึ้น การนำกรอบมานุษยวิทยาดิจิทัลมาใช้ในการศึกษาจึงมีนัยสำคัญต่อการทำความเข้าใจพลวัตของอำนาจการต่อรองความหมาย และกระบวนการทำให้ปรากฏในสังคมสังคมปัจจุบัน ขณะเดียวกันยังเอื้อให้เกิดการวิพากษ์บทบาทของโครงสร้างแพลตฟอร์ม อาทิ อัลกอริทึมและกลไกทางเศรษฐกิจ ซึ่งมีส่วนในการกำกับและกำหนดเงื่อนไขของการสื่อสารและการรับรู้ในพื้นที่ดิจิทัล ดังนั้น ประเด็นมานุษยวิทยาดิจิทัลและอัตลักษณ์บนแพลตฟอร์มจึงมีความสำคัญทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงประจักษ์ต่อการศึกษาสังคมอย่างเป็นระบบที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้

มานุษยวิทยาดิจิทัลศึกษาปฏิสัมพันธ์ของผู้คนกับเทคโนโลยีดิจิทัลผ่านการปรากฏตัวออนไลน์ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่พวกเขาใช้สร้างอัตลักษณ์ของตนเองผ่านการจัดการอัตลักษณ์ในรูปแบบต่าง ๆ (Miller & Horst, 2012) แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียสร้างวิธีการใหม่ ๆ ให้ผู้ใช้สามารถปรากฏตัวต่อผู้อื่นได้ ในขณะที่ผู้ใช้สร้างอัตลักษณ์สาธารณะของตนเองผ่านพื้นที่ดิจิทัลโดยการเลือกองค์ประกอบโปรไฟล์ ภาษา การเลือกรูปภาพ และการใช้สัญลักษณ์ ปัจจุบันผู้คนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยใช้ Facebook และ TikTok เป็นแพลตฟอร์มในการแสดงมรดกทางวัฒนธรรมวิถีชีวิตดั้งเดิม และเรื่องราวชีวิตส่วนตัวต่อผู้ชมในวงกว้าง กระบวนการรับรู้เอกลักษณ์ท้องถิ่นนำไปสู่การสร้างอัตลักษณ์ที่มองเห็นได้ ซึ่งช่วยให้คนท้องถิ่นได้รับอำนาจผ่านการยอมรับในระดับนานาชาติเกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมของพวกเขา ซึ่งท้าทายเรื่องเล่าของรัฐและสื่อที่ครอบงำอยู่อัตลักษณ์บนแพลตฟอร์มแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้กำหนดอัตลักษณ์ของตนเองเท่านั้น เนื่องจากโครงสร้างของแพลตฟอร์มควบคุมอัตลักษณ์ของผู้ใช้ผ่านอัลกอริทึมการจัดอันดับเนื้อหาและแบบจำลองทางเศรษฐกิจตามความสนใจ ซึ่งกำหนดว่าเนื้อหาใดจะปรากฏให้เห็นในพื้นที่ดิจิทัล การวิจัยนี้จึงต้องพิจารณาสองแง่มุมสำหรับการศึกษาการสร้างอัตลักษณ์ของชาวอีสานในโซเชียลมีเดีย แง่มุมแรกเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการใช้งานของผู้ใช้ในขณะที่แง่มุมที่สองมุ่งเน้นไปที่โครงสร้างทางเทคโนโลยีซึ่งเป็นตัวกำหนดวิธีการสื่อสารทางสังคมดิจิทัลในปัจจุบัน

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้นจะเห็นว่าอัตลักษณ์บนแพลตฟอร์มเป็นผลผลิตของความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างผู้ใช้กับโครงสร้างของแพลตฟอร์มดิจิทัลซึ่งเป็นผลร่วมจากเสรีภาพในการแสดงออกของปัจเจกกล่าวคือ แม้ผู้ใช้จะดำรงบทบาทในฐานะผู้กระทำการทางสังคมที่สามารถคัดเลือกและประกอบสร้างตัวตนผ่านภาษา สัญลักษณ์ และการเล่าเรื่อง แต่กระบวนการดังกล่าวยังคงอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของอัลกอริทึมและกลไกทางเศรษฐกิจที่ทำหน้าที่กำหนดการมองเห็น การจัดลำดับและคุณค่าของเนื้อหาในพื้นที่ดิจิทัล แม้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียจะเปิดพื้นที่ให้เกิดการนำเสนออัตลักษณ์ท้องถิ่นและการต่อรองกับวาทกรรมกระแสหลักของรัฐและสื่อ แต่ระดับของการมองเห็นและการยอมรับกลับขึ้นอยู่กับตรรกะของแพลตฟอร์มที่ให้ความสำคัญกับความนิยมและการมีส่วนร่วมเป็นสำคัญ อันส่งผลให้อัตลักษณ์บางรูปแบบได้รับการขยายความโดดเด่น ขณะที่บางรูปแบบถูกลดทอนหรือทำให้เลือนหายไปจากพื้นที่สาธารณะดิจิทัล ซึ่งการศึกษามานุษยวิทยาดิจิทัลจึงควรพิจารณาอัตลักษณ์ในฐานะพื้นที่ของการต่อรองเชิงอำนาจระหว่างปัจเจกกับโครงสร้างเป็นกระบวนการที่ถูกกำกับ คัดเลือก และจัดระเบียบภายใต้เงื่อนไขของทุนนิยมแพลตฟอร์มในสังคม และรวมไปถึงการแสดงออกของตัวตนด้วย

ความเชื่อมโยงระหว่างมานุษยวิทยาดิจิทัลกับการศึกษาอัตลักษณ์บนแพลตฟอร์มมีนัยสำคัญต่อการทำความเข้าใจ “พลวัตอัตลักษณ์อีสาน” ในสื่อสังคมออนไลน์ โดยมานุษยวิทยาดิจิทัลในฐานะกรอบแนวคิดเชิงวิเคราะห์ได้ชี้ให้เห็นว่าพื้นที่ดิจิทัลเป็นพื้นที่ของการสื่อสารและเป็นสนามทางวัฒนธรรมที่เอื้อให้เกิดกระบวนการประกอบสร้าง ต่อรอง และแปรเปลี่ยนอัตลักษณ์อย่างต่อเนื่อง ภายใต้เงื่อนไขเชิงสังคมและเทคโนโลยีที่ซ้อนทับกัน ในบริบทดังกล่าว อัตลักษณ์อีสานจึงถูกผลิตซ้ำและปรับเปลี่ยนผ่านปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ แพลตฟอร์ม และผู้รับสารในระดับที่หลากหลายอย่างไม่หยุดนิ่ง สื่อสังคมออนไลน์จึงทำหน้าที่เป็นพื้นที่เชิงวัฒนธรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้ใช้อีสานสามารถนำเสนอความเป็นตัวตน วัฒนธรรม และวิถีชีวิตในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งในมิติของการธำรงรักษาอัตลักษณ์เดิมและการสร้างความหมายใหม่ที่ท้าทายภาพแทนแบบเหมารวมซึ่งถูกผลิตโดยวาทกรรมกระแสหลักของรัฐและสื่อ กระบวนการดังกล่าวดำเนินอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของโครงสร้างแพลตฟอร์ม โดยเฉพาะอัลกอริทึมและกลไกทางเศรษฐกิจที่มีบทบาทในการกำหนดการมองเห็นและการรับรู้ของเนื้อหาในพื้นที่ดิจิทัลการวิเคราะห์พลวัตอัตลักษณ์อีสานในสื่อสังคมออนไลน์จึงจำเป็นต้องพิจารณาทั้งมิติของการกระทำการเชิงปัจเจกและมิติของอำนาจเชิงโครงสร้างควบคู่กัน เพื่ออธิบายกระบวนการต่อรองความหมายที่ซับซ้อน อันนำไปสู่การก่อรูปความเข้าใจใหม่ต่อ “ความเป็นอื่น” ในสังคมที่จะกล่าวในหัวข้อต่อไป

พลวัตอัตลักษณ์อีสานในสื่อสังคมออนไลน์

บทความนี้นำเสนอผลการวิเคราะห์จากการศึกษาวาทกรรมเชิงคุณภาพของเนื้อหาดิจิทัลที่เกี่ยวข้องกับ อัตลักษณ์อีสาน โดยอาศัยกรอบแนวคิดที่ว่าด้วยความเป็นอื่นและอำนาจ การแทนภาพทางวัฒนธรรม และมานุษยวิทยาดิจิทัล ผลการศึกษาพบว่า อัตลักษณ์อีสานไม่ได้ดำรงอยู่ในฐานะหมวดหมู่ที่ตายตัว ถูกผลิต สถาปนา และต่อรองอย่างต่อเนื่องผ่านความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางประวัติศาสตร์ การต่อสู้เชิงความหมาย และโครงสร้างการมองเห็นที่ถูกกำกับโดยแพลตฟอร์มดิจิทัล ในพื้นที่ดิจิทัล อัตลักษณ์อีสานปรากฏเป็นพื้นที่แห่งการปะทะกันของวาทกรรมหลายชุด ตั้งแต่วาทกรรมที่ทำให้อีสานกลายเป็น “ผู้อื่น” ภายในรัฐชาติ ไปจนถึงวาทกรรมที่พยายามรื้อฟื้นคุณค่าและศักดิ์ศรีทางวัฒนธรรม ตลอดจนกระบวนการต่อรองอัตลักษณ์ภายใต้ตรรกะของอัลกอริทึมและการมองเห็นเชิงแพลตฟอร์ม

1. การประกอบสร้างความเป็นอื่นของอีสานผ่านวาทกรรม

ผลการวิเคราะห์พบว่า อัตลักษณ์อีสานมักถูกประกอบสร้างในฐานะ “ความเป็นอื่น” ภายในของสังคมไทย กระบวนการดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการแทนภาพของ Stuart Hall ซึ่งมองว่าความแตกต่างมิได้เป็นเพียงสิ่งที่ถูกบรรยาย หากแต่ถูกผลิตขึ้นผ่านวาทกรรมและผูกโยงเข้ากับความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ในบริบทของสื่อดิจิทัล ความเป็นอื่นของอีสานถูกทำให้มีความหมายผ่านการเชื่อมโยงซ้ำ ๆ กับภาษา ชนชั้น และสถานะทางเศรษฐกิจ ภาษาเป็นพื้นที่สำคัญของอำนาจเชิงสัญลักษณ์ ความเห็นและโพสต์จำนวนมากสะท้อนให้เห็นว่าภาษาถิ่นอีสานถูกทำให้ด้อยค่าเมื่อเทียบกับภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งทำหน้าที่เป็นภาษาที่ชอบธรรมในโลกของการทำงาน ความเป็นมืออาชีพ และความทันสมัย

ตัวอย่างข้อมูลที่ 1

ภาพที่ 1 ไม่ตลก! คนอีสานอธิบายหน่อย
ที่มา: ชีวิตติดโปรฯ (2568)

ความเห็นและโพสต์จำนวนมากสะท้อนให้เห็นว่าภาษาถิ่นอีสานถูกทำให้ด้อยค่าเมื่อเทียบกับภาษาไทยมาตรฐาน ถ้อยคำดังกล่าวเป็นการสะท้อนอคติต่อภูมิภาคอีสานและภาษาถิ่นอีสาน อีกทั้งยังทำหน้าที่กำกับขอบเขตของความเป็นไปได้ทางสังคม โดยสื่อว่าการเป็นอีสานพูดภาษาอีสานเป็นอุปสรรคต่อการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ ภาษาในที่นี้จึงทำหน้าที่เป็นทุนเชิงสัญลักษณ์ที่ตอกย้ำความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้าง ในทำนองเดียวกัน การแทนภาพด้านเศรษฐกิจมีบทบาทสำคัญในการตอกย้ำความเป็นอื่นของอีสาน ความยากจนมักถูกนำเสนอในฐานะลักษณะเฉพาะถิ่น มากกว่าจะถูกอธิบายในฐานะผลลัพธ์ของโครงสร้างการพัฒนาแบบไม่สมดุล

ตัวอย่างข้อมูลที่ 2

ภาพที่ 2 กรณีการนำเสนอความเป็นอีสาน ..... และสัดส่วนความยากจนในภาคอีสาน ปี 2563
ที่มา: AnalysisDo (2568)

การแทนภาพด้านเศรษฐกิจมีบทบาทสำคัญในการตอกย้ำความเป็นอื่นของอีสาน ความจนของผู้คนในภาคอีสานและภาคอีสานถูกมองว่าเป็นภูมิภาคที่ยากจนวาทกรรมลักษณะนี้ทำให้ความยากจนกลายเป็นสิ่งที่ดูเหมือนหลีกเลี่ยงไม่ได้เป็น “ธรรมชาติ” ของพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการทำให้สารัตถะ ที่ลดทอนประวัติศาสตร์และการเมืองของความเหลื่อมล้ำให้เหลือเพียงคุณลักษณะทางวัฒนธรรมของกลุ่มคนหนึ่ง นอกจากนี้ วาทกรรม “บ้านนอก ไม่พัฒนา” ยังทำหน้าที่วางอีสานไว้ในตำแหน่งของความล้าหลังเชิงเวลา กล่าวคือ แม้อีสานจะดำรงอยู่ในปัจจุบันร่วมกับศูนย์กลาง แต่กลับถูกแทนภาพราวกับเป็นพื้นที่ที่ยังไม่ก้าวเข้าสู่ความทันสมัย การปฏิเสธความร่วมสมัยเช่นนี้ทำให้ความแตกต่าง

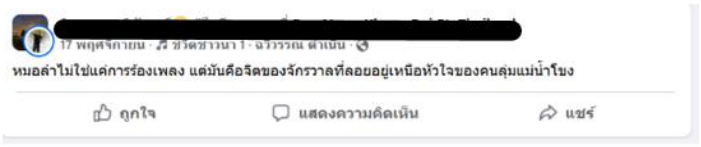
เชิงพื้นที่ถูกแปลงเป็นลำดับชั้นเชิงเวลา และทำให้ความไม่เสมอภาคดูชอบธรรมมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญ วาทกรรมเหล่านี้มักปรากฏในรูปแบบของมุกตลกหรือถ้อยคำธรรมดาในชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้อำนาจเชิงสัญลักษณ์ดำรงอยู่โดยไม่จำเป็นต้องมีเจตนาร้ายอย่างชัดแจ้งและคงมีผู้ที่มีความเห็นแย้งเกี่ยวกับความยากจนในภาคอีสานที่ไม่สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงได้เนื่องจากถูกมองว่าเป็นเรื่องของธรรมชาติของภูมิภาคอยู่แล้วที่เป็นการลดทอนคุณค่าด้านเศรษฐกิจของอีสานลงให้ด้อยกว่าภูมิภาคอื่น อันเนื่องมาจากอคติของบุคคลและการนำเสนอความเป็นอีสานผ่านสื่อต่าง ๆ จากเพจพลเมืองไซเบอร์เสรี (2568) ได้กล่าวถึงอีสาน จากพื้นที่ยากจน สู่เมืองแห่งโอกาส กับ 3 สิ่งที่ต้องทำ เพื่อปลดล็อกศักยภาพ คำกล่าวเปิดประเด็นของ Melinda Good, World Bank Division Director for Thailand and Myanmar บนเวที Unlocking Isan's Potential in a Changing Economy ปลดล็อกอีสาน พลิกโอกาสเศรษฐกิจใหม่ ฉบับ World Bank ภายในงาน The Secret Sauce Business Weekend อีสาน 2025 ที่จังหวัดขอนแก่น สะท้อนไปยังกลุ่มผู้ประกอบการ นักลงทุน และคนรุ่นใหม่ที่เธอมองว่าเป็นผู้กำหนดอนาคตของภูมิภาคนี้และประเทศไทย จากความยากจนสู่ศูนย์กลางแห่งใหม่ของภูมิภาค การเดินทาง 20 ปีของอีสานภาพของอีสานในวันนี้พลิกจากหน้ามือเป็นหลังมือเมื่อเทียบกับ 2 ทศวรรษก่อน Melinda บอกว่า จากอัตราความยากจนที่สูงถึงร้อยละ 17 หรือเกือบ 1 ใน 5 ของประชากรในอดีต ปัจจุบันลดลงเหลือเพียงร้อยละ 4 GDP ต่อหัวเพิ่มขึ้นถึง 3 เท่า สะท้อนว่าประชากรมีรายได้และคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นอย่างชัดเจนเมืองใหญ่อย่าง ขอนแก่น โคราช อุดรธานี และอุบลราชธานี ได้กลายเป็นฮับของภูมิภาคอย่างแท้จริง มีโครงสร้างพื้นฐานดิจิทัลอย่าง 5G ที่ครอบคลุม และการเชื่อมต่อทางกายภาพทั้งถนนและทางรถไฟที่เชื่อมต่อไปยังโครงการพัฒนาความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง หรือ Greater Mekong Subregion (GMS) GMS และจีน ทำให้เกิดระบบนิเวศโลจิสติกส์และการค้าชายแดนที่เติบโตอย่างรวดเร็ว

วาทกรรม *บ้านนอก ไม่พัฒนา* ทำหน้าที่วางอีสานไว้ในตำแหน่งของความล้าหลังเชิงเวลา กล่าวคือ แม้อีสานจะดำรงอยู่ในปัจจุบันร่วมกับศูนย์กลาง แต่กลับถูกแทนภาพราวกับเป็นพื้นที่ที่ยังไม่ก้าวเข้าสู่ความทันสมัย การปฏิเสธความร่วมสมัยเช่นนี้ทำให้ความแตกต่างเชิงพื้นที่ถูกแปลงเป็นลำดับชั้นเชิงเวลา และทำให้ความไม่เสมอภาคดูชอบธรรมมากยิ่งขึ้น ที่สำคัญ วาทกรรมเหล่านี้มักปรากฏในรูปแบบของมุกตลกหรือถ้อยคำธรรมดาในชีวิตประจำวัน ซึ่งทำให้อำนาจเชิงสัญลักษณ์ดำรงอยู่โดยไม่จำเป็นต้องมีเจตนาร้ายอย่างชัดแจ้ง แต่กลับมีพลังในการตอกย้ำภาพแทนเชิงลบอย่างต่อเนื่อง จากการนำเสนอข้อมูลข้างต้นของผู้เขียนแสดงให้เห็นการตอบโต้ทางวาทกรรม บ้านนอก ไม่พัฒนา ความล้าหลังทางเศรษฐกิจของภูมิภาคอีสานเป็นการตอบโต้โดยเพจพลเมืองไซเบอร์เสรี's post ที่กำลังแย้งวาทกรรมดังกล่าวที่พยายามที่จะลดทอนความเป็นอีสานไปสู่ภาพที่ยากจน กล่าวถึงความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของภาคอีสานที่กำลังเป็นที่ดึงดูดนักลงทุนมาที่เมืองใหญ่ในภาคอีสาน ซึ่งเป็นการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ทั้งยังเป็นการนำเสนอภาพลักษณ์ของความเป็นอีสานต่อความยากจนที่ถูกมองเห็นผ่านเฟสบุ๊คในมิติที่ลบภาพจำแบบเดิมที่ผ่านมา การนำเสนอเชิงบวกเช่นนี้สะท้อนให้เห็นความพยายามในการสร้างภาพแทนใหม่ของอีสานในฐานะภูมิภาคแห่งศักยภาพและโอกาส ซึ่งท้าทายวาทกรรมเดิมที่ผูกอีสานไว้กับความยากจนและความล้าหลัง การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวไม่เพียงแต่มีนัยสำคัญต่อการรับรู้ของสังคมไทย แต่ยังเปิดพื้นที่ให้เกิดการต่อรองความหมายของอัตลักษณ์อีสานในเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น

2. การยืนยันคุณค่าและการรื้อฟื้นความหมายทางวัฒนธรรม

วาทกรรมที่ทำให้อีสานเป็นอื่น ข้อมูลยังสะท้อนการเกิดขึ้นของการแทนภาพแบบยืนยันคุณค่า ซึ่งพยายามรื้อฟื้นความหมายของอัตลักษณ์อีสานในฐานะแหล่งที่มาของความภาคภูมิใจ แนวโน้มนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Stuart Hall ที่มองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่ "เป็นอยู่แล้ว" หากแต่เป็นกระบวนการของการ "กลายเป็น" และหมอลำก็ถือว่าเป็นปรากฏการณ์เชิงพื้นที่สำคัญของการรื้อฟื้นคุณค่าทางวัฒนธรรม ในสื่อดิจิทัล หมอลำไม่ได้ถูกนำเสนอในฐานะศิลปะพื้นบ้านที่ล้าสมัย ในทางกลับกันหากแต่ถูกทำให้มีความร่วมสมัย มีพลังทางอารมณ์ และสามารถเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมสากลได้

ตัวอย่างข้อมูลที่ 3

ภาพที่ 3 หมอลำไม่ใช่แค่การร้องเพลงแต่มันคือจิตวิญญาณของคนลุ่มน้ำโขง
ที่มา: วิทยา สุดธิจันทร์ (2568)

ถ้อยคำนี้สะท้อนการกลับทิศของความหมาย จากสิ่งที่เคยถูกมองว่าล้าหลัง กลายเป็นทุนทางวัฒนธรรมที่ให้คุณค่ากับความเป็นตัวตนกระบวนการเช่นนี้ไม่ใช่การปฏิเสธอดีตแต่เป็นการนำอดีตมากล่าวถึงใหม่ในบริบทของเศรษฐกิจความสนใจดิจิทัล และในส่วนของอาหารอีสานก็ทำหน้าที่ในลักษณะคล้ายคลึงกัน การนำเสนออาหารพื้นถิ่นในฐานะของอร่อย มีเอกลักษณ์ เป็นที่ยอมรับในระดับสากล ทำให้อีสานสามารถเข้าไปมีที่ทางในวาทกรรม soft power อย่างไรก็ดี การยอมรับเช่นนี้มักเกิดขึ้นภายใต้เงื่อนไขของความสวยงาม ความสนุก และความบริโภคได้ง่าย แม้การมองเห็นในแพลตฟอร์มที่เป็นสื่อกระแสหลักจะช่วยลดทอนการถูกทำให้เป็นชายขอบ ก็ยังไม่ได้ลบเลือนความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้าง การยืนยันคุณค่าทางวัฒนธรรมจึงเป็นทั้งพื้นที่ของการต่อรองศักดิ์ศรี และพื้นที่ของความตึงเครียดระหว่างการยอมรับกับการทำให้เป็นสินค้า

จากที่กล่าวมาแล้วนั้นผู้เขียนพยายามที่จะทำให้เห็นว่าวาทกรรมเกี่ยวกับอีสานไม่ใช่เพียงการสะท้อนการทำให้อีสานเป็น “อื่น” นอกจากนี้ยังเผยให้เห็นกระบวนการของการยืนยันคุณค่าและการรื้อฟื้นความหมายทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นควบคู่กัน แนวโน้มนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Hall (1996) ที่มองอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมไม่ใช่สิ่งที่ “เป็นอยู่แล้ว” แต่เป็นกระบวนการของการ “กลายเป็น” ซึ่งเปิดพื้นที่ให้การตีความใหม่และการต่อรองความหมายเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตัวอย่างสำคัญคือการนำเสนอ หมอลำ ในสื่อดิจิทัล ปรากฏการณ์นี้สะท้อนการรื้อฟื้นคุณค่าทางวัฒนธรรมที่มิได้จำกัดอยู่ในฐานะศิลปะพื้นบ้านที่ล้าสมัย แต่กลับถูกทำให้ร่วมสมัย มีพลังทางอารมณ์ และสามารถเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมสากลได้ การเผยแพร่การแสดงหมอลำผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ เช่น Facebook group ทำให้หมอลำถูกมองใหม่ในฐานะทุนทางวัฒนธรรมที่สร้างความภาคภูมิใจและความเป็นตัวตนของคนอีสาน การกลับทิศของความหมายเช่นนี้ไม่ใช่การปฏิเสธอดีต แต่เป็นการนำอดีตมาสร้างความหมายใหม่ในบริบทเศรษฐกิจความสนใจดิจิทัล

นอกจากศิลปะการแสดงแล้ว อาหารอีสาน ก็ทำหน้าที่ในลักษณะคล้ายคลึงกัน การนำเสนออาหารพื้นถิ่น เช่น ส้มตำ ลาบ หรือไก่ย่าง ไม่ได้ถูกมองเพียงในฐานะอาหารท้องถิ่น แต่ถูกยกระดับเป็นอาหารที่มีเอกลักษณ์และเป็นที่ยอมรับในระดับสากล การปรากฏในสื่อกระแสหลักและแพลตฟอร์มดิจิทัลทำให้อาหารอีสานเข้าไปมีที่ทางในวาทกรรม soft power ของไทย (Nye, 2004) การยอมรับเช่นนี้สะท้อนการต่อรองเชิงสัญลักษณ์ที่ทำให้อีสาน ซึ่งไม่ถูกจำกัดอยู่ในภาพแทนความ ล้าหลัง และกลายเป็นแหล่งทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มอัตลักษณ์ใหม่ได้ ดังนั้นการยืนยันคุณค่าทางวัฒนธรรมไม่ได้เกิดขึ้นในสุญญากาศ หากแต่ดำเนินไปภายใต้เงื่อนไขของความสวยงาม ความสนุก และความบริโภคได้ง่าย การนำเสนอหมอลำหรืออาหารอีสานในเชิงบวกมักเกิดขึ้นในรูปแบบที่สามารถเข้าถึงได้ในตลาดสื่อและเศรษฐกิจดิจิทัล แม้การมองเห็นในแพลตฟอร์มกระแสหลักจะช่วยลดทอนการถูกทำให้เป็นชายขอบ แต่ก็ยังไม่ได้ลบเลือนความไม่เท่าเทียมเชิงโครงสร้างที่ดำรงอยู่ การยืนยันคุณค่าทางวัฒนธรรมจึงเป็นทั้งพื้นที่ของการต่อรองศักดิ์ศรีและพื้นที่ของความตึงเครียดระหว่างการยอมรับกับการทำให้เป็นสินค้า ซึ่งผู้เขียนจะกล่าวถึงประเด็นการต่อรองและการรื้อประกอบอัตลักษณ์ในพื้นที่ดิจิทัลในลำดับต่อไปเพื่อให้เห็นกรอบทวิภาคของการกดทับและการภาคภูมิใจของความเป็นอีสานที่มีความชัดเจนยิ่งขึ้น

3. การต่อรองและการรื้อประกอบอัตลักษณ์ในพื้นที่ดิจิทัล

นอกเหนือจากกรอบทวิภาคของการกดทับและการภาคภูมิใจ การศึกษาในครั้งนี้ยังคงชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์อีสานถูกต่อรองอย่างต่อเนื่องผ่านปฏิสัมพันธ์ในแพลตฟอร์มดิจิทัล โดยที่ผู้ใช้แพลตฟอร์มดิจิทัลเป็นทั้งผู้รับวาทกรรมและมีบทบาทเชิงรุกในการโต้กลับ ตีความใหม่ และปรับตำแหน่งของตนเอง

ตัวอย่างข้อมูลที่ 4

ภาพที่ 4 ชีวิตที่แสนสงบและสบายของความเป็นอีสานบรรยากาศท้องไร่ท้องนา
ที่มา: Surincommunity (2569)

“ยโสธร ถิ่นสถาน บ้านกำเนิด ชีวิตเกิด จากท้องนา และป่าไร่ พ่อทำนา แม่ทำนา แต่สุขใจ เพราะเราได้ปริญญา จากมหาลัย แห่งชีวิต”ถ้อยคำลักษณะนี้สะท้อนการยึดคืนคำดูหมิ่นและทำให้มันมีความหมายใหม่ กระบวนการดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าอำนาจมิได้ทำงานในทิศทางเดียวแต่ยังเปิดช่องให้เกิดการบิดกลับและการต่อต้านเชิงความหมายที่มีความโดดเด่นคือการเกิดขึ้นของอัตลักษณ์ลูกผสมในโลกดิจิทัล ผู้ใช้จำนวนมากสลับใช้ภาษาอีสานและภาษาไทยมาตรฐาน ผสานอ้างอิงท้องถิ่นเข้ากับวัฒนธรรมสากล อัตลักษณ์เช่นนี้ได้สะท้อนเสรีภาพอย่างสมบูรณ์ทั้งเป็นผลมาจากการต่อรองกับตรรกะของแพลตฟอร์ม อัลกอริทึมมีบทบาทสำคัญในการกำกับการมองเห็น โดยเนื้อหาที่มีความเฉพาะทาง ทางวัฒนธรรมยังสามารถเชื่อมโยงกับอารมณ์และรสนิยมของผู้ชมวงกว้าง มักได้รับการขยายการมองเห็นมากกว่า

สำหรับวาทกรรมเกี่ยวกับอัตลักษณ์อีสานในพื้นที่ดิจิทัลสะท้อนให้เห็นพลวัตที่ซับซ้อนเกินกว่ากรอบทวิภาคของการกดทับและการภาคภูมิใจ ซึ่งอัตลักษณ์ไม่ได้ถูกกำหนดตายตัวจึงทำให้เกิดการต่อรองและรื้อประกอบอย่างต่อเนื่องผ่านปฏิสัมพันธ์ในแพลตฟอร์มออนไลน์ ผู้ใช้สื่อดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงเป็นผู้รับสารเท่านั้น แต่ยังมีอีกหนึ่งบทบาทคือทำหน้าที่เชิงรุกในการโต้กลับ ตีความใหม่ และปรับตำแหน่งของตนเองในโลกสื่อที่มีโครงสร้างอำนาจแฝงอยู่ข้อความจากเพจ Surincommunity ที่ว่า “ยโสธร ถิ่นสถาน บ้านกำเนิด ชีวิตเกิด จากท้องนา และป่าไร่ พ่อทำนา แม่ทำนา แต่สุขใจ เพราะเราได้ปริญญา จากมหาลัย แห่งชีวิต” ทำให้เห็นความยึดคืนคำดูหมิ่นและการทำให้มีความหมายใหม่ กระบวนการนี้ชี้ให้เห็นว่าอำนาจไม่ได้มีการทำงานในทิศทางเดียว แต่เป็นการเปิดช่องให้เกิดการบิดกลับและการต่อต้านเชิงความหมาย การใช้ภาษาอีสานควบคู่กับภาษาไทยมาตรฐาน รวมถึงการผสานอ้างอิงท้องถิ่นเข้ากับวัฒนธรรมสากล ทำให้เกิดอัตลักษณ์ลูกผสมที่สะท้อนเสรีภาพและการต่อรองกับตรรกะของแพลตฟอร์ม

พูดอีสานก็ได้ ยอดวิวก็ขึ้น ซึ่งสะท้อนความตระหนักรู้ของผู้ใช้ต่ออำนาจของอัลกอริทึม และการปรับกลยุทธ์การแสดงตัวตนให้สอดคล้องกับตรรกะดังกล่าว ความแท้ในที่นี้ไม่ได้ขัดแย้งกับอัลกอริทึม แต่กลับถูกทำให้เป็นรูปแบบหนึ่งของการแสดงออกที่สามารถถูกจัดอันดับและมองเห็นได้ การรับรู้เช่นนี้สะท้อนการต่อรองเชิงสัญลักษณ์ที่ผู้ใช้มีต่อโครงสร้างเทคโนโลยี จากมุมมองของมานุษยวิทยาดิจิทัล อัตลักษณ์อีสานในพื้นที่ออนไลน์จึงไม่ได้เป็นสารัตถะ และสิ่งที่สำคัญคือการเป็นกระบวนการเชิงสัมพันธ์ที่ก่อรูปขึ้นจากการปะทะกันของอำนาจทางประวัติศาสตร์ การแทนภาพ และโครงสร้างเทคโนโลยี (Miller & Horst, 2012) การทำความเข้าใจอัตลักษณ์อีสานจึงต้องพิจารณาทั้งการผลิตซ้ำและการรื้อประกอบ

ความหมายในชีวิตประจำวัน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการต่อรองเชิงอำนาจที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการต่อรองและการรื้อประกอบอัตลักษณ์ในพื้นที่ดิจิทัลทำให้อัตลักษณ์อีสานไม่ถูกจำกัดอยู่ในกรอบความเป็นอื่นเชิงลบ กลับถูกสร้างใหม่ในฐานะอัตลักษณ์ลูกผสมที่มีพลวัตและความหมายหลากหลาย

ในมิติแรก ผลการศึกษาทำให้เห็นกระบวนการทำให้ “อีสาน” กลายเป็นความเป็นอื่นภายในชาติ ผ่านวาทกรรมที่ผูกโยงภาษา ภูมิภาค และความยากจนเข้าด้วยกัน กระบวนการนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Stuart Hall ว่าด้วยการแทนภาพในฐานะพื้นที่ของอำนาจ ซึ่งความแตกต่างไม่ใช่เพียงแค่ความหลากหลายเท่านั้นซึ่งถูกจัดลำดับค่าและทำให้มีนัยทางศีลธรรมและสังคม ภาษาอีสานในบริบทนี้จึงไม่ใช่แค่รูปแบบการสื่อสารแต่เป็นตัวชี้วัดทุนทางวัฒนธรรมตามแนวคิดของ Bourdieu (1991) ที่กำหนดว่าใครสามารถเข้าถึงโอกาสและความชอบธรรมในพื้นที่สาธารณะได้ อย่างไรก็ดี อำนาจที่ปรากฏจึงไม่ได้ทำงานในรูปแบบของการกดทับอย่างโจ่งแจ้ง กลับแทรกซึมอยู่ในถ้อยคำธรรมดา มุกตลก และความเห็นที่ดูเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน ลักษณะดังกล่าวสะท้อนอำนาจเชิงวาทกรรมที่ดำรงอยู่โดยไม่จำเป็นต้องมีผู้กระทำที่ชัดเจน และทำให้ความไม่เสมอภาคถูกทำให้เป็นเรื่องธรรมชาติ

ในมิติที่สอง ผลการศึกษาพบการเกิดขึ้นของวาทกรรมเชิงยืนยันคุณค่า ซึ่งพยายามรื้อฟื้นความหมายของอัตลักษณ์อีสานผ่านวัฒนธรรมพื้นถิ่น ประกอบด้วย หมอลำ และอาหารอีสาน กระบวนการนี้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ในฐานะการ “กลายเป็น” มากกว่าการ “เป็น” และสะท้อนการต่อสู้เชิงสัญลักษณ์เพื่อทวงคืนศักดิ์ศรีทางวัฒนธรรม อย่างไรก็ตาม การมองเห็นเชิงบวกดังกล่าวที่เต็มไปด้วยเงื่อนไข และถูกกำกับด้วยตรรกะของความสวยงาม ความบันเทิง และความสามารถในการถูกทำให้เป็นสินค้า ซึ่งชี้ให้เห็นความตึงเครียดระหว่างการยอมรับกับการทำให้เชื่อมต่อระบบทุนทางวัฒนธรรม

ในมิติที่สาม การศึกษาในครั้งนี้พยายามชี้ให้เห็นบทบาทสำคัญของแพลตฟอร์มดิจิทัลในฐานะผู้กระทำทางวัฒนธรรม อัตลักษณ์อีสานในโลกออนไลน์จึงเป็นผลของการต่อรองระหว่างความคิดสร้างสรรค์ของผู้ใช้ ปฏิสัมพันธ์ของผู้ชม และอำนาจของอัลกอริทึม ตามกรอบมานุษยวิทยาดิจิทัล อัตลักษณ์ในที่นี้มิได้เป็นการแสดงออกอย่างเสรีที่เป็นผลลัพธ์ของโครงสร้างการมองเห็นที่คัดเลือก ขยาย และทำให้บางรูปแบบของความเป็นอีสานกลายเป็นบรรทัดฐาน ขณะที่รูปแบบอื่นยังคงถูกทำให้เป็นชายขอบ

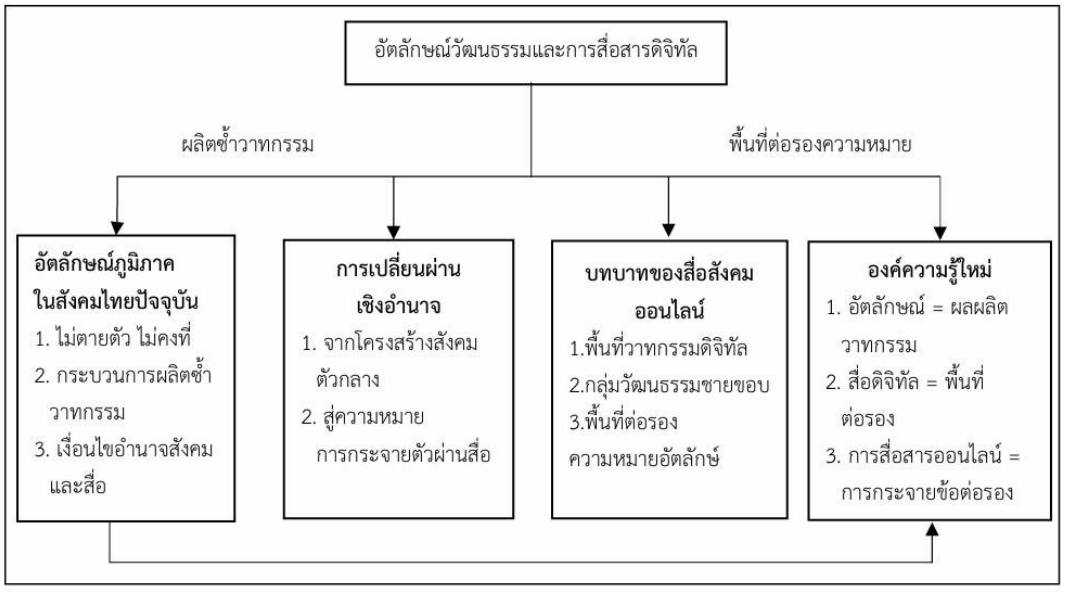
อัตลักษณ์อีสานในสื่อดิจิทัลเป็นพื้นที่ของการต่อรองเชิงวาทกรรมระหว่างอำนาจทางประวัติศาสตร์ การแทนภาพทางวัฒนธรรม และกลไกของเทคโนโลยีแพลตฟอร์ม การทำความเข้าใจอัตลักษณ์อีสานจึงจำเป็นต้องวิเคราะห์ควบคู่ไปกับอำนาจที่แฝงฝังอยู่ในกระบวนการสื่อสารดิจิทัล ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดขอบเขตของการมองเห็น การยอมรับ และการทำให้บางรูปแบบของความเป็นอีสานกลายเป็นบรรทัดฐาน ขณะที่รูปแบบอื่นยังคงถูกทำให้เงียบหายไปจากพื้นที่สาธารณะร่วมสมัย จากผลการศึกษาทำให้เห็นการยอมรับความหลากหลายทางวัฒนธรรมในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้นที่เป็นผลมาจากการต่อรองทางวัฒนธรรมของคนอีสานในพื้นที่ของสื่อสังคมออนไลน์ทำให้ การมองเห็นวัฒนธรรมหมอลำและ อาหารอีสานถูกมองเห็นเพิ่มมากขึ้นจากสื่อสังคมออนไลน์มีการจัดระบบการมองเห็นด้วยระบบอัลกอริทึมซึ่งหมายถึงมีผู้คนนิยมความเป็นอีสานเพิ่มมากขึ้น ด้วยระบบสื่อสังคมออนไลน์เป็นอีกพื้นที่หนึ่งที่เปิดพื้นที่ให้เสียงจากภูมิภาคได้รับการยอมรับมากขึ้นนอกจากนี้ยังเป็นการสร้างความเข้าใจใหม่ที่มีผลต่อการอยู่ร่วมกันในสังคมไทยร่วมสมัย

ผลการวิเคราะห์พลวัตอัตลักษณ์อีสานในสื่อสังคมออนไลน์นี้ชวนให้พิจารณาอัตลักษณ์อีสานในสื่อสังคมออนไลน์เป็นกระบวนการทางวัฒนธรรมที่ไม่ได้เกิดขึ้นโดยลำพัง ซึ่งถูกสร้างขึ้นจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ซับซ้อนระหว่างประวัติศาสตร์การสร้างรัฐชาติ การแทนภาพทางวัฒนธรรม และเงื่อนไขทางเทคโนโลยีของแพลตฟอร์มดิจิทัล ในแง่นี้อัตลักษณ์อีสานจึงไม่ใช่สิ่งที่อยู่คงที่ แต่เป็นพื้นที่ของการต่อรองทางความหมายที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลาในมิติของความเป็นอื่น ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าการทำให้อีสานกลายเป็นความเป็นอื่นภายใน ไม่ใช่เพียงผลของอคติส่วนบุคคล แต่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางวาทกรรมที่เกิดจากการสร้างรัฐชาติไทย ตามที่ ธงชัย วินิจจะกูล (2558) อธิบายผ่านแนวคิด “ภูมิกายา” ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการรวมศูนย์อำนาจทางดินแดนไม่ได้เกิดขึ้นพร้อมกับความเสมอภาคทางวัฒนธรรม วาทกรรมในสื่อดิจิทัลที่เชื่อมโยงอีสานเข้ากับความล้าหลัง ภาษาไม่ชอบธรรม หรือความยากจน อาจถูกมองว่าเป็นการผลิตซ้ำอุดมการณ์ของรัฐชาติในระดับสามัญสำนึก มากกว่าจะเป็นปรากฏการณ์ใหม่โดยสิ้นเชิง

ในทำนองเดียวกัน ข้อเสนอของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2556) ว่าด้วยความเป็น “ไทย” ในฐานะกรอบวัฒนธรรมที่มีลักษณะการกีดกันช่วยให้เข้าใจว่าทำไมภาษาและวัฒนธรรมของศูนย์กลางจึงกลายเป็นบรรทัดฐานของความเป็นสมัยใหม่ ขณะที่อัตลักษณ์อีสานถูกมองว่าต่ำกว่า ผลการศึกษานี้ชี้ให้เห็นว่ากลไกเหล่านี้ไม่ได้ลดน้อยลงในยุคดิจิทัล แต่ได้ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานให้ราบเรียบยิ่งขึ้น ผ่านการสื่อสารที่ดูเป็นเรื่องปกติในชีวิตประจำวัน การปรากฏของวาทกรรมที่ยืนยันคุณค่าทางวัฒนธรรมในสื่อสังคมออนไลน์ ก็สะท้อนว่าอัตลักษณ์อีสานไม่ได้อยู่ภายใต้การกดทับเพียงฝ่ายเดียว การฟื้นฟูความหมายของหมอลำและอาหารอีสานในฐานะวัฒนธรรมร่วมสมัย สามารถมองว่าเป็นกระบวนการทางการเมืองทางวัฒนธรรมเพื่อต่อรองตำแหน่งของตนภายใต้โครงสร้างอำนาจที่ไม่เท่าเทียม ผ่านการใช้วัฒนธรรมเป็นพื้นที่ในการพูดและแสดงออก การยืนยันคุณค่าเช่นนี้ไม่ใช่เพียงการอยู่นอกระบบทุนและแพลตฟอร์มดิจิทัล วัฒนธรรมอีสานที่ปรากฏมากขึ้นมักอยู่ภายใต้กรอบของความบันเทิง ความสวยงาม และความสามารถในการบริโภค ซึ่งทำให้สงสัยว่าการยอมรับดังกล่าวจริง ๆ แล้วเปิดพื้นที่ให้กับความหลากหลายทางวัฒนธรรม หรือเป็นเพียงการจัดวางความแตกต่างให้อยู่ในรูปแบบที่ไม่ท้าทายโครงสร้างอำนาจเดิม

แนวคิดเกี่ยวกับมานุษยวิทยาดิจิทัลช่วยให้เห็นว่าแพลตฟอร์มไม่ใช่เพียงช่องทางในการสื่อสาร แต่เป็นโครงสร้างการมองเห็นที่คัดเลือกและจัดลำดับความสำคัญของเนื้อหา แสดงให้เห็นว่าอำนาจในสังคมปัจจุบันไม่ได้รวมศูนย์อยู่ที่รัฐหรือชนชั้นนำ แต่กระจายผ่านกลไกหลากหลาย รวมถึงเทคโนโลยีดิจิทัล การต่อรองอัตลักษณ์อีสานในพื้นที่ออนไลน์จึงเป็นทั้งการเปิดพื้นที่ของเสียงจากชายขอบ และการอยู่ภายใต้ข้อจำกัดของอัลกอริทึมไปพร้อมกัน อัตลักษณ์อีสานใน สื่อสังคมออนไลน์อาจถูกมองว่าเป็นพื้นที่ของการเมืองทางวัฒนธรรมที่ละเอียดอ่อน ความเป็นอื่นที่ไม่ได้เกิดจากฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง แต่เกิดจากการปะทะ ประสาน และเจรจาอย่างต่อเนื่องระหว่างประวัติศาสตร์รัฐชาติ การแทนภาพทางวัฒนธรรม และโครงสร้างของแพลตฟอร์มดิจิทัล การทำความเข้าใจอัตลักษณ์อีสานจึงต้องมองข้ามการแบ่งแยกระหว่างการกดทับกับการต่อต้าน และพิจารณาความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ทำให้อัตลักษณ์บางรูปแบบปรากฏชัด ขณะที่บางรูปแบบยังคงเงียบอยู่ในพื้นที่สาธารณะ

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 5 ภาพผังความคิดเรื่อง อัตลักษณ์วัฒนธรรมและการสื่อสารดิจิทัล

จากภาพที่ 5 การศึกษานี้มีส่วนขยายองค์ความรู้ด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมและการสื่อสารดิจิทัล โดยชี้ให้เห็นว่าอัตลักษณ์ภูมิภาคในสังคมไทยร่วมสมัยไม่ได้ดำรงอยู่ในฐานะสารัตถะที่ตายตัว หากแต่เป็นผลของกระบวนการผลิตซ้ำทางวาทกรรมที่ดำเนินอยู่ภายใต้เงื่อนไขเชิงอำนาจของสังคมและสื่อ บทความนี้เสนอว่า สื่อสังคมออนไลน์ไม่ได้ทำหน้าที่

เพียงสะท้อนทัศนคติทางสังคม แต่ทำหน้าที่เป็น “พื้นที่วาทกรรมดิจิทัล”ซึ่งเปิดโอกาสให้กลุ่มวัฒนธรรมชายขอบสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการต่อรองความหมายและการนิยามอัตลักษณ์ของตนเองได้อย่างมีนัยสำคัญ การเคลื่อนไหวดังกล่าวสะท้อนการเปลี่ยนผ่านของอำนาจเชิงสัญลักษณ์จากโครงสร้างการกำหนดความหมายแบบศูนย์กลาง ไปสู่กระบวนการสร้างความหมายที่กระจายตัวมากขึ้นในสภาพแวดล้อมสื่อดิจิทัล

บทสรุป

การศึกษาความเป็นอื่นและการผลิตความเข้าใจใหม่เกี่ยวกับอัตลักษณ์อีสานในสื่อ มุ่งสำรวจว่าอัตลักษณ์อีสานถูกนำเสนอ ถูกแทนความหมาย และถูกโต้แย้งอย่างไรในสื่อสังคมออนไลน์ การศึกษานี้มุ่งเน้นไปที่ปฏิสัมพันธ์เชิงวาทกรรมที่ปรากฏบนแพลตฟอร์ม Facebook ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าแนวคิดเรื่อง “อัตลักษณ์อีสาน” มิได้ดำรงอยู่ในฐานะสิ่งทางวัฒนธรรมที่มั่นคงตายตัว หากแต่ไม่ได้หยั่งรากอย่างมั่นคงในแก่นสารทางประวัติศาสตร์ที่คงที่ แต่เป็นผลลัพธ์ที่ถูกผลิต ผลิตซ้ำ ถูกโต้แย้ง และเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องจากกระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม กระบวนการเหล่านี้เกี่ยวข้องกับประเด็นเรื่องอำนาจเชิงโครงสร้าง ความรู้ และความสัมพันธ์ระหว่างศูนย์กลางกับชายขอบภายในสังคมไทย

การวิเคราะห์ซึ่งตั้งอยู่บนกรอบแนวคิดเรื่องความเป็นอื่นและความคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ผสานกับการวิเคราะห์เชิงวาทกรรม เผยให้เห็นว่าการแทนความหมายของอัตลักษณ์อีสานในฐานะ “ผู้อื่น” ในพื้นที่ของสื่อออนไลน์ถูกคงไว้ผ่านการผลิตวาทกรรมความเป็นอื่นที่ถูกทำให้แบนราบอย่างรุนแรงในสองมิติ กล่าวคือ ในด้านหนึ่ง เป็นวาทกรรมที่ถูกผลิตซ้ำซึ่งทำให้อีสานในฐานะผู้อื่นถูกทำให้เหลือเพียงสองมิติผ่านการเหมารวมเชิงลบ ซึ่งปรากฏในวาทกรรมเรื่องการเป็นปรสิตทางเศรษฐกิจ เรื่องเล่าของการ “ลดระดับ” ทางวัฒนธรรม และการทำหน้าที่ของกลวิธีทางภาษาในฐานะสัญญะของความเสื่อมถอย วาทกรรมเหล่านี้ไม่เพียงทำงานในระดับประสบการณ์และการสื่อสารส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังสะท้อนโครงสร้างอำนาจที่ฝังลึกอยู่ในประวัติศาสตร์ของการสร้างชาติ และในกระบวนการให้คุณค่าเชิงสัญญะต่ออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ขณะเดียวกัน การศึกษายังพบว่าการกระจายตัวของสื่อออนไลน์เป็นพื้นที่ที่มีโครงสร้างสองด้าน กล่าวคือ มันทำหน้าที่เป็นกลไกที่สามารถผลิตซ้ำ ย้ำซ้ำ และทำให้อคติทางวัฒนธรรมแข็งตัวขึ้น แต่ในเวลาเดียวกันก็เปิดพื้นที่ให้เกิดการโต้แย้ง การต่อต้าน และการผลิตความหมายใหม่เชิงสัญญะ ผ่านการหมุนเวียนของอัตลักษณ์อีสานที่ถูกนิยามในเชิงบวก ซึ่งสะท้อนผ่านแนวปฏิบัติใหม่ของผู้ใช้ต่ออำนาจในพื้นที่สาธารณะดิจิทัลของไทยอย่างต่อเนื่อง มิติทางสังคมของอำนาจของวาทกรรมมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเปิดพื้นที่ให้เกิดการรับรู้ความหลากหลายทางวัฒนธรรมและช่วยลดทอนความแบนราบของอาณาเขตของอำนาจในสังคมไทย มิติทางสังคมของศักยภาพของอำนาจเชิงวาทกรรมสามารถส่งผลกระทบโดยตรงที่สุดในกระบวนการสร้างพื้นที่สำหรับการต่อรองความหมายทางวัฒนธรรม

การศึกษาในอนาคตควรขยายการวิเคราะห์ไปยังแพลตฟอร์มสื่อสังคมออนไลน์อื่น ๆ ที่มีตัวกลางทางวัฒนธรรม เช่น TikTok หรือ YouTube รวมถึงการศึกษาความสัมพันธ์ทางการสื่อสารทางวัฒนธรรมระหว่างมิติของดิจิทัลกับมิติจริงของการเคลื่อนไหวทางวัฒนธรรมในพื้นที่สังคมโลกจริง เพื่อทำความเข้าใจบทบาทของสื่อดิจิทัลในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างอำนาจทางวัฒนธรรมและการเมืองของอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในสังคมไทยร่วมสมัย ตลอดจนทำความเข้าใจศักยภาพทั้งหมดของสื่อดิจิทัลในการเปิดพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ร่วมกัน การยอมรับความแตกต่าง และการผลิตความหมายใหม่เกี่ยวกับ “ความเป็นไทย” ที่ตั้งอยู่บนความหลากหลายพหุวัฒนธรรม.

เอกสารอ้างอิง

เก่งกิจ กิติเรียงลาภ. (2562). *โลก ความจริง และการเมือง: ภววิทยาแห่งความหลากหลาย*. กรุงเทพฯ: ILLUMINATIONS Editions.

ชีวิตติดโปรฯ. (2568). *ไม่ตลก! คนอีสานอธิบายหน่อย*. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/share/p/15h4GkfDv7/.

ธงชัย วินิจจะกูล. (2558). *ความเป็นมาของชาติไทย*. กรุงเทพฯ: ฟ้าเดียวกัน.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2556). *ความเป็นไทย*. กรุงเทพฯ: มติชน.

พลเมืองไซเบอร์เสรี. (2568). *ภาคอีสานคือพื้นที่ที่มีศักยภาพที่สุดของประเทศไทย*. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/InternetFreedomThais/posts/1149956267170909/.

วิทยา สุดธิจันทร์. (2568). *หมอลำไม่ใช่แค่การร้องเพลงแต่มันคือจิตวิญญาณของคนลุ่มน้ำโขง*. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/groups/639763596952592/.

AnalysisDo. (2568). *กรณีการนำเสนอความเป็นอีสาน ..... และสัดส่วนความยากจนในภาคอีสาน ปี 2563*. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/AnalysisDo/posts/.

Bhabha, H. K. (1994). The Location of Culture. *Journal of Postcolonial Writing, 2*(2), 163-177.

Bourdieu, P. (1991). *Language and symbolic power*. Cambridge, Massachusetts: Harvard university press.

Couldry, N. (2000). *The place of media power: Pilgrims and witnesses of the media age*. London: Routledge.

Hall, S. (1996). Introduction: Who needs identity?. In Hall, S., & Du Gay, P. (Eds.)*, Questions of cultural identity* (pp. 1–17). London: SAGE.

_____. (1997). *Representation: Cultural representations and signifying practices*. London: SAGE.

Lamont, M., & Molnár, V. (2002). The study of boundaries in the social sciences. *Annual Review of Sociology, 28*(1), 167–195.

Miller, D., & Horst, H. (2012). *Digital anthropology*. London: Berg.

Nye, J. S. (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. New York: Public Affairs.

Surincommunity. (2569). *ชีวิตที่แสนสงบและสบายของความเป็นอีสานบรรยากาศท้องไร่ท้องนา*. สืบค้นจาก https://www.facebook.com/Surincommunity/posts.